GEORGETA CRISTIAN-FOGHEL

GRAMATICA

PENTRU TOȚI...

candidații la examenele de capacitate,
bacalaureat și admitere
în învățământul superior

– ediție revizuită și adăugită –

Editura LUCMAN

Scanned with OKEN Scanner

Editor: ***Lucian BORLEANU***
Tehnoredactor: *Claudia VASILESCU*

Scanned with OKEN Scanner

Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate editurii.

© ***Editura LUCMAN*** – Bucureşti
Bd. Al. I. Cuza, Nr. 91, Sector 1
O.P. – 12-280
Telefon/Fax 01-223.77.55
E_mail: lucman@rol.ro

ISBN: 973-9439-76-4

GEORGETA CRISTIAN-FOGHEL

GRAMATICA

pentru toți...

candidații la examenele de capacitate,
bacalaureat și admitere
în învățământul superior

– ediție revizuită și adăugită –

Editura LUCMAN
București

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea ***O GRAMATICĂ PENTRU TOŢI*** *se adresează profesorilor, elevilor claselor gimnaziale şi liceale, tuturor celor (mai mult sau mai puţin iniţiaţi), interesaţi în a-şi verifica sau perfecţiona competenţa şi performanţa de comunicare verbală şi în scris.*

Ediţia de faţă, revizuită şi adăugită în conformitate cu ultimele prevederi ale programelor şcolare în vigoare, a avut în vedere şi pregătirea candidaţilor pentru examenele de capacitate, de bacalaureat şi de admitere în facultate.

Lucrarea de faţă are în vedere: MORFOLOGIA, SINTAXA PROPOZIŢIEI ŞI SINTAXA FRAZEI, FONETICA. ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA, VOCABULARUL. La acestea se adaugă noţiuni de stil, modele de analiză gramaticală destinate fiecărei părţi de vorbire, precum şi un mic dicţionar explicativ.

Fiecare capitol începe cu o fişă recapitulativă judicios organizată a noţiunilor teoretice cu adaos de observaţii şi precizări utile, atît pentru reîmprospătarea cunoştinţelor respective, cât şi pentru aplicarea lor în practica analizei gramaticale. Pentru fixarea cunoştinţelor, capitolele se încheie cu câte o schemă rezumativă.

Multitudinea de exerciţii rezolvate şi de exerciţii propuse spre rezolvare, prezentate conform principiului accesibilităţii, oferă elevilor care studiază, în clasă şi în afara ei, gramatica limbii române, precum şi candidaţilor care se pregătesc pentru examenul de admitere în licee, şcoli profesionale şi facultăţi, un instrument de lucru potrivit şi util.

Prezenta lucrare nu elimină posibilitatea folosirii manualelor şcolare sau a altor surse de informaţie necesare studiului limbii române. Dimpotrivă, ea recomandă studierea în paralel a: „Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie", a „Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic", editate de Academia Română, precum şi a tuturor lucrărilor de specialitate cu un conţinut riguros ştiinţific destinate aceluiaşi scop, lucrarea de faţă înlesnind doar uşurinţa abordării acestora.

Autoarea

GRAMATICA

GRAMATICA *este ştiinţa care studiază ansamblul de reguli privitoare la modificarea formei cuvintelor şi la îmbinarea lor în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze. Cele două părţi constitutive ale gramaticii sunt:* ***morfologia şi sintaxa***.

RAPORTURILE DINTRE MORFOLOGIE ŞI SINTAXĂ

- ✓ Între morfologie şi sintaxă există o strânsă legătură:
  - – pe de o parte, morfologia oferă sintaxei posibilitatea de a folosi modificările formei cuvintelor pentru a le îmbina între ele, pentru a exprima raporturile dintre cuvintele unei propoziţii;
  - – pe de altă parte, morfolgia se serveşte de sintaxă, întrucât flexiunea se realizează uneori şi prin îmbinări de cuvinte, cu mijloace analitice (cum ar fi formele compuse cu verbe auxiliare la diferite moduri ale verbului, locuţiunile, gradele de comparaţie etc.).
- ✓ Împletirea dintre morfologie şi sintaxă se vede şi în modul de definire şi de clasificare a unor categorii sintactice. Definirea părţilor secundare de propoziţie se face în raport cu elementul determinat, calificat din punct de vedere morfologic: atributul determină un substantiv, complementul determină un verb etc.

RAPORTURILE DINTRE MORFOLOGIE ŞI ALTE DISCIPLINE

- ✓ Relaţia morfologiei cu fonetica este evidentă în flexiunea unor părţi de vorbire, flexiune care presupune şi modificări fonetice, alternanţe fonetice, variaţii de sunete.
- ✓ Deşi morfologia a apărut mai târziu decât lexicul, ea are în vedere forma şi modificările formale ale cuvintelor cuprinse, atât în fondul principal de cuvinte, cât şi în masa vocabularului, fiind în acelaşi timp tot mai receptivă faţă de înnoirile care se produc în acest compartiment.
- ✓ Legătura dintre morfologie şi ortografie (inclusiv ortoepie) este şi ea vizibilă. Principiul morfologic din ortografia limbii române cere ca vorbitorii să ţină seama în scriere de structura morfologică a cuvintelor, de gradul de sudură a cuvintelor compuse (scrise cu/sau fără cratimă), de clasa lexico-gramaticală a cuvintelor etc.
- ✓ Fiecare parte de vorbire se deosebeşte de celelalte şi după conţinutul lexical pe care îl exprimă, după sensul concret sau abstract de care dispune, fapt ce explică relaţia dintre morfologie şi semantică.

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

MORFOLOGIA *este partea gramaticii care se ocupă de clasificarea cuvintelor în părţi de vorbire, de modificările lor formale în flexiune şi de structura sau organizarea internă a cuvintelor din punctul de vedere al valorii elementelor componente; este ştiinţa care studiază morfemele. (după grecescul:* ***morphé*** *= forma + „logos" = învăţătură)*

MORFEMELE *– reprezintă cele mai mici unităţi de expresie formate din unul sau mai multe foneme (sunete), care au semnificaţie lexicală sau gramaticală.*
După conţinut şi după semnificaţia exprimată, morfemele pot fi:

1. MORFEME LEXICALE – cele care au un sens lexical distinct în analiză şi ajută la formarea de noi cuvinte. Din această clasă fac parte:
   a) **rădăcina**: ex. **frunză**; **grădină**;
   b) **afixele derivative**:
      – **prefixele** – ex. **des**-frunz-i; **ante**-braţ;
      – **sufixele** – ex. mân-**uţă**; deget-**uţ**.

2. MORFEME GRAMATICALE – unităţile minimale purtătoare de sens gramatical care marchează valorile prin care se manifestă diversele categorii gramaticale în flexiune (apar în structura cuvintelor flexibile).
   După rolul lor în flexiune, morfemele gramaticale se clasifică astfel:
   a) **sufixe gramaticale** (care apar în structura verbelor pentru exprimarea modurilor şi a timpurilor).
      • exemple:
         – indicativ (prezent, imperfect, perfect simplu): vorb**esc**, vorbe**am**, vorb**ii**;
         – infinitiv: a cânt**a**, a vede**a**, a trec**e**, a priv**i**, a hotărî
         – participiu: lăudat, pătrun**s** (**t, s**);
         – gerunziu: citi**nd**, văzâ**nd**.
   b) **desinenţe** (care apar în flexiunea nominală sau verbală):
      – nominale – (marchează la substantive şi la adjective genul, numărul şi cazul):
         • ex. mamă-mam**e**; negr**u**-neagră;
      – verbale – (exprimă valorile de persoană şi număr):
         • ex. vorbe**ai** (pers.a II-a sing.)
            vorbe**aţi** (pers.a II-a pl.)
            vorbe**au** (pers.a III-a pl.)

Scanned with OKEN Scanner

c) **elemente auxiliare** – denumite şi morfeme **libere** care se prezintă ca elemente separate pe lângă alte părţi de vorbire realizând împreună o formă compusă (analitică).

- exemple:
  - verbele auxiliare: **a fi, a avea, a vrea (voi)**
  - adverbele necesare pentru realizarea gradelor de comparaţie: **mai, tot aşa de, foarte**;
  - conjuncţia **„să"** pentru formarea modului conjunctiv;
  - prepoziţia **„a"** pentru formarea infinitivului.

d) **alternanţe fonetice** (vocalice sau consonantice).

- ex. b**ie**t/b**ia**tă (ie>ia)
  t**â**năr/t**i**neri (â>i)
  du**d**/du**z**i (d>z)
  l**ad**ă/l**ăz**i (a>ă , d>z)
  p**o**rt/p**oa**rtă (o>oa)

e) **alte morfeme gramaticale formale** reprezentate prin **accent şi intonaţie**:

- **accentul** diferenţiază formele lexicale şi gramaticale ale aceluiaşi cuvânt;
  - ex. **h**áină – ha**í**nă (substantiv de adjectiv)
    l**á**udă – l**ă**udă (prezentul de perf. simplu)
- **intonaţia** diferenţiază:
  - gradul pozitiv de gradul superlativ la adjective şi adverbe:
    - ex. babă **urâtă**/babă urâ**tăăă**;
  - indicativul de imperativ:
    - ex. El învaţă./Învaţă!

PĂRŢILE DE VORBIRE

*Unităţile fundamentale ale morfologiei sunt **părţile de vorbire**.*

I. **DUPĂ CRITERIUL MORFOLOGIC** (adică flexiunea în raport cu diversele categorii gramaticale), părţile de vorbire se clasifică astfel:

A. FLEXIBILE:

1. **Substantivul**: bărbat, femeie, creion, ploaie, idee.
2. **Articolul**: **un** elev, **al** copil**ului**, **cel** bun.
3. **Adjectivul**: luminos, fericit, alb, harnic etc.
4. **Numeralul**: zece, înzecit, tustrei, câte doi etc.
5. **Pronumele**: eu, ai mei, acesta, cine, fiecare, nimic.
6. **Verbul**: a lucra, a vedea, a trece, a iubi, a urî.

B. NEFLEXIBILE:

1. **Adverbul**: aici, apoi, astfel, destul, puţin, mult.
2. **Prepoziţia**: din, pe, către, pe lângă, graţie, contra.
3. **Conjuncţia**: şi, deşi, ca să, dacă, fiindcă etc.
4. **Interjecţia**: of! văleu! poc! bis! fâs! etc.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE:

Unii cercetători afirmă că adverbul constituie o categorie morfologică aparte, pentru că are următoarele trăsături:

a) are categoria gramaticală a comparaţiei, ceea ce îl apropie de adjectiv, iar pentru că arată caracteristica verbului (adverb = lângă verb) îl apropie de acesta;

b) în acelaşi timp, are o structură invariabilă, fapt care îl situează alături de părţile neflexibile (prepoziţia, conjuncţia şi interjecţia).

II. **DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC** părţile de vorbire se grupează astfel:

a) **cuvinte** care sunt apte de a îndeplini o funcţiune sintactică în propoziţie, **constituindu-se ca unităţi sintactice**, cum sunt: substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele, verbul, adverbul şi interjecţia (când are valoare predicativă);

b) **cuvinte care** nu funcţionează ca părţi de propoziţie şi **nu reprezintă unităţi sintactice**, cum sunt: prepoziţia, conjuncţia, articolul şi unele adverbe (**mai, măcar, nici, numai** etc.);

c) **cuvinte care au capacitatea de a se combina cu altele**, realizând raporturi de un anume tip: substantivul (ca regent) cu un adjectiv, adjectivul ca determinant al substantivului, adverbul ca determinant al verbului etc.

Scanned with OKEN Scanner

SUBSTANTIVUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte ale cunoaşterii: fiinţe, lucruri, fenomene, idei, relaţii, nume de însuşiri, nume de acţiuni, stări sufleteşti etc.

- ex: – fiinţe: **copil, mamă, colegă, prieten etc.**;
  – lucruri: **masă, catedră, creion, tractor**;
  – fenomene ale naturii: **trăsnet, fulger, vânt**;
  – idei: **concepţie, idee, ştiinţă, invenţie**;
  – relaţiile dintre oameni: **prieteşug, tovărăşie**;
  – nume de însuşiri: **urâţenie, bunătate, frumuseţe**;
  – nume de acţiuni: **mers, luptă, străduinţă, vorbire**;
  – stări sufleteşti: **tristeţe, jale, bucurie**.

TRĂSĂTURI

1. Substantivul este **o parte de vorbire principală** în cadrul valorilor morfologice **din categoria numelui** din care fac parte şi adjectivele şi numeralele.
2. Este o parte de vorbire **independentă** capabilă de a primi determinanţi (adjective, numerale) şi de a fi înlocuit prin pronume.
3. Substantivul este **o clasă cu autonomie semantică**, cu un sens lexical suficient.
4. Morfologic, substantivul se caracterizează printr-o flexiune sintetică având categoriile gramaticale **de gen, număr, caz şi determinare.**
5. Din punct de vedere sintactic, el **poate îndeplini orice rol de parte de propoziţie**, având şi posibilitatea de a se combina, pe rând, cu câte un termen într-un context.
6. El constituie **o sursă inepuizabilă de îmbogăţire a vocabularului** limbii române prin derivatele şi compusele pe care le realizează.

LOCUŢIUNI SUBSTANTIVALE

Grupuri de cuvinte care substituie înţelesul unui substantiv. Ele au forme de singular şi de plural, se pot declina, dar nu se pot analiza separat:

- ex. **părere de rău (regret) – părerile de rău (pl.) - părerilor de rău** (G. D.)
  stare de veghe (veghere)
  stare de asediu (asediere)
  bătaie de joc (batjocură)

Scanned with OKEN Scanner

ţinere de minte (memorie)
luare peste picior (ironizare)
băgare de seamă (grijă, observaţie)
uitare de sine (neglijare)
aducere-aminte (amintire)
trecere în nefiinţă (moarte, deces)
trecere cu vederea (îngăduinţă)
pierdere de memorie (amnezie)
tragere de inimă (dorinţă)
bătaie de cap (grijă, necaz)
luare de mită (înşelăciune)
învăţare de minte (lecuire)
deschizător de drumuri (îndrumător)

CLASIFICAREA SUBSTANTIVELOR

A. DUPĂ SFERA NOŢIUNILOR CARE STAU LA BAZA LOR substantivele pot fi:

1. **comune** (denumesc obiecte gramaticale de acelaşi fel):
   - ex. **om, copil, pisică, lup, casă, curte, stilou, păpuriş, frunzar, batalion, ţărănime** etc.
2. **proprii** (denumesc obiecte gramaticale care se deosebesc de cele comune):
   - ex. **Ileana, Sandu, Ion** (nume de persoane);
     Olt, Carpaţi, Suceava (denumiri geografice);
     Jupiter, Marte, Mercur (nume de planete);
     „Adevărul", „România Liberă" (nume de ziare) etc.

B. DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ:

1. **simple**: – comune – **ceas, plantă, vânt, fier, substanţă;**
   – proprii – **Ionel, Catinca, Siret, Prut.**
2. **compuse**: – comune – **floarea-soarelui, bunăvoinţă;**
   – proprii – **Tg. Mureş, Câmpulung, Cluj-Napoca, Delavrancea.**

C. DUPĂ CRITERIUL PERCEPTIV-SENZORIAL

1. **concrete** (care pot fi verificate cu unul din simţurile umane):
   - ex. **culoare, piatră, pamânt, tunet, sunet, parfum;**
2. **abstracte** (care au un conţinut ce nu poate fi reprezentat în planul senzorial):
   - ex. **onoare, cinste, consideraţie, apreciere, eroism, bărbăţie, necesitate, bătrâneţe.**

OBSERVAŢIE: Clasificarea părţilor de vorbire este prezentată în cartea d-lui Gh. Constantinescu-Dobridor **MORFOLOGIA LIMBII ROMÂNE** şi o vom respecta, în general, întrucât oferă avantajul sistematizării, al caracterului atotcuprinzător (prin exemplificări numeroase).

Scanned with OKEN Scanner

FLEXIUNEA SUBSTANTIVULUI

Categoriile morfologice prin care se caracterizează substantivul sunt următoarele:

GENUL: categorie gramaticală fixă la care întâlnim opoziţiile: masculin-feminin, masculin-neutru, feminin-neutru, genul neutru constituind o caracteristică a limbii române în comparaţie cu celelalte limbi romanice. Genul substantivelor se recunoaşte astfel:

- **masculin: un** copil (sg) – **doi** copii (pl.)
- **feminin: o** colegă (sg.) – **două** colege (pl.)
- **neutru: un** tablou (sg.) – **două** tablouri (pl.)

Din punctul de vedere al genului, substantivele mai pot fi:

a) **mobile**: substantivele (nume de fiinţe) care au femininul format de la masculin sau masculinul format de la feminin, a căror diferenţă se realizează:
- prin folosirea unor cuvinte diferite pentru cele două genuri:
  - ex. **cocoş-găină, ţap-capră, oaie-berbec, bărbat-femeie, moş-babă** etc.
- prin formarea femininului de la masculin şi invers:
  - ex. **verişor-verişoară, nepot-nepoată, cumnat–cumnată, socru–soacră; gâscă–gânsac, raţă–răţoi, vulpe–vulpoi.**

b) **epicene**: substantivele (nume de animale) care au o singură formă pentru denumirea ambelor sexe.
- ex. **licurici, girafă, rinocer, lăcustă, tânţar, balenă, delfin, libelulă** etc.

OBSERVAŢII:

✓ Neconcordanţe între genul gramatical şi sexul natural întâlnim şi la substantivele: **decan, catană, santinelă, călăuză, calfă, mamifer etc.**

✓ Paralel cu cele trei genuri se vorbeşte şi de un **gen personal (subgen)**, constituit din substantive proprii şi comune (masculin şi feminin) care denumesc fiinţe-persoane sau necuvântătoare personificate. Subgenul personal face distincţia între **animat** (are persoană) şi **inanimat** (fără de persoană). Întâlnim astfel, opoziţia dintre animat (masculin şi feminin) şi inanimat (neutru), precum şi opoziţia din interiorul animatului între substantivele ce denumesc persoane şi cele fără de persoană. Trăsăturile subgenului sunt evidente în următoarele situaţii:

a) Genitivul şi dativul singular al numelor de persoane masculine se realizează cu ajutorul articolului hotărât proclitic, faţă de substantivele comune care sunt articulate enclitic:
- ex. „**lui Radu**" faţă de „blana **ursului**" sau „dau **colegului** cartea". Situaţia este similară şi în cazul substantivelor feminine de aspect străin (împrumutate), cum ar fi: **Carmen, Miţi, Jeni, Mari**.
- ex. **lui Carmen, lui Miţi, lui Jeni, lui Mari** faţă de „cartea **elevei**", „dau **elevei** cartea."

Scanned with OKEN Scanner

În schimb, articularea proclitică cu articol hotărât nu este utilizată corect dacă substantivele feminine proprii sunt nume româneşti, deşi există astăzi această tendinţă împotriva normelor limbii literare care s-a extins chiar şi la substantivele comune.

Nu este corect: lui Ileana (ci Ilenei), lui mama (ci mamei), lui vecina (ci vecinei) etc.

b) Numele de persoană care arată rudenia pot primi adjectivul posesiv fără ca aceste nume să fie articulate, pe când substantivele comune aflate în aceeaşi ipostază sunt articulate:

- ex. bunică-**sa** pisi a **sa**
  frate-**meu** mie ul **meu**

c) Substantivele ce denumesc persoane precedate de o prepoziţie se folosesc articulate, pe când cele comune nu se articulează:

- ex. Mă uit **la tăticul**; dar nu e posibil:
  Mă uit **la lupul**.
  Mă duc **la mămica**; dar nu:
  Mă duc **la pisica**.

d) Diftongii „oa"; „ea „nu alternează în „o/e" la genitiv-dativ în cazul numelor de persoană, dar alternează la substantivele comune:

- ex. **Floarea-Floarei** (G.D.)/**floarea-florii** (G.D.) – subst. comun;
  Leana-Leanei (G.D.)/**ţeava-ţevii**;

sau: **semănătoare-semănătoarei** (fiinţă – animat) faţă de:
semănătoare-semănătorii (inanimat – maşină agricolă)

Aşadar, **inanimatele: ascuţitoare, secerătoare, pocnitoare, scobitoare, învelitoare etc.** vor avea la genitiv-dativ formele: **ascuţitorii, semănătorii, pocnitorii, scobitorii, învelitorii etc**.

e) Se recomandă pentru numele de persoană formele: **Olga-Olgăi-Olghii (nu Olgii), Domnica-Domnicăi-Domnichii (nu Domnicii), Puica-Puicăi-Puichii (nu Puicii)** comparativ cu substantivul comun: **puica-puicii**; sau: **taica-taicăi-taichii, neica-neicăi-neichii** (nume de persoană), faţă de **curca-curcii, junca-juncii** (nume fără de persoană).

(vezi în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ"– studiu semnat de prof. Gr. Brâncuş)

NUMĂRUL *– este o categorie gramaticală la baza căreia stă conceptul de cantitate:*

1. numărul singular – denumeşte un singur obiect (fiinţă, lucru, fenomen etc.):

- ex. **linie, ceaşcă, iubire, luptă, nor, vânt etc.**

2. numărul plural – denumeşte mai multe obiecte:

- ex. **linii, ceşti, iubiri, lupte, nori, vânturi.**

Scanned with OKEN Scanner

În schimb, articularea proclitică cu articol hotărât nu este utilizată corect dacă substantivele feminine proprii sunt nume româneşti, deşi există astăzi această tendinţă împotriva normelor limbii literare care s-a extins chiar şi la substantivele comune.

Nu este corect: lui Ileana (ci Ilenei), lui mama (ci mamei), lui vecina (ci vecinei) etc.

b) Numele de persoană care arată rudenia pot primi adjectivul posesiv fără ca aceste nume să fie articulate, pe când substantivele comune aflate în aceeaşi ipostază sunt articulate:

- ex. bunică-**sa** pisi a **sa**
  frate-**meu** mie ul **meu**

c) Substantivele ce denumesc persoane precedate de o prepoziţie se folosesc articulate, pe când cele comune nu se articulează:

- ex. Mă uit **la tăticul**; dar nu e posibil:
  Mă uit **la lupul**.
  Mă duc **la mămica**; dar nu:
  Mă duc **la pisica**.

d) Diftongii „oa"; „ea „nu alternează în „o/e" la genitiv-dativ în cazul numelor de persoană, dar alternează la substantivele comune:

- ex. **Floarea-Floarei** (G.D.)/**floarea-florii** (G.D.) – subst. comun;
  Leana-Leanei (G.D.)/**ţeava-ţevii**;

sau: **semănătoare-semănătoarei** (fiinţă – animat) faţă de:
semănătoare-semănătorii (inanimat – maşină agricolă)

Aşadar, **inanimatele: ascuţitoare, secerătoare, pocnitoare, scobitoare, învelitoare etc.** vor avea la genitiv-dativ formele: **ascuţitorii, semănătorii, pocnitorii, scobitorii, învelitorii etc**.

e) Se recomandă pentru numele de persoană formele: **Olga-Olgăi-Olghii (nu Olgii), Domnica-Domnicăi-Domnichii (nu Domnicii), Puica-Puicăi-Puichii (nu Puicii)** comparativ cu substantivul comun: **puica-puicii**; sau: **taica-taicăi-taichii, neica-neicăi-neichii** (nume de persoană), faţă de **curca-curcii, junca-juncii** (nume fără de persoană).

(vezi în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ"–
studiu semnat de prof. Gr. Brâncuş)

***NUMĂRUL** – este o categorie gramaticală la baza căreia stă conceptul de cantitate:*

1. numărul singular – denumeşte un singur obiect (fiinţă, lucru, fenomen etc.):

- ex. **linie, ceaşcă, iubire, luptă, nor, vânt etc.**

2. numărul plural – denumeşte mai multe obiecte:

- ex. **linii, ceşti, iubiri, lupte, nori, vânturi.**

Scanned with OKEN Scanner

ALTE ASPECTE PRIVIND NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR

1. Unele substantive **rămân invariabile la plural**:
   - ex. **unchi, ochi, licurici, arici, prenume, marţi, graminee, onomatopee** etc.
2. Altele sunt **defective de număr** (au formă numai de singular sau numai de plural):
   a) numai singular: **mazăre, fasole, brânză, lapte, foame, sete, argint, petrol, Olt, Timişoara**;
   b) numai plural: **lapţi, blugi, friguri (boală), zori, Galaţi, Fierbinţi, Bucureşti, Ploieşti**;
3. În limba română există substantive **cu forme multiple** de singular sau de plural:
   a) de singular – **bob-boabă, rod-roadă, ţol-ţoală, cojoc-cojoacă, foarfec-foarfece, pântec-pântece, berbec-berbece, basc-bască, monogram-monogramă**.
   b) de plural – cu acelasi înţeles: **chibrite-chibrituri; vise-visuri; cratiţe-crătiţi; ţărance-ţărănci, dorinţe-dorinţi; vremi-vremuri, coli-coale**;
   – cu înţeles diferit: **arce (de cerc) – arcuri (de oţel); ochi (de fiinţă) – ochiuri (de ouă); cocoşi (păsări) – cocoaşe (de cămilă); bobi (de ghicit) – boabe (grăunţe); curenţi (electrici) – curente (literare).**
4. **Substantivele colective** reprezintă un alt aspect al numărului. Ele denumesc o cantitate, o colectivitate de obiecte.
   - ex. **detaşament, batalion, armată, nobilime, tineret, turmă, herghelie, cireadă, frunzar, păpuriş** etc.

CAZUL *reprezintă categoria gramaticală care exprimă raporturile sintactice dintre cuvinte prin modificările formale ale acestora.*

Trecerea unui substantiv prin toate formele şi construcţiile cazuale poartă numele de declinare.

OBSERVAŢIE:

Articolele, prepoziţiile şi locuţiunule prepoziţionale sunt **instrumente gramaticale** pentru exprimarea diferitelor cazuri. Acestea se analizează împreună cu substantivul sau cu alte părţi de vorbire pe care le precede (cu unele excepţii).

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE SUBSTANTIVELOR

I. NOMINATIV (simbol N.)

1. **subiect**: (cine? ce?)
   - ex. **Studentul** învaţă temeinic. (cine?)
     Alecsandri este pionierul pastelului românesc.

Scanned with OKEN Scanner

2. **nume predicativ**: (ce este? cum este? cine este? ce pare? ce devine?)
   - ex. Matematica este **o ştiinţă** exactă. (ce este?)
     Poetul meu preferat este **Eminescu**. (cine este?)
     Radu a devenit **inginer**. (ce a devenit?)
3. **atribut substantival apoziţional**: (care?)
   - ex.Teodorescu, **primarul**, este lăudat. (care?)

II. ACUZATIV (simbol AC.)

Prepoziţiile cu care se construieşte sunt: **pe, de, din, despre, fără, cu, dintre, spre** etc.

1. **complement direct**: (pe cine? ce?):
   - ex. Am citit **o carte** interesantă. (ce?)
     Pe amicii mei îi stimez. (pe cine?)
2. **complement indirect**: (cu cine? despre cine? despre ce? la cine? la ce? de ce?)
   - ex. **Cu prietenii** mergi la câştig. (cu cine?)
     Despre muzică vorbesc cu plăcere. (despre ce?)
     Tăcură, impresionaţi **de acordurile** muzicii. (de ce?)
3. **complement de agent**: (de cine? de către cine?)
   - ex. Am fost certat **de părinţi** astăzi. (de cine?)
4. **complement circumstanţial de loc**: (unde? de unde? până unde? încotro?)
   - ex. „**În vaduri** ape repezi curg
     Şi vuiet dau **în cale**." (unde?) (G. COŞBUC)
5. **complement circumstanţial de timp**: (când? de când? până când? cât timp?)
   - ex. N-ai venit la noi **de o săptămână**. (de când?)
6. **complement circumstanţial de mod**: (cum? în ce fel? cât?)
   - ex. Oamenii din sat mă priveau **cu bunăvoinţă**. (cum?)
7. **complement circumstanţial de cauză**: (din ce cauză?)
   - ex. **De supărare** n-a mai mâncat nimic. (din ce cauză?)
8. **complement circumstanţial de scop**: (în ce scop?)
   - ex. A plecat **după cumpărături**. (în ce scop?)
9. **complement circumstanţial de relaţie**: (la ce? din ce?)
   - ex. „O zgâtie ageră **la minte** de întrecea pe toţi **din carte**, dar şi **la nebunii**". (la ce? din ce?) (I. CREANGĂ)
10. **atribut substantival prepoziţional**: (care? ce fel de?)
    - ex. Făt-Frumos potcovi calul cu ţinte **de argint**.
11. **nume predicativ**: (cu o prepoziţie a acuzativului)
    - ex. Florile roşii sunt **pentru prietena** mea.

III. DATIV (simbol D.):

Prepoziţiile cu care se construieşte acest caz sunt: **graţie, datorită, mulţumită, potrivit, conform, contrar, asemenea, aidoma, opus**.

Scanned with OKEN Scanner

1. **complement indirect**: (cui?)
   - ex. **Iedului** îi era frică de lup. (cui?)
     „Mă întorc, iau o bomboană şi i-o dau **lui Bubico**." (I. L. CARAGIALE)
2. **atribut**: (cu condiţia să determine un substantiv nearticulat)
   - ex. Verişoară **cumnatei** mele este Angela. (care? cui?)
3. **complement circumstanţial de loc**: (unde? cui?)
   - ex. „Alei! murgule voinic,
     Aşterne-te **drumului**,
     Ca s-ajungem în colnic." (FOLCLOR)
4. **complement circumstanţial de mod**: (cum?)
   - ex. Bărcile înaintau **graţie curentului**. (cum?)
5. **complement circumstanţial instrumental**: (după prepoziţiile: graţie, datorită, mulţumită)
   - ex. **Datorită străduinţei** a reuşit în viaţă. (cu ce?)

IV. GENITIV (simbol G.)

Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale cu care se construieşte sunt: **contra, asupra, împotriva, înaintea, înapoia, înăuntrul, deasupra, de-a lungul, de-a latul, în timpul, din cauza, în ciuda** etc.

1. **atribut substantival genitival**: (al, a, ai, ale cui?)
   - ex. „Şi-auzi mândra glăsuire **a pădurii** de argint." (M. EMINESCU)
2. **nume predicativ**: (al, a cui este?; ai, ale cui sunt?)
   - ex. Părerea cea mai bună este **a colectivului**.
3. **complement indirect**: (cui?)
   - ex. **Contra colegilor** indisciplinaţi s-a ridicat tot colectivul clasei. (contra cui?)
4. **atribut prepoziţional**: (care?)
   - ex. Pomul **din faţa casei** este înflorit. (care?)
5. **complemente circumstanţiale**:
   - ex. **Deasupra casei** s-a înălţat un zmeu. (circ. de loc)
     În timpul războiului au căzut mulţi eroi. (c. timp)
     A păşit **în vârful degetelor**. (circ. de mod)
     Din cauza ploii au întârziat. (circ. de cauză)
     În scopul reuşitei au învăţat mereu. (c. de scop)
     În ciuda vremii ploioase el umblă fără umbrelă. (compl. circ. concesiv)
     În locul prăjiturilor a cumpărat un tort. (circ. opoziţional)

V. VOCATIV (simbol V.) (cazul adresării, al chemării). De obicei, nu îndeplineşte o funcţie sintactică propriu-zisă. Fiind izolat în propoziţie, vocativul poate fi recunoscut cu uşurinţă prin folosirea unei punctuaţii adecvate (cu ajutorul virgulei şi al semnului exclamării).

Scanned with OKEN Scanner

• ex. – „**Ioane,** cată să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă!“
(I. CREANGĂ)

– Te-am văzut, **Ioane,** la teatru!
– Taci din gură, **Ioane!**

OBSERVAŢII:

✓ Caracteristica generală a acestui caz este **intonaţia.**

✓ Vocativul are forme specifice terminate în „**e**“ şi „**ule**“ pentru masculin singular, în „**o**“ pentru feminin singular şi în „**lor**“ pentru ambele genuri la plural.

• ex. **Băiete!** **Băiatule!** **Băieţilor!**
Fato! **Mămiţo!** **Fetelor!**

✓ El apare şi în forme identice cu cele ale nominativului sau ale genitiv-dativului; distincţia constă în intonaţie şi punctuaţie.

• ex. **Radu**, să nu întârzii la masă!
Maria, iar n-ai pregătit tema!
Fraţilor, faceţi loc!

✓ Vocativul are bogate şi variate întrebuinţări:

– cu valoare de personificare:
• ex. **Vântule, vânt nebun**, stai, doar o vorbă să-ţi spun!
– cu sens peiorativ:
• ex. **Măgarule! Animalule!**
– cu sens regional de adresare:
• ex. **Mămucăi**, mi-e foame!
– fără sens de adresare, devenind simple formule cu valoare interjecţională:
• ex. Ce spui, **soro**!
I-auzi, **domnule**!

✓ Substantivul în vocativ poate avea unul sau mai multe atribute aşezate enclitic sau proclitic. În acest caz, întregul grup ce are o intonaţie mai înaltă se desparte prin virgulă de restul propoziţiei.

• ex. „**Fată frumoasă şi harnică,** ai grijă de mine!“ (I. CREANGĂ)
„**Dulce Românie,** asta ţi-o doresc!“ (M. EMINESCU)

✓ Vocativele care denumesc personalităţi istorice, divinităţi, idei nobile (dreptate, pace) exprimă **o invocaţie retorică** (chemare declamativă).

• ex. „– Cum nu vii tu, **Ţepeş doamne,** ca punând mâna pe ei,
Să-i împarţi în două cete, în smintiţi şi în mişei.“ (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

DECLINAREA SUBSTANTIVELOR

I. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR COMUNE

A. Cu articol hotărât:

	Masculin	Neutru	Feminin
Sg. N. AC.	**băiatul**	**tabloul**	**fata**
	fratele	**fluviul**	**cureaua**
	fiul	**creionul**	**poezia**
	geamgiul	**obiceiul**	**marginea**
G. D	**băiatului**	**tabloului**	**fetei**
	fratelui	**fluviului**	**curelei**
	fiului	**creionului**	**poeziei**
	geamgiului	**obiceiului**	**marginei**
V.	**băiatule!**		**fato!**
	frate!	**fluviule!**	
	fiule!	(personificat)	
	geamgiule!		

	Masculin	Feminin	Neutru
Pl. N.AC.	**băieţii**	**tablourile**	**fetele**
	fraţii	**fluviile**	**curelele**
	fiii	**creioanele**	**poeziile**
	geamgiii	**obiceiurile**	**marginile**
G. D.	**băieţilor**	**tablourilor**	**fetelor**
	fraţilor	**fluviilor**	**curelelor**
	fiilor	**creioanelor**	**poeziilor**
	geamgiilor	**obiceiurilor**	**marginilor**
V.	**băieţilor!**	**fluviilor!**	**fetelor!**
	fraţilor!	(personificat)	
	fiilor!		
	geamgiilor!		

B. Cu articol nehotărât:

	Masculin	Feminin	Neutru
Sg. N. AC.	**un** elev	**o** elevă	**un** tablou
G. D.	**unui** elev	**unei** eleve	**unui** tablou
Pl. N. AC.	**nişte** elevi	**nişte** eleve	**nişte** tablouri
G. D.	**unor** elevi	**unor** eleve	**unor** tablouri

C. Fără articol:

	Masculin	Feminin	Neutru
Sg. N. AC.	acest **copil**	această **fată**	acest **creion**
G. D.	acestui **copil**	acestei **fete**	acestui **creion**
Pl, N. AC.	aceşti **copii**	aceste **fete**	aceste **creioane**
G. D.	acestor **copii**	acestor **fete**	acestor **creioane**

Scanned with OKEN Scanner

II. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR PROPRII

A. SIMPLE

Sg. N. AC. **Mircea** G. D. **(a) lui Mircea** (nume propriu masc.)

Carmen **(a) lui Carmen** (nume propriu fem. prov. din împrumut)

Irinel **(a) lui Irinel** (terminat în consoană)

Maria **(a) Mariei** (nume românesc)

V. **Mirceo!, Mircea!, Carmen!, Irinel!, Mario! Marie!, Maria!**

B. COMPUSE

1. N. **Târgu-Jiu**	**Târgu-Ocna**	
G. (a) **Târgu-Jiului**	(a) **Târgu-Ocnei**	
D. **Târgu-Jiului**	**Târgu-Ocnei**	
A. **Târgu-Jiu**	**Târgu-Ocna**	
V. –	–	

(la numele formate din două substantive care stau în acelaşi caz se declină numai cel din urmă, dar se articulează amândouă)

2. N. **Piscul Câinelui**	**Valea Prahovei**	**Baia-de-Arieş**	
G. (a) **Piscului Câinelui**	(a) **Văii Prahovei**	(a) **Băii-de-Arieş**	
D. **Piscului Câinelui**	**Văii Prahovei**	**Băii-de-Arieş**	
A. **Piscul Câinelui**	**Valea Prahovei**	**Baia– de-Arieş**	
V. –	–	–	

(la cele compuse dintr-un substantiv la nominativ şi altul la genitiv sau din două substantive legate prin prepoziţia „de“ se declină numai primul element)

3. N. **Târgul-Frumos**	**Valea Mare**	
G. (a) **Târgului-Frumos**	(a) **Văii Mari**	
D. **Târgului-Frumos**	**Văii Mari**	
Ac.**Târgul-Frumos**	**Valea Mare**	
V. –	–	

(la numele compuse dintr-un substantiv şi un adjectiv se declină şi se articulează numai primul element, iar al doilea se declină numai când este de genul feminin)

4. N. **Câmpulungul**
   G. (a) **Câmpulungului**
   D. **Câmpulungului**
   Ac. **Câmpulungul**
   V. –

(la substantivele compuse formate prin sudare, articolul apare numai la sfârşit)

Scanned with OKEN Scanner

5. N. **Delavrancea**
   G. (a) **lui Delavrancea**
   D. **lui Delavrancea**
   Ac. **Delavrancea**
   V. –

(substantivele proprii compuse (nume de persoană) primesc articol proclitic)

ALTERNANŢE FONETICE ÎN STRUCTURA SUBSTANTIVELOR

Vocalice		**Consonantice**	
a/a	mare-mari	c/c'	ac-ace
a/e	fata-fete	g/g'	fag-fagi
ă/e	măr-meri	t/ţ	frate-fraţi
â/i	cuvânt-cuvinte	d/z	dud-duzi
ea/e	seară-seri	s/ş	pas-paşi
oa/o	floare-flori	st/şt	poveste-poveşti
o/oa	cojoc-cojoacă	sc/şt	ceaşcă-ceşti
ia/ie	iarnă-ierni	z/j	obraz-obraji
		l/ai, ei, ăi	cal-cai, colonel-colonei, cale-căi

ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA SUBSTANTIVELOR

1. PENTRU SUBSTANTIVELE PROPRII

a) Se scriu cu majusculă:
- – numele de persoană: **Vasile, Ion, Georgescu, Iorgovan**;
- – denumirile geografice: **Carpaţi, Olt, Ţara Bârsei, Cluj**;
- – numele de planete: **Jupiter, Saturn, Marte, Uranus**;
- – nume de publicaţii, de opere, de instituţii, mărci de obiecte: **Libertatea, Tinerama, „Baltagul", Electronica, Ascensorul, Doxa**;
- – evenimente de excepţie: **Anul Nou, Ziua Independenţei**;
- – denumiri de organizaţii: **Organizaţia Naţiunilor Unite**;
- – puncte cardinale când au sensul ţărilor din zonă sau constituie al doilea termen al unui substantiv propriu compus: **Apusul, Răsăritul, Estul, Vestul, Ploieşti-Vest, Gara de Nord** etc.

b) Se scriu cu cratimă:
Harap-Alb, Păsări-Lăţi-Lungilă, Sinan-Paşa, Cluj-Napoca, Ionescu-Siseşti etc.

c) Se scriu într-un cuvânt:
Câmpulung, Techirghiol, Rompres, Delavrancea

Scanned with OKEN Scanner

2. PENTRU SUBSTANTIVELE COMUNE

a) Se scriu cu iniţială mică:
- **francez, american, român, chinez, coreean etc.**
- **fizică, chimie, astronomie, biologie, lingvistică;**
- **direcţiune, contabilitate, finanţe, secretariat etc.**
- **sud, vest, nord, est** (când exprimă întocmai punctul cardinal).

b) Se scriu cu cratimă:
prim-ministru, rea-voinţă, după-masă, gura-leului, gură-cască, pierde-vară, câine-lup, viţă-de-vie etc.

c) Se scriu într-un cuvânt:
untdelemn, miazănoapte, miazăzi, bunăvoinţă, aromân, istroromân, astronautică etc.

d) Substantivele masculine nearticulate care se scriu la plural cu doi de „i" (nişte fii, geamgii) când se articulează se notează cu trei de „i", ultimul „i" fiind articolul:
fiu-fii-fiii, cafegiu-cafegii-cafegiii;

e) Articularea substantivelor feminine la genitiv-dativ singular se realizează astfel:

N. SG.	N. PL. NEARTICULAT	G. D. ARTICULAT
o fată	**nişte fete**	**(a) fete + i**
o stea	**nişte stele**	**(a) stele + i**
o margine	**nişte margini**	**(a) margini + i**
o mamă	**nişte mame**	**(a) mame + i**
o brăţară	**nişte brăţări**	**(a) brăţări + i**

f) Substantivele feminine care se termină în hiat se articulează la genitiv-dativ singular astfel:

N. SG.	N. PL. NEARTICULAT	G. D. ARTICULAT
o poezie	**nişte poezii**	**(a) poezie + i**
o câmpie	**nişte câmpii**	**(a) câmpie + i**

g) Aceleaşi substantive feminine precum şi cele de genul neutru au la plural formele:

NEARTICULAT	ARTICULAT
poezii	**poeziile**
câmpii	**câmpiile**
geografii	**geografiile**
fluvii	**fluviile**
studii	**studiile**

VALOAREA STILISTICĂ A SUBSTANTIVULUI

Substantivul poate reprezenta, prin transfigurare, valori stilistice, el fiind, prin excelenţă, un mijloc de realizare a comparaţiei şi a metaforei, aşa cum adjectivul este cel mai adesea epitet. Independent sau în relaţie cu alte cuvinte, el are capacitatea de a deveni:

Scanned with OKEN Scanner

1. **comparaţie**: (foloseşte în construcţia acesteia cuvintele: **ca, precum, cât, decât, cum, asemenea, semăna cu, par** etc.)
   - ex. „**Ca un glob de aur** luna strălucea." (D. BOLINTINEANU)

„Şi era una la părinţi
Şi mândră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinţi
Şi luna între stele." (M. EMINESCU)

„El singuratic, duce către cer
Brazda pornită-n ţară, de la vatră.
Când îi priveşti împiedicaţi în fier
Par, el din bronz şi vitele din piatră."
(T. ARGHEZI)

2. **metafora**:
   - ex. „**Şi cărbune** sub picioare e nisipul." (G. COŞBUC)

„Dunăre, **apă vioară**
Face-te-ai **neagră cerneală**." (Z. STANCU)

„Eu nu strivesc **corola de minuni a lumii**."
(metaforă simbolică)
(L. BLAGA)

3. **epitet**:
   - ex. „Răspândind fiori **de gheaţă** pe ai ţării umeri **dalbi**."
(V. ALECSANDRI)

4. **hiperbola**:
   - ex. „N-ai **mări de lacrimi**
Să mă plângi." (G. COŞBUC)

5. **metonimie**:
   - ex. „**Dihania** îmbrăcată în platoşa de fier
Ameninţă omenirea de miile de ani." (T. ARGHEZI)

6. **sinecdoca**:
   - ex. „**Frunza-n** codru cât învie,
Doina cânt de voinicie." (V. ALECSANDRI)

7. **personificare**:
   - ex. „Voi, **codrilor zvoană dădeaţi**
Când prind să s-arate duşmanii.
Voi singuri **povestea ne-o ştiţi**
Pastrându-i în veci pomenire." (CORNELIU MOLDOVAN)

8. **antiteza**:
   - ex. „**Nu**-mi trebuie **flamuri**
Nu voi **sicriu bogat**,
Ci-mi împletiţi **un pat**
Din tinere ramuri." (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

ARTICOLUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire flexibilă care însoţeşte un substantiv şi celelalte părţi de vorbire care se declină, având rolul de ***instrument gramatical*** *pentru exprimarea cazurilor.*

TRĂSĂTURI

1. Articolul ajută la individualizarea obiectului denumit de substantiv.
2. El este un morfem gramatical prin care se exprimă determinarea numelui.
3. Articolul nu are un înţeles de sine stătător şi nu poate îndeplini funcţia de parte de propoziţie.
4. În general, are o independenţă formală, de aceea se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o însoţeşte (cu excepţia unui adjectiv care precede un substantiv).
5. Are un caracter analizabil şi poate avea un comportament apropiat de cel al altor părţi de vorbire (numeral, pronume).

CLASIFICAREA ARTICOLELOR

A. DUPĂ SENS:

I. **ARTICOL HOTĂRÂT:**

*1. **Articolul hotărât propriu-zis***

	Masc. Neutru		Feminin	Exemple:	
Sg. N. AC.	**l, le**		**a**	ex. fiul, fratele	fata
D. G.	**lui**		**i**	ex. (a) fiului, fratelui	fetei
V.	**le** (numai pt. fiinţe sau obiecte personificate)	–		ex. fiule ! vânt**ule**!	–
	Feminin	Neutru			
Pl. N. AC.	**i**	**le**	ex. fii**i**,	fraţ**ii**	fetel**e**
D. G.	**lor**	**lor**	ex. fii**lor**,	fraţ**ilor**	fetel**or**
V.	**lor**	**lor**	ex. fii**lor**!	fraţ**ilor**! vânturi**lor**!	fetel**or**!

Scanned with OKEN Scanner

2. Articolul demostrativ (adjectival)

	Masc. Neutru	Feminin		
Sg. N. AC.	**cel**	**cea**	ex. **cel** isteţ	**cea** bună
D. G.	**celui**	**celei**	ex. **celui** isteţ	**celei** bune
V.	–	–	–	–
	Feminin Neutru			
Pl. N. AC.	**cei** **cele**		ex. **cei** isteţi	**cele** bune
D. G.	**celor** **celor**		ex. **celor** isteţi	**celor** bune
V.	– –		–	–

3. Articolul posesiv-genitival

	Masc. Neutru	Feminin		
Sg. N. AC.	**al**	**a**	ex. **al** fiului	**a** mamei
D. G.	–	–	–	–
	Feminin. Neutru			
Pl. N. AC.	**ai**	**ale**	ex. **ai** fiilor	**ale** mamelor
D. G.	**alor**	**alor**	ex. **alor** mei, săi	

OBSERVAŢIE: Genitiv-dativul plural „**alor**" nu se întrebuinţează decât cu un pronume posesiv.

II. **ARTICOL NEHOTĂRÂT:**

	Masc. Neutru	Feminin		
Sg. N. AC.	**un**	**o**	ex. **un** frate, **un** penar	**o** fată
D. G.	**unui**	**unei**	ex. **unui** frate, **unui** penar	**unei** fete
V.	–	–	–	–
	Feminin. Neutru			
Pl. N. AC.	**nişte**	**nişte**	ex. **nişte** fraţi **nişte** penare,	**nişte** fete
D. G.	**unor**	**unor**	ex. **unor** fraţi, **unor** penare	**unor** fete
V.	–	–	–	–

B. DUPĂ LOCUL DE AŞEZARE:

1. **Articol enclitic** (aşezat la sfârşit):
   – articolul hotărât – ♦ ex. Elevul învaţă. Fetei îi e sete. colegului, elevelor etc.

2. **Articol proclitic** (aşezat în faţă):
   – articolul demonstrativ (adjectival) – ♦ ex. **Cel** mai bun este tata. **Cele** mai dragi sunt bunicile.
   – articolul posesiv-genitival – ♦ ex. Viitorul este **al** oamenilor. Cartea este **a** profesoarei.

Scanned with OKEN Scanner

– articolul nehotărât – ♦ ex. **Unui** cunoscut i-am răspuns la salut.
Citesc **o** revistă.

– articolul hotărât (în situaţii speciale):

♦ ex. **lui** Mihai (substantiv propriu, masculin)
lui Carmen (subst. propriu, feminin împrumutat)
lui Catrinel (subst. terminat în consoană)
lui vodă Cuza, **lui** nea Marin, **lui** moş Ion, **lui** badea Gheorghe.

PRECIZĂRI PRIVIND ARTICOLUL

I. ARTICOLUL HOTĂRÂT:

1. PROPRIU-ZIS:

Articolul hotărât propriu-zis delimitează în mod precis (hotărât) obiectul denumit.

TRĂSĂTURI

1. Spre deosebire de celelalte articole, el nu apare ca un cuvânt de sine stătător, ci este alipit la sfârşitul substantivului al cărui sens îl hotărăşte (îl face cunoscut vorbitorilor):

♦ ex. Omul acesta mi-a salvat viaţa.

2. Are acelaşi gen, număr şi caz ca şi substantivul pe care îl însoţeşte:

♦ ex. Copilul râde. (N.)
Copilului îi râde faţa. (D.)

3. Articolul hotărât, ca şi celelalte articole, este un morfem gramatical al categoriei determinării.

4. De obicei, **este enclitic, dar poate fi şi proclitic** la genitiv-dativ atunci când:

– însoţeşte un substantiv comun urmat de un adjectiv posesiv: **lui** vărutău, **lui** frate-meu;

– se află în faţa unui substantiv propriu masculin sau feminin terminat în consoană ori în altă vocală decât „a“: **lui** Florin, **lui** Irinel, **lui** Mari, **lui** Jeni; (excepţie fac substantivele feminine cu nume româneşti terminate în vocala „a“: Maria, Ileana, Mariana etc. care se articulează enclitic: Mariei, Ilenei, Marianei).

– se aşază înaintea substantivelor: **vodă, nene, bade, moş** urmate de un nume propriu;

♦ ex. **lui** vodă Mircea, **lui** badea Ion, **lui** moş Luca, **lui** nea Stan.

– se află în faţa substantivelor care denumesc ani sau lunile anului:

♦ ex. în iarna **lui** 1996, nopţile **lui** mai etc.

5. Articolul hotărât intră ca element formativ în constituţia pronumelui sau a numeralului ordinal:

♦ ex. dânsul, dânsa, dânşii, dânsele; al doilea, al treilea etc.

6. La nominativ – acuzativul pronumelor nehotărâte (nedefinite) **„unul şi altul“**, rolul articolului hotărât este de a opune pronumele adjectivului nehotărât:

♦ ex. **un** băiat – **unul / alt** băiat – **altul**.

Scanned with OKEN Scanner

7. Articolul hotărât individualizează cazurile:
   • ex. N. AC. elevul, eleva
   D. G. elevului, elevei, elevilor.
8. Acelaşi articol intră în structura prepoziţiilor, făcând distincţia dintre prepoziţie şi adverb, dintre locuţiunile prepoziţionale şi cele adverbiale:
   • ex. înaintea casei privesc (prepoziţie) / privesc **înainte** (adverb);
   în jurul casei privesc (locuţ. prepoziţională)
   / privesc **în jur** (locuţ. adverbială).
9. Cu ajutorul articolului hotărât se poate realiza substantivizarea :
   – adjectivului – • ex. Admir omul **frumos**.
   Frumosul din artă mă încântă.
   – verbului la participiu – • ex. rănitul, lăudatul;
   – numeralului – • ex. doiul, treiul;
   – adverbului – • ex. binele, răul;
   – pronumelui – • ex. eul;
   – interjecţiei – • ex. ofu**l**, bisu**l**, pocu**l**.

2. ARTICOLUL DEMONSTRATIV (ADJECTIVAL)

Articolul demonstrativ (adjectival) stă, de obicei, între un substantiv comun, articulat enclitic, şi determinantul său adjectival (sau substantival cu prepoziţie); de aici şi denumirea de adjectival.

TRĂSĂTURI

1. Articolul demonstrativ stabileşte legătura între:
   – un substantiv articulat şi un adjectiv;
   • ex. copilul **cel** silitor; oamenii **cei** buni;
   – un substantiv articulat şi un numeral;
   • ex. premiul **cel** de-al doilea, soţia **cea** dintâi.
2. Se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul pe care îl însoţeşte:
   • ex. Băieţii **cei** mari joacă fotbal. (N.)
   Fetei **celei** bune i-am mulţumit. (D.) (dar nu „fetei **cea** bună“)
3. Articolul demonstrativ se foloseste şi în interiorul substantivelor proprii, nume de persoane, ajutând împreună cu un adjectiv la individualizarea acestora:
   • ex. Petru **cel** Mare, Mihnea **cel** Rău.

OBSERVAŢII:

✓ În cazul substantivelor proprii precedate de articolul genitival (al, a, ai, ale), articolul demonstrativ se foloseşte la forma de N.-AC.:
• ex. **(al) lui** Ştefan **cel** Mare, **(al)** Ecaterinei **cea** Mare;

✓ Când acelaşi substantiv este determinat de mai multe atribute aflate în coordonare, articolul demonstrativ se foloseşte o singură dată:
• ex. Oamenii **cei** harnici, devotaţi şi cutezători sunt apreciaţi.

✓ El face posibilă substantivizarea altor părţi de vorbire:
– a adjectivului – ex. **cel** frumos, **cei** deştepţi;

Scanned with OKEN Scanner

– a verbului la participiu – ex. **cel** învăţat;
– a numeralului – ex. **cei** doi, **cei** zece;

✓ Articolul demonstrativ este folosit ca morfem, fie al substantivizării, fie al flexiunii cazuale a numeralului (cardinal sau ordinal) pe care îl precede:

• ex. N. AC. **cel** de-al treilea
D. G. **celui** de-al treilea

✓ Formele „**cel, cea, cei, cele**“ ale acestui articol **pot fi omonimice** cu cele populare ale pronumelui şi ale adjectivului demonstrativ.

Deosebirea se face astfel:

a) **sunt articole demonstrative**:
– când se află între un substantiv şi un adjectiv, respectiv între un substantiv şi un numeral;
• ex. Mircea **cel** Bătrân; locul **cel** dintâi;
– dacă precede un adjectiv sau un adverb aflate la gradul superlativ;
• ex. **Cel** mai expresiv citat din operă este acesta.
Cel mai bine ştie Viorel. (în faţa adverbului „cel“ rămâne invariabil)
– când se foloseşte în formele populare;
• ex. berbecuţul **ăl (cel)** mic, vaca **a (cea)** neagră;

b) **sunt pronume demonstrative**:
– când e posibilă înlocuirea cu un substantiv articulat;
• ex. **Cel** isteţ înţelege repede (**cel** = elevul)
Cele de ieri nu erau spălate bine. (**cele** = rufele)
– dacă se poate înlocui cu un pronume demonstrativ;
• ex. **Cei** doi vor fi premiaţi. (**cei** = aceştia)
Am văruit casa din faţă, pentru că **cea** (*cealaltă*) din spate nu era terminată.
– când sunt folosite în forme populare;
• ex. **Ăl (cel/acela)** de aici este nepotul meu, iar **ăi (cei/acei)** de colo sunt fiii mei.

c) **sunt adjective pronominale demonstrative** când însoţesc un substantiv şi îl determină;
• ex. **Pe cel** deal, **pe cea** vâlcică.
Tot cântă o turturică. (**cel = acel** deal; **cea = acea** vâlcică)

Scanned with OKEN Scanner

ATENŢIE!

1. Formele populare ale articolului demonstrativ, respectiv ale pronumelui demonstrativ amintite mai sus nu trebuie confundate cu cele ale articolului posesiv.
   Compară:
   - ex. fiul **ăl (cel)** mijlociu (art. demonstrativ) / **ăl (acela)** din mijloc (pron. demonstrativ)/ fiul acesta **al** fratelui (articol posesiv)
2. De asemenea, nu confundaţi formele „cel, cea, cei" cu „ce-l, ce-a, ce-i" care se rostesc într-o silabă şi sunt cuvinte diferite:
   cel mare/**ce-l** face (pron. + pron. + verb)
   cea roşie/**ce-a** făcut (pron. + verb)
   cei buni/**ce-i** cu tine (pron. + verb)

VERIFICĂ ÎN CONTEXT

Cei o mie de lei ţi i-am înapoiat. (cei = acei)
Ce-i o mie de lei? (ce este o mie?)

3. ARTICOLUL POSESIV-GENITIVAL

Articolul posesiv-genitival însoţeşte substantivul sau pronumele în genitiv şi intră ca element formativ în structura numeralelor ordinale sau a pronumelor (adjectivelor) posesive.

TRĂSĂTURI

1. Articolul posesiv-genitival este proclitic şi însoţeşte, de obicei, un substantiv sau un pronume în cazul genitiv :
   - ex. (un) fragment **al operei** (**al ei**);
     fragmentul interesant **al operei** (**al ei**);
     a patriei eliberare (**a ei**);
     prietenul Anei, **al** Danei, şi **al** lui Mihai

2. Ca element formativ al numeralelor ordinale nu poate exprima ideea de genitiv sau de posesie:
   - ex. **Al doilea** concurent nu s-a prezentat. (al doilea = N.)

3. Denumirea de **posesiv** se explică prin faptul că acest articol precede un substantiv sau un pronume în genitiv care indică pe posesorul unui obiect:
   - ex. prieten (obiectul posedat) **al** fratelui; (posesorul obiectului)
     stilou (obiectul posedat) **al** său (posesorul obiectului)

4. El este denumit „genitival" fiind considerat **formant al genitivului** care are mai mult rolul de a anticipa sau de a relua conţinutul regentului (vezi în bibliografie „GRAMATICA DE BAZĂ A LIMBII ROMÂNE" de Ion Coteanu).

Scanned with OKEN Scanner

5. Acordul articolului posesiv se face **în gen şi număr** cu substantivul determinat şi nu cu substantivul sau pronumele la genitiv; cu alte cuvinte se acordă cu obiectul posedat şi nu cu posesorul:

- ex. ostaşi **ai** armatei (ostaşi = ob. posedat – masc., pl. deci **ai** şi nu **a**);

  nepot **al** mamei (nepot = ob. posedat – masc. sg. deci **al** şi nu **a**)

  fată **a** verişorului (fata = ob. posedat – fem. sg. deci **a** şi nu **al**)

  flori **ale** câmpului (flori = ob. posedat – fem. pl. deci **ale** şi nu **a**)

OBSERVAŢII:

✓ Acelaşi acord se stabileşte şi când între atributul exprimat printr-un substantiv la genitiv şi substantivul determinat se intercalează alt substantiv sau alte părţi de vorbire:

- ex. podul de lemn **al** casei (podul este al casei)

  cirezile mari **ale** satului (cirezile sunt ale satului)

(vezi „GRAMATICA PRACTICĂ A LIMBII ROMÂNE de Ştefania Popescu)

✓ Există şi construcţii în care atributul genitival cu articol posesiv este precedat de alte substantive. Atunci acordul articolului posesiv se face cu substantivul cel mai apropiat:

- ex. Ritmul de dezvoltare **a** industriei. (dezvoltarea este a industriei nu ritmul)
  Mijloacele de îmbogăţire **a** vocabularului.
  (este vorba despre îmbogăţirea vocabularului şi nu despre mijloacele acestuia)

✓ În cazul coordonării mai multor substantive în cazul genitiv, articolul posesiv-genitival trebuie pus înaintea fiecărui termen începând cu al doilea:

- ex. Părerea părinţilor, **a** dirigintelui şi **a** directorului şcolii este aceeaşi în privinţa disciplinei.

✓ Excepţie: când substantivele în genitiv determină un alt substantiv şi exprimă noţiuni identice sau apropiate, aceste genitive formează o unitate şi nu mai este necesară folosirea articolului genitival:

- ex. Ministerul Comerţului şi Finanţelor
  Ministerul Tineretului şi Sportului

✓ Nu confundaţi formele „al, ai" cu „a-l, a-i":

– **a-l** vedea (a vedea pe el, l) faţă de:
al fratelui (art. posesiv al substantivului)

– **a-i** spune (a spune lui, ei – verb + pronume)
ai ţării (art. posesiv al substantivului)

Scanned with OKEN Scanner

ATENŢIE! Articolul, în general, face parte din categoria morfemelor gramaticale.

Unitatea minimală „**a**“ poate fi:

– articol posesiv-genitival:

• ex.O strofă **a** poeziei;

– element formativ al numeralului ordinal:

• ex. **a** doua, cea de **a** doua;

– pronume demonstrativ:

• ex. **A** de aici e fiica mea. (**a** = aceea)

– adjectiv demonstrativ:

• ex. **A** fugă repede nu-i bună. (**a** = acea fugă)

– morfem (prepoziţie) pentru formarea infinitivului verbelor:

• ex. **A** citi este verb. („a“ = prepoziţie)

– morfem (verb auxiliar – „a voi“) pentru formarea viitorului:

• ex. **A** veni odată şi el acasă. (**a** = va veni)

– morfem (verb auxiliar – „a avea“) pentru formarea perfectului compus:

• ex. **A** plecat de acasă. („a“ + plecat)

– pronume şi articol posesiv în acelaşi timp:

• ex. **A** vecinului este fetiţa.

„a“ – indică posesia şi cazul subst.-articol;

„a“ – ţine locul numelui posedat (fetiţă), deci are rol şi de pronume;

II. ARTICOLUL NEHOTĂRÂT

Articolul nehotărât însoţeşte substantivul în declinarea nearticulată şi indică prin formele lui cazurile substantivului.

TRĂSĂTURI

1. Articolul nehotărât are rolul de a prezenta obiectul desemnat de substantivul pe lângă care stă ca fiind separat, individualizat în raport cu specia lui, dar ca nedefinit mai precis pentru vorbitori:

• ex. „**un** copil“ e mai determinat decât „**copil**“, dar mai puţin determinat faţă de „**copilul**“

2. Se aşază înaintea substantivului şi se analizează împreună cu acesta, acordându-se în gen, număr şi caz:

• ex. **Un** elev studiază. (masc., sg., N.)
Unui elev i se cuvine premiul. (masc., sg., D.)*

3. Articolul nehotărât ajută la substantivizarea altor părţi de vorbire:

– a adjectivului: **un** leneş, **un** deştept;

Scanned with OKEN Scanner

– a verbului la participiu: **un** învăţat, **un** răsfăţat;
– a numeralului: **un** patru, **o** cincime;
– a adverbului: **un** rău, **un** bine;
– a interjecţiei: **un** of, **un** bis.

4. Formele **„un“ şi „o“** ale acestui articol pot fi omonime cu cele ale adjectivului nehotărât şi ale numeralului. Deosebirea este evidentă în situaţiile următoare:

a) „un“ şi „o“ **sunt articole nehotărâte** dacă la plural le corespunde forma „nişte“ sau este posibilă opoziţia cu un articol hotărât în acelaşi context.
- ex. **Un** elev m-a strigat./**Nişte** elevi m-au strigat.
O fată citeşte./**Nişte** fete citesc.
Un om avea **un** cal./**Omul** avea **calul** priponit.
O maşină s-a stricat./**Maşina** s-a stricat.

b) Aceleaşi forme „un“ şi „o“ **devin adjective nehotarâte** când la plural le corespund formele „unii“, „unele“ determinând un substantiv sau, când în acelaşi enunţ, apare opoziţia unui adjectiv nehotărât.
- ex. **Un** bărbat se hotărăşte greu. („un“ = adj. nehot.)
Unii bărbaţi se hotărăsc greu. (nu se poate înlocui în acest caz „unii“ cu „nişte“)
O femeie se îmbracă cu gust. („o“ = adj. nehot.)
Unele femei se îmbracă cu gust.
Un coleg mă ajută, **alt** coleg nu.
O carte are coperţi, **altă** carte nu.

c) „Un“ şi „o“ **sunt numerale** când fac parte dintr-o enumeraţie sau se află în opoziţia altui numeral din acelaşi enunţ.
- ex. Mi-am cumparat: **un** stilou, **o** linie, **un** ghiozdan şi **o** călimară.
(se pot număra obiectele cumpărate)
El a băut **un** pahar de lapte, eu am băut **două**.
Ana a citit **o** carte, eu am citit **două** cărţi.

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ – SUBSTANTIVUL

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte gramaticale şi care se declină.

CLASIFICARE:

A. DUPĂ SFERA NOŢIUNILOR CARE STAU LA BAZA LOR:

1. **comune**: caiet, om, furtună, vârtej.
2. **proprii**: Mihai, Diana, Popeşti-Leordeni.

B. DUPĂ STRUCTURĂ:

1. **simple**: fiinţă, aramă, idee, nor, ploaie.
2. **compuse**: volbura toamnei, ochiul– boului, bunăvoinţă, Bumbeşti-Livezeni.

C. DUPĂ CRITERIUL PERCEPTIV– SENZORIAL:

1. **concrete**: masă, parfum, dulceaţă, acritură.
2. **abstracte**: influenţă, vigilenţă, înţelepciune.

LOCUŢIUNI SUBSTANTIVALE:

– **păreri de rău**,
– **ţinere de minte**,
– **bătaie de joc** etc.

CATEGORII GRAMATICALE:

A. GENUL:

– **masculin**: un om – doi oameni;
– **feminin**: o poezie – două poezii;
– **neutru**: un fluviu – două fluvii;

Alte aspecte:

– substantive **mobile**: bărbat-femeie; lup-lupoaică;
– substantive **epicene**: licurici, elefant, zebră;
– **subgenul personal**: Puica-Puicăi-Puichii; puica-puicii;

B. NUMĂRUL:

– **singular**: fetiţă, jucărie, vânt;
– **plural**: fetiţe, jucării, vânturi;

Alte aspecte:

– substantive **defective de număr**: lapţi, icre, ochelari; aur, argint, soare, lapte;
– substantive **cu forme multiple** de singular sau de plural: bob-boabă, rod-roadă, bobi-boabe, arce-arcuri;
– substantive **colective**: herghelie, cireadă, frăsinet, detaşament.

Scanned with OKEN Scanner

C. CAZUL:

1. NOMINATIV – (funcţii sintactice):
   - subiect (cine?, ce?)
   - nume predicativ (ce este? cum este? cine este?)
   - atribut apoziţional (care?)

2. ACUZATIV – (funcţii sintactice)

   Prepoziţiile cu care se construieşte: **de, pe, spre, ca, lângă, de la etc.**
   - complement direct (pe cine? ce?)
   - complement indirect (cu cine? despre cine? despre ce? de ce?)
   - complement de agent (de cine? de către cine?)
   - complemente circumstanţiale (unde? când? cum? etc.)
   - atribut prepoziţional (care?)
   - nume predicativ (pentru cine?)

3. DATIV – (funcţii sintactice)

   Prepoziţii cu care se construieşte: **graţie, datorită, mulţumită, potrivit, conform, contrar, asemenea, aidoma, opus.**
   - complement indirect (cui?)
   - atribut al unui substantiv nearticulat
   - complement circumstanţial de loc (unde?)
   - complement circumstanţial de mod (cum?)
   - complement circumstanţial instrumental (datorită cui?)

4. GENITIVUL – (funcţii sintactice)

   Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale cu care se construieşte: **contra, asupra, împotriva, deasupra, înaintea, înapoia, în susul, în josul, în preajma, în ciuda, din cauza etc.**
   - atribut substantival genitival (al, a, ai, ale cui?)
   - nume predicativ (al, a, ai, ale cui este?)
   - atribut prepoziţional (care?)
   - complement indirect (cui?)
   - complemente circumstanţiale (unde? când? cum?)

5. VOCATIVUL – (nu are funcţii sintactice)

   Caracteristica lui este intonaţia şi punctuaţia.
   - ex. **Frate**, nu mai întârzia !
     Elevule, fii sârguincios !
     Maria, să vii devreme ! (formă identică cu N.)
     Fraţilor, am găsit comoara ! (formă identică cu D. G.)

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ – ARTICOLUL

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care nu are un înţeles de sine stătător şi nu poate îndeplini funcţia de parte de propoziţie.

CLASIFICARE

A. DUPĂ SENS:

I. **ARTICOLUL HOTĂRÂT:**

1. **Articolul hotărât propriu-zis**

sg.	N. Ac.	m., n.	**l, le**	pl. m.	**i**
		f.	**a**	f.n.	**le**
	D. G.	m., n.	**lui**	m., f.,	
		f.	**i**	n.	**lor**

2. **Articolul demonstrativ (adjectival)**

sg.	N. Ac.	m., n.	**cel**	pl. m.	**cei**
		f.	**cea**	f.,n.	**cele**
	D. G.	m., n.	**celui**	m.,f.,	
		f.	**celei**	n.	**celor**

3. **Articolul posesiv-genitival**

sg.	N. Ac.	m.,n.,f.	**al, a**
	D. G.		**–**
pl.	N. Ac.	m.,n.	**ai**
	D. G.		**alor**
	N. Ac.	f.	**ale**
	D. G.		**alor**

II. **ARTICOLUL NEHOTĂRÂT**

sg.	N. Ac.	m., n.	**un**	pl. m., f.	
		f.	**o**	n.	**nişte**
	D. G.	m., n.	**unui**	m., f.	
		f.	**unei**	n.	**unor**

B. DUPĂ LOCUL DE AŞEZARE:

1. Articol enclitic – articolul hotărât propriu-zis:
   - ex. elev**ul**, elev**a**, elev**ului**, elev**ilor** etc.
2. Articole proclitice:
   a) articolul posesiv-genitival:
   - ex. **al** copilului, **a** fetei, **ale** părinţilor;

b) articolul demonstrativ (genitival):
- ex. **cel** mai iute, **cel** mai bine, **cel** de-al doilea;

c) articolul nehotărât:
- ex. **un** tren, **unui** camion, **nişte** copii;

d) articolul hotărât în situaţii de excepţie:
- ex. **lui** Ştefan, **lui** Luci, **lui** vodă.

Scanned with OKEN Scanner

VALORILE DE ÎNTREBUINŢARE A SUBSTANTIVULUI

● MODEL DE COMENTARIU ●

„PLUGARII“ de O. GOGA

Unul dintre marii poeţi ai Transilvaniei care s-a identificat cu suferinţele şi idealurile truditorilor gliei strămoşeşti a fost O. Goga, denumit drept „**cântăreţul pătimirii noastre**“.

Numeroase sunt poeziile în care poetul devine mesagerul frământărilor „celor fără nume“, „ce duc războiul mare al tuturora“: „Plugarii“, „Clăcaşii“, „Oltul“ etc.

În poezia „Plugarii“, Goga îşi exprimă compasiunea şi dragostea faţă de cei care au fost întotdeauna „**altarul/Nădejdii noastre de mai bine**“.

Substantivele-metaforă (cu determinativele adjectivale) pe care le foloseşte autorul se înlănţuie armonios pentru a defini imaginea colectivă a celor care fac pâinea ţării „**creştini ce n-aveţi sărbătoare,/ Cei mai buni copii ai firii,/ Urziţi din lacrimi şi sudoare**.“

Metaforele simbolice: „**lacrimi şi sudoare**“, alături de participiul verbului „**a urzi**“ (a naşte), amintesc de o dramatică confruntare a ţăranului ardelean cu viaţa atât de lipsită de satisfacţia muncii sale. În schimb „**cerul**“ (personificat), „**i-a dat cea mai curată rază/ Din sfânta lui seninătate**“, i-a dat „**suflet să tresară**“, „**inimă să se-nfioare**“ de glasul întregii naturi, simbolizată prin metonimiile: „**frunza din codru**“, „**şopot de izvoare**“.

Alte substantive: „plâns, lacrimi, sudoare, trudă, jale“ sunt cuvinte-cheie ale lexicului poetic al lui Goga, cuvinte prin care îşi exprimă toata căldură înţelegerii sale faţă de existenţa tristă a celor „osândiţi să plângă şi să tacă“:

„A voastră-i **jalea** cea mai mare,
A voastră-i **truda** cea mai sfântă.“

Primăvara, anotimpul înnoirilor, face să renască în sufletul celor trudiţi un licăr de încredere în vremuri mai bune. Substantivul „primăvara“ devine astfel o metaforă a speranţei, speranţa pe care o poartă în suflet veşnic plugarii.

Ca om al pământului, care a dăinuit pe aceste meleaguri, ţăranul transilvănean cunoaşte toate tainele naturii cu care s-a înfrăţit dintotdeauna. Comuniunea om-natură este sugerată de substantivele-metaforă şi de personificare: „**toată floarea vă cunoaşte**“, „**toată frunza ei vă ştie**“.

În cadenţa de odă, poetul aduce un elogiu celor ce poartă „**cu braţele-amândouă/ A muncii rodnică povară**“ (epitet), întregind astfel portretul colectiv al plugarilor cu noi ipostaze.

Situaţia tragică a truditorilor „nerăsplătiţi ai pâinii“ este revelată de antiteza:

„Dar dacă-n schimbul pâinii voastre,
Piticul vă plăteşte fiere
Îndurător **v-ascultă Domnul**
Şi vă trimite mângâiere.“

Drept recompensă a vieţii precare, când „**doarme plugul pe rotile**“ (personificare), în „**bietul bordeiaş de paie**“ apar iluzoriu personaje de basm ilustrate

Scanned with OKEN Scanner

prin substantive şi adjective cu valoare de epitet: „Vin crai **cu argintate coifuri/ Şi-n aur zânele balaie**...".

Portretul moral al celor „logodiţi de veacuri cu durerea" (cum spune Goga în altă poezie „Clăcaşii") capătă dimensiuni hiperbolice. Cuvintele folosite cu valoare expresivă în versurile ce urmează sugerează strânsa legătură a omului cu natura, ţăranul reprezentând fiinţa plămădită, anume parcă, pentru a face legătura dintre pământ şi cer:

„Fraţi buni ai frunzelor din codru
Copii ai mândrei bolţi albastre."

Prin curgerea domoală a cuvintelor: „**roua suferinţei**", „**ţărâna plaiurilor noastre**", „**casa noastră**", „**doinele**", „**hora**", poetul fixează coordonatele existenţei noastre în timp şi spaţiu, explicând continuitatea supravieţuirii românilor dintre Carpaţi.

Lesne e de înţeles vibraţia profundă din sufletul poetului mărturisită în versurile următoare, unde tot substantivele au cea mai mare forţă expresivă:

„A mea e **lacrima** ce-n tremur
Prin sita genelor se frânge,
Al meu e **cântul** ce-n pustie
Neputincioasa jale-şi plânge."

Un mesaj răscolitor încheie poezia. Poet mesianic, care vede în chipul oricărui ţăran întruchiparea lui Mesia, Goga întrezăreşte miraculoasa speranţă „izbăvitoare a durerilor străbune". Din aparenta linişte a **„bordeiaşelor de paie", „din pacea obidirii"** văzută comparativ **„ca un întins adânc de mare"**, (căci din mările adânci se naşte furtuna), se va isca vâlvătaia viitoarei răscoale din 1907.

Poetul nutreşte nădejdea ca **„înfricoşatul vifor/ Al vremilor răzbunătoare"** ce mocneşte în satele transilvănene să aducă o schimbare, „o clipă a primenirii", realizarea visului de veacuri al eliberării.

Poezia „Plugarii" pune în lumină solidaritatea „cântăreţului pătimirii noastre" cu aceşti nedreptăţiţi ai soartei ce reprezintă un univers uman către care poetul s-a aplecat cu dragoste şi credinţă.

ALGORITMUL ANALIZEI MORFOSINTACTICE – SUBSTANTIVUL

1. **FELUL** (comun, propriu, simplu, compus, concret, abstract)
2. **GENUL** (situaţii speciale: epicen, mobil)
3. **NUMĂRUL** (situaţii speciale: colectiv, defectiv, cu forme multiple de sg. sau plural)
4. **CAZUL**
5. **FUNCŢIA SINTACTICĂ**
6. **VALOAREA STILISTICĂ**

Scanned with OKEN Scanner

● MODEL DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ A SUBSTANTIVULUI ●

Se dă textul:

1. 2.
„Luceferii de noapte, scăpărători, i-adun
3. 4. 5.
Din cerul ca o coadă deschisă de păun."

(„De ce-aş fi trist" – T. ARGHEZI)

1. Luceferii = substantiv comun, simplu, concret, gen masculin, plural, cazul Ac., articulat cu articol hotărât „i", enclitic, funcţia sintactică de complement direct (ce adun?);
2. de noapte = substantiv comun, simplu, concret, gen feminin, singular, precedat de prep. „de", cazul Ac., nearticulat, funcţia de atribut substantival prepoziţional (care?);
3. din cerul = substantiv comun, simplu, concret, gen neutru, singular, precedat de prep. „din", cazul Ac., articulat cu art. hotărât „l", enclitic, funcţia sintactică de compl. circ. de loc (de unde?);
4. ca o coadă = substantiv comun, simplu, concret, gen feminin, singular, precedat de prep. „ca", cazul Ac., cu articol nehotărât „o", funcţia sintactică de atribut circumstanţial, cu valoare de comparaţie (ce fel de?/cum?);
5. de păun = substantiv comun, simplu, concret, gen masculin, singular, precedat de prep. „de", cazul Ac., nearticulat, funcţia sintactică de atribut subst. prepoziţional (ce fel de?).

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Subliniaţi substantivele din enunţurile următoare şi apoi însoţiţi-le cu adjectivele cele mai potrivite:
   a) Soarele usucă picăturile de rouă de pe firele de iarbă.
   b) Florile de mac, asemenea unor reflectoare, împodobesc lanurile de grâu.
   c) Ciocârlia porneşte cântând spre astrul zilei ca o săgeată.
   d) Departe, în zarea ogoarelor, se aud zgomote de motoare, semne ale muncii, semne ale vieţii.
2. Arătaţi ce denumesc substantivele de mai jos, aşezându-le pe coloane diferite astfel: *fiinţe; lucruri; idei; nume de însuşiri; nume de acţiuni.*
   Substantivele sunt următoarele: **luni, influenţă, pământ, aer, apă, fier, biologie, contabil, linie, ipoteză, idee, ministru, compas, apartenenţă, fericire, părinte, veselie, lovire, iubire, preşedinte, mişcare, maistru, tristeţe, compătimire, penar, strănepot, atingere, izbitură, mesager, rupere, frângere, distrugere, bunătate, milostivire, casetofon, covor, elicopter, furnică, profesor, probabilitate, examen, radical, teoremă, lege, judecată, copilă, urs, director, mamifer, delfin, durere, alergare, joi, ură, dispreţ, ilaritate, răutate, frecare, frânare, patinare, tăiere.**
3. Subliniaţi cu o linie substantivele concrete şi cu o linie punctată pe cele abstracte din exerciţiul anterior.

Scanned with OKEN Scanner

4. Indicaţi cu ajutorul unor jetoane colorate substantivele comune şi substantivele proprii din textele date:

a) „Şi-a vârât în ace botul.
Dac-ar fi citit aici
El afla ce-i un arici.
Însă câinii n-au habar
De tipar şi-abecedar.
Nesupus la gând pizmaş
Bogorici e dragălaş.
Cui îl ia cu prietenie,
Cântă-i numai din tipsie
Şi-ţi şi joacă o chindie."
(T. ARGHEZI)

b) „Zeus era un stăpânitor deplin. Nimic nu-i mai stătea în cale. Vrerea lui era lege şi poruncă pentru toţi zeii...
Prometeu, pe care oamenii cei vechi şi-l aminteau în vremuri grele şi-l proslăveau în cântece, era, după cât spune legenda, feciorul lui Iapet.
Iapet a fost, la rândul său, Fiul Pamântului, al Geei şi-al cerului înalt, Uranus."
(AL. MITRU)

5. Aşezaţi substantivele comune şi pe cele proprii din exercitiul 4. pe coloane diferite şi în dreptul lor schimbaţi-le numărul. (ex. botul = boturile)
Ce observaţi?
Subliniaţi diferit substantivele articulate şi substantivele nearticulate.

6. Puneţi la pluralul nearticulat şi apoi la pluralul articulat substantivele date şi observaţi scrierea lor:

a) **zimbru, codru, membru, tigru, socru, cumătru, astru, băieţandru, copilandru**;
b) **studiu, exerciţiu, serviciu, oficiu, privilegiu, deceniu, sediu, mileniu, capriciu**;
c) **macaragiu, cafegiu, geamgiu, fiu, papugiu**;
d) **idee, alee, epopee, tulee**;
e) **vie, poezie, geografie, explicaţie, academie, condiţie, salcie, hârtie, filosofie, melodie**;
f) **liceu, fuleu, rateu, muzeu, croşeu, fileu**;
g) **stea, zi, cale, colonel, cal, çojoc, copil**.

Model: idee-idei-ideile
colonel-colonei-coloneii

7. Completaţi spaţiile punctate cu substantivele comune sau proprii corespunzătoare:

Tata citeşte zilnic ..... care se numeşte ..... Pe sora mea o cheamă ..... iar pe ..... meu îl alintă ..... Lui îi place să citească ..... de ..... pentru că este ..... preferat.

Poezia preferată de el se intitulează ..... şi are ..... cu ..... scurte (lungi).

8. Scrieţi şase nume de scriitori cunoscuţi şi patru titluri de opere literare îndrăgite.
9. Alegeţi numele unui scriitor preferat şi realizati o scurtă compunere în care să folosiţi substantive comune şi substantive proprii; marcaţi-le diferit.
10. Folosiţi jetoane cu forme geometrice pentru a deosebi substantivele simple de cele compuse din exemplele:

Scanned with OKEN Scanner

electroputere, miazăzi, meridian, bunătate, bunăvoinţă, încredere, miază-noapte, aeroport, electromotor, capitol, motostivuitor, reîntregire, untdelemn, Câmpulung, Delavrancea, recapitulare, reconstrucţie, antebraţ, întregire, retragere, autoturism, computer, apă-tare, gură-cască, fluieră-vânt, câine-lup, inginer-şef.

11. Subliniaţi diferit substantivele concrete şi substantivele abstracte date. Căutaţi în dicţionar sensul cuvintelor notate prin îngroşare:
apreciere, fidelitate, statură, consecvenţă, consideraţie, sonoritate, salinitate, constelaţie;
film, personaj, dicţionar, laşitate, autoturism, practică, eroism, antenă, vibraţie, fruct, electricitate, privelişte, televizor, conversaţie, pictură, melodie, tunet, acreală, dulceaţă, aguridă.

12. Găsiţi formele pentru genul feminin substantivelor de mai jos şi explicaţi modificările care apar:
socru, cojoc, escroc, ied, călător, trecător, moţ, compozitor, scriitor, profesor, nepot, mire, grădinar, cofetar, bucătar, croitor, actor.

13. Treceţi în coloane diferite substantivele mobile şi substantivele epicene:
bărbat, cocoş, girafă, femeie, găină, gâscă, licurici, mamifer, catană, gărgăriţă, capră, taur, gânsac, ţap, răţoi, gânganie, cărăbuş, zebră, raţă, cal, armăsar, râs, iapă, santinelă, bidiviu, catâr, leu, ţântar, libelulă, leoaică, cimpanzeu.

14. Completaţi tabelul de mai jos cu substantive defective de număr şi cu substantive care au forme multiple de singular sau de plural.

Defect. de sing.	*Defect. de pl.*	*Forme mult. de sg.*	*Forme mult. pl.*
ex. **friguri**	**sânge**	**bob-boabă**	**arce-arcuri**
--------	---------	----------	----------
--------	---------	----------	----------
--------	---------	----------	----------
--------	---------	----------	----------
--------	---------	----------	----------

15. Recunoaşteţi substantivele defective de număr şi substantivele colective din următoarele texte:

a) „Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură
Prevestind un soare dulce cu lumină şi căldură."
(V. ALECSANDRI)

b) „O, tu crai cu barbă-n noduri ca şi câlţii când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunţe, numai pleavă şi puzderii."
(M. EMINESCU)

c) „În pântecele acestor munţi zac comorile minerale cele mai felurite din Europa: sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, zincul..... şi.... aurul, pe care îl vezi strălucind până şi prin noroiul drumurilor. Astfel este ţara Ardealului."
(N. BĂLCESCU)

d) „Vezi o culme muntenească
Şi-o căsuţă dedesubt?

Scanned with OKEN Scanner

Este vatra strămoşească
Unde laptele am supt."

(G. CREŢEANU – „Cântecul străinătăţii")

e) „Care cu poveri de muncă
Vin încet şi scârţâind.
Turmele s-aud mugind
Şi flăcăii vin pe luncă
Hăulind.
.....
Şi cu poala prinsă-n brâu
Vin cântând în stoluri fete
De la grâu."

(G. COŞBUC – „Noapte de vară")

16. Stabiliţi forma corectă a substantivelor indicate şi arătaţi genul, numărul şi cazul acestora.
– Mai mulţi **membri/membrii** ai familiei s-au întrunit astăzi.
– **De la cuscrii/cuscri**, tinerii căsătoriţi au primit daruri frumoase.
– **Socri/socrii** mari sunt părinţii mirelui.
– Bătrânilor **codrii/codri** li se scutură frunzele.
– **Printre aştri/aştrii** nopţii se numără şi luna.

17. Subliniaţi substantivele care se află în cazul nominativ din textele următoare, apoi stabiliţi articolul şi funcţia sintactică a acestora:

a) „Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor
.....
Răsare luna,-mi bate drept în faţă;
.....
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă..."

(M. EMINESCU)

b) „Poporul meu cunoaşte-o suferinţă
Nemărginit de dulce şi de blândă,
Ce-n vremuri grele ca şi de izbândă
I-a mângâiat sărmana lui fiinţă.
.....
Durere e şi-i chin şi e dorinţă,-
Dar inima de dânsa ţi-i flămândă;"

(M. CODREANU – „Comoara neamului")

c) „Patria e aducerea-aminte de zilele copilariei.....
Coliba părintească..... dragostea mamei, plăsmuirile inimii noastre.... locul unde am iubit şi am fost iubiţi..."

(A. RUSSO – „Cântarea României")

d) Dunărea, tărâmul aurgerii şi al tăcerii, ne împresură cu cântecul ei molcom şi dulce.

Scanned with OKEN Scanner

e) Ştefan cel Mare, leul Moldovei, este personajul central din drama „Apus de soare“ de B. Şt. Delavrancea.

f) „S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor,
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor.“

(G. TOPÂRCEANU)

18. Construiţi propoziţii în care substantivele: **Carpaţi, Olt, Andrei, anotimp, preşedinte, poet, prieten** să aibă funcţiile cazului nominativ.

19. Alegeţi forma corectă de genitiv-dativ singular pentru următoarele substantive feminine; arătaţi procedeul articulării în acest caz:

brăţarei/brăţării	**cumnatei/cumnaţii**
stelii/stelei	**surorei/sorei/surorii**
mamii/mamei	**ceştii/ceştei**
manşetei/manşetii	**marginei/marginii**
somierii/somierei	**fetei/fetii**
floarei/florii	**pietrei/pietrii**
pieţei/pieţii	**verişoarei/verişorii**
cefei/cefii	**şefii/şefei**
mesei/mesii	**plăcerei/plăcerii**

20. Arătaţi unde este corectă folosirea substantivelor articulate din exemplele de mai jos:
– Mă duc până la şefă.
– Mă îndrept către pisică.
– Mă gândesc la bunicul şi la bunica.
– Domnicii i-am împrumutat cartea.
– Olghii i-am răspuns la salut.
– Semănătoarei i-am umplut cuva cu grâu.
– Mă duc la tăticu şi la mămica.
– Săndicii nu-i plăceau scrisorile neicii Ion.

21. Treceţi urrmătoarele substantive la forma articulată de genitiv-dativ şi spuneţi ce observaţi:
a) **Ioana, Mioara, Ileana, Jeana, Floarea, Anica, Leana; semănătoare, culegătoare, secerătoare, operatoare**;
(fiinţe)
b) **floare, moară, roată, ţeavă, pleavă, geantă; ascuţitoare, învelitoare, scobitoare, apărătoare, semănătoare, treierătoare, secerătoare**;
(ultimele-maşini agricole)

22. Arătaţi genul următoarelor substantive; apoi treceţi-le la pluralul articulat şi spuneţi concluziile voastre:
a) **studiu, fluviu, arpegiu, solfegiu, compendiu, armistiţiu, mediu, concediu**;
b) **muzeu, alizeu, liceu, trofeu, troleu, fuleu, releu, traseu, procedeu, crustaceu, eleşteu, turneu**;

Scanned with OKEN Scanner

c) **compleu, mileu, dineu, minereu, sufleu, jeleu, pateu, apogeu, pneu, panseu, eseu, şemineu**;
d) **leu, cimpanzeu, zeu, ateu, derbedeu**;

23. Declinaţi în propoziţii substantivele proprii:
Bucureşti, Valea Doftanei, Târgu-Jiu, Eminescu,Vârful cu Dor.

24. Corectaţi ortografia acelor substantive care în mod intenţionat au fost scrise greşit:
– Mulţi oameni de valoare au primit în semn de omagiu „Meritul cultural".
– De Anul nou, capitala noastră va fi luminată feeric.
– Mi-am petrecut concediul la Techir Ghiol.
– Gara Ploieşti-vest a fost renovată de curând.
– Organizaţia naţiunilor unite este un forum mondial.
– Ziarul „România Liberă" este un cotidian interesant.
– La Apusul soarelui păsările îşi caută culcuş.
– Franţa, Spania şi Portugalia reprezintă apusul Europei.

25. Extrageţi din textele următoare doar substantivele care au funcţia sintactică de nume predicativ. Precizaţi în dreptul lor cazul respectiv:
a) Munţii sunt întotdeauna imaginea măreţiei.
b) „Acest Gheorghiţă Răducan era un om fără pereche de sprinten".
(M. SADOVEANU)
c) Hotărârea cea mai bună este a colectivului.
d) „A fost crudă învinuirea
A fost crudă şi nedreaptă, fără razem, fără fond."
(M. EMINESCU)
e) Bucuriile vieţii sunt pentru oameni.
f) E împotriva regulamentului să nu acorzi prioritate pietonilor.
g) Versurile acestea sunt ale poetului îndrăgit de mine.
h) Rezultatul meciului a fost conform cu aşteptările telespectatorilor.
i) „Cu ploaia ne-om împăca noi, că-i de la Dumnezeu.
Cu celelalte mai greu că sunt ale oamenilor."
(CEZAR PETRESCU)
j) „S-a întâmplat să fie de prin părţile noastre."
(G. GALACTION)

26. Construiţi enunţuri diferite în care substantivul „**drum**" să aibă funcţiile sintactice ale cazului dativ.

27. Subliniaţi numai substantivele care au funcţiile cazului genitiv din textele:
a) „La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-şi trimite averile lor, răspunse Potoţki."
(C. NEGRUZZI)
b) Primăvara, glasul cel dintâi este al păsărelelor gureşe şi neastâmpărate.
c) „Foicica fagului
la poalele muntelui,
.....

Scanned with OKEN Scanner

în mijlocul câmpului,
la puţul porumbului,
.....
şade Toma Alimoş." (FOLCLOR)

d) Căsuţa din mijlocul pădurii era locuită de bunicuţa Scufiţei Roşii.

e) „.... Soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, căci se părea că se înălţase pe ceruri, în vârful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine în fundul peşterii." (C. HOGAŞ)

f) În timpul iernii, multe flori au pierit din cauza frigului.

g) Contra curentului s-au pus stăvilare de-a lungul apelor.

28. Numiţi funcţiile sintactice ale substantivelor aflate în cazul genitiv din textele precedente.

29. Realizaţi o scurtă compunere cu titlul „A venit vara" în care să folosiţi substantive cu funcţia de atribut în cazurile nominativ, acuzativ, genitiv şi dativ.

30. În ce cazuri există funcţia de complement indirect? Demonstraţi prin exemple.

REZOLVĂRILE EXERCIŢIILOR

1. soarele binefăcător; picături cristaline; firele umede; flori roşii; reflectoare arzânde; ciocârlia îndrăzneaţă; astrul luminos; zilei senine; zarea luminoasă; zgomote vii; motoare puternice; semne evidente.

4. substantive comune: botul, un arici, câinii, tipar, abecedar, gând, prietenie, tipsie, chindie, stăpânitor, cale, vrerea, lege, poruncă, zeii, oamenii, vremuri, cântece, legendă, feciorul, al cerului.
substantive proprii: Bogorici, Zeus, Prometeu, Iapet, Fiul Pământului, al Geei şi Uranus.

10. substantive simple: meridian, bunătate, încredere, capitol, recapitulare, reconstrucţie, reîntregire, computer etc.
substantive compuse: electroputere, miazăzi, bunăvoinţă, miazănoapte, aeroport, electromotor, motostivuitor, untdelemn, Câmpulung, gură-cască, apă-tare etc.

12. soacră, cojoacă, escroacă, iadă, călătoare, trecătoare, compozitoare, moaţă, profesoară, nepoată, verişoară, mireasă, grădinăreasă, bucătăreasă, croitoreasă, actriţă; modificările se explică prin alternanţele fonetice.

13. subst. mobile: cocoş, găină/bărbat, femeie/gâscă, gânsac/capră, ţap/raţă, răţoi/cal, iapă/leu, leoaică.
subst. epicene: licurici, mamifer, gărgăriţă, taur, catană, gânganie, cărăbuş, zebră, armăsar, râs, santinelă, bidiviu, ţânţar, libelulă.

15. subst. defective de număr: zori, soare, câlţi, pleavă, pântece, sare, fier, argint, plumb, zinc, aur, lapte.
subst. colective: puzderie, roi, popor, turmă, stol.

16. corect: membri (N. m. pl.), socrii (N. m. pl.), codri (D. m. pl.), aştrii (Ac. m. pl.); cuscri (Ac. m. pl.).

Scanned with OKEN Scanner

17. subst. în N.: a) un freamăt, un miros, luna, un bucium, patria, Dunărea, M. Sadoveanu, Ştefan cel Mare (subiecte).
b) aducerea-aminte, coliba, dragostea, plăsmuirile, locul, personajul (nume predicative).
c) tarâmul, titanul, Leul Moldovei (atribute apoziţionale).
19. brăţării, stelei, mamei, manşetei, somierei, florii, pieţii, cefei, mesei, cumnatei, surorii, ceştii, marginii, fetei, pietrei, verişoarei, şefei, vieţii, plăcerii.
20. corect: şefa, bunicul, bunica, Domnicăi-Domnichii, Olgăi-Olghii, mămica.
21. a) Ioanei, Mioarei, Ilenei, Janei, Leanei, Floarei; semănătoarei, culegătoarei, secerătoarei, operatoarei;
b) florii, morii, roţii, ţevii, genţii; semănătorii, învelitorii, ascuţitorii, apărătorii; (arată deosebirea dintre animat şi inanimat; diftongii „oa"/„ea" nu se modifică la prima grupa de substantive dar se modifică la grupa a II-a).
22. studiu-studii-studiile; arpegiu-arpegii-arpegiile; muzeu-muzee-muzeele; liceu-licee-liceele etc.
linoleu-linoleuri-linoleurile; jeleu-jeleuri-jeleurile; pateu-pateuri-pateurile; leu-lei-leii; derbedeu– derbedei-derbedeii etc.
CONCLUZIE: substantivele sunt de genul neutru iar desinenţele diferă în cadrul aceluiaşi gen.
24. Meritul Cultural; Techirghiol; Anul Nou; apusul; Ploieşti-Vest; Organizaţia Naţiunilor Unite; „România liberă"; Apusul Europei.
25. nume predicative: imaginea (N.), un om (N.), a colectivului (G.), fără razem-fără fond (Ac.), pentru oameni (Ac.), împotriva regulamentului (G.), ale poetului (G.), conform cu aşteptările (Ac.), de la Dumnezeu (Ac.), ale oamenilor (G.), de prin părţile (Ac.).
26. – Drumului îi trebuie mai mult pietriş. (compl. ind.)
– Drum lui vodă i-au pregătit oştenii săi. (atribut)
– Conform drumului este şi circulaţia. (circ. de mod)
– Aşterne-te drumului, călătorule! (circ. de loc)
– Datorită drumului bun am ajuns la destinaţie (instr.)
27. subst. în G.: Moldovei, al păsărelelor, fagului, la poalele muntelui, în mijlocul câmpului, la puţul porumbului, din mijlocul pădurii, Scufiţei Roşii, în vârful degetelor, în fundul peşterii, în timpul iernii, din cauza frigului, contra curentului, de-a apelor.
28. atr. gen.; n. pred.; atr. gen.; c. circ. loc; c. circ. loc; c. circ. loc; atr. prep. G.; c. circ. mod; c. circ.loc; c. circ. timp; c. circ. cauză; c. ind.; C. circ. de loc.
30. funcţia de c. ind. în cazurile: D., Ac., G.

EXERCIŢII NEREZOLVATE

I. Aşezaţi substantivele: **profesor, elevă, tablou** în cazurile dativ, acuzativ şi genitiv cu funcţia de complement indirect folosind pe rând articolul hotărât şi articol nehotărât.
II. Completaţi tabelul de mai jos cu substantive care au funcţia de atribut. Numiţi felul atributelor.

Scanned with OKEN Scanner

1. caz G.	2. caz Ac.	3. caz N.	4. caz D.
ex. toarta ceştii	pădure de aramă	Eminescu, poetul,	soră lui Ion
artă	lanţ	Greierele, ...	
	văr.....		
vină	lanuri	Venus, ...	frate .....
pană	oamenii	Ştiinţă, ...	cuscru .....
spuma	saci	Ionescu, ...	cumnat .....
învelişul	biscuiţi	Sadoveanu, ...	preot .....
locatari	cetăţeni	M. Viteazul, ...	muză .....

III. Alegeţi forma (formele) corecte de singular sau de plural pentru substantivele de mai jos. Exprimaţi-vă concluziile referitoare la utilizarea acestor substantive folosind Dicţionarul limbii române:

mazăre/mazări	reguli/regule	borţe/borţi
berbec/berbece	groape/gropi	case/căşi
flutur/fluture	tufişuri/tufişe	bande/benzi
căminuri/cămine	bob/boabă	duduri/duzi
coli/coale	boli/boale	codrii/codruri
coate/coţi/coturi	roate/roţi	aştri/astre
arce/arcuri	bucăţi/bucate	cumătri/cumetri
glonţ/glonte	dumicaţi/dumicate	lapte/lapţi
glonţi/glonţuri	aripi/aripe	vremi/vremuri
uliţe/uliţi	popi/popuri	mărfi/mărfuri
şcoale/şcoli	trebi/treburi	ierbi/ierburi
ghiveci/ghivec	divane/divanuri	minute/ minuturi

IV. Subliniaţi substantivele în vocativ din exemplele date. Marcaţi cu jetoane colorate poziţia lor în propoziţie şi explicaţi punctuaţia:

a) „Gâze, flori întârziate!
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Câte-o strofă lirică." (G. TOPÂRCEANU)

b) „– Te cunosc, moşule Mihu, îngână Şoimaru!"

c) „– Bine v-am găsit, oameni buni!
„– Îţi mulţămim, boierule, răspunse preotul .....!"

d) „– Fraţilor, nu ucideţi! strigă Şoimaru."

e) „– Eu vă rog, gospodarilor, zise cu umilinţă Orheianu." (M. SADOVEANU)

f) „– Iaca, tată, îţi aduc cele gânduri rele care îmi tot croncănesc în inimă!
„– Fată dragă, nici nu ştii ce-mi aduci!"

g) „– Au venit turcii în sat, bunicule." (G. GALACTION)

V. Extrageţi substantivele articulate din textele anterioare şi numiţi felul articolelor.

VI. Aşezaţi cuvintele „cel", „cea", „cei", „cele" în ipostaza de articol demonstrativ.

VII. Transformaţi cuvintele „cel", „cea", „cei", „cele" în alte valori morfologice.

VIII. Construiţi şase exemple în care articolul posesiv-genitival să se afle în faţa unui substantiv, a unui numeral, a unui pronume personal şi a unui pronume posesiv.

Scanned with OKEN Scanner

IX. Explicaţi ce semnifică următoarele grupuri de cuvinte:

moaţe/moţuri
bolţi/bolturi
colţi/colţuri
corni/coarne/cornuri
minute/minuturi
ghiveci/ghiveciuri
chibrite/chibrituri
capi/capuri/capete

X. Subliniaţi numai articolele demonstrative din enunţurile următoare:

– Pe cel de aici şi pe cei de colo îi voi considera prietenii mei.
– Cel mai bine se coc merele în cea de a doua parte a verii.
– Ca să-şi facă cele de trebuinţă i-a luat cel mai mult timp.
– A plecat pe cel deal cu pluguşorul şi nu s-a întors încă în cea dimineaţă înzăpezită a noului an.
– În cele mai cumplite ceasuri din cele nedrepte ale vieţii, omul se gândeşte numai la cel mai fericit moment trăit.
– Cei cu chipul ca ceara sunt cei mai anemici.
– Fiinţa cea mai sănătoasă este cea care trăieşte în mijlocul celei mai frumoase naturi.
– „Cele bune să se adune,
Cele rele să se spele.“ (FOLCLOR)

XI. Faceţi acordul articolului posesiv-genitival folosind jetoanele-simbol potrivite:

– Mijloc ... existenţei umane sunt acei bani ... muncii cinstite.
– Cetăţeni ... patriei, trăiţi clipe ... fericirii!
– Ritmul de creştere .... productivităţii e constant.
– Gradul de dezvoltare ... industriei este benefic economiei.
– Sistemul de rulare ... mărfii îngreunează producţia.
– Mijloacele de informare ... populaţiei sunt utile.
– Sistemul de calculaţie ... preţurilor este complicat.
– Stilul de muncă ... oamenilor diferă mult.
– Livezile de pruni ... fermei sunt bogate.

XII. Faceţi analiza integrală a substantivelor din text. Recunoaşteţi valorile stilistice ale substantivelor şi numele poetului:

„Toată ţărâna gliei dezrobite
Şi munţii toţi şi adâncurile firii
Vor prăznui, din pacea lor urnite,
Înfricoşată clipa-a primenirii,
Când suflet nou primeşte întrupare,
Şi-n strălucirea razelor de soare
El hărăzeşte vremii-mbătrânite:
Veşmântul nou de nouă sărbatoare.“

XIII. Scrieţi formele corecte de genitiv-dativ articulat pentru următoarele substantive: **seara, uşa, coliba, noapte, zi, seră, vară, pace, putere, măreţie, primăvară, câmpie, pagină, ploaie, florărie, perdea, foaie, scânteie, copilărie, cofetărie.**

XIV. Transformaţi din sens propriu în sens figurat substantivele: **vis, comoară, primăvară, aur, argint, cer, cheie, leagăn.**

Scanned with OKEN Scanner

XV. Aflaţi cazul şi funcţia sintactică a substantivelor subliniate din exemplele:
– Fi-vei **soră inimii** noastre şi **mamă copilului** pe care îl săruţi?
– **Inimă**, aşterne-te **gândului** şi lasă-te **dorului** în seamă!
– Copilăria, **amintirea** dulce a vieţii, este **leagănul** dintotdeauna **al fericirii**.
– Florile **din mijlocul lanului** de grâu erau **maci de vară** timpurie.
– Meditaţia este **pentru oameni** o dulce **regăsire** a sufletului.

XVI. Subliniaţi numai substantivele care au funcţia de nume predicativ:
– „Mi-e inima de lacrimi plină... " (G. COŞBUC)
– Tristeţea ta este a sufletului mărturisire.
– Bunicul a rămas omul pe care-l ştiam dintotdeauna.
– Cadourile din pomul de iarnă sunt pentru copiii cuminţi, dar şi pentru părinţii acestora.
– Mă întrebam adesea: care-i mătuşa şi care-i verişoara dintre persoanele prezentate?!

XVII. Recunoaşteţi valorile morfologice ale cuvântului „**o**" din exemplele:
– „**O**, paşă, cât de darnic eşti!" (G. COŞBUC)
– Copilul cu mintea frământată gândea: oare **o** găină şi cu **o** găină fac două găini?
– Sunetul „**o**" poate fi **o** semivocală?
– **O** femeie se hotărăşte greu când trebuie să-şi aleagă cosmeticele.
– A trecut pe lângă mine **o** colegă din clasa vecină cu **o** revistă interesantă.
– **O** problemă se rezolvă uşor, altă problemă se descifrează mai greu.

XVIII. Aşezaţi cuvântul „**un**" în diferite ipostaze morfologice (vezi valorile lui „un")

XIX. Completaţi tabelul de mai jos cu alte locuţiuni substantivale. Construiţi enunţuri cu ele.

LOCUŢIUNI SUBSTANTIVALE	SUBSTITUIREA LOR
ex. **păreri de rău**	**regrete**
----------	---------
----------	---------

XX. Precizaţi cazurile şi funcţiile sintactice ale substantivelor subliniate:
– **Sfarmă-Piatră** este un personaj cunoscut cititorilor.
– Acesta, **Sfarmă-Piatră** era tovaraş cu alţi voinici.
– **De Sfarmă-Piatră** nu mai aveau loc duşmanii lui Harap Alb.
– El a fost ajutat de **Sfarmă-Piatră**.
– **În dreptul lui Sfarmă-Piatră** s-a aşezat prietenul său, Păsări-Lăţi-Lungilă.
– Păţaniile **lui Sfarmă-Piatră** au ramas în mintea cititorilor ca un exemplu de voinicie.
– **Ca Sfarmă-Piatră** nu-i altul mai viteaz.
– **Potrivit cu Sfarmă-Piatră** este Strâmbă-Lemne.
– **Datorită lui Sfarmă-Piatră** binele a învins în poveste.
– **Asupra lui Sfarmă-Piatră** s-au abătut necazurile.
– Laudele cititorilor sunt **pentru Sfarmă-Piatră**.

Scanned with OKEN Scanner

XXI. Explicaţi ortografia cuvintelor din enunţurile date şi apoi subliniaţi numai articolele arătând felul lor:

– Iat-o! Dintre copaci iese luna.
– C-o suflare de vânt şi cu o fulguială rapidă s-a instalat iarna.
– Vrabia s-a aşezat pe o rămurea şi apoi a zbughit-o pe altă rămurea.
– Ce-l doare pe cel care suferă într-o tăcere mută?
Poate gândurile cele neîmplinite, poate sufletul cel nemărturisit...
– Ce-a spus cea care a răspuns acum?
– Tata mi-a spus că o să vină la o oră târzie.
– Ce-i pasă copilului când cei din jur au treburi greu de rezolvat?
– Ai săi zâmbiră în al doilea ceas al întâmplării pentru a-i îmbuna inima copilului.
– Ce-l întrebase profesorul pe cel mai bun elev din clasa şi ce-a răspuns acesta....

XXII. Relaxaţi-vă cu substantivul în careul de mai jos:

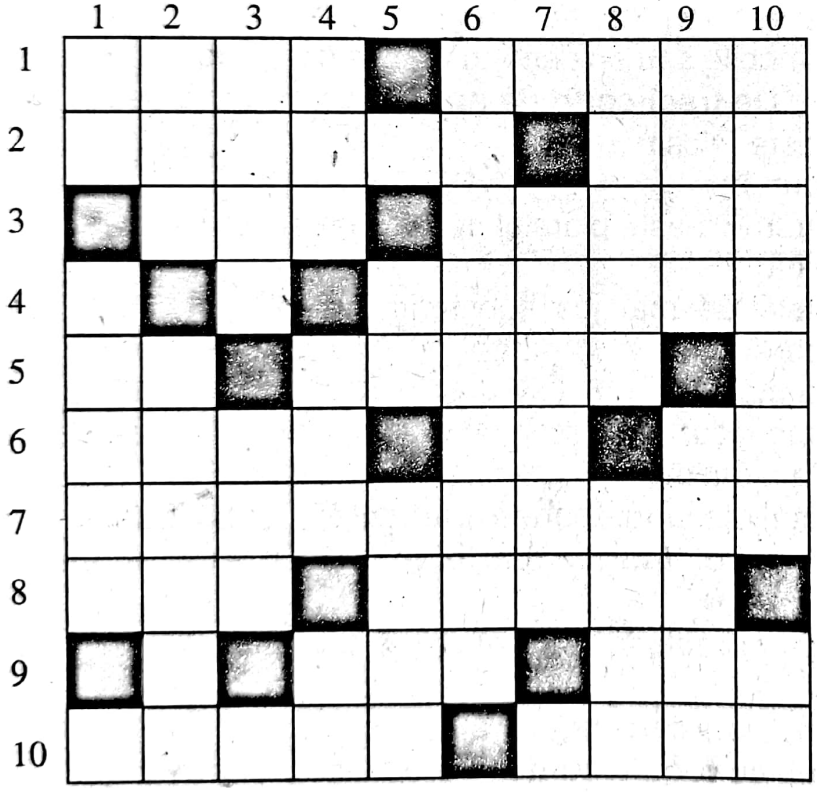

ORIZONTAL: 1. Îl calcă toată lumea – Cui ne adresăm în acest caz? 2. Farfurii zburătoare.... la tir – Intrare pe fir. 3. Ordin preoţesc sau călugaresc – Se pune pe oală. 4. A produce o ulceraţie. 5. Se schimbă de revelion. – Decret important cu caracter normativ în vechime. 6. Pe acest rege l-a făcut celebru Shakespeare. – Nicolae Emilian – Constanta cercului. 7. Un cuvânt tematic. 8. Fir. – Pâine specială binecuvântată de preot la împărtăşanie. 9. Stradă la Paris – Control tehnic de calitate. 10. Este format numai din cifre. – Îl citim, de obicei, zilnic.

VERTICAL: 1. Pentru (presc.) – Ipocrită (înv.) 2. Trage înapoi tirbuşonul. – Nu ţine nici cu unul, nici cu alţii. 3. Mic proiectil din plumb. – Stofă groasă din lână. 4. Distinge fiinţele de sex opus. – Un vers fără început. – Soare pe Nil. 5. L-a plouat bine. – Îl găseşti mereu în arenă: ole! 6. Te trece prin toate cazurile 7. Când îl pui ridică tonul. 8. Acoperă pereţii. – A uza prin frecare. 9. Te face să râzi.– Culoar de alergare. 10. În acest caz te cheamă neapărat. – Cere!

Scanned with OKEN Scanner

TESTE GRILĂ

1. Definiţia: „Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumeşte fiinţe, lucruri, fenomene“ este:
   a) suficientă; b) denumeşte numai fiinţe şi lucruri; c) denumeşte fiinţe, lucruri, fenomene, stări sufleteşti, idei, relaţii, nume de acţiuni şi de însuşiri;
2. Sintagma: **„deschizător de drumuri“** reprezintă:
   a) două substantive, unul regent şi celălalt determinant;
   b) locuţiune substantivală;
   c) substantiv compus;
3. Cum pot fi considerate din punct de vedere perceptiv-senzorial substantivele: **eroism, binefacere, onoare, atribuţie, altruism, influenţă**:
   a) concrete; b) abstracte; c) şi concrete, şi abstracte;
4. Substantivele: **ministru, academician, decan, catană, calfă, santinelă** pot fi numite:
   a) mobile; b) substantive care prezintă neconcordanţe între genul gramatical şi sexul natural; c) mobile sau epicene în funcţie de context;
5. În versul eminescian: **„De treci codri de aramă, de departe vezi albind“** – substantivul **codri** este folosit:
   a) incorect cu un singur „i“;
   b) corect cu un „i“, pentru că este pluralul nearticulat al substantivului;
   c) este o licenţă poetică;
6. În care din exemplele de mai jos substantivele şi prepoziţia care le precede sunt scrise corect:
   a) Mă uit la tăticu şi la mămica;
   b) Mă uit la tăticul şi mămica;
   c) Mă uit la tăticul şi la mămica;
7. Alegeţi forma corectă din următoarele perechi de substantive: **cojoc /cojoacă; pântec/pântece; foarfec/foarfece; basc/bască; monogram /monogramă.**
   a) ambele forme sunt corecte; b) numai prima formă este corectă fiind literară;
   c) numai a doua formă este corectă.
8. În propoziţia: „Conform cu **regulamentul** a procedat.“
   – substantivul subliniat se află:
   a) în cazul dativ, pentru că prepoziţia „conform“ marchează acest caz;
   b) în cazul genitiv;
   c) în cazul acuzativ;
9. Precizaţi cum se analizează corect cuvintele subliniate din propoziţa: **„Deasupra teiului** înalt străjuieşte cerul senin.“
   a) deasupra (adverb) + teiului (substantiv în dativ);
   b) deasupra (prepoziţie) + teiului (substantiv în genitiv)
   c) deasupra (prepoziţie) + teiului (substantiv în acuzativ);
10. În versurile eminesciene: **„Ci eu voi fi pământ/În singurătate-mi.“**
    – substantivul „pământ“ este:

Scanned with OKEN Scanner

a) în cazul acuzativ (c. c. m.); b) în cazul acuzativ (c. d.); c) în cazul nominativ (n. pred.);

11. Stabiliţi cazul şi funcţia sintactică a substantivului subliniat din enunţul: „**Datorită străduinţei** a reuşit în viaţă mai bine decât alţii."
a) cazul dativ – complement circumstanţial instrumental;
b) cazul dativ – complement indirect;
c) cazul acuzativ – complement circumstanţial de mod;

12. În propoziţia: „Bade, aşterne-te **drumului**!" – substantivul „**drumului**" se află:
a) în cazul vocativ fără funcţie sintactică;
b) în cazul dativ cu funcţia de complement indirect;
c) în cazul acuzativ cu funcţia de compl. circumst. de loc;
d) în cazul dativ cu funcţia de compl. circumst. de loc;

13. În expresia: „I-auzi, **domnule**!" – cuvântul subliniat este:
a) simplă formulă de adresare cu valoare interjecţională;
b) substantiv în cazul vocativ articulat enclitic;
c) substantiv în cazul nominativ asemănător cu vocativul;

14. Indicaţi cazul şi funcţia sintactică a substantivului **soţiei** din propoziţia: Alexandru este văr soţiei mele.
a) cazul genitiv – atribut; b) cazul dativ – atribut; c) cazul dativ – complement indirect;

15. Descoperiţi forma articulată corect a substantivului propriu compus „**Târgul Mureş**" aflat în cazurile G. D. din exemplele:
a) (al) Târgul Mureşului; b) (al) Târgului Mureş; c) (al) Târgului Mureşului;

16. Stabiliţi în care variantă este corect acordul articolului posesiv-genitival cu substantivul:
a) Livezile de caişi **ai** fermei agricole;
b) Livezile de caişi **a** fermei agricole;
c) Livezile de caişi **ale** fermei agricole;

17. Acelaşi lucru precizaţi şi în exemplele:
a) Nivelul de cultură şi civilizaţie **al** populaţiei;
b) Nivelul de cultură şi civilizaţie **ale** populaţiei;
c) Nivelul de cultură şi civilizaţie **a** populaţiei;

18. În cazul substantivelor proprii, nume de persoane, construite cu ajutorul articolului demonstrativ, dacă aceste substantive sunt precedate şi de articolul posesiv-genitival, arătaţi unde s-a stabilit corect acordul:
a) (al) Ecaterinei **celei** Mari;
b) (al) lui Ecaterina **cea** Mare;
c) (al) Ecaterinei **cea** Mare;

19. Identificaţi valoarea stilistică a substantivului subliniat din titlul poeziei lui Nichita Stănescu:
„**Leoaică** tânără, iubirea".
a) epitet; b) metaforă; c) comparaţie;

Scanned with OKEN Scanner

20. Arătaţi unde este folosit corect articolul demonstrativ aşezat în faţa unui adverb la gradul superlativ relativ:
   a) **Cei** mai bine au ştiut colegii mei;
   b) **Cele** mai bine au ştiut colegele mele;
   c) **Cei** mai bine au ştiu colegii mei, dar **cele** mai bine au răspuns colegele mele;
   d) **Cel** mai bine au ştiut colegii mei şi colegele mele;
21. Ce este „**a**" aflat la începutul versurilor poeziei „Evocare" de Nichita Stănescu:
   1. „Ea era frumoasă ca umbra unei idei,
   2. **a** piele de copil mirosea spinarea ei,
   3. **a** piatră proaspăt spartă
   4. **a** strigăt dintr-o limbă moartă."
      a) articol posesiv-genitival;
      b) prepoziţie;
      c) adjectiv pronominal demonstrativ;
22. Care este valoarea morfologică a cuvântului „**o**" din enunţul folosit ca titlu în emisiunea TVR: **„Doar o vorbă să-ţi mai spun."**:
   a) numeral; b) pronume nehotărât; c) articol nehotărât; d) adjectiv pronominal nehotărât;

RĂSPUNSURI PENTRU TESTELE GRILĂ

1. c; 2. b; 3. b; 4. b; 5. b; 6. c; 7. a; 8. c; 9. b; 10. c; 11. a; 12. d;13. a; 14. b; 15. b; 16. c; 17. b; 18. c; 19. b, 20. d; 21. b; 22. d;

REZOLVAREA CAREULUI

ORIZONTAL: 1. Prag – dativ; 2. Talere – alo!; 3. Cin – capac; 4. Ulcera; 5. An – edict; 6. Lear – N. E. – Pi; 7. Substantiv; 8. Ata – artos; 9. Rue – CTC; 10. Numar – ziar.

VERTICAL: 1. Pt. – falsa; 2. Rac – neutru; 3. Alic – aba; 4. Gen – ers – Ra; 5. Ud – taur; 6. Declinare; 7. Accent; 8. Tapet – toci; 9. Ilar – pista; 10. Vocativ – cr .

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire flexibilă care determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr şi caz şi care exprimă o calitate a unui obiect.

TRĂSĂTURI

1. Adjectivul variază după gen, număr şi caz, acordându-se cu substantivul determinat.
   - ex. un elev **silitor** – nişte elevi **silitori**;
     o fată **isteaţă** – nişte fete **isteţe**
2. Flexiunea adjectivului după gen, număr şi caz îi dă şi caracterul de variabil sau invariabil.
   - ex. bărbat **harnic** palton **gri**
     femeie **harnică**; rochie **gri**.
3. Adjectivul are forme deosebite pentru a exprima gradele de comparaţie.
   - ex. un elev **mai puţin sârguincios**;
     o colegă **foarte prietenoasă**.
4. Vocativul adjectivelor la genul masculin are aceleaşi desinenţe în **„e“** şi **„ule“** ca şi cel al substantivelor, când topica este: adj. + subst.
   - ex. **Stimate** amice!
     Bunule părinte!
5. Pentru unele adjective feminine există un vocativ în **o** cu valoare substantivală.
   - ex. drăguţ**o**, urât**o**, snoab**o**, toant**o**.
6. Adjectivul **„drag“** are la masculin formă de feminin (cu **ă**), indiferent de topică.
   - ex. **Dragă** amice!
     Amice **dragă**!
7. Semantic, adjectivul are un sens lexical suficient, cu o mare capacitate expresivă de cele mai multe ori, şi posibilitatea de a exprima însuşiri (proprietăţi) ale obiectelor evidenţiind: culoarea, gustul, forma, dimensiunea, fizicul, trăsături morale etc.
   - ex. **roşu, alb, negru, acru, dulce, rotund, triunghiular, mic, mare, voluminos, înfim, gras, slab, mărunt, corect, demn, eroic, optimist, leneş, laş, lăudăros, integru, tenace, temerar**.
8. Morfologic, adjectivul este o clasă flexibilă care se declină însoţind substantivul (cu care se acordă în gen, număr şi caz) şi care foloseşte aceleaşi morfeme flexionare ca acesta; spre deosebire de substantiv, el are posibilitatea de a utiliza şi articolul demonstrativ „cel“, „cea“, „cei“, „cele“, precum şi morfemele comparaţiei „mai“, „foarte“.
   - ex. **cel** bun, **cea** harnică, **cei mai** buni, **foarte** buni.

Scanned with OKEN Scanner

9. Adjectivul poate avea **anumite** funcţii de parte de propoziţie în cadrul propoziţiei şi are posibilitatea de a se combina, pe rând, cu câte un singur termen (excepţie fac adjectivele pronominale cu funcţie de relaţie).

LOCUŢIUNILE ADJECTIVALE

Grupul de două sau mai multe cuvinte care prezintă o unitate de sens şi are valoare de adjectiv. Locuţiunile adjectivale au o valoare expresivă şi de concretizare a calităţii obiectelor cu mult mai mare decât a adjectivelor.

- ex. om *în vârstă* (bătrân); om *de nimic* (josnic); om *dintr-o bucată* (integru); bătaie *în lege* (adevărată); om *cu stare* (bogat); om *bătut în cap* (prost, tâmp); om *scos din fire* (înfuriat); zi *de neuitat* (minunată); persoană *în floarea vârstei* (tânără); lucruri *fel de fel* (diferite); cap *ca vai de el* (prost); fii *de bani-gata* (bogaţi); om *cu scaun la cap* (înţelept); bărbat *tare din fire* (curajos), om *de omenie*, om *bătut de soartă*, bătaie *cum scrie la carte*, persoană *în pragul bătrâneţii*.

Locuţiunile adjectivale pot fi:

a) variabile: **tot unul şi unul; tot una şi una; cel din urmă-cea din urmă; (bărbat) al dracului- (femeie) a dracului; băgat în seamă-băgată în seamă;**

b) invariabile: **(bărbat) fără minte-(femeie) fără minte / (tânăr) cu scaun la cap-(tânără) cu scaun la cap.**

CLASIFICAREA ADJECTIVULUI

I. DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:

1. *Adjective moştenite din latină:*
verde, mare, frumos, negru, alb, dulce, bun, tare etc.
2. *Adjective împrumutate din diverse limbi:*
pleşuv, viteaz, mândru, blajin (din slavă);
ieftin, anost, nostim (din greacă);
murdar, ortoman, liliachiu, fistichiu, ghiurghiuliu, stacojiu, mahmur, chefliu (din turcă);
fain (din germană);
inerent, persuasiv, eficace, propice, pendinte, feroce, ferm, solvabil, solubil, independent, turcoaz, crem, bleu, bordo, kaki, bleumarin, inexorabil, implacabil, impertinent etc. (din latină-franceză)
3. *Adjective formate în limba română prin derivare, compunere şi conversiune:*
- **măricel, mărişor, micuţ, frumuşică, descurcăreţ, bunicel, scurtuţ, stângaci, dreptaci, lemnos, gustos, dulceag, pofticios, vârâcios, negricios, urâcios;**
- **binevoitor, răuvoitor, binecrescut, nemaiauzit, nemaivăzut;**
- **fumegândă, licărindă, murindă, asemenea, vestit, bărbată.**

Scanned with OKEN Scanner

II. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:

Calificative – (adjectivele propriu-zise – descriptive):

- ex. **tânăr, bătrân, bun, rău, deştept,viteaz,laş, interesant, plăpând, gingaş, voios, modest, cumpătat.**

Determinative – (adjectivele provenite din pronume: posesive, de întărire, demonstrative, interogativ-relative, nehotărâte şi negative, din verbe la participiu şi gerunziu sau din adverbe):

- ex. cartea *mea*; elevul *însuşi*; *acel* capitol; *acest* om; rană *sângerândă*; sumă *rezultată*; băiat *cumsecade*; *care* elev?; *oricare* copil; *nici o* problemă; *nici un* rezultat etc.

III. DUPĂ CRITERIUL FLEXIONAR:

Variabile – (adjectivele care îşi schimbă forma în cadrul flexiunii).

Conform gramaticii tradiţionale, care stabileşte gruparea adjectivelor după un criteriu etimologic bazat pe terminaţia de nominativ singular nearticulat în raport cu genul, adjectivele variabile pot fi:

1. – adjective cu *două terminaţii* (una pentru masculin, alta pentru feminin la nominativ singular):
   - ex. frumos-frumoasă/frumoşi-frumoase; leneş-leneşă/leneşi-leneşe.
2. – adjective cu *o singură terminaţie* (pentru ambele genuri la nominativ singular):
   - ex. verde – verde / verzi – verzi;
     (pom) (frunză) (pomi) (frunze)

După clasificările mai noi, care au în vedere toate modificările flexionare ale adjectivelor, precum şi omonimiile (de gen, număr şi caz) care se realizează, adjectivele variabile pot fi:

1. – adjective **cu patru forme** (se disting după gen, număr şi caz);
   - ex. masc. sg. – negru — masc. pl. – negri
     fem. sg. – neagră — fem. pl. – negre;
     masc. sg. – greu — masc. pl. – grei
     fem. sg.– grea — fem. pl. – grele;
     masc. sg. – citit (0) — masc. pl. – citiţi
     fem. sg. – citită — fem. pl. – citite;
     (adjective terminate în consoană cu desinenţa 0 la nominativ singular)

2. – adjective **cu trei forme** (au forme **omonime la plural**);
   - ex. a) masc. sg. – grijuliu — masc. pl.
     fem. sg. – grijulie — fem. pl. — grijulii

Scanned with OKEN Scanner

b) masc. sg. – lung (0) — masc. pl. / fem. pl. — lungi
fem. sg. – lungă

c) masc. sg. – ciobănesc — masc. pl. / fem. pl. — ciobăneşti
fem. sg. – ciobănească

3. – adjective **cu două forme** (mai multe clase);

• ex. a) – masc. sg. – dulce — masc. pl. – dulci
– fem. sg. – dulce — fem. pl. – dulci;
b) – masc. sg. – greoi — masc .pl. – greoi
– fem. sg. – greoaie — fem. pl. – greoaie;
c) – masc. sg. – feroce — masc. pl. – feroci
– fem. sg. – feroce — fem. pl. – feroce;

Invariabile – (adjectivele care nu-şi schimbă forma în cadrul flexiunii după gen, număr şi caz).

• ex. – masc. sg. – (băiat) **cumsecade**/masc. pl. – (băieţi) **cumsecade**
– fem. sg. – (fată) **cumsecade**/fem. pl. – (fete) **cumsecade**

Adjectivele invariabile sunt:

– împrumutate: fr. – **eficace, propice, atroce, perspicace, vivace, locvace, oliv, bleu, sablu, gri, crem, lila, mov, bej, sandre, şic (haine), cloş (fustă-fuste); compuse: bleumarin, bleujandarm; engl. fine (fain);** altele mai vechi de origini mai mult sau mai puţin cunoscute: **ditai, ditamai, otova, coşcogea, coşcogeamite, sadea** etc.

– provenite din adverbe: **asemenea, gata, cumsecade, anume**.

• ex. făpturi **asemenea**; haine (de) **gata**; o problemă **anume**;

– realizate prin compunere: **sus-numit; sus-pus; propriu-zis; aşa-zis; roşu-deschis (închis), roşu-aprins; gri-bleu; anglo-saxon; româno-american; sud-coreean** etc.

IV. DUPĂ ASPECTUL STRUCTURII:

1. *simple*: – **curajos, drept, adevărat, înalt, blând, roşu, mic, leneş, lemnos, caraghios, rotund, pătrat, dulce, amar, acru, lin, integru, onest, legal;**

2. *compuse*:

– prin alăturare: **alb-gălbui; galben-auriu; gri-bleu; roşu-portocaliu; gri-argintiu** etc.

– prin contopire: **binevoitor; cumsecade; atoateştiutor; atotputernic; atotbiruitor, atotcuprinzător, preamărit, preaslăvit, prealuminat** etc.

Scanned with OKEN Scanner

FLEXIUNEA ADJECTIVULUI

Genul, numărul şi cazul sunt categorii gramaticale ale adjectivului acordat cu substantivul determinat.

ATENŢIE! Dacă adjectivul se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul, în schimb el nu se potriveşte cu acesta în funcţia sintactică.

• ex. „Zori de ziuă se revarsă peste **vesela** natură."
(V. ALECSANDRI)

Rezolvare: peste natură = substantiv, gen feminin, numărul singular, cazul Ac., funcţia sintactică **compl. circ. de loc.**

vesela = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), acordat în gen, număr şi caz cu substantivul „peste natură", funcţia sintactică de **atribut adjectival**.

Flexiunea adjectivului se realizează după:

– **gen**: masc. – **isteţ, hotărât, demn**; fem. – **isteaţă, hotărâta, demnă**

• ex.„Viteji ostaşi ai Muncii, un glas obştesc ne cheamă
La lupta cu Ruina atotcotropitoare.." (V. VOICULESCU)

– **număr**: sing. **fericit, călduros, inteligentă, valoroasă;**
pl. **fericiţi, călduroşi, inteligente, valoroase**

– **caz**: Formele cazuale ale adjectivului sunt exprimate prin desinenţe care prezintă aceleaşi omonimii ca şi la substantiv. Declinarea adjectivului se realizează împreună cu cea a substantivului, adjectivul aflându-se în poziţie enclitică (după substantiv) sau proclitică (înaintea acestuia).

GENUL MASCULIN

	singular	
N.-Ac.	eroul **viteaz**	**viteazul** erou
G.-D. (al, a, ai, ale)	eroului **viteaz**	**viteazului** erou
V.	eroule **viteaz**!	**viteazule** erou!
	plural	
N.-Ac.	eroii **viteji**	**vitejii** eroi
G.-D. (al, a, ai, ale)	eroilor **viteji**	**vitejilor** eroi
V.	eroilor **viteji**!	**vitejilor** eroi

Scanned with OKEN Scanner

GENUL FEMININ

	singular	
N.-Ac.	copilăria **fericită**	**fericita** copilărie
G.-D. (al, a, ai, ale)	copilăriei **fericite**	**fericitei** copilării
V.	copilărie **fericită**! (numai cu sens figurat)	**fericită** copilărie!
	plural	
N.-Ac.	copilăriile **fericite**	**fericitele** copilării
G.-D. (al, a, ai, ale)	copilăriilor **fericite**	**fericitelor** copilării
V.	copilăriilor **fericite**! (numai cu sens figurat)	**fericitelor** copilării!

NOTĂ: Remarcaţi desinenţele adjectivelor în funcţie de poziţia lor faţă de substantiv în cadrul declinării şi trageţi concluzii.

– **comparaţie**: Reprezintă categoria gramaticală specifică adjectivului calificativ pe care o mai întâlnim şi la adverb. Această categorie gramaticală are două mari valori relaţionale: **egalitatea şi inegalitatea.**

• ex. Om **fericit** / Om **tot aşa de fericit** / Om **mai puţin fericit.**

GRADELE DE COMPARAŢIE

Formele flexionare ale adjectivului care arată în ce masură un obiect posedă o însuşire în raport cu alte obiecte sau cu el însuşi aflat în momente diferite.

1. *POZITIV:* (exprimă însuşirea, calitatea obiectului, fără a fi raportată la un alt obiect)
   • ex. copac **înalt**; floare **parfumată**;
2. *COMPARATIV:* (exprimă însuşirea, calitatea obiectului, raportată la însuşirea sau însuşirile altor obiecte, stabilind raporturi diferite cu acestea: de egalitate sau inegalitate)

– **de superioritate**: (se realizează cu adverbul „mai" urmat de prepoziţiile „ca", „decât" care introduc cel de-al doilea termen al comparaţiei sau cu locuţiunile prepoziţionale „în raport cu", „faţă de", în comparaţie cu")
   • ex. E **mai înalt ca** mine./E **mai înalt decât** alţii.
   E **mai înalt** *în comparaţie cu* tine.

– **de egalitate**: (se exprimă cu ajutorul locuţiunilor adverbiale: „tot aşa de"; „la fel de"; „tot atât de"; „întocmai ca".);
   • ex. E **întocmai ca** mine **de înalt.**

– **de inferioritate**: (se realizează cu adverbele „mai/puţin" şi cu aceleaşi locuţiuni prepoziţionale ca şi comparativul de superioritate)

Scanned with OKEN Scanner

• ex. E **mai puţin înalt** *decât* noi.
E **mai puţin înalt** *în raport cu* ceilalţi.

3. *SUPERLATIV:* (exprimă însuşirea obiectului aflat, fie în gradul cel mai înalt, fie în gradul opus acestuia)
– *relativ:*
– **de superioritate**: (se construieşte cu articolul demonstrativ „cel, cea, cei, cele" şi adverbul „mai")
• ex. **Cel mai înalt** dintre noi este el.
– **de inferioritate**: (se realizează tot cu articolul demonstrativ, dar cu adverbele „mai/puţin")
• ex. **Cel mai puţin înalt** este acesta.
– *absolut:*
– **de superioritate**: (poate fi exprimat cu adverbul „foarte" sau cu locuţiunile adverbiale: „extrem de", „formidabil de"; „nespus de" etc.);
• ex. Este **foarte înalt**./Este **extrem de înalt**.
– **de inferioritate**: (se realizează cu adverbele „foarte puţin")
• ex. El este **foarte puţin** înalt.

OBSERVAŢII:

✓ Superlativul absolut al adjectivelor se poate realiza prin variate mijloace expresive şi anume:
– însoţirea calităţii exprimate de adjectiv, de adverbe sau locuţiuni adverbiale (**prea; tare; teribil; nespus; nemaiauzit, formidabil; extraordinar; de tot; din cale-afară de** etc.);
• ex. *O prea frumoasă* zână;
Teribil de deştept;
Urâtă din cale-afară;
– adăugarea prefixelor: super; supra; arhi; hiper; ultra; extra etc.
• ex. **supradotat; supraaglomerat; arhiplin; hipersensibil; ultraprogresist; extrafin;**
– realizarea de construcţii cu valoare afectivă în care se include adjectivul: *putred de bogat; fript de sărac; urâtă foc; frumos de mama focului* etc.;
– lungirea sau repetarea vocalelor adjectivului:
• ex. Babă urâtăăă! B*uuu*nă treabă!
– repetarea simplă a adjectivului:
• ex. Are un pântec *mare, mare* cât o bute!
– repetarea adjectivului într-o construcţie în care el este substantivizat cu forma de genitiv plural:
• ex. Zmeoaica mijlocie era *urâta urâtelor.*
– folosirea unei interjecţii înaintea calităţii desemnate de adjectiv:
• ex. *Vai*, ce **înalt** eşti !
Pfui, ce **urât** este locul acesta !

Scanned with OKEN Scanner

✓ Unele adjective cuprind în semantica lor gradul comparativ sau gradul superlativ:

• ex. **major, minor, superior, inferior** etc.
divin, suprem, sacru, maxim, proxim, optim etc.

✓ Alte adjective nu pot avea grade de comparaţie:
veşnic, principal, complet, întreg, mort, viu, egal, oral, pătrat, oval, iniţial, definitiv, final, triunghiular, dreptunghic, muncitoresc, popesc, pulmonar, general, petrolifer, asemenea, endemic.

✓ În cadrul flexionării, adjectivele pot realiza alternanţe fonetice ca şi substantivele:

– **vocalice**: negru/neagră; tânăr/tineri; biet/biată;
– **consonantice**: lung/lungi; absurd/absurzi; treaz/treji;

TOPICA ADJECTIVULUI

Locul de aşezare al adjectivului poate fi:
a) după substantiv: om *inteligent;* sat *mic;* (postpus)
b) înaintea substantivului: *curios* băiat; *albastrul* cer; *frumoasă* zi. (antepus)

OBSERVAŢII

✓ Când adjectivul este aşezat înaintea substantivului, poate avea trăsături distincte:

– intensifică însuşirea substantivului;
• ex. **marele** om; **adânca** vale; **fierbintele** cer;
– acordă limbajului o nuanţă afectivă;
• ex. **frumoasă** femeie; **dureros** sfârşit; **dulce** fată;
– semnifică o valoare expresivă, contribuind la realizarea unor figuri de stil (epitetul îi este caracteristic)
• ex. „Eu plâng atunci, căci tu-mi răsai în zare,
A vremii noastre **dreaptă** muceniţă,
Copil blajin, cuminte prea devreme,
Sfielnică, bălaie dăscăliţă."
(O. GOGA)

✓ Unele adjective cu formă identică îşi schimbă sensul în funcţie de topică. Comparaţi exemplele următoare:

– o *nouă* carte (altă carte)....o carte nouă (recentă);
– o *singură* femeie (numai una)...o femeie *singură* (neînsoţită);
– un *unic* exemplar mai am (unul singur)...un exemplar *unic* (fără egal).

✓ O serie de adjective au o topică fixă, fie numai înaintea substantivului, fie după substantiv:

• ex. – **orice** problemă; **care** subiect; **fiecare** cetăţean; **bietul** băiat; **biata** femeie;
– drum **parcurs**; rezultat **dedus**; obiect **împrumutat**;

Scanned with OKEN Scanner

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE ADJECTIVULUI

1. ATRIBUT: Am vizitat un oraş **mare şi frumos**. (Acuzativ).
   Cobori în jos, luceafăr **blând**! (Vocativ).
2. NUME PREDICATIV: Codrul este **adânc şi misterios**.
3. COMPLEMENT INDIRECT: **Din galben** s-a făcut negru.
   Din vesel a devenit trist.
4. COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL:
   De tânar era talentat (circ. de timp).
   Nu mai încăpea **de sănătos**. (circ. de cauză)
   De frumoasă, e frumoasă. (circ. de relaţie)
5. ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR:
   Ziua se instală **mohorâtă şi ceţoasă.**
6. APOZIŢIE: Copiii, **săracii**, nu înţelegeau teorema.

SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE (CONVERSIUNEA)

- **Adjective provenite din**:
  – verbe la participiu (adjectivarea participiilor trecute);
  ♦ ex. om *liniştit*; operă *citită*; uşă *deschisă*;
  – verbe la gerunziu acordate cu substantivul (adjectivarea gerunziilor);
  ♦ ex. ape *crescânde*; stele *licărinde*;
  – pronume (adjectivele pronominale), acordate cu substantivul;
  ♦ ex. cartea *mea*; clasa *voastră*; *acest* om; *fiecare* problemă; *nici o* intervenţie.
- **Adjectivele devin**:
  – substantive prin procedeul articulării (adjectiv substantivat/substantivizat);
  ♦ ex. *răul* din suflet; *frumosul* din artă; rochie de *un albastru* deschis;
  – adverbe prin schimbarea cuvântului determinat (de la substantiv la verb);
  ♦ ex. Zborul *lin* al avionului este plăcut.(adjectiv)
  Avionul zboară *lin*. (adverb)

VALOAREA STILISTICĂ A ADJECTIVULUI

Dacă substantivul este, prin excelenţă, un mijloc de realizare a comparaţiei şi a metaforei, adjectivul este întâlnit adesea în operele literare în următoarele ipostaze:

a) *epitet*: „Neguri **albe, strălucite**
Naşte luna **argintie**“ (M. EMINESCU)

b) ajută la realizarea:
– *aliteraţiei*: „Prin vulturi **vântul viu vuia**.“ (G. COŞBUC)
– *antitezei*: „Toate-s **vechi şi nouă** toate.“ (M. EMINESCU)
– *personificării*: „În veşmânt de catifele un bondar rotund în pântec,
somnoros pe nas ca popii glăsuieşte-ncet un cântec.“
(M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

– *comparaţiei*: „Fiinţa **zămislită** cu gândul şi visarea,
Nenchipuit mai tare ca braţul şi spinarea“
(T. ARGHEZI)

– *hiperbolei*: „În turbarea ei **caniculară**, arşiţa miezului **înflăcărat** al zilelor de iuliu muşca cu dinţi de foc de pretutindeni şi îşi ostoia setea sa **covârşitoare** cu cele de pe urmă picături de viaţă, **umede şi vii**, **sorbite** din vinele **adânci** ale lucrurilor“.
(C. HOGAŞ)

ORTOGRAFIA ADJECTIVELOR

1. Adjectivul care stă după substantivul determinat este întotdeauna nearticulat: fată *frumoasă*; o femeie *înaltă*;
2. Aşezat în faţa substantivului, adjectivul este articulat enclitic, cu articol demonstrativ sau poate fi nearticulat:
   • ex. Pe *înaltul* cerului luna străluceşte.
   Cel mai bun om din lume este tata.
   Bun prieten ţi-ai ales!
3. Adjectivele terminate la masculin singular nearticulat în **„iu“** (**cenuşiu, auriu, straniu, fumuriu, grijuliu** etc.) se scriu la pluralul nearticulat cu **„ii“**, iar la pluralul articulat cu **„iii“**:
   • ex. perete cenuş**iu**/pereţi cenuş**ii**/cenuş**iii** pereţi
   (la pluralul nearticulat, primul **„i“** face parte din rădăcina adjectivului; al doilea **„i“** este semnul pluralului; al treilea **„i“** de la forma articulată este articolul hotărât. Acesta reprezintă o altă silabă a cuvântului; ex. ce-nu-ş**ii-i**)
4. În cazul adjectivelor feminine terminate la nominativ singular nearticulat în **ie** (hiat), acestea se scriu la pluralul nearticulat cu doi de **„i“**, pe care îi păstrează şi la pluralul articulat.
   • ex. castan**ie** (sg. neart.)-castan**ii** (pl. neart.)-castan**iile** (pl. art.)
   Aceste adjective au la cazurile dativ şi genitiv singular articulat forme asemănătoare cu ale substantivelor terminate în **„ie“** (hiat-ex. câm-p**i-e**/câm-p**i-ei**).
   • ex. ar-gin-t**i-ei**; a-u-r**i-ei**; al-bu-r**i-ei**;
5. Toate celelalte adjective feminine se scriu şi se pronunţă la genitiv-dativ singular articulat cu **„ei“** sau cu **„ii“**.
   • ex. frumoas**ei** câmpii/mar**ii** ursoaice;
   înalt**ei** bolţi/tar**ii** băuturi;
6. Adjectivele neologice terminate în **„uu“** se scriu la masculin şi feminin (sing. sau pl.) astfel:
   • ex. continu**u** – continu**ă**/continu**i** – continu**e**;
   asid**uu** – asid**uă**/asid**ui** – asid**ue**;
7. Pentru alte adjective neologice se recomandă (la masculin şi feminin) formele următoare:

Scanned with OKEN Scanner

grotesc/grotescă; omolog/omoloagă;
livresc/livrescă; snob/snoabă;
baroc/barocă; analog/analoagă.

8. Se scriu şi se pronunţă corect adjectivele:
onctuos/onctuoasă; respectuos/respectuoasă;
tumultuos/tumultuoasă; afectuos/afectuoasă;
fix/ficşi; complex/complecşi;

9. Unele adjective compuse se scriu cu cratimă:
   - ex. **austro-ungar; daco-get; sus-numit; sud- coreean; galben-auriu; propriu-zis; gastro-intestinal;**

   Alte adjective compuse prin contopire se scriu într-un cuvânt:
   - ex. **echilateral; echidistant; multilateral; multinaţional; preamărit; triunghiular; dreptunghiular.**

10. Se scriu corect, în cadrul flexiunii, următoarele adjective compuse din două cuvinte existente şi independent în limbă

– liber-cugetători	**şi nu**	liberi-cugetători;
– nou-născuţi		noi-născuţi;
– răuvoitori		răi-voitori;
– greu-încercaţi		grei-încercaţi;
– puţin-văzători		puţini-văzători;
– clarvăzători		clarivăzători.

11. Se vor evita exprimările pleonastice următoare:
   – **mai superior, mai inferior; cel mai optim; foarte unic; foarte mirific; cel mai infim; mai complet; cel mai sublim** etc.

SCHEMĂ REZUMATIVĂ - ADJECTIVUL

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr şi caz şi care exprimă o calitate a unui obiect.

CLASIFICARE

I. DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:

1. – moştenite din latină: verde, mare, negru, bun.
2. – împrumutate: destoinic, cârn (slavă); fistichiu, murdar (turcă); beteag, gingaş, viclean (maghiară); inexpugnabil, consolat, veridic, impecabil (lat.-fr.)
3. – formate în limba română prin mijloace interne: puternic, obştesc, singuratic, semifabricat, vestit.

II. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:

A. Calificative: (adjective propriu-zise):
- ex. **măreţ, vesel, trist, galben, iute**.

Scanned with OKEN Scanner

B. Determinative: (provenite din pronume, numeral,verb):
- ex. **acea** fată, **patru** pereţi, ape **crescânde**.

III. DUPĂ CRITERIUL FLEXIONAR:

1. **Variabile**:

a) **cu două terminaţii**:	sg. m., f.	**curat-curată**
	pl. m., f.	**curaţi-curate**
b) **cu o terminaţie**:	sg. m., f.	**dulce-dulce**
	pl.m., f.	**dulci-dulci**

Vezi clasificările moderne!

2. **Invariabile**:

sg. m., f.	om **cumsecade**-femeie **cumsecade**
pl. m., f	oameni **cumsecade**-femeie **cumsecade**

IV. DUPĂ ASPECTUL STRUCTURII:

a) **simple**: **viteaz, cutezător, capabil, cald, rece, continuu.**

b) **compuse**:
- prin alăturare: **gri-argintiu, galben-auriu;**
- prin contopire: **binevoitor, deplin, cumsecade.**

FLEXIUNEA ADJECTIVULUI

Se realizează după:

– **gen**:	**frumos** (masc.)-**frumoasă** (fem).
– **număr**:	**fericit** (sg.)-**fericiţi** (pl.).
– **caz**: N. AC.	**verdea** câmpie
D. G.	**(a) verdei** câmpii
– **comparaţie**:	om **mai puţin trist**
	om **foarte trist**

ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL DETERMINAT: în gen, număr şi caz.

GRADELE DE COMPARAŢIE:

POZITIV:	articolul **interesant**
COMPARATIV:	
– **de superioritate**:	articolul **mai interesant**
– **de egalitate**:	articolul **la fel de interesant**
– **de inferioritate**:	articolul **mai puţin interesant**
SUPERLATIV:	
a) **relativ**:	
– **de superioritate**:	articolul **cel mai interesant**
– **de inferioritate**:	articolul **cel mai puţin interesant**
b) **absolut**:	

Scanned with OKEN Scanner

– **de superioritate:** articolul **foarte interesant**
articolul **extrem de interesant**
– **de inferioritate:** articolul **foarte puţin interesant**

TOPICA ADJECTIVULUI

POZIŢIE ENCLITICĂ: oraş **industrial**, inginer **capabil**, operă **ştiinţifica**, tratat **farmaceutic**.
POZIŢIE PROCLITICĂ: **marele** om, **adâncă** apă, **luminosul** cer.

FUNCŢII SINTACTICE

ATRIBUT: Codrul **verde** mă recheamă cu glas **şoptit**.
NUME PREDICATIV: Apa lacului este **adâncă**.
COMPLEMENT INDIRECT: **Din alb** s-a făcut negru.
COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL:
De mic ştia să cânte la pian. (de timp)
Nu mai putea **de bolnav**. (de cauză)
De urâtă, era urâtă. (de relaţie)

ALGORITMUL ANALIZEI MORFOSINTACTICE – ADJECTIVUL

1. **FELUL**
2. **GENUL**
3. **NUMĂRUL** – acordul cu substantivul
4. **CAZUL**
5. **GRADUL DE COMPARAŢIE**
6. **FUNCŢIA SINTACTICĂ**
7. **VALOAREA STILISTICĂ**

● MODEL DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ ●

Textul:

„Sclipirile (1.) neîntrerupte (2.) şi orbitoare (3.) de lumină frântă ale fulgerelor spintecau, pe linii (4.) fantastice şi (5.) nemărginit de lungi, întunecimile fioroase (6.) ale nopţii (7.) înalte..." (C. HOGAŞ – „Singur")

1. **neîntrerupte** = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, număr plural, caz N., (se acordă cu „sclipirile"), grad pozitiv, cu valoare artistică de epitet-hiperbolă, funcţia sintactică de atribut adjectival;

Scanned with OKEN Scanner

2. **orbitoare** = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, număr plural, caz N., (se acordă cu „sclipirile"), grad pozitiv, cu valoare artistică de epitet-hiperbolă, funcţia de atribut adjectival;
3. **frântă** = adjectiv variabil (provenit din verb la participiu), cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, numărul singular, caz Ac., (se acordă cu „de lumină"), grad pozitiv, cu valoare artistică de epitet, funcţia de atribut adjectival;
4. **fantastice** = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, număr plural, caz Ac., (se acordă cu „pe linii"), grad pozitiv, cu valoare de epitet-hiperbolă, funcţia de atribut adjectival; (nemărginit de) = adverb de mod
5. **lungi** = adjectiv variabil cu trei forme (omonimă la plural pentru masculin şi feminin), gen feminin, număr plural, caz Ac., grad superlativ absolut de superioritate, funcţia de atribut adjectival; cu valoare de epitet-hiperbolă;
6. **fioroase** = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, numărul plural, caz Ac., grad pozitiv, cu valoare de epitet hiperbolic, funcţia de atribut adjectival;
7. **înalte** = adjectiv variabil cu două terminaţii (patru forme), gen feminin, numărul singular, cazul G., grad pozitiv, funcţia de atribut adjectival.

SCHEMA ANALIZEI GRAMATICALE

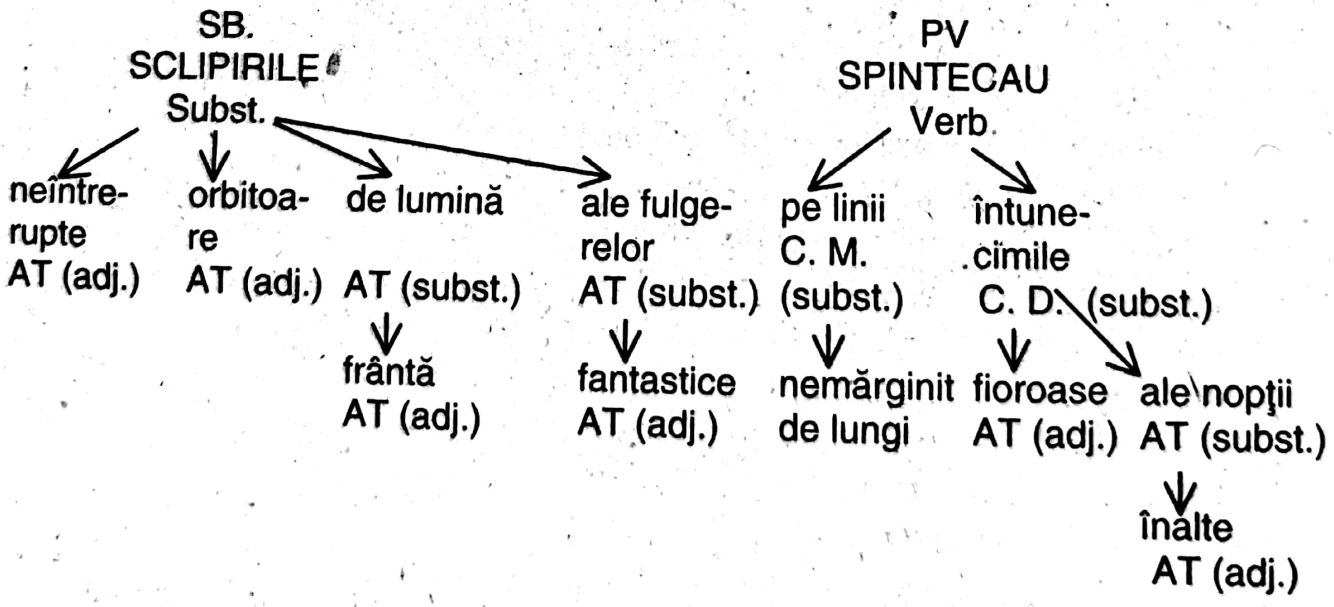

Scanned with OKEN Scanner

EXERCITII REZOLVATE

1. Subliniaţi cu o linie adjectivele şi cu două linii substantivele determinate din textele de mai jos:
   a) „Aduceau cu ei uniformele spălăcite şi murdare, iar pe feţele supte şi înnegrite de vânturile lui Dumnezeu şi de uraganele maşinilor iscodite de oameni, mirosul şi aerul războiului depărtat." (I. AGÂRBICEANU)
   b) „Din felul cum îi sclipeau ochii în cap se vedea limpede că vorbele spuse de cei ce veneau acasă bolnavi ori în concediu nu-l mulţumeau."
   (I. AGÂRBICEANU)
   c) „Îi foşnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii
   Faţa-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii.
   .....
   La pamânt mai că ajunge al ei păr de aur moale
   Care-i cade peste braţe, peste umerele goale." (M. EMINESCU)
   d) „Priviţi măreţe umbre, Mihai, Ştefan, Corvine,
   Româna naţiune, ai voştri strănepoţi,
   Cu braţele armate, cu focul vostru-n vine...." (A. MUREŞAN)
   e) „Soarele îşi rădicase de pe faţă zăbranicul său de aburi roşietici şi, ajuns în răscrucile cerurilor, îşi cumpănea parcă, neclintit, pe albastrul şters al adâncurilor, discul său alb de lumină topită; iar din ceruri peste pământ, ca din o sită imensă, mâini colosale şi nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor... De prin adâncul văilor... de pe întinderea scânteietoare a smidurilor înflorite, valuri străvezii de aburi sclipitori se rădicau în unde creţe şi, tremurând în zare, se topeau în văpaia înaltă a cerului." (C. HOGAŞ)
2. Folosiţi textele de la ex. nr. 1 şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) analizaţi, la alegere, trei adjective arătând: funcţia sintactică, felul adjectivului, genul, numărul, cazul, gradul de comparaţie şi valoarea artistică;
   b) arătaţi care dintre adjective s-au format cu ajutorul sufixelor şi al prefixelor;
   c) scoateţi separat adjectivele care provin din alte valori morfologice, cât şi pe cele care şi-au schimbat categoria gramaticală;
   d) extrageţi adjectivele cu valoare stilistică; numiţi aceste valori.
3. Transformaţi următoarele adjective în substantive şi alcătuiţi cu ele propoziţii:
   – **leneş, albastru, urât, deştept, nedisciplinat, neastâmpărat, eroic, cuminte, sfătos, învins, rotund.**
4. Aşezaţi adjective potrivite următoarelor substantive:

	moale		adânc	puternicilor	
pernă	.....	codru	.....	.....	bărbaţi
	.....		.....	.....	
	.....		.....	.....	

Scanned with OKEN Scanner

	arată		colorate
câmpie	.....	tablouri	.....
	.....		.....
	.....		.....

5. Daţi câte trei exemple de adjective compuse prin alăturare cu cratimă şi prin contopire.
6. Se dau adjectivele: **mort, biet, senin, sadea, ditamai, coşcogeamitea, mov, fermecat, atare, alte, nici un, cloş, otova, fericit, vibrândă**;
   Asezaţi-le lângă substantive potrivite şi arătaţi care dintre ele nu pot sta după substantiv sau care nu pot precede substantivul.
7. Ataşaţi lângă aceste adjective substantivele corespunzătoare şi alcătuiţi propoziţii cu ele; apoi treceţi-le la plural; verificaţi scrierea lor:
   – **afectuos, ranchiunos, respectuoasă, tumultuoasă, mixt, continuu, ambiguă, fix**.
8. Ajutându-vă de dicţionar, găsiţi sinonimele adjectivelor:
   – **mândru, fălos, frumos, capabil, propice, feroce, ambiguu, perpetuu, calm, onest, agil, abil, perplex**.
9. Descoperiţi antonimele adjectivelor:
   – **liniştit, descurcăreţ, subţire, luminos, viteaz, plecat, înfrunzit, descoperit, mat, acut, propriu, treaz**.
10. Alcătuiţi adjective cu prefixele: *des, ne, in, prea, ante, infra, inter, arhi, hiper, supra*, şi adjective cu sufixele: *esc(ească), itor, uţă, at, cios, in, ător, os*.

REZOLVAREA EXERCIŢIILOR

2. (a) murdare = atr. adj. exprimat prin adj. calif., simplu, variabil cu două term. (4 forme), gen fem., sing., caz Ac. (acordat cu subst. „uniforme"), gradul pozitiv, epitet;
   colosale = atr. adj. exprimat prin adj. calif., simplu, variabil cu două term. (4 forme), gen fem., pl., cazul nominativ (acordat cu „mâini"), cuprinde în el gradul superlativ absolut, epitet cu valoare hiperbolică.
   (b) cu sufixe: spălăcite, iscodite, depărtat, uscat, armate, roşietici, mistuitor, scânteietoare, sclipitori;
   cu prefixe: înnegrite, nevăzute, înflorite.
   (c) provenite din verbe la participiu: supte, înnegrite, iscodite, depărtat, armate, şters, topită, nevăzute, aprins;
   provenite din pronume: ai voştri, vostru, său;
   adjective care devin adverbe: (foşnea) uscat; (se vedea) limpede;
   (d) epitete: (uniforme) spălăcite şi murdare; (feţe) supte şi înnegrite; (ochi) umezi; (unde) creţe; măreţe (umbre); albastrul şters (al cerului);
   personificări: (soarele) îşi cumpănea discul alb; îşi ridicase de pe faţă zăbranicul său de aburi;
   epitete-hiperbole: lumină topită; mâini colosale; foc mistuitor, cer aprins.

Scanned with OKEN Scanner

3. – leneşul, albastrul, urâtul, deşteptul, nedisciplinatul, neastâmpăratul, eroicul, cumintele, sfătosul, învinsul, rotundul; ex. Albastrul e mai clar.
4. – pernă (tare, pufoasă, înfăţată);
   – codru (înalt, mândru, tainic);
   – (destoinicilor, vitejilor, marilor) bărbaţi;
   – câmpii (arate, netede, întinse, cultivate);
   – tablouri (atârnate, înrămate, colorate).
5. – social-politic / roşu-aprins / tehnico-ştiinţific;
   – semicircular / cumsecade / binecrescut / bleumarin.
6. – ditamai cârlanul; coşcogeamitea omul; alte păreri; atare situaţie; nici un rezultat; câine sadea; om mort; rochie mov; fustă cloş; câmpie otova.
7. – copil afectuos/copii afectuoşi; fiică respectuoasă/fiice respectuoase; inimă tumultuoasă/inimi tumultuoase; mers continuu/mersuri continue; frază ambiguă/fraze ambigue; perete mixt/pereţi micşti; termen fix/terméni ficşi.
8. – **mândru** = încrezut/frumos/bogat/arătos etc.
   – **făţos** = luminos/arătos/frumos la faţă etc.
   – **capabil** = apt/pregătit/în stare să .... etc.
   – **propice** = potrivit cu...; **ambiguu** = neclar.
   – **feroce** = sângeros; **perpetuu** = continuu/veşnic;
   – **onest** = corect/cinstit; **agil** = iute/vioi etc.
   – **abil** = îndemânatic/priceput/dibaci/iscusit.
9. – liniştit-neliniştit; descurcăreţ-nedescurcăreţ; subţire-gros; luminos-întunecat; viteaz–laş; plecat–venit; înfrunzit-desfrunzit; mat-clar; descoperit–acoperit-nedescoperit; acut-grav; treaz-adormit; propriu-comun.
10. – desfrunzit/desfigurat; dezlegat/dezrobit; neîncăpător/nelucrat; insuficient/intolerabil; antebelic/antedatat; intracarpatic/intravilan; interşcolar /interplanetar; arhiplin/arhidotat; hipersensibil/hiperdozat; supraîncărcat /suprasaturat; preamărit/prealuminat.
    – livresc; muncitorească; folositor; finuţă; format; pofticios; cusurgiu; încântător.

EXERCIŢII NEREZOLVATE

1. – Realizaţi acordul adjectivelor din paranteze:
   În imensitatea (albastru) a cerului se profilează impresionant silueta (imens şi înalt) a catedralei din acest oraş uitat de lume. Arşiţa (dogoritor) a soarelui devenise (insuportabil), iar (verde) copacilor devenise (cenuşie).
2. – Alăturaţi substantivele potrivite următoarelor adjective: **brumăriu, timpuriu, durduliu, hazliu, tuciuriu**. Aşezaţi-le la pluralul nearticulat şi apoi la pluralul articulat schimbând topica adjectivului.
   MODEL: prieten hazliu – prieteni hazlii – hazliii prieteni;
3. – Aşezaţi adjectivul „**mic**“ în enunţuri în care să aibă diferite funcţii sintactice.
4. – Realizaţi o mică compunere cu titlul „**Toamna în parc**“ în care să folosiţi adjective cât mai variate, cu valoare stilistică.

Scanned with OKEN Scanner

5. – Arătaţi gradele de comparaţie ale adjectivelor din următoarele enunţuri:
   a) Cel mai puţin activ din familie este fratele meu, o fiinţă deosebit de inteligentă, dar leneşă nevoie mare.
   b) Geniul sacru al poeziei şi-a pus pecetea inconfundabilă şi în operele eminesciene.
   c) Mama, supărată foc, răspundea încet întrebărilor concise ale interlocutorilor.
   d) O prea frumoasa zână din basme îmi ocrotea visurile din cale-afară de ciudate.
   e) Întocmai ca mine de încrezut este şi colegul meu de bancă care se crede un ins arhidotat.
   f) Primăvară, divină suflare a speranţei tinereşti, vino mai devreme!
6. – Căutaţi în **„Dicţionarul limbii române“** sensurile adjectivelor neologice: **confortabil, considerabil, plauzibil, insurmontabil, inexpugnabil, vulnerabil, indicativ, casant, fulgurant, inexorabil, incomensurabil, infatuat, infailibil, penetrant, indisolubil, imbatabil**.
7. – Transformaţi din sens propriu în sens figurat adjectivele următoare: **mare, mândru, adânc, fierbinte, senin, amăgitor**.
8. – Subliniaţi formele corecte ale adjectivelor, conform acordului în gen, număr şi caz cu substantivul, din exemplele:
   ultimele păreri/**ultimile** păreri;
   ultimilor pasagere/**ultimelor** pasagere;
   propriele informaţii/**propriile** informaţii;
   ziua **marei** uniri/ziua **marii** uniri;
   efectul **tarii** băuturi/efectul **tarei** băuturi;
   dragile mele mătuşi/**dragele** mele mătuşi;
   stimatei noastre diriginţă/**stimatei** noastre diriginte;
   bietele bătrâne/**bietile** bătrâne.
9. – Căutaţi în operele literare studiate imagini artistice diferite, realizate cu ajutorul adjectivelor.
10. – Descoperiţi exprimările pleonastice ale adjectivelor şi corectaţi-le:
   – Primăvara este anotimpul cel mai optim pentru semănat.
   – Am făcut o călătorie extrem de minunată, iar timpul a fost foarte frumos.
   – Afluentul cel mai superior al Crişului curgea foarte excesiv la vale.
   – Cel mai total răspuns a fost al elevului care a avut soluţia cea mai completă, mai definitivă.

Scanned with OKEN Scanner

TESTE GRILĂ

1. Adjectivul este o parte de vorbire flexibilă care poate determina:
   a) numai un substantiv; b) unul sau mai multe substantive; c) pronumele de orice fel;
2. Acordul adjectivului cu substantivul se face:
   a) în gen, număr şi comparaţie; b) în gen, număr şi caz; c) în gen, număr, caz şl funcţia sintactică;
3. În propoziţiile: „Apele **crescânde** ameninţă casele din jur."
   „Stele **licărinde** apar pe bolta cerească.",
   adjectivele subliniate sunt:
   a) calificative; b) determinative; c) felul lor depinde de context;
4. Topica adjectivului este:
   a) substantiv + adjectiv; b) adjectiv + substantiv; c) sunt corecte ambele situaţii;
5. În propoziţia: „Lebede **murinde** alunecă diafan pe luciul apei", construcţie întâlnită în versul eminescian, adjectivul „murinde" are funcţia sintactică de:
   a) atribut verbal; b) complement circumstanţial de mod; c) atribut adjectival;
6. După criteriul flexionar al adjectivelor, formele: **feroce, precoce** sunt considerate:
   a) adjective variabile cu două forme; b) adjective invariabile; c) adjective variabile cu trei forme;
7. Descoperiţi seria de adjective în care **toate** sunt variabile:
   a) **vesel, principal, ditamai, asemenea, cumsecade, endemic**;
   b) **mort, viu, cuceritor, eroic, deplin, folositor, creativ**;
   c) **blând, eficient, otova, cloş, bordo, castaniu, aiurit**;
8. Adjectivele în combinaţie cu verbe sau substantive pot realiza figuri de stil. În versul: „...un tropot de copite potop **rotopitor**" (V. ALECSANDRI), adjectivul „**rotopitor**" intră în formaţia:
   a) unei comparaţii; b) unei aliteraţii; c) unei personificări;
9. Stabiliţi valoarea morfologică a cuvintelor „**repezi**", care realizează o repetiţie, din versurile poetului G. Coşbuc:
   „Ploaia cade-n **repezi** picuri, **repezi** fulgerele cad."
   a) amândouă sunt adjective; b) amândouă sunt adverbe; c) primul este adjectiv, iar al doilea este adverb; d) primul este adverb, iar al doilea este adjectiv;
10. Adjectivele din limba română: **maxim, minim, proxim, suprem**, care sunt împrumuturi latino-romanice, se află:
    a) la gradul pozitiv; b) la gradul comparativ; c) la gradul superlativ;
11. Precizaţi gradul de comparaţie al adjectivului „**frumoasă**" din versul eminescian:
    „O prea **frumoasă** fată."
    a) gradul superlativ; b) gradul comparativ; c) gradul pozitiv;
12. Ce semnificaţie morfologică au cuvintele „**de zile mari**" din expresia: „haine **de zile mari**"
    a) locuţiune substantivală; b) locuţiune adjectivală; c) substantiv cu prepoziţie şi un adjectiv acordat cu acesta;

Scanned with OKEN Scanner

13. Dar în expresia: „un copil **numai piele şi os**“, cuvintele subliniate reprezintă:
a) o locuţiune adverbială datorită prezenţei adverbului „numai“;
b) o locuţiune substantivală formată din două substantive aflate în raport de coordonare;
c) o locuţiune adjectivală;

14. Unele construcţii de superlativ absolut ale adjectivelor se realizează din combinarea lor cu diverse adverbe care ajută la intensificarea însuşirii şi anume: (straşnic) de rece, (zăpăcitor) de frumoasă, (amarnic) de harnică, (înfricoşător) de singur, (îngrozitor) de gras, (înspăimântător) de rea, (teribil) de tare;
Acestea sugerează:
a) însuşiri pozitive; b) însuşiri negative; c) unele au valoare pozitivă, iar altele au valoare negativă;

15. În enunţul: „Mult e **dulce şi frumoasă** limba ce-o vorbim“, adjectivele **„dulce şi frumoasă**“ sunt:
a) la gradul comparativ de superioritate;
b) la gradul pozitiv;
c) la gradul superlativ absolut;

16. Precizaţi care dintre seriile de mai jos este alcătuită în întregime din adjective la care apar alternanţe fonetice în timpul flexiunii:
a) **tânăr, muncitor, snob, firesc, negru, drept, pitoresc, copilăros, verde, creţ, biet, copt, perfid, bogat;**
b) **maro, kaki, eficace, motrice, vesel, bună, principal, gri, bleu, secundar, teribil, caritabil, alb, demn;**
c) **continuu, baroc, penetrant, gustativ, limitat, considerabil, interesant, vizibil, capabil, ciudat, influent, atent, dornic;**

17. Alegeţi corect numai seria în care toate adjectivele sunt neologice:
a) **eficace, vivace, rococo, iminent, crem, grena, maro, atroce, feroce, pendinţe, perspicace;**
b) **şic, cloş, agreabil, distinsă, frumoasă, admirabilă, cumsecade, veselă, bunişor, încetinel, mărişor;**
c) **fericită, inteligentă, policromă, livresc, interlopă, polisemantic, necuvântător, binefăcător, învăţat, bunuţ, priceput;**

18. Arătaţi din ce limbă sunt împrumutate adjectivele:
fistichiu, ghiurghiuliu, murdar, ortoman, mahmur, chefliu.
a) limba maghiară; b) limba neogreacă; c) limba turcă;

19. Prin ce procedeu s-au format pe terenul limbii române adjectivele:
stângaci, greoi, dulceag, obştesc, săltăreţ, descurcăreţ.
a) compunere; b) derivare; c) conversiune (schimbarea valorii gramaticale);

20. Care sunt formele corecte pentru feminin singular ale adjectivelor: **baroc, livresc, grotesc.**
a) **baroacă, livrească, grotească;**

Scanned with OKEN Scanner

b) **barocă, livrescă, grotescă**;
c) **sunt admise ambele forme**;

21. Distingeţi sensul adjectivului „**policrom**“:
a) conţine mult crom; b) conţine mai multe tonuri de culoare; c) este derivat al cromului polivalent;

22. Dar sensul adjectivului „**interlopă**“ din sintagma: „lume interlopă“.
a) oameni între oameni; b) oameni din lumea bună, serioasă; c) oameni cu reputaţie proastă, suspectă;

RĂSPUNSURI PENTRU TESTELE GRILĂ

1. b; 2. b; 3. a; 4. c; 5. c; 6. a; 7. b; 8. b; 9. c; 10. c; 11. a; 12. b; 13. c; 14. c; 15. c; 16. a; 17. a; 18. c; 19. b; 20. b; 21. b; 22. c.

Scanned with OKEN Scanner

NUMERALUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire flexibilă care exprimă cantitatea numerică hotărâtă (noţiunea de număr definit) a obiectelor sau ordinea lor prin numărare.

TRĂSĂTURI

1. Semantic, numeralul este o clasă distinctă, cu sens lexical suficient, aşadar o parte de vorbire cu **autonomie semantică**.
   - ex. – Câţi au venit?
     – **Cinci**.
2. Toate tipurile de numeral au o trăsătură semantică comună, pentru că ele cuprind în expresia lor numeralul cardinal.
   - ex. – câte **trei**/al **trei**lea/în **trei**t/**trei**me.
3. Dintre categoriile morfologice, numeralul este o parte de vorbire **cu un tip propriu de flexiune ce cunoaşte genul şi cazul**;
   a) numeralele **unu(l)-una (un-o)** se pot identifica cu un **conţinut de singular**, pentru că selectează numai formele de singular ale substantivelor, iar numeralele **doi, trei, cinci, şase** etc., cu **un conţinut de plural**, deoarece selectează numai formele de plural ale substantivelor, **deci nu putem spune că în flexiunea lor există categoria gramaticală a numărului; (unu(l)-una** nu au forme de plural, iar **doi, trei, cinci, nouă** etc. nu au forme de singular); de asemenea, conţinutul numeralelor ordinale **al doilea-a doua, al cincilea-a cincea** etc. se identifică cu numărul singular, ele selectând formele de singular ale substantivelor, fără a avea categoria gramaticală a numărului;
   b) **distincţia de gen** (ca şi cea de număr) se explică numai prin referire la substantivele înlocuite sau însoţite (în cazul numeralelor ordinale, distincţia de gen este dată şi de articolul „al", „a");
   c) **cazul** este marcat prin forme proprii numai la numeralul „**unu-una** N. Ac; (unuia, uneia-G. D.), iar la celelalte numerale cardinale cazul este redat prin articolul demonstrativ; **cei/cele cinci-N. Ac.; (al, a) celor cinci-G. D.**; la numeralele ordinale se adaugă şi prepoziţia „de": **cel de-al doilea/cea de-a doua-N. Ac.; celui de-al doilea/celei de-a doua/celor de-al doilea-G. D. (sg. şi pl.)** (vezi op. cit. de Gh. Constantinescu-Dobridor)
4) În absenţa substantivului, numeralul se comportă ca acesta.
   - ex. **Zece** au plecat. **Primul** a vorbit. **Al doilea** n-a sosit.
5) Numeroase numerale pot avea valoare adjectivală când determină un substantiv.
   - ex. **patru** fraţi/**al doilea** caz./a **mândoi** băieţii/câştig **înzecit/tustrele** izvoare etc.

Scanned with OKEN Scanner

6) Alte numerale apar în contexte cu valoare adverbială.
   • ex. **câte unul** (a intrat) , **câte cinci** (merg în rând), **de două ori** (am repetat).
7) Sintactic, numeralul are funcţii asemănătoare cu cele ale substantivului, ale pronumelui, ale adjectivului sau ale adverbului, precum şi posibilitatea de a se combina, pe rând, cu câte un termen.
   • ex. **Pe doi** îl scriu urât. (complement direct)
   Lângă doi se află **trei**. (compl. circ. + subiect)
   Cifra **zece** este scrisă în altă coloană. (atribut adj.)

CLASIFICAREA NUMERALULUI

1. DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ:

a) – **simple**: (alcătuite dintr-un singur cuvânt, cele moştenite şi cele împrumutate):
• ex. **unu(l), una, doi, două, sută, mie, milion** etc
b) – **compuse**: (numeralele alcătuite din două sau mai multe cuvinte prin compunere sau „construcţiile-numerale" care au aspectul unui grup de termeni în care **numeralul** este nucleul grupării):
• ex. **optsprezece, douăzeci şi trei, al cincilea, a cincea, tuscinci, câteşitrele, unul câte unul, doi la sută, înşaisprezecit, cinci pe opt** etc.

2. DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC :

– *numerale moştenite din limba latină:* **doi, şase, opt, mie, întâi.**
– *numerale formate prin mijloace interne (compunerea):* **al doilea, a doua, doisprezece, înzecit, tustrele, câteşitrele, şaizeci şi patru** etc.
– *numerale împrumutate din diverse limbi:* **miliard, bilion, catralion (din franceză), prim, ultim (din latină).**

3. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC :

A. NUMERALE CARDINALE – exprimă numărul strict, definit, al obiectelor şi stă la baza celorlalte feluri de numeral (din lat. **cardinalis** = principal).

Câţi?, câte?, de câte ori?

1. **propriu– zise**:
   a) simple: **unul, una, patru, zece, sută, mie, milion etc.**
   b) compuse: **nouăsprezece, şaptezeci şi doi, nouăzeci şi şapte.**

Nota 1.: Numeralul „unul, una" sunt omonime cu articolul nehotărât („un", „o") sau cu pronumele (adjectivul pronominal) nehotărât, distincţia realizându-se în funcţie de context. (vezi articolul sau pronumele nehotărât, precum şi observaţiile de la sfârşitul acestui capitol)

Aceleaşi numerale (**unul, una**) împreună cu alte cuvinte pot forma locuţiuni sau expresii:
– locuţiuni verbale: **a (o) ţine una şi bună** (a susţine, a nu ceda);
– locuţiuni adverbiale: **într-una** (mereu); o ţinea **una** (mereu); **de unul singur, de una singură; toţi până la unul**

Scanned with OKEN Scanner

– locuţiuni adjectivale: **tot unul şi unul, tot una şi una** (vezi „GRAMATICA LIMBII ROMÂNE“ de Maria Mustăciosu)

Notă 2: Numeralele de mai sus sunt numite şi „**construcţii-numerale**“, iar gramatica tradiţională le consideră „subclase“ ale numeralului cardinal. Ţinând cont de distribuţia lor substantival-pronominală, adjectivală sau adverbială, cercetările mai noi consideră însă orientarea acestora către alte clase de cuvinte.

2. **colective**: cuprind un ansamblu de obiecte numărate. Ele pot fi:

a) **compuse**: **toţi trei, câteşitrei, câte patru, tustrei, câteşitrele etc.**

• ex. **Toţi trei** au pornit la un drum lung.

b) **sinonime**: **amândoi, amândouă/ambii, ambele (de origine latină), duzină (de origine franceză).**

• ex. „Căci **amândoi** vom fi cuminţi,
Vom fi voioşi şi teferi,...“

(M. EMINESCU)

c) **cu forme arhaice**: **îmbii, îmbele.**

• ex. „**Îmbii** muscali veniră odată cu domnul cel mare şi voroveau pre limba lor...“

(ION NECULCE)

TRĂSĂTURI

– au valoare adjectivală când însoţesc un substantiv:

• ex. **Tustrei** voinicii au plecat.

– au valoare substantivală când sunt independente:

• ex. **Amândouă** sunt atente.

3. **fracţionare**: – denumesc fracţii ordinare şi sunt formate din grupuri de cuvinte sau din numeralul cardinal + sufixul **ime**.

Excepţie fac: **jumătate, sfert, litră** – cu valoare substantivală.

• ex. **o zecime, o doime, a treia parte, doi supra cinci, cinci la sută, doi a treia** etc.

NOTĂ: Substantivul „**jumătate**“ este folosit ca element formativ în locuţiuni adjectivale sau în structura unor locuţiuni adverbiale, iar substantivul „**sfert**“ intră în formaţia unei locuţiuni adverbiale:

• ex. E un prieten **o dată şi jumătate**. (nemaipomenit, foarte bun)
N-a consumat **nici pe jumătate** din cât a cumpărat. (mai puţin)
Nu învaţă **nici pe sfert**, decât trebuie. (mai puţin; nici atât)

4. **multiplicative**: arată proporţia în care creşte o cantitate sau o calitate.

• ex. **îndoit, înzecit, însutit, înmiit.**

TRĂSĂTURI

– se folosesc cu valoare adjectivală când determină un substantiv:

• ex. sumă **întreită**; câştig **înzecit**;

– au valoare adverbială când însoţesc un verb:

• ex. A câştigat **îndoit**.
A pierdut **înzecit**.

– au sinonime neologice:

Scanned with OKEN Scanner

- ex. **dublu, triplu, cvadruplu, cvintaplus** (din franceză)
  A notat **dublu** decât mine. (cu val. adverbială)
  Dubla sumă moştenită îi va ajunge toată viaţa. (cu val. adjectivală)
  Dau o „**dublă**" şi am câştigat. (cu val. substantivală – în limbajul familiar)

5. **distributive**: indică distribuirea egală a obiectelor şi sunt alcătuite dintr-un adverb + numeralul cardinal.
   - ex. **câte două, câte trei, patru câte patru, câte doi-trei (distribuţie aproximativă)** etc.

TRĂSĂTURI

– numeralele distributive exprimă repartizarea precisă în spaţiu şi în timp:
- ex. Fiecare trimestru are **câte trei** luni.

– ele pot avea **distribuţie adverbială**, căpătând configuraţia unor locuţiuni adverbiale:
- ex. Vom trece cum vom putea: **câte unul, câte doi**....

– uneori numeralul distributiv se repetă:
- ex. **unul câte unul, zece câte zece**.

– pot exprima aproximaţia:
- ex. **câte cinci-şase**.

– au valoare adjectivală, substantivală sau adverbială şi funcţiile sintactice ale adjectivului, ale substantivului sau ale adverbului (atribut, complement direct, complement indirect şi de cele mai multe ori complement circumstanţial de mod).
- ex. **Câte două** grupuri de turişti vor intra în autocar.
  Pe câte unul îl văd harnic.
  A stat de vorbă **cu câte doi** dintre ei.
  Câte doi vorbeau deodată.

– în limbajul popular se foloseşte numeralul cardinal însoţit de prepoziţia „de" care îl substituie pe cel distributiv.
- ex. Bunicul ne-a dat **zece** (nuci) **de** căciulă (de persoană).
  (câte zece nuci)

6. **adverbiale**: arată de câte ori se repetă o acţiune sau în ce proporţie se află o calitate/cantitate; ele se formează din prepoziţia „de" + numeral cardinal + substantivul „ori".
   - ex. **de două ori, de mii de ori, de zeci de ori, de milioane de ori** etc.

TRĂSĂTURI

– numeralele adverbiale au **o distribuţie adverbială** (conform denumirii) şi aspect de **locuţiuni adverbiale**.

– însoţesc un verb arătând de câte ori se realizează acţiunea (sunt elemente de repetiţie):

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Citesc lecţia **de două ori**.

– însoţesc un adjectiv sau un adverb la gradul comparativ de superioritate sau de inferioritate:

• ex. Strada e **de patru ori** mai lată decât curtea mea.
A alergat **de două ori** mai puţin decât mine.

– numeralul adverbial are funcţia sintactică de complement circumstanţial de mod şi răspunde la întrebarea **de câte ori?**; când este folosit în relaţie cu substantivul are funcţia sintactică de atribut.

• ex. „**De două ori** s-a năpustit asupra balaurului până l-a răpus". (BASME)
Scrisul **de două ori** te obose te.

B. NUMERALE ORDINALE – arată ordinea obiectelor prin numărare (**al câtelea? a câta?** – din lat. „**ordinalis**")

Ele sunt formate pe terenul limbii române cu excepţia lui **întâi (moştenit) prim-prima, ultim-ultima (neologice)** din limba latină.

Numeralele ordinale pot fi:

a) **simple**: **primul/prima; primii/primele; întâiul/întâia; întâii/întâiele.**

• ex. „Deasupra ta, **întâia** explozie te năuceşte." (CAMIL PETRESCU)

b) **compuse**: **cel dintâi, cel de al doilea, cea de-a doua, celui de al treilea, al patrulea, a patra etc.**

• ex. „...puse tarniţele şi desagii pe cai, legându-i frumuşel cu căpăstrul, **pe cel de-al doilea** de coada **celui dintâi**, **pe cel de-al treilea** de coada **celui de-al doilea**..." (I. CREANGĂ)

TRĂSĂTURI

– numeralele ordinale pot primi articolul hotărât enclitic („le" şi „a"), uneori putând fi precedate şi de articol nehotărât:

• ex. al doi**lea**, a şase**a**
un al doi**lea** rezultat;
o a doua posibilitate;

– distinge genul şi cazul, dar nu putem spune că în flexiunea numeralului ordinal există categoria numărului (vezi introducerea acestui capitol); **în analiza gramaticală se va avea în vedere substantivul (pronumele) înlocuit sau valoarea lui adjectivală pentru precizarea categoriilor de gen, număr şi caz.**

– numeralul ordinal **„întâi"** se poate folosi singur, ca un substantiv, ca însoţitor al substantivului, întocmai ca un adjectiv (înaintea substantivului cu articol hotărât, după substantiv fără articol) sau poate fi adverb; el are şi forme compuse: **dintâi, cel dintâi, celui dintâi**; acelaşi numeral intră ca element formativ în locuţiunea adjectivală **„clasa întâi"** sau în locuţiunile adverbiale: **„întâi şi-ntâi", „întâia oară", „mai întâi", „mai întâi şi mai întâi"**:

• ex. **Întâiul**, care era strigat la catalog, spunea: prezent! (ca un substantiv)
Întâia vorbă dulce o auzi în glasul mamei. (ca un adjectiv care precede subst.)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul **întâi** al unei opere trebuie citit cu atenţie. (ca un adjectiv aşezat după substantiv)
„A trecut **întâi** o boare,
Pe deasupra viilor,..“ (adverb)

(G. TOPÂRCEANU)

A cumpărat o casă **clasa-ntâi**. (locuţ. adjectivală)
„Cănuţă... îşi sterse repede ochii, ca şi cum ar fi văzut **întâia oară** lumina.“ (locuţiune adverbială)

(I. L. CARAGIALE)

„Răsunară două detunături,... atât de apropiate parcă a doua ar fi fost ecoul **celei dintâi**.“ (val. adjectivală)

(L. REBREANU)

Mai întâi şi-ntâi să stăm puţin de vorbă. (locuţiune adverbială)

– de asemenea, numeralele neologice: **primul/prima; ultimul/ultima** pot intra în componenţa unor locuţiuni adjectivale sau adverbiale.
  • ex. **Cea din urmă** locuinţă a fost bine amenajată. (locuţiune adjectivală – cea din urmă = ultima)
  Prima dată n-am ştiut drumul, dar **ultima dată** l-am recunoscut. (locuţiuni adverbiale).
  În primul rând să stăm de vorbă, şi nu **în ultimul rând** să ne ospătăm. (locuţiuni adverbiale)
– numeralele **întâiul/întâia** au ca sinonime pe **primul/prima**, **al doilea/a doua** au ca sinonime neologice **secund(ul)/secund(a)**, iar lui **al treilea/a treia** le corespund sinonimele **terţ/terţa**. (ultimele două sunt rar folosite)
  • ex. **Primul (întâiul)** a ajuns la timp.
  Al doilea (secundul) vine din urmă.
  Al treilea (terţul) a abandonat cursa.
– neologismul **„prim“** este folosit în structura unor substantive compuse (**prim-ministru, primă-balerină**) sau cu valoare adjectivală (văr **primar** – verişoară **primară**).

OBSERVAŢIE:

Alte formaţii-numeral cu valoare de locuţiuni mai pot fi considerate: **peste zece, peste o mie; o sută şi ceva, un milion şi ceva; cincizeci şi mai mult, mai bine de-o sută, mai bine de-o mie, cu câte zece (odată)** etc.; ele exprimă, de obicei, o depăşire sau o distribuţie numerică.
  • ex. Am primit rest **mai bine de-o mie**.
  O sută şi ceva de elevi vor pleca în excursie.

Scanned with OKEN Scanner

FLEXIUNEA NUMERALULUI

Se realizează după:
– *gen*: **doi/două; unul/una; al doilea/a doua;**
– *caz*: **cel de al doilea** (Nom.-Ac.) **(al) celui de al doilea** (G-D);

VALORILE ŞI FUNCŢIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI

a) *valoare adjectivală* (când însoţeşte un substantiv):
• ex. *Prima* parte a meciului s-a terminat.
Premiul *al doilea* a fost anulat.
A câştigat o sumă *întreită*.
În exemplele de mai sus, numeralele au funcţia sintactică de atribut adjectival.
b) *valoare substantivală* (când este independent şi are aceleaşi funcţii sintactice ca şi substantivul):
• ex. *Doi* se ceartă. (subiect)
Părerile sunt *ale celor trei*. (nume predicativ)
Să-i liniştim *pe cei doi*. (complement direct)
Lângă al doilea dintre lectori se află tata. (compl. circumstanţial) .
c) *valoare adverbială* (când determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb):
• ex. Producţia la hectar a crescut *întreit*.
Ea este *de două ori* mai iute ca mine.
Sapă *de două ori* mai adânc.
Copiii merg *câte patru* în rând.
Numeralele de mai sus sunt complemente circumstanţiale de mod.

ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA NUMERALULUI. OBSERVAŢII

1. Se scriu într-un cuvânt numeralele cardinale compuse de la 11-20, precum şi cele care exprimă zeci:
   • ex. nouăsprezece, şaptezeci etc.
2. Cuvintele „un", „o" (omonime cu articolul nehotărât) pot fi şi numerale:
   – dacă se înscriu într-o enumeraţie;
   • ex. Am văzut trecând pe stradă: *un* camion, *o* maşină, *un* tractor şi *un* tramvai.
   – când, în acelaşi context, au opoziţia altui numeral:
   • ex. Am băut *o* cană de ceai, el a băut *două*.
   Eu am băut *un* pahar, el a băut *două*.
3. În actele oficiale numeralele „sută", „mie", se folosesc astfel: *una sută, una mie*.
4. Deosebiţi formele:
   – Citesc doar *o dată*. (numeral)
   – *Odată*, trăia un împărat. (adverb = cândva)
   – *O dată* din calendar lipseşte. (subst. = o zi)
5. Numeralele cardinale de la 1 la 19 , de obicei, se leagă direct de substantive şi au valoare adjectivală; de la 20 înainte până la miliarde.... legătura cu substantivul se face cu ajutorul prepoziţiei „de" şi îşi schimbă funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Comparaţi exemplele:
– *Cinci* copii se joacă. (atribut adjectival)
– *Douăzeci* de copii au promovat doar.
(subiect) (atribut)
– Copii *de zece* sunt mulţi în clasa noastră. (construcţie mai rar folosită)
(subiect) (atribut)

Concluzii: funcţia sintactică a numeralului se inversează: determinantul devine determinat şi invers.

6. Numeralele ordinale se formează şi se scriu astfel:
al + **doi** + **le** + **a** = pentru masc. şi neutru
(art. pos.) (numeral cardinal) (art. encl.) (particulă)

a + **cinci** + **a** = pentru feminin
(art. pos.) (numeral cardinal) (art. encl.)

7. Ordinalele care exprimă noţiunea de „secol" se scriu cu cifre romane: secolul al **XIV**-lea; al **XX**-lea.
8. Cifrele romane se folosesc şi la desemnarea evenimentelor sociale, politice, a domnitorilor, a capitolelor sau a volumelor unor opere:
   - ex. capitol **I**; Ecaterina a **II**-a; vol. al **II**-lea; Congresul al **IV**-lea; Sesiunea a **II**-a
9. Pentru primul numeral (**I**), cifrele romane nu se folosesc decât atunci când numeralul urmează după substantivul determinat.
   - ex. grupa **I.**; sesiunea **I.**
10. În cazul numeralelor ordinale compuse, articolul („le" – „a") şi particula (a) se adaugă la ultimul component al acestora.
   - ex. al douăzeci şi şapte*lea* candidat;
     al cinci mii şase sute*lea* obiectiv;
     a două mii trei suta parte.
11. Formele **întâi, întâia** ale numeralului ordinal se folosesc corect astfel:
   – după substantiv, când este invariabil;
   - ex. premiul **întâi**/clasa **întâi** (nu **întâia**).
   – în faţa substantivului când se acordă cu acesta;
   - ex. **întâiul** născut/**întâia** clasă; **întâii** candidaţi/ **întâiele** zile.
12. Numeralele ordinale cu valoare adjectivală se acordă cu substantivul în gen şi caz.
   - ex. *al doi*sprezecelea congres/şi nu *al doua*sprezecelea congres
     (neutru)
     *a doua*sprezecea fată/şi nu *a doi*sprezecea fată;
     (feminin)
     *al patru*lea elev/şi nu *al patră*lea elev;
     *al optu*lea caz/şi nu *al optă*lea caz;
     *al nouă*lea ceas/şi nu *al noă*lea ceas.

Scanned with OKEN Scanner

13. Pentru scrierea numerelor mari se folosesc cifre arabe: **a 50-a aniversare; al 20-lea candidat; al 10.000-lea bilet**;
14. Sunt incorecte exprimările pleonastice:
– aproximativ circa două sute;
– ambele două colege;
– mai mult de peste două mii;
– mai puţin fără două sute.
– tricicletă cu trei roţi
De asemenea, sunt incorecte (lipsite de sens) expresii ca:
– patrulater cu cinci laturi;
– octet cu şase instrumentişti;
– binoclu cu trei oculari;
– tricicletă cu două roţi;
– monoclu pentru ambii ochi.

SCHEMA REZUMATIVĂ

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care exprimă cantitatea numerică definită a obiectelor sau ordinea lor prin numărare. Are categoriile gramaticale de gen şi caz.

CLASIFICARE

I. **DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ:**
1. **simple: unul, una, şase, opt etc.**
2. **compuse: cincisprezece, două mii cinci sute, cel dintâi, a treia.**

II. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:**
– numerale moştenite din limba latină: **zece, mie, întâi**
– numerale formate prin mijloace interne (compunerea):**treizeci, douăzeci şi nouă, al nouălea, al optulea, înmiit** etc.
– numerale împrumutate din diverse limbi: **bilion, miliard** etc.

III. **DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:**
A. CARDINALE: exprimă un număr definit al obiectelor şi stă la baza celorlalte numerale:
1. propriu-zise:
– simple: **trei, opt, nouă, zece**;
– compuse: **şaptezeci şi cinci, trei mii două sute** etc.
2. colective:
• ex. **ambii, amândouă, tuspatru, câteşitrele** etc.
3. multiplicative:
• ex. **însutit, înmiit, întreit** etc.
neologice: dublu, triplu etc.
4. distributive:
• ex. **câte patru, câte o mie etc.**

Scanned with OKEN Scanner

5. **adverbiale:**
   - ex. **de zece ori, a zecea oară, de câte trei ori** etc.
6. **fracţionare:**
   - ex.**o zecime, trei supra patru, a treia parte** etc.

B. NUMERALE ORDINALE:

1. **propriu-zise**:
   – simple: **primul, prima, întâiul, întâia, primii, primele, întâii, întâiele**.
   – compuse: **cele dintâi, cel de-al optulea** etc.
2. **adverbiale**: **a doua oară, în primul rând**. (cu valoare de locuţiuni adverbiale)

VALORILE ŞI FUNCŢIILE SINTACTICE

1. **Valoare adjectivală:**
   – cardinale propriu-zise: **cinci** pâini, **(cei) doi** elevi;
   – colective: **ambele** mâini;
   – multiplicative: sumă **îndoită**;
   – distributive: **câte doi** candidaţi;
   – ordinale: **a doua** noapte.
2. **Valoare substantivală:**
   – cardinale propriu-zise: **Cinci** vorbesc.
   – colective: **Tustrei** pornesc.
   – distributive: **Câte unul** a vorbit.
   – ordinale: **Al doilea** a câştigat.
3. **Valoare adverbială:**
   – multiplicative: A învăţat **întreit**.
   – distributive: Merg pe stradă **câte doi**.
   – adverbiale: A repetat lecţia **de două ori.**

Au funcţia sintactică de: atribut adjectival, subiect, nume predicativ, atribut prepoziţional, atribut genitival, complement.

ALGORITMUL ANALIZEI MORFOSINTACTICE – NUMERALUL

1. **CLASIFICARE** (**cardinal**, propriu-zis, multiplicativ, distributiv, colectiv, adverbial, fracţionar; **ordinal** – simplu, compus)
2. **VALOAREA** (substantivală, adjectivală, adverbială)
3. **GENUL, NUMĂRUL, CAZUL** (la valorile substantivale şi adjectivale)
4. **FORME ARTICULATE** (când au art. hotărât sau articol demonstrativ adjectival)
5. **FUNCŢIA SINTACTICĂ**

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE: Numai numeralele cu valoare substantivală şi adjectivală au categoriile de gen, nr. şi caz. Cele cu valoare adverbială nu au aceste categorii.

● MODEL DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ ●

Textul:

1. 2.
Primul a fost rănit de focul artileriei din a doua divizie
3. 4.
care deschidea frontul. A treia zi fuseră răniţi cinci soldaţi nevinovaţi.
5. 6.
Apoi, căzură câte zece, câte o sută până se pierdu şirul numărătoarei.
7.
Suma înmiită a pierderilor de vieţi omeneşti nu mai conta acum la sfârşitul războiului...

1. **primul** = numeral ordinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul singular cazul N., funcţia sintactică de subiect;
2. **a doua** = numeral ordinal propriu-zis, cu valoare adjectivală, genul feminin, numarul singular, cazul Ac., acordat cu substantivul determinat „divizie", funcţia sintactică de atribut adjectival;
3. **a treia** = numeral ordinal propriu-zis, cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., acordat cu substantivul „zi", funcţia sintactică de atribut adjectival.
4. **cinci** = numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu vloare adjectivală, genul masculin, numărul plural, cazul N., acordat cu substantivul determinat „soldaţi" funcţia sintactică de atribut adjectival;
5. **câte zece** = numeral cardinal distributiv, compus, cu valoare adverbială, funcţia de complement circumstanţial de mod;
6. **câte o sută** = idem;
7. **înmiită** = numeral cardinal multiplicativ, compus, cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, cazul N., acordat cu substantivul „sumă", funcţia sintactică de atribut adjectival.

● ALTĂ MODALITATE DE ANALIZĂ ●

1. **PRIMUL**	2. **A DOUA**	3. **A TREIA**	4. **CINCI**	5. **CÂTE ZECE**
nr. ord. simplu, masc., N., sub.	nr. ord. comp. fem., Ac., atr.	nr. ord. comp. fem., Ac., atr.	nr. card. s., masc., N., atr.	nr. card. distrib. compl. c. de mod

6. **CÂTE O SUTĂ**	7. **ÎNMIITĂ**
.....	.....
nr. card. distrib., comp., c. c. de mod	nr. card. multipl., fem., N., atr. adj.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIŢII

1. Punctaţi cu jetoane simbolice numeralele cardinale şi numeralele ordinale din textele:
   a) În ziua dintâi, doi vânători periră. A doua zi şi a treia zi mai căzură cinci şi se răniră doi. A patra zi căzu împuşcat însuşi comandantul artileriei leşeşti, dar mai periră trei din moldoveni." (C. NEGRUZZI)
   b) „Era odată o babă şi o găină, un moşneag şi un cocoş. Găina babei făcea ouă multe, da' cocoşul moşneagului nu făcea ouă deloc." (I. TEODOREANU)
   c) „– Da. Unul, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece degete laolaltă au semnul acesta: 10
   Câte mâini aveţi voi?
   – Zece, a spus repede unul clipicios....
   – Aveţi două mâini, că dacă aţi avea zece n-aţi mai fi oameni.
   – Da, două avem.
   – Şi zece degete.
   – C-un deget ce poţi face? Mai nimica. Poţi culege un inel, o aţă de păianjen, poţi ciocăni la uşă, poţi lua o ulcică de toartă. Cu două degete poţi face mai mult. Cu o mână poţi ridica o cofă... Dar cu două mâini?"
   (I. TEODOREANU)
   d) „De trei ori s-au izbit din ce în ce mai îndârjit şi mai furioase cele două armate." (AL. VLAHUŢĂ)
   e) „– Ce-o să însemne pentru el dacă ne dă puţin din multul pe care-l are?
   – O să-i întoarcem întreit.
   – Ba chiar împătrit." (Z. STANCU)
   f) „Ochilă atunci se ie şi el după Harap Alb şi pornesc tuscinci înainte."
   (I. CREANGĂ)
   g) „Apoi intrară câteştrele zmeoaicele în casă şi se puseră la sfat.
   Greuceanu numaidecât se dete iarăşi de trei ori peste cap şi se făcu o muscă."
   (BASME POPULARE)
   h) „Le dă drumul la una câte una, la câte zece, la câte o sută şi o mie, ca la nişte albine aprinse dintr-un stup din vatră." (T. ARGHEZI)
   i) „– Doamne, binevoieşte atunci a afla că cer un bob de grâu pentru cea dintâi căsuţă a acestei table de joc; două boabe pentru a patra casuţă, patru pentru a treia, opt pentru a patra şi tot aşa,în progresie geometrică, până la a şaizeci şi patra căsuţă...." (M. SADOVEANU)
2. Observaţi cu atenţie textele de mai sus şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) care din numeralele punctate cu simboluri sunt simple sau compuse;
   b) cum s-au format cele compuse;
   c) ce valoare morfologică au cuvintele „un" şi „o";
   d) care este funcţia sintactică a numeralelor;
   e) cum explicaţi scrierea lui „a şaizeci şi patra" căsuţă.
3. Arătaţi funcţia sintactică a numeralelor:

Scanned with OKEN Scanner

a) „*Milioane* de mineri au coborât până acum *de mii de ori* în fundul puţului."
(G. BOGZA)

b) În clasă avem şi elevi *de patru* şi elevi *de opt*, dar *de zece* nici unul.

4. Completează spaţiile libere cu numeralele „întâi, întâia" la cazul N. şi G. singular şi plural:
   – capitolul .....; al ..... capitol; al ..... capitole;
   – al ..... opere; pagina .....; ..... chemări;
   – actul .....; al ..... pasaj ; al ..... citate.
5. Corectaţi scrierea numeralelor din texte, acolo unde este cazul:
   – Numeralele *unsprezece, paişpe şi noăsprezece* se scriu ca şi cele care arată zeci.
   – În ceasul *al douăsprezecelea* te-ai hotărât. Numărul *al doisprezecilea* îţi poartă noroc?
   – *Al cincelea, al şaselea, al şaptălea şi al optălea* dintre candidaţi au avut aceeaşi medie.
   – În zilele de *doi, doisprezece şi două zeci şi doi* iunie au avut loc *şaptisprezece* accidente uşoare în jurul orei *optisprezece*.
6. Cum este corect:
   – secolul XX/secolul al XX-lea;
   – I clasă/clasa a I-a/clasa I;
   – Congresul III/Congresul al III-lea;
   – Napoleon al III-lea/Napoleon III ;
   – „Scrisoarea III"/„Scrisoarea a III-a" (M. EMINESCU)
7. Folosiţi numerale cardinale şi ordinale în locul spaţiilor punctate:
   – M-am născut în anul ..... ziua ..... luna .....
   – Fratele meu este ..... născut, iar sora mea este al ..... membru al familiei noastre.
   – Eminescu s-a născut la ..... iunie, în anul .....
   – Suta este a ..... parte dintr-o .....
   – În ..... parte a zilei îmi repet lecţiile, iar în ..... parte citesc o carte interesantă.
   – Greuceanu se dete ..... peste cap şi se făcu ca mai înainte, apoi ..... fraţii purceseră la drum.
   – Îţi voi înapoia împrumutul ....., ca să-ţi arăt recunoştinţa mea.
8. Adăugaţi corect formele: *odată* (adverb), *o dată* (numeral), *o dată* (substantiv) în enunţurile:
   – Cică trăia ..... un împărat care voia să-şi vadă măcar ..... merele de aur din grădina sa.
   – ..... şi cu ..... fac două date.
   – ..... şi ..... tot te voi vizita.
   – I-am spus ....., de două ori şi tot n-a înţeles.
   – Zmeul ..... fusese mai puternic, dar acum rezista doar ..... să se lupte cu duşmanul.

Scanned with OKEN Scanner

– ....., în Bucureşti, a trăit vestitul Bucur şi despre el ..... amintea Al. Vlahuţă.

9. Căutaţi exemple de numerale în opere literare cunoscute. Arătaţi felul lor şi funcţia sintactică.
10. Construiţi propoziţii în care să arătaţi data naşterii unor personalităţi ca: V. Alecsandri, G. Coşbuc, L. Blaga, I. L. Caragiale, Al. Macedonski, M. Sadoveanu,T. Arghezi, G. Bacovia, Camil Petrescu şi alţii.
11. Alcătuiţi propoziţii în care să arătaţi secolele şi anii între care au domnit: Mircea cel Bătrân, Basarab I, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Ion Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, D. Cantemir, Al. I. Cuza, Carol I.

TESTE GRILĂ

1. Numeralul este o parte de vorbire flexibilă. Sensul său lexical poate fi:
   a) sens lexical deplin; b) numai sens aproximativ; c) nu are sens lexical;
2. Dintre categoriile gramaticale: **gen, număr şi caz**, care îi sunt specifice numeralului?
   a) genul şi numărul; b) întotdeauna numărul, genul şi cazul; c) genul şi cazul;
3. În enunţurile de tip familiar: „I-a spus **una** de a încremenit.“ sau „A încasat **una** de-a văzut stele verzi.“, numeralul **una** are:
   a) valoare adverbială; b) valoare substantivală; c) valoare adjectivală;
4. Dar în propoziţia: „Eu **unul** nu ştiam mai nimic din toate astea.“, numeralul **unul** exprimă sensul de:
   a) număr concret; b) ideea de restricţie numerică pe lângă un pronume; c) număr abstract;
5. În versurile poetului G. Coşbuc: „**Trei** paşi la stânga linişor/Şi alţi **trei** paşi la dreapta lor...“, numeralul cardinal „**trei**“ exprimă sensul:
   a) de limitare a acţiunii verbului; b) de restricţie numerică; c) de alternare prin repetarea numeralelor ce însoţesc substantivul „paşi“;
6. În construcţia: „S-au sacrificat soldaţii, **toţi până la unul**.“ cuvintele subliniate în care se află numeralul **unul** realizează:
   a) o locuţiune adverbială; b) o locuţiune verbală; c) o locuţiune adjectivală;
7. Numeralele: „**câteşitrele, toţi trei, toate trei, tustrei** sunt cardinale:
   a) adverbiale; b) distributive; c) colective; d) multiplicative;
8. În enunţul: „La concursul de desen s-au prezentat **zece** dintre cei interesaţi.“, numeralul „zece“ are funcţia sintactică:
   a) de subiect; b) de complement circumstanţial; c) de atribut;
9. Care este forma de acord corectă pentru numeralul folosit în exemplele:
   a) în al doisprezecelea ceas; b) în al douăsprezecelea ceas; c) sunt admise ambele forme;
10. Numeralele cardinale **două, trei şi patru** pot intra ca elemente componente în structura unor locuţiuni. Stabiliţi felul locuţiunii din propoziţia: „Bunicul **a dat pe din două** averea mulţumindu-i pe nepoţi.“

Scanned with OKEN Scanner

a) locuţiune adjectivală; b) locuţiune verbală; c) locuţiune adverbială;

11. Care dintre prepoziţiile folosite în exemplele de mai jos exprimă raporturile de genitiv-dativ ale numeralului:
a) părerile **a** trei dintre ei; b) hainele **la** trei din ei; c) sunt folosite ambele prepoziţii;

12. Numeralul „mii" în care din propoziţiile date este aşezat corect?
a) numai în: **Mii** de păsărele împânzesc cerul;
b) numai în: „Păsărele **mii**/Şi stele făclii."
c) în ambele propoziţii;

13. Precizaţi funcţia sintactică a numeralului „**cei dintâi** din construcţia: „Cei din urmă vor fi **cei dintâi**.
a) complement circumstanţial; b) nume predicativ; c) subiect;

14. Descoperiţi locuţiunea adverbială construită cu numeralul fracţionar „sfert" din exemplele:
a) **Un sfert** a mai rămas de învăţat din poezie;
b) Nu ştie nici **pe sfert** poezia recomandată;
c) **Într-un sfert** de oră sunt cincisprezece minute;

15. În exemplele: „Luca Moşneagul, însurăţel **de-al doilea** ... se şi aude strigând" (Ion Creangă) şi „Fânul care era cosit **de-al doilea** era mai verde.", numeralul „al doilea" intră în formaţia unor locuţiuni. Stabiliţi valoarea de locuţiune adjectivală a numeralului:
a) în ambele exemple; b) în primul exemplu; c) în al doilea exemplu;

16. Neologismele : „triplu", „cvadruplu" sunt sinonimele numeralelor:
a) cardinale: „trei", „patru"; b) multiplicative: „întreit", „împătrit"; c) ordinale: „al treilea", „al patrulea";

17. Alegeţi scrierea corectă a următoarelor numerale ordinale corespunzătoare cardinalelor compuse:
a) al zecilea, al treisprezecilea, al douăzecelea, al două sutălea;
b) al zecelea, al treisprezecelea, al douăzecilea, al două sutelea;
c) sunt admise ambele forme;

18. În exemplul: „Patrulater **cu cinci** laturi", numeralul „cu cinci" este:
a) numeral nonsens; b) numeral cardinal propriu-zis; c) numeral distributiv;

19. În scrierea numeralelor ordinale care exprimă numere mari se folosesc:
a) cifre romane: **a xxxx-a aniversare; al xx-lea vorbitor**;
b) cifre arabe: **a 40-a aniversare; al 20-lea vorbitor**;
c) se folosesc ambele forme;

20. În construcţia: A primit **mai bine de peste o sută de mii**.
a) exprimarea este corectă; b) este corectă şi expresivă datorită folosirii adverbului „mai bine"; c) exprimarea este pleonastică;

RĂSPUNSURI – **TESTE GRILĂ**

1. a; 2. c; 3. b; 4. b; 5. c; 6. a; 7. c; 8. a; 9. a; 10. b; 11. c; 12. c; 13. b; 14. b; 15. b; 16. b; 17. b; 18. a; 19. b; 20. c

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ţine locul substantivului şi care preia diverse caracteristici gramaticale ale acestuia.

TRĂSĂTURI

1. Pronumele are un conţinut lexical abstract, greu de delimitat, dar suficient pentru a realiza diferite funcţii sintactice.
   - ex. **Te** supără **oricine şi orice**.
     (c.d.) (subiect)
2. Morfologic, pronumele se apropie, atât de substantiv şi adjectiv (prin gen, număr şi caz), cât şi de verb (prin persoană).
   - ex. **El** vorbeşte mereu. – (masc., sg., N.– ca şi substantivul)
     Clasa **voastră** e aici. – (fem., sg., N.– ca şi adjectivul acordat cu substantivul)
     Ea scrie frumos mereu. – (pers. a III-a ca şi verbul.)

   Aşadar, pronumele are **o flexiune sintetică**, bazată pe categoriile gramaticale de gen, număr şi caz, dar şi o **flexiune specifică (pronominală)**, deoarece parţial are şi persoana (pronumele personal, pronumele reflexiv şi pronumele posesiv).
3. Unele pronume au forme:
   – **variabile** (după gen, număr şi caz): **el, ea, noi, pe mine, nouă**.
   – **invariabile: ce, ceva, nimic**.
4. Cele mai multe feluri de pronume pot însoţi substantive, comportându-se întocmai ca adjectivul.
   - ex. fata **aceasta**; părinţii **mei**; **oricare** elev.
5. Numai unele pronume au forme accentuate şi forme neaccentuate (pron. pers.: **mă, i, le** etc; pron. reflex.: **– şi-, se, s–** etc.)
6. Sintactic, pronumele are aceleaşi funcţii ca şi partea de vorbire pe care o substituie.
   - ex. **Lui îi** datorez succesul. (prietenului – compl. ind.)
     Pe el îl sărbătorim astăzi. (pe tata – compl. direct)
7. Pronumele este o parte de vorbire independentă, pentru că, înlocuind substantivul, preia şi atribuţiile acestuia. El poate primi şi un determinant adjectival cu care se acordă în gen, număr şi caz, fapt deosebit de important pentru evitarea repetiţiei supărătoare a substantivului.
   - ex. Frumoase sunt florile tale, dar **aceasta roşie** este deosebită.

Scanned with OKEN Scanner

LOCUŢIUNILE PRONOMINALE

– „(nu este) **cine ştie ce**“ = nimic
– „**nici ţipenie de om**“ = nimeni
– „**nici cât negru sub unghie**“ = mai nimic
– „**te miri ce şi mai nimic**“ = nimic
– „**câte şi mai câte**“ = atâtea
– „**nu ştiu cine**“ = cineva; „**nu ştiu ce**“ = ceva
– „**care mai de care**“ = toţi
– „**domniile voastre**“ = dumneavoastră
– „**Alteţa sa** = dumnealui etc.

CLASIFICAREA PRONUMELUI

I. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:

1. Pronume personale: (înlocuind numele, pronumele includ şi referinţe asupra numelui înlocuit)

a) **propriu- zise**: **eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele** etc.

b) **de politeţe**:

pers. a II-a	pers. a III-a
sg. **dumneata (d-ta)**	masc. **dumnealui (d-lui)**
	fem. **dumneaei (d-ei)**
pl. **dumneavoastră (dvs.)**	m./f. **dumnealor (d-lor)**

OBSERVAŢIE:

✓ Formele: **dânsul, dânsa, dânsele, dânşii** sunt alte forme ale aceluiaşi pronume **cu valoare intermediară de politeţe** la persoana a III-a.

• ex. El – **dânsul** – dumnealui; Ei – **dânşii** – dumnealor;
Ea – **dânsa** – dumneaei; Ele – **dânsele** – dumnealor;

2. Pronume reflexive: (dă indicaţii referitoare la persoana subiect care este în acelaşi timp şi persoana obiect)

Forme proprii: **D. – sie, sieşi, îşi, –şi, şi–, –şi–;**
Ac. – sine, se, s–;

3. Pronume de întărire: (identifică persoana cu autorul acţiunii)

Forme: masc. **însumi, însuţi, înşişi** etc.;
fem. **însămi, înseşi, însene** etc.

4. Pronume posesive: (dă indicaţii despre persoana posesorului, cât şi despre obiectul posedat)

Forme: **al meu, al tău, a mea, a sa, ale mele, al nostru, al vostru, ai voştri** etc.

5. Pronume demonstrative: (exprimă indicaţii referitoare la raporturile dintre vorbitor şi obiecte: de apropiere, de depărtare, de identitate)

Forme: **acesta – acela/aceasta – aceea;**
cestălalt – celălalt/acelaşi – aceeaşi etc.

Scanned with OKEN Scanner

6. **Pronume interogativ-relative**: (dă o indicaţie referitoare la obiectul aşteptat ca răspuns la o întrebare sau la obiectul înlocuit într-o propoziţie subordonată şi funcţiile lui sintactice)
Forme: **care, cine, ce, cât, câţi, câte, cel ce, ceea ce;**
7. **Pronume nehotărâte**: (exprimă indicaţii generale, neprecise)
Forme: **oricine, oricare, orice, fiecare, vreunul, vreuna, cineva, ceva, toţi, toate** etc.
8. **Pronume negative**: (indicaţiile aduse se referă la obiectul negat)
Forme: **nici unul, nici una, nimeni, nimic(a).**

II. DUPĂ STRUCTURA LOR MORFEMATICĂ:
1. – *simple*: – **eu, sie, voi, acela, toţi, nimic;**
2. – *compuse:* – (prin procedeul compunerii):
a) prin contopire – **dânsul (din însu), dânsa (însa), dânşii (înşi), dânsele (înse), altcineva** etc.
b) prin alăturare – **cel ce, ceea ce, nici unul, nici una.**

III. DUPĂ CRITERIUL FLEXIONAR:
1. – Variabile:
(a) – cu două sau mai multe forme flexionare (gen, număr, caz):
• ex. **el, lui, ea, ei, acesta-aceasta, acestuia, toţi, tuturor, nimeni, nimănui(a).**
(b) – care au şi categoria persoanei: (pronumele personal, pronumele de întărire, pronumele reflexiv, pronumele posesiv);
• ex. **eu, tu, însumi, însăş, sie, al meu, ai tăi, ai voştri.**
(c) – care nu au categoria persoanei: (pronumele demonstrativ, pronumele interogativ-relativ, pronumele nehotărât, pronumele negativ);
• ex. **acesta, care, fiecare, nimeni;**
În schimb, aceste pronume au categoria de gen, număr şi caz:
• ex. **acestuia, fiecăreia, căruia, nimănui(a).**
2. – Invariabile – (cu o singură formă): **ce, ceva, altceva, fiece, fieştece, oarece, orice.**

PRONUMELE PERSONAL

Pronumele care desemnează persoane gramaticale:
– **persoana I.** (care vorbeşte) – **eu, noi;**
– **persoana a II-a** (persoana cu care vorbeşte – interlocutorul) **– tu, voi;**
– **persoana a III-a** (persoana despre care se vorbeşte)
– el/dânsul (însu),
– ea/dânsa (însa),
– ei/dânşii (înşii),
– ele/dânsele (însele).

Scanned with OKEN Scanner

FORMELE PRONUMELUI PERSONAL

1. PRONUME PERSONAL PROPRIU-ZIS. El poate avea:

a) – forme accentuate – independente sau însoţite la acuzativ de prepoziţii, locuţiuni prepoziţionale sau adverbe: **pe, la, din, pentru, în loc de, împreună cu, ca, cât, decât** etc.

• ex. la tine, pentru mine, împreună cu el, ca mine, (mai mare) decât tine etc.

b) – forme neaccentuate – care apar independente sau în aceleaşi propoziţii cu cele accentuate (le reia sau le anticipă).

• ex. **mi-, îmi, i, li, le, mă, m–** etc.

Mă cheamă urgent la şcoală.
I s-a spus vestea cea bună.
Pe el l-am invitat la masă.
Lui îi datorez succesul. (reia)
Mă trimite **pe mine** acasă. (anticipă)

DECLINAREA PRONUMELUI PERSONAL PROPRIU-ZIS

SINGULAR

	Persoana a I	Persoana a II-a	Persoana a III-a masc. şi neutru	Persoana a III-a fem.
N.	**eù**	**tu**	**el**	**ea**
Ac.– acc.	**- mine**	**tine**	**el**	**ea**
neacc.	**- mă; – mă; m-;**	**te; – te; te-;**	**îl -l; l-;**	**o -o; – o-;**
D. – acc.	**- mie**	**ţie**	**lui**	**ei**
neacc.	**- îmi; mi; – mi; mi-; -mi-;**	**îţi; ţi; ţi-; – ţi; -ţi-;**	**îi; i; i-; – i; -i-;**	**îi; i; i-; – i; -i-;**
G.	---	---	**lui**	**ei**
V.	---	**tu!**	---	---

PLURAL

	Persoana a I	Persoana a II-a	Persoana a III-a masc. / fem. şi neutru	Persoana a III-a
N.	**noi**	**voi**	**ei**	**ele**
Ac. – acc.	**noi**	**voi**	**ei**	**ele**
neacc.	**ne ne-;-ne;**	**vă – vă; v-;**	**îi i-; – i; – i-;**	**le le-; – le; – le-;**
D. – acc.	**nouă**	**vouă**	**lor**	**lor**
neacc.	**ne; ni; -ne; ne-; -ni; ni-;**	**vă; vi; vă-; v-; vi-; – vi-;**	**le; li; le-; – le; – le-; li-; – li-; lor**	**le; li; -le-; li-; -li-; lor**
G.	---	---	---	---
V.	---	**voi!**	---	---

Scanned with OKEN Scanner

2. PRONUMELE PERSONAL DE POLITEŢE

Pronumele de politeţe (sau de reverenţă) este o subspecie a pronumelor personale care exprimă respectul faţă de persoana cu care se vorbeşte sau despre care se vorbeşte.

El are forme numai pentru persoana a II-a, singular şi plural, (**dumneata-mata, matale, dumneavoastră**) şi pentru persoana a III-a, singular şi plural, masculin şi feminin (**dumnealui, dumneaei, dumneasa, dumnealor**).

Flexiunea acestor pronume este foarte săracă: numai două dintre ele au forme de genitiv-dativ (**dumitale, dumisale**).

DECLINAREA PRONUMELUI DE POLITEŢE

	Persoana a II-a	Persoana a III-a	
		Masc.	Fem.
Sg.	N. Ac. – dumneata (d-ta)	dumnealui (d-lui)	dumneaei (d-ei)
		dumneasa (d-sa)	dumneasa (d-sa
	G. D. – dumitale (d-tale)	dumnealui	dumneaei
		dumisale	dumisale
Pl.	N. Ac.– dumneavoastră (dvs; d-voastră)	dumnealor (d-lor)	dumnealor (d-lor)
	G. D. – dumneavoastră (dvs; d-voastră)	dumnealor (d-lor)	dumnealor (d-lor)
FORME FAMILIARE	N. Ac. – mata, 'mneaei, 'mnealui, 'mneavoastra; G. D. – matale (mătăluţă, mătălică, tălică, 'mneatale)		

OBSERVAŢIE: forma „dumneata" exprimă un grad redus de politeţe (faţă de apropiaţi, de egali). Pentru persoana a II-a, gradul înalt de politeţe se exprimă folosind forma „dumneavoastră".

CONSTRUCŢII (LOCUŢIUNI PRONOMINALE DE POLITEŢE)

Anumite construcţii realizate prin compunere (substantiv + adjective posesive: ta, lui, ei, sa) sunt folosite în stilul oficial, solemn, ca formule deosebit de reverenţioase şi anume:

Domnia ta (lui, ei, sa, voastră) — **Domniei tale (sale, voastre)**
Domniile (lor, voastre) — **Domniilor (lor, voastre)**

În domenii specifice, sunt folosite şi formulele protocolare:

Maiestatea sa (M. S.) — **Sfinţi(i)a ta (sa, voastră)**
Alteţa sa (voastră) A. S. — **Cucernicia ta (sa, voastră)**
Excelenţa sa (voastră) E. S. — **Luminăţia ta (sa, voastră)**
Înălţimea sa (voastră) I. S. — **Sanctitatea sa (voastră)**
Magnificenţa sa (M. S.) — **Eminenţa voastră**

Scanned with OKEN Scanner

Formule de adresare cu valoare de reverenţă folosite în limba română veche şi în creaţiile populare care marcau rangurile sociale:

Măria ta (sa, voastră) **Împărăţia ta (sa, voastră)**
Înălţimea ta (sa, voastră) **Luminarea ta (sa, voastră)** etc.

Unele formule de reverenţă cu aspect depreciativ se întâlnesc în diverse opere literare din secolul trecut folosite în scop stilistic (în special în fabule – vezi Gr. Alexandrescu sau Al. Donici)

Întunecimea ta (sa, voastră); **Dobitocia ta (voastră)**
Urâţenia ta (voastră); **Mitocănia ta (voastră)**

OBSERVAŢII:

✓ La dativ şi acuzativ pronumele personal propriu-zis are forme duble: **accentuate şi neaccentuate**. Între cele două forme deosebirea se face astfel:

a) – cele accentuate pot fi independente sau însoţite de prepoziţii ori de locuţiuni prepoziţionale;

• ex. **Eu** hotărăsc aici.
Vestea vine **de la tine**.
Pleacă **împreună cu voi**.

– fără prepoziţie, formele accentuate cer prezenţa formelor neaccentuate în acelaşi context;

• ex. **Îi** spune **lui** adevărul.
Mă crede **pe mine**.

b) – formele neaccentuate pot fi independente de cele accentuate, dar nu vor mai fi însoţite de prepoziţii;

• ex. **Mă** scoală ceasul devreme.
Li se pare mai uşoară problemă.

c) – aflate împreună, formele neaccentuate reiau sau anticipă pe cele accentuate;

• ex. **Pe mine mă** iubesc colegii.
Te ascultă doar **pe tine**.

✓ Pronumele personal propriu-zis are forme neaccentuate doar în cazul dativ şi cazul acuzativ, deosebirea făcându-se prin funcţia sintactică.

• ex. **Te**-au chemat acasă. (pe cine? – complement direct)
Mi-a plăcut această poezie. (cui? – complement indirect)

✓ Persoanele I şi a II-a, (singular şi plural), nu au forme pentru cazul genitiv, iar persoanele I şi a III-a, (singular şi plural), nu au forme pentru cazul vocativ. (vezi tabelul declinării)

✓ 4. **Numai persoana a II-a are forme pentru cazul vocativ**, care sunt identice cu nominativul; în limba vorbită sau în limbajul poetic, aceste forme apar **ca însoţitoare ale unor vocative, imperative sau interjecţii**:

„**Tu**, mioara mea,/Să te-nduri de ea...!" (MIORIŢA)

Scanned with OKEN Scanner

Voi, plecaţi cât mai grabnic!
O, **tu**, ce frumoasă eşti!

✓ Categoria de gen o întâlnim doar la persoana a III-a: el, ea, ei, ele.

✓ În cadrul categoriei de număr, persoanele I. şi a II-a plural, care reprezintă pe vorbitor şi, respectiv pe interlocutor, se asociază cu alte persoane şi exprimă **plurale inclusive**.

• ex. **Tu şi cu Maria, voi** veţi pleca mai devreme.
(**voi** = tu + ea)
Eu şi cu tata, noi formam o echipă veselă.
(**noi** = eu + el)

✓ Formele neaccentuate ale pronumelui personal propriu-zis au următoarele valori speciale:

– a) **dativul etic** (denumit şi dativul valorii afective, este o caracteristică a formelor neaccentuate de dativ ale persoanelor I. şi a II-a singular; el exprimă interesul sau participarea afectivă a vorbitorului sau a interlocutorului la acţiunea prezentată, narată; formele sale (la persoana I. sau ambele persoane) apar, de obicei, înaintea verbelor; **nu are funcţie sintactică, ci doar o valoare stilistică**).

• ex. „Vreau să **mi** te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrâncean.“ (MIORIŢA)

„Şi odată **mi ţi**-l înşfacă cu dinţii de cap, zboară cu dânsul în înaltul ceriului...“
(I. CREANGĂ)
(în exemplul de mai sus sugerează oralitatea stilului autorului, implicând şi naratorul şi ascultătorul-cititorul)

– b) **pronume cu valoare de dativ posesiv** (sunt formele neaccentuate de dativ care includ ideea de posesie şi determină un substantiv articulat enclitic de care se leagă prin cratimă; alteori se leagă prin cratimă de adjectivul articulat enclitic care precede substantivul; pot apărea şi după prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale cu regim cazual de genitiv, analizându-se împreună cu acestea; **ele îndeplinesc funcţia de atribut pronominal sau de complement circumstanţial**).

• ex. În pletele-**ţi** bogate este o floare. (ţi = tale)
Din lira-**mi** am să cânt. (mi = mea)
Mâna-**i** era atoateştiutoare. (i = sa)
În juru-**ne** se adună mulţi ascultători. (nostru)
Pe frumosu-**ţi** chip văd numai tristeţe. (tău)

– c) **pronume cu valoare neutră** (sunt forme neaccentuate de dativ şi acuzativ care nu fac referire la un anumit substantiv; ele se întâlnesc, de cele mai multe ori, în expresii populare, fiind şi elemente

Scanned with OKEN Scanner

formative ale unor locuţiuni verbale; **nu îndeplinesc nici o funcţie sintactică**).

- ex. A zbughit-**o** pe uşă.
  „Când era de făcut ceva treabă, **o** cam răream de pe-acasă."
  (I. CREANGĂ)
  Când a văzut că nu-i chip să scape, a luat-**o** la sănătoasa.
  Dă-**i** cu una, dă-**i** cu alta, şi aşa trecu vremea.

! ATENŢIE !

** Pentru precizarea funcţiei sintactice a formelor neaccentuate de dativ se vor avea în vedere următoarele situaţii:*

a) dacă substantivul din context este articulat, pronumele are funcţia de atribut pronominal;

- ex. **Mi**-a adus caietul. (caietul meu – atribut)

b) când substantivul (substantivele) din context sunt nearticulate, pronumele are funcţia de complement indirect;

- ex. **Mi**-a adus creion, hârtie şi cerneală. (cui? mie – nu se poate spune „creion meu", deci „mi = mie" este compl. indirect);

c) dacă în propoziţie este posibilă reluarea aceluiaşi pronume cu forma accentuată sau a substantivului căruia îi ţine locul, pronumele personal este complement indirect;

- ex. Problema **îi** scapă (**lui**) (omului) din vedere.

d) când în propoziţie **nu** mai poate apărea un alt complement indirect, atunci pronumele are funcţia de atribut;

- ex. Vezi-**ţi** (ţie?) de treabă. (deci „treaba ta" – atribut)

*** Confuzia dintre subiect şi complementul direct într-un enunţ poate fi evitată prin reluarea pronumelui:*

- ex. O problemă foloseşte elevul.
  (cine este subiectul: „o problemă" sau „elevul"?)
  O problemă „**o**" foloseşte elevul. (o problemă = complement direct)

✓ Pronumele: **el, dânsul, dumnealui, ea, dânsa, dumneaei**, în vorbirea populară denumesc noţiunile: **soţul meu/soţia mea**.

- ex. De când s-a dus **dânsul** din lumea asta, suntem săraci.
  Dumneaei, adică răposata, e în ceruri.

✓ Pronumele personal de persoana I. plural este folosit în locul singularului pentru a mări expresivitatea comunicării. El este atunci un plural:

– al autorităţii: **Noi**, oficiul de pensii, cerem protecţie....
– al modestiei: **Noi**, ca sărmanii, mergem în lume.
– al autorului: **Noi** credem că poezia este o artă apreciată.
– al solidarităţii: **Noi**, sindicatul, cerem guvernului...
– al maiestăţii: **Noi**, domnitorul ţării,.....

Scanned with OKEN Scanner

ORTOGRAFIA PRONUMELOR PERSONALE

– Formele neaccentuate ale pronumelui personal propriu-zis se scriu legate cu cratimă de: verbe, alte pronume, substantive, conjuncţii, interjecţii.

• ex. cântă-**mi**; dusu-**te**-ai; **ţi-l** iau; **ni-l** dă; inima-**mi**; vorba-**i**; să-**mi** aduci; că-**i** place; iată-**l**;

– Citindu-le cu voce tare, veţi observa că aceste forme de pronume, în relaţie cu alte părţi de vorbire, nu pot forma independent silabe.

Ele sunt legate prin cratimă de cuvintele care încep sau se sfârşesc cu o vocală (excepţie fac verbele la gerunziu sau la participiu legate de pronume).

• ex. văzând-**o**; lăsând-**o**; (a) făcut-**o**; (a) citit-**o**;

– Formele neaccentuate asociate de tipul: **mi-l; ţi-l; i-l; ni-l; vi-l; mi-o; ţi-o; ne-o; vi-o; i-o**, se scriu cu cratimă, pentru că aceasta desparte pronume diferite; ele se rostesc într-o silabă.

– Deosebiţi formele „ia" = verb, de „ea" = pronume, chiar dacă pronunţarea lor pare asemănătoare.

– În limba actuală, pronumele de politeţe „d-ta (mata, matale)", „d-lui" sunt folosite, uneori, cu nuanţă depreciativă, ironică. Ele tind să fie înlocuite cu „dvs.", „d-sa", „dânsul".

• ex. Dacă m-aş lua **după dumneata**....
Matale nu eşti prea cuminte....

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI PERSONAL

1. SUBIECT: **Noi** mai rămânem.
Dumneata vorbeşti acum.
2. NUME PREDICATIV: Acela din fotografie sunt **eu**.
Florile sunt **pentru dumneaei**.
3. ATRIBUT PRONOMINAL: Cărţile **lui** sunt interesante.
Copilul **dumneaei** este sănătos.
4. COMPLEMENT DIRECT: Contez **pe tine** în orice situaţie.
Pe dumneavoastră nu v-am văzut astăzi.
5. COMPLEMENT INDIRECT: **Lui îi** datorez totul.
Pentru dumnealui am tot respectul.
6. COMPLEMENT DE AGENT: Tabloul a fost pictat **de el**.
Copilul a fost certat **de dumneata**.
7. COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE:
Priveam **spre el** cu atenţie. (de loc)
Voi ajunge acasă **înaintea lui**. (de timp)
Ştiu mai bine **decât el**.(de mod)
Datorită ei am reuşit. (instrumental în dativ)
Din pricina lui am întârziat. (de cauză în genitiv)
În locul lui aş sta cuminte. (condiţional)
Împreună cu dumneavoastră ne vom ospăta. (sociativ)
În loc de tine a venit sora ta. (opoziţional)

Scanned with OKEN Scanner

Pe lângă noi (pe lângă dvs.) au venit şi ei. (cumulativ)
Afară de el (dumneata) n-a vorbit nimeni. (de excepţie)

PRONUME PERSONALE FĂRĂ FUNCŢII SINTACTICE

a) – pronumele personale la dativul etic: **îmi, îţi, mi, ţi;** (au doar rol stilistic);
b) – pronumele personale cu valoare neutră: **îi, – i; i-; o; – o;** (se analizează împreună cu verbul).

PRONUMELE REFLEXIV

Pronumele care însoţeşte un verb şi ţine locul obiectului (identic cu subiectul) asupra căruia se exercită direct sau indirect acţiunea verbului.

• ex. Viorel **se** pregăteşte pentru teză. (**se** ţine locul obiectului)
Elevul **îşi** face temele. (**îşi** = lui)

FORMELE PRONUMELUI REFLEXIV

1. **Forme proprii** – (pentru persoana a III-a, nediferenţiate după gen şi număr):

accentuate	neaccentuate
D.– **sie, sieşi;**	D.– **îşi, şi, – şi, şi-, – şi-;**
Ac.– **sine, sineşi (f. veche);**	Ac.– **se, – se, se-, – s-;**

2. **Forme împrumutate (nespecifice) de la pronumele personal** – (pentru persoana I şi persoana a II-a, singular şi plural):

		neaccentuate	
Pers.I	sg.D.– **îmi, mi, mi-, – mi, – mi-;**	sg. Ac.– **mă, m-, – m-;**
pl.	**ne, – ne, ne– , – ne-;**	pl.	**ne, – ne, ne-, – ne-;**
Pers.	sg. D.– **îţi, ţi, ţi-, – ţi, – ţi-;**	sg. Ac.– **te, te-, – te, – te-;**
a II-a	pl. **vă, – vă, v-, – v-;**	pl.	**vă, – vă, v-, – v-;**

OBSERVAŢII

✓ Distincţia dintre pronumele reflexiv şi cel personal (cu forme neaccentuate omonime) se poate stabili prin compararea verbului cu pronumele din punctul de vedere al persoanei şi al numărului.
– pronumele reflexiv **se acordă** cu verbul în persoană şi în număr;

• ex. **Mă** trezesc dimineaţa devreme.
(pers.I)(pers.I)
sg. sg.

Scanned with OKEN Scanner

– pronumele personal **nu se acordă** cu verbul în persoană şi în număr;

• ex. **Mă** trezesc zgomotele de afară.
(pers.I)(pers.a III-a)
sg. pl.

– la pronumele reflexiv se remarcă **identitatea de persoană, identitatea obiectului cu subiectul**;

• ex. **Îmi** rezolv singur problemele.

– la pronumele personal se observă **lipsa acestei identităţi**;

• ex. **Îmi** rezolvă problemele altcineva din familie.

✓ Pronumele reflexive cu formă neaccentuată **îşi păstrează** sau **îşi pierd** conţinutul lor lexical pronominal originar din cauza verbelor pe care le însoţesc şi cu care formează o unitate semantică şi gramaticală;

– **îşi păstrează** acest conţinut şi funcţia sintactică atunci când formaţiile verbale în care sunt incluse au valori de: reflexiv obiectiv, reflexiv posesiv şi reflexiv reciproc;

• ex. **Se curăţă** din cap până-n picioare. („pe sine“)
Îşi face probleme din nimic. („sieşi“)
(reflexive obiective)
Se iubesc dintotdeauna. („unul cu altul“)
Îşi vorbesc mereu. („unul altuia“)
(reflexive reciproce)
Şi-a ajutat colegul. („colegul său“)
(reflexiv posesiv)

– **îşi pierde** acest conţinut, precum şi funcţia sintactică, rămânând doar morfem, când în formaţiile verbale în care sunt incluse au valori de: reflexiv dinamic, reflexiv eventiv, reflexiv pasiv şi reflexiv impersonal;

• ex. **Se gândeşte** numai la mine. (participare intensă – reflexiv dinamic)
Deodată **se îngălbeneşte** la faţă.
(se transformă starea subiectului-reflexiv eventiv)
Cărţile **se tipăresc** la editură.
(se înlocuieşte cu un verb pasiv „sunt tipărite“ – reflexiv pasiv)
Se întâmpla pe la 1900... (reflexiv impersonal)

✓ Asemănător pronumelui personal, şi formele accentuate ale pronumelui reflexiv sunt însoţite de cele neaccentuate ale aceluiaşi pronume;

• ex. Şi fiindu-**şi sie** de ajutor, reuşi în viaţă.
Numai **pe sine se** respectă.

✓ Formele neaccentuate **de dativ** ale pronumelui reflexiv pot avea valoare de **dativ posesiv** (situaţie identică cu a pronumelui personal), folosite singure sau însoţite de un alt adjectiv posesiv;

• ex. Cu zestrea-**şi** bogată se mărită repede. (şi= sa)
Îşi întreba mereu sufletul. (sufletul său)
Luându-**şi** necazurile **sale**, plecă în lume.

✓ Verificarea funcţiilor sintactice pentru formele neaccentute în dativ se face corect comparând exemplele:

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **Îşi** verifică ghiozdanul. (ghiozdanul său – atribut)
Îşi face de lucru. (sieşi – compl. indirect)

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR REFLEXIVE

1. Formele accentuate pot fi:
ATRIBUTE PRONOMINALE: Încrederea **în sine** este secretul reuşitei.
COMPLEMENTE DIRECTE: Este sigur **pe sine**.
COMPLEMENTE INDIRECTE: **Sieşi îşi** face dreptate. (pentru D.)
Munceşte **pentru sine**. (pentru Ac.)
COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE:
Îndreaptă televizorul **spre sine**. (compl. circ. de loc)
Trăieşte **prin sine**. (compl. circ. de mod)
2. Formele neaccentuate pot fi:
ATRIBUTE PRONOMINALE ÎN DATIV POSESIV:
„Să văd cerul negru/că lumile-**şi** cerne..."
(M. EMINESCU)
COMPLEMENTE DIRECTE: **Se** priveşte în oglindă. (pe sine, pe el, pe ea)
COMPLEMENTE INDIRECTE: „Simina **îşi** opri răsuflarea." (I. SLAVICI)

ORTOGRAFIA PRONUMELOR REFLEXIVE

1. Deosebiţi formele pronumelor reflexive în acuzativ de alte părţi de vorbire:

s-ar duce (pron. + verb)	ei **sar** (verb)
s-a dus (pron. + verb)	mama **sa** (adj. posesiv)
s-au trezit (pron. + verb)	**sau** (ori) – conjuncţie.

2. Pronumele reflexiv în dativ „**şi**", provenit din „**îşi**", pierde vocala iniţială „**î**" când are înaintea sa un adverb, un pronume sau o conjuncţie; el este nesilabic şi se rosteşte în aceeaşi silabă cu elementul anterior sau cu o parte din el;
• ex. Ba-**şi** face griji, ba nu. (ba-**şi** fa-ce)
Care-**şi** ia sarcina de a rezolva problema? (ca-re-**şi**)
Elevul ştie să-**şi** rezolve tema. (să-**şi**)
3. Pronumele „**îşi**", ca şi formele **(îmi, îţi,)** nu se scriu niciodată cu cratimă **(î-mi, î-ţi)**, deoarece vocala „î" ţine de pronume şi nu formează o silabă.
4. Pentru a nu confunda formele „a-şi" la infinitiv reflexiv, cu „aş scrie" de la condiţional-optativ, ca indice al scrierii corecte, folosiţi înaintea lor prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **pentru, de, fără, spre, înainte de, dinainte de**;
• ex. pentru a-şi scrie/eu aş scrie (pentru.. eu aş scrie?)
înainte de a-şi face/eu aş face (înainte de.. eu aş face?)

REŢINE! a-şi scrie (a scrie = verb + şi = pron. reflex)
aş scrie (aş = verb-morfem + scrie = verb)

Scanned with OKEN Scanner

5. Verbele la gerunziu urmate de formele neaccentuate ale pronumelui reflexiv se scriu astfel:

- ex. citindu-şi, văzându-şi, lăsându-se, hotărându-se (sufixelor verbale „indu", „îndu", li se ataşează pronumele reflexiv)

PRONUMELE DE ÎNTĂRIRE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE

Pronumele de întărire (de identificare) „întăreşte" ideea de persoană, identificând această persoană cu autorul acţiunii.

- ex. **Tu însuţi** te vei convinge de adevăr.

TRĂSĂTURI

1. Se compune din: **însu** + **mi** (pron. pers.
însă (forme **ţi** sau reflexiv
înşi vechi ale **şi** forme neacc.)
înse pron. pers.) **ne** etc.
I II

2. Prima parte a pronumelui se schimbă după gen şi număr, iar a doua parte după persoană şi număr. (vezi exemplele de mai sus)
3. Este folosit mai rar ca pronume, el funcţionând mai mult ca adjectiv pronominal.

- ex. Voi verifica **însumi** rezultatele.
(pronume-are unica funcţie sintactică **de subiect**);
Matei **însuşi** a rezolvat exerciţiile. (adjectiv-atr. adj.)

FORMELE PRONUMELUI DE ÎNTĂRIRE

		MASCULIN	FEMININ	ALTERNANŢE FONETICE
SING.	Pers. I	însumi	însămi	u>ă
	Pers. a II-a	însuţi	însăţi	
	Pers. a III-a	însuşi	însăşi	
	PL. Pers. I	înşine	însene	i>e
	Pers. a II-a	înşivă	însevă	s>ş
	Pers. a III-a	înşişi	înseşi (însele)	

FUNCŢIA SINTACTICĂ A PRONUMELUI DE ÎNTĂRIRE este numai de subiect.

- ex. „Am văzut **înşine** (noi) pinteni de rugină..." (GR. ALEXANDRESCU)

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE

Însoţeşte, în poziţie enclitică sau proclitică, substantivele sau pronumele.

- ex. Mariana **însăşi** s-a convins de spusele tale.
  Însuşi Viorel a comandat cartea.
  Aceştia **înşişi** vor realiza proiectul.

OBSERVAŢII

- ✓ Când pronumele de întărire apare în calitate de adjectiv, se acordă în gen, număr şi caz cu determinatul şi **are funcţia de atribut adjectival**.
- ex. Bunicul **însuşi** m-a îngrijit. (N.-masc.-sing)
  Plăcerea **însăşi** e o destindere. (N.-fem.-sing.)
  Succesul este a vieţii **înseşi** o satisfacţie. (G.-fem.-sing.)
- ✓ Există tendinţa de generalizare a formelor „însuşi", „însăşi", de persoana a III-a (folosite în locul altor persoane).
- ex. **Însuşi** demersurile făcute nu sunt favorabile... (în loc de „înseşi")
  Însăşi normele stabilite nu sunt corecte. (tot înseşi")
- ✓ „**Însuşi**", în vorbirea veche, dar şi în cea actuală, este folosit ca echivalent pentru adverbul „**chiar**" sau pentru adjectivul „**singur**".
- ex. **El însuşi** a hotărât./**Chiar el** a hotărât.
  Spune-mi cu a ta **însăşi** guriţă./Spune-mi cu a ta **singură** guriţă.
- ✓ Atunci când substantivele determinate de adjectivele de întărire sunt de genuri diferite, formele de plural ale acestor adjective pronominale se acordă numai cu masculinul.
- ex. Eu (Dan) şi Alina (noi) **înşine** vom hotărî plecarea.
  Tu (Dane) şi Alina (voi) **înşivă** veţi hotărî plecarea.

PRONUMELE POSESIV ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV

PRONUMELE POSESIV *exprimă ideea de posesie şi ţine locul posesorului, cât şi al obiectului posedat.*

- ex. **Ai mei** au plecat în concediu. (eu = posesorul
  ai mei-părinţii – ob. posedat)

TRĂSĂTURI

1. Ţine locul posesorului arătând persoana şi numărul pronumelui (al posesorului) şi indică genul şi numărul substantivului care denumeşte obiectul posedat.
   - ex. **A voastră** este casa. („a voastră" = pron. posesiv, pers. a II-a pl.; „casa" = ob. posedat, fem., sing.)
2. Dubla valoare pronominală a acestuia se reflectă şi în structura sa formată din articolul posesiv: **al, a, ai, ale** (care substituie numele obiectului posedat) şi pronumele propriu-zis: **meu, tău, voastră** etc. (care înlocuieşte numele posesorului).

Scanned with OKEN Scanner

• ex. *a* *voastră*
(articol posesiv) (pronumele propriu-zis)

3. Articolele posesive **al, a, ai, ale**, care preced pronumele posesiv, pot avea şi un anumit sens pronominal în unele contexte când substituie numele obiectului posedat.
   • ex. Tata nu voia să plece cu altă maşină în oraş, decât **cu a sa**. (a = maşina)
4. Precedat de articolul posesiv-genitival *„alor"* care se referă la mai multe obiecte posedate, pronumele posesiv capătă forme cazuale de genitiv şi dativ.
   • ex. **Alor mei** nu le-a plăcut excursia. (cui? dativ)
5. Pronumele posesiv nu are forme proprii pentru persoana a III-a plural, de aceea se foloseşte forma invariabilă de genitiv **„(al, a, ai, ale) lor"** a pronumelui personal.
   • ex. **Pe ai lor** i-au trimis acasă.
6. Ca şi forma **„a lor"** de persoana a III-a plural, formele **(al) lui** şi **(al) ei** includ un sens posesiv şi pot fi utilizate ca forme paralele pentru **(al) său**. Deşi includ acest sens posesiv, **ele rămân în planul morfologic forme ale pronumelui personal.**

   Avantajele acestui paralelism sunt:
   – diferenţiază genul posesorului:
   • ex. Stiloul este **al său**. (al cui? al lui? sau al ei?)
   – face posibilă evitarea repetiţiilor supărătoare, fiind în acelaşi timp un mijloc de îmbogăţire a exprimării vorbitorilor:
   • ex. **Al lor** a sosit de curând, dar **al lui** nu, pentru că **al său** mai avea concediu.
   (se evită repetarea lui „al său")

FORMELE PRONUMELUI POSESIV

	GENUL	PERSOANA I	PERSOANA II	PERSOANA III
1. **Un posesor** şi un obiect posedat	m, n	al meu	al tău	al său
	f	a mea	a ta	a sa
2. Un posesor şi mai multe ob. posedate	m, n	ai mei	ai tăi	ai săi
	f	ale mele	ale tale	ale sale
3. **Mai mulţi posesori** şi un obiect posedat	m, n	al nostru	al vostru	–
	f	a noastră	a voastră	–
4. Mai mulţi posesori şi mai multe ob. posedate	m, n	ai noştri	ai voştri	–
	f	ale noastre	ale voastre	–

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI POSESIV

1. SUBIECT: **Ai mei şi ai tăi** sunt prieteni.
2. NUME PREDICATIV: „Noi suntem seminţe şi pământul e **al nostru**".
(N. STĂNESCU)
Dacă eşti de-**ai noştri**, spune-ne.

Scanned with OKEN Scanner

3. ATRIBUT PRONOMINAL: Tată **ca al meu** nu mai găseşti.
Părerea **alor mei** primează.
Vara **alor mei** este Irina.
4. COMPLEMENT DIRECT: **Pe ai noştri** îi recunoşti uşor.
5. COMPLEMENT INDIRECT: **Alor mei** le-am spus adevărul. (D.)
Cu ai voştri mergem la teatru. (Ac.)
Asupra lor nu am nimic de comentat. (G.)
6. COMPLEMENT DE AGENT: Casa a fost zidită **de ai noştri**.
7. COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE :
În mijlocul nostru a apărut profesorul. (circ. de loc)
Înaintea noastră au sosit părinţii. (circ. de timp)
Ca ai mei au procedat şi alţii. (circ. de mod)
Din pricina ta m-au pedepsit părinţii. (circ. de cauză)
Mulţumită alor tăi am scăpat cu viaţă. (circ. instrumental)
În locul alor mei aş mai fi aşteptat. (circ. condiţional)
În ciuda alor săi a fugit de acasă. (circ. concesiv)
Pe lângă ai voştri au mai venit şi alţii. (circ. cumulativ)
Cu excepţia alor noştri toţi au vorbit. (circ. de excepţie)

ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV

Ţine locul numelui posesorului, **dar însoţeşte** numele obiectului posedat, determinându-l şi acordându-se cu el în gen, număr şi caz, ca orice adjectiv.

- ex. Soluţia **ta** este cea mai bună. (se acordă cu subst. „soluţia")

OBSERVAŢII:

✓ Adjectivul posesiv însoţeşte substantivul pe care îl determină în poziţie enclitică sau proclitică;

a) în poziţie enclitică, se găseşte:
– după un substantiv articulat când pierde articolul posesiv (al, a, ai, ale);
- ex. În casa **voastră** era linişte.
– mai rar (excepţie) după un substantiv nearticulat când nu pierde articolul posesiv;
- ex. E un bun coleg **al meu** cu care am plecat în tabără.

b) în poziţie proclitică, nu-şi pierde articolul posesiv din structură;
- ex. Numai **al său** frate îl înţelege.

✓ Acest adjectiv se acordă în persoană şi număr cu numele posesorului şi, în acelaşi timp, în gen, număr şi caz cu numele obiectului posedat;
- ex. „N-am să mor de grija sorţii **mele**" (G. COŞBUC)
(sorţii = fem., sg., G.– mele = pers.I, sg.)

Scanned with OKEN Scanner

ATENŢIE! Nu confundaţi adjectivul posesiv cu un pronume posesiv la genitiv. Adjectivul posesiv este în cazul genitiv **numai atunci când şi substantivul determinat este la genitiv**.

Comparaţi:
Plăcerea **alor mei** este viaţa la ţară.
(plăcerea = N.; alor mei = G. – pronume)
Plăcerea părinţilor **mei** este traiul la ţară.
(părinţilor = G.; mei = G. – adj.)

✓ Când însoţeşte două sau mai multe substantive aflate în raport de coordonare copulativă, adjectivul posesiv se acordă cu cel mai apropiat dintre ele.
- ex. Mama, tata şi fraţii **mei** sunt sănătoşi.
  Fraţii şi surorile **mele** au sosit din voiaj.

✓ Adjectivul posesiv „**sale**" determină întotdeauna un substantiv feminin la numărul plural şi **ţine locul unui singur posesor**.
- ex. Ion şi prietenele **sale** au rezultate bune la şcoală.
  Alina şi prietenele **sale** merg la bibliotecă.

Când în aceeaşi propoziţie sunt mai multi posesori, exprimaţi prin substantive diferite ca gen sau doar printr-un substantiv la numărul plural, se foloseşte pronumele personal „lor".
- ex. Mama şi tata au problemele **sale**? (corect este „lor")
  Compozitorii în cântecele **sale**? („lor")....

✓ Formele adjectivului posesiv **său, sa, săi, sale** nu marchează genul posesorului. De aceea, când într-o propoziţie (frază) se află două substantive de genuri diferite şi numai unul denumeşte posesorul unui obiect, se va folosi pronumele personal „**lui**" sau „**ei**" pentru precizarea posesorului.
- ex. Mihai i-a cerut Alinei cartea **sa**.
  (a cui este cartea? – precizia o face **lui** sau **ei**)
  Când se subînţelege din context genul posesorului (unul singur), se folosesc firesc formele „său", „sa".
- ex. Fratele şi prietenul **său**.../Sora şi prietena **sa**...

ATENŢIE! Când predicatul propoziţiei este exprimat prin verbele: **a ceda, a oferi, a împrumuta, a dărui** etc. care arată că obiectul a trecut de la posesorul lui la altă persoană, atunci se foloseşte adjectivul posesiv **său, sa**; în acest caz, se observă că numai posesorul obiectului poate **să-l cedeze, să-l ofere**... etc.
- ex. Mircea i-a oferit Adinei caietul **său**.
  Ioana i-a împrumutat lui Mihai cartea **sa**.

Scanned with OKEN Scanner

✓ Adjectivele posesive au funcţia sintactică de atribut adjectival.
Se deosebesc de pronumele posesive, în special, atunci când se află imediat după un substantiv articulat enclitic şi pierd din structura lor articolul posesiv: al, a, ai, ale (cu excepţia menţionată la punctul 1. (a) – Observaţii).
• ex. Casa **mea** este mai mică decât apartamentul **tău**.

✓ În structura locuţiunilor pronominale de politeţe intră adjectivele posesive.
• ex. domnia **ta**; domnia **sa** ; domniile **voastre** etc.

ORTOGRAFIA PRONUMELOR ŞI A ADJECTIVELOR POSESIVE

1. Formele adjectivelor posesive (**meu, mea, tău, ta, său, sa**) se întâlnesc, uneori, legate prin cratimă de substantive (frate-meu, soră-ta etc.). Dacă substantivul determinat este la genul feminin, în cazul dativ sau genitiv, observăm că substantivul rămâne neschimbat, cazul lui fiind indicat de forma adjectivului posesiv.
   • ex. Soră-**sii** nu-i pasă de nimic. (**sii** – arată cazul D.)
   Averea toată este a mamă-**tii**. (**tii** – arată cazul G.)
2. Pronumele şi adjectivul posesiv nu primesc articol hotărât, de aceea formele: **noştri, voştri** se scriu cu un singur „**i**“ (semnul pluralului).
3. Nu confundaţi formele:
   s-a dus (pronume + verb) cu fapta **sa** (adj. posesiv)
   să-i duci (conj. + pron. pers. + verb) cu băieţii **săi** (adj. pos.)

PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV

PRONUMELE DEMONSTRATIV

Pronumele care ţine locul numelui unui obiect, arătând apropierea sau depărtarea acestuia în spaţiu sau în timp, precum şi identitatea ori diferenţierea faţă de alte obiecte.
• ex. **Acesta şi acela** sunt premianţii clasei.
Persoana de aici este **aceeaşi** cu **cea** din tablou.

TRĂSĂTURI

1. Pronumele demonstrativ nu are categoria persoanei.
2. Categoriile de gen, număr şi caz sunt însă evidente în cadrul flexiunii.
   • ex. acesta (masc. sing.) – aceasta (fem. sing.)
   aceştia (masc. pl.) – acestea (fem. pl.)
   (al) acestuia (G.-D.) – (al) acesteia (G.-D.)

Scanned with OKEN Scanner

FORMELE PRONUMELOR DEMONSTRATIVE

DE APROPIERE		DE DEPĂRTARE
SG. N. AC.	-acesta	acela
m, n G. D.	-acestuia	aceluia
SG. N. AC.	-aceasta	aceea
f G. D.	-acesteia	aceleia
PL. N. AC.	-aceştia	aceia
m, n G .D.	-acestora	acelora
PL. N. AC.	-acestea	acelea
f, n G. D.	-acestora	acelora

DE DIFERENŢIERE			DE IDENTITATE	DE CALIFICARE
	apropiere	**depărtare**		
SG. N. AC.	-cestălalt	celălalt	acelaşi	ca atare
m, n. G. D.	-cestuilalt	celuilalt	aceluiaşi	
SG. N. AC.	-ceastălaltă	cealaltă	aceeaşi	
f. G. D.	-cesteilalte	celeilalte	aceleiaşi	
PL. N .AC.	-ceştilalţi	ceilalţi	aceiaşi	
m, n. G. D.	-cestorlalţi	celorlalţi	aceloraşi	
PL. N. AC.	-cestelalte	celelalte	aceleaşi	
f. G. D.	-cestorlalte	celorlalte	aceloraşi	

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR DEMONSTRATIVE

Pronumele demonstrative au aceleaşi funcţii sintactice ca şi pronumele personale.

- ex. **Acesta** este cel mai bun prieten al meu. (subiect)
  Natura va fi **aceeaşi** întotdeauna. (nume predicativ)
  Suferinţa **celorlalţi** mă mişcă şi pe mine. (atr. pron.)
  Acestora le datorez multă stimă. (compl. indirect în D.)
  Pe cestălalt nu-l cunosc deloc. (compl. direct)
  Despre ceilalţi nu mai ştiu nimic. (compl. indirect în Ac.)
  Problemele au fost rezolvate **de aceştia**. (compl. de agent)
  În mijlocul acestora mă simt ca acasă. (compl. circ. de loc)
  Am sosit **înaintea celorlalţi**. (compl. circ. de timp)
  Din cauza acestora am fost sancţionaţi. (compl. circ. de cauză) etc.

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL DEMONSTRATIV

Pronumele demonstrative care însoţesc şi determină substantive, acordându-se cu ele în gen, număr şi caz, devin adjective demonstrative.

- ex. Problema **aceasta** mă frământă.
  Pe malul **celălalt** se află o pădure.
  Am văzut **aceeaşi** fotografie şi în ziar.

OBSERVAŢII:

✓ Pronumelor şi adjectivelor demonstrative le corespund numeroase forme regionale simple sau compuse:
- *forme simple:* **a, aia** = aceea; **ăl, ălui, ăluia** = acel, acelui(a)
  ai, ălor, ălora = acei, acelor, acelora;
  işti, ăşti, ăstor(a) = aceşti, acestor etc.;
- *forme compuse:* **aiestea, aiastălaltă, iştilalţi, istelalte** etc.

✓ Adjectivele demonstrative aşezate după substantiv au particula **a**, pe care o pierd când sunt aşezate în faţa substantivului.
- ex. cartea **aceasta/această** carte;
  omul **acela/acel** om;
  elevului **acestuia/acestui** elev.

✓ Aşezate în poziţie proclitică şi precedate de articolul posesiv (al, a, ai, ale) sau de prepoziţii, adjectivele demonstrative **nu se analizează împreună cu acestea**; articolul şi prepoziţiile se vor analiza împreună cu substantivul determinat de adjectiv.
- ex. al **acelui** prieten = al prietenului **aceluia**;
  pe **celălalt** drum = pe drumul **celălalt**

✓ Prin înlăturarea vocalei iniţiale şi terminale „a", pronumele şi adjectivele demonstrative: **acela, aceea, aceia, acelea** au aspectul omonimic cu cel al articolului demonstrativ (cel, cea, cei, cele.)

Deosebirea se face astfel:

a) – sunt pronume demonstrative când le urmează un substantiv cu prepoziţie în acuzativ (cu funcţia de atribut) sau un adverb cu prepoziţie;
- ex. **Cei** (acei) cu necazul mare sunt repetenţii.
  Cel (acela) de sus îl ajută **pe cel** (pe acela) de jos.

b) – sunt adjective demonstrative:
- – când stau după substantiv, iar adjectivului îi urmează un atribut substantival prepoziţional;
  - ex. Dă-mi creionul **cel** (acela) de după carte.
- – dacă stau înaintea substantivului care este urmat de un adverb;
  - ex. Mută **cele** (acele) caiete mai aproape.

c) – pentru deosebirea de articolul demonstrativ, vezi capitolul respectiv.

✓ Forma de feminin a pronumelui demonstrativ **„asta"** sau expresiile regionale construite cu pronume demonstrative: **„toate cele, multe cele, alte cele"** au sens neutru.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Poartă blugi noi, **asta** ca să-şi etaleze ţinuta sportivă.
Când m-aş potrivi **la toate cele**, m-aş întrista.

✓ Din formele cu sens neutru împreună cu unele prepoziţii au luat naştere locuţiunile adverbiale următoare: **afară de aceasta, pe lângă aceasta, pentru asta, pentru aceea, cu toate acestea** etc.

✓ Se recomandă scrierea corecta cu „**i**" la sfârşitul pronumelor: **acelaşi, aceeaşi, aceleaşi, aceiaşi** (compuse din pronume + elementul adverbial „şi").
De asemenea, se scriu corect formele: **celălalt, cealaltă, ceilalţi, celelalte** (şi nu „celălant, cealantă, ceilanţi, celelante"), pentru că acestea sunt cuvinte compuse din: **cel+alt, cea+alta, cei+alţi, cele+alte**.

✓ Adjectivele demonstrative de identitate: **acelaşi, aceiaşi, aceeaşi, aceleaşi** au valoare stilistică atunci când intensifică registrul afectiv al comunicării.
• ex. „**Aceiaşi** nori ce întunecă faţa apelor ne întunecă pe unii şi pe alţii; **aceleaşi** melodioase cântece ce le trezeşte fluidul element ne loveşte auzul..." (D. ANGHEL)

✓ Pronumele şi adjectivele demonstrative precedate de prepoziţiile: **„întru, dintre, printre"** se scriu cu cratimă respectând aceeaşi regula ştiută.
• ex. **Într-acest** sens mă voi îndrepta.
Dintr-acel unghi se priveşte mai bine.
Printr-această ecuaţie se rezolvă problema.

PRONUMELE INTEROGATIV ŞI ADJECTIVUL INTEROGATIV

PRONUMELE INTEROGATIV ţine locul (în propoziţii interogative) cuvântului aşteptat ca răspuns la întrebare.

• ex. **Cine** a bătut la uşă? (cineva)
Care din ei este vinovat? (Mircea)
Ce lipseşte din trusa de voiaj? (cartea)

TRĂSĂTURI

1. Pronumele interogativ are forme identice cu cele ale pronumelui relativ. Ele se deosebesc prin rolul pe care îl au în vorbire. (vezi pronumele relativ).
2. Formele pronumelui interogativ sunt: **cine, care, ce, cât, câtă, câţi, câte**. Ele se deosebesc prin capacitatea de a se flexiona, cât şi prin categoria numelor pe care le substituie:
CINE se referă la persoane sau animale, cu unele excepţii;
• ex. **Cine** a bătut? (mama, vântul)
CE înlocuieşte inanimatele (lucruri, acţiuni, stări);
CARE se referă la ambele categorii;
CÂT, CÂTĂ, CÂŢI, CÂTE exprimă cantitatea (numărul obiectelor).
3. Aceste forme sunt caracterizate prin intonaţie, punctuaţie şi accent, trăsături specifice:

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **Care** dintre cărţi este mai interesantă?
Ce miroase aşa de bine?!

4. Răspunsul la pronumele interogativ poate fi: **un substantiv, un alt pronume sau un numeral**:
• ex. **Cine** trebuie să vină? (un musafir);
Care a răspuns la telefon? (dânsul);
Câţi au întârziat? (trei).

5. **CARE**
– are cea mai bogată flexiune dintre toate pronumele interogative (după gen, număr şi caz) şi poate deveni adjectiv interogativ;
• ex. **Căruia** i-ai răspuns? (lui-mas., sing., D.)
Căreia îi place muzica? (Alinei-fem., sing., D.)
Pe care i-ai invitat azi? (pe colegi-m., pl., Ac.)
– la nominativ şi acuzativ nu are forme distincte de gen şi număr; deosebirea de gen se face doar la genitiv şi dativ singular;

N. Ac.	– **care**		
SG. G. D., m/n.	– **cărui (a)**	PL.	**căror (a)**
f.	– **cărei (a)**		**căror (a)**

– devine adjectiv interogativ când se află în faţa substantivului cu care se acordă în gen, număr şi caz, într-o propoziţie cu intonaţie interogativă sau exclamativă;
• ex. **Care** necaz te frământă?
Ce carte interesantă!
– adjectivul interogativ se deosebeşte de pronumele interogativ prin faptul că, la genitiv-dativ, pierde particula **– a**;
• ex. **Cărui** moment îi păstrezi amintirea cea mai dragă?

6. **CINE**
– prezintă formă unică pentru toate genurile, la singular şi plural, dar are forme cazuale diferite;
• ex. N. AC: – **cine**
G. D. – **(al, a, ai, ale) cui**
– nu poate deveni adjectiv pronominal;
– însoţind pronume sau adverbe realizează expresii ca: **cine ştie , cine ştie ce, cine ştie pe unde**;
• ex. A plecat aiurea, **cine ştie pe unde**?!

7. **CE**
– este folosit ca formulă de întrebare când cineva n-a înţeles bine ce i s-a spus:
• ex. – N-aţi auzit că Liviu a câştigat la loterie?
– **Ce**?
– precedat de prepoziţii, el are sensul „din ce cauză“ sau „în ce scop“:
• ex. **Pentru ce** (din ce cauză) a luat-o pe căi greşite?
De ce (în ce scop) mi-ai cerut maşina?
– poate deveni adjectiv interogativ în poziţie proclitică faţă de substantivul determinat:

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **Ce** treburi ai de rezolvat? (multe)

– nu confunda pronumele „ce" cu adverbul „ce":

• ex. **Ce** a mai plâns, mama! (ce = tare, foarte mult)

Ce ai făcut? (ce = o poznă)

8. **CÂT, CÂTĂ, CÂŢI, CÂTE**

– se referă la măsura, cantitatea sau numărul obiectelor cerând ca răspuns pronumele nehotărât: **mult, multă, mulţi, multe, puţini, câteva, câţiva** etc.

• ex. **Câţi** s-au prezentat? (mulţi, puţini, câţiva)

– nu are forme pentru genitiv-dativ singular, ci numai pentru genitiv-dativ plural:

• ex. **Câtorva** le dai şi diplome?

– aşezat în faţa unui substantiv pe care îl determină devine adjectiv interogativ:

• ex. **Câtă** plăcere mi-ai făcut?! (multă)

Câţi bani îţi mai trebuie? (puţini, mulţi)

– intră în structura unor formaţii cu valoare de numerale ordinale (nehotărâte):

• ex. **Al câtelea** te-ai înscris?

A câta eşti dintre surori?

– nu confunda pronumele interogativ „cât" cu adverbul interogativ „cât". Cel dintâi se referă la nume, la cantitate, la numărul obiectelor, iar cel de-al doilea se referă la procese (acţiuni în desfăşurare):

• ex. **Cât** îmi dai mie? (mult, puţin, zece mii, o oră, un sfert, o jumătate)

Cât voiam să te-ascult! (foarte mult)

– introduce propoziţii interogative şi exclamative, iar în cadrul acestora îndeplineşte funcţii sintactice de părţi de propoziţie:

• ex. **Câţi** vor lipsi la apel? (**câţi** = subiect)

Cât este ceasul? (**cât** = nume predicativ)

DECLINAREA PRONUMELOR INTEROGATIVE

SG. PL. (m, f)	SG. (m, n, f)	PL. (m, n, f)
N. AC. – **cine**	N. AC. – **care**	N. AC. – **care**
G. D. – (al, a, ai, ale) **cui**	G. D. – **cărui(a)** – **cărei(a)**	G. D. – **căror(a)**

SG. (m, n, f)	PL. (m, n, f)
N. AC. – **cât, câtă**	**câţi, câte**
G. D. – – –	**câtor(a), câtorva**

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR INTEROGATIVE

– SUBIECTE: **Cine** m-a căutat? (un prieten)

Care vor veni astăzi? (toţi)

– NUME PREDICATIVE: **Cine** este invitatul? (Invitatul este Ion)

A cui a fost ideea? (Ideea a fost a ta)

Scanned with OKEN Scanner

– ATRIBUTE PRONOMINALE: De sfatul **cui** ascultă ei? (de sfatul părinţilor)
Întrebarea **căreia** este mai clară? (întrebarea Anei)
– COMPLEMENTE DIRECTE: Am văzut **pe cine** nu trebuia? (pe el)
Pe care îi cheamă la şcoală? (pe ei)
– COMPLEMENTE INDIRECTE: **Căruia** îi este teamă? (lui)
La cine te gândeşti? (la copii)
– COMPLEMENTE DE AGENT: **De cine** a fost chemat? (de tata)
– COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE: **Pe ce** le-ai aşezat? (pe umăr)
Ca cine vorbeşti? (ca mama)
De ce ai întârziat? (din neatenţie)
Mulţumită **cui** ai promovat?
(mulţumită ştiinţei) etc.

ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV

Pronumele interogative ce însoţesc substantive pe care le determină şi cu care se acordă în gen, număr şi caz au valoare de adjective pronominale :

- ex. **Care** exerciţiu se rezolvă mai greu?
Ce problemă te frământă?

Adjectivul pronominal interogativ are funcţia sintactică de atribut adjectival.

OBSERVAŢII:

✓Acordul adjectivului interogativ „**care**“ la genitiv cu articolul posesiv se realizează astfel:

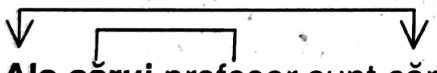

- ex. **Ale cărui** profesor sunt cărţile? (acord îmbrăţişat)

– adjectivul interogativ se acordă cu substantivul determinat în gen şi număr (cărui profesor = masc., sing.)
– articolul posesiv se acordă cu substantivul care denumeşte obiectul posedat şi care are în propoziţie funcţia de subiect (ale = cărţile – fem. pl.)

✓ Pronumele şi adjectivele interogative deţin un dublu rol:

– reprezintă **marca gramaticală a propoziţiilor interogative directe** şi a unor propoziţii exclamative;
- ex. **Cât** eşti de frumoasă, primăvară!

– îndeplinesc în propoziţii diferite funcţii sintactice (vezi funcţiile sintactice)

✓ Pronumele şi adjectivele interogative pot servi şi ca elemente de legătură în frază, de aceea se numesc pronume sau adjective interogativ-relative. Propoziţiile subordonate pe care le introduc se numesc **propoziţii interogative indirecte**, spre deosebire de propoziţiile interogative independente, care se numesc **interogative directe**:

- ex. Răspunde-mi/**care** este răsplata? (la ce?)
Ştii/**din ce** a răsărit această floare? (despre ce ştii?)

Scanned with OKEN Scanner

Deosebiţi formele:
ce-i cere ? (pron. interog. + pron. pers.)/cei mai răi (art. dem.).
ce-l interesează?/cel mai interesat;
ce-a spus?/cea mai bună/cea de colo.

PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV

PRONUMELE RELATIV are rolul de a stabili legătura între propoziţia subordonată pe care o introduce şi propoziţia de care depinde ca înţeles (regenta ei).

• ex. „Nici n-am/**cui** să mă jelesc,/
Să spun/**pe cine** doresc./" (M. EMINESCU)

TRĂSĂTURI

1. Are forme identice cu pronumele interogativ, deosebirea constând în faptul că, în primul rând, pronumele relativ **se foloseşte numai în frază**:
   • ex. **Pe cine** cauţi tu? (pe el = pron. interogativ)
   Am găsit/**pe cine** trebuia./ (pron. relativ)
2. Deoarece stabileşte legătura între o subordonată şi regenta ei, pronumele relativ are acelaşi rol ca şi conjuncţia; se deosebeşte de conjuncţie, pentru că pronumele relativ are funcţie sintactică în cadrul propoziţiei pe care o introduce.
   • ex. Locuiesc într-un bloc/**care** are patru etaje./ (care = blocul – subiect)
3. Pronumele şi adjectivele pronominale relative au un dublu rol:
   – **sunt elemente introductive ale subordonatelor din care fac parte**, legând aceste subordonate de regentele lor;
   – **în cadrul subordonatelor în care sunt incluse**, îndeplinesc diferite funcţii sintactice (vezi funcţiile sintactice).
4. **Formele pronumelui relativ** sunt:
   – *simple*: **care, cine, ce, cât, câtă, câţi, câte**;
   – *compuse*: **cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce**.
5. Se pot declina, atât formele simple (vezi pronumele interogativ), cât şi cele compuse:

SG. (m, n)	N. AC.	– **cel ce**	PL. (m, n)	N. AC.	– **cei ce**
	G. D.	– **celui ce**		G. D.	– **celor ce**
SG. (f)	N. AC.	– **ceea ce**	PL. (f)	N. AC.	– **cele ce**
	G. D.	– **celei ce**		G. D.	– **celor ce**

6. Pronumele relativ „ce" nu are forme pentru cazurile dativ şi genitiv; când intră în structura unui pronume relativ compus, atunci „ce" are forme pentru aceste cazuri dacă este însoţit de pronumele demonstrativ;
   • ex. **celui ce** (celui = pron. dem. + ce = pron. relativ – caz dativ).
7. Acelaşi pronume „ce" intră în structura unor locuţiuni conjuncţionale, locuţiuni adjectivale sau a unor pronume compuse (nehotărâte,relative): **după ce, în timp ce, din momert ce, /ce fel, /orice, ceva, fiece, fiştece, oarece, /cel ce, ceea ce** etc.

Scanned with OKEN Scanner

8. Pronumele „cine" şi „ce" formează împreună cu infinitivul aşa-zisele **construcţii infinitivale** cu rol de subiect gramatical sau de complement direct:
   - ex. N-are **la cine trâge**. (compl. direct)
     Nu-i **cine juca** la această horă. (subiect)
     N-are **ce face**. (compl. direct)
9. Funcţia sintactică a pronumelui relativ, care introduce o subordonată atributivă, se identifică uşor, înlocuind pronumele cu substantivul din regentă al cărui loc îl ţine pus la numărul şi cazul pronumelui.

MODEL:

N. AC. – M-am retras în camera/**care** (cameră) era mai mare. (camera = subiect)
– Mă mândresc cu fetele/**pe care** (pe fetele) le-am educat. (pe fetele = compl. direct)
– Nu ştiam amănuntul/**despre care** (despre amănuntul) se vorbea. (despre amănuntul = compl. indirect)
– Privesc cu drag ţara/**în care** (în ţară) m-am născut. (în ţară = compl. circ. de loc)

G. D. – Cunosc o stradă/**căreia** (străzii) i s-a schimbat numele. (străzii = compl. indirect în D.)
– El se opri lângă o casă/**a cărei** (a casei) faţadă era văruită. (a casei = atribut în G.)
– M-am urcat pe un munte/**de pe al cărui** (al muntelui) pisc se vedea un oraş micuţ. (al muntelui = atr. în G.)

10. – Acordul pronumelui relativ „care" la genitiv cu articolul posesiv-genitival se face astfel:
    - ex. M-am întâlnit cu o prietenă/**al cărei** frate este student./
      Am profesori/**ale căror** soţii sunt tot profesoare./ **(acord încrucişat)**

REŢINEŢI:
– **acordul pronumelui relativ** se realizează cu un substantiv din propoziţia anterioară (regentă);
– **acordul articolului posesiv** se face cu un substantiv din aceeaşi propoziţie.

11. Pronumele relativ „care" intră în conţinutul unor locuţiuni pronominale sugerând ideea de întrecere, precum şi în componenţa unor pronume nehotărâte compuse:
    - ex. **care de care, care mai de care**;
      oricare, fiecare, careva, fiştecare etc.

Scanned with OKEN Scanner

12. Acelaşi pronume „care“ are uneori sensul pronumelui nehotărât „fiecare“ (dacă apare o singură dată în context) şi sensul pronumelor nehotărâte „unul, altul, unii, alţii“ (când el se repetă în comunicare):
   - ex. Au început a spune **care** (fiecare) ce ştiau.
     S-a întors **care** (unul) bogat, **care** (altul) sărac.
     Au venit **care** (unii) cu bani, **care** (alţii) fără bani.

13. Pronumele relativ „cât“ nu trebuie confundat cu prepoziţia „cât“ (ca) sau cu adverbul „cât“:
   - ex. Ţipa **cât** îl ţinea gura. (cât = tare, foarte tare) – adverb
     Era înalt **cât** lumânarea. (cât = ca) – prepoziţie
     Caut mâncare,/ **cât** să-mi potolesc foamea./ (cât = ceva) - pron. rel.

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR RELATIVE

– SUBIECT: Nu ştiu/ **cine** a venit./
Câţi au trecut pragul casei/ s-au bucurat./
– NUME PREDICATIV: Ştim noi/ **care** este plăcerea ta./
Bunica nu mai era/ **ceea ce** fusese în tinereţe./
– ATRIBUT PRONOMINAL: Nu ştiţi/ **al cui** necaz pătimeşte./
În casa **căruia** ai găsit liniştea/ te-ai întors întotdeauna.
– COMPLEMENT DIRECT:
Problemele/ **pe care** le rezolvase profesorul/ erau dificile./
Pe câte din ele cunoştea,/ pe toate le întreba./
– COMPLEMENT INDIRECT: El este prietenul/ **căruia** îi mulţumesc./
De cine păcatul se prinde,/ nu-l lasă nevătămat./
– COMPLEMENT DE AGENT:
Nu ne interesează/ **de cine** a fost chemat la şcoală./
– COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL:
În seara zilei/ **în care** m-ai sunat/ am fost ocupată./ (circ. de timp)
Ţi-ar fi putut arăta/ **de ce** nu sunt folositoare caietele./ (circ. de cauză)
Nu ştiu/ **pentru ce** m-a căutat./ (circ. de scop) etc.

ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV

Pronumele relativ care însoţeşte şi determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr şi caz devine adjectiv pronominal relativ.

- ex. Se ştie/ **cât** efort s-a depus./
  Nu văd/ **care** cuvânt te-a rănit./
  Am înţeles/ **ce** problemă te frământă./

Adjectivele relative pot fi numai atribute adjectivale.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

✓ Pronumele relative compuse: **cel ce, celui ce, ceea ce, celei ce, cei ce, cele ce** nu pot deveni adjective pronominale relative.

✓ Formele „ceea ce, cele ce" au, uneori, valoare neutră:

• ex. **Ceea ce** ţi-am spus/ rămâne între noi./
Cele ce urmează/ nu ne mai interesează./

✓ Folosirea corectă a pronumelui relativ „care" la dativ şi la acuzativ este următoarea:

– dacă pronumele relativ „care" din a doua propoziţie este urmat de un alt pronume în cazul dativ se va acorda cu acesta în gen, număr şi caz;

• ex. Dan este un coleg/**căruia îi** place chimia./

– când pronumele relativ „care" din a doua propoziţie este urmat de un pronume în cazul acuzativ se va face acelaşi acord;

• ex. Mama este persoana/**pe care o** preţuiesc./

PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT

PRONUMELE NEHOTĂRÂT ţine locul unui substantiv, fără să dea vreo indicaţie precisă asupra obiectului denumit de acesta.

• ex. **Fiecare** se străduieşte la locul de muncă.
Careva îşi va aminti şi de mine.

TRĂSĂTURI:

1. Pronumele nehotărât cuprinde numeroase elemente deosebite între ele, ca formă, ca flexiune, ca structură;
   • ex. **fiecare, oricine, ceva, careva, fitecine, fiece** etc.
2. Unele forme se referă numai la nume de persoane (**fiecare, careva, fiecine** etc.); alte forme sunt destinate numai numelor de lucruri (**ceva, tot, fiece, altceva** etc.); forme comune pentru ambele categorii sunt: **unul, altul, toţi, toate, fiecare, câţiva, vreunul, vreuna** etc.
3. După structura lor morfematică, pronumele nehotărâte pot fi:
   – *simple*: **unul, una, cutare, altul, alta, tot, toţi, mulţi, puţini, atâţia, atâtea** etc.
   – *compuse*: **oare/care, ori/cine, ori/ce, fie/cine, fie/ce, ori/şi/care** etc.
4. Formele pronumelui nehotărât: **oricare, oricine, orice, oricât** se folosesc şi ca pronume relative; în această situaţie, ele au un rol dublu: sunt elemente de relaţie în frază, dar şi părţi de propoziţie în subordonatele pe care le introduc:
   • ex. Îmi spui adevărul/**orice** s-ar întâmpla.
   (a) introduce o subord. concesivă; b) **orice** = subiect)

Scanned with OKEN Scanner

FORMELE PRONUMELUI NEHOTĂRÂT

1. VARIABILE

	SING.		PL.	
	m, n	f, n	m, n	f, n
N. AC. –	unul	una	unii	unele
G. D.	unui(a)	unei(a)	unor(a)	unor(a)
N. AC. –	altul	alta	alţii	altele
G. D.	altui(a)	altei(a)	altor(a)	altor(a)
N. AC. –	fiecare	fiecare	fiecare	fiecare
G. D.	fiecărui(a)	fiecărei(a)	fiecăror(a)	fiecăror(a)
N. AC. –	cutare	cutare	cutare	cutare
G. D.	cutărui(a)	cutărei(a)	cutăror(a)	cutăror(a)
N. AC. –	vreunul	vreuna	vreunii	vreunele
G. D.	vreunui(a)	vreunei(a)	vreunor(a)	vreunor(a)
N. AC. –	tot	toată	toţi	toate
G. D.	—	—	tuturor(a)	tuturor(a)
N. AC. –	atât	atâta	atâţi	atâtea
G. D.	—	—	atâtor(a)	atâtor(a)
N. AC. –	mult	multă	mulţi	multe
G. D.	—	—	multor(a)	multor(a)
N. AC. –	puţin	puţină	puţini	puţine
G. D.	—	—	puţinor(a)	puţinor(a)
N. AC. –	oricine			
G. D.	oricui			
N. AC. –	cineva			
G. D.	cuiva			

2. INVARIABILE: careva, ceva, orice, oarecare, niscai, niscaiva.

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR NEHOTĂRÂTE

– SUBIECT: **Oricare** îşi cunoaşte datoria.
Orice mă bucură.
– NUME PREDICATIV: Premiantul este **unul** dintre voi.
Obligaţia de a munci este **a oricui**.
– ATRIBUT PRONOMINAL: Părerea **fiecăruia** trebuie ascultată.
Sănătatea oricui este preţioasă.
– COMPLEMENT DIRECT: **Pe oricine** dintre voi îl preţuiesc.
Pe toţi îi voi mulţumi.
– COMPLEMENT INDIRECT: **Oricăruia** i se acordă o şansă.
Am stat de vorbă **cu cineva**.
– COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL:
Mă port civilizat **ca oricare**. (circ. de mod)
Prin cineva mi-am rezolvat problemele. (circ. instrumental)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

✓ Pronumele nehotărât „tot", prin schimbarea valorii gramaticale, devine adverb sau substantiv:

- ex. **„Totul** e în neclintire, fără viaţă, fără glas." (V. ALECSANDRI)
  (prin articulare „tot" s-a substantivizat)
  Astăzi am mâncat **tot**. (pron. nehotărât)
  Tot mă mai gândesc la tine. (tot = încă-adverb)

✓ Unele forme ale pronumelui nehotărât, când sunt substantivizate, deţin o valoare depreciativă, ironică:

- ex. Nu mă asociez cu **un oarecare**.
  A ajuns **un ceva** în lumea asta.

ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT

Pronumele nehotărât devine adjectiv pronominal nehotărât când determină un substantiv şi se acordă cu acesta în gen, număr şi caz.

- ex. **Oricare** problemă are o rezolvare.
  Fiecare om îşi alege ţelul în viaţă.

OBSERVAŢII:

✓ Adjectivele pronominale nehotărâte au funcţia sintactică de atribut adjectival şi stau cel mai adesea înaintea substantivelor nearticulate:

- ex. **Orice** lucru îşi are rostul lui.
  Oricărei flori îi simţi parfumul.

✓ Formele: **oarecare, cutare, tot, toată, toţi, toate, mulţ(i), puţin(i)** se pot situa în poziţie enclitică sau proclitică faţă de substantiv.

- ex. **oarecare** problemă/o problemă **oarecare**;
  pământul **tot/tot** pământul;
  persoana **cutare/cutare** persoană;

✓ Majoritatea pronumelor nehotărâte devin adjective nehotărâte, cu excepţia formelor: **cineva, ceva, careva, fiecine, altcineva, altceva, altcareva.**

✓ Adjectivele pronominale nehotărâte: **un, o, alt, altă, vreun, vreo** se deosebesc de pronumele nehotărâte respective, prin pierderea articolului hotărât din structura lor la nominativ-acuzativ singular:

- ex. **un, alt, vreun** (copil) ; **o, altă, vreo** (fetiţă);
  La plural, la aceleaşi cazuri adjectivele: **alt, altă, alţi, alte** au forme nearticulate, iar adjectivele: **un, o, vreun, vreo** au forme articulate:
- ex. **alt** elev, **altă** fată, **alţi** elevi, **alte** fete;
  unii, vreunii (elevi), **unele, vreunele** (eleve)

✓ Formele adjectivului nehotărât „un" şi „o" sunt omonime cu cele ale articolului nehotărât sau ale numeralului (vezi articolul nehotărât şi numeralul).
Pentru precizarea adjectivului pronominal nehotărât avem în atenţie faptul că lui „un" şi „o" li se opun în acelaşi context pronumele sau adjectivele nehotărâte „altul", „alta" ori pronumele (adjectivele) demonstrative „celălalt", cealaltă":

- ex. **Un** exerciţiu a fost efectuat, **altul (celălalt)** nu.
  O problemă se rezolvă, **alta (cealaltă)** nu.

Scanned with OKEN Scanner

PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV

PRONUMELE NEGATIV ţine locul unui substantiv fără să aducă o precizare cu privire la persoana sau lucrul la care se referă. El se foloseşte numai în propoziţii negative.

• ex. Elevii au intrat în clasă?
Nu a intrat **nici unul**. (**nimeni**)

FORMELE PRONUMELUI NEGATIV SUNT:

nici unul, nici una, nici unii, nici unele, nimeni (nimenea), nimic (nimica);

TRĂSĂTURI

1. Formele: **nimeni, nici unul, nici una, nici unii, nici unele** se declină:

SG. N. AC.	– **nimeni**	**nici unul**	**nici una**	
G. D.	– **nimănui(a)**	**nici unui(a)**	**nici unei(a)**	
PL. N. AC.	–	–	**nici unii**	**nici unele**
G. D.	–	–	**nici unor(a)**	**nici unor(a)**

2. Pronumele negative **nimeni (nimenea), nimic(nimica)** nu au forme pentru plural.

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI NEGATIV

– SUBIECT: **Nimeni** n-a primit vreo veste.
– NUME PREDICATIV: Copilul este **al nimănui**.
– ATRIBUT PRONOMINAL: Vecinii mei nu au ajutorul **nimănui**.
– COMPLEMENT DIRECT: Nu contez **pe nimeni**, nici pe fiii mei.
– COMPLEMENT INDIRECT: Tata remarcă supărat:/ **de la nimeni** n-am primit o felicitare de ziua mea./
– COMPLEMENT DE AGENT: Dacă n-a fost ajutat de **nimeni**,/ a plecat în lume./

SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE A PRONUMELUI NEGATIV

a) pronumele negativ devine substantiv:
• ex. Omul rău e **un nimic** pe lumea aceasta.
Mi-a povestit **nimicuri** din viaţa sa.
b) pronumele negativ devine locuţiune adjectivală:
• ex. Fratele tău e un om **de nimic**. (josnic)

LOCUŢIUNI PRONOMINALE NEGATIVE

„nici picior de voinic" = nimeni
„nici ţipenie de om" = nimeni
„nici cât negru sub unghie" = nimic

Scanned with OKEN Scanner

ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV

Pronumele negative **nici un** şi **nici o** pot deveni adjective pronominale când determină substantive cu care se acordă în gen, număr şi caz.

Ele îndeplinesc **funcţia de atribut adjectival** şi, în mod obligatoriu, se găsesc în poziţie proclitică.

Nici un cuvânt de-al tău nu mă afectează.

Nici o veste nu mă bucură.

SCHEMA REZUMATIVĂ A PRONUMELUI

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

CLASIFICARE

I. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC

A. PRONUME CU FORME PERSONALE:

1. **Pronume personale:**

a) **pronume personal propriu-zis:**

- ex. eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele **(forme accentuate)**
  mă, mi, te, ti, ne, vă, v-, îi, i etc. **(forme neaccentuate)**
  Persoana I, a II-a, a III-a sing. şi pl.
  Genuri: la pers. a III-a (**el, ea, ei, ele**)
  Cazuri: N. AC. D. (la toate persoanele)
  G. la pers. a III-a
  V. la pers. a II-a

b) **pronume personal cu valoare intermediară de politeţe:**

- ex. dânsul, dânsa, dânşii, dânsele. (numai la pers. a III-a)

c) **pronume personal de politeţe:**

- ex. dumneata, dumitale, dumneavoastră (pers. a II-a sg. şi pl.)
  dumnealui, dumneaei, dumnealor. (pers. a III-a sg. şi pl.)

2. **Pronume reflexive:**

a) *propriu-zise*: sie, sieşi, îşi, – şi– (caz D. pers. a III-a)
pe sine, se, s-. (caz Ac. pers. a III-a)

b) *forme împrumutate*: îmi (mi), îţi (ţi), ne, va – **ptr. D.** (pers. I, a II-a)
mă (m), te, ne, vă **ptr. Ac.** (pers.I, a II-a)

3. **Pronume de întărire:**

- ex. însumi, însămi, însuţi, însene, însişi etc.
  Pers. I, a II-a, a III-a sg. şi pl.
  Genuri: la toate persoanele
  Cazuri: numai N.

4. **Pronume posesive:**

- ex. al meu, tău, său, nostru, vostru, a mea, ai mei, ale tale, ale sale etc.
  Pers. I, a II-a, a III-a la sg.

Scanned with OKEN Scanner

pers. I, a II-a pl.
Genuri: acordat cu substantivul (obiect posedat)

B. PRONUME FĂRĂ FORME PERSONALE:

1. **Pronume demonstrative**:
   Feluri: de apropiere – acesta, aceasta, cestălalt
   de depărtare – acela, aceea, cealaltă
   de identitate – acelaşi, aceeaşi, aceleaşi
   Numărul sg. şi pl. la toate pronumele
   Genuri la toate pronumele
   Cazuri: N., AC., D., G. la toate pronumele
2. **Pronume interogative**:
   Numărul sg. şi pl. (ex. care, căror, cât, câte, câtor)
   Genuri: **care** (la N. AC.); **căruia, căreia** (G. D.); **câţi, câte** (la N., AC. şi o formă la D., G. pl. - **câtor**)
   Cazuri: pron. declinabile – **cine** (la sg.) – toate cazurile
   – **care** (la sg., pl.) – toate cazurile
   – **cât** (la sg. N., AC)
   la pl: N., AC., D., G)
   pron. invariabil – **ce**
3. **Pronume relative** – Forme identice cu ale pronumelui **interogativ**
4. **Pronume nehotărâte**:
   Numărul sg. şi pl.
   Genuri: au toate pronumele compuse cu **care,** precum şi **unul, altul, vreunul, atât(a), tot**
   • ex. fiecăruia, fiecăreia, unuia, uneia, altuia, alteia, vreunul, vreuna, tot, toată
   Cazuri: N., AC., D. G. – au compusele cu **cine, care, unul, altul, vreunul, atât(a), tot, cutare**
   – sunt invariabile: **oarecare, orice, careva, ceva, altceva.**
5. **Pronume negative**:
   Numărul sg. şi pl.
   Genuri: au forme deosebite pentru genuri: **nici unul / nici una**
   Cazuri: pronume declinabile: **nici unul, nimeni** (N., AC.) **nici unuia, nimănui (D., G.)**
   pronume invariabil: **nimic**

ADJECTIVE PRONOMINALE:

1. de întărire: Mircea **însuşi**
2. posesive: fiul **meu**
3. demonstrative: cartea **aceasta.**
4. interogativ-relative: **care, ce, cât**
   • ex **Care** elev? (acesta); A venit/**care** elev a putut./
5. nehotărâte: **fiecare** candidat, **orice** om
   • ex. negative: **nici un** subiect, **nici o** viaţă.

Scanned with OKEN Scanner

II. DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ

1. *simple*: eu, voi, ele, sie, care, acela, aceea, acei, cine, ce, sie, toţi, nimic etc.
2. *compuse*:
   – prin contopire: dânsul, dânsa, dumneata, altcineva, cestălalt, ceştilalţi etc.
   – prin alăturare: cel ce, ceea ce, nici unul etc.

III. DUPĂ CRITERIUL FLEXIONAR:

1. **variabile**:
– cu două sau mai multe forme flexionare (gen, nr., caz):
• ex. **el, lui, ea, ei, aceasta-acesta-acestuia, toţi-toată-tuturor, nimeni-nimănuia** etc.
– care au şi categoria persoanei: **eu, tu, el, ea; însumi, însuţi; al meu, al tău;**
2. **invariabile**: **ce, ceva, altceva, fiece, fieştece, orice**

FUNCŢII SINTACTICE: îndeplineşte aceleaşi funcţii sintactice ca ale substantivului căruia îi ţine locul.

ALGORITMUL ANALIZEI MORFOSINTACTICE – PRONUMELE

1. Clasificare: (pronume..... adjectiv pronominal..... simplu-compus..... forme proprii-împrumutate... etc.)
2. Categorii gramaticale:
   – persoana;
   – numărul;
   – genul;
   – cazul (precedat de prepoziţii, locuţiuni prepoziţionale, articol posesiv-genitival);
3. Funcţia sintactică (în propoziţie; în frază ca element de realizare a subordonării)

● MODEL DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ ●

Texte:

1.
I. „Codrule, Măria-Ta,'
2. 3.
Lasă-mă sub poala ta,
4.
Că nimica n-oi strica..." (M. EMINESCU)

1. Măria-Ta = locuţiune pronominală de politeţe, cazul V.
2. mă = pronume personal propriu-zis, simplu, persoana I, nr. sing., caz AC., forma neaccentuată, funcţia sintactică de complement direct;
3. (poala) ta = adj. pronom. posesiv, gen fem., nr. sing., caz Ac., (se acordă cu substantivul „poală"), funcţia sintactică de atribut adjectival;
4. nimica = pronume negativ, cazul Ac., funcţia sintactică de complement direct.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIŢII

1. Subliniaţi pronumele personale propriu-zise din textele date; marcaţi cu jetoane colorate diferit formele accentuate şi neaccentuate ale pronumelor:

a) „– Eu vă rog, gospodarilor, zise cu umilinţă Orheianu, aveţi bunătate şi mă răsplătiţi pentru toate ostenelile mele... Daţi-mi de bunăvoie moşia voastră, căci eu mi-am pus obrazul pentru voi şi v-am cerut iertare de la Vodă...!"

b) „– Boierule, strigă Şoimaru cu ochii scăpărând, ai greşit dacă-ai venit în vizunia lupului! Eu mai am un braţ tare şi te voi aşeza cu pieptul pe mormântul părintelui meu, pe care tu l-ai ucis cu buzduganul lui Aron! Ai ucis: ţi-a venit ceasul pedepsei!" (M. SADOVEANU)

c) „Apoi lasă-ţi, băiete, satul, cu tot farmecul frumuseţelor lui, şi pasă de te du în loc strein şi aşa depărtat, dacă te lasă pârdalnica de inimă! Şi doar mă şi sileam eu, într-o părere, s-o fac a înţelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei..."

d) „Şi odată mi ţi-l însfacă cu dinţii de cap, zboară cu dânsul în înaltul cerului şi apoi dându-i drumul de acolo, se face spânul până jos praf şi pulbere."

e) „Dar când ajunge pe la străjerul Ochilă, el şireicanul mi ţi-o vede şi da de ştire lui Păsărilă."

f) „– Aşa a fi, n-a fi aşa – zise mama – vreau să-mi fac băietul popă, ce ai tu?" (I. CREANGĂ)

g) „De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?"

h) „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
Braţele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ţi mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ţi mândri aste le nutresc." (M. EMINESCU)

i) „– Dumnealui... e gata... N-aş înţelege ce mai aştepţi; ori fără poveştile domniei-tale, nu înfrăţeşte şi nu dă grâul... Grăbeşte-te. Ia-ţi pe dumneata ilicul cel albastru." (M. SADOVEANU)

j) „– Sunt plăieşii Vrancei, Măria Ta, şi vin cu toţii ca să porneşti cu ei la luptă. Te-am văzut cât de amărât erai când ai venit aseară şi ştiam că oastea ţi-a fost nimicită în lupta cu turcii." (POVESTEA VRANCEI)

k) „Apoi încet-încet m-am furişat printre oameni şi unde-am croit-o la fugă spre Humuleşti, uitându-mă înapoi să văd nu mă ajunge moşneagul? Căci îmi era acum a scăpare de dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: „Lasă-l, măi! L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!".... Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar aşa, cu mama şi cu mătuşa Măriuca, gândeam eu, bătându-mi-se inima...." (I. CREANGĂ)

Scanned with OKEN Scanner

2. Folosind textele anterioare răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) – descoperiţi şi alte forme ale pronumelui personal;
   b) – alegeţi trei forme diferite ale pronumelui personal şi faceţi analiza lor arătând: felul pronumelui, persoana, numărul, genul, cazul, forma (acc., neacc.) şi funcţia sintactică;
   c) – scoateţi pe coloane diferite pronumele personale cu valoare de dativ posesiv, de dativ etic sau cele cu forme neutre.
3. Declinaţi în propoziţii pronumele de politeţe „dumneata" la singular şi la plural.
4. Completaţi spaţiile punctate cu pronumele personale propriu-zise în cazul acuzativ, singular şi plural:
   – pers. a II-a sg. **Pe tine te**;
   – pers. a III-a sg. (masc.).....
   – pers. a III-a sg. (fem.).....
   – pers. I pl. ..... strigă la catalog
   – pers. a II-a pl. .....
   – pers. a III-a pl. (masc.).....
   – pers. a III-a pl. (fem.).....
5. Completaţi schema de mai sus cu pronume personale în cazul dativ, modificând verbul „strigă".
6. Precizaţi ce parte de vorbire este „**o**" (articol nehotărât, pronume, numeral, adjectiv nehotărât) din enunţurile următoare:
   – Am pornit la întâmplare pe **o** stradă necunoscută.
   – Văzând-**o** liniştită, am avut **o** clipă de răgaz.
   – **O** carte şi cu **o** carte fac două cărţi.
   – Prietenia înseamnă: **o** atitudine corectă, **o** mână de ajutor la nevoie, **o** consideraţie reciprocă.
   – **O** profesoară se sfătuia cu altă profesoară asupra subiectelor pentru teză.
   – Când am văzut-**o** cum bea **o** cană pe nerasuflate, de sete, eu am băut două.
7. Recunoaşteţi valorile morfologice ale cuvântului „**un**" din textul:
   Am pornit pe **un** drum necunoscut şi deodată, **un** trecător, după ce a fost salutat de alt trecator, a traversat strada . **Un** tramvai, urmat de încă două tramvaie, care mergeau pe aceeaşi linie, s-a oprit brusc, pentru că a accidentat **un** bărbat. Acesta nu era altul decât cel pe care îl văzusem pentru **un** moment.
   Iată ce înseamnă **un** moment sau două de neatenţie.
8. Alcătuiţi propoziţii cu :
   mie/mi-e; ţie/ţi-e; ia/i-a; nea/ne-a;
   neam ne-am ; va/v-a ; aţi/a-ţi ; aş/a-şi;
   Explicaţi scrierea lor.
9. Subliniaţi cu jetoane colorate diferit pronumele personale, pronumele reflexive şi pronumele (adjectivele) de întărire din textele:
   a) „– Se prelingeau pe lângă mine, foşnind prin ierburi şi frunze, guşteri verzi, cu botul scurt şi ochii bulbucaţi, şopârle sprintene pe care le ştiam de culoarea pământului.

Scanned with OKEN Scanner

S-a subţiat, s-a îngustat puntea de argint de pe ape.
Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere,
dincotro vii tu şi încotro te duci?" (Z. STANCU)

b) „– De-amu bine că mi-ai spus, las', las' pe mine, că ţi-l iau eu la depănat." (I. CREANGĂ)

c) „Şi-şi luă cojoc miţos
Şi mi-l îmbrăcă pe dos." (PLUGUŞORUL)

d) „Că de streina ţară, deşi vi-i gura plină,
De ea, n-aveţi ce zice, v-a fost
Şi vi-i streină." (T. ARGHEZI)

e) „– Du-te de mori pentru binele moşiei dumitale,cum ziceai însuţi când îmi spuneai că nu mă vrea, nici mă iubeşte ţara." (C. NEGRUZZI)

f) „– Sie îşi poate mărturisi gândurile, numai dacă se cunoaşte pe sine, zise împăratul, măsurându-l din ochi pe flăcăul pe care i-l adusese streaja palatului." (BASME POPULARE)

g) „Sub picioarele noastre, sub însăşi înălţimea pe care stăteam, se adăposteşte mica şi vechea bisericuţă..." (C. HOGAŞ)

h) „Ce-şi face omul cu mâna lui, cu greu se desface", spune o zicală.... (A. PANN)

i) „Chiar împăratul îi dădu paloşul, cu chiar mâna lui, ca singură fapta să vorbească de mărinimia lui." (BASME POPULARE)

10. Grupaţi în coloane deosebite, după cazurile indicate, formele accentuate şi naccentuate ale pronumelor personale şi reflexive din textele anterioare:

PRONUME PERSONALE						PRONUME REFLEXIVE	
N.	G.	D.		AC		D.	AC.
acc.	acc.	acc.	neacc.	acc.	neacc.	acc. neacc.	acc. neacc.

11. Completaţi spaţiile cu adjective pronominale de întărire. Stabiliţi corect acordul în gen, număr, caz şi persoană.
a) – ..... protocoalele de la noi stabilesc relaţii bune cu vecinii.
b) – Mamei ..... i-au plăcut vorbele mele.
c) – Ele ..... îşi vor da seama că au greşit exerciţiul.
d) – ..... metodele de orientare te ajută să stabileşti punctele cardinale.
e) – A vieţii ..... povară este nesăbuinţa tinereţii.
f) – Pe ei ..... nu-i frământă conştiinţa.
g) – Problemelor ..... le trebuie o rezolvare.

12. Adjectivul pronominal de întărire **are formă de masculin plural** când substantivele determinate sau înlocuite de un pronume personal sunt de genuri diferite.

Scanned with OKEN Scanner

Stabiliţi acest acord în exemplele:
MODEL: – Eu (Mihai) şi Ioana, noi (înşine)
– Tu (Mircea şi Alina), – – -- --
– Mama şi tata, – – -- -- -- -- -- --
– El (profesorul) şi elevele, – – --
– Ioane şi Mario, – – -- -- -- -- --

13. Subliniaţi diferit pronumele şi adjectivele pronominale posesive. Indicaţi prin săgeată substantivele determinate de adjectivele posesive:

a) „Noi suntem seminţe şi pământul e al nostru,

De aceea poate-n libertate să lucească,
deasupra noastră, universala boltă albastră."
(N. STĂNESCU)

b) „La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine;
Voi singuri străjuiţi altarul
Nădejdii noastre de mai bine.
Al vostru-i plânsul strunei mele,
Creştini ce n-aveţi sărbătoare,

Cu mila-i nesfârşită, cerul
Clipirii voastre-nduioşate
I-a dat cea mai curată rază
Din sfânta lui seninătate.

A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă;

Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele şi râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru, – al tuturora." (O. GOGA)

14. Scoateţi din textele anterioare toate felurile de pronume şi răspundeţi la următoarele cerinţe:

a) care dintre ele sunt pronume personale;
b) arătaţi cazul şi funcţia sintactică a tuturor pronumelor;
c) treceţi într-o rubrică separată pronumele personal cu valoare posesivă în cazul dativ;
d) ce valoare morfologică are cuvântul „singuri" din versul: „Voi singuri străjuiţi altarul...";
e) în ce scop a folosit poetul inversiunile: „al vostru-i plânsul strunei mele"; „a voastră-i jalea cea mai mare"; „a voastră-i truda cea mai sfântă";
f) descoperiţi personificările din aceste versuri.

Scanned with OKEN Scanner

15. Aşezaţi în propoziţii diferite pronumele posesive: **ai mei, ai tăi, ai noştri, ai voştri**, în aşa fel încât aceste pronume să se afle în cazurile genitiv şi dativ.
16. Cum este corect:
   – Natalia i-a cerut lui Dan cartea **sa/lui/ei**.
   – Florin se uită în (la) ierbarul **lui/său**.
   – Remus şi colegele **sale/lui** au văzut un film.
   – Diriginta i-a împrumutat elevei cartea **sa/ei**.
   – Guvernul a oferit poporului drepturile **lui/sale**.
   – Copilul i-a cedat locul **lui/său** tatălui.
   – Ioana îşi admiră compunerea **ei/sa**.
   – G. Coşbuc şi O. Goga au descris chipul ţăranului în poeziile **sale/lor**.
17. Deosebiţi prin jetoane (simbol), pronumele demonstrative de adjectivele demonstrative din enunţurile:
   a) Ăl bărbat al meu nu crede işte fleacuri inventate de prietenii mei.
   b) Poartă ochelari fumurii, asta ca să-şi dea importanţă faţă de ăi care se lipsesc de acest obiect.
   c) „Multe cele ai trăit Făt-Frumos, dar, afară de aceasta, alte cele te vor încerca, fără ca ăl noroc să dea peste tine... Ăstei situaţii îi vei face faţă, căci cea dinainte te-a pus la grea încercare în această dimineaţă..."
   (BASME POPULARE)
   d) „Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
   Să ajungă-a fi stăpână şi pe ţară şi pe noi!"
   (M. EMINESCU)
18. Completează locurile libere cu adjectivele demonstrative de identitate, acordându-le în gen, număr şi caz cu substantivele determinate:
   a) Coborâm ..... pârâu şi apoi urcăm pe ..... coama de munte în ..... condiţii nefavorabile.
   b) ..... munţi şi ..... dealuri le-am admirat frumuseţile, iar sufletul meu mulţumea în taină ..... cer senin care mă desfată.
19. Deosebiţi în textele date pronumele şi adjectivele pronominale interogative de pronumele şi adjectivele pronominale relative, prin subliniere diferită.
   a) „– Cu cine mai eşti? îl întreabă căpitanul.
   – Cu Vanghele, cu Sfetescu...." (E. CAMILAR)
   b) „– Flăcăule, a cui este isprava aceasta?
   – A zmeului, a cui să fie, împărate?!" (BASME POPULARE)
   c) „N-avea să scoată capul în lume Sultănica, ea, care, de bună ce era, şi-ar fi dat şi dumicatul din gură...." (B. ŞT. DELAVRANCEA)
   d) „Spuneţi-mi câte taine ştiţi şi ce aveţi de gând cu iepele împăratului? Apoi daţi-mi de ştire ce-aţi făcut cu ele?" (BASME POPULARE)
   e) „A făcut popasul obişnuit într-un sat căruia îi zice Sabasa.... Iar muntele cu cale şerpuită... se chema Stănişoara." (M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

f) „Ştii din ce neam mă trag şi care sunt străbunii mei, Făt-Frumos? Atunci nu ştii câte vei avea de pătimit...!" (BASME POPULARE)

g) „– Dar ziceaţi... – Şi ce-ţi pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
(GR. ALEXANDRESCU)

h) Răspunde-mi care te-a supărat şi cât timp vei fi neprietenos?

20. Care din pronumele aflate în textele de mai sus pot fi considerate **pronume interogativ-relative** şi ce fel de subordonate introduc?

21. Numiţi funcţiile pronumelui relativ „care" din exemplele:

a) Am citit o carte **care** are un titlu scurt şi semnificativ: „Dulăii" de Z. Stancu.

b) În lanurile **în care** se întindea un covor de maci, munceau din greu secerătorii.

c) Câmpia **pe care** am străbătut-o se întindea netedă şi uscată.

d) Muntele de pe **al cărui** vârf coboram avea poteci înguste şi periculoase.

e) Deodată, a apărut o cărare **căreia** nu-i vedeam sensul.

22. Încercuiţi cuvântul „care" din exemplele date şi stabiliţi dacă este pronume relativ sau pronume cu valoare nehotărâtă. Cu ce ar putea fi înlocuit?

a) Şi veneau care călare, care pe jos, care supăraţi, care înfometaţi, de nu mai ştiau de dânşii.

b) Se aşezară care unde apucară: care în dreapta, care în stânga, până se umplu toată câmpia de lângă gura izvorului care avea apa rece ca gheaţa.

c) Au umblat care unde au putut ca să găsească un locuşor în care să se poată odihni.

23. Subliniaţi cu o linie pronumele nehotărâte şi cu două linii adjectivele nehotărâte din textele:

a) „Dacă fiecare şi-ar vedea de drumul lui, apoi fiecăruia i se cuvine o răsplată împărătească după atâtea necazuri avute cu balaurii cei pântecoşi."
(BASME)

b) „– Orice gând ai împărate şi oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!

De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris şi pentru noi,
Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război."
(M. EMINESCU)

c) „Îi plăcea iarăşi să se uite noaptea la stele şi ar fi voit să ştie care e steaua împăratului cutare sau a cutăruia boier..." (P. ISPIRESCU)

d) „Oricare ar fi fost părerea vitejilor, şi orice gând bun le trecea prin cap, toate îl supărau pe bietul împărat; iar, dacă vreunul din ei îl contraziceau sau cineva îndrăznea să-i arate adevărul, se supăra şi mai tare." (BASME)

e) „Astfel atenţi
La tot şi la toate
Am învăţat mereu
Să fim veşnici." (M. SORESCU)

24. Aflaţi funcţia sintactică a pronumelor şi a adjectivelor nehotărâte din textele anterioare.

Scanned with OKEN Scanner

25. Marcaţi cu ajutorul jetoanelor colorate diferit pronumele şi adjectivele pronominale negative.

a) „Nu zicem rău de nimeni, stăpâni peste pământ.
Noi suntem în picioare, sub noi străbunii sunt.“ (N. STĂNESCU)

b) „Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe,..“ (M. EMINESCU)

c) „Doi fraţi Călini, ciuntiţi de vii,
Se zvârcolesc în sânge;
Nici unul însă, dragi copii,
Nici unul nu se plânge.“ (V. ALECSANDRI)

d) „Nici una dintre zgripţuroaice nu reuşi să scape de mânia bărbatului ei. Nici o faptă de-a lor n-a rămas nepedepsită pâna la urmă, căci nici un vicleşug nu le-a putut salva.“ (BASME)

TESTE PENTRU EXAMEN

TESTUL NR. 1

1. Daţi câte trei exemple de pronume personale propriu-zise cu formă accentuată şi cu formă neaccentuată, care să fie là cazuri diferite. Alcătuiţi propozitii cu ele.
2. Corectaţi, acolo unde este cazul, formele greşite ale pronumelor din exemplele:
   a) – Mia mia dat mîa înapoi.
   b) – Ţie lesne de înţeles că ţie ţi se cuvine totul?
   c) – Aţi spune sufletul oricui şi orice-ţi vine-n minte, nu e bine.
   d) – Voi ve-ţi face cum vă taie capul.
   e) – Pentru aşi vedea de treabă, mama nu mai răspunse nimănui.
   f) – Pentru aşi face de lucru, trecu pe la o prietenă.
   Explicaţi greşelile întâlnite.
3. Completaţi locurile libere cu adjective pronominale de întărire şi stabiliţi acordul cu substantivele determinate:

singular	**plural**
drumul	drumurile.....
fluviul.....	fluviile.....
apa.....	apele.....
poporul.....	popoarele.....
colectivul.....	colectivele.....
metodei.....	metodelor.....
norodului.....	noroadelor.....
femeii.....	femeilor.....

Scanned with OKEN Scanner

4. Aşezaţi pronumele personal de politeţe „**dumneasa**“ în diferite propoziţii pentru a avea funcţiile sintactice de: subiect, atribut, complement indirect şi complement de agent.
5. Deosebiţi valorile morfologice ale cuvântului „cel“ din enunţurile:
   a) **Cel** mai bine ar fi să te ocupi de **cel** de lângă tine.
   b) Drumul **cel** de piatră este pavat de **cel** mai bun constructor.
   c) **Cel** în care am încredere este **cel** mai bun prieten.
6. Subliniaţi pronumele şi adjectivele pronominale din textul de mai jos; identificaţi felul lor şi funcţia sintactică:
   -„Doamne, fostu-ţi-a porunca-ndeplinită,
   Căci de cele petrecute, nimeni n-avea nici o ştire.“ (AL. DAVILA)

TESTUL NR. 2

1. Deosebiţi pronumele personale de cele reflexive din exemplele:
   – Să nu mă faci de râsul lumii, că mă supăr!
   – La nevoie, te întovărăşeşti cu oricine, dacă te ameninţă necazurile.
   – Ţi-am dat o veste bună, ca să nu-ţi mai faci griji.
   – Numai ce mi-am pregătit răspunsul, şi mi-ai şi dat calificativul.
   – Când vă ascultă profesorul, mereu vă temeţi.
   – Întotdeauna ne supărăm când ne ceartă o persoană necunoscută.
2. Marcaţi doar forma/formele corecte ale adjectivelor de întărire:
   – Ele **însăşi/înseşi/însele** vor remarca răspunsurile cele mai bune.
   – Ei **înseşi/înşişi/însuşi** vor hotărî plecarea în excursie.
   – Profesoarei **însăşi/înseşi** i-am înapoiat teza mea.
   – Situaţiile **însele/însăşi/înseşi** demonstrează certitudinea spuselor tale.
   – Noi **înşine/însene** am stabilit legătura cu şcoala.
   – Băieţii **însuşi/înseşi/înşişi** vor alege calea cea mai bună în viaţă.
3. Demonstraţi prin exemple că formele „lui, ei, lor“ (împrumutate de la pronumele personal) pot deveni adjective pronominale posesive.
4. Indicaţi clasa morfologică (sau partea de vorbire) căreia îi aparţine „**a**“ din următoarele contexte:
   a) E uşor **a** da vina pe altul.
   b) Nu mai ştiu când **a** plecat.
   c) Mi-am cumpărat caiete **a** opt sute de lei bucata.
   d) Care dintre voi **a** veni la mine, acela va fi cel mai bine răsplatit.
   e) **A**! bine că mi-ai venit, puişorule!
   f) Şi în goana lui **a** mare, n-a văzut primejdia.
   g) **A** de colo îmi este prietenă de mult.
   h) Din observaţiile **a** trei copii a rezultat adevărul.
   i) Acest răspuns este urmare **a** hotărârii tale.
   j) **A** vecinului de apartament a fost părerea aceasta.
5. Daţi exemple de trei pronume diferite care sunt invariabile.

Scanned with OKEN Scanner

6. Arătaţi felurile pronumelor:

atâtora, fieştecine, tuturor, cărora, multora, chiar el, alte cele, singur el, ăştilalţi, toate cele, ceea ce, cei care, nimănuia, nici unuia, ceva, puţinor, dumisale.

TESTUL NR. 3

1. Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „Locul copilăriei mele", în care să folosiţi diverse pronume şi adjective pronominale; distingeţi felul lor şi faceţi-le analiza completă.
2. Denumiţi felul pronumelor sau al adjectivelor pronominale din exemplele date şi stabiliţi funcţia lor sintactică:
   a) Cu ale tale braţe tari vei învinge în lupta care te aşteaptă.
   b) În viaţa-ţi secătuită de înfrângeri a licărit, doar o clipă, aceeaşi bucurie: reuşita copilului tău.
   c) „– Fraţilor, zise el cuprinzând mâinile tovarăşilor lui, acesta-i satul meu!
   – E un sat ca oricare altul... îi răspunse Cantemir.
   – Se poate, dar acesta-i al meu şi nu l-am văzut de douăzeci de ani."
   (M. SADOVEANU)
   d) „...Căci Munca-i Vitejia supremă, fără seamă,
   Şi arma ei ne-nvinsă-i Unealta creatoare." (V. VOICULESCU)
   e) „Cine sapă groapa altuia, cade singur în ea" (PROVERB)
   f) „E primăvară pe câmpie,
   Şi-n ochiul vostru-i primăvară.
   Blând tainele vi le desface
   Din sânu-i milostiva glie,
   Căci toată floarea vă cunoaşte
   Şi toată frunza ei vă ştie." (O. GOGA)
3. Daţi exemple de pronume nehotărâte sau de locuţiuni în care intră pronumele relativ „ce" şi care".
4. Arătaţi cum s-au format şi ce valoare morfologică au cuvintele următoare: **afară de aceasta, de-aia, de aceea, multe cele, cu toate acestea, alte cele, la toate cele, pe lânga aceasta.**
   Aşezaţi-le în coloane separate.
5. Distingeţi valorile morfologice ale cuvântului „cât" din exemplele:
   – **Cât** îmi ceri pentru aceste alimente?
   – **Cât** doream să ne revedem!
   – Copilul nostru **cât** bradul s-a prăpădit în război.
   – Nu ştie nimeni **cât** poate să-i dea viaţa.
6. Realizaţi acordul pronumelui „**care**" şi al articolului posesiv-genitival din exemplele date; denumiţi acest acord;
   a) Am urcat pe un munte ..... înălţime trece de două mii de metri.
   b) Dealuri..... măreţie te impresionează, înconjoară satul meu natal.
   c) Ţi-am adus o carte..... autor te interesează.

Scanned with OKEN Scanner

d) Am cumpărat discuri cu simfonii..... compozitori au nume celebre.
e) Ţi-am pregătit mâncăruri ..... gusturi ţi-au plăcut întotdeauna.

7. Deosebiţi valorile morfologice şi funcţiile sintactice ale cuvântului „**asta**" din textele:
– **Asta** mă interesează cel mai mult.
– **Din cauza asta** voi întârzia mereu, pentru că nu am ceas deşteptător.
– Vorbeste mult, **asta** ca să mă impresioneze.
– Problema **asta** mă depăşeşte.
– **Asta şi cu asta şi cu asta** sunt cele trei obiecte pe care le voi cumpăra.
– **Asta**-i! Atât am vrut să-ţi spun.

8. Stabiliţi valorile morfologice ale cuvântului „**ce**" din exemplele:
– **Ce** ţie nu-ţi place, altuia nu-i face.
– **Ce** mai doreşti, puişor?
– **Ce** mult aş fi vrut să te reîntorci.
– **Ce** poznă îţi mai trece prin gând?
– Spune-mi **ce** glume noi ai auzit?!
– **Ce**, nu ţi-e bine, omule!

TESTE GRILĂ

1. Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv. El poate avea un conţinut:
a) abstract; b) concret; c) ambele conţinuturi în funcţie de context;

2. Din categoria părţilor de vorbire flexibile face parte şi pronumele. Flexiunea lui este specifică:
a) după gen, numar şi caz; b) după gen, număr şi persoană; c) după gen, numar şi caz (parţial după persoană);

3. Pronumele, înlocuind substantivul, este un cuvânt primar destinat funcţiilor de subiect şi de obiect ca şi substantivul. În această calitate:
a) numai unele pronume pot primi un determinant adjectival;
b) toate felurile de pronume pot primi un determinant adjectival;
c) nici un pronume nu poate primi un determinant adjectival;

4. Categoria gramaticală a persoanei o întâlnim:
a) numai la pronumele: personal, posesiv, demonstrativ şi negativ;
b) numai la pronumele: personal, reflexiv, posesiv şi de întărire;
c) numai la pronumele: personal, demonstrativ, nehotărât şi negativ;
d) numai la pronumele: personal, reflexiv, nehotărât şi interogativ;

5. Arătaţi care este valoarea sintactică a pronumelui „**voi**" din sintagma: „**Voi**, flori scânteietoare din grădină!":
a) subiect; b) atribut apoziţional; c) nu are funcţie sintactică;

6. Care din formele pronumelui personal propriu-zis pot sta în cazul vocativ:
a) numai cele de persoana I. şi a II-a; b) numai cele de persoana a II-a plural; c) numai cele de persoana a II-a şi a III-a; d) numai cele de persoana a II-a, singular şi plural;

Scanned with OKEN Scanner

7. În construcţia de tip familiar: „Nu puteau vorbi **de ea** în toată casa.“ pronumele subliniat are funcţia sintactică de:

a) complement circumstanţial de cauză; b) complement indirect; c) complement de agent;

8. Care dintre valorile pronumelui personal propriu-zis nu pot avea funcţii sintactice:

a) pronumele cu valoare de dativ etic; b) pronumele cu valoare de dativ posesiv; c) pronumele cu valoare neutră; d) pronumele cu valoare de dativ etic şi cel cu valoare neutră;

9. Identificaţi funcţia sintactică a pronumelui personal „**de ei**“ din enunţul: „Am pus florile în glastrele aşezate **de ei** pe fereastră.“

a) complement indirect; b) complement circumstanţial de cauză; c) complement de agent;

10. Ce valoare stilistică realizează pronumele personale „**voi**“ şi „**noi**“ în versul eminescian: „**Voi** credeaţi în scrisul vostru, **noi** nu credem în nimic.“

a) repetiţie; b) antiteză; c) paralelism sintactic;

11. În fraza: „Mama i-a spus să facă ce-o şti **el cu dânsul**“, alternarea celor două pronume personale s-a folosit:

a) corect, întrucât cele două pronume îşi întăresc reciproc sensul;

b) corect, pentru a evita o repetiţie supărătoare;

c) incorect;

12. Pronumele: **dânsul, dânsa, dânşii, dânsele** sunt considerate forme intermediare de politeţe. În limbajul regional ele înlocuiesc:

a) numai nume de persoane; b) numai nume de lucruri; c) uneori şi nume de persoane şi de lucruri;

13. Care dintre pronume au forme accentuate şi neaccentuate:

a) pronumele personal propriu-zis şi reflexiv; b) numai pronumele personal propriu-zis; c) pronumele personal propriu-zis şi posesiv;

14. Valoarea de dativ posesiv o putem identifica:

a) la pronumele personal propriu-zis; b) la pronumele personal propriu-zis şi reflexiv; c) la pronumele reflexiv;

15. Pronumele de politeţe aflat în propoziţia: „În locul **dumneavoastră** eu aş fi ales o altă variantă de rezolvare a problemei.“ are funcţia sintactică de:

a) complement circumstanţial de loc; b) atribut pronominal; c) complement circumstanţial condiţional;

16. Pronumele reflexive au forme specifice pentru:

a) persoana I. şi a II-a; b) persoana a III-a; c) persoana a II-a şi a III-a;

17. Deosebirea dintre formele neaccentuate omonime ale pronumelui reflexiv şi cele ale pronumelui personal propriu-zis la persoanele I şi a II-a, singular şi plural se face prin:

a) acordul pronumelui în persoană cu verbul şi identitatea obiectului cu subiectul;

b) funcţiile sintactice specifice; c) formele distincte la aceste persoane;

Scanned with OKEN Scanner

18. Formulele: **Alteţa sa, Magnificenţa sa, Maiestatea sa** sunt:

a) locuţiuni substantivale; b) locuţiuni pronominale; c) locuţiuni adjectivale;

19. Stabiliţi valoarea morfologică a cuvântului „**mătăluţă** din propoziţia: „Ca **mătăluţă** nu mai este nimeni!"

a) pronume de politeţe; b) substantiv; c) adverb provenit din substantiv;

20. Alegeţi forma corectă a pronumelor de întărire din următoarele serii:

a) ele însuşi/ei însăşi: b) ele însăşi/ei înşişi; c) ele înseşi, însele/ei înşişi;

21. În care din construcţiile date adjectivul pronominal de întărire este folosit corect:

a) fiinţei însăşi; b) fiinţei însuşi; c) fiinţei înseşi;

22. Sensurile adjectivelor pronominale de întărire sunt echivalente:

a) numai cu cele ale adverbului „**chiar**"; b) cu cele ale adverbului „**chiar**" şi ale adjectivului „**singur**"; c) numai cu cele ale adjectivului „**singur**";

23. În enunţul: „Nu-**i** greu de înţeles fiinţa-**i** nevinovată." „**i**" care se repetă este:

a) primul, verb şi al doilea, pronume personal cu valoare de dativ posesiv;

b) primul, pronume personal şi al doilea, adjectiv pronominal;

c) ambele, verbe copulative;

24. Identificaţi felul pronumelui subliniat şi funcţia lui sintactică din propoziţia: „Am sosit înaintea **ta**.":

a) pronume personal propriu-zis cu funcţia sintactică de complemnt circumstanţial de timp; b) pronume posesiv cu funcţia de complement circumstanţial de timp; c) pronume posesiv cu funcţia sintactică de atribut;

25. Ce valoare morfologică reprezintă cuvântul „**asta**" din fraza: „Îmi face complimente, **asta** ca să mă încânte."

a) pronume demonstrativ de identitate; b) pronume demonstrativ de apropiere, forma populară; c) pronume demonstrativ cu valoare neutră;

26. Precizaţi funcţia sintactică a pronumelui relativ „**cui**" din fraza: „Dau cartea/**cui** mi-o cere./"

a) complement indirect; b) subiect; c) nu are funcţie sintactică, pentru că este element de relaţie;

27. Dar în versul: „**Cui** place să roşească, roşească... eu nu vreu..."

(V. ALECSANDRI), pronumele relativ este:

a) complement indirect; b) subiect; c) nu are funcţie sintactică;

28. Ce este „**care mai de care**" din propoziţia: „**Care mai de care** spuneau poveşti interesante."

a) pronume repetate care măresc expresivitatea comunicării;

b) locuţiune pronominală;

c) locuţiune adverbială;

29. Distingeţi felul pronumelui „**care**" repetat în enunţul: „Râdeau **care** cu poftă, **care** din politeţe la glumele gazdei."

a) pronume relativ; b) pronume nehotărât; c) pronume relativ cu valoare neutră;

Scanned with OKEN Scanner

30. În propoziţia: „Zâna avea o rochie **cu totul şi cu totul** de aur.“ – cuvintele **cu totul şi cu totul** reprezintă:

a) o locuţiune substantivală; b) o locuţiune pronominală; c) o locuţiune adverbială;

31. În versul: „**Tot** mai citesc măiastra-ţi carte.“ (AL. VLAHUŢĂ) cuvântul **„tot“** este:

a) substantiv; b) adverb; c) pronume nehotărât;

32. Precizaţi valoarea morfologică a cuvântului **„nimicurile“** din enunţul: „O parte din **nimicurile** lumeşti afectează simţirea umană.“

a) adjectiv pronominal negativ; b) substantiv; c) pronume negativ;

RĂSPUNSURI – TESTE PENTRU EXAMEN

TESTUL NR. 1.

2. a) Mia mi-a dat mia (de lei).
   b) Ţi-e lesne de înţeles că ţie ţi se cuvine totul?
   c) A-ţi spune sufletul oricui, şi orice-ţi vine în minte nu e bine.
   d) Voi veţi face cum vă taie capul.
   e) Pentru a-şi vedea de treabă, mama nu mai răspunse nimănui.
   f) Pentru a-şi face de lucru, trecu pe la o prietenă.
3. drumul însuşi; drumurile înseşi; fluviul însuşi; fluviile înseşi; apa însăşi; apele înseşi; poporul însuşi; popoarele înseşi; colectivul însuşi; colectivele înseşi; metodei înseşi; metodelor înseşi; norodului însuşi; noroadelor înseşi; femeii înseşi; femeilor înseşi;
4. Dumneasa a rezolvat toate problemele. (subiect)
   Părerea dumisale este cea mai bună. (atribut pronominal)
   Despre dumneasa am păreri excelente. (compl. indirect)
   Casa a fost proiectată de dumneasa. (compl. de agent)
5. a) articol demonstrativ + pronume demonstrativ; b) adjectiv pron. demonstrativ + articol demonstrativ; c) pronume demonstrativ + articol demonstrativ;
6. ţi = pron. personal – compl.indirect;
   de cele = pronume demonstrativ – compl.indirect;
   nimeni = pronume negativ – subiect;
   nici o (ştire) = adjectiv pron. negativ – atribut adj.

TESTUL NR. 2.

1. – personal + reflexiv; – reflexiv + personal; – personal + reflexiv; – reflexiv + personal; – personal + reflexiv; – reflexiv + personal;
2. – înseşi/însele; însişi; înseşi; înseşi/însele;
   înşine/însene (vedem la cine se referă comunicarea); înşişi;
3. Prietenii săi, prietenii lui, prietenii ei şi prietenii lor sunt, de fapt, prietenii noştri.

Scanned with OKEN Scanner

4. a) prepoziţie pentru infinitiv; b) morfem pentru perfect compus; c) prepoziţie; d) morfem (va) pentru viitor; e) interjecţie; f) articol demonstrativ; g) pronume demonstrativ; h) articol posesiv-genitival; i) articol posesiv-genitival; j) articol şi pronume în acelaşi timp;
5. ce, ceva, nimic

TESTUL NR. 3.

2. a) ale tale = adjectiv posesiv – atribut adj.; care = pron. relativ – subiect; te = pronume personal – compl. direct;
   b) ţi = pron.personal cu formă de dativ posesiv – atribut; aceeaşi (bucurie) = adjectiv demonstrativ de identitate – atribut adj.; tău = adjectiv posesiv – atribut adj.
   c) el = pronume personal – subiect; lui = pronume personal – atribut pronominal; acesta = pronume demonstrativ – subiect; meu = adjectiv posesiv – atribut adjectival; ca oricare = adjectiv nehotărât – atribut circumstanţial (e un sat ca oricare); altul (un sat, un altul) = pronume nehotărât – atribut apoziţional; îi = pronume pers. – compl. indirect; se = pronume reflexiv – nu are funcţie sintactică; acesta = pronume demonstrativ – nume predicativ; al meu = pronume posesiv – subiect; l = pronume personal – compl. direct;
   d) ei = pronume personal – atribut pronominal;
   e) cine = pronume relativ – subiect; altuia = pronume nehotărât – atribut pronominal; în ea = pronume personal – compl. circ. de loc; f) vostru = adjectiv posesiv – atribut adjectival; vi = pronume personal – compl. indirect; le = pronume personal – compl. direct; i = pronume pers. cu valoare de dativ posesiv – atribut pronominal; toată (floarea, frunza) = adjectiv nehotărât – atribut adjectival; vă = pronume personal – compl. direct; ei = pronume personal – atribut pronominal;
3. orice, oricare, fiecare, fiece; care mai de care; din ce în ce; nu e nu ştiu ce, care pe care etc.
4. s-au format prin compunere (alăturare) şi sunt locuţiuni adverbiale;
5. – pronume interogativ; – adverb pronominal interogativ; – prepoziţie; – pronume relativ;
6. a) a cărui; b) a căror; c) al cărei; d) ale căror; e) ale căror;
7. – pronume demonstrativ; – locuţiune adverbială; – pronume demonstrativ cu valoare neutră; – adjectiv demonstrativ; – pronume demontrative (repetiţie); – interjecţie;
8. – pronume relativ; – pronume interogativ; – adverb; – adjectiv interogativ; – adjectiv interogativ-relativ; – interjectie;

RĂSPUNSURI – TESTE GRILĂ:

1. a; 2. c; 3. a; 4. b; 5. c; 6. d; 7. a; 8. d; 9. c; 10. b; 11. b; 12. c; 13. a; 14. b; 15. c; 16. b; 17. a; 18. b; 19. a; 20. c; 21. c; 22. b; 23. a; 24. b; 25. c; 26. b; 27. a; 28. b; 29. b; 30. c; 31. b; 32. b.

Scanned with OKEN Scanner

VERBUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă ***acţiuni, stări, existenţe, evoluţii*** *(procese în desfăşurare) care se petrec într-un timp mai scurt sau mai îndelungat.*

- ex. Muncitorii **construiesc** o casă frumoasă.
  Stau şi mă gândesc la tine.
  Cetatea Neamţului **dăinuieşte** peste timp.
  Numai ce **aprinsei** focul şi tu **venişi**.
  Dunărea **curge** neîncetat.

TRĂSĂTURI

1. Verbul este **o parte de vorbire principală**, una dintre cele mai reprezentative, după substantiv împreună cu care formează esenţa unei comunicări.
2. El întrece toate celelalte părţi de vorbire în ceea ce priveşte bogăţia flexiunii, putând ajunge la numeroase forme, majoritatea compuse.
3. Are **categorii gramaticale specifice** (diateza, modul şi timpul) asociate cu cele nespecifice de număr, persoană şi gen.
4. Categoriile gramaticale specifice îi asigură verbului **o flexiune proprie numită conjugare**.
5. Reprezintă o clasă **cu autonomie semantică**, având un sens lexical suficient pentru a exprima o varietate de acţiuni, stări, existenţe, voinţe, dorinţe etc.
   - ex. **Mergem** necontenit, dar **mergem** voioşi.
     Omul **şade** la umbră./Omul **şade** pe gânduri.
     Voiesc să te ajut./**Doresc** să mă întorc cât mai curând.
6. Sintactic, verbul poate deveni **nucleul comunicării** într-o propoziţie, fie în poziţia de predicat verbal, fie în cea de **copulă** într-un predicat nominal (ajutat de un nume predicativ).
   - ex. „Mircea însuşi **mâna**-n lupta vijelia-ngrozitoare..." (M. EMINESCU)
     „Patria **este ţărâna** pe care o calc,
     Este văzduhul pe care-l respir..." (Z. STANCU)
7. Verbul reprezintă o clasă cu **autonomie funcţională**, dar şi o parte de vorbire cu variate posibilităţi de combinare cu unul sau mai mulţi termeni.
   - ex. **Începe a rosti** o vorbă cu tâlc.
     Omul sănătos **poate mânca** orice.
     Trebuie refăcut acoperişul casei.
     Bunicul **a devenit ursuz, neîndemânatic şi zgârcit**.
8. Este **o parte de vorbire independentă**, pentru că poate să realizeze singur o propoziţie.
   - ex. **Plouă!/S-a înserat**.

Scanned with OKEN Scanner

LOCUŢIUNILE VERBALE *– sunt ansambluri de cuvinte* ***cu poziţie fixă*** *în structura cărora se află în mod obligatoriu un verb. Ele au sens unitar şi comportamentul gramatical al unui verb (căruia îi ţine locul); ele pot fi mai mult sau mai puţin sudate; în structura lor diferită şi complexă pot intra: substantive, pronume cu valoare neutră, adjective, numerale, adverbe, locuţiuni adverbiale sau interjecţii..*

- ex. **a băga de seamă (a observa)**
  a face semn cu mâna (a semnaliza)
  a pune la cale (a complota)
  a-şi băga minţile în cap(a se cuminţi)
  a o lua la sănătoasa (a fugi)
  a trage pe sfoară (a păcăli)
  a da pe din două (a înjumătăţi)
  a o face lată (a petrece)
  a se da huţa a se legăna)
  a da foc casei(a incendia)
  a se face praf (a se distruge)
  a da ortul popii (a muri, a deceda)
  a sta de veghe (a veghea)
  a face curte (a curta pe cineva)
  a ţine hangul, isonul (a acompania)
  a ieşi înainte (a întâmpina)
  a se da de-a dura (a se rostogoli)
  a face zdrang (a zdrăngăni) etc.

EXPRESIILE VERBALE IMPERSONALE *– sunt construcţii compuse din elemente care* ***nu sunt fixe*** *precum locuţiunile verbale. De obicei, conţin două elemente care sunt* ***comutabile****; în structura lor intră verbul copulativ şi impersonal „a fi" căruia i se alătură: un substantiv, un adverb, o locuţiune adverbială, un verb la supin.*

- ex. **este bine, este rău, este greu, este posibil, este firesc, este de crezut, e de necrezut, e de mirare, e de neconceput e fără importanţă, e totuna, este sortit, nu-i chip** dar şi: **bine este, posibil este, firesc este** etc.

OBSERVAŢIE:

Nu trebuie confundate locuţiunile verbale cu expresiile verbale impersonale. Între ele există diferenţe de structură, dar şi de comportament sintactic. Locuţiunile verbale sunt **predicate verbale**, pe când expresiile verbale impersonale îndeplinesc funcţia **de predicat nominal**.

- ex. **Am băgat de seamă (am observat)**/că m-ai uitat./ (PV)
  (am băgat de seamă = locuţiune verbală)
  Este bine/să ştie omul carte./ (PN)
  (este bine = expresie verbală impersonală)

Scanned with OKEN Scanner

CLASIFICAREA VERBELOR

I. DUPĂ CRITERIUL MORFOLOGIC – (care se referă la particularităţile de flexiune ale verbelor şi la aspectul structurii lor morfematice).

1. **După numărul persoanelor la care se conjugă**, verbele pot fi:

a) **pluripersonale**: (cele care au trei persoane la fiecare număr; reprezintă majoritatea verbelor din limba română.)

• ex. **eu laud** — **noi lăudam**
sg. **tu lauzi** — pl. **voi lăudaţi**
el laudă — **ei laudă**

b) **unipersonale**: (verbele care se conjugă şi fac referire numai la persoana a III-a)

– **verbe active** (acţiuni atribuite în special animatelor fără persoană sau inanimatelor)

• ex. **latră, guiţă, nechează, behăie, miaună, apune, răsare, îmbobo-ceşte, încolţeşte, germinează, înfrunzeşte, converg, rezultă, rezidă, tună, fulgeră** etc.

– **verbe reflexive** (cu referire la un proces atribuit, în general, obiectelor gramaticale):

• ex. **se tâmpeşte, se sclerozează, se scrânteşte, se alterează, se strică** etc.

2. **După caracterul formelor flexionare**, verbele pot fi:

a) **complete** (au toate formele flexionare):

• ex. **a tăia, a vedea, a trece, a iubi, a urî**
iubesc, să iubesc, iubeşte! aş iubi, iubit, iubind, de iubit etc.

b) **defective** (cu flexiune incompletă):

• ex. **a plăcea, a trebui, a desfide** etc. şi impersonalele: **se zice, se spune, se crede** etc.

3. **După aspectul rădăcinii în flexiune**:

a) regulate (cele care-şi păstrează intactă sau aproape intactă rădăcina; reprezintă majoritatea verbelor din limba română):

• ex. **învăţ**-am — **form**-ez
învăţ-ai — **form**-ezi
învăţ-a — **form**-eazăă

b) neregulate (verbele a căror rădăcină prezintă în flexiune modificări totale sau parţiale):

• ex. **a fi: sunt/eram /fusei/am fost/aş fi** etc. (modificări totale)
eu iau — **noi luăm**
tu iei — **voi luaţi**
el ia — **ei iau** (modificări parţiale)

Scanned with OKEN Scanner

4. **După sufixul infinitivului** (care stabileşte tipul de conjugare):

a) **conjugarea I.** (cu sufixul „a"; conjugare stabilă şi productiva):

• ex. a sufl**a**, a cânt**a**, a desen**a**, a tăi**a**;

b) **conjugarea a II-a** (cu sufixul „ea" ; conjugare instabilă şi neproductivă):

• ex. a ved**ea**, a b**ea**, a apăr**ea**, a decăd**ea**;

c) **conjugarea a III-a** (cu sufixul „e" neaccentuat; seamănă conjugării a II-a)

• ex. a dreg**e**, a fac**e**, a spun**e**, a decid**e**;

d) **conjugarea a IV-a** (cu sufixul „i" sau „î" conjugare productivă ca şi prima)

• ex. a veni, a privi, a hotarî, a urî.

OBSERVAŢIE:

În vorbirea actuală există tendinţa de trecere a verbelor de conjugarea a II-a la conjugarea a III-a şi invers; este conformă cu spiritul limbii române, un proces lent de desfiinţare a conjugării a II-a în favoarea conjugării a III-a:

• ex. **a plăcea-a place / a face-a făcea**
a vedea-a vede / a bate-a bătea
a se complăcea-a se complace etc.

5. **După structura morfematică**:

a) **simple: a inspecta, a vedea, a spune, a lovi, a ataca, a face, a vieţui, a planta;**

b) **compuse: a reinspecta, a revedea, a dispune, a contraataca, a preface, a convieţui, a replanta, a transplanta.**

II. DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC (la fel de important ca şi cel morfologic, care se referă la relaţiile sintactice ale verbelor, la capacitatea lor de a realiza „predicaţia" în propoziţie, precum şi la posibilităţile lor de combinare):

1. **În relaţie cu obiectul direct** verbele pot fi:

a) **tranzitive** (verbele care pot primi un complement direct sau o subordonată completivă directă):

• ex. **a marca, a bea, a scrie, a povesti, a urî** etc.

În context ex.

Tata **a citit** toată ziua.
a citit „ceva" (o carte) = c.d; verb tranzitiv **absolut** când complementul direct nu figurează în context)

Tata **citeşte o carte**.
(verb tranzitiv **relativ** când complementul direct este exprimat în context)
Tata **citeşte/ce-i place**./(cartea)
(PP) (CD)

b) **intranzitive** (verbele care nu pot primi un complement direct sau o subordonată completivă directă):

• ex. **a şedea, a fugi, a vieţui, a trăi, a pleca, a râde, a lenevi** etc.

El **a fugit** de colegul său. (a fugit „ceva"?)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

✓ Un verb este tranzitiv **nu numai** când complementul direct este exprimat, dar şi atunci când apariţia lui în context este posibilă:

• ex. **Studiază** până seara târziu. (o operă, un curs)

✓ Unele verbe tranzitive pot avea două complemente directe cu referinţă diferită la acelaşi verb,**care nu trebuie confundate cu un complement multiplu**.

• ex. El **ne** învaţă **poezii** frumoase.
(c.d.) (c.d.)

✓ Nu există graniţe delimitate între cele două feluri de verbe. Prin mutaţie de sens, verbele tranzitive pot deveni intranzitive şi invers:

• ex. **A sărit** uşor **treapta** casei./**A sărit** în ajutorul ei.
(tranzitiv) (c.d.) (intranzitiv)
Ion **ţine** la Ileana./Cu banii lui, Ion **ţine** casa.
(intranzitiv) (tranzitiv)(c.d.)

✓ Numai verbele tranzitive pot realiza diateza activă şi pe cea pasivă:

• ex. **Am întrebat** ceva în şoaptă. (diateza activă)
Am fost întrebat de profesor. (diateza pasivă)
(am fost întrebat „ceva")

2. **După relaţia verb-subiect** (după relaţia verb-substantiv, verb-pronume, verb-numeral în cazul nominativ), verbele pot fi:

a) **personale** (verbele care au forme flexionare în funcţie de persoană, aceasta fiind subiectul acţiunii):

• ex. **eu mâncam ; tu să taci ; ei ar fi citit** ;

b) **impersonale** (verbele care au o singură formă flexionară şi **nu admit** un subiect; ele sunt, în acelaşi timp, verbe intranzitive, unipersonale şi defective de persoană, de număr, de timp şi de mod; pot constitui predicatele verbale ale unor propoziţii formate dintr-un singur cuvânt):

• ex. tună, fulgeră, fulguieşte, ninge, plouă;
se luminează, se înserează, se întunecă (**impersonale proprii- propriu-zise**);
rezultă (că).., rămâne (aşa..), nu merită (să), se aude (că), se poate (să), se discută (că), (îmi) arde (să), se bănuieşte (că) etc. (**impersonale improprii, provenite de la verbe personale**);
se cuvine (să), se întâmplă (să), mă doare (că) **(impersonale improprii fixate în limbă sau provenite de la verbe unipersonale**):

• ex. Iarna **se întunecă** devreme.
Se aude/că vine primăvara mai devreme./
PP SB
Nu merită/să plângi atât./
PP SB
Mă doare/că nu mă crezi./
PP SB

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE:

✓ Unele verbe impersonale pot avea sens figurat:

• ex. Tata **tună şi fulgeră** de mânie.

De când s-a întors tata, **plouă** cu bani în casă.

3. După capacitatea sau incapacitatea de a constitui, singure, nucleul comunicării (predicaţia), verbele pot fi:

a) **predicative** (verbele autonome, cu independenţă lexico-gramaticală care, folosite la modurile personale, pot forma **singure predicatul verbal** al unei propoziţii):

• ex. **Am făcut** o faptă bună. (indicativ, perf. compus);

Să cinstim eroii neamului. (conjunctiv, prezent)

Aş călători peste mări şi ţări. (cond.-opt., prezent)

„Cât **suntem** încă pe pace, eu îţi **zic**: bine-**ai venit**." (M. EMINESCU)

Aleargă, nu mai **sta**! (imperativ, afirmativ şi negativ)

OBSERVAŢII:

✓ Sunt verbe predicative majoritatea verbelor limbii române care îndeplinesc condiţiile arătate mai sus.

✓ De asemenea, verbul „a fi" când are sensul de **a exista, a se afla, a se găsi, a vieţui, a trăi, a dăinui** sau când are sens impersonal: **a se întâmpla, era...** este verb predicativ.

• ex. Odată **era (exista)** un împărat.

Mânăstirea Curtea de Argeş **este (dăinueşte)** de pe vremea lui Neagoe Basarab.

Era (se întâmpla) prin anul 1910.

ATENŢIE! Alte valori ale verbului **„a fi"**:

– **verb auxiliar** pentru formarea unor timpuri compuse şi pentru toate modurile şi timpurile diatezei pasive:

• ex. voi fi învăţat, să fi citit, aş fi plecat
a fi lăudat, sunt chemat, aş fi fost lăudat,
fii lăudat! etc.

– **verb copulativ** (când nu are înţeles de sine stătător şi **nu formează singur** predicatul; are rol de **copulă** stabilind legătura între numele predicativ şi subiectul propoziţiei):

• ex. El **este harnic şi capabil**.

✓ Locuţiunile verbale au valoare de predicat verbal, pentru că înlocuiesc, de regulă, un verb la un mod personal:

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Turcii **au dat bir cu fugiţii** (au fugit) din calea lui Ştefan cel Mare.

✓ Verbe predicative sunt şi verbele impersonale:

• ex. De aici, **rezultă**/că unghiul are 90 de grade.

Se cuvine/să aşteptăm musafirii.

✓ Din categoria predicativelor, **dacă se află la un mod personal**, fac parte şi verbele **de modalitate:a putea, a părea, a trebui, a-i veni, a vrea** (care exprimă „putinţa", „trebuinţa" etc.), cât şi cele **de aspect: a începe, a continua, a termina, a isprăvi, a sfârşi, a da, a prinde** etc. (care arată că acţiunea verbului următor se află la început, în curs de realizare sau la sfârşitul ei). Aceste verbe aflate la un mod personal sunt urmate, de obicei, de un alt verb la conjunctiv, la infinitiv şi uneori la supin sau la participiu.

• ex. **Puteai mânca** mai încet. (puteai = PV-vb. tranzitiv)
a mânca = vb. la infinitiv-compl. direct)
El **vrea a reuşi** fără nici un ajutor.
Câteodată, **îi venea a bate** pe cei din jur.
Părea/să vină ca un fulger.
Am început a scrie o compunere. (începutul acţiunii „de a scrie").
Am continuat a lua medicamentele. (continuarea acţiunii „a lua")
Am terminat de cusut rochia ta. (sfârşitul acţiunii „de cusut" = vb.la supin)

✓ Cele mai multe dintre verbele de modalitate sau de aspect cer complemente directe (respectiv completive directe), altele, mai puţine, cer subiecte (respectiv subiective).

• ex. **Încep a scrie** tema./**Încep/să scriu** tema.
PV c. d. PV/ (compl. directă)
Trebuie/să se repare instalaţia electrică.
PV (subord. subiectivă)

✓ La analiza sintactică este bine să separăm verbele de modalitate sau de aspect de verbul care le urmează. Acelaşi procedeu al analizei sintactice se respectă şi în cazul în care după verbele de mai sus (de modalitate sau de aspect) urmează o locuţiune verbală:

• ex. **Am sfârşit de scris** compunerea.
(am sfârşit = PV, vb. la ind., perf. compus; de scris = compl. direct)
Trebuie/**să-şi aducă aminte** de noi.
(trebuie = PV, vb. la indicativ, prezent;
să-şi aducă aminte de noi = sub. subiectivă)

✓ În situaţii speciale, unele sintagme predicative (formate cu verbul „a putea") urmate de verbe la infinitiv şi precedate de un pronume în acuzativ sau în dativ **sunt indivizibile**.

• ex. **Nu mă pot schimba**; **Se poate intra**.
(pentru considerentele de mai sus, vezi: „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – coordonator TH. HRISTEA)

Scanned with OKEN Scanner

✓ Unii cercetători consideră verbele de modalitate sau de aspect ca fiind verbe nepredicative, deoarece ele alcătuiesc o categorie neconturată precis în limba română, din punct de vedere gramatical.

b) **nepredicative** (verbele care, folosite la moduri personale, **nu pot forma, singure, predicatul** unei propoziţii, din cauza conţinutului lor lexical insuficient; ele nu pot „spune ceva despre subiect", decât împreună cu alte cuvinte, de aceea devin instrumente gramaticale în realizarea unor structuri morfologice sau sintactice). Acestea sunt:

* **auxiliarele morfologice**:

– **a fi** = ajută la formarea: viitorului anterior; a conjunctivului perfect; a condiţionalului-optativ perfect; a infinitivului perfect; a prezumtivului prezent.

• ex. **voi fi cumpărat/să fi învăţat/aş fi dus/a fi chemat/să fi existând?** etc.

– **a avea** = contribuie la formarea perfectului compus al modului indicativ şi la formarea timpurilor modului condiţional-optativ.

• ex. **am învăţat/ai învăţat/a învăţat** etc.;
aş citi/ai citi/ar citi etc.

– **a vrea (a voi)** = ajută la formarea viitorului literar sau popular.

• ex. **voi** învăţa, **vei** învăţa, **va** învăţa, **vom** învăţa, **veţi** învăţa, **vor** învăţa; **oi** şti, **or** învăţa, **a (va)** veni el, **o să mă duc (mă voi duce)**, **ai (vei)** şti etc.

* **verbele care intră în structura locuţiunilor verbale** (cele care intră în relaţie cu alte părţi de vorbire pentru a forma o unitate semantico-gramaticală):

• ex. **a da** de ştire, **a da** ortul popii;
a o face lată, **a face** praf;
a prinde de veste, **a prinde** cu mâţa în sac, **a prinde** rădăcini;
a ţine minte, **a ţine** hangul (isonul).

* **auxiliarele sintactice**:

– **verbele copulative** = cele care, singure, sunt lipsite de sens şi împreună cu numele predicativ formează predicatul nominal; ele se află la moduri personale iar numele predicative pot fi: substantive, adjective, verbe la moduri nepersonale etc.; aceste verbe se mai numesc şi **copule** – (elemente de legătură între subiect şi numele predicativ).

• ex. **a fi, a deveni, a părea, a reprezenta, a constitui, a rămâne, a ieşi, a însemna, a întruchipa, a ajunge, a se naşte, a se face, a se preface (în)** etc.
Fratele meu **a devenit arhitect**.
Vecinul meu **părea supărat**.
Ploaia **s-a prefăcut în lapoviţă**.

✓ Aproape toate aceste verbe pot fi folosite în două ipostaze distincte în funcţie de context:

a) <u>ca verbe predicative</u>
- Ion **este (există)** pe lista premianţilor.
- El **a însemnat** (a notat) exerciţiul pe caiet.
- **A ieşit** (a plecat) iute pe uşă.

b) <u>ca verbe nepredicative (copulative)</u>
Ion **este premiant**.
Tinereţea **înseamnă veselie**.
Dan a ieşit **(a devenit) medic**.

Scanned with OKEN Scanner

- **A ajuns** (a venit) acasă. Tata **a ajuns director**.
- Ei **au constituit** o ligă pentru tineret. Copiii **constituie bucuria** părinţilor.
- Copiii **au întruchipat** un om de zăpadă. Întotdeauna, copiii **au întruchipat mândria** bunicilor.
- **S-a făcut** un lucru bun, azi. **S-a făcut neatent** (a devenit) neatent de la o vreme.
- Eminescu **s-a născut** în 1850. Anca **s-a născut poetă** peste noapte.
- Radu **a rămas** în vacanţă la bunici. Radu **a rămas repetent** şi anul acesta.

✓ Vebul „a deveni" este întotdeauna copulativ.

Verbul „a fi", când **este copulativ**, este cel mai abstractizat (lipsit total de conţinutul său iniţial) şi serveşte exclusiv drept copulă la formarea predicatului nominal (G. Beldescu).

Toate celelelte verbe copulative sunt considerate verbe **semi-copulative** (Valeria Guţu Romalo), pentru că sunt lipsite numai parţial de conţinutul lor lexical, verificarea sensului lor făcându-se numai în cadrul contextului (vezi exemplele de mai sus).

CATEGORIILE GRAMATICALE ALE VERBULUI

Verbul este partea de vorbire care are flexiunea cea mai bogată dintre toate părţile de vorbire. El dispune de următoarele categorii flexionare:

– **specifice**: diateza, modul şi timpul;

– **nespecifice**: persoana şi numărul, (iar la participiu verbul are forme diferite de gen masculin şi de gen feminin).

CONJUGAREA *reprezintă trecerea verbului prin toate categoriile gramaticale într-un mod organizat pe moduri, timpuri, persoane, numere, diateze, în funcţie de terminaţia infinitivului.*

După **sufixul infinitivului** (caracteristica conjugării), verbele din limba română se grupează în patru conjugări:

I. cu sufixul **„a"**: a ced**a**, a form**a**, a cânt**a**, a lupt**a**;
II. cu sufixul **„ea"**: a b**ea**, a ved**ea**, a av**ea**, a tăc**ea**;
III. cu sufixul **„e"** (neacc.): a trec**e**, a fac**e**, a spun**e**;
IV. cu sufixul **„i" sau „î"**: a priv**i**, a lov**i**, a hotărî

CATEGORIILE GRAMATICALE ale verbului sunt:

A. DIATEZA *– forma pe care o ia verbul pentru a arăta raportul dintre acţiunea pe care o exprimă şi subiectul gramatical.*

În limba română sunt trei diateze: **activă, pasivă şi reflexivă.**

1. **DIATEZA ACTIVĂ** – arată că subiectul gramatical săvârşeşte acţiunea.

♦ ex. „Şi Domnul **face** o lecţie, uite aşa, cum o **făcea** întotdeauna."
(M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

„**Voi merge**, paşă, **să cerşesc**
Dar mila voastră **n**-o **primesc**." (G. COŞBUC)
„Dacă **văzui şi văzui**,
Îmi luai coasa din cui." (FOLCLOR)

2. **DIATEZA PASIVĂ** – arată că subiectul gramatical suferă acţiunea săvârşită de altcineva (desemnat prin complementul de agent, respectiv subiectul logic, care răspunde la întrebările: **de cine? de către cine?**; el poate fi exprimat în context sau subînţeles din reconstituirea logică a comunicării).

• ex. „...Nicu Bălcescu **a fost însărcinat** de comitet a redacta proclamaţia revoluţionară." (I. GHICA)
– Să ştiţi, oameni buni,/că pieirea mea **e poruncită** de turci." (M. SADOVEANU)
„Drumurile **sunt păzite** de ostaşi..." (Z. STANCU)
(Sb. gram.) + (vb. diateza pasivă = PV) + (compl. de agent)
Faptele bune **sunt făcute** în împrejurări diferite. (de oameni = compl. de agent)

OBSERVAŢII:

✓ Diateza pasivă se construieşte din participiul verbului de conjugat (acordat în gen şi număr cu subiectul gramatical) în faţa căruia se află verbul auxiliar „a fi"; modul, timpul, persoana şi numărul verbului la diateza pasivă sunt indicate de verbul „a fi":

• ex. eu sunt chemat
tu eşti chemat
el este chemat
ea este chemată
(verbul „a fi" este flexionar)

noi suntem chemaţi
voi sunteţi chemaţi
ei sunt chemaţi
ele sunt chemate
(participiul verbului are gen şi număr comportându-se ca un adjectiv cu două terminaţii)

✓ Analiza unui verb la diateza pasivă se realizează astfel:

• ex. Ea **a fost laudată** de profesor.

a fost lăudată = verb la diateza pasivă, mod indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a, singular (aşa cum arată verbul „a fi"), gen fem., conjugarea I. (aşa cum arată participiul verbului de conjugat „a lăuda")

✓ Verbele la diateza pasivă aflate la moduri personale **au funcţia de predicat verbal**, deoarece verbul „a fi" cu care se construieşte această diateză este un verb auxiliar şi nu un verb copulativ.

✓ Unele forme verbale de la diateza activă sunt asemănătoare cu forme ale diatezei pasive. Ele se deosebesc prin:
– caracterul variabil după gen şi număr al participiului pasiv;
– ceea ce se întâmplă cu subiectul (dacă săvârşeşte acţiunea sau o suferă);
– existenţa unui complement de agent în context sau posibilitatea ca acesta să se deducă prin logică.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Eu **voi fi învăţat** destul pentru astăzi.
(voi fi învăţat = subiectul face acţiunea – diateza activă)
Eu **voi fi învăţat** de tata să şofez.
(voi fi învăţat: subiectul suferă acţiunea făcută de complementul de agent „tata")

✓ Nu confundaţi verbele la diateza pasivă cu predicatul nominal, mai ales, dacă forma este identică.

Comparaţi:

• ex. El **este liniştit** de când îl ştiu.
(este liniştit = exprimă o calitate proprie, din fire – predicat nominal)
El **este liniştit** doar de părinţi.
(este liniştit = exprimă o calitate dobândită cu ajutorul complementului de agent – diateza pasivă = predicat verbal)
Poarta **este închisă**. (PN)
Poarta **este închisă** cu cheia. (PV)
Radu **este limitat** în gândire. (PN)
Drumul **este limitat** de constructori. (PV)
Perimetrele **sunt mărginite**. (PN)
Camerele **sunt mărginite** de pereţi. (PV)

✓ Numai verbele tranzitive pot avea diateza pasivă, cu excepţia unora: **a ustura, a avea, a durea, a putea, a vrea, a dormi etc.**

3. **DIATEZA REFLEXIVĂ** – arată că subiectul participă întens la acţiune; acţiunea este făcută de subiectul gramatical şi suportată de obiectul (direct sau indirect) exprimat prin pronumele reflexiv care reprezintă subiectul.

• ex. „**Mă gândesc** dacă n-ar fi bine să înştiinţăm pe Măria-Sa..."
(M. SADOVEANU)
„**Închipuieşte-ţi** că nu m-ai doborât, flăcăule, zise zmeul." (FOLCLOR)

Verbele reflexive se conjugă la fel ca şi verbele active. În plus, ele sunt însoţite de formele neaccentuate de dativ sau de acuzativ ale pronumelui reflexiv (sau ale pronumelui personal cu valoare reflexivă), care reprezintă şi **marca specifică diatezei reflexive**:

– la dativ: **îmi, mi-; îţi, ţi-; îşi, şi-; ne, ne-; vă, v-; îşi, şi-;**
– la acuzativ: **mă, m-; te; se, s-; ne; vă, v-; se, s-;**

OBSERVAŢII:

✓ După „GRAMATICA LIMBII ROMÂNE" ed. Academiei (1966), „diateza reflexivă nu este o categorie omogenă: definiţiile subcategoriilor sale se deosebesc între ele în aşa măsură, încât nu pot fi reduse la o definiţie unitară. În cadrul acestei diateze intră **numai verbele însoţite de pronume reflexive care nu pot fi înlocuite** cu pronume personale sau cu substantive în acelaşi caz. Aşadar, ea cuprinde **reflexivul dinamic** (ex. îşi revine, îşi închipuie, se roagă, se teme etc.)

Scanned with OKEN Scanner

şi **reflexivul impersonal** (ex. se întâmplă, se pare, se zvoneşte etc.).

Când pronumele reflexive care stau pe lângă verbe **pot fi înlocuite** printr-un pronume personal sau printr-un substantiv în acelaşi caz cu el şi **are funcţia de complement direct sau indirect**, verbele nu mai aparţin diatezei reflexive, ci sunt incluse la diateza activă (ca o subcategorie numită pronominală) sau **verbe pronominale** (verbe active însoţite de pronume reflexive cu rol de complement)."

- ex. **Mă spăl şi mă pieptăn** în fiecare dimineaţă.
  (**mă** = poate fi înlocuit cu „pe mine", „te", „îl")

✓ „Unii specialişti consideră ca formând diateza reflexivă numai cele trei clase: **reflexivul dinamic, reflexivul impersonal şi reflexivul pasiv**."

✓ Un punct de vedere interesant este susţinut în lucrarea „Morfologia limbii române", autor Gh. Constantinescu-Dobridor, în care se afirmă: „Marca diatezei reflexive este deci întotdeauna pronumele reflexiv, forma neaccentuată de dativ sau de acuzativ, indiferent de gradul său de sudură cu verbul însoţit, indiferent de diversitatea valorilor pe care le poate reprezenta, indiferent de prezenţa sau de absenţa funcţiilor sale sintactice. Numai o definiţie care ţine seama de aspectul formal (sau şi de aspectul formal) poate rezolva problema diatezelor în limba română. Definiţia curentă, bazată exclusiv pe conţinut duce, în cele din urmă, la o caracterizare unilaterală a acestei diateze, la desfiinţarea ei."

✓ Potrivit diverselor consideraţii pe această temă, definirea diatezei reflexive este foarte controversată. Aşteptăm cu încredere ca cercetarea lingvistică actuală să stabilească un punct de vedere unitar în această privinţă, criteriu atât de necesar în evaluarea corectă a lucrărilor scrise cu prilejul diverselor examene.

O POSIBILĂ EVALUARE A DIATEZEI REFLEXIVE:

I. **Diateza reflexivă propriu-zisă** cu următoarele valori:

1. **reflexiv dinamic** – acţiunea este făcută cu participarea intensă a subiectului sau cu un interes special.
   (a se făli, a se apuca (de treabă), a-şi închipui, a se căi, a se abţine, a se mândri, a se codi, a se năpusti, a se strădui, a-şi imagina etc)
   - ex. **Să te apuci** iarna de zugrăvit este neplăcut.
     Îmi închipui că nu te-am văzut azi.
2. **reflexiv impersonal**: – subiectul este neexprimat; important este că acţiunea are loc, neinteresând cine o face; reflexivele impersonale se construiesc numai cu pronumele reflexive în acuzativ.
   (se pare, se vorbeşte, se trăieşte, se crede, se doarme, se înserează, se înnoptează, se desprimăvărează, se cade, se cuvine, se întâmplă etc.
   – unele se referă la procese umane, altele se referă la procese naturale cu sens eventiv)
   - ex. În casa voastră **se trăieşte** bine.
     Se cuvine să fim politicoşi cu gazda noastră.
     Curând **se desprimăvărează**.

Scanned with OKEN Scanner

II. **Verbe pronominale** – verbe construite cu pronume reflexiv (cu posibilitatea de a fi înlocuit prin pronume personal cu funcţia de complement direct sau indirect). În această categorie se disting grupele:

1. **verbe pronominale obiective**: (subiectul face acţiunea şi tot el o suferă; acest reflexiv este denumit drept reflexivul propriu-zis, autentic; verbul din structura reflexivă este tranzitiv la origine şi este precedat de pronumele reflexiv în dativ sau acuzativ cu funcţie de complement direct sau indirect).
   - ex. Astăzi, el **se îmbracă** frumos ca în zi de sărbătoare. (pe sine, pe el = compl. direct)
     Lizuca **îşi croieşte** drum prin dumbravă. (sieşi, ei = compl. indirect)
2. **verbe pronominale reciproce**: (acţiunea este făcută simultan de două sau mai multe subiecte, fiecare dintre ele suferind rezultatul acţiunii celuilalt)
   - ex. Bunicii **se respectau** întotdeauna. (unul pe altul)
     Certăreţii **îşi ziceau** vrute şi nevrute. (unii altora)
3. **verbe pronominale posesive**: (subiectul este posesor al obiectului verbului; se construieşte numai cu pronume în dativ; sensul de reflexiv posesiv se realizează numai când verbul din structură este reflexiv la origine).
   - ex. Dan **îşi ajută** colegul de bancă.
     Anca **şi-a uitat** caietul de teme.
4. **verbe pronominale participative**: (presupune identitatea dintre subiectul gramatical, ca autor interesat al unui proces exterior, şi obiectul reprezentat prin pronumele reflexiv în dativ cu funcţia de complement indirect)
   - ex. Tata **îşi construieşte** un nou cămin. (pentru sine, pentru el, în interesul lui)
5. **verbe pronominale cu sens de reflexiv-pasiv**: verbele construite cu pronume reflexive care, datorită sensului lor pasiv, pot fi înlocuite cu aceleaşi verbe la diateza pasivă cu „a fi"; ele se construiesc numai cu pronumele în acuzativ. („GRAMATICA ACADEMIEI " consideră că aparţin diatezei pasive)
   - ex. În familie **se hotărăşte** educaţia copilului. (este hotărâtă)
     Cărţile **se corectează** la editură. (sunt corectate)
6. **verbe pronominale cu sens de reflexiv eventiv**: (verbele construite cu pronumele reflexiv în acuzativ care arată că subiectul se transpune în altă stare decât cea în care se găsea).
   - ex. Untura din borcan **se râncezeşte**.
     Deodată, Ion **se îngălbeneşte** la faţă.

   După rolul pronumelui reflexiv, verbele eventive pot avea sensuri apropiate de alte valori ale reflexivului:
   – de reflexivul dinamic: **se înverzeşte, se mâhneşte;**
   – de reflexivul impersonal: **se luminează, se înnorează**
   – de reflexivul pasiv: **se croieşte, se transformă, se strâmtează, se modifică.**
   - ex. Orice locuinţă **se modifică** de constructor. (**este modificată**)

Scanned with OKEN Scanner

Verbele eventive nu sunt legate în mod obligatoriu de pronumele reflexive. De exemplu, verbele: **„a asuda, a înţepeni, a îngălbeni, a paraliza, a înnopta“** etc. sunt eventive şi fără pronume reflexiv, apropiindu-se astfel de verbele active.

REŢINE!

1.Unele verbe sunt numai reflexive: **a-şi însuşi, a-şi asuma, a-şi închipui, a se gândi, a se teme, a se cicatriza, a se sinucide, a se abţine** etc.

2. Alte verbe nu pot avea diateza reflexivă**: a ploua, a tuna, a dura, a durea, a fi, a vieţui, a dăinui, a trebui** etc.

3. Pronumele reflexiv care însoţeste verbul la diateza reflexivă se poate afla în poziţie:

– proclitică – **se** numeşte, **îşi** asumă;
– enclitică – (la gerunziu: văzându-**se**; căutându-**şi**);
– intermediară – (în formele verbale inverse: vedea-**m**-aş, duce-i-**s**-ar).

4. Uneori, întâlnim formaţii paralele de verbe (reflexive şi nereflexive) între care se produc treceri de la o diateză la alta sau mutaţii de sensuri:

• ex. **a face (a realiza)/a (se) face/a se preface**
(diateza activă) (diateza reflexivă)
a duce (a căra)/a (se) duce... pe copcă, pe lumea cealaltă.
a lua (a apuca)/a (se) lua (a se căsători)/a (se) lua... măsuri, (în vedere, de păr) etc.
a trece (a păşi, a traversa)/a (se) trece... cu vederea, „a se vesteji“ etc.

B. PERSOANA ŞI NUMĂRUL

PERSOANA este forma (nespecifică) pe care o ia verbul pentru a arăta fiinţa, lucrul sau situaţia cărora li se atribuie acţiunea, starea sau existenţa exprimată de el. Ca şi pronumele, verbul are categoria ***de persoană*** *cu forme deosebite:*

1. **Persoana I** (arată că acţiunea este făcută de cel care vorbeşte):
• ex. Eu **vorbesc** în numele tuturor.
Noi **pregătim** o piesă de teatru.
2. **Persoana all-a** (arată că acţiunea este săvârşită de cel cu care vorbeşte):
• ex. Tu **vei rezolva** toate problemele.
Voi **vorbiţi** numai cu mine.
3. **Persoana a III-a** (arată că acţiunea este realizată de altcineva în afara de cei doi vorbitori; persoana a III-a nu este obligatoriu să fie fiinţă, ci poate fi şi o situaţie sau un lucru):

Scanned with OKEN Scanner

• ex. El (ea) **învaţă** pentru examen.
Ei (ele) **citesc** o carte interesantă.
Manualul (el) **precizează** o definiţie.

NUMĂRUL este forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acţiunea este făcută de un singur autor sau de mai mulţi autori.

1. Singular: Profesorul **explică** lecţia.
2. Plural: Elevii **ascultă** cu atenţie.

***C. MODUL** este forma flexionară a verbului care exprimă felul în care se desfăşoară sau în care vorbitorul consideră că se desfăşoară acţiunea.*

CLASIFICAREA MODURILOR VERBULUI

I. DUPĂ CRITERIUL MORFOLOGIC:

1. **Moduri personale** (care au în flexiunea lor categoria de persoană şi număr şi pot forma predicatul unei propoziţii):
   – INDICATIVUL
   – CONJUNCTIVUL
   – CONDIŢIONAL-OPTATIVUL
   – IMPERATIVUL

OBSERVAŢIE:

✓ PREZUMTIVUL este o categorie „neconstituită ferm, care nu aparţine în mod exclusiv nici categoriei conjugării, nici celei a modului. Din nevoile utilizării în vorbire va fi tratat, în mod convenţional, în cadrul modurilor".

2. **Moduri nepersonale** (care nu au în flexiunea lor categoria de persoană şi de număr şi nu pot forma predicatul unei propoziţii; ele nu au forme flexionare şi au funcţiune de părţi secundare de propoziţie):
   – INFINITIVUL
   – PARTICIPIUL
   – GERUNZIUL
   – SUPINUL

II. DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC:

1. **Moduri predicative** (cele care pot forma, **singure**, nucleul comunicării – predicatul; sunt predicative numai modurile personale)
2. **Moduri nepredicative** (cele care **nu pot forma singure** predicatul; sunt nepredicative modurile nepersonale; în propoziţie, verbele aflate la modurile nepersonale au funcţia sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut sau complement.)

III. DUPĂ MODALITĂŢILE DE FORMARE A STRUCTURII:

1. **simple**: modurile formate cu ajutorul sufixelor sau al morfemului (prepoziţie): „de" „la", „pentru"):

Scanned with OKEN Scanner

– **gerunziul**: văzând, citind;
– **participiu**: citit, scris;
– **supinul**: (**de, la, pentru**) citit
– **imperativul**: învaţă! (morfem – intonaţia)

2. **compuse**: modurile realizate cu ajutorul auxiliarelor morfologice („a avea, a fi, a vrea"):
– **condiţional-optativul**: **aş** dori;
– **prezumtivul**: **ar fi** având;
– **toate modurile diatezei pasive**

3. **mixte**: modurile realizate cu sufixe flexionare, cu auxiliare morfologice şi cu morfemul „să" sau cu „a":
– **indicativul**: **am** mâncat, vorbeai;
– **conjunctivul**: **să** discutăm, **să fi** spus;
– **infinitivul**: **a fi** lăudat.

D. TIMPUL *este forma flexionară a verbului care indică momentul în care se săvârşeşte acţiunea.*

În limba română verbul are următoarele timpuri:

1. TIMPUL PREZENT – exprimă, de obicei, o acţiune care se petrece în momentul vorbirii (simultană cu acesta sau o acţiune permanentă). El poate avea mai multe valori, unele dintre ele fiind folosite în scop stilistic: **prezentul istoric (narativ) pentru dinamizarea acţiunii povestite şi prezentul etern (gnomic)** care exprimă adevăruri considerate permanente.

• ex. Acum **citesc** o carte. (în momentul vorbirii)
Stau în casă şi **privesc** în jurul meu. (acţiune prezentă simultană)
„Mircea însuşi **mâna**-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care **vine, vine, vine, calcă** totul în picioare." (prezent istoric care dinamizează acţiunea) (M. EMINESCU)
„Patria **e** cerul cu soare, **e** cerul cu nori
E cerul cu lună şi **e** cerul cu stele." (Z. STANCU)
(prezentul etern – prezentul permanenţei)
(timpul prezent se regăseşte şi la modurile: conjunctiv, condiţional-optativ, imperativ şi prezumtiv)

2. TIMPUL TRECUT – exprimă anterioritatea procesului faţă de momentul vorbirii şi include patru valori:

a) **imperfectul**: – exprimă o acţiune trecută şi neterminată în momentul la care se referă vorbirea; poate avea, la rându-i, următoarele valori:

• ex. „Codrii uriaşi.... **ţipau** de usturime înăduşită." (imperfect absolut)
(C. HOGAŞ)
Mergeam cu voi dacă m-aţi fi invitat. (mergeam = aş fi mers ; valoare de cond. optativ)

Scanned with OKEN Scanner

Acum eu **eram** doctorul şi tu **erai** pacientul. (imperfectul înlocuieşte prezentul în limbajul copiilor)

b) **perfectul simplu**: – exprimă o acţiune realizată şi terminată de curând; este folosit în regiunile din apusul ţării (Banat şi Oltenia); poate avea nuanţe stilistice în naraţiuni)

• ex. „**Dădui** în lături stavila de la intrare şi **ieşii** afară din... vizunie."
(C. HOGAŞ)

În sfârşit, **spuseşi** şi tu adevărul. (arată reproşul)
Grozav mai **sărişi** pârleazul. (arată ironia)

c) **perfectul compus**: – exprimă o acţiune realizată şi terminată în trecut, cu o precizare nedefinită a momentului; se formează din indicativul prezent al verbului „a avea" şi participiul verbului de conjugat.

• ex. „De la arcul Carpaţilor
Am înţeles că putem visa
Până la luceafăr şi chiar mai sus" (M. SORESCU)
(am = „a avea" – ind. prezent + înţeles = participiul verbului de conjugat)

d) **mai mult ca perfectul**: – arată o acţiune terminată înaintea altei acţiuni trecute; se formează din tema perfectului simplu + sufixul „se" specific + desinenţe.

• ex. „Aşa **se răzbunase** Zeus pe oamenii lui Prometeu, care **râseseră** de dânsul."
(AL. MITRU)

(râse + se + ră)
tema + sufix + desinenţă
(timpul perfect al conjunctivului, al condiţional– optativului, al infinitivului şi al prezumtivului apartine timpului trecut)

3. TIMPUL VIITOR – exprimă o acţiune care se va petrece după momentul vorbirii:

a) **viitorul** – se formează din indicativul prezent al verbului auxiliar „a vrea (voi)" şi infinitivul prezent al verbului de conjugat; are forme literare şi forme populare realizate din construcţii simple sau compuse.

• ex. „**Vom merge** negreşit la curtea împăratului Roşu." (BASME)
„**O găsi** el undeva să se ascundă." (o găsi = va găsi)
(CAMIL PETRESCU)
„**Am să mă rog** pentru tine, Făt-Frumos!" (am să mă rog = mă voi ruga)

b) **viitorul anterior** – indică o acţiune viitoare care va fi încheiată înaintea altei acţiuni viitoare; se formează din viitorul auxiliarului „a fi" şi participiul verbului de conjugat şi are adesea valoare de prezumtiv.

• ex. „**Vei fi plecat** de mult, de nu te opream – zise Patrocle."
(M. SADOVEANU)
„**O** mai **fi zăbovit** o zi, două pe la bunici – spuse moş Gheorghe."
(o fi zăbovit = prezumtiv) (I. TEODOREANU)

Scanned with OKEN Scanner

TABLOUL MODURILOR ŞI AL TIMPURILOR VERBALE

A. MODURILE PERSONALE (PREDICATIVE)

I. INDICATIV

• CE DENUMEŞTE: **arată o acţiune reală, sigură.**

TIMPURI: 1. prezent 2. imperfect 3. perfect simplu 4. perfect compus 5. mai mult ca perfectul 6. viitor 7. viitor anterior

1. **prezent:**
   – sufixe: **Ø, ez, esc, ăsc**
   – desinenţe: **0, i, a, e**
   – omonimii: pers. a III-a sg. cu a III-a pl.
   pers. I sg. cu a III-a pl.

conjugare:

eu laud(o)	formez	citesc	hotărăsc
tu lauzi	formezi	citeşti	hotărăşti
el laudă	formează	citeşte	hotărăşte
noi lăudăm	formăm	citim	hotărâm
voi lăudaţi	formaţi	citiţi	hotărâţi
ei laudă	formează	citesc	hotărăsc

2. **imperfect:**
   – sufixe + desinenţe: **a/m, a/i, a, a/m, a/ţi, a/u**
   – omonimie: pers. I sg. cu pers. I pl.

conjugare:

eu lăudam	formam	citeam	hotăram
tu lăudai	formai	citeai	hotărai
lăuda	forma	citea	hotăra
noi lăudam	formam	citeam	hotăram
voi lăudaţi	formaţi	citeaţi	hotăraţi
ei lăudau	formau	citeau	hotărau

3. **perfect simplu:**
   – sufixe + desinenţe:
   sg. pers. I (a, u, se, i, î)/ i **pl.**: răm
   pers. II (a, u, se, i, î)/şi, răţi
   pers. III (ă, u, se, i, î) ră

conjugare:

eu lăudai	văzui	mersei	citii	hotărâi
tu lăudaşi	văzuşi	merseşi	citişi	hotărâşi
el lăudă	văzu	merse	citi	hotărî
noi lăudarăm	văzurăm	merserăm	citirăm	hotărârăm
voi lăudarăţi	văzurăţi	merserăţi	citirăţi	hotărârăţi
ei lăudară	văzură	merseră	citiră	hotarâră

Scanned with OKEN Scanner

4. **perfectul compus**:
– verb auxiliar (morfem): **am, ai, a, am, aţi, au**
– sufixe de la participiu: „**t**“, „**s**“
– omonimie: pers. I. sg. cu pers. I. pl.
conjugare:

eu am lăudat	am văzut	**am** mers	**am** citit
tu **ai** lăudat	**am** văzut	**am** mers	**am** citit
el **a** lăudat	**a** văzut	**a** mers	**a** citit
noi **am** lăudat	**am** văzut	am mers	**am** citit
voi **aţi** lăudat	**aţi** văzut	**aţi** mers	**aţi** citit
ei **au** lăudat	**au** văzut	**au** mers	**au** citit

5. **mai mult ca perfectul**:
– sufix specific: „**se**“; „**se/se**“ (la unele verbe) +
+ desinenţe: **m, şi, 0, răm, răţi, ră**
conjugare:

eu lăuda**sem**	văzu**sem**	merse**sem**	fu**sesem**	hotărâ**sem**
tu lăuda**seşi**	văzu**seşi**	merse**seşi**	fu**seseşi**	hotărâ**seşi**
el lăuda**se**	văzu**se**	merse**se**	fu**sese**	hotărâ**se**
noi lăuda**serăm**	văzu**serăm**	merse**serăm**	fu**seserăm**	hotărâ**serăm**
voi lăuda**serăţi**	văzu**serăţi**	merse**serăţi**	fu**seserăţi**	hotărâ**serăţi**
ei lăuda**seră**	văzu**seră**	merse**seră**	fu**seseră**	hotarâ**seră**

6. **viitor**:
– verb auxiliar (morfem): **a vrea: voi, vei, va, vom, veţi, vor**
– sufixe de la infinitiv: **a, ea, e, i(î)**
conjugare:

eu **voi** lăuda	**voi** vedea	**voi** merge	**voi** citi	**voi** coborî
tu **vei** lăuda	**vei** vedea	**vei** merge	**vei** citi	**vei** coborî
el **va** lăuda	**va** vedea	**va** merge	**va** citi	**va** coborî
noi **vom** lăuda	**vom** vedea	**vom** merge	**vom** citi	**vom** coborî
voi **veţi** lăuda	**veţi** vedea	**veţi** merge	**veţi** citi	**veţi** coborî
ei **vor** lăuda	**vor** vedea	**vor** merge	**vor** citi	**vor** coborî

7. **viitorul anterior**:
– verbe auxiliare (morfeme): „**a voi + a fi**“
– sufixe de la participiu: „**t, s** „
conjugare:

eu **voi fi** lăudat	**voi fi** văzut	**voi fi** mers	**voi fi** citit	**voi fi** coborît
tu **vei fi** lăudat	**vei fi** văzut	**vei fi** mers	**vei fi** citit	**vei fi** coborît
el **va fi** lăudat	**va fi** văzut	**va fi** mers	**va fi** citit	**va fi** coborît
noi **vom fi** lăudat	**vom fi** văzut	**vom fi** mers	**vom fi** citit	**vom fi** coborît
voi **veţi fi** lăudat	**veţi fi** văzut	**veţi fi** mers	**veţi fi** citit	**veţi fi** coborît
ei **vor fi** lăudat	**vor fi** văzut	**vor fi** mers	**vor fi** citit	**vor fi** coborît

Scanned with OKEN Scanner

II. C O N J U N C T I V

• CE DENUMEŞTE: **arată o acţiune posibilă, realizabilă.**

TIMPURI: 1. prezent 2. perfect

1. **prezent**:

– morfem: **„să“**

– sufixe şi desinenţe ca la indicativ prezent, cu unele diferenţe: 0, ez, esc, ăsc

– omonimie: pers. a III-a sg. cu a III-a pl.

conjugare:

eu **să** laud Ø	**să** formez	**să** citesc	**să** hotărăsc
tu **să** lauzi	**să** formezi	**să** citeşti	**să** hotărăşti
el **să** laude	**să** formeze	**să** citească	**să** hotărască
noi **să** lăudam	**să** formăm	**să** citim	**să** hotărâm
voi **să** lăudaţi	**să** formaţi	**să** citiţi	**să** hotărâţi
ei **să** laude	**să** formeze	**să** citească	**să** hotărască

---

2. **perfect**:

– morfem: **„să“**

– verb auxiliar: **„a fi“**

– sufixe de la participiu: **„t, s“**

conjugare:

eu **să fi** lăudat	**să fi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit
tu **să fi** lăudat	**săfi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit
el **să fi** lăudat	**să fi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit
noi **să fi** lăudat	**să fi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit
voi **să fi** lăudat	**să fi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit
ei **să fi** lăudat	**să fi** văzut	**să fi** mers	**să fi** citit

---

OBSERVAŢII:

✓ Nu confundaţi formele de viitor popular: **o să** merg, **am să** mânânc (voi merge, voi mânca), cu prezentul conjunctivului.

✓ Persoana a III-a a conjunctivului poate apărea uneori şi fără conjuncţia „să“, formele acesteia fiind omonime cu cele ale indicativului prezent. Deosebirea se face cu ajutorul desinenţelor specifice:

• ex. **Fie, facă singur, meargă singură, hotărască singuri**

la indicativ prezent: **el face** singur, **ea merge** singură, **ei hotărăsc** singuri.

✓ Conjunctivul include mai multe nuanţe semantice, una dintre ele fiind şi aceea de imperativ:

• ex. **Trăiască** libertatea! **Plece** unde-o vrea!

Să nu pleci de acasă! **Să nu întârzii** la masă

Scanned with OKEN Scanner

III. CONDIŢIONAL-OPTATIV

• CE DENUMEŞTE: **exprimă o acţiune dorită a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiţii.**

TIMPURI: 1. prezent 2. perfect

1. **prezent**:

– verb auxiliar **„a avea“**: **aş, ai, ar, am, aţi, ar**

– sufixe de la infinitiv: **a, ea, e, i/î**

– omonimie: pers. a III-a sg. cu a III-a pl.

conjugare:

eu **aş** lăuda	**aş** vedea	**aş** merge	**aş** citi	**aş** hotărî
tu **ai** lăuda	**ai** vedea	**ai** merge	**ai** citi	**ai** hotărî
el **ar** lăuda	**ar** vedea	**ar** merge	**ar** citi	**ar** hotărî
noi **am** lăuda	**am** vedea	**am** merge	**am** citi	am hotărî
voi **aţi** lăuda	**aţi** vedea	**aţi** merge	**aţi** citi	**aţi** hotărî
ei **ar** lăuda	**ar** vedea	**ar** merge	**ar** citi	**ar** hotărî

2. **perfect**:

– verb auxiliar **„a avea + a fi“**

– sufixe de la participiu: **„t, s“**

conjugare:

eu **aş fi** lăudat	**aş fi** văzut	**aş fi** mers	**aş fi** citit	**aş fi** hotărât
tu **ai fi** lăudat	**ai fi** văzut	**ai fi** mers	**ai fi** citit	**ai fi** hotărât
el **ar fi** lăudat	**ar fi** văzut	**ar fi** mers	**ar fi** citit	**ar fi** hotărât
noi **am fi** lăudat	**am fi** văzut	**am fi** mers	**am fi** citit	**am fi** hotărât
voi **aţi fi** lăudat	**aţi fi** văzut	**aţi fi** mers	**aţi fi** citit	**aţi fi** hotărât
ei **ar fi** lăudat	**ar fi** văzut	**ar fi** mers	**ar fi** citit	**ar fi** hotărât

IV. IMPERATIV

• CE DENUMEŞTE: **exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat sau o rugăminte adresate de vorbitor persoanei cu care vorbeşte; la formele identice cu indicativul prezent sau cu infinitivul prezent se deosebeşte prin intonaţie.**

TIMP: **prezent**

FORME: 1. **afirmativă (pozitivă)** **2. negativă**:
(au numai persoana a II-a sg. şi a II-a plural)

1. **afirmativă (pozitivă)**:

– desinenţe identice cu ale indicativului prezent (le deosebeşte intonaţia);

conjugare:

pers. II-a sg.:	laudă tu!	vezi tu!	mergi tu!	citeşte tu!	hotărăşte tu!
pers. II-a pl.:	lăudaţi voi!	vedeţi voi!	mergeţi voi!	citiţi voi!	hotărâţi voi!

Scanned with OKEN Scanner

2. **negativă**:
– omonimie la singular cu infinitivul: **„a, ea, e, i/î“**
– omonimie la plural cu indicativul prezent

conjugare:
pers. a II-a sing. şi a II-a pl.

nu lăud**a** tu!	nu ved**ea** tu!	nu merg**e** tu!	nu priv**i** tu!	nu hotărî tu!
nu lăud**aţi** voi!	nu ved**eţi** voi!	nu merg**eţi** voi!	nu priv**iţi** voi!	nu hotărâ**ţi** voi!

OBSERVAŢII:

✓ Unele verbe au persoana a II-a singular identică cu persoana a III-a singular a indicativului prezent:
cântă tu! el **cântă**
lucrează tu! el **lucrează**

✓ Alte verbe au persoana a II-a singular identică cu aceeaşi persoană a indicativului prezent:
treci tu! tu **treci**
mergi tu! tu **mergi**

✓ La persoana a II-a plural toate verbele au la imperativ aceeaşi formă ca şi persoana a II-a plural a indicativului:
cântaţi voi! voi **cântaţi**
treceţi voi! voi **treceţi**

✓ Imperativul negativ are la persoana a II-a singular aceeaşi formă ca şi infinitivul; la persoana a II-a plural, imperativul negativ nu se deosebeşte de imperativul pozitiv:
a II-a singular:
nu merge tu! **a merge**
nu privi tu! **a privi**
a II-a plural:
nu mergeţi voi! **mergeţi**!
nu priviţi voi! **priviţi**!

✓ Unele verbe de conjugarea a IV-a care au rădăcina terminată în „i“ se scriu cu doi de „i“ la imperativ, forma negativă:
nu pustii tu! **nu te sfii tu!**

REŢINE! Distincţia imperativului de modurile arătate mai sus se face cu ajutorul intonaţiei (morfem specific acestui mod). Imperativul imprimă acţiunii verbului un anumit dinamism, o vioiciune deosebită care nu este specifică altor moduri.
Un alt mijloc de control îl constituie faptul că verbele la imperativ, de cele mai multe ori, sunt însoţite de substantive în vocativ indicând persoana căreia i se adresează:
♦ ex. Omule, **pleacă** de aici!
Îngrijeşte-te, băiatule!

Scanned with OKEN Scanner

✓ Un grup de verbe cu infinitivul în „ea", „e", „i" au forme duble la imperativ singular, unele cu „i", altele cu „e".
Distincţia dintre ele se face sintactic: dacă sunt intranzitive, aceste verbe au desinenţa „i", iar dacă sunt tranzitive (urmate de un complement direct), au desinenţa „e":

fierbi tu! fierbe-l tu! / crezi tu! crede-l tu!
minţi tu! minte-mă tu! / treci tu! trece-mă tu!

Alte verbe apar cu forme analogice:

• ex. **dedu – deduce-l; introdu – introduce-l; condu – conduce-l;**
(vezi Grigore Brâncuş în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ")

PREZUMTIVUL

• CE DENUMEŞTE: **exprimă o acţiune posibilă, prezentată ca presupusă, bănuită.**

TIMPURI: 1. prezentul 2. perfectul

1. **prezent** (are trei forme construite cu gerunziul):
a) din viitorul „a fi" + gerunziu:
voi fi lăudând ,voi fi văzând, voi fi mergând, voi fi citind, voi fi hotărând
b) din condiţionalul „a fi" + gerunziu:
aş fi lăudând, aş fi văzând, aş fi mergând, aş fi citind, aş fi hotărând
c) din conjunctivul verbului „a fi" + gerunziu:
să fi lăudând, să fi văzând, să fi mergând, să fi citind, să fi hotărând

---

2. **perfect**:
a) forme omonime cu viitorul anterior al indicativului:
voi fi lăudat, voi fi văzut, voi fi mers, voi fi citit, voi fi hotărât
b) forme omonime cu perfectul condiţionalului-optativ:
aş fi lăudat, aş fi văzut, aş fi mers, aş fi citit, aş fi hotărât
c) forme omonime cu perfectul conjunctivului:
să fi lăudat, să fi văzut, să fi mers, să fi citit, să fi hotărât
Deosebirea de celelalte moduri: să exprime presupunerea, îndoiala.

• ex. **Să fi existând** extratereştrii?
Voi fi mers destul, oare?

Scanned with OKEN Scanner

B. MODURILE NEPERSONALE (NEPREDICATIVE)

I. INFINITIVUL

• CE DENUMEŞTE: **arată numele unei acţiuni.**

TIMPURI: 1. prezent 2. perfect

OBS.: în orice dicţionar verbele sunt redate la infinitiv.

1. **prezent:**

– morfemul (prepoziţie „a") + sufixele care marchează tipurile de conjugare: **a, ea, e, i/î**

a lăuda **a vedea** **a merge** **a citi** **a hotărî**

2. **perfect:**

– infinitivul verbului „a fi" + participiul verbului de conjugat:

a fi lăudat **a fi** văzut **a fi** mers **a fi** citit **a fi** hotărât

CONSTRUCŢII INFINITIVALE:

Construcţii în care infinitivul, lipsit de morfemul „a", este legat de verbul regent prin pronume sau adverb relativ şi care sunt interpretate sintactic drept subiecte sau complemente directe, respectiv subiective sau completive directe (vezi părerile d-lui Ion Diaconescu care atribuie infinitivului rol de predicat).

• ex. Nu-i **cine juca**/N-are **cu cine petrece.**
Nu este **ce vinde**. N-are **unde sta.**

II. PARTICIPIU

• CE DENUMEŞTE: **arată acţiunea suferită de un obiect (ca un rezultat, ca o însuşire a acestuia)**

TIMPURI: **nu are**; deosebeşte genul şi numărul când are valoare adjectivală

– sufixul specific: **„t, s"**

(el) lăudat	văzut	mers	citit	hotărât
(ea) lăudată	văzută	mearsă	citită	hotărâtă
(ei) lăudaţi	văzuţi	merşi	citiţi	hotărâţi
(ele) lăudate	văzute	merse	citite	hotărâte

CONSTRUCŢII PARTICIPIALE:

Construcţie din care face parte un verb copulativ la participiu cu funcţie sintactică:

• ex. **Ajuns ministru** la Cultură, ajută mărinimos confraţii.
(atribut circumstanţial)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

* Participiul poate avea următoarele valori:

a) **verbală**, când intră în componenţa unor forme verbale compuse:

- ex. ai **învăţat**, voi fi **învăţat**, să fi **învăţat,**
  aş fi **învăţat**, a fi **învăţat**
  (moduri şi timpuri ale diatezei active)
  este **învăţat**, aş fi fost **învăţat** etc.
  (diateza pasivă)

b) **adjectivală**, când însoţeşte şi determină un substantiv, un înlocuitor al acestuia sau un verb copulativ:

- ex. Poezia **învăţată** bine nu se uită.
  Lecţia este **scrisă şi învăţată**.

c) **adverbială**, atunci când determină un verb predicativ:

- ex. Profesorul explică **desluşit**.
  Rezultatul se află **dedus** din problemă.

d) **substantivală**, când se articulează:

- ex. Tot **păţitul** e priceput

III. G E R U N Z I U

• CE DENUMEŞTE: **exprimă acţiunea în desfăşurare sau încheiată sub forma unei caracteristici circumstanţiale**

TIMPURI: **nu are**; din cauza circumstanţei pe care o exprimă seamănă cu adverbul.

– are la sfârşitul verbului sufixele modale: **„ind“ sau „ând“**

lăud**ând** văz**ând** merg**ând** cit**ind** hotăr**ând**

OBSERVAŢII:

✓ Formele negative ale gerunziului se realizează cu prefixul **„ne“** cu sau fără adverbul **„mai“**:

- ex. **ne**văzând/**nemai**văzând; **ne**citind/**nemai**citind

✓ Urmat de un pronume neaccentuat de care se leagă prin cratimă gerunziul primeşte vocala „u“:

- ex. văzându-l, citindu-le, hotărându-se

CONSTRUCŢII GERUNZIALE:

(intră în componenţa unui complement circumstanţial):

- ex. **Fiind copil** nu ascultam întotdeauna de cei mari. (compl. circ. de timp)
  Fiind bine ascuns, nu mă găsea nimeni. (compl. circ. de cauză)

IV. S U P I N U L

• CE DENUMEŞTE: **denumeşte acţiunea (scopul sau destinaţia ei)**

TIMPURI: **nu are**;

– se formează din participiul formă de masculin singular al verbului de conjugat + prepoziţiile: **de, la, pentru, după** care îl preced:

- ex. **(de, la, pentru, după) lăudat-văzut-mers-citit**

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE: după verbele impersonale: **a trebui, a se cuveni** supinul se foloseşte, uneori, fără prepoziţie:

- ex. **Trebuie mişcat** încet.
  Se cuvine arătat acest lucru.

CONSTRUCŢII CU SUPINUL:

- ex. **De ajuns student** a ajuns el, dar nu învăţa. (compl. circ. de relaţie)

CONJUGAREA VERBELOR

DIATEZA ACTIVĂ

(pentru conjugarea verbelor la diateza activă vedeţi tabloul modurilor şi al timpurilor verbale)

DIATEZA REFLEXIVĂ

(cu pronumele reflexiv în cazul dativ: **a-şi imagina)**

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Prezent

îmi imaginez	ne imaginăm
îţi imaginezi	vă imaginaţi
îşi imaginează	îşi imaginează

Trecut

Imperfect	*Perfect simplu*	*Perfect compus*	*Mai mult ca perf.*
îmi imaginam	îmi imaginai	mi-am imaginat	îmi imaginasem
îţi imaginai	îţi imaginaşi	ţi-ai imaginat	îţi imaginaseşi
îşi imagina	îşi imaginâ	şi-a imaginat	îşi imaginase
ne imaginăm	ne imaginarăm	ne-am imaginat	ne imaginaserăm
vă imaginaţi	vă imaginarăţi	v-aţi imaginat	vă imaginaserăţi
îşi imaginau	îşi imaginară	şi-au imaginat	îşi imaginaseră

Viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
îmi voi imagina	îmi voi fi imaginat
îţi vei imagina	îţi vei fi imaginat
îşi va imagina	îşi va fi imaginat
ne vom imagina	ne vom fi imaginat
vă veţi imagina	vă veţi fi imaginat
îşi vor imagina	îşi vor fi imaginat

Scanned with OKEN Scanner

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să-mi imaginez	să-mi fi imaginat
să-ţi imaginezi	să-ţi fi imaginat
să-şi imagineze	să-şi fi imaginat
să ne imaginam	să ne fi imaginat
să vă imaginaţi	să vă fi imaginat
să-şi imagineze	să-şi fi imaginat

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
mi-aş imagina	mi-aş fi imaginat
ţi-ai imagina	ţi-ai fi imaginat
şi-ar imagina	şi-ar fi imaginat
ne-am imagina	ne-am fi imaginat
v-aţi imagina	v-aţi fi imaginat
şi-ar imagina	şi-ar fi imaginat

4. Modul imperativ

Afirmativ (pozitiv)	*Negativ*
imaginează-ţi!	nu-ţi imagina!
imaginaţi-vă!	nu vă imaginaţi!

5. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect*
îmi voi fi imaginând (mi-oi fi imaginând)	îmi voi fi imaginat
îţi vei fi imaginând (ţi-i fi imaginând)	îţi vei fi imaginat
îşi va fi imaginând (şi-o fi imaginând)	îşi va fi imaginat
ne vom fi imaginând (ne-om fi imaginând)	ne vom fi imaginat
vă veţi fi imaginând (v-aţi fi imaginând)	vă veţi fi imaginat
îşi vor fi imaginând (şi-or fi imaginând)	îşi vor fi imaginat

MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

a-mi imagina	a ne imagina
a-ţi imagina	a vă imagina
a-şi imagina	a-şi imagina

2. Modul gerunziu

imaginându-mi	imaginându-ne
imaginându-ţi	imaginându-vă
imaginându-şi	imaginându-şi

(la diateza reflexivă verbul nu are forme pentru participiu şi supin)

Scanned with OKEN Scanner

DIATEZA REFLEXIVĂ

(cu pronumele reflexiv în cazul acuzativ: **a se gândi**)

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Prezent

mă gândesc	ne gândim
te gândeşti	vă gândiţi
se gândeşte	se gândesc

Trecut

Imperfect	*Perfect simplu*	*Perfectul compus*	*Mai mult ca perf.*
mă gândeam	mă gândii	m-am gândit	mă gândisem
te gândeai	te gândişi	te-ai gândit	te gândiseşi
se gândea	se gândi	s-a gândit	se gândise
ne gândeam	ne gândirăm	ne-am gândit	ne gândiserăm
vă gândeaţi	vă gândiră ţi	v-aţi gândit	vă gândiserăţi
se gândeau	se gândiră	s-au gândit	se gândiseră

Viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
mă voi gândi	mă voi fi gândit
te vei gândi	te vei fi gândit
se va gândi	se va fi gândit
ne vom gândi	ne vom fi gândit
vă veţi gândi	vă veţi fi gândit
se vor gândi	se vor fi gândit

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să mă gândesc	să mă fi gândit
să te gândeşti	să te fi gândit
să se gândească	să se fi gândit
să ne gândim	să ne fi gândit
să vă gândiţi	să vă fi gândit
să se gândească	să se fi gândit

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
m-aş gândi	m-aş fi gândit
te-ai gândi	te-ai fi gândit
s-ar gândi	s-ar fi gândit
ne-am gândi	ne-am fi gândit
v-aţi gândi	v-aţi fi gândit
s-ar gândi	s-ar fi gândit

Scanned with OKEN Scanner

4. Modul imperativ

Afirmativ (pozitiv)
gândeşte-te tu!
gândiţi-vă voi!

Negativ
nu te gândi tu!
nu vă gânditi voi!

5. Modul prezumtiv

Prezent
mă voi fi gândind (m-oi fi gândind)
te vei fi gândind (te-i fi gândind)
se va fi gândind (s-o fi gândind)
ne vom fi gândind (ne-om fi gândind)
vă veţi fi gândind (v-aţi fi gândind)
se vor fi gândind (s-or fi gândind)

Perfect
mă voi fi gândit (m-oi fi gândit)

MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Prezent
a mă gândi
a te gândi
a se gândi
a ne gândi
a vă gândi
a se gândi

2. Modul gerunziu

gândindu-mă
gândindu-te
gândindu-se
gândindu-ne
gândindu-vă
gândindu-se

DIATEZA PASIVĂ

(se construieşte cu verbul auxiliar **flexionar „a fi“**
şi participiul verbului de conjugat)

MODURI PERSONALE

1. Modul indicativ

Prezent
sunt chemat(ă)
eşti chemat(ă)
este chemat(ă)
suntem chemaţi(te)
sunteţi chemaţi(te)
sunt chemaţi(te)

Trecut

Imperfect
eram chemat(ă)
erai chemat(ă)
era chemat(ă)
eram chemaţi(te)
eraţi chemaţi(te)
erau chemaţi(te)

Perfect simplu
fui (fusei) chemat(ă)
fuşi (fuseşi) chemat(ă)
fu (fuse) chemat(ă)
furăm (fuserăm) chemaţi(te)
furăţi (fuserăţi) chemaţi(te)
fură (fuseră) chemaţi(te)

Scanned with OKEN Scanner

Perfect compus	*Mai mult ca perfectul*
am fost chemat(ă)	fusesem chemat(ă)
ai fost chemat(ă)	fuseseşi chemat(ă)
a fost chemat(ă)	fusese chemat(ă)
am fost chemaţi(te)	fuseserăm chemaţi(te)
aţi fost chemaţi(te)	fuseserăţi chemaţi(te)
au fost chemaţi(te)	fuseseră chemaţi(te)

Viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
voi fi chemat(ă)	voi fi fost chemat(ă)
vei fi chemat(ă)	vei fi fost chemat(ă)
va fi chemat(ă)	va fi fost chemat(ă)
vom fi chemaţi(te)	vom fi fost chemaţi(te)
veţi fi chemaţi(te)	veţi fi fost chemaţi(te)
vor fi chemaţi(te)	vor fi fost chemaţi(te)

2. **Modul conjunctiv**

Prezent	*Perfect*
să fiu chemat(ă)	să fi fost chemat(ă)
să fii chemat(ă)	să fi fost chemat(ă)
să fie chemat(ă)	să fi fost chemat(ă)
să fim chemaţi(te)	să fi fost chemaţi(te)
să fiţi chemaţi(te)	să fi fost chemaţi(te)
să fie chemaţi(te)	să fi fost chemaţi(te)

3. **Modul condiţional-optativ**

Prezent	*Perfect*
aş fi chemat(ă)	aş fi fost chemat(ă)
ai fi chemat(ă)	ai fi fost chemat(ă)
ar fi chemat(ă)	ar fi fost chemat(ă)
am fi chemaţi(te)	am fi fost chemaţi(te)
aţi fi chemaţi(te)	aţi fi fost chemaţi(te)
ar fi chemaţi(te)	ar fi fost chemaţi(te)

4. **Modul imperativ**

Afirmativ (pozitiv)	*Negativ*
fii chemat(ă) tu!	nu **fi** chemat(ă) tu!
fiţi chemaţi(te) voi!	nu fiţi chemaţi(te) voi!

5. **Modul prezumtiv**

Prezent	*Perfect*
voi fi fiind chemat(ă)	voi fi fost chemat(ă)
vei fi fiind chemat(ă)	vei fi fost chemat(ă)
va fi fiind chemat(ă)	va fi fost chemat(ă)

Scanned with OKEN Scanner

vom fi fiind chemaţi(te)
veţi fi fiind chemaţi(te)
vor fi fiind chemaţi(te)

vom fi fost chemaţi(te)
veţi fi fost chemaţi(te)
vor fi fost chemaţi(te)

MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Prezent
a fi chemat(ă)
a fi chemaţi(te)

Perfect
a fi fost chemat(ă)
a fi fost chemaţi(te)

2. Modul gerunziu

fiind chemat(ă)
fiind chemaţi(te)

3. **Modul supin** nu are formă la această diateză

OBS.: unele verbe pot avea formă pentru participiu care este folosită mai rar.

- ex. fost lăudat, fostă lăudată,
  foşti lăudaţi, foste lăudate

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE VERBULUI

1. **PREDICAT VERBAL**: (orice verb la un mod personal la diatezele: activă, reflexivă **sau pasivă**; locuţiunile verbale; verbele de modalitate şi de aspect; verbele impersonale; interjecţiile cu valoare verbală).
   - ex. „La voi **coboară** Cosânzeana
     A visurilor noastre doamnă." (O. GOGA)
     „Culmile Scripetelui **se desluşeau** în această zi cu soare..."
     (G. GALACTION)
     „**Să reclame**,/în caz că **ar fi fost evacuat** cu forţa,/**se temea**,/ fiindcă **ar fi trebuit/să mărturisească** a fi tatăl unor copii dezavuaţi..."/
     (G. CĂLINESCU)
     „Deşi războiul **putea sfârşi** din clipă în clipă,/ noi **eram chemaţi** la datorie."/ (M. PREDA)
     „Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii,/ pe cât **mi-aduc aminte**..."/ (I. CREANGĂ)
     „Iar eu **haţ!** de sumanul moşneagului..." (I. CREANGĂ)
2. **PREDICAT NOMINAL**: (verb copulativ la un mod personal şi un nume predicativ exprimat prin diferite părţi de vorbire, mai ales prin verbe la moduri nepersonale)
   - ex. Scopul progresului **este făurirea** a cât mai multor valori materiale şi spirituale.
     „Mitache **era liniştit**, dar tatăl său se frământa ca soldatul pe front."
     (VIRGIL CARIANOPOL)

Scanned with OKEN Scanner

NUMAI VERBELE LA MODURI NEPERSONALE POT FI:

3. **SUBIECT**:
   - ex. **A ierta** este uşor, **a uita** este greu.
     Este imposibil **de rezolvat** această problemă.
4. **NUME PREDICATIV**:
   - ex. „Fântâna **era de curăţat**, lutul **era de pregătit**, iar iarba **era de cosit**: bună treabă şi-a ales!" (BASME POPULARE)
5. **ATRIBUT VERBAL**:
   - ex. „Dorinţa **de a pleca** în lume ţi se împlineşte acum, voinicule."
     (BASME POPULARE)
     „Moara **de măcinat** a satului era pe malul apei."
     (M. SADOVEANU)
     Coşuri **fumegând** se înălţau falnice peste oraş.
6. **ATRIBUT CIRCUMSTANŢIAL**:
   - ex. **Ajuns profesor** vorbea clar şi cu elocinţă, ca un orator.
7. **COMPLEMENT DIRECT**:
   - ex. A avut **de copiat** doar un exerciţiu.
     „Învaţă **a lupta** cu chibzuinţă şi apoi meri de scapă lumea de belele, voinicule !" (I. SLAVICI – BASME)
     Aud **plouând** fără încetare.
8. **COMPLEMENT INDIRECT**:
   - ex. Eram nemulţumit **de a face** o faptă defăimată.
     „Sunt gata **de pornit** la drum, Măria-Ta!" (BASME)
9. **COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE**:
   - ex. „Repezi trec cu vifor anii
     Ispitind puterea ta,
     Neam român!" (circ. de mod)
     (G. COŞBUC)
     Fiind tânăr plecam în creierul munţilor fără teamă.
     (construcţie gerunzială – compl. circ. de timp)
     „**Pentru a prinde** peşte, este nevoie mai mult de peşte decât de undiţă."
     (circ. de scop) (M. SADOVEANU)
     „De-amu, bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ţi-l ieu eu **la depănat**."
     (circ. de scop) (I. CREANGĂ)
     „Eu, **fiind ascuns** în cămară.... iute mă sui în pod..." (I. CREANGĂ)
     (construcţie gerunzială – compl. circumst. de cauză)
     „Căci voi **murind** în sânge, ei pot să fie mari. (M. EMINESCU)
     (circ. condiţional)
10. **ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR**: (acţiune simultană cu a verbului predicativ)
    - ex. Strânse mâna tovarăşilor de drum **privind şi măsurând** chipurile lor triste.

Scanned with OKEN Scanner

ALTERNANŢE FONETICE ÎN FLEXIUNEA VERBULUI

VOCALICE		CONSONANTICE	
a/ă	t**a**c – t**ă**ceam	t/ţ	cân**t** – cân**ţ**i
ă/e	ap**ă**s – ap**e**şi	d/z	ş**d** – ş**z**i
e/ea	al**e**rg – al**ea**rgă	c/c'	tre**c** – tre**ci**
o/oa	cob**o**r – cob**oa**ră	g/g'	fu**g** – fu**gi**
ă/e/a	v**ă**d – v**e**zi – v**a**dă	s/ş	co**s** – co**ş**i
o/oa/u	m**o**r – m**oa**re – m**u**rim	st/şt	gu**st** – gu**şt**i
		sc/şt	dore**sc** – dore**şt**i
		şc/şt	mu**şc** – mu**şt**i

ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA VERBELOR

– Nu confundaţi pe „ţi" din terminaţia verbului la indicativ prezent cu „ţi"– pronume; pronumele „ţi" forma neaccentuată nu poate fi aşezat după un verb la persoana a II-a plural:

• ex. voi lăudaţi, vedeţi, mergeţi, citiţi.

– Evitaţi pronunţarea şi scrierea incorectă a verbului „a scrie „la prezentul indicativ.

CORECT	*INCORECT*
noi **scriem**	noi scrim
voi **scrieţi**	voi scriţi
ei **scriu**	ei scrie

– Rădăcina verbului „a lua" conţine sunetul „u" nu „o". Deci, la persoanele de la numărul plural ale timpului prezent apare:

CORECT	*INCORECT*
noi **luăm**	noi lom, loăm
voi **luaţi**	voi loaţi

– Comparaţi formele şi scrieţi corect:

ia cartea (verb) **i-a** spus (pron. + verb)
iau cartea (verb) **i-au** zis (pron. + verb)
ia-ţi cartea (verb + pronume)

– Verbul „a crea" are rădăcina „cre". Când i se adaugă sufixul „ez" se scrie cu doi de „e" şi se conjugă astfel:

eu cr**ee**z	noi creăm
tu cr**ee**zi	voi creaţi
el cr**ee**ază	ei cr**ee**ază

În schimb, la imperfect nu mai primeşte al doilea „e":

eu cream	noi cream
tu creai	voi creaţi
el crea	ei creau

– Verbele terminate la persoana a III-a singular în „**eşte**", „**ăşte**" au la persoana a III-a plural terminaţia „**esc**" şi „**ăsc**":

Scanned with OKEN Scanner

el privește – ei privesc (nu ei privește)
el hotărăște – ei hotărăsc (nu ei hotărăște)

– La conjugarea I. întâlnim verbe cu rădăcina în – **s** sau **j** care la timpul imperfect al indicativului se scriu și se pronunță: **înfățișam, încurajam** și nu: **înfățișeam, încurajeam**. În schimb, la indicativ prezent persoana a III-a singular, se scriu și se pronunță: **el înfățișează, încurajează**.

– Verbele de conjugarea a IV-a care la infinitiv se termină în „i" primesc la perfectul simplu, persoana I., încă un „i"; la persoana a II-a au terminația „și", iar la persoana a III-a au doar un singur „i" accentuat. Nu confunda scrierea acestor persoane.

♦ ex. pers. I: eu privii, citii, ieșii, lovii
pers. a II-a: tu privișI, citișI, ieșișI, lovișI
pers. a III-a: el privi, citi, ieși, lovi

ATENȚIE! Există tendința ca la ambele persoane (I și a II-a) ale acestui timp să se folosească aceeași terminație, fapt care atestă necunoașterea desinențelor perfectului simplu. Alteori se folosește la persoana I și a II-a sg. a mai mult ca perfectului terminația de la persoana I a perfectului simplu.

INCORECT:	*CORECT:*
tu privii	tu privișI; tu lovișI (perfectul simplu)
eu lovisei – tu lovisei	eu lovisem – tu loviseși (mai mult ca perf.)

– Verbele de conjugarea a IV-a: **a trebui, a constitui, a învălui, a prețui, a ului, a rostui** etc. la persoana a III-a a indicativului prezent se scriu și se pronunță cu „ie" (trebuie, constituie, învăluie, prețuiește, uluiește, rostuiește).

– Formele timpurilor simple ale indicativului (prezent, imperfect, perfect simplu și mai mult ca perfectul) **nu sunt urmate niciodată de pronume neaccentuate legate prin cratimă**:

♦ ex. spusei, spuseși, veniră, ziseseră etc.

– În construcțiile formelor verbale inverse se folosesc adesea unul sau două pronume, forme neaccentuate. În acest caz, verbul de conjugat primește vocala „**u**", pronumele despărțindu-se prin cratimă de forma verbului.

♦ ex. văzutu – **m**-am; lăudatu-**te**-ai; făcutu-**s**-a;
cerutu-**ți-le**-a; văzutu-**i-le**-ai; găsitu-**mi-le**-ai.

– Auxiliarele „**va, vei, veți**" cu care se realizează timpul viitor nu se vor scrie niciodată cu cratimă.Forma „**va**" a auxiliarului derutează uneori, de aceea comparați formele:

♦ ex. **va** duce — **v**-a dus = pron. + verb la perf. compus
va învăța **va** = aux. **v**-a învățat
va vorbi ptr.viitor **v**-a vorbit (trecut: v – pronume + verb. p.c.)

– Verbul „**a fi**" la imperativ pozitiv, persoana a II-a singular, se scrie cu doi „i", iar la imperativ negativ cu un singur „i":

♦ ex. **fii** tu! nu **fi** tu!

Scanned with OKEN Scanner

– Verbele: „**a fi, a şti, a veni, a ţine, a deveni**“ şi derivatele lor: „**a susţine, a deţine, a aţine, a reveni, a preveni**“ etc., la persoana a II-a a modului conjunctiv prezent se scriu cu doi „i“ (la fel şi la forma negativă)

tu să fii	tu să susţii	tu să nu fii
tu să ştii	tu să deţii	
tu să vii	tu să aţii	
tu să ţii	tu să revii	
tu să devii	tu să previi	

– Nu confundaţi condiţionalul-optativ prezent al diatezei active cu infinitivul prezent al diatezei reflexive în scrierea formelor:

(Eu) **aş** face (tema dacă... = (cond.-optativ pers. I sg.) / **a-şi** face tema (pers.a III-a sg. sau pl.) – diateza reflexivă – infinitiv

(Voi) **aţi** face (curat dacă... = (cond.-optativ pers.a II-a pl. / acţiune dorită ce depinde de o condiţie) / **a-ţi** face iluzii (pers. a II-a sg. diat. refelxivă – numele acţiunii – infinitiv

– La diateza reflexivă, verbele la gerunziu se despart prin cratimă de pronumele reflexiv care le urmează:

aflându – **mă**	aflându – **mi**
aflându – **te**	aflându – **ţi**
aflându – **se**	aflându – **şi**
aflându – **ne**	aflându – **ne**
aflându – **vă**	aflându – **vă**
aflându – **se**	aflându – **şi**

VALORILE STILISTICE ALE VERBULUI

O caracteristică a limbajului afectiv este şi aceea de a folosi formele verbale în realizarea de imagini artistice. Verbul, ca şi substantivul sau adjectivul, poate avea numeroase valori stilistice, utilizat singur, sau alături de alte părţi de vorbire.

1. **Personificare**:

„Ai pământ şi ape multe
Vântul stă să ţi le-asculte.“ (T. ARGHEZI)

„Focul e-nvelit pe vatră
Iar **opaiţele-au murit.**“ (G. COŞBUC)

2. **Epitet-comparaţie-metaforă**:

„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,

Râuri **resăltânde** printre stânce nante,
Apele **lucinde-n** dalbe diamante.“ (M. EMINESCU)

„**Durduind** soseau călării **ca un zid înalt de suliţi**,
Printre cetele păgâne **trec rupându-şi large uliţi**;
Risipite se împrăştie a duşmanilor şiraguri.“ (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

„**Arzând în umbră**, piersici de jar şi albaştrii struguri
Şi pere de aur roşu cu flăcări de parfum
...**Văd** pepeni verzi, **smaragde, cu miezul de rubin**
Şi **tămâioşii galbeni ca soarele de vară**." (I. PILLAT)
(relaţia dintre verb şi alte cuvinte este evidentă)

3. **Epitet-hiperbolă-personificare**:

„**Fierbeau** văzduhurile şi cerurile **clocoteau** sub descărcările zguduitoare ale tunetelor şi pământul **înfricoşat se cutremură nemernic**..." (C. HOGAŞ)

4. **Repetiţia**:

„Şi tot **vine** şi tot **vine**
Zilele de mi le ţine
În fuiorul dorului." (FOLCLOR)

„**Plouă, plouă, plouă**...
Vreme de beţie
Şi s-asculti pustiul,
Ce melancolie!
Plouă, plouă, plouă..." (G. BACOVIA)

5. **Antiteza**:

„**Era un înger** ce se roagă – **El un demon** ce visează." (M. EMINESCU)

6. **Verbe onomatopeice**:

„Voinicii cai spumau în salt;
Şi-n creasta coifului înalt
Prin vulturi vântul viu vuia,
Vrun prinţ mai tânăr când trecea.." (G. COŞBUC)

„Mihnea **încalecă, calul său tropotă,**
Fuge ca vântul;
Sună pădurile, **fâşâie frunzele**
Şi geme pământul." (D. BOLINTINEANU)

7. **Verbe dinamice (de mişcare)**:

„În lături **s-azvârle** mulţimea păgână,
Căci vodă o-**mparte,** cărare **făcând,**
Şi-n urmă-i **se-ndeasă**, cu vuiet **curgând,**
Oştirea română." (G. COŞBUC)

8. **Prezentul istoric**: (în povestirile care evocă întâmplări din trecutul unui personaj sau fapte din istorie, scriitorii folosesc **prezentul** în locul timpului trecut cu scopul de a dinamiza acţiunea şi de a-l face pe cititor să retrăiască momentele descrise. Acest prezent se numeşte **prezentul istoric**.)

„Solii **dau** firmanul, Mircea îl **citeşte**
Apoi cu mărire, astfel le **vorbeşte**:
Padişahul vostru, **nu mă îndoiesc,**
Va să facă ţara un pământ turcesc." (D. BOLINTINEANU)

Scanned with OKEN Scanner

9. **Prezentul etern (gnomic)**: (afirmă ideea de permanenţă, de adevăruri veşnic valabile; este folosit în naraţiuni cu valoare afectivă sau este caracteristic maximelor, proverbelor etc.)

„Dunăre, Dunăre, drum către larg,
Valuri de valuri în goană **se sparg**,
Neamuri de neamuri cu valul şi vântul...
Noi – **stăm** cu doinele şi cu pământul." (NICHIFOR CRAINIC)

„Verba **volant**, scripta **manent**."
(Vorba **zboară**, scrisul **rămâne**) (MAXIMĂ)

10. **Verbe folosite în proverbe şi zicători care cumulează stări afective, şi care, uneori, devin figuri de stil**:

„De **te-ai coace, cât te-ai coace**
Poamă dulce, **nu te-ai face**."
„**Se ţine ca râia de om**."
„Dacă **te-ai băgat** în joc, **trebuie să joci**."
„De **te bagi** în troacă, **te mănâncă** porcii."

● MODEL DE INTERPRETARE A VALORILOR STILISTICE ALE VERBULUI ●

„PAŞA HASSAN" de G. COŞBUC

Neîntrecut cântăreţ al trecutului istoric, G. Coşbuc reînvie, în poezii memorabile, momente ale existenţei noastre, amintiri care nu s-au pierdut în negura timpului.

Inspirat din opera lui N. Bălcescu „Românii supt Mihai-Voievod Viteazul", poetul ardelean scrie balada cultă „Paşa Hassan" în care surprinde, prin transfigurare poetică, momentul luptei de la Călugăreni, memorabila izbândă a românilor, în frunte cu Mihai Viteazul, asupra turcilor năvălitori.

Acţiunea acestei balade este constituită dintr-o înlănţuire de episoade prezentate printr-o gradaţie ascendentă.

Mijloacele artistice utilizate de poet sunt inedite, variate şi de o mare expresivitate, pe măsura importanţei istorice şi militare a bătăliei de la Călugăreni, consemnată de toţi cronicarii vremii.

Folosirea valorilor stilistice ale verbelor reprezintă o trăsătură specifică artei lui Coşbuc pe care o regăsim şi în această baladă.

Din primele versuri ale poeziei se desprinde, ca-ntr-o secvenţă de groază, imaginea dezastrului incalculabil din tabăra „păgână" provocat de Mihai Vodă care **„o-mparte** cărare **făcând**" (epitet) ajutat fiind, firește, de oastea sa, care „în urmă-i **se-ndeasă** cu vuiet **curgând**" (onomatopee). Totul este în mişcare,obiecte, animale, suflete vibrânde: „roibii... **rup frânele**-n zbucium şi **saltă**" (hiperbole), „turcimea-**nvrăjbită se rupe deolaltă** (hiperbolă) **şi cade** în morcilă, **un val după val**" (repetiţie).

Dezordinei şi haosului din armata turcească i se adaugă imaginea ilară a uneia dintre căpetenii:

Scanned with OKEN Scanner

„Iar fulgerul Sinan **izbit** de pe cal,
Se-nchină prin baltă."

Curând, poetul aduce în prim-plan figura voievodului român. Zărindu-l pe Hassan, ghiaurul Mihai „**ca volbura toamnei se-nvârte el roată**" (comparaţie) „**şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi**" (comparaţie) spre surprinderea paşei care „de mirare **e negru-pământ**" (metaforă).

În antiteză cu acesta, domnul românilor „**e suflet de vânt**" şi „în faţă-i **puterile turcilor sunt/Tăriile plevei** (metaforă-antiteză).

Portretul vestitului „ghiaur" se conturează apoi mai convingător prin simbolistica verbelor care se aglomerează într-o gra(aţie ascendentă, încât îţi taie răsuflarea: vodă Mihai „**aleargă năvală nebună**", „**împrăştie singur**", „**cutreieră** câmpul", „**taie**", „**e groază şi vai,/Că vine furtuna**" (verbe dinamice + metafore).

Ca o forţă a naturii dezlănţuite, Mihai domină întregul câmp al bătăliei, strecurând fiori de moarte în tabăra duşmană care, la rându-i, consideră „că-n gheara de fiară şi-n gura de tun/**mai dulce-i pieirea**." (comparaţie + epitet + hiperbolă)

Imaginea statuară a domnului muntean prezentată în strofa următoare guvernează, parcă, toate detaliile portretului sugerate de figurile de stil folosite anterior. De astă dată, hiperbola domină o întreagă strofă şi cuprinde în interiorul ei alte imagini (auditive şi vizuale) care se coordonează şi din care nu lipseşte verbul cu valoare artistică.

Teama din sufletul paşei, datorită căreia „**îşi pierduse şi capul şi firea**", îl îndeamnă pe acesta să-l vadă pe vodă Mihai în dimensiuni colosale, aşezate parcă între pământ şi cer, între terestru şi cosmos, căci:

„Sălbaticul vodă **e-n zale şi-n fier**
Şi **zalele-i zuruie crunte** (onomatopee)
Gigantică **poart-o cupolă pe frunte**."

Hiperbola se tot amplifică, iar verbele se succed dinamice într-o înlănţuire care sugerează imagini terifiante: „**vorba-i e tunet, răsufletul ger**" (metafore), iar barda lui „**ajunge la cer**", şi „**vodă-i un munte**".

Toate cuvintele versurilor par antrenate în mişcarea ritmică a verbelor realizând un portret unic în măreţia lui, în forţa lui evocatoare.

În planul al doilea, prin antiteză, este prezentat Hassan al cărui portret este caricaturizat tot cu ajutorul verbelor de mişcare, ele sugerând ironia şi dispreţul faţă de laşitatea paşei. Gesturile lui precipitate trădează o groază vecină cu nebunia, căci la gândul înfruntării cu Mihai „**aleargă** de groaza pieirii „**bătut**", „fugaru-**şi loveşte**.... cu pumnii amândoi", „**îşi rupe** cu mâna veşmântul", „turbanul **îi cade şi-l lasă căzut**", deşi pentru mahomedani pierderea acestuia, ca semn al credinţei, echivalează cu anularea steagului „verde" al profetului. Verbele care urmează au o valoare ironică, depreciativă: **şi-i dârdâie dinţii, şi-i galben pierit**, iar, ca urmare, „Hassan **a jurat/Să zacă** de spaimă o lună".

Toată zestrea artistică a acestei balade culte, susţinută şi de capacitatea stilistică a verbelor **la prezentul istoric**, realizează un tablou panoramic spectaculos ce-l face pe cititor martor iluzoriu al luptei de la Călugăreni, imagine ce-i animă sufletul trezindu-i un cald patriotism.

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMA REZUMATIVĂ A VERBULUI

DEFINIŢIE: Partea de vorbire flexibilă care exprimă acţiuni, stări, existenţe şi procese în desfăşurare.

CLASIFICARE

I. **DUPĂ CRITERIUL MORFOLOGIC**:

1. **După numărul persoanelor la care se conjugă**:
   a) **pluripersonale**; mănânc, mănânci, mănâncă etc.
   b) **unipersonale**: latră, nechează, înfloreşte, se întunecă.
2. **După caracterul formelor flexionare**:
   a) **complete**: uit, să uit, aş uita, uitâ! a fi uitat etc.
   b) **defective**: a trebui, a avea etc.
3. **După aspectul rădăcinii în flexiune**:
   a) **regulate**: învăţam, învăţai, învăţaţi...
   b) **neregulate**: este, eram, fusei, am fost.
4. **După sufixul infinitivului**: a cânta, a vedea, a trece, a iubi, a urî
5. **După structura lor morfematică**:
   a) **simple**: a tăia, a bea, a spune, a iubi, a doborî
   b)**compuse**: a re-face, a pre-face, a con-vieţui

II. **DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC**:

1. **În relaţie cu obiectul direct**:
   a) **tranzitive**: Citeşte o carte; Bea o cană cu lapte.
   b) **intranzitive**: a şedea, a râde.
2. **După relaţia verb-subiect** (relaţia verbului cu alte părţi de vorbire în nominativ):
   a) **personale**: eu tac, tu să înveţi, el ar pleca etc.
   b) **impersonale**: fulgeră, se luminează etc.
3. **După capacitatea de a realiza predicatul propoziţiei:**
   a) **predicative**: Aleargă! Am terminat lucrul. Este aici.
   b) **nepredicative**: – auxiliarele „a fi, a avea, a voi";
   – verbele care intră în structura locuţiunilor verbale: **a da** năvală;
   – auxiliarele sintactice (verbele copulative): a deveni, a fi etc.

CATEGORIILE GRAMATICALE:
diateza, modul, timpul, persoana şi numărul
(specifice: diateza, modul şi timpul; nespecifice: numărul şi persoana)

Conjugările verbului date de terminaţia infinitivului:

I. – **a**: a cita
II. – **ea**: a vedea
III. – **e**: a spune
IV. – **i**: a iubi; **î**: a coborî

Scanned with OKEN Scanner

I. **Diatezele**:
1. **activă**: (subiectul face acţiunea)
   • ex. el citeşte, tu cânţi etc.
2. **reflexivă**: (subiectul face acţiunea şi tot el o suferă)
   • ex. se teme, îşi închipuie etc.
3. **pasivă**: (subiectul suferă acţiunea făcută de o altă persoană)

Se realizează: cu verbul „a fi" flexionar + participiul verbului de conjugat acordat cu subiectul.
• ex. el (ea) este chemat(ă)
ei (ele) sunt chemaţi(te)

II. **Modurile**:
1. **Personale** (predicative):
– **indicativul** (acţiune reală, sigură):
• ex. **vorbesc, am vorbit, voi vorbi** etc.
– **conjunctivul** (acţiune posibilă, realizabilă)
• ex. **să plec, să fi plecat**
– **condiţional-optativul** (acţiune dorită, realizabilă):
• ex. **aş dansa, aş fi dansat**
– **imperativul** (arată îndemn, ordin, poruncă):
• ex. **cântă! stai! pleacă!**
2. **Nepersonale** (nepredicative):
– **infinitivul** (numele acţiunii):
• ex. **a căuta, a bea, a pune, a privi, a urî**
– **participiul** (acţiune trecută suferită de un obiect):
• ex. **cântat, citit, lovit, părăsit, dedus**.
– **gerunziul** (arată împrejurarea altei acţiuni sub forma unei caracteristici circumstanţiale):
• ex. merg **cântând,** trece **fluierând**
– **supinul** (denumeşte acţiunea verbală – scopul sau destinaţia ei)
• ex.(**de, la, pentru) citit, cântat, tăiat**

III. **Timpurile**:
1) – **indicativului**:
– **prezentul**: lucrez, lucrezi, lucrează etc.
– **trecutul**: – **imperfectul**: lucram, lucrai, lucra;
– **perfectul simplu**: lucrai, lucraşi, lucră etc.
– **perfectul compus**: am lucrat, ai lucrat, a lucrat etc.
– **mai mult ca perfectul**: lucrasem, lucraseşi, lucrase etc.
– **viitorul**: – **viitorul I.**: voi lucra, vei lucra, va lucra etc.
– **viitorul II.** (anterior): voi fi lucrat, vei fi lucrat, va fi lucrat etc.
2) – **conjuctivului**: – **prezentul**: să lucrez, să lucrezi, să lucreze etc.
– **perfectul**: să fi lucrat.

Scanned with OKEN Scanner

3) – **cond.-optativului**:
– **prezentul**: aş lucra, ai lucra, ar lucra etc.
– **perfectul**: aş fi lucrat, ai fi lucrat, ar fi lucrat etc.

4) – **infinitivului**:
– **prezentul**: a lucra
– **perfectul**: a fi lucrat

IV. **Persoana şi numărul**:
– **singular**: eu, tu, el, ea
– **plural**: noi, voi, ei, ele

ALGORITMUL ANALIZEI MORFOSINTACTICE – VERBUL

1. Clasificare: (unipersonale, impersonale, complete, defective, regulate, neregulate, tranzitive, intranzitive, personale, nepersonale, predicative, nepredicative, locuţiuni verbale)

2. Flexiunea:
- conjugare
- diateză
- mod
- timp
- număr
- persoană

3. Funcţia sintactică

4. Valoare stilistică

● MODEL DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ A VERBULUI ●

I. Textul:

1. 2.
„**Aş vrea să plâng** de fericit
3.
Că **simt** suflarea ta divină,
4. 5. 6.
Că **pot să văd** ce **ai plăsmuit**.
7. 7.
Mi-**e** inima de lacrimi **plină**
8.
Că-n ea **s-au îngropat** mereu
9.
Ai mei şi **o să mă-grop** şi eu;" (G. COŞBUC)

1. **aş vrea** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conj. a II-a, diateza activă, modul cond.-opt., timpul prezent, persoana I., nr. singular, forma afirmativă.
2. **să plâng** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, intranzitiv, conjugarea a III-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, pers. I., numărul singular, forma afirmativă.

Scanned with OKEN Scanner

3. **simt** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I., numărul singular, forma afirmativă.
4. **pot** = predicat verbal exprimat prin verb (de modalitate) predicativ, tranzitiv, conj.a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I., numărul singular, forma afirmativă.
5. **să văd** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I., numărul singular, forma afirmativă.
6. **ai plăsmuit** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfectul compus, persoana a II-a, singular. (are valoare expresivă)
7. **e... plină** = predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ „a fi", conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular şi numele predicativ „plină", exprimat prin adjectiv variabil cu două terminaţii (4 forme), genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, gradul de comparaţie pozitiv. (valoare de epitet); verbul „a fi" nu are funcţie sintactică
8. **s-au îngropat** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, conjugarea I., diateza reflexivă, cu pronumele reflexiv în cazul acuzativ, modul indicativ, timpul perfectul compus, persoana a III-a, plural.
9. **o să mă-ngrop** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conjugarea I., diateza reflexivă, modul indicativ, timpul viitor (popular), „o să mă-ngrop = mă voi îngropa", persona I, numărul singular, are valoare afectivă.

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Subliniaţi verbele din următoarele texte şi răspundeţi cerinţelor:
   1) – scrieţi în coloane separate verbele aflate la moduri personale şi pe cele de la modurile nepersonale;
   2) – extrageţi din text verbele care arată existenţa şi starea;
   3) – aşezaţi în dreptul verbelor felul conjugării. (folosiţi jetoanele simbol)

a) „Nenorocita bătrână venea în toate zilele să cerceteze cum îi mai merge; plângea de se prăpădea când îl auzea văitându-se de dureri şi-i vedea spinarea şi şalele umflate, pline de vânătăi, aşa că nu mai ştia sărmanul pe ce parte să se rezeme, ca să aibă puţină odihnă." (I. L. CARAGIALE)

b) „Şi parc-o văd cum stă bunica plângând în colţu-i de năframă,
Când dascălul din sat şi popa deodată ne-au venit în casă,
Şi cum roşisem de ruşine când popa m-a chemat la masă
Şi mi-a vorbit de-nvăţătură şi m-a cinstit c-un ban d-aramă." (O. GOGA)

c) „Pe toţi îi ştia, deşi pe cei mai mulţi nu-i cunoscuse, fiindcă trăiseră şi muriseră cu mult înainte ca ea să vină pe lume." (Z. STANCU)

Scanned with OKEN Scanner

d) „– Domnia ta, tată, ştii pre bine că n-am ieşit din poruncile împărăţiei tale nici cât negru sub unghie; şi dacă acum cutez a stărui în rugăciunea mea, este numai că voiesc, dac-aş putea, să îndeplinesc o dorinţă care nu dă odihnă sufletului măriei tale, dorinţa pe care te sileşti de mulţi ani, de când vieţuieşti, cu mari cheltuieli să o împlineşti." (I. SLAVICI)

e) „Unde-i unul nu-i putere
La nevoi şi la durere;
Unde-s doi puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte." (V. ALECSANDRI)

f) „Deodată Pisicuţa se opri din păscut şi, cu un smoc de iarbă înflorită, ce-i atârna de bot, se uită ţintă şi speriată oarecum, la deal." (C. HOGAŞ)

g) „Pentru nişte sărăcuţi ca noi e greu de făcut trebi de aceste." (I. CREANGĂ)

h) „Voinicule, ajută-mă la depănat caierul ist de lână, la curăţat fântâna şi la scos apa din fundul ei şi te voi binecuvânta pentru faptele tale."
(BASME POPULARE)

i) „Mă-ntreb de nu-i o nebunie
Să cred că tu ai răsărit
În existenţa mea pustie,
De nu visez că-s fericit." (AL. VLAHUŢĂ)

j) „Ba chiar fu un moment , când n-aş fi putut spune cu siguranţa, dacă vreodată fusesem în altă stare, decât în cea de faţă." (C. HOGAŞ)

2. Aşezaţi verbele: **a pleca, a vedea, a înţelege, a privi** la timpul trecut, persoana I. singular, aşa cum cere tabelul de mai jos:

a) – Acţiune trecută terminată de curând .....
b) – Acţiune trecută şi terminată într-un timp neprecizat .....
c) – Acţiune trecută şi neterminată .....
d) – Acţiune trecută terminată înaintea altei acţiuni trecute .....

Numiţi formele timpului trecut.

3. Construiţi propoziţii cu verbul **„a crea"** la toate persoanele indicativului prezent.Treceţi-le apoi la timpul imperfect. Explicaţi ortografia verbului.

4. Puneţi verbele din paranteze la timpul prezent al indicativului.

a) „Acolo unde pădurea (a se potoli) puţin, (a se zări) doar păşuni, pe care turmele (a se mişca) asemeni unor furnici." (G. CĂLINESCU)

b) „Iată că nepotul hanului tătar
(a trece) pe-un sălbatic, ager armăsar;
Unde (a se arăta) pe întinsa vale,
Prin oştirea noastră (a-şi deschide) cale." (D. BOLINTINEANU)

c) „Sărmanu – (a îngenunchia) pe iarbă ce (a străluci),
(A-şi pleca) fruntea albă, smerit (a-şi face) cruce
Şi pentru totdeauna (a săruta) ca pe o moaşte
Pământul ce (a tresări) şi care-l (a recunoaşte)." (V. ALECSANDRI)

Scanned with OKEN Scanner

5. Alegeţi un verb şi conjugaţi-l la toate timpurile modului indicativ folosindu-vă de nişte jetoane cu desinenţele verbului.
6. Completaţi în tabel timpurile indicate pentru următoarele verbe:

NUMAI PERSOANA I. SG.

Verbe	Prezent	Imperfect	Perf. simplu	Perf. compus	Mai mult ca perf.
a tăia					
a recrea					
a agrea					
a bea					
a trece					
a fugi					
a doborî					

7. Aşezaţi în locurile libere perfectul simplu al verbelor indicate înaintea fiecărui text:

** verbele: **a privi, a vârî, a apropia, a azvârli**

a) „Rămas singur, ... cartea pe poclăzile din fundul patului, mă ..... de fereastra, îmi ..... nasul în geam şi ..... spre vale.“ (M. SADOVEANU)

** verbele: **a strânge, a răsufla, a zbura, a feri, a sări, a ajunge, a legăna**

b) „Cucoşul s-a dus, curcanul se ..... parcă să nu calce cărăbuşul când îl ....., şi acesta, bietul, ...:
„Bine c-am avut noroc!“ Dar, deodată, de după gard, ..., mare, cu coada rotundă cât soarele la răsărit, un păun. Paserea se ..... o clipă, apoi îşi ..... coada şi ..... în drum.“ (E. GÂRLEANU)

** verbele: **a lua, a pleca, a pune, a vedea**

c) „Dacă ..... şi .....
Îmi ..... coasa din cui
Şi mi-o ..... pe spinare
Şi ..... în Lunca Mare.“ („Doina voinicească“)

8. Conjugaţi verbele din tabel la perfectul simplu şi la mai mult ca perfectul, persoana I. şi a II-a singular şi plural. Explicaţi ortografia şi modificările fonetice care apar.

Verbe		Perfectul simplu pers. I, a II-a	Mai mult ca perfectul pers. I, a II-a	Observaţii:
a ciunti	sg.			
	pl.			
a sări	sg.			
	pl.			
a piti	sg.			
	pl.			

Scanned with OKEN Scanner

a şti	sg.	
	pl.	
a bea	sg.	
	pl.	
a coace	sg.	
	pl.	
a fierbe	sg.	
	pl.	
a drege	sg.	
	pl.	

9. Corectaţi formele verbale ale perfectului simplu şi ale mai mult ca perfectului folosite uneori greşit în vorbire:
   a) Eu am apărat mingea în timp ce tu deja lovisei cu ea în poartă.
   b) Privi cât privi şi el mă făcuse să-mi întorc privirea în altă parte.
   c) Numai ce pitisei jucăriile şi venise şi mama.
   d) Rezolvasei bine exerciţiile pe maculator. De ce le-ai şters?
   e) Tu promisesei mamei că te apuci serios de carte.
   f) Sări în apă şi văzui că şi tu făcusei acelaşi lucru.
10. Formaţi perfectul compus (toate persoanele la singular şi la plural) al verbelor următoare aflate la participiu: **şters, cules, dedus, văzut, bătut, cumpărat,** aşezând auxiliarul „a avea" înainte şi după verb. Explicaţi ortografia verbelor care primesc după ele acest auxiliar.
    Cum se numesc aceste verbe?
11. Scrieţi corect formele verbale inversate din enunţurile următoare şi explicaţi din ce sunt compuse:
    a) Dusai cărţile la bibliotecă?
    b) Plăcutumiai din prima clipă a cunoştinţei noastre.
    c) Te-am auzit cerutuiiai lui culegerea de probleme.
    d) Lăudatuvaţi vreodată, copii, cu ce făcutaţi bine pentru semenii voştri?
    e) Ţi-am spus doar atât: văzutuleam cu ochii mei.
    f) Bunicul spuse supărat: ducăisar numele pe pustii!
    Cărui limbaj aparţin aceste forme?
12. Alcătuiţi propoziţii cu formele:

ai – a-i
aţi – a-ţi
ia – i-a
iau – i-au

    Arătaţi în ce situaţii se scriu cu cratimă.
13. Subliniaţi cu o linie verbele la timpul viitor, forma literară, şi cu două linii pe cele folosite la viitorul popular din textele:

Scanned with OKEN Scanner

a) „De veţi găsi-mpotrivire, să nu vă daţi descurajaţi,
Şi la orice întâmplare, totdeauna să alergaţi.
Unde-ţi zări că se mişcă vârful de la coada mea,
Ce pe a gloriei cale punerea o veţi vedea." (GR. ALEXANDRESCU)

b) „... Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată." (M. EMINESCU)

c) „– Mai bine duceţi-l acasă la mine.
A mânca la posmagi şi-a trăi şi el pe lângă casa mea." (I. CREANGĂ)

d) „Şi lumea te va blăstema,
Că-i blestem făptuirea ta!
Voi merge, paşă, să cerşesc,
Dar mila voastra n-o primesc." (G. COŞBUC)

e) „Închinar-oi codrilor,
ulmilor
şi fagilor
---
d-oi muri
m-or tot umbri
cu frunza m-or înveli
cu freamătul m-or jeli." („Toma Alimoş")

f) „De mi-i duce ca gândul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vântul, tu mi-i folosi, căluţul meu, zise fiul craiului."
„Şi dacă-i apuca odată a te deprinde cu mine, ştiu bine că n-am să pot scăpa uşor de dumneata." (I. CREANGĂ)

g) „O să mor de-atâta dor,
puiule uşor,
O să joc de rup nădrag,
măi, puiule drag." (FOLCLOR)

h) „– Aşa? Ha! mă-nşel? Nu mă-nşel, căci dacă mazurii mei vor răcni numai o dată cu strâşnicie, în limba lor, vor veni toţi ceilalţi şi vă vor pune pe toţi cu feţele la pământ!" (M. SADOVEANU)

i) „Pleca-voi, ah! pleca-voi, luând urmele tale,
Să te-ntâlnesc ferice, să te culeg în cale
Să fii al meu şi numai al meu, o! mândre soare." (V. ALECSANDRI)

14. Arătaţi care din verbele folosite în textele anterioare sunt tranzitive şi care sunt intranzitive, aşezându-le în tabelul următor:

Tranzitive	**Intranzitive**
ex. veţi găsi (ceva)	voi muri (ceva?)
_____	_____
_____	_____

15. Aşezaţi alături de formele populare ale viitorului pe cele literare:

(eu) am să plec	o să plec	oi pleca _____
(tu) ai să pleci	o să pleci	oi (îi-i) pleca _____
(el) are să plece	o să plece	o (a) pleca _____

Scanned with OKEN Scanner

(noi) avem să plecăm	o să plecăm	om pleca _____
(voi) aveţi să plecaţi	o să plecaţi	oţi(îţi-ti) pleca _____
(ei) au să plece	o să plece	or pleca _____

16. Subliniaţi în textele următoare numai verbele care se află la modurile personale; alegeţi cinci verbe diferite şi faceţi analiza lor:

a) „– Să nu cutezaţi, mişeilor! urlă Orheianu. Să nu cutezi, mişele! rânji el către Şoimaru. Te voi bate peste fălci, ca pe tatăl tău, şi voi spulbera pe toţi nemernicii ca tine....

Izbucnind într-o mânie grozavă, de mult stăpânită sub vorbe blajine şi rânjite, – Orheianu îşi repezi din şa trupu-nainte, scuipă pe Şoimaru şi ridică asupră-i buzduganul, pe care-l scoase de sub cingătoare.

Dar oşteanul trăsese sabia. Atunci îl văzură întâi neamurile lui, turbat ca fiara, cu ochii crunţi şi cu obrazul ca de var.... Cu braţul drept ridică fierul, se repezi ca scăpat dintr-un arc şi lovi în creştet pe Orheianu. Şi-nălţând a doua oară sabia, răcni aşa de cumplit, încât mazurii, înfricoşaţi, smuciră frâiele şi se năpustiră pe poartă." (M. SADOVEANU)

b) „Mă lăsară-n pace, ca să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Şi de steaua mea...." (M. EMINESCU)

c) „De mi-ar fi lăsat barim pisica şi câinele, poate că mi-ar fi curs mai puţine lacrimi pe declinările latineşti, învăţate de spaimă ca să nu deschiză asupra mea ochii reci şi răi, profesorul neclintit.... în jeţul catedrei."
(B. ŞT. DELAVRANCEA)

d) „Fă-te, suflete copil
Şi strecoară-te tiptil
Prin porumb cu moţ şi ciucuri
Ca să poţi să te mai bucuri." (T. ARGHEZI)

e) „Mergi! şi dacă-i fi meşter şi-i izbuti, să ştii c-am să te fac mai mare."
(I. CREANGĂ)

f) „Aho, aho, copii argaţi
Staţi puţin şi nu mânaţi!

De urat am mai ura,
Dar ni-i teamă c-o-nsera.
Mânaţi, măi!" (PLUGUŞORUL)

17. Extrageţi din textele anterioare verbele aflate la modurile nepersonale şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
– numiţi modurile nepersonale ale verbelor;
– arătaţi funcţia sintactică şi valorile lor stilistice.

18. Alcătuiţi propoziţii în care verbele: **a fi, a avea şi a vrea (a voi)** să fie:
– verbe predicative;
– verbe auxiliare;
– verbe copulative (numai „a fi")

Scanned with OKEN Scanner

19. Transformaţi verbele : **a vedea, a zice, a spune, a crede, a părea, a zvoni, a şti, a mânca, a auzi** în verbe impersonale reflexive cu formă afirmativă şi negativă. Construiţi enunţuri cu ele.
20. Obţineţi, prin derivarea cu sufixe şi prefixe compusele verbelor de mai jos şi alcătuiţi propoziţii cu acestea:
a forma (ex. a transforma), a ataca, a face, a scrie, a linia, a anima, a încălzi, a vieţui.
21. Se dau verbele: **a vorbi, a urca, a stinge, a repara, a intoxica, a aresta, a începe, a îmblânzi, a împodobi, a înfrunzi, a usca, a enerva, a preţui, a onora**.
Cerinţe: – căutaţi pentru fiecare alte verbe cu înţeles asemănător (sinonime);
– găsiţi verbe cu înţeles opus (antonime)
22. Căutaţi în „Dicţionarul limbii române" zece verbe neologice şi explicaţi sensul lor.
23. Flexionaţi verbele date mai jos şi stabiliţi care dintre ele sunt neregulate. Daţi definiţia lor.
a apărea, a usca, a bea, a învăţa, a iubi, a mânca, a da, a avea, a cita, a trece, a fierbe, a drege, a pierde, a cânta, a fi, a coace, a susţine, a voi, a lua.
24. Subliniaţi verbele din textele următoare şi precizaţi diateza lor:
a) „Bade Ioane, m-aş gândi să-ţi fac
Un cântec nou, de ţi-ar mai fi pe plac.
Dă-ţi de la buze buciumul deoparte,
Că sună prea departe.
Eu ţi-aş cânta muteşte, cu slove ca de carte." (T. ARGHEZI)
b) „Frunza se îngălbeneşte,
Codrul iar se desfrunzeşte,
Murgul iar se potcoveşte,
Mândruliţa se iubeşte
Şi omul se-mbătrâneşte." (FOLCLOR)
c) „... cu ochii mari, sălbateci, se priveşte în oglindă,
Subţiindu-şi gura mică şi chemându-se pe nume...
Şi fiindu-şi sie dragă cum nu-i este nime-n lume." (M. EMINESCU)
d) „Am fost luat direct din somn
la treaba asta neînţeleasă
şi tu, mamă, nicicând n-ai să mai ştii
încotro fiul tău a dispărut fără să lase-o urmă." (IOAN ALEXANDRU)
e) „În urma lui se ară de cutremur
Pământul nostru pustiit de somn
Şi singur, sub al zilei roşu tremur,
Se seamănă cu oase vechi de domn." (ANA BLANDIANA)
f) „... şi tot amurgul dintr-o dată, dintr-o dată
se face verbe, adverbe, proverbe
ca o flotă pe mare
ca o flotă pe două mări..." (ION CARAION)

Scanned with OKEN Scanner

g) „Pentru ca ei să nu găsească noi ascunzători, să se teamă în permanenţă, în fiecare zi sunt luaţi câte zece oameni la întâmplare şi trecuţi într-o cameră alăturată, unde sunt percheziţionaţi până la piele." (GEO BOGZA)

h) „De când se ştiu poveştile, Feţii-Frumoşi s-au bătut, s-au urât şi s-au întrecut cu zmeii." (BASME)

25. Alegeţi din textele anterioare verbele la diateza reflexivă şi arătaţi valorile reflexivului (dinamic, reciproc, posesiv, eventiv, pasiv).

REZOLVAREA EXERCIŢIILOR:

1. (a) – **verbe la moduri personale**: venea, să cerceteze, merge, plângea, se prăpădea, auzea, vedea, nu ştia, să se rezeme, să aibă, văd, stă, au venit, roşisem, a chemat, a vorbit, a cinstit, ştia, nu cunoscuse, trăiseră, muriseră, să vină, am ieşit, cutez, este, voiesc, aş putea, să îndeplinesc, nu dă, sileşti, vieţuieşti, să împlineşti, i, – s, creşte, nu sporeşte, se opri, atârna, se uita, ajuta, voi binecuvânta, întreb, să cred, ai răsărit, nu visez, fu, aş fi putut, fusesem.
   – **verbe la moduri nepersonale**: nenorocită, văitându-se, umflate, plângând, a stărui, păscut, speriată, de făcut la depănat, la curăţat, la scos, a spune.
   b) **arată existenţa şi starea**: stă, trăiseră, vieţuieşti, – i, – i, – s, nu visez.
2. plecai, văzui, înţelesei, privii.
   am plecat, am văzut, am înţeles, am privit.
   plecam, vedeam, înţelegeam, priveam.
   plecasem, văzusem, înţelesesem, privisem.
   timpurile: perfect simplu, perfect compus, imperfect, mai mult ca perfectul.
3. Eu creez un careu de integrame.Tu creezi un scenariu de film. El creează un program pentru calculator.Noi creem probleme. Voi creaţi un joc distractiv. Ei crează o societate nouă.
6. eu beau, beam, băui, am băut, băusem
   eu agreez, agream, agreai, am agreat, agreasem etc.
8. ciuntii, ciuntişi, ciuntisem, ciuntiseşi;
   sării, sărişi, sărisem, săriseşi;
   pitii, pitişi, pitisem, pitiseşi;
   ştiui, ştiuşi, ştiusem, ştiuseşi;
   băui, băuşi, băusem, băuseşi;
   copsei, copseşi, copsesem, copseseşi;
   fiersei, fierseşi, fiersesem, fierseseşi;
   dresei, dreseşi, dresesem, dreseseşi.
   Se manifestă modificări ale rădăcinii unor verbe, precum şi alternanţe fonetice (ex. coace-copsei = oa>o)
9. tu loviseşi/privii/pitiseşi/rezolvaseşi/promiseseşi/sării /făcuseşi.
10. am şters/şters-am; am cules/cules-am; am dedus/dedus-am
    ai şters/şters-ai; ai cules/cules-ai; ai dedus/dedus-ai

Scanned with OKEN Scanner

a şters/şters-a; a cules/cules-a; a dedus/dedus-a
am şters/şters-am; am cules/cules-am ; am dedus/dedus-am
aţi şters/şters-aţi; aţi cules/cules-aţi; ati dedus/dedus-aţi
Au denumirea de forme verbale inverse. Când le urmează auxilirul „a avea" se scriu cu cratimă.

11. Dus-ai/plăcutu-mi-ai/cerutu-i-i-ai/lăudatu-v-aţi /făcut-aţi/văzutu-le-am.
12. Ai venit devreme./Am vrut a-i face un bine.
Aţi sosit la timp./Au voit a-ţi face o plăcere.
la caietul de pe masă./I-a dat o lecţie binemeritată.
lau mâine temele./Sfaturile mele i-au folosit în viaţă.
Se scriu cu cratimă atunci când se despart verbele la perfectul compus de un pronume.
13. Timpul viitor forma literară: veţi găsi, veţi vedea, va blestema, voi merge, vor răcni, vor veni, vor pune;
Viitorul popular: – ţi zări, oi merge, a mânca, – a trăi, oi închina, oi muri, or umbri, or înveli, or jeli, – i duce, – i părăsi, – i folosi, – i apuca, am să pot scăpa, o să mor, o să joc, pleca-voi.
16. **Să nu cutezaţi** = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conj. I., diateza activă, modul conjunctiv cu nuanţă de imperativ (se află lângă un substantiv în vocativ), prezent, pers. a III-a, plural, forma negativă.
-nălţând = complement circ. de timp exprimat prin verb, conjugarea I., diateza activă, modul gerunziu.
se năpustiră = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă cu pronumele în acuzativ, modul indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a, plural.
rânjite = atribut adjectival exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu acordat cu substantivul „vorbe", feminin, pl., caz Ac., gradul pozitiv
mânaţi! = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, modul imperativ, forma afirmativă, persoana a II-a, plural.
17. Verbe la moduri nepersonale: izbucnind, stăpânită, rânjite, turbat, scăpat, – nălţând, înfricoşaţi, învăţate, neclintit, de urat.
– gerunziu, participiu, supin
– izbucnind = compl. circ. de mod; stăpânită = atribut adj.; rânjite = atr. adj.; turbat = compl. circ. de mod; scăpat = compl. circ. de mod; învăţate = atr. adj.; neclintit = (era neclintit) nume predicativ; de urat = compl. circ. de relaţie.
Majoritatea acestor verbe au valoare de epitet şi sugerează mult dinamism.
18. „a fi":
Era odată un împărat (exista) – verb predicativ
Aş fi mers şi eu la teatru. – verb auxiliar
Camera **este luminoasă**. – verb copulativ

Scanned with OKEN Scanner

„a avea“:
Avea de toate în gospodărie. – verb predicativ
Am sosit prea devreme. – verb auxiliar
„a vrea“:
Vreau o carte bună. – verb predicativ
Voi veni astăzi devreme. – verb auxiliar

19. a vedea (se vede); a zice (se zice); a spune (se spune); a crede (se crede); a părea (se pare); a zvoni (se zvoneşte); a şti (se ştie); a mânca (se manâncă bine aici); a auzi (se aude)/nu se vede; nu se zice; nu se spune; nu se ştie, nu se crede etc.
20. Compusele verbelor: a transforma (reforma, deforma)
a contraataca, a desface, a prescrie (rescrie, descrie)
a sublinia, a reanima, a supraîncălzi,
a convieţui.
21. ***Sinonime:*** a vorbi = a grăi, a spune, a zice
a urca = a sui, a se aburca
a repara = a drege, a reface
a intoxica = a otrăvi
a aresta = a întemniţa, a închide
a începe = a iniţia, a da tonul
a îmblânzi = a domestici
a împodobi = a orna, a găti
a înfrunzi = a înverzi
Antonime: a vorbi-a tăcea
a urca-a coborî
a repara-a strica
a intoxica-a dezintoxica
a aresta-a elibera
a începe-a termina
a îmblânzi-a sălbătici
a împodobi-a despodobi
a înfrunzi-a desfrunzi
22. Verbe neologice: a retracta, a detraca, a computeriza, a revendica, a cauteriza, a galvaniza, a caricaturiza, a obtura, a mediatiza, a periclita, a improviza etc.
23. Verbe neregulate: a usca, a bea, a mânca, a da, a avea, a fierbe, a coace, a fi, a voi.
24. ***Diateza activă:*** să fac, sună, aş cânta, n-ai să mai ştii (vei şti), a dispărut, să nu găsească;
Diateza reflexivă: se îngălbeneşte, se desfrunzeşte, se potcoveşte, se iubeşte, se îmbătrâneşte, ţi-ar fi, m-aş gândi, dă-ţi, se priveşte, subţiindu-şi, chemându-se, fiindu-şi, se ară, se seamănă, se face, să se teamă, se ştiu, s-au bătut, s-au urât, s-au întrecut.

Scanned with OKEN Scanner

Diateza pasivă: am fost luat, sunt luaţi, sunt trecuţi, sunt perchezitionaţi, şi reflexivele-pasiv: se ară, se seamană.

5. ***Reflexive:***
   – dinamice – se iubeşte, m-aş gândi, să se teamă;
   – posesive – ţi-ar fi pe plac, da-ţi, subţiindu-şi, fiindu-şi sie dragă;
   – reciproce – s-au bătut, s-au urât, s-au întrecut;
   – eventive – se îngălbeneşte, se desfrunzeşte, se îmbătrâneşte, se face, se potcoveşte (au nuanţă de pasiv);
   – pasiv – se ară, se seamană;
   – obiective – chemându-se, se priveşte;
   – impersonal – se ştie.

EXERCIŢII NEREZOLVATE

TESTUL NR. 1:

1. Aşezaţi verbele din tabel la modurile, timpurile şi persoanele cerute şi arătaţi concluziile voastre privitoare la ortografia şi ortoepia lor:

VERBE	INDICATIV perf. simplu (pers. I şi II sg.)	CONJUNCTIV prezent (pers. I şi II sg.)	COND.-OPT. prezent (pers. I şi II sg.)	IMPERATIV afirm. neg. (pers. I şi II sg. şi pl.)
a şti				
a fi				
a susţine				
a reţine				
a obţine				
a deţine				
a preveni				

2. Folosiţi jetoanele cu desinenţă pentru a conjuga verbele indicate la toate timpurile modului indicativ: **a acapara, a cita, a deznădăjdui, a surmonta, a escalada, a subestima.**
3. Aflaţi cu ajutorul „Dicţionarului limbii române" sensul verbelor de la exerciţiul nr. 2 şi alcătuiţi propoziţii cu ele.
4. Subliniaţi verbele din următoarele enunţuri. Analizaţi, la alegere, trei verbe care se află la diateze diferite:
   a) De când am putut înţelege teoremele, am început a rezolva singur problemele de geometrie.
   b) Trebuie mâncate legumele proaspete, că se pot deprecia.
   c) Părea că se limpezesc toate lucrurile când am terminat de citit scrisoarea ta.
   d) Trebuie acţionat cu prudenţă când aparatele sunt conectate la o sursă electrică.
   e) Copilul se vrea legănat mereu atunci când este răsfăţat de părinţi.

Scanned with OKEN Scanner

f) El prinse a zări o geană de lumină şi se orientă prin camera care era lăsată în întuneric cu bună-ştiinţă.

5. Alegeţi din textele anterioare verbele de modalitate şi de aspect. Arătaţi ce exprimă, de cine sunt urmate şi cum se face analiza lor.
6. Daţi câte două exemple de locuţiuni verbale constituite cu verbele fixe: **a trece, a duce**.

Înlocuiţi-le cu verbe personale.

TESTUL NR. 2

1. Completează locurile libere cu auxiliarul modului condiţional-optativ: **aş, ai, ar, am, aţi, ar**, iar acolo unde este necesar adăugaţi şi pronumele: **mi, ţi, şi, ne, va**:
   – Tu – ---- povesti mai bine, dacă – ----- aminti opera citită.
   – Voi – ---- rezolva exerciţiul, dacă----- concentra mai mult asupra lui.
   – Eu – ----aminti de vacanţă, numai dacă – --- merge la bunicii mei.
   – – ---- avea de câştigat, dacă – ---- vedea de treabă.
   – În ipostaza că – --- găsi tovarăşi de drum, – --- pleca pe munte.
   – – ---- întâlni cu prietenii, dacă – --- face timp liber.
2. Construiţi enunţuri în care să aveţi verbe la infinitiv diateza reflexivă cu pronume în cazul dativ şi acuzativ. Explicaţi ortografia lor verificând tabloul recapitulativ al conjugării verbelor la această diateză.
3. Deosebiţi verbele predicative (cu formă asemănătoare) de cele copulative care intră în formaţia unui predicat nominal din exemplele:
   a) Radu este pe lista premianţilor clasei noastre.
   b) Colegul meu de bancă este premiantul următor.
   c) Primăvara a însemnat întotdeana speranţa şi bucuria agricultorilor.
   d) Profesorul a însemnat rezultatele problemelor pe tablă.
   e) Prietenul fratelui meu a ajuns olimpic la matematică.
   f) Astăzi am ajuns mai devreme acasă.
   g) Natura a constituit sursa permanentă de inspiraţie pentru poeţi.
   h) Studenţimea a constituit liga care să le apere drepturile.
   i) Părinţii au rămas impresionaţi de rezultatele mele şcolare.
   j) Sora mea a rămas în concediu medical încă o săptămână.
   k) Mezinul prietenilor noştri s-a făcut mare şi frumos.
   l) Proiectul s-a făcut în termenul fixat.
4. Realizaţi propoziţii în care să evidenţiati valorile verbului „a fi". Numiţi aceste valori.
5. Indicaţi câte un sinonim neologic pentru următoarele verbe: **a muri, a trăi (cu), a (se) întări, a termina, a ajuta, a amesteca, a (se) egaliza, a (se) desface în foi, a decoji, a micşora, a liberaliza, a însufleţi**.
6. Eliminaţi (prin rescrierea textului) structurile cacofonice pe care le conţin enunţurile următoare (din care nu lipseşte verbul), păstrându-le sensul intact:
   a) El juca ca nimeni altul când mergea la hora satului.

Scanned with OKEN Scanner

b) Măcelarul toacă carnea cu satârul cel mare.
c) Colegul meu explică ca şi profesorul de matematică cazurile în care triunghiurile pot fi asemenea.
d) Pentru că culegea fructele din pom şi se mişca ca mine de repede, m-am ambiţionat a-l întrece.
e) Am observat că în casa sa s-a făcut frig, pentru că caloriferul nu mai funcţiona.
f) Numeroase acte din dosar s-au pierdut sau s-au furat.
g) Primejdia ameninţă ţapinarii aflaţi în lunca care era deja inundată.
h) Acum învaţă ţăranii să facă agricultură modernă.

TESTUL NR. 3

1. Subliniaţi verbele care se găsesc la modurile nepersonale şi numiţi funcţiile lor sintactice:
a) „A număra până la douăzeci şi patru era peste puterile mele."
(M. SADOVEANU)
b) Maximele sunt făcute de om pentru a cugeta asupra vieţii.
c) A trece un verb prin toate formele lui flexionare înseamnă a-l conjuga.
d) „... Şi tocmai când eram hotărât a spune mamei aceste, iaca şi soarele răsare."
(I. CREANGĂ)
e) Omul cinstit spune deschis ce are pe suflet.
f) „Risipite se-mprăştie a duşmanilor şiraguri.
Şi gonind biruitoare tot veneau a ţării steaguri,
Ca potop ce prăpădeşte, ca o mare turburată –
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată." (M. EMINESCU)
g) „De făcut nu este greu, dar ce este de făcut când nu ai chef a face un lucru – zise bătrânica cu nasul ca de scorpie. După cum văz eu, flăcăule, nu mă poţi ajuta cu nimic.
În sinea lui, flăcăul se pomeni a gândi că seamănă cu muma pădurii şi nu merită a fi ajutată."
(BASME POPULARE)

2. Indicaţi partea de vorbire pe care o reprezintă „**a**" din următoarele contexte:
a) Care dintre voi **a** veni mai repede va primi o recompensă.
b) **A** ierta este uşor, **a** uita este mai greu.
c) Cum **a** venit, tot aşa **a** şi plecat.
d) Am stat de vorbă cu **a** de colo şi mi-a spus că mă cunoaşte de când **a** stat pe strada noastră.
e) Şi în fuga lui **a** mare n-a văzut că **a** fost la un pas să se accidenteze.
f) Mircea cumpărase creioane **a** patru sute de lei bucata.

3. Arătaţi, prin rescriere, care sunt formele verbale corecte (şi deci potrivite) în următoarele enunţuri:
a) Părinţii nu pot **să absolve/să absolvească** pe copii de greşelile lor.
b) Copiii aflaţi în colectivitate **contractează /contractă** mai uşor maladiile infecţioase.

Scanned with OKEN Scanner

c) Astăzi toţi oamenii **manifestă/manifestează** pentru a-şi apăra drepturile.
d) Scriitorii, în operele lor, nu trebuie **să reflecte/să reflecteze** întocmai realitatea.

4. Numiţi funcţia sintactică a construcţiilor verbale din exemplele următoare:
a) **Ajuns primar**, nu va da câştig de cauză decât celor cinstiţi şi demni.
b) **Fiind capabil** era invidiat de toţi cei care nu aveau vreun rost.
c) **Fiind tânăr** a colindat o lume întreagă.
d) **Făcut doctor** cu chiu cu vai, a uitat de jurământul lui Hipocrate.
e) **Fiind destoinic** şi-a văzut toate visurile împlinite.
f) De când se ştie, n-are **cu cine vorbi**, n-are **la cine trage**, n-are **pe cine întreba** o noutate.
g) **De ajuns avocat** nu este greu, dar trebuie să înveţi.

5. Arătaţi care dintre verbele reflexive din textele de mai jos pot avea sens de reflexix pasiv:
a) Orice haină se transforma uşor de croitor dacă acesta se pricepe.
b) Actele de identitate se prescriu la notariat.
c) Soarele se arată de după o perdea de nori negri.
d) Elevii se bucură când vine vacanţa cea mare.
e) Valorile adevăratelor opere literare se confirmă de-a lungul timpului.
f) Firile slabe se laudă că au învins teama.
g) Tinerii veseli se împrietenesc repede.
h) La orice examen se verifică cunoştinţele candidaţilor.

6. Recunoaşteţi valorile stilistice ale verbelor:
a) „Codrii ţipau de usturime înăduşită". (C. HOGAŞ)
b) „Vino-n codru la izvorul care tremură pe prund." (M. EMINESCU)
c) „Ca volbura toamnei se-nvârte el roată
Şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi." (G. COŞBUC)
d) „Pe cei ce-s duşi... cu fală noi îi purtăm în sânge.
Credinţa lor e farul ce-n veci nu se mai stinge
De-ar fi să cadă cerul, noi n-avem morţi de plâns!..." (ZAHARIA BÂRSAN)

TESTUL NR. 4

1. Aşezaţi verbele date în cele două coloane conform cerinţelor:
a dăinui, a îmbogăţi, a mâhni, a durea, a auzi, a vieţui, a înroşi, a strâmta, a trebui, a spune, a ploua, a fi, a înjosi, a imagina, a închipui, a zice, a duce, a crede, a dura.

MODEL:

VERBE	CARE POT FI REFLEXIVE	CARE NU POT FI REFLEXIVE	POT FI REFLEXIVE IMPERSONALE
a înjosi	**a (se) înjosi**	**a dura**	**se aude**

Scanned with OKEN Scanner

2. Construiţi forma reflexivă a verbelor: **a lăsa, a ţine, a face, a lua, a da, a băga**. Transformaţi-le apoi în locuţiuni (expresii) verbale. Descoperiţi verbul care le substituie.
3. Evidenţiaţi prin subliniere care dintre locuţiunile verbale scrise în tabelul de mai jos aparţin limbajului argotic (argou). Scrieţi alăturat sensul tuturor locuţiunilor.

LOCUŢIUNI VERBALE	*SENSUL LOR*
a face semn cu mâna	
a o da în ciungă	
a-şi trage sufletul	
a o face lată	
a lua pe cineva la caterincă	
a lua în râs	
a face şmen	
a da ţeapă	
a trage pe sfoară	

4. Deosebiţi prin subliniere diferită verbele aflate la diateza pasivă (predicate verbale) de predicatele nominale din contextele următoare:
   a) Fereastra este deschisă pentru aerisirea camerei.
   b) Uşa casei mele este deschisă întotdeauna pentru omul bun.
   c) Timpul meu liber este limitat.
   d) Podişul Transilvaniei este limitat de munţii Carpaţi.
   e) Meciul de astăzi a fost jucat.
   f) Dansul „alunelul" a fost jucat la începutul serbării.
   g) Tata este hotărât în tot ceea ce face.
   h) Viitorul ţării noastre este hotărât în anii următori.
5. Indicaţi prin sinonime lexicale (prin cuvinte simple sau prin îmbinări de cuvinte) sensurile verbului predicativ „a fi" din contextele:
   a) În orice clasă sunt elevi de nota zece.
   b) De o săptămână fratele meu este în vacanţă.
   c) În oraşul Galaţi a fost un accident grav de tramvaie.
   d) Mâine va fi o lună de când nu te-am văzut.
   e) Tu eşti din Sascut, iar el este din Bacău.
   f) Cât vor fi oameni pe pământ va trebui să fie pace.
   g) Cât este o tonă? Cât este un quintal?
   h) Pe unde aţi fost toată săptămâna?
   i) Luna aceasta a fost la Atena cu avionul.
   j) Ce este când visezi bani mulţi?
   k) Era pe la 1370 când Vlaicu Vodă lupta pentru neatârnare.
6. Corectaţi scrierea greşită a unor verbe din enunţurile date:
   – Este bine când elevii scrie corect şi ordonat în caiete.
   – Noi scriem exerciţiile, iar voi scriţi problemele din culegere.
   – Ei i-au copiii, iar noi loăm geamantanele.
   – Nu fii dezordonat când îţi scri temele.
   – Să fi punctual mâine când v-a intra profesorul în clasă.

Scanned with OKEN Scanner

– Fi bărbat, omule, nu te pierde cu firea!

– Văzânduse înconjurat de prieteni, voi aşi aminti numele părinţilor acestora.

– Tu să şti că poţi să previ orice boală îngrijindute cum se cuvine.

7. Rezolvaţi careul următor şi descoperiţi termenii legati de flexiunea verbală:

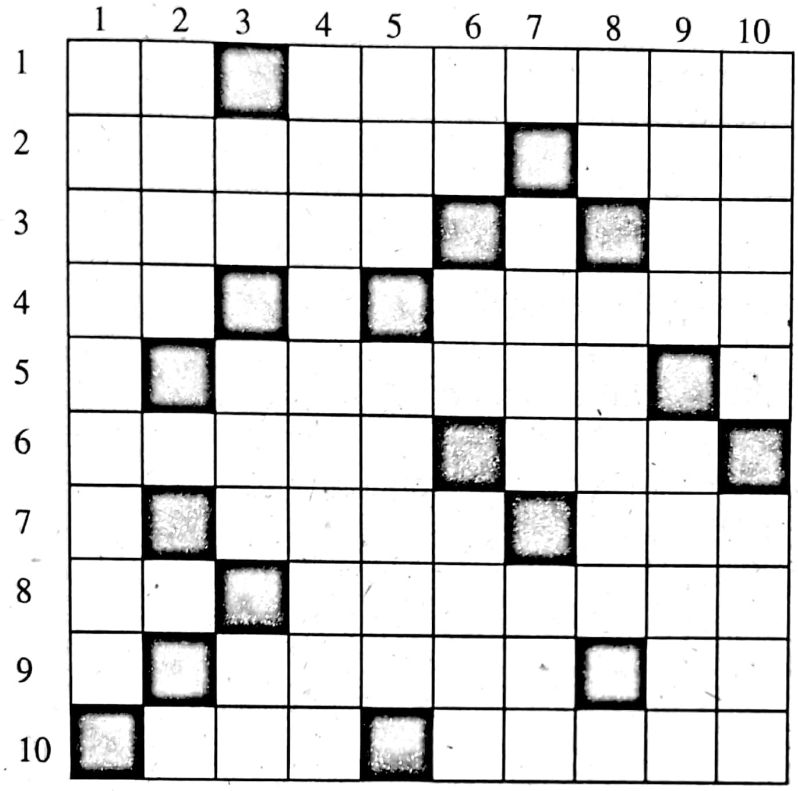

ORIZONTAL:

1. Întrebare – Un timp ideal; 2. Rămaşi fără părinţi – Bătut în cap...; 3. La Paris este... a noastră – Final de ritm!; 4. Jianu Iancu – Este şi mobilă cu rafturi, este şi scrânciob; 5. Nu este complicat; 6. Cu ele ne agăţăm hainele – Fluid vital; 7. Postav aspru pentru haine ţără-neşti şi rase călugăreşti – Trustul de construcţii Sibiu! (sigla); 8. România pe... maşini – Acum este timpul; 9. O bilă amară – Două euri; 10. Fecior – Castor.

VERTICAL:

1. Flexiunea verbului; 2. Personaje principale; 3. Fete! – Un fel de pumnal – A exista; 4. Şi acesta este un mod al acţiunii; 5. Moşul cu somnul – Mii (familiar); 6. În cric!– Decupe! – Ren carpatin; 7. Reprezintă valoarea 0 (feminin) – Divinităţi antice; 8. În trecut! – Ciocniri între inamici; 9. Pliu – Urâţeşte tenul la pubertate; 10. Sunt specifici verbului – Metru cub de lemn.

TESTE GEN GRILĂ PENTRU EXAMENE

TESTUL I

1. Verbele de tipul: **a se feri, a se grăbi, a se sui, a se scula** au la imperativ pozitiv următoarele forme:
   a) fără pronume reflexiv: **fereşte! grăbeşte! suie! scoală!;**
   b) numai însoţite de pronume reflexive: **fereşte-te! grăbeşte-te! scoală-te! suie-te!**
   c) cu şi fără pronume reflexiv.
2. Formele verbale: **acordă-acordează; concură-concurează; ordonă-ordonează; toarnă – turnează** sunt:

Scanned with OKEN Scanner

a) variante flexionare care se diferenţiază semantic;
b) variante flexionare care au acelaşi înţeles;
c) variante flexionare dintre care normele admit numai primele forme: **acordă, concură, ordonă, toarnă**.

3. Verbele: **a rămâne, a spune, a ţine, a veni** au la gerunziu următoarele forme:
a) **rămâind, spuind, ţiind, viind**;
b) **rămânând, spunând, ţinând, venind**;
c) normele limbii literare admit ambele forme.

TESTUL II

1. Formele verbale ale diatezei pasive la perfectul simplu al indicativului sunt:
a) **fui chemat, fuşi chemat, fu chemat**;
b) **fusei chemat, fuseşi chemat, fuse chemat**;
c) sunt admise ambele forme.
2. Verbele **a agrea, a crea, a recrea** au la gerunziu formele:
a) **agreind, creind, recreind**;
b) **agreând, creând, recreând**;
c) normele limbii literare admit ambele forme.
3. Verbul **„a avea“** este întotdeauna:
a) predicativ;
b) predicativ sau auxiliar;
c) predicativ sau copulativ

TESTUL III

1. Formele de conjunctiv prezent, persoana I şi a II-a plural, ale verbului **„a tăcea“** sunt:
a) **să tacem, să taceţi**;
b) **să tăcem, să tăceţi**;
c) sunt admise ambele forme.
2. Verbele **„a evapora, a ignora, a însemna, a şchiopăta** au următoarele forme la indicativ prezent, persoana a III-a singular:
a) **evaporă, ignoră, înseamnă, şchioapătă**;
b) **evaporează, ignorează, însemnează, şchiopătează**;
c) sunt admise ambele forme.
3. Verbele la infinitiv care au funcţia sintactică de nume predicativ se construiesc astfel:
a) cu prepoziţia **de**: Intenţia noastră este **de a munci**.
b) fără prepoziţia **de**: Intenţia noastră este **a munci**.
c) cu sau fără prepoziţia **de**.

Scanned with OKEN Scanner

TESTUL IV

1. Verbul „**a vrea**“ este întotdeauna:
   a) predicativ;
   b) predicativ sau auxiliar;
   c) predicativ sau copulativ.
2. În construcţiile de tipul: **Trăiască...., trăznească-l, fie, zică orice...** verbele sunt la modul:
   a) indicativ;
   b) conjunctiv;
   c) imperativ;
   d) conjunctiv cu sens de imperativ.
3. În fraza: „**Ei sunt/cum le sunt anii.**“ verbele sunt:
   a) predicative;
   b) copulative;
   c) primul predicativ, celălalt copulativ.

REZOLVARE TESTE GRILĂ

Test I. (1.) **b**; (2.) **a**; (3.) **b**
Test II. (1.) **c**; (2.) **b**; (3.) **b**
Test III (1.) **b**; (2.) **a**; (3.) **a**
Test IV (1.) **b**; (2.) **d**; (3.) **c**

REZOLVAREA CAREULUI:

ORIZONTAL: 1. Ce – perfect; 2. Orfani – cui; 3. Notre – tm; 4. J. I. – dulap; 5. Simplu; 6. Găici – apa; 7. Şiac – T. C. S.; 8. RO – prezent; 9. Fiere – ee; 10. Fiu – biber.

VERTICAL: 1. Conjugare; 2. Eroi; 3. ft – Şis – fi; 4. Participiu; 5. Ene – miare; 6. ri – dp – cerb; 7. Nula – zei; 8. ec – lupte; 9. Cuta – acnee; 10. Timpi – ster.

Scanned with OKEN Scanner

ADVERBUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire neflexibilă care arată ***caracteristica*** *unei acţiuni, unei stări sau a unei însuşiri; exprimă* ***circumstanţele*** *în care au loc procesele.*

Adverbul poate determina:

– **un verb**: Socoteşte **repede**.
A sosit **ieri**.
Stă **comod** în bancă.
– **o locuţiune verbală**: Mi-am adus aminte **acum**.
– **un adjectiv**: Are o privire **destul** de inteligentă.
– **o locuţiune adjectivală**: Nu era **chiar** în floarea vârstei.
– **un alt adverb**: Vorbeşte **cam tare**.
– **un substantiv**: Ziua **de mâine** va fi frumoasă.
– **un pronume**: Acestea **de aici** sunt verişoarele mele.
Aproape nimic nu ştiu.
– **o interjecţie:** Hai **mai iute**!
– **o propoziţie întreagă**: Am telefonat **doar să te aud**.

TRĂSĂTURI:

1. Adverbul este o parte de vorbire **cu autonomie semantică**. El îşi dezvăluie importanţa şi individualitatea prin faptul că exprimă noţiuni, deci are un sens lexical de sine stătător, ceea ce îl deosebeşte de prepoziţie, conjuncţie şi interjecţie.
   • ex. A învăţat **bine**. Ştie **destul**.
2. Rolul fundamental al majorităţii adverbelor este acela de determinant verbal, de aici denumirea de adverb care înseamnă „lângă verb", „adăugat verbului".
3. Morfologic, adverbul apare în grupa părţilor de vorbire neflexibile, pentru că nu se declină şi nu se conjugă, deci are o structură invariabilă ca şi prepoziţia, conjuncţia şi interjecţia (părţi de vorbire neflexibile).
   Adverbul, însă, are categoria comparaţiei, ceea ce îl apropie de adjectiv (de o parte de vorbire flexibilă).
   Aşadar, el reprezintă o clasă lexico-gramaticală bogată şi extrem de neomogenă.
4. Sintactic, adverbul are capacitatea de a îndeplini diferite funcţii sintactice, de a realiza diferite combinaţii, pe rând, cu câte un singur termen sau simultan cu câte doi termeni (numai adverbul de relaţie şi cel nehotărât).
   • ex. Este **bine** la caldură. (bine = nume predicativ)
   Va veni **cândva aici**. (c. circ. de timp + c. circ. de loc)
   A procedat **altcum decât** a gândit. (c. circ. de mod)
   Va veni **oricând acolo unde** este chemat.

Scanned with OKEN Scanner

LOCUŢIUNILE ADVERBIALE. EXPRESIILE ADVERBIALE

Locuţiunile adverbiale *sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care alcătuiesc un tot unitar (cuvintele sunt bine sudate) din punct de vedere semantic şi care substituie un adverb. Ele sunt formate dintr-o parte de vorbire (substantiv, adjectiv, pronume, verb la participiu, numeral) în faţa cărora se află una sau mai multe prepoziţii.*

După structură, locuţiunile adverbiale pot fi:
– **simple**: (un singur cuvânt autonom + prepoziţie/prepoziţii)
• ex. **pe de rost, pe dinafară, cu totul, cu de-a sila, în lung, de nevoie, ca la moară etc, din ce în ce, pe tăcute**;
– **compuse**: (au structuri complexe)
• ex. **fără doar şi poate, cu vârf şi îndesat, de colo până colo, cât de cât, cu una cu două, cu noaptea în cap** etc.

Expresiile adverbiale *sunt grupuri de cuvinte mai puţin închegate (sudate), cu o structură mai complexă (uneori propoziţii întregi) şi care, în mod obligatoriu, conţin o anumită expresivitate; unităţile lexicale din care se compun pot fi analizate şi separat din punct de vedere sintactic.*

• ex. **cât ai clipi, pe toate cărările, odată cu capul, cât ai bate din palme, cât vezi cu ochii, cum scrie la carte, în ruptul capului, în nici un caz, de florile mărului, c-o falcă-n cer şi una-n pamânt, la paştele cailor, cu lacrimi de sânge, cu şosele cu momele, de milă de silă, de voie de nevoie, de unde până unde, când o face plopul pere şi răchita micşunele.** (unele dintre ele rimează)

CLASIFICAREA ADVERBELOR

I. DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:

1. **Adverbe primare (moştenite) din limba latină: abia, afară, atare, aici, apoi, iar, sus, jos** etc.
2. **Împrumutate din alte limbi ca atare: taman, de haram** (locuţ.) (turcă), **musai** (maghiară), **lesne, aidoma** (slavă), **agale** (greacă) etc.
3. **Adverbe formate în limba noastră** (prin mijloace interne):

a) – prin derivare: **târâş, grăpiş, pieptiş, chiorâş, morţiş, orbeşte, bătrâneşte** etc.
b) – prin compunere: **degrabă, pesemne, altădată, altcum, alaltăieri, precum, aici-şa, acolo-şa**.
c) – prin schimbarea valorii gramaticale (provenite din alte părţi de vorbire):
– din adjective: Zboară **lin**. Mănâncă **frumos**.
– din verbe la participiu: Vorbeşte **răguşit**. Tricotează **strâns**.

Scanned with OKEN Scanner

– din substantive (articulate): **Toamna** începe şcoala.
Joia este de gardă.
Dimineţile următoare are de lucru.
– din numeralul feminin „una": O ţinea **una**.
– din pronume: Vorbeşte **ce** vorbeşte şi tace. (ce = cât)
Ce luminos este cerul! (ce = cât de)

II. DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ:

1. **Adverbe simple**: (au aspectul unui singur cuvânt)
   - ex. **acolo, aici, departe, aproape, gata, mai, puţin, mereu, târziu, mult, agale** etc.
2. **Adverbe compuse**:
   - ex. **niciodată** (adverb + adverb); **niciuna** (adverb + numeral);
     altcum (pronume + adverb);
     oricând (particulă conjuncţională + adverb);
     îndeseară (prep. + prep. + substantiv);
     întotdeauna (prep. + adverb + prep. + numeral)

III. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:

ADVERBE — LOCUŢIUNI ŞI EXPRESII ADVERBIALE

A. CATEGORII FUNDAMENTALE

1. ADVERBE DE MOD
(exprimă felul în care se realizează acţiunea; sunt cele mai numeroase şi dispun de cele mai variate sensuri)

a) **propriu-zise** → pe faţă, pe dos, din greşeală, fără teamă, nas în nas, ochi în ochi, cap în cap, pas cu pas, bob cu bob, braţ la braţ, din fir în păr, cu una cu două, cu orice preţ, c-o falcă-n cer şi una în pământ, aşa şi aşa etc.
abia, târâş, repede, pieziş, aievea, bine, încet, pururea, bărbăteşte, prieteneşte, astfel, altfel, băşca, separat, aşa, pe deasupra.

b) **de afirmaţie** → cu siguranţă, de bună seamă, fără îndoială, într-adevăr, ba bine că nu etc.
evident, da, fireşte, sigur, desigur, negreşit.

c) **de negaţie** → nici pomeneală, nici vorbă, în nici un caz, nici în ruptul capului.
nu, ba, deloc, defel, nici, nicidecum.

d) **de cantitate** → cu toptanul, cu nemiluita, cu bucata etc.
mult, puţin, cam, atât(a), destul, oleacă (reg.)

Scanned with OKEN Scanner

e) **de durată** (continuitate) încă, mai mereu, necontenit, permanent, adeseori, arareori. → întruna (mereu)

f) **de probabilitate** (îndoială) parcă, oare, poate, probabil, posibil. → în permanenţă, iar şi iar, într-una, din nou.

g) **de precizare** (întărire) tocmai, chiar, numai, aşa, astfel, şi, sigur, precis, exact, anume, boş (chiar) (reg.)

h) **de comparaţie** aidoma, asemenea, întocmai; → tot aşa cum, tot aşa de, întocmai etc.

i) **de restricţie şi exclusivitate** barem, măcar, încaltea, doar, numai, batâr (reg., magh.) → numai şi numai etc.

2. **ADVERBE DE LOC** (arată locul, spaţiul unde se petrece acţiunea): aici, acolo, departe, aproape, sus, jos, înainte, înapoi, afară, înăuntru, acasă, deasupra, dedesubt, pretutindeni, undeva, alături, aici-şá, acolo-şá etc. → în urmă, în faţă, în dos, la stânga, la dreapta, ici-colo, de colo până colo, de jur împrejur etc.

3. **ADVERBE DE TIMP** (exprimă timpul în care se desfăşoară acţiunea); acum, atunci, apoi, târziu, devreme, curând, azi, mâine, ieri, alaltăieri, mereu, întotdeauna, câteodată, odată, odinioară, cândva, demult, uneori etc. → de mult, pe înnoptate, pe înserate, de cu seară, cu noaptea-n cap, într-un răstimp, în vecii vecilor, an de an, zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă, din când în când, întâia dată, astă-noapte, după-masă, astă-iarnă etc.

B. ALTE CATEGORII DE ADVERBE

1. **ADVERBE DE SCOP** (exprimă scopul în yederea căruia se desfăşoară acţiunea) dinadins, înadins, expré, anume, într-adins. → de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta, de aia (pot fi şi de cauză; sensul lor se stabileşte în context).

2. **ADVERBE CONCESIVE** (exprimă ideea de concesie; ele sunt trecute în categoria adverbelor de mod cu înţeles concesiv) tot, totuşi. → cu toate acestea.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE:

✓ Trecerile de la o categorie la alta în cadrul grupei adverbelor de mod sunt foarte frecvente. De pildă, un adverb propriu-zis (de mod) este folosit ca adverb de cantitate sau de afirmaţie etc.

- ex. Învaţă **bine**.
  Cântăreşte **bine** peştele. (e greu cantitativ)
  Bine ai procedat. (afirmativ)

3. **ADVERBE PRONOMINALE** (exprimă hotărât sau nehotărât circumstanţe şi provin din rădăcini pronominale). Ele pot fi:

a) **interogative** (apar în propoziţii interogative, exclamative, retorice, ajutând la adresarea întrebării şi au funcţia de complement circumstanţial; sunt caracterizate **printr-o intonaţie interogativă** ca şi pronumele interogative şi prin **accent)**

- ex. **cât? unde? cum? încotro?**
  Când s-a întors? (Ieri)
  Cum a ajuns? (Bine)
  Cât este de bine? (foarte, nespus)

OBSERVAŢIE:

✓Nu trebuie confundat adverbul interogativ „cât" cu pronumele interogativ. Cel dintâi face referire la procese (la acţiuni), iar cel de-al doilea se referă la nume, la cantitate, la numărul obiectelor)

Comparaţi:

Cât poţi să duci? (mult, foarte puţin = adverb)
Cât a avut la dispoziţie? (o oră, un timp = pronume interogativ)

b) **relative** (se folosesc numai în frază pentru a stabili relaţia dintre o subordonată şi regenta ei; ele au un dublu rol: sunt elemente de relaţie, iar în cadrul subordonatei înlocuiesc cuvinte cu funcţii circumstanţiale; sunt caracterizate printr-o intonaţie enunţiativă şi **sunt lipsite de accent**; ele au valori multiple, deoarece pot introduce diferite tipuri de subordonate (circumstanţiale şi necircumstanţiale; prin conversiune ele devin conjuncţii, atunci când îşi pierd sensul primar.)

- ex. **unde, când, cum, încotro, dar şi compusele lor: oriunde, oriîncotro, oridincotro, oricând, orişicând, oricum, orişicum, oricât, orişicât.**
- ex. Va pleca/**încotro** îl vor duce paşii. (încotro = acolo – c. circ. de loc)
  Oriunde priveşti/vezi numai flori. (oriunde = pretutindeni – c. circ. de loc)
  Când („dacă") aş şti/că mă ajuţi/aş proceda ca tine. („când" are valoare de conjuncţie.)

c) **nehotărâte** (exprimă ideea de circumstanţă în mod neprecis):

- **ex. oarecum, undeva, cândva, oricând, oricum, oricât, oriunde, altcum, altunde, altcândva, fiecând, fiecum, fieunde, încotrova** etc.
  (**formele**: oricând, oricum, oricât, oriunde şi variantele lor mai compuse – orişicând, orişicum, orişideunde etc – pot fi folosite şi ca adverbe

Scanned with OKEN Scanner

relative când se caracterizează printr-o intonaţie exclamativă, sunt lipsite de accentuare şi leagă subordonatele de regentele lor; în calitate de adverbe nehotărâte relative ele îndeplinesc în cadrul subordonatei pe care o introduc funcţii sintactice de complemente circumstanţiale)

- ex. **Oarecum** se va descurca el.
  (oarecum = accentuat adverb pron. nehotărât)
  Poţi veni la mine/**oricând** doreşti. (oricând = stabileşte relaţia dintre subordonată şi regenta ei şi este lipsit de accent = adverb nehotărât relativ)

d) **negative** (cele care neagă circumstanţele; se folosesc în propoziţii negative):

- ex. niciunde, nicicând, nicicum, nicidecum, nicăieri, niciodată;
- ex. **Niciodată** nu sunt mulţumit.
  Nicăieri n-am găsit fericirea.

OBSERVAŢII:

✓ Unele adverbe au valori multiple (după sensul utilizării lor în propoziţii):

- ex. A plecat **încolo**, spre sat. (unde? circ. de loc)
  Încolo, după Crăciun, trec pe la voi. (când? circ. de timp)
  Abia se mişcă din loc. (cum? circ. de mod)
  Abia a terminat de mâncat. (când? circ. de timp)

IV. DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC:

1. **Adverbe dependente:**

a) subordonate (care intră în relaţie cu elemente regente şi îndeplinesc pe lângă acestea diferite funcţii sintactice):

- ex. Visul este **aievea**. (nume predicativ)
  Lecţia **de ieri** m-a încântat. (atribut adverbial)

b) adverbe care intră în structura altor părţi de vorbire (a numeralului, a gradelor de comparaţie):

- ex. Merg **câte patru** în rând.
  Era **mai puţin** înalt ca mine.

2. **Adverbe regente:**

a) în cadrul propoziţiei (**nepredicative** când sunt complemente sau **predicative** când preiau funcţia de predicat de la locuţiunile verbale în care intrau ca element formativ):

- ex. **Departe**, lângă pădure, am văzut un lac.
  Târziu, după înserare, am adormit.
  Jos din copac. (dă-te jos, coboară)

b) în cadrul frazei:

– folosite numai ca predicate şi care nu pot deveni nume predicative pe lângă verbul copulativ „a fi“ (**fireşte, bineînţeles, negreşit, desigur**)

- ex. **Fireşte**/că am înţeles mesajul.
  (PV) (subiectivă)

Scanned with OKEN Scanner

– folosite atât ca predicate adverbiale cât şi ca nume predicative pe lângă verbul copulativ „a fi" (bine, e bine, posibil, e posibil, adevărat, este adevărat, destul, e destul)

• ex. **Adevărat**/că vremea s-a schimbat./
Este adevărat/că n-a întârziat./

3. **Adverbe independente**:
– cu funcţie sintactică (analizabile);

• ex. Când vii la mine? **Dimineaţă**. (circ. de timp)
Unde stai? **Aici** (circ. de loc)
– nu au funcţie sintactică (neanalizabile);

• ex. Vii pe la mine? **Da**.
A răspuns bine? **Ba**.

OBSERVAŢII:

✓ Unele adverbe sau locuţiuni adverbiale au posibilitatea de a intra în corelaţie cu elementele introductive ale subordonatelor, în cadrul frazei. Acestea se numesc **adverbe corelative** (ajută la desemnarea felului subordonatei).

• ex. **Acolo** voi merge,/unde m-ai trimis. (acolo = adverb corelativ; propoziţia următoare este circ. de loc)
Aşa a vorbit,/cum a fost învăţat. (aşa = adverb corelativ; urmează o circ. de mod)
Anume a plecat de acasă,/ca să-şi găsească de lucru. (anume = adv. corelativ; urmează o circ. de scop)
Totuşi a venit,/deşi era ocupat. (totuşi = adv. corelativ; anunţă o circ. concesivă)
De aceea te-am chemat,/că ai primit un colet. (de aceea = locuţ. adv.; anunţă o circ. cauzală)

✓ În cadrul analizei gramaticale, se pot face confuzii între felurile adverbelor sau între adverbe şi alte părţi de vorbire. Ele se deosebesc după sensul pe care îl au în context.

Comparaţi formele:

• ex. – Locuieşte **aproape**. (adverb de loc)
Era **aproape** să nu-l recunosc. (adverb de mod)
– I-a explicat, **anume**, cum se rezolvă problema. (adverb de mod)
A plecat **anume**, ca să facă cumpărături. (adverb de scop)
– Deşi era bătrân, **tot** se mişca iute. (adverb concesiv)
Tot mai citesc scrisoarea ta. (adverb de mod)
Am înţeles **tot**. (tot = pronume nehotărât)
– **Vara** este un anotimp îndrăgit. (substantiv)
Vara plec la mare. (adverb de timp provenit din substantiv)
– **Duminica** este o zi a săptămânii. (substantiv)
Duminica mă odihnesc. (adverb provenit din substantiv)
– **De mult** n-a mai trecut pe la noi. (de mult timp = locuţiune adverbială)
Demult, trăia un om foarte viteaz. (adverb de timp = cândva)

Scanned with OKEN Scanner

– **Odată**, mă simţeam fericit în casa bunicilor. (cândva – adverb de timp)
O dată te mai ajut şi gata. (numeral adverbial)
– **Întâi**, îmi fac temele. (adverb de timp)
Călătoresc în vagonul de clasa **întâi**. (numeral)
– **Cât** ai lipsit? (o oră) (pronume interogativ)
Cât material intră la un costum? (adj. interog.)
Era înalt **cât** un brad. (cât = ca – prepoziţie)
Cât te-ai frământat în viaţă! (foarte mult – adverb)
– N-a venit **decât** (numai) un prieten la mine. (decât = adverb)
– Vorbeşte mai clar **decât** (ca) mine. (decât = prepoziţie)
– **Deasupra** stă cartea, iar **dedesubt** se află caietul. (adverbe de loc)
Deasupra casei este un cuib de pasăre.
(prepoziţie cu care se construieşte cazul G.)
Dedesubtul casei se află o pivniţă. (idem)
– **Dincolo** nu locuieşte nimeni. (adverb de loc)
Dincolo de brazi este o poieniţă. (locuţ. prepoziţională pentru Ac)
– Vom face **cumva** şi exerciţiul acesta? (adverb)
A trecut pe la noi,/**ca nu cumva să** ne supărăm.
(locuţiune conjuncţională)
– Poţi veni la noi **oricum şi oricând**. (adverbe pronominale nehotărâte)
Oriunde priveşti/şi **oricând** priveşti,/vezi în satele noastre oameni muncind. (adverbe pronominale relative)

✓ Unele adverbe de precizare (întărire): **chiar, tocmai, şi,** precum şi adverbele de restricţie: **barem, decât, doar, măcar, încaltea, numai,** din cauza insuficienţei lor semantice, nu pot îndeplini funcţii sintactice în propoziţii şi se analizează împreună cu elementul pe care îl însoţesc.

• ex. **Chiar el** mi-a confirmat adevărul. (chiar el = subiect)
Doar ceasornicul aminteşte de curgerea timpului.
(doar ceasornicul = subiect)

* Adverbele amintite mai sus pot intra ca element formativ în structura unor locuţiuni conjuncţionale sau adverbiale: **chiar dacă, chiar de, măcar ca, tocmai când, şi de, şi dacă, şi mai şi, doar că, numai că** etc.

CATEGORII GRAMATICALE

Datorită conţinutului său lexical, adverbul exprimă însuşiri, caracteristici ale acţiunilor care pot fi prezentate la grade diferite. Ca şi adjectivul, el dispune de categoria morfologică a comparaţiei.

GRADELE DE COMPARAŢIE

I. POZITIV: **departe**
II. COMPARATIV: – de superioritate: **mai departe**
– de egalitate: **tot aşa (la fel) de departe**
– de inferioritate: **mai puţin departe**

Scanned with OKEN Scanner

III. SUPERLATIV:

1. **relativ** – de superioritate: **cel mai departe**
   – de inferioritate: **cel mai puţin departe**
2. **absolut** – de superioritate: **foarte departe, tare departe, nespus de departe, depaaarte**
   – de inferioritate: **foarte puţin departe**

OBSERVAŢII:

✓ Nu toate adverbele au grade de comparaţie.

POT AVEA	NU POT AVEA
aproape, sus, jos, târziu, devreme, repede, strident, duios, încet etc.	**agale, cam, destul, cândva, alene, pieptiş, târâş, morţiş, aici, acolo, gata, aievea, acasă, pretutindeni, abia, pururea** etc.

✓ În vorbirea familiară, unele adverbe care nu au grade de comparaţie sunt folosite cu o nuanţă comparativă negativă:

• ex. **Mai niciodată** nu răspunzi la telefon.
Mai nicăieri nu găseşti ce cauţi.

✓ Termenii neologici: **pianissimo, fortissimo, allegro, allegretto, mezzo forte** etc. sunt adverbe şi cuprind în ele un grad de comparaţie (comparativul sau superlativul absolut).

• ex. pianissimo = foarte încet
allegreto = puţin mai repede (vioi)

Aceşti termeni provin din limba italiană şi sunt folosiţi în domeniul muzicii.

SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE A ADVERBELOR ŞI A LOCUŢIUNILOR ADVERBIALE

Adverbul, la fel ca unele părţi de vorbire, îşi poate schimba categoria lexico-gramaticala, transformându-se în alte valori morfologice :

– adverbul devine adjectiv:

• ex. Omul **cumsecade** se cunoaşte după fapte.
Hainele **de gata** sunt mai convenabile.
Revederea **din când în când** e mai plăcută. (revederea rară)

– adverbul devine substantiv (prin articulare):

• ex. **Binele** pe care ţi l-am făcut nu-l uita.
Îţi voi face şi eu **un bine** odată.
Binelui să nu-i dai cu piciorul.
Să avem grijă de **aproapele** nostru.
Poţi depăşi **greul** cu stăruinţă.

– adverbul devine prepoziţie prin articulare:

• ex. Toţi îi stau **împotrivă**. (adverb)

Scanned with OKEN Scanner

Împotriva destinului n-ai ce face. (prep.)
Privesc **înapoi** cu uimire. (adverb)
Înapoia casei am construit dependinţe. (prepoziţie)

– locuţiunea adverbială devine locuţiune prepoziţională prin articulare (în construcţiile cu G.) sau prin mutarea prepoziţiei care precede (în construcţiile cu Ac.):

• ex. Mă uit **în spate** şi nu văd pe nimeni. (locuţ. adverbială)
În spatele casei înfloreşte caisul. (locuţ. prep. pentru G.)
Când ţi-am povestit a fost şi el **de faţă**. (locuţ. adverbială)
Faţă de copii avem mari îndatoriri. (locuţ. prep. pentru Ac.)

– adverbul devine conjuncţie:

• ex. Este inteligent **şi** frumos. („**şi**" = conjuncţie)
Este **şi** isteţ pe deasupra. (**şi** = adverb)
Profesorul explică lecţia, **iar** elevii ascultă. (**iar** = conjuncţie)
Profesorul **iar** (încă) a explicat pe înţelesul tuturor. (**iar** = adverb)
(**când „şi", „iar", „nici" funcţionează ca adverbe, acestea sunt accentuate**)

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE ADVERBULUI (LOCUŢIUNILOR ADVERBIALE)

1. COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL:

• ex. „**Departe**, în zare, soarele părea că dăduse foc... cerului." (circ. de loc)
(Z. STANCU)

„Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge **niciodată**." (circ. de timp)
(M. EMINESCU)

„Şi nu uita **din când în când**
Să **mai şi** mori **cum** se cuvine
În toţi urmaşii renăscând." (circ. de timp + circ. de mod)
(A. PĂUNESCU)

„Gură fac ca roata morii,
Şi **de-a valma** se pornesc." (circ. de mod)
(G. COŞBUC)

Înadins vorbea frumos, ca să-l ierte. (circ. de scop)
Pentru aceasta a venit, ca să – mi aducă scrisoarea. (circ. de scop)
„...De temniţă orice ai face, **tot** nu scapi..." (circ. concesiv)
(L. REBREANU)

2. ATRIBUT ADVERBIAL:

• ex. „Palatele **de sus** erau ale zmeoaicei celei mari cu chip întunecat."
„Pe atunci, în Vrancea nu erau sate cu lume **multă**, ca-n vremea **de astăzi**."
(POVESTEA VRANCEI)

Scanned with OKEN Scanner

„Revederea **pe-nnoptate** cu Cenuşăreasa l-a pus pe gânduri pe prinţ."
(BASME)

3. PREDICAT (exprimat prin adverb sau locuţiune adverbială cu valoare verbală):
   - ex. „**Fireşte**/că în pragul iernii nu caut o casă cu chirie..." (I. L. CARAGIALE)
     Dar, **fără îndoială,**/că în cele din urmă s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat..." (G. CĂLINESCU)
     „**Destul**/că foarte de dimineaţă dumnealor.... împreună cu tânărul Goe aşteaptă.... pe peronul din urbea X." (I. L. CARAGIALE)

4. NUME PREDICATIV:
   - ex. „Sunt **gata**/să-ţi fac pe plac: dar atunci să fii şi tu om cuminte."
     (I. SLAVICI)
     „Este **bineă**/să te gândeşti şi la suflet, nu numai la trup." (PROVERB)

5. CU VALOAREA UNEI PROPOZIŢII INDEPENDENTE:
   - ex. „– Recunoşti că nu tu l-ai învins pe zmeu?
     – **Adevărat**, Măria Ta!" (BASME)
     – Ai spus neadevăruri care nu te fac demn.
     – **Posibil**!

VALORILE STILISTICE ALE ADVERBULUI, ALE LOCUŢIUNILOR ADVERBIALE ŞI ALE EXPRESIILOR ADVERBIALE

1. **Epitet – comparaţie – hiperbolă – metaforă** (în special adverbele de mod provenite din substantive, din adjective sau din verbe la participiu, folosite singure sau în relaţie cu alte cuvinte; epitetul poate avea nuanţe diverse în aceste relaţii)
   - ex. „Şi dacă ramuri bat în geam
     Şi se cutremur plopii,
     E ca în minte să te am
     Şi-**ncet** să te apropii." (M. EMINESCU)

     „Ea lupte-se cum **biet** o ştii,
     C-**aşa** ne dete soarta
     Că şi noi ne-am luptat pe-aici
     Cu greul şi cu moartea." (G. COŞBUC)

     „Ş-oile s-or strânge,
     Pe mine m-or plânge
     Cu lacrimi de sânge." (MIORIŢA)

Scanned with OKEN Scanner

„Când, despre zori, unde venea, mare, venea tat-al zmeilor, **c-o falcă-n cer şi alta-n pământ, ca un tartor, cătrănit** ce era şi sări calul lui **de câte zeci şi zeci de paşi înapoi**, de se sperie şi pasărea în cuib..."
(BASME)

„Un paj ce poartă **pas cu pas**
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas,
Dar îndrăzneţ cu ochii..." (M. EMINESCU)

2. **Gradaţia**:

„Iat-o! Plină despre munte
Iese luna din brădet
Şi se-nalţă, – **ncet-încet**,
Gânditoare ca o frunte
De poet." (G.COŞBUC)

3. **Interogaţia**:

„Ş-o să-mi răsai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană –
Unde te duci? **Când** o să vii?" (M. EMINESCU)

4. **Repetiţia**:

„**Departe**, pe ţărm străin,
Departe, departe foarte
Pe fruntea lui Bălcescu
Bat viforniţe de moarte." (E. JEBELEANU)

5. **Invocaţia retorică**:

„**Cum** nu vii tu, Ţepeş Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarţi în două cete....."
(M. EMINESCU)

ORTOGRAFIA ADVERBELOR ŞI A LOCUŢIUNILOR ADVERBIALE

- Adverbele „**numai**" (un cuvânt) şi „**nu mai**" (două cuvinte) se pot folosi corect în rostire şi în scriere astfel:

Numai prietenii mă înţeleg.
Au venit **numai** ei.
(când „numai" = „doar")

Nu mai spune nimănui.
Nu mai veni astăzi.
(**nu** spune = verb cu aspect negativ)
mai = adverb care se intercalează între negaţie şi verb)

Scanned with OKEN Scanner

- Se scriu într-un cuvânt adverbele: **odată, altădată, întruna, câteodată, îndată, (a)deseori, alteori, uneori, undeva, (a)rareori, cumva, cândva, deasupra, degeaba, dinafară, dinăuntru, dinadins, dinapoi, dinainte, dincolo, desigur, deopotrivă, devreme, oriunde, orideunde, orişideunde, oricând, orişicând, oricum, orişicum, oriîncotro, oridincotro, încotro, dincotro** etc.
- Compară formele şi scrie-le corect:
  De (din) grabă mare şi-a uitat geamantanul.(subst. + prep.)
  Va veni **degrabă** acasă. (adverb)
  De vreme rea să nu te plângi. (substantiv + prep.)
  Astăzi s-a sculat **devreme**. (adverb)
  De vreme ce n-ai venit la timp, nu te pot ajuta. (locuţ. conjunctională)
- La adverbele: **încotro, dincotro**, „o" final nu e articol nehotărât. Nu le confundaţi cu formele: **într-o, printr-o, dintr-o** carè sunt prepoziţii legate prin cratimă de un articol nehotărât care precede un substantiv.
  Comparaţi:
  într-o casă / încotr-o ... casă? (nu este posibil)
  printr-o fereastră / dincotr-o ... fereastră?
- În schimb, locuţiunile adverbiale compuse cu prepoziţia **într(u)** se scriu cu cratimă. Prepoziţia **într(u)** pierde sunetul „u" înaintea unui cuvânt care începe cu o vocală:
  - ex. **într-una, într-atât, într-adins, într-un rând, într-adevăr** etc
- Evitaţi folosirea adverbului **mai** înaintea formelor verbale sau a pronumelor (personale, reflexive) – cel mai bine este să-l intercalaţi între pronume şi verb:

INCORECT	*CORECT*
Mai a telefonat cândva.	A mai telefonat cândva.
Mai se spune uneori...	Se **mai** spune uneori...
Mai te-a chemat în vizită?	Te-a **mai** chemat în vizită?

- Folosirea frecventă a formei **„pe undeva"** tinde să devină un tic verbal supărător în exprimare. Evitaţi-l în vorbire şi în scriere.
  - ex. **Pe undeva** are şi el dreptate şi e adevărat că **pe undeva** dreptatea supără pe alţii.
- Adverbul nu are gen, număr şi caz, de aceea nu-l acordaţi (în mod greşit) cu adjectivul sau cu un alt adverb care îi urmează:

INCORECT	*CORECT*
- reviste **noi** apărute	- reviste **nou** apărute
- au sosit **destui** de mulţi invitaţi	- au sosit **destul** de mulţi invitaţi - au sosit **destui** invitaţi („destul" a devenit adjectiv şi se acordă cu substantivul determinat)

Scanned with OKEN Scanner

- elevi **slabi** pregătiţi	- elevi **slab** pregătiţi
- invitaţii au fost **puţini** numeroşi	- invitaţii au fost **puţin** numeroşi
- uşi **largi** deschise	- uşi **larg** deschise
- suntem **fermi** hotărâţi	- suntem **ferm** hotărâţi
- oameni **proşti** crescuţi	- oameni **prost** crescuţi

- Când articolul demonstrativ „cel" serveşte la formarea superlativului relativ al adverbelor, acest articol rămâne invariabil:
  - ex. Voi citiţi **cel** mai bine. / **dar nu** Voi citiţi **cei** mai bine.
    Ea citeşte **cel** mai bine. / **dar nu** Ea citeşte **cea** mai bine.

SCHEMA REZUMATIVĂ A ADVERBULUI

CE DENUMEŞTE: exprimă caracteristica unei acţiuni, stări sau însuşiri, circumstanţă în care are loc acţiunea, starea.

CLASIFICARE:

I. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC**:

1. **adverbe moştenite din limba latină:** aşa, atare, aici etc.
2. **adverbe împrumutate:** lesne, agale, musai etc.
3. **formate pe terenul limbii noastre**: târâş, bărbăteşte, pesemne, aici-şa etc.

II. **DUPĂ STRUCTURA MORFEMATICĂ**:

1. **simple**: mereu, mai, puţin, acolo etc.
2. **compuse**: altcum, nicicând, orişiunde etc.

III. **DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC**:

A . Categorii fundamentale:

1. **Adverbe de mod** (propriu-zise, de afirmaţie,de negaţie, de cantitate, de durată, de probabilitate, de precizare, de comparaţie etc.): **aievea, evident, nicidecum, destul, necontenit, posibil, tocmai, aidoma** etc.
2. **Adverbe de loc**: **aici, acolo, pretutindeni** etc.
3. **Adverbe de timp**: **târziu, devreme, cândva** etc.

B. Alte categorii de adverbe:

1. **Adverbe de scop**: **expré, dinadins, anume** etc.
2. **Adverbe concesive**: **tot, totuşi**.
3. **Adverbe pronominale**:

– interogative: **unde?, când? cum?**
– relative: **unde, încotro, oricând** etc.
– nehotărâte: **oarecum, oricât, altcum** etc.
– negative: **nicăieri, niciodată, niciunde** etc

Scanned with OKEN Scanner

IV. **DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC:**

1. **Adverbe dependente:**
a) subordonate: A vorbit **destul**.
b) care intră în structura altor părţi de vorbire: Este **tot aşa de** informat.
2. **Adverbe regente**: **Sigur**/că te voi căuta.
3. **Adverbe independente**: Vii la mine? **Nu!**

CATEGORII GRAMATICALE

GRADELE DE COMPARAŢIE:

1. **Pozitiv**: aproape
2. **Comparativ:**
a) de superioritate: **mai aproape**
b) de egalitate: **tot aşa de aproape**
c) de inferioritate: **mai puţin aproape**
3. **Superlativ:**
a) **relativ**:
– de superioritate: **cel mai aproape**
– de inferioritate: **cel mai puţin aproape**
b) **absolut**:
– de superioritate: **foarte aproape**
– de inferioritate: **foarte puţin aproape**

● MODEL DE ANALIZĂ PENTRU ADVERB ●

TEXTUL:

„**Deasupra** (1.) se boltea un cer alburiu de singurătate. Mergeau **încet** (2.) pe un drum de ţărână... Un stol de stăncuţe şi grauri pluti **alene** (3.) pe vânt, **apoi** (4.) se lăsă într-o vâlcea.

– Hm! curtea-i la doi paşi... **Azi** (5.) e sâmbătă, boierul trebuie (6.) să fie **acasă** (7.). **Sâmbăta** (8.) vine mai **devreme** de la câmp.“

(M. SADOVEANU – „Bordeenii“)

1. **deasupra** = complement circumstanţial de loc exprimat prin adverb de loc;
2. **încet** = complement circustanţial de mod exprimat prin adverb de mod;
3. **alene** = complement circumstanţial de mod exprimat prin adverb de mod;
4. **apoi** = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp;
5. **azi** = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp;
6. **acasă** = complement circustanţial de loc exprimat prin adverb de loc;

Scanned with OKEN Scanner

7. **sâmbătă** = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp provenit din substantiv;
8. **mai devreme** = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp, gradul comparativ de superioritate.

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Subliniaţi adverbele şi locuţiunile adverbiale din textele următoare:

a) „Eu mă duc, maică de-acasă,
Nu plânge, ci fii voioasă.
Că de-o fi ţara pe pace,
Iar înapoi m-oi întoarce." (FOLCLOR)

b) „Se smulse din loc şi o luă repede spre poarta din dosul scenei....
Niculaie stătea rezemat de zid şi tremura; cu toate acestea zâmbea fericit, cu coroana într-o mână şi cu câteva cărţi mici şi subţiri sub braţ. Moromete îl apucă de mână şi îl strânse; îl întrebă încet cu glas apăsat şi greu:
– Mă, ce e cu tine? De ce tremuri?.....
– Păi azi îmi vine rândul la friguri;....
– Hai acasă, nu mai sta aici! spuse Moromete cu acelaşi glas apăsat.
Băiatul se împotrivi, dar până la urmă se lăsă prins de mână şi tras printre oameni, afară din curtea şcolii.
Ieşiră la şosea. Copilul mergea zgribulit şi din când în când se oprea."
(M. PREDA)

c) „– ...În ce te bizui de te îndârjeşti aşa, nepoate?...
Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi ţică şi acuş te scarpin, dacă vrei..... Apoi bine că ştiu a cui eşti, măi ţică! Ian stai oleacă, să te duc eu la tată-tău.....
Apoi, încet-încet m-am furişat pintre oameni, şi unde-am croit-o la fugă spre Humuleşti, uitându-mă înapoi să văd nu mă ajunge moşneagul? căci îmi era acum a scăpare de dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: Lasă-l măi! L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum. Tocmai aşa păţisem şi eu; ....Bine ar fi s-o pot scoate la capăt..." (I. CREANGĂ)

d) „Cu cofiţa, pe-ndelete,
Vin neveste de la râu

Satul e de vuiet plin
Fumul alb alene iese
Din cămin

Scanned with OKEN Scanner

Dar din ce în ce s-alină
Toate zgomotele-n sat
Muncitorii s-au culcat
Liniştea-i acum deplină
Şi-a-nnoptat.

Şi prin satul adormit
Doar vreun câne-n somn mai latră
Răguşit. (G. COŞBUC)

e) Nu dormea serile, iar dimineţile următoare se simţea obosit şi mai puţin liniştit şi totuşi, o ţinea una: omul care doarme mult se leneveşte şi nu ştie pentru ce trăieşte.

2. Aşezaţi în coloane diferite adverbele şi locuţiunile adverbiale din textele anterioare şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   – arătaţi felul adverbelor şi al locuţiunilor adverbiale;
   – descoperiţi adverbele provenite din alte părţi de vorbire şi numiţi-le;
   – găsiţi adverbele folosite în forma populară şi precizaţi sensul lor;
   – alegeţi două adverbe şi două locuţiuni adverbiale cărora sa le precizaţi funcţia sintactică.

3. Completaţi tabelul cu adverbe conform cerinţei:

ADVERBE DE LOC	ADVERBE DE TIMP	ADVERBE DE MOD
departe	cândva	aşa
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

4. Transformaţi adverbele: **aici, colo, aşa, împrejur, când, cât, doar** în locuţiuni adverbiale. Arătaţi din ce elemente s-au format.

5. Clasificaţi adverbele date după criteriul semantic aşezându-le în coloane diferite (verificaţi fişa recapitulativă)

– abia, aievea, târâş, sus, jos, demult, odinioară, tot, aproape, anume, expré, dinadins, totuşi, evident, fie, fireşte, cât, când, încotro, oarecum, oridincotro, undeva, unde, niciunde, nicicum, nicăieri, necontenit, adeseori, oare, probabil, destul, dedesubt, deasupra, alăturea, apoi, odată, aici-să, altundeva, deschis, grăbit, apăsat, chiorâş, morţiş, taman, atât, atare, orbeşte, agale, aidoma, joia, lunea, lin, uşor, binişor, uşurel.

Scanned with OKEN Scanner

6. Arătaţi care dintre adverbele de mai sus s-au format prin derivare, compunere sau prin schimbarea valorii gramaticale.
7. Alegeţi trei locuţiuni şi trei expresii adverbiale şi construiţi cu ele enunţuri diferite.
8. Aşezaţi adverbele şi locuţiunile adverbiale: **mereu, aşa, destul, pesemne, afară, pretutindeni, de-a valma, cât ai bate din palme, din când în când, în ruptul capului, cu noaptea în cap, nas în nas, cu vârf şi îndesat** în spaţiile punctate, respectând sensul din context:
   a) Am văzut – ------- oameni veseli care transmiteau şi altora veselia lor.
   b) N-a sosit acasă la timp, pentru că – -------- ploua – ----- de tare.
   c) – --------- că s-a trezit – -------- de a ajuns la timp la gară.
   d) Colegul meu – ------ vorbeşte neîntrebat şi nu vrea – ------ să renunţe la acest obicei.
   e) Au intrat – ------- pe stadion, dar n-au găsit locuri, – ---- că au fost răsplătiţi pentru aceasta – -------.
9. Construiţi din adverbele simple: **afară, înăuntru, încoace, încolo, înainte, înapoi, îndărăt, înadins, încotro, unde, când, cum, cât** adverbele compuse potrivite.
10. Precizaţi care dintre cuvintele subliniate sunt adverbe sau locuţiuni adverbiale. Arătaţi ce valoare morfologică reprezintă celelalte cuvinte subliniate.
    a) **Odată** trăia un împărat necăjit, care ar fi dorit, **o dată** măcar, să-şi vadă merele de aur din grădina sa.
    b) A văzut **deasupra** casei un cuib în care se aflau mai multe ouă mici, iar peste ele, **deasupra**, stătea o pasăre grijulie.
    c) **Întâi**, rezolv ecuaţiile de gradul **întâi** şi apoi pe cele de gradul doi.
    d) **De mult** n-a mai trecut bunicul pe la voi.
    e) **Demult**, strămoşii noştri au înfruntat multe primejdii.
    f) A făcut **cumva** să fie punctual, **ca nu cumva să**-şi îngrijoreze părinţii.
    g) **Ziua** este frumoasă dacă soarele răsare **dimineaţa**.
    h) **Sâmbătă** reprezintă penultima zi a săptămânii.
    i) **Sâmbăta** merge întotdeauna la bibliotecă.
    j) **În faţă** se află pădurea, iar **în spate** se întinde o câmpie proaspăt arată.
    k) **În faţa** clădirii se plantase un brad.
    l) **Faţă de** entuziasmul acestor tineri, eu păream nefericit.
    m) Toţi prietenii mei locuiesc **în preajmă**.
    n) **În preajma** prietenilor mă simt fericit.
11. Se dau cuvintele: **lin, frumos, furtunos, desluşit, împovărat, deschis, strâns, cumpătat**; realizaţi propoziţii în care cuvintele date să aibă, pe rând, valoare de adverb şi de adjectiv.
12. Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele: **buştean, cui, turtă, puşcă, ochi, lulea, foc, cuc** să aibă valoare de substantiv şi apoi de adverb. Arătaţi gradul de comparaţie al adverbelor pe care le-aţi realizat.

Scanned with OKEN Scanner

MODEL:

A tras **cu puşca** într-un urs.

El s-a trezit **gol puşcă**.

13. Transformaţi adverbele şi locuţiunile din tabel în prepoziţii, respectiv în locuţiuni prepoziţionale. Arătaţi cum aţi procedat.

ADVERBE ŞI LOCUŢIUNI ADVERBIALE	PREPOZIŢII	LOC. PREPOZIŢIONALE
înainte		
înăuntru		
împotrivă		
îndărăt		
împrejur		
în faţă		
în dos		
în jur		

14. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele scrise identic din enunţurile de mai jos:

a) El trece **sigur** pe la noi.

Sigur că va trece astăzi.

b) Ea scrie **corect** întotdeauna.

Ea a dat un răspuns **corect**.

c) Un fulg **uşor** mi-a atins obrazul.

Afară fulguieşte **uşor**.

d) Mâine va sosi **negreşit**.

Negreşit că nu va întârzia.

e) A plecat **anume** în oraş la cumpărături.

A vorbit **anume** pentru mine.

f) **Un scai** zboară purtat de vânt.

Sora mea se ţine **scai** de mine.

g) Vorbeşte **desluşit** în orice ocazie.

Un model **desluşit** se poate tricota.

h) În râul **limpede** se văd **uşor** pietrele.

Vorbeşte **limpede şi uşor**.

i) El trăieşte **bine**.

Ţi-am făcut **un bine** cândva.

j) Răspunde **fără îndoială** la orice întrebare.

Fără îndoială că va răspunde la toate întrebările.

k) **Serile** sunt plăcute în timpul verii.

Serile citeşte cel mai mult.

Scanned with OKEN Scanner

15. Corectaţi (unde este cazul) cuvintele subliniate şi explicaţi prin argumente morfologice scrierea lor:
- **Numai** trec astăzi pe la tine.
- A venit **nu mai** pentru tine.
- **Decât** timp ai lipsit din Bucureşti?
- Nu ştie **de cât** o poezie.
- **Pesemne** că îl va aştepta la aeroport.
- **Pesemne** să nu calci **nici o dată**.
- A repetat lecţia **odată** şi n-a fost suficient.
- **Odată**, venea mai des pe la noi.
- Se purta **cumsecade** în anumite situaţii.
- Un om **cumsecade** adesea întâlneşti.
- **Toc mai** acum te-am găsit acasă.
- Un **tocmai** bun ca al meu n-are nimeni.

16. Stabiliţi felul adverbelor după sensul pe care îl au în context:
a) Priveau înainte şi nu zăreau decât un colţ de pădure.
b) Înainte, pădurea era tot aşa de frumoasă.
c) Vorbea înainte fără să se oprească.
d) Bunica stă cel mai aproape dintre rudele noastre.
e) Aproape să nu-l recunoască, atât era de schimbat.
f) Aici vor stabili acum tabăra de vară a copiilor.
g) Aci plânge, aci râde.
h) Tot îşi mai aminteşte de tine.
i) Tot n-a ajuns, deşi a plecat devreme de acasă.
j) A plecat aiurea, pe pustii.
k) Vorbeşte aiurea, când nu gândeşte.

17. Identificaţi adverbele relative şi adverbele nehotărâte din frazele următoare. Precizaţi rolul lor şi arătaţi funcţia sintactică pe care o îndeplinesc în propoziţie sau în frază.
– Te-am întrebat unde îţi vei petrece vacanţa.
– Toţi au văzut cum ai plecat de supărat.
– Părinţii nu ştiau când se întorc copiii din tabără.
– Oriunde călătoreşti, te uimeşte frumuseţea locului.
– Te voi invita oricând doreşti.
– Poţi trece pe la mine oricând.
– Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi.
– Oricum vei scrie, tot voi înţelege.
– Acolo vei sta, unde te-am aşezat.
– Atunci să te întorci, când vine primăvara.
– Astfel să te porţi, cum eşti obişnuit.
– Anume să pleci mai devreme, oricât ai fi de ocupat.

18. Arătaţi care dintre adverbele de mai sus sunt corelative.

Scanned with OKEN Scanner

19. Adăugaţi textului de mai jos cât mai multe adverbe şi locuţiuni adverbiale şi arătaţi observaţiile voastre în legătură cu expresivitatea textului.

Într-un sat trăia un om care era leneş. Mânca ce putea şi când putea, în schimb dormea mult.

Oamenii care îl cunoşteau, vorbeau despre el ca despre un lucru rar, căci nu se pomenise un om mai leneş ca el. Se gândeau să-i vorbească şi să-l înveţe să muncească. Dar acesta n-a înţeles intenţia bună a oamenilor. A rămas leneş, deşi simţea mânia consătenilor săi.

20. Explicaţi în paranteza punctată sensul cuvintelor subliniate:
- **Altădată** (– ------) aici creşteau flori.
- **Altă dată** (--------) voi reveni.
- **Altfel** (---------) voi rezolva problemele.
- **Alt fel** (--------) de adverbe am descoperit.
- **Bineînţeles** (--------) că te voi răsplăti.
- Voia să fie **bine înţeles** (---------) sfatul său.
- Este mai vioi **decât** (-------) mine.
- **De cât** (--------) pământ ai nevoie?
- Bunicul se retrăsese **deoparte** (-------) în odaie.
- **De o parte** (--------) a aleii creşteau brazi înalţi.

REZOLVAREA EXERCIŢIILOR

1. Adverbe: de acasă, voioasă, înapoi, repede, rezemat, fericit, încet, greu, azi, acasă, aici, prins, tras, încet, afară, zgribulit, aşa, pesemne, cum, acuş, apoi, bine, oleacă, apoi, unde, înapoi, acum, drept, acum, tocmai, aşa, bine, alene, acum, doar, mai, răguşit, serile, dimineţile, obosit, mai puţin liniştit, totuşi, una, mult;

Locuţiuni adv.: cu toate acestea, până la urmă, din când în când, încet-încet, pe îndelete, din ce în ce.

2. Adverbe provenite din alte părţi de vorbire:
rezemat (participiu), fericit (participiu), prins (participiu), tras (participiu), zgribulit (participiu), răguşit (participiu), serile – dimineţile (substantive), una (pron.)
Forme populare: acuş, oleacă.

4. Transformare: de aici până aici, de colo până colo, aşa şi aşa, de jur împrejur, din când în când, cât de cât, fără doar şi poate.

6. Prin derivare: mortiş, târâş, chiorâş, orbeşte, binişor, uşurel;
compunere: demult, dinadins, oarecum, oridincotro, undeva, niciunde, nicicum, adeseori, aici-să, altundeva;
schimbarea valorii: deschis, grăbit, apăsat, joia, lunea.

8. a) pretutindeni, câte odată; b) afară, destul; c) pesemne, cu noaptea în cap; d) mereu, nici în ruptul capului; e) de-a valma, cu vârf şi indesat.

9. dinafară, dinauntru, dincoace, dincolo, dinainte, dindărăt, dinadins, dincotro, oridincotro, orideunde, orişicând, oricum, orişicât.

Scanned with OKEN Scanner

10. Adverbe şi locuţiuni adverbiale: deasupra, odată, întâi, demult, cumva, dimineaţă, sâmbătă, în faţă, în spate, în preajmă, de mult.
Alte părţi de vorbire:
– prepoziţii (locuţ. prep.) – deasupra (casei), în faţa (clădirii), în preajma (prietenilor), faţă de;
– substantive – ziua, sâmbăta;
– numeral – întâi, o dată;
– locuţ. conjuncţională – ca nu cumva să.
11. Vorbeşte cumpătat. (adverb) / Om cumpătat (adjectiv)
12. Doarme buştean. / Buşteanul este tăiat.
S-a făcut cui de beat. / Cuiul este ruginit.
A venit beat-turtă. / Turta se coace pe jar.
A plecat gol puşcă. / Puşca nu are gloanţe.
Paharul este plin ochi. / Un ochi vede mai bine.
El este îndrăgostit lulea. / Luleaua n-are tutun.
S-a supărat foc. / Focul arde pe vatră.
Este singur cuc. / Cucul cântă în pădure.
13. Prin articulare: Merg înainte. / Înaintea casei este un pom.
Privesc în jur. / În jurul grădinii am sădit pomi.
14. a) sigur = adv. de mod-c. circ. de mod / sigur = adv. pred.-PV
b) corect = adj.– atr. adj / corect = adv. de mod-c. c. de mod
c) uşor = adj.-atr. adj. / uşor = adv.de mod-c. c. de mod
d) negreşit = adv. de mod-c .c. m / negreşit = adv. pred.– PV
e) anume = adv. de scop-c. c. scop / anume = adv. de mod-c. c. m
f) scai = adv. de mod-c. c. m / scai = substantiv-subiect
g) desluşit = adv. de mod-c. c. m. / desluşit = adj.– atr. adj.
h) limpede = adj.-atr. adj. / uşor = adv. de mod– c. c. mod
limpede şi uşor = adv. de mod-c. c. de mod
i) bine = adv. de mod-c. c. de mod / un bine = subst.– c. d
j) fără îndoială = locuţ. adv.-c. c. de mod
fără îndoială = adv. pred.-PV
k) serile = subst.-subiect / serile = adv. prov. din subst.-c. c. de timp
16. a) adverb de loc; b) adverb de timp; c) adverb de mod; d) adv. de loc; e) adverb de mod; f) adverb de loc; g) adverb de timp; h) adverb de mod; i) adverb concesiv; j) adverb de loc; k) adverb de mod.
17. unde = adv. relativ / cum = adv. relativ /când = adv. relativ
oriunde = adv. relativ nehotărât / oricând = adv. nehotărât
cum = adv. relativ / oricum = adv. nehotărât relativ
unde = adv. relativ / când = adv. relativ /cum = adv.relativ
oricât = adverb nehotărât relativ.
18. Adverbe corelative: aşa, tot, acolo, atunci, astfel, anume.
20. altădată = cândva; altă dată = cu altă ocazie;
altfel = altminteri; alt fel = alte feluri;
bineînţeles = desigur; bine înţeles = bine ştiut;
decât = ca; de cât = cantitatea;
deoparte = separat; de o parte = de o parte sau alta.

Scanned with OKEN Scanner

INTERJECŢIA

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire neflexibilă cu valoare exclamativă care exprimă stări afectiv-emoţionale, manifestări de voinţă şi care reproduce sunete şi zgomote din natură se numeşte interjecţie.

• ex. „**Ah!** Da-o-ar Domnul să-mi îndrept
Această mână ruptă." (V. ALECSANDRI)
„– **Hai** acasă, nu mai sta aici!" (M. PREDA)
„– **Ura!** măreţ se-nalţă-n vânt
Stindardul României! (V. ALECSANDRI)
„– **Ian** ascultaţi, **măi**, nu vă mai ciorovăiţi degeaba!" (BASME)
„... eu **zvârrr**! chibriturile din mână, **ţuşti!** la spatele lui Zaharia."
(I. CREANGĂ)

TRĂSĂTURI:

1. **Interjecţiile au o situaţie specială**, deoarece, din punct de vedere semantic, **ele nu exprimă noţiuni** (precum părţile de vorbire flexibile) **şi nici raporturi gramaticale** (asemenea prepoziţiilor şi conjuncţiilor).
2. Morfologic, interjecţiile **nu dispun de forme flexionare**, iar componenţa lor este redusă şi fixă (de obicei, o vocală, două consoane, o silabă, silabe repetate).
   • ex. **O! St! Hai! Pu-pu-pup!**
3. Sintactic, interjecţiile apar în contexte în care nu au nici o legatură sintactică cu restul propoziţiei sau constituie o comunicare completă ce intră în relaţie cu termenii din preajmă. Alteori, ele intră în relaţie cu elemente regente în cadrul propoziţiei din care face parte îndeplinind diverse funcţii sintactice.
   • ex. **Ah!** De ce n-ai venit la timp?
   Iaca cum te-a răsplătit!
   Deodată el făcu: **zdup!**
4. Interjecţiile însoţesc vocative, imperative sau propoziţii exclamative şi interogative.
   • ex. – „**Văleleu**, voinicule, m-ai răpus!" (BASME)
   – „**Ia** ascultaţi, **măi**, zise Gerilă..." (I. CREANGĂ)
5. Datorită caracterului lor concret, interjecţiile au o mare capacitate expresivă, fiind utilizate ca instrumente stilistice:
   • ex. „**Vai**, cum aş vrea să nu mai vii
   Frumoasă jertfă a pădurii mele!" (N. LABIŞ)

Scanned with OKEN Scanner

LOCUŢIUNILE INTERJECŢIONALE

Sunt grupări de cuvinte cu înţeles unitar care sugerează diferite stări emoţionale şi care ţin locul interjecţiilor. Ele sunt folosite mai ales în limba populară şi în cea familiară. În structura lor sunt incluse diferite părţi de vorbire şi au aspectul unor vocative sau imperative.

• ex. **Auzi colo! Păcatele mele! Apoi de! Nu zău!**
Pe naiba! Pe dracu! Da de unde! Ei, bine!
Ia te uită! Vai şi amar! Bună treabă!
Ţi-ai găsit! Doamne fereşte!
Doamne, iartă-mă! Dragăliţă doamne!

CLASIFICAREA INTERJECŢIILOR

I. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:**

1. **Interjecţii moştenite din latină:**
zău! vai! salve! vivat!
2. **Interjecţii împrumutate din alte limbi:**
aferim! (păzea!) aman! bre! haram! halal! (lb. turcă)
mersi! pardon! ura! (lb. franceză)
basta! bravo! (lb. italiană)
3. **Creaţii interne ale limbii române:**
hopa! huştiuluc! huţa! cea! hăis! fâs! fleaşc! mă! măi! oho! mare! nani! trop! trosc! jap! bâldâbâc! sâc! scârţ! zbârr! zvârr! zdronc! vâj! pac! hârşti! etc.

II. **DUPĂ STRUCTURA LOR MORFEMATICĂ** interjecţiile pot fi:

1. **simple**: puf! pac! iha! clap, dang! balang! clanţ! de! deh! ehe! fâl! câţ! ptiu! uf! oh! etc.
2. **compuse**: tic-tac! jart-jart! haidade! cioca-boca! balang-balang! tropa-tropa! lipa-lipa! bing-bang! clip-clip! etc.

III. **DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC**, interjecţiile exprimă:

– **stări afective** (durere, suferinţă, bucurie, admiraţie, entuziasm, manifestări de voinţă etc.): **of! ah! vai! văleu! văleleu! tii! o! aoleu! haide! bravo! bis! stop!** etc.
– **imită sunete din natură** (cuvinte imitative = onomatopee): **trosc! pleosc! bang! buf! poc! pif-paf-puf!**
– **sunete scoase de animale: mor-mor! ga-ga! pu-pu-pup! mac-mac! cotcodac! cucurigu! miau! cucu! groh! ham!**
– **sunete pentru chemarea sau alungarea animalelor: pui-pui! pis-pis! cuţu-cuţu! huşti! zât! câţ! marş! hai!**

Scanned with OKEN Scanner

IV. **DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC** interjecţiile pot fi:

1. **dependente** (care intră în relaţie cu elemente regente, îndeplinind pe lângă acestea diferite funcţii sintactice):

• ex. E groază şi **vai**. (nume predicativ)
Zgomotul de **lipa-lipa** îmi sună în urechi. (atribut)
Mergea **tronc-tronc**. (compl. de mod)

2. **regente** (de care depind alte părţi sintactice):

• ex. **Haide** mai repede!
Iată o pasăre ciudată!
Haţ! de poala rochiei.
Uite că vine şi tata!

3. **independente** (au valoarea unor propoziţii ce nu se pot analiza):

• ex. **Mersi**! **Halal!**
Pardon! **Ura!**

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE INTERJECŢIILOR

1. SUBIECT:
   • ex. Afară se aude: **balang-balang!**
2. NUME PREDICATIVE:
   • ex. „El vine spre paşă: e groază şi **vai**". (G. COŞBUC)
3. ATRIBUT:
   • ex. „La a patra măsură, şeful strigă chemarea: **hap-şa!**"
4. COMPLEMENT DIRECT:
   • ex. „Zgripţuroaica numai ce aude: **hârşti! hârşti!** şi ştiu că vine prăpădul."
(BASME POPULARE)
5. COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL DE MOD:
   • ex. „Şi **gogâlţ, gogâlţ, gogâlţ**, îi mergeau sarmalele întregi pe gât."
(I. CREANGĂ)

„Noapte bună, Moş Arvinte
Fă **hor, hor**, de-acu-nainte." (V. ALECSANDRI)

6. PREDICAT:
   • ex. „Măi bădiţă Moldovene
Hai la maica/de mă cere...!/ (FOLCLOR)

OBSERVAŢII:

✓ Interjecţiile cu valoare onomatopeică servesc ca bază în formarea verbelor prin derivare.

• ex. **ham!** (a hămăi); **mormor!** (a mormăi); **lipa-lipa!** (a lipăi); **poc!** (a pocni); **ga-ga!** (a gâgâi); **cotcodac!** (a cotcodăci); **mu!** (a mugi); **be!** (a behăi); **ţac!** (a ţăcăni).

Scanned with OKEN Scanner

✓ Prin schimbarea valorii gramaticale, din onomatopee se pot forma substantive.

• ex. Am trecut **hopul** din viaţă cu greutate.
Fâşul este confecţionat dintr-un material special.
Pocul puştii mă sperie.

✓ Cuvintele: **Înainte! Înapoi! Sus! Jos!** sau **Linişte! Tăcere! Ajutor!** sunt întrebuinţate; uneori, cu valoare de interjecţie, fără a fi adevărate interjecţii. Prin natura lor ele sunt adverbe, respectiv substantive.

În schimb: **na! poftim! ia!** pot fi trecute în categoria interjecţiilor, deoarece au devenit forme neanalizabile.

✓ Categoria onomatopeelor reprezintă o sursă inepuizabilă de valori pentru îmbogăţirea limbii noastre, întrucât dispune de mari capacităţi expresive pe care le remarcăm în multe opere literare.

• ex. „**Iată** şi pe Fefeleaga!" (prezintă personajul) (I. AGÂRBICEANU)
„Şi **hai, hai! hai, hai!** până-n ziua, **iacătă-ne** în Târgul Frumos." (sugerează o acţiune durativă) (I. CREANGĂ)
Na, na, na! d-apoi pentru vrednicia lui mi l-a dat tata." (I. CREANGĂ)
(realizează repetiţia)
„...că nu şezi cu dânşii în casă... să-ţi scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i manânce, **Doamne, iartă-mă!**" (I. CREANGĂ)
(realizează oralitatea stilului)

PUNCTUAŢIA INTERJECŢIILOR

– Interjecţiile au o valoare de adresare şi o topică asemănătoare cu vocativul şi imperativul, de aceea după ele se pune virgulă sau semnul exclamării:
• ex. „De câte ori auzeam „**jarţ**", auzeam şi „**aoleu!**"
(B. ŞT. DELAVRANCEA)

– Pentru că au acelaşi regim ca şi substantivele în vocativ, interjecţiile de adresare se despart prin virgulă de restul propoziţiei:
• ex. **Bre**, nu te pierde cu firea!
Taci, **bre,** din gură!
Ai tăcut, **bre**!?

– Când interjecţia este însoţită de un substantiv în vocativ sau de un substantiv şi determinanţii lui, atunci întregul grup se desparte prin virgulă de restul propoziţiei, respectând regula vocativului:
• ex. **Măi** copii, staţi cuminţi!
Tăceţi, **măi** copii neastâmpăraţi, odată!
Potoliţi-vă, **măi** copii dragi!

– Interjecţiile care exprimă îndemnul sau porunca se scriu astfel:
– dacă sunt urmate de un complement, la sfârşitul comunicării se pune semnul exclamării;
• ex. **Hai** acasă! **Na**-ţi culegerea!

Scanned with OKEN Scanner

– în alte situaţii **intonaţia lor** cere folosirea virgulei sau a semnului exclamării:

• ex. **Hai**, nu mai sta!
Hai, că n-avem încotro.

EXERCIŢII

1. Subliniaţi interjecţiile din textele următoare şi indicaţi ce exprimă:
   a) „Bagă cheia în broasca uşii şi, întorcând-o niţel, scârţ! uşa se deschise."
   (P. ISPIRESCU)

   b) „Cri-cri-cri
   Toamnă gri
   Am crezut că nu mai vii." (G. TOPÂRCEANU)
   c) „Ş-apoi huştiuluc! şi eu în ştioalnă... şi pândind vreme pe când şed ele plecate şi dau pânza în apă la ghilit, fac tuşti! din baltă ş-o iau la sănătoasa."
   (I. CREANGĂ)
   d) „Peştele face zdronc! şi-i cad toţi solzii de pe el." „E vai de capul tău, voinicule, căci unde-ţi este capul, îţi vor sta picioarele...!" (BASME)
   e) „Grâu mărunt şi grâu de vară
   Deie Domnul să răsară.
   Mânaţi, măi, hăi, hăi." (PLUGUŞOR)
   f) „Deh, zmeule viteaz, vino să ne batem, în săbii să ne tăiem, în suliţi să ne lovim..."
   „– Măi, vericule, ţi-ai pierdut cuiul, du-te de ţi-l caută..."
   „– Ea, înghiorţ! înghiţi şi pe loc şi crăpă."
   (GREUCEANU)
   g) „Eu auz „hi, hai! hi, hai! şi nu văz pe nimeni." (B. ŞT. DELAVRANCEA)
   h) „Eu, atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea..."
   (I. CREANGĂ)
2. Identificaţi funcţia sintactică a interjecţiilor din textele anterioare şi explicaţi scrierea lor.
3. Reîntregiţi textele literare cunoscute completând spaţiile punctate cu interjecţii sau locuţiuni interjecţionale.
   Recunoaşteţi autorul acestor texte.
   a) „... bătea pamântul sau păretele ... de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: .....! şi îndată îmi trecea durerea."
   b) „Pleca-voi, ...! pleca-voi luând armele tale,
   Să te-ntâlnesc ferice, să te culeg în cale."
   c) „... trebuia să meargă la el, că să-i mulţumească
   pentru învăţătura lui Huţu şi să-i spună că ....., Huţu a crescut mare."
   d) „Sărim şi noi şi turcii sar
   Şi-i moarte-n sanţ, e. ....."
   e) „...., lasă-mi capul meu pe sân,
   Iubito, să se culce."
   f) „....., domnule – mai zisese părintele Ghermănuţă, vârându-şi şi o săcure în desagi – ....., poate să aveţi nevoie de tăiet vrun lemn pentru foc..."

Scanned with OKEN Scanner

g) „Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre pe când începusem şi eu, ..., a mă rădica băieţaş la casa părinţilor mei..."

h) „ ....., puiul mamei
Vino somn, de mi-l adoarme."

i) „..... fraţilor, spune care ai furat ..... să nu ne omoare pe toţi fără vină!"

j) „– Moşule, ... de ţine telegarii ceia, să nu ieie vânt; că laşul ista-i mare şi, ..., să nu faci vro primejdie!...."

4. Explicaţi valoarea stilistică a interjecţiilor şi a locuţiunilor interjecţionale din textele anterioare.
5. Alcătuiţi propoziţii în care onomatopeele: **tuşti! haţ! buf! poc! hop! fâs!** să aibă funcţia de predicat.
6. Construiţi propoziţii în care onomatopeele: **cirip! trosc! pitpalac! toc-toc!** să îndeplinească funcţia de subiect.
7. Aşezaţi interjecţia **„vai"** în diferite ipostaze sintactice, numind funcţiile sintactice realizate.
8. Completaţi tabelul de mai jos cu alte locuţiuni interjecţionale. Alegeţi două dintre ele şi construiţi enunţuri diferite.

LOCUŢIUNI INTERJECŢIONALE	ENUNŢURI
la te uită!	
Bună treabă	

9. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi cât mai multe interjecţii şi locuţiuni interjecţionale. Observaţi expresivitatea textului.
10. Alegeţi cinci interjecţii din compunerea realizată şi precizaţi funcţia lor sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

PREPOZIŢIA

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Partea de vorbire neflexibilă care are rolul de instrument gramatical întrebuinţat pentru a face legătura între un atribut sau un complement şi partea de vorbire pe care o determină se numeşte prepoziţie.

Subst. Atr.

• ex. „De treci codri **de** aramă ....." (M. EMINESCU)

Verb Compl.

• ex. „Alte câteva pâraie ţâşneau **printre pietre**..." (G. GALACTION)

TRĂSĂTURI:

1. Prepoziţiile fac parte din categoria mai largă a **elementelor de relaţie** alături de conjuncţii, pronume relative şi adverbe relative.
2. Spre deosebire de pronumele şi adverbele relative care stabilesc relaţia dintre două propoziţii având şi funcţie sintactică în cadrul celei pe care o introduce, prepoziţiile sunt doar simple **instrumente gramaticale care stabilesc raporturi sintactice numai în cadrul propoziţiei**.
   • ex. Cartea stă **pe** masă.
   Razele **de** soare străpung norii.
3. Prepoziţiile şi conjuncţiile sunt părţile de vorbire neflexibile care au suscitat controverse privitoare la conţinutul lor semantic (au sau nu au un sens lexical?).
   De vreme ce prepoziţiile exprimă anumite raporturi sintactice (atribut > substantiv; complement > verb) înseamnă că ele au „un anumit conţinut semantic", un sens lexical care poate fi stabilit doar în context.
   • ex. Caietul este **pe** ghiozdan. (deasupra)
   Caietul este **în** ghiozdan. (în interior)
   Caietul este **după** ghiozdan. (în spate)
   Este foarte adevărat, însă, că un numar extrem de redus de prepoziţii au un anume sens lexical, dar cele mai multe dintre ele au un conţinut semantic insuficient, „foarte abstract" (după unii cercetători). Pentru acest motiv, prepoziţia este trecută în categoria părţilor de vorbire fără autonomie semantică.
4. În „GRAMATICA LIMBII ROMÂNE " (Editura Academiei, ediţia a II-a, vol. I) se arată că prepoziţiile sunt, de obicei, polisemantice, cu sensuri lexicale, în general abstracte, iar gradul de abstractizare nu este acelaşi la toate prepoziţiile.

Scanned with OKEN Scanner

De exemplu: **de, a, despre, pe, asupra** sunt mai abstracte faţă de **lângă, sub, deasupra** etc.

5. Morfologic, prepoziţia este o parte de vorbire neflexibilă (invariabilă) cu formă fixă.
6. Sintactic, prepoziţia nu poate deveni parte de propoziţie. Ea constituie centrul grupării din care face parte **stabilind între termenii grupării o relaţie de subordonare**:
   - ex. suflet **de** aur; bun **la** suflet;
     vine **de la** stadion; se află **sub** masă;
     tare **ca** piatra;
7. În analiza gramaticală, prepoziţia trebuie văzută în relaţia pe care o formează cu termenul subordonat şi nu separat:
   - ex. Am urcat **pe** munte.

     Am urcat **pe** acelaşi munte.
8. Pentru sintaxa limbii române, prepoziţia are o importanţă deosebită, deoarece ea este **singurul mijloc de relaţie care realizează raportul de subordonare în cadrul propoziţiei**. (vezi „MORFOLOGIA LIMBII ROMÂNE " – Gh. Constantinescu-Dobridor)
   - ex. Plăcerea mea este **de** a călători.
     (element de relaţie între un verb copulativ şi un nume predicativ)
     Mersul **pe** jos este sănătos.
     (element de relaţie între un atribut şi un substantiv regent)
9. Spre deosebire de conjuncţie, prepoziţia stabileşte **la nivelul propoziţiei** un raport de subordonare între doi termeni inegali (între unitatea sintactică şi valoarea morfologică regentă; ATR.-SUBST./ COMPL.-VERB etc.)

CLASIFICAREA PREPOZIŢIILOR

I. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC**:

1. **Prepoziţii moştenite din limba latină**:
   - ex. pe, la, de, prin, spre, sub, către, printre, fără, întru, după, lângă etc.
2. **Prepoziţii împrumutate din alte limbi**:
   - ex. a, contra, graţie (din lb. franceză); per (din lb. italiană)
3. **Prepoziţii formate în limba română (prin mijloace interne)**:

a) prin compunere –
   - ex. despre (de + spre); dinspre (de + înspre); dintre (de + între); de pe; de pe la; de sub; de prin; de peste; de după etc.

b) prin schimbarea valorii gramaticale –
   - ex. graţie, mulţumită (de la substantiv)
     înaintea, înapoia, deasupra, împrejurul, ca, decât, cât, împotriva etc. (de la adverbe)
     contrar, drept (de la adjectiv)
     exceptând, privind (de la gerunziu).

Scanned with OKEN Scanner

II. DUPĂ ASPECTUL STRUCTURII MORFEMATICE:

1. **Prepoziţii simple** (alcătuite dintr-un singur termen):
   - ex. la, pe, de, cu, în, din, pentru, a, că, după, peste, întru, împotriva, aidoma, mulţumită, conform, potrivit, înaintea, asemenea, privind, graţie, îndărătul, privind etc.
2. **Prepoziţii compuse** (obţinute prin compunere din două sau mai multe cuvinte):
   - ex. de la, de pe la, de prin, de după, de sub, despre, dinspre, deasupra, de pe lângă, până pe la, dedesubtul (de + de + subt + ul).

III. DUPĂ REGIMUL CAZUAL

1. **Prepoziţii cu genitivul**:

a) propriu-zise – **asupra, contra**

b) provenite din adverbe prin articulare –
   - ex. **împotriva, deasupra, înaintea, înapoia, dinapoia, înăuntrul, dinăuntrul, împrejurul, dimprejurul** etc.

Aceste prepoziţii pot intra în structura:

– **complementului indirect** –
   - ex. Aşa ciudă am **asupra** lor, că nu-i uit.

– **complementului circumstanţial** –
   - ex. **Dimprejurul** casei s-au tăiat copacii. (circ. de loc)
     Asupra iernii ciobanii coboară turmele la şes. (circ. de timp)
     Mergeau **contra** curentului. (circ. de mod)
     Împotriva dorinţei sale, el tot nu a fost premiat. (circ. concesiv)

OBSERVAŢII:

✓ Nu trebuie confundate prepoziţiile (articulate): **deasupra, înaintea, înapoia, dinapoia, îndărătul, dedesubtul** etc. cu adverbele din care s-au format prin schimbarea valorii gramaticale.
   - ex. Privesc **îndărăt**, cu grijă. (adverb)
     Îndărătul casei se află o gradină. (prepoz.)
     Mergem **înainte**. (adverb)
     Înaintea rândului de flori se aflau doi pomi fructiferi. (prepoziţie)

✓ Prepoziţia **contra** (un neologism) este folosită adesea în limbajul administrativ şi realizează construcţii **cu acuzativul**:
   - ex. Îţi dau bani **contra** chitanţă.
     S-a livrat marfa **contra** cost.

2. **Prepoziţii cu dativul**:
   - ex. **graţie, mulţumită, datorită, potrivit, conform, contrar, asemenea, aidoma, opus.**

Aceste prepoziţii pot intra în structura **complementelor circumstanţiale** (funcţii ale cazului D.):

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

• ex. A construit apartamentul **conform** proiectului. (compl. circ. de mod)
Datorită străduinţei a reuşit în viaţă.
Graţie inspiraţiei inedite a ajuns mare poet.
(complemente circ. instrumentale)

OBSERVAŢIE:

✓ Prepoziţiile: **aidoma, asemenea** ale dativului nu trebuie confundate cu adverbele de la care provin.

Comparaţi:

• ex. La întrebarea ta răspunsul va fi **asemenea**.
(cuvânt de sine stătător = adverb)
Alerga **asemenea** vântului.
(cuvânt de relaţie între complement şi verb = prepoziţie)
Semăna **aidoma**. (la fel, identic = adverb)
Vibra **aidoma** ecoului. (ca = prepoziţie)

3. **Prepoziţii cu acuzativul:**

• ex. **la, în, cu, de, pe, din, spre, între, lângă, sub, de la, de pe la, de prin, pe lângă, de lângă, de sub, dintre, printre, despre, înspre, decât, ca, drept, cât** etc.

Aceste prepoziţii pot intra în structura următoarelor părţi de propoziţie:

– **în structura atributului**
• ex. „Vezi o masă mare-ntinsă **cu** făclii prealuminate."
(M. EMINESCU)

– **în structura numelui predicativ**
• ex. „Puterea lui era **ca** un trăsnet venit din tăriile cerului."
(BASME)

– **în structura complementului direct**
• ex. „Matei şi cu unchiu-său se urcau în trăsură ca să caute **pe** procuror." (D. ZAMFIRESCU)

– **în structura complementului circumstanţial de loc**
• ex. „Ea alerga **de la** datornic **la** datornic... „ (I. SLAVICI)

– **în structura complementului circumstanţial de mod**
• ex. „...împăratul vine **ca** un leu-paraleu, să-şi ieie fată **pe** samă şi... o găseşte sub strajă." (I. CREANGĂ)

– **în structura complementului circumstanţial de cauză**
• ex. „**De** ciudă plâng eu numai, mamă." (G. COŞBUC)

OBSERVAŢII:

✓ Prepoziţiile cu acuzativul: **ca, cât, decât** nu trebuie confundate cu adverbele cu formă identică.

Comparaţi:

E tare **ca** (cât, asemenea) piatra. (prepoziţie)
Să fi fost **ca** (cam) la un kilogram, nu mai mult. (adverb)
Au participat ca (cam) 100, nu mai mult. (adverb)
Stejarul este înalt **cât** (ca) fagul. (prepoziţie)

Cât de greu eşti! (Tare greu esti! – adverb)
A recitat mai expresiv **decât**(ca) tine. (prepoziţie)
Decât mult şi prost, mai bine puţin şi bun. (adverb).
N-a primit **decât** (numai) atât. (adverb)
A primit mai mult **decât** (ca) mine. (prepoziţie)

✓ Aşa-zisele „adverbe" de mod comparative: **ca, decât** sunt de fapt prepoziţii care cer cazul acuzativ şi introduc complemente circumstanţiale de mod. Statutul de adverb al acestora se vede în exemplele de mai sus.

SENSUL LEXICAL AL PREPOPOZIŢIILOR

Sensul lexical al prepoziţiilor poate fi precizat numai în context. Ele pot avea un sens sau mai multe sensuri în funcţie de utilizarea lor în comunicare.

Prepoziţiile pot avea următoarele semnificaţii lexicale:

a) „**pe**" = semnifică, de obicei, ideea de contact cu un obiect;
- ex. I-atinge mâinile **pe** piept
  I-nchide geana dulce." (M. EMINESCU)

b) „**din**" = indică desprinderea din interior, dintr-un corp;
- ex. „**Din** sfera mea venii cu greu,

  S-a rupt **din** locul lui de sus..." (M. EMINESCU)

c) „**cu**" = exprimă, în general, asocierea şi se opune lui „fără";
- ex. „Să-i iau **cu** mine-n şa pe rând." (G. COŞBUC)
  „Pe lângă plopii **fără** soţ
  Adesea am trecut..." (M. EMINESCU)

d) „**în**" = se referă la interiorul unui spaţiu sau al unui obiect;
- ex. „Azi am să crestez **în** grindă."

  „Zările de farmec pline
  Strălucesc **în** luminiş." (G. COŞBUC)

e) „**ca, cât**" = exprimă ideea de comparaţie;
- ex. „A existat numai o ţară frumoasă

  Unde valurile fac noduri albe
  Ca o barbă nepieptănată de crai."

  „Acest tânăr cu ochii mari
  Cât istoria noastră." (M. SORESCU)

f) „**prin, printre**" = indică spaţiul străbătut;
- ex. „**Printre** cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi." (M. EMINESCU)

g) „**lângă, la, sub, pe sub, pe la, pe lângă, peste, de peste** = indică locul, iar **pe la, peste, de peste** pot arăta şi timpul;

Scanned with OKEN Scanner

• ex. „Iacă... stau **pe la** fântână!

Şi-atunci **de peste** larg pridvor..." (G. COŞBUC)
„**Pe la** asfinţitul soarelui tocmai când intram în Iaşi..." (I. CREANGĂ)
„**Peste** maluri se revarsă o apă tulbure..." (M. SADOVEANU)
„**Peste**-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată." (M. EMINESCU)

h) „**spre, până, până la, dinspre, înspre** = indică locul, direcţia sau timpul;
• ex. „Un salcâm privi **spre** munte." (G. TOPÂRCEANU)
Spre ziuă focurile puştilor se mai potoliră.
„**Dinspre** baltă venea un miros adormitor." (M. SADOVEANU)
„Poposiră **dinspre** ziuă într-o pădure." (G. GALACTION)

i) „**pentru, după, spre** = arată destinaţia, scopul;
• ex. „...**pentru** a prinde peşte, este nevoie mai mult de peşte, decât de undiţă." (M. SADOVEANU)
„....mai dinioarea l-am văzut umblând prin târg.... **după** cumpărat sumani." (I. CREANGĂ)

RAPORTURI SINTACTICE EXPRIMATE DE PREPOZIŢII

Prepoziţia, ca instrument gramatical, are rolul de a exprima raporturi sintactice de subordonare sau dependenţă între termenii unei propoziţii. Ea face legătura între:

– **un atribut şi un substantiv**:
• ex. „Văd pepeni verzi, smaragde **cu** miezul **de** rubin." (I. PILLAT)

– **un atribut şi un pronume**:
• ex. „Acela **de** colo este cel care a răpus zmeul, Măria-Ta." (BASME)

– **un atribut şi un numeral**:
• ex. „Pui un bob din el răsare
Mia **de** mărgăritare." (T. ARGHEZI)

– **un complement şi un verb**:
• ex. „...ţipătul lişiţei ne făcură să răsărim **din** lenea ce ne amorţise." (M. SADOVEANU)

– **un complement şi un adjectiv**:
• ex. „Nalt **la** stat,
Mare **la** sfat..." (FOLCLOR)

– **un complement şi un adverb**:
• ex. „Tare **ca** piatra
Iute **ca** săgeata." (SORCOVA)

– **un complement şi o interjecţie**:
• ex. „Vai **de** mine şi de mine
Câte doruri mă mai ţine..." (FOLCLOR)

UTILITATEA LOR: Prepoziţiile intră în alcătuirea locuţiunilor substantivale, adjectivale, verbale, adverbiale şi conjuncţionale.
• ex. ţinere **de** minte; oameni **de** nimic; a luat-o **la** sănătoasa; **pe** faţă; **din** dos; **din** cauză că etc.

Scanned with OKEN Scanner

LOCUŢIUNILE PREPOZIŢIONALE

În cadrul propoziţiilor, locuţiunile prepoziţionale sunt grupuri de cuvinte cu înţeles unitar şi cu rol de prepoziţii.

În structura lor intră substantive, pronume, adjective, verbe sau adverbe însoţite de una sau mai multe prepoziţii. Ele se clasifică, ca şi prepoziţiile, după regimul cazual astfel:

1. **Locuţiuni prepoziţionale cu genitivul** (ele conţin substantive, adjective sau adverbe articulate precedate de o prepoziţie simplă ori compusă.)
   - ex. **în faţa, din faţa, în dosul, din dosul, în spatele, în susul, din susul, în josul, din josul, în afara, în dreptul, din dreptul, în largul, din largul, în dreapta, din dreapta, în stânga, din stânga, de-a dreapta, de-a stânga, pe dinafara, în latul, în lungul, în jurul, de-a lungul, de-a latul, de jur împrejurul, în vremea, la începutul, la sfârşitul, în locul, din pricina, în vederea, în ipoteza, în eventualitatea, în pofida, în privinţa, sub aspectul, cu excepţia, în ciuda** etc.

OBSERVAŢIE:

✓ Având în vedere că majoritatea locuţiunilor prepoziţionale provin din locuţiuni adverbiale, este bine să nu se confunde cu acestea. Locuţiunile adverbiale au înţeles de sine stătător, iar cele prepoziţionale au, de obicei, acelaşi regim de articulare enclitică ca şi prepoziţiile pentru genitiv.

Comparaţi:

În preajmă se află colegii mei.	**În preajma** colegilor mei mă simt bine.
În vârf stau vrăbiile.	**În vârful** copacului nu este nici o pasăre.
M-am aşezat **în stânga**, iar prietena mea **în dreapta.**	**În stânga** şoselei staţiona o maşină.
(locuţ. adverbiale)	(locuţ. prepoz.)

2. **Locuţiuni prepoziţionale cu acuzativul** (ele sunt alcătuite din substantive, adjective pronominale, verbe şi adverbe urmate de prepoziţie sau precedate şi urmate de câte o prepoziţie; semnificaţiile lor sunt, de obicei, circumstanţiale: de loc, de timp, de mod, de cauză, condiţionale, opoziţionale, de relaţie, de excepţie.)
   - ex. **întocmai ca, la fel cu, conform cu, asemănător cu, în funcţie de, aproape de, alături de, alături cu, vis-a-vis de, departe de, din vale de, de din vale de, în jos de, în sus de, în vreme de, în timp de, începând cu, odată cu, din cauză de, în caz de, la caz de, cu tot, cu toată, în loc de, în afară de, în ceea ce priveşte** etc.

Semnificaţiile locuţiunilor:

- ex. Mă voi îmbrăca **în funcţie de** anotimp. (modală)
  Odată cu primăvara au sosit şi rândunelele. (temporală)
  Din sus de casa noastră curge un pârâiaş. (de loc)
  Din cauză de boală a absentat de la şcoală. (cauzală)
  La caz de nevoie să mă chemi. (condiţională)
  Împreună cu prietenii va pleca la mare. (sociativă)

Scanned with OKEN Scanner

Cu tot ajutorul dat, n-a realizat nimic. (concesivă)
Cu toată strădania lui, nu s-a descurcat. (concesivă)

OBSERVAŢIE:

✓ Locuţiunile prepoziţionale: **cu tot, cu toată**, în alte contexte pot fi confundate cu adjectivele pronominale nehotărâte (**tot, toată**).

Adjectivele pronominale determină un substantiv fără a sugera ideea de concesie.

• ex. A interpretat cu **tot** talentul său.
I-a explicat cu **toată** puterea de convingere.
(adjective pronominale nehotărâte)
Cu tot talentul său, n-a luat nici un premiu.
Cu toată insistenţa gazdei, el n-a servit nimic.
(în ciuda cărui fapt? – locuţiuni prepoziţionale cu semnificaţie concesivă.)

ORTOGRAFIA UNOR PREPOZIŢII. OBSERVAŢII.

✓ Prepoziţia compusă „**de pe**" nu trebuie confundată cu prepoziţia simplă „**după**", chiar dacă amândouă introduc atribute sau complemente circumstanţiale de loc. Prepoziţia **după** poate introduce şi alte complemente circumstanţiale.

Comparaţi:

De pe acoperiş cădea zăpada. (introduce un compl. circ. de loc)
Recolta **de pe** un hectar era satisfăcătoare. (un atribut)
După birou mi-am aşezat servieta. (introduce un compl. circ. de loc)
Îi este rudă **după** tată. (introduce un atribut)
Se poartă **după** modă. (introduce un compl. circ. de mod)
După noapte vine zi. (introduce un compl. circ de timp)
A plecat **după** cumpărături. (introduce un compl. circ. de scop)

✓ „Prepoziţia „**după**" se scrie şi se pronunţă cu ă **(după)** (nu cu **e – dupe**); aceeaşi scriere trebuie respectată şi la prepoziţiile „**de, pe**".

✓ „Prepoziţiile: **între, dintre, printre** se scriu într-un cuvânt (nu au la origine prepoziţia **întru**). Cele provenite din „**întru**" (**dintru, printru**) se scriu cu cratimă atunci când pierd sunetul „**u**", aflându-se înaintea unor cuvinte care încep cu o vocală.

• ex. **Între** pătrat şi dreptunghi este mare diferenţă.
S-au spus cuvinte frumoase **întru** cinstirea eroilor.
Într-un pătrat s-a înscris un cerc.
Într-adevăr avea dreptate.
Dintr-un copac au căzut multe fructe.
Printre ramuri se vede cerul.
Printr-o ecuaţie ai rezolvat problema.

✓ „Prepoziţia „**la**" precede, de obicei, un complement, iar grupul de cuvinte „**l-a**" reprezintă un pronume personal „l" + „a" – auxiliarul cu care se formează timpul perfectul compus al verbului.

Scanned with OKEN Scanner

♦ ex. A plecat **la** şcoală.
L-a căutat toată ziua.

Există tendinţe şi greşeli în folosirea unor prepoziţii.

a) – În limba actuală există tendinţa folosirii corecte a prepoziţiei „dintre" în detrimentul lui „din".

♦ ex. Fiecare **dintre** (din) voi poate răspunde bine.
Unul **din** (dintre) sensurile adverbului este cel de mod.

Ambele prepoziţii sunt echivalente din punct de vedere semantic şi variaţia lor este liberă, aşa cum o simte vorbitorul.

– O tendinţă de concretizare a sensului comunicării o aduc prepoziţiile compuse: „**despre**" şi „**de către**".

♦ ex. S-a spus **despre** (de) mama că e harnică.
Totul s-a făcut **de către** mama. (de către = este mai concretă – precizează autorul acţiunii.)

– Tot din nevoia de precizare „**din**" îl inlocuieşte pe „**de**" (care exprimă multiple raporturi), iar „**cu**" este folosit în locul lui „**de**".

♦ ex. Bluza **din** bumbac (în loc de „bluza de bumbac").
Brăţara **din** argint (în loc de „brăţara de argint"; „din" precizează proveniența obiectului)

♦ ex. Pahar **cu** vin (precizează conţinutul)
Pahar **de** vin (precizează destinaţia)

b) – Dintre cazurile de înlocuire greşită a unei prepoziţii prin alta amintim:

♦ ex. Suferă **cu** inima./în loc de... Suferă **de** inimă.
Dupe noi au venit./**După** noi au venit.
Te-am şters **după** tabel./Te-am sters **de pe** tabel.
Distanţa **între** două puncte/Distanţa **dintre** două puncte

– Uneori se observă omiterea din exprimare a unor prepoziţii:

♦ ex. Cartea care am citit-o e nouă./Cartea **pe** care am citit-o e nouă.
S-au transcris cincizeci exemplare./S-au transcris cincizeci **de** exemplare.
Elevii de la şcolile gimnaziale şi licee/Elevii de la şcolile gimnaziale şi **de la** licee
Este închis de la 13 – 15./Este închis de la 13 **până la** 15.

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ

PREPOZIŢIA = Partea de vorbire neflexibilă cu rol de instrument gramatical care leagă atributele sau complementele de partea de vorbire pe care o determină.

CLASIFICARE

I. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:**

1. **moştenite din limba latină**: pe, la, prin, peste etc.
2. **împrumutate din alte limbi**: contra; per;
3. **formate pe terenul limbii noastre prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale**:

- ex. dintre (de + între) etc.
  graţie (de la substantiv); înaintea, împrejurul (de la adverb); privind (de la gerunziu) etc.

II. **DUPĂ CRITERIUL MORFEMATIC:**

1. **simple**: la, lângă, contra, graţie, asemenea etc.
2. **compuse**: înspre (în + spre); de după, de peste etc.

III. **DUPĂ REGIMUL CAZUAL:**

1. **prepoziţii cu genitivul**: asupra, deasupra, dinprejurul etc.
2. **prepoziţii cu dativul**: graţie, mulţumită, conform etc.
3. **prepoziţii cu acuzativul**: cu, de, la, peste, de lângă, de pe sub etc.

LOCUŢIUNILE PREPOZIŢIONALE:

1. **cu genitivul**: (conţin substantive, adjective sau adverbe articulate precedate de o prepoziţie simplă sau compusă)
   - ex. în faţa, în dosul, în dreptul, din afară, în vârful, în privinţa, în ciuda, sub aspectul etc.
2. **cu acuzativul**: (conţin substantive, adjective pronominale, verbe, adverbe urmate de prepoziţii sau precedate şi urmate de prepoziţii)
   - ex. conform cu, întocmai ca, la fel cu, alături de, de vale, în sus de etc.

Scanned with OKEN Scanner

ATENŢIE!

A nu se confunda:

PREPOZIŢII
LOCUŢIUNI PREPOZIŢIONALE

înaintea
înapoia → școlii

afară de
înainte de
dincolo de
dincoace de → școală

de jur-împrejurul
împrejurul
în jurul
în faţa
în dreptul
în mijlocul
de-a latul
de-a curmezişul → casei

ADVERBE
LOCUŢIUNI ADVERBIALE

merg: înainte, înapoi, alături, dincolo, afară, dincoace

priveşte: împrejur, de jur împrejur, deasupra, înainte, înapoi

stai: în afară, în spate, în faţă, de-a latul, de-a curmezişul

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Subliniaţi cu o linie prepoziţiile simple, cu două linii prepoziţiile compuse şi cu o linie punctată locuţiunile prepoziţionale din următoarele texte:

a) „De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne eşti aşa departe.
Te-am ruga; mări, ruga
Să-mi trimiţi prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienile
Ochii cu sprâncenele;
Că şi eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi...“ (M. EMINESCU)

b) „Pe când soarele era drept deasupra capetelor lor şi-i săgeta cu razele lui cele învăpăiate... se aşezară sub un copac stufos ca să se adăpostească puţin de arşiţa soarelui şi să momească... acea pustie de foame care-i muncise de când se pomeniseră şi ei oameni în lume, şi care de la moartea tatălui lor îi chinuia şi mai cumplit.“ (BASME POPULARE)

Scanned with OKEN Scanner

c) „Alte câteva pâraie ţâşneau mai jos de printre pietre şi întreiau puterile pârâului. Pe lângă el, cobora, chinuită, singura cărare mai lesnicioasă.

Din fundul văii, pe unde se prăvălea lablanicioara, coame de cai zbucniră într-o clipă şi în fiecare coamă câte un cap de turc. Culmile Scripetelui se desluşeau în această zi cu soare, după multele ploi de până aci, colţuroase şi limpezi ca o cunună de securi." (G. GALACTION)

d) „Odată, venise lui Oşlobanu rândul să cumpere lemne; şi aşa cu toată cărpănoşia lui, iese câne-câneşte în medean, aproape de gazda noastră, şi găseşte un ţăran de la Sasca pare-mi-se, ori de la Baia, cu un car încărcat cu lodbe de fag." (I. CREANGĂ)

e) „Se legăna ciocârlia în răcoarea dimineţii, însoţind de-a lungul lalomiţei trăsurile ce mergeau la gară." (D. ZAMFIRESCU)

f) „Până la optzeci de ani nu i s-a întâmplat nimic serios hagiului. Nu l-a durut un dinte măcar. I-au căzut toţi de bătrâneţe, perzându-i pe unii în coaje, pe alţii în miez de pâne." (B. ŞT. DELAVRANCEA)

g) „Mulţumită străduaniei tale, ai învins Făt-Frumos, dar înainte de a pleca şezi colea de te hodineşte, că din cauză de izbelişti ţi-a pierit şi somnul. Cât priveşte învoiala noastră, n-ai grija..." (BASME)

2. Scoateţi în coloane separate prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale din textele de la exerciţiul nr. 1 şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) arătaţi funcţia sintactică a cuvintelor care sunt precedate de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale;
   b) recunoaşteţi prepoziţiile cu genitivul, dativul şi acuzativul, precum şi locuţiunile prepoziţionale cu genitivul şi cu acuzativul;
   c) descoperiţi locuţiunile prepoziţionale cu semnificaţie cauzală, concesivă şi relaţională.
3. Transformaţi prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale din tabel în adverbe, respectiv în locuţiuni adverbiale, şi construiţi enunţuri paralele:

PREPOZIŢII LOC. PREPOZ.	ADVERBE LOC.ADV.	ENUNŢURI
ex. **împotriva**	**împotrivă**	Toţi îmi sunt **împotrivă**. **Împotriva** ploii am pus o prelată.
deasupra		
înaintea		
înapoia		
împrejurul		
îndărătul		
dedesubtul		

Scanned with OKEN Scanner

în afara
în largul
alături de
aproape de
peste drum de

---

4. Completaţi spaţiile cu cele mai potrivite prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale:
   a) – ------- anului 1848 locuitorii – ------ ţinutul Olteniei s-au adunat – -------- lui Tudor Vladimirescu şi-au pornit lupta – -------- eliberarea ţării – ------- dominaţia otomană.
   b) Calul voinicului zbura – ---------- vântul şi curând a ajuns – -------- hotarele împărăţiei – ---------- apusul soarelui.
   c) – ---------- colegii mei care şedeau – --- băncile – ----- profesorului, se mai aflau şi elevi – ----- altă clasă şi – -------- aceştia ascultam – ---- atenţie noua lecţie – ------evoluţia speciilor.
   d) – ------- florilor – ------ cais care se vedeau – ----- ramuri plutea un parfum adormitor – ---- levănţică.
   e) – ------- pomilor – ------ grilajul care împrejmuia livada, zeci – --- fluturi – ----- albine harnice se roteau – ------- florilor parfumate – ----- cais.
   f) – --------- râu se auzeau glasuri – ---- copii fericiţi. Ei se strecurau – ------ pietrele mişcătoare şi înotau – --- – ------- râului – -------- elanul lor, nu reuşeau să înfrunte tăria apei – -------- de curenţi potrivnici care îi întorceau – ----- drum.
5. Reîntregiţi versurile eminesciene următoare cu ajutorul prepoziţiilor (locuţiunilor prepoziţionale). Numiţi valorile stilistice în care intră şi prepoziţia.
   „Durduind soseau călării – --- un zid înalt – — suliţi,
   ------- cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi;

   ----potop ce prăpădeşte, – — o mare turburată –
   ------un ceas păgânătatea e – -- pleava vânturată
   Acea grindin-oţelită – ----- Dunăre o mână,
   Iar – ------lor se-ntinde falnic armia română."
6. Construiţi propoziţii în care prepoziţiile **dintru şi printru** să fie urmate de cuvintele: **acest, acestea, aceeaşi, alt, un, o**.
7. Arătaţi care moduri ale verbului au în structura lor prepoziţii. Alegeţi două dintre ele şi alcătuiţi propoziţii.
8. Precizaţi valoarea de adverb (locuţiune adverbială), de adjectiv nehotărât sau de prepoziţie (locuţiune prepoziţională) a cuvintelor subliniate din exemplele date:
   a) **Contra** fulgerelor s-au pus paratrăsnete.
   b) Toţi s-au pronunţat **contra**.
   c) **Împrejurul** livezii străjuia un gard viu care, văzut **de departe**, părea un cordon de verdeaţă.

Scanned with OKEN Scanner

d) Toţi priveau **împrejur** cu atenţie, căci **aproape de** ei se vedeau rugi de mure.
e) **Cu toată** inspiraţia ei, n-a realizat o compunere frumoasă.
f) **Cu toată** simpatia l-a întâmpinat pe amicul său.
g) Orice lucru parcă îi stătea **împotrivă**.
h) **Împotriva** aşteptărilor, Radu n-a trecut examenele.
i) Crengile copacului atârnau **în afară**.
j) **În afară de** Mircea toţi stăteau liniştiţi.
k) Oricare fereastră a clădirii se deschide **în afară**, spre curte.

9. Arătaţi ce raporturi sintactice stabilesc prepoziţiile din versurile:

„Şi din oglindă luminiş
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închişi
Pe faţa ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
– O, dulce-al nopţii mele Domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Iar umbra feţei străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Cé scânteie-n afară." (M. EMINESCU)

10. Corectaţi prepoziţiile din textele de mai jos conform sensului potrivit pe care trebuie să-l aibă:

a) Conversaţia între profesor şi elev este utilă.
b) M-a servit cu un pahar de apă şi mai târziu cu un pahar de vin.
c) În orice descriere se insistă pe cadrul natural.
d) În puloverul de lână intră cam cinci sculuri.
e) Au umblat de pe noi toata ziua.
f) După aici a cules fructele.
g) Haina este făcută de piele de căprioară.
h) Vacanţele de iarnă şi primăvară sunt necesare elevilor de recreere.
i) Vecinii de la parter şi etajele superioare se înţeleg foarte bine.
j) Expoziţia care am vizitat-o ieri a fost foarte interesantă.

Scanned with OKEN Scanner

RĂSPUNSURI

1. Prepoziţii simple: către, din, din, prin,în, cu, cu, deasupra, cu, sub, de, de, de, în, pe, de, într', în, de, în, cu, după, ca, cu, cu, de, în, la, de, pe, în, pe, în, de, mulţumită;
   Prepoziţii compuse: de din, pe la, de la, de până, de printre, pe lângă, de la, de la, până la;
   Locuţiuni prepoziţionale: din fundul, cu toată, aproape de, de-a lungul, înainte de, din cauză de, cât priveşte.
3. Ex. Cartea stă deasupra pe bibliotecă.
   Privesc înainte cu încredere.
   Mulţumesc asemenea.
4. – În preajma; din; în jurul; pentru; de sub;
   – întocmai ca; aproape de; înainte de;
   – în afară de; în; din faţa, din; cu;
   – pe deasupra; printre;
   – în spatele; dincoace de; de; alături de; în jurul; de;
   – din jos de; de; printre; cu tot; din cauză de; din.
6. Ex. Dintr-acest ierbar am luat un exemplar de floare.
   Printr-aceeaşi ecuaţie se pot rezolva ambele probleme.
7. **A** spune nu este acelaşi lucru cu **a** face. (infinitivul)
   Am avut **de** învăţat doar o poezie. (supinul)
8. a) prepoziţie; b) adverb; c) prepoziţie; d) adverb + locuţ. prep.; e) locuţiune prepoziţională; f) prepoziţie + adj. nehot.; g) adverb; h) prepoziţie; i) locuţiune adverbială; j) locuţiune prepoziţională; k) locuţiune adv.
9. Ex. din oglindă – se revarsă (raport de subordonare între complement şi verb)
10. a) dintre; b) cu, cu; c) asupra; d) din; e) după; f) de pe; g) din; h) de; i) de la; j) pe (care);

Scanned with OKEN Scanner

CONJUNCŢIA

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Este partea de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi de coordonare sau de subordonare între două propoziţii, raporturi de coordonare între două părţi sintactice identice ori diferite sau între o parte de propoziţie şi o propoziţie.

• ex. a) „Turbanul îi cade **şi**-l lasă căzut." (G. COŞBUC)
(coordonare între două propoziţii)
b) „Mă-nchin la soarele-nţelept,
Ca sufletu-i fântână-n piept." (I. BARBU)
(raport de subordonare între o cauzală şi regenta ei)
c) „Doinele, poveştile, muzica **şi** poezia sunt arhivele popoarelor."
(AL. RUSSO)
(coordonare între elementele unui subiect multiplu)
d) „Un basm cu pajuri **şi** cu zmei
Începe-acum o fată..." (G. COŞBUC)
(coordonare între două atribute)
e) „....jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă **şi** cafele."
(coordonare între două complemente) (I. L. CARAGIALE)
f) Este vesel cu oricine **şi** oriunde.
(coordonare între un complement circum. sociativ şi un complement circum. de loc)
g) Era un coate-goale/**sau** cum se mai spune – un sărăntoc/şi niciodată nu avea bani.
(coordonare între o parte de propoziţie – nume predicativ şi o propoziţie – o subordonată predicativă)

TRĂSĂTURI:

1. Conjuncţia, ca şi prepoziţia, face parte din categoria **instrumentelor gramaticale sau a cuvintelor funcţionale** cu ajutorul cărora se pot marca relaţii sau funcţii sintactice.
2. Spre deosebire de prepoziţie care leagă **în cadrul propoziţiei** unităţi sintactice de unităţile morfologice regente (deci raporturi de subordonare), **conjuncţia stabileşte raporturi de coordonare în cadrul propoziţiei sau al frazei şi de subordonare între propoziţiile subordonate şi regentele lor.**
3. Conţinutul lexical al conjuncţiei, în general, este foarte abstract (cu mici deosebiri – ex. **că, de** sunt mai abstracte decât **fiindcă, căci, deşi**). Ca şi în cazul prepoziţiei, fără a lipsi cu desăvârşire, sensul lexical al conjuncţiei

Scanned with OKEN Scanner

este totuşi diminuat de semnificaţia ei gramaticală care rămâne dominantă. Aceste instrumente gramaticale amintite, deşi nu sunt lipsite de un anume sens lexical, sunt trecute în clasa părţilor de vorbire fără autonomie semantică, pentru că nu au un înţeles de sine stătător, fapt ce le împiedică să îndeplinească **singure** funcţiunea de parte de propoziţie.

4. Morfologic, conjuncţia face parte din categoria părţilor de vorbire neflexibile.
5. Sintactic, conjuncţia nu poate deveni parte de propoziţie din cauza sensului ei lexical insuficient. De obicei, ea se află situată între doi termeni cu care se combina simultan şi, ca centru al grupării din care face parte, ea stabileşte următoarele raporturi:

a) de coordonare

– între două părţi de propoziţie de acelaşi fel:

• ex. „Dragi îmi erau mama **şi** tata....“ (I. CREANGĂ)
(coordonare între două subiecte)
„Uriaşii munţi ..... erau acum blajini, tihniţi **şi** prididiti de soare.“
(coordonare între două nume predicative) (G. GALACTION)

– între două părţi de propoziţie diferite:

• ex. Poţi să-mi spui orice **şi** oricum, eu nu mă supăr.
(coordonare între un complement direct şi un complement circumstanţial de mod)

– între o parte de propoziţie şi o propoziţie subordonată de acelaşi fel sau diferită:

• ex. Copilul **neatent/sau** numiţi-l distrat/este mereu victima unor accidente. (coordonare între un atribut şi o propoziţie subordonată atributivă)

– între două propoziţii principale:

• ex. „I-auz/ **şi**-i văz,/ îi văz/ **şi**-i auz./“ (B. ŞT. DELAVRANCEA)
„Ghiţă ar fi avut multe de zis,/ **dar** Lică se întoarse.../“ (I. SLAVICI)

– între două propoziţii subordonate de acelaşi fel:

• ex. „Şi pândind vreme/pe când şed aplecate/**şi** dau pânza la ghilit/fac ţuşti! din baltă/. (I. CREANGĂ)

– între două propoziţii subordonate diferite care depind de aceeaşi regentă:

• ex. Va pleca de la noi/unde vrea/**şi** când vrea./

b) de subordonare:

• ex. „Şi Niculaie era atât de convins /**că** aşa au să se petreacă lucrurile,/**încât** ieşi de după colţul tindei.“ (M. PREDA)

6. Alături de pronumele, adjectivele şi adverbele relative, conjuncţia prezintă o mare importanţă pentru sintaxa limbii române, deoarece constituie **unicul instrument gramatical care realizează raportul de coordonare din propoziţie şi din frază, precum şi cel de subordonare în frază.**

Scanned with OKEN Scanner

CLASIFICAREA CONJUNCŢIILOR

Conjuncţiile folosite în limba română sunt numeroase şi ele se clasifică astfel:

I. DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC:

1. **moştenite din limba latină: şi, însă, ori, ca, să** etc.
2. **formate în limba română prin compunere şi schimbarea valorii gramaticale:**
   - ex. **ca să, dar şi, ci şi, deşi** (de + şi = prepozitie + conjuncţie); **fiindcă** (fiind + că = gerunziu + conjuncţie); **deci** (de + aci = prepoziţie + adverb); **aşadar** (aşa + dar = adverb + conjuncţie); **ci** (din pronumele relativ **ce**); **întrucât** (întru + cât = prepoziţie + adverb); **deoarece** (de + oare + ce = prepoziţie + adverb + pronume relativ) etc.
3. **împrumutată:** doar conjuncţia **or** (din limba franceză) echivalentă cu **însă, dar**

OBSERVAŢIE:

✓ Funcţiunea de conjuncţie este îndeplinită şi de alte părţi de vorbire şi anume:

a) adverbe interogativ-relative: **unde, încotro, când, cât, cum, precum**;

b) alte adverbe şi locuţiuni adverbiale: **aşadar, deci, de aceea, în schimb, prin urmare, de aceea, pentru aceea, pentru asta, doar, pasămite, în concluzie, în consecinţă**;

c) pronume relativ – interogative: **care, cine, ce**

d) prepoziţia **cu**; locuţiunea prepoziţională **împreună cu**.

DE REŢINUT!

– Când adverbele relative sunt complemente circumstanţiale de loc, de timp, de mod , ele au funcţiunea principală de adverb, mai ales dacă îşi păstrează sensul lexical propriu.

- ex. Du-te **unde** ţi-am spus eu **şi unde** ţi-e bine. (unde = are sens evident de **acolo;** deci are funcţia de complement circ. de loc; aici este adverb relativ)

– În cazul în care adverbele relative nu au funcţiunea de parte de propoziţie, iar sensul lor de adverb este mai puţin evident atunci valoarea lor principală este de conjuncţie.

- ex. Fericirea mamei era aşa de mare **unde** vedea că fiul ei se trage la învăţătură. (unde = pentru că; nu are funcţie sintactică, are sens cauzal; deci este conjuncţie cauzală)
  Cum tot al venit, să luăm masa împreună.
  (cum = dacă, pentru că; este conjuncţie)

II. DUPĂ STRUCTURA LOR MORFEMATICĂ conjuncţiile pot fi:

1. **simple** (alcătuite dintr-un singur cuvânt neanalizabil):
   - ex. **şi, nici, ci, dar, sau, ori, de, fie** etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. **compuse** (alcătuite din două sau mai multe cuvinte obţinute prin compunere):
   - ex. **ca să, ci şi, dar şi, deoarece, aşadar, întrucât, deşi, fiindcă, fie ca** etc.
3. **locuţiunile conjuncţionale** (construcţii alcătuite din două sau mai multe cuvinte care prezintă o unitate de sens şi îndeplinesc funcţiunea unei conjuncţii. În aceste unităţi cu sens unitar este obligatorie prezenţa unei conjuncţii propriu-zise sau a unei părţi de vorbire cu funcţiunea de conjuncţie (un adverb relativ sau un pronume relativ)
   Locuţiunile conjuncţionale din limba română stabilesc aceleaşi raporturi ca şi conjuncţiile (de coordonare sau de subordonare). Cele de subordonare sunt mai numeroase. Posibilităţile de creare a combinaţiilor de elemente cu valoare conjuncţională sunt nelimitate.

Tipuri de locuţiuni conjuncţionale:

1. Locuţiuni conjuncţionale formate dintr-o conjuncţie propriu-zisă combinată cu: a) un adverb; b) un substantiv; c) o prepoziţie (simplă sau compusă); d) o formă verbală.
   - exemple:
     a) **chit că, măcar că, măcar să, de parcă, chiar dacă;**
     b) **din pricină că, în caz că, în loc să;**
     c) **până să, fără (ca) să, pentru că, pe lângă că;**
     d) **lasă că.**
2. Locuţiuni conjuncţionale formate dintr-un pronume relativ combinat cu o prepoziţie şi un substantiv, cu o prepoziţie, cu un adverb.
   - exemple:
     – **de vreme ce, din moment ce, pe măsură ce, o dată ce;**
     – **după ce, până ce;**
     – **imediat ce, abia ce, numai ce.**
3. Locuţiuni conjuncţionale formate cu un adverb relativ combinat cu un adverb, cu o prepoziţie sau cu o locuţiune prepoziţională, cu o prepoziţie şi cu un substantiv.
   - exemple:
     – **acolo unde, numai cât, aşa cum etc.**
     – **până unde, de când, după cum, faţă de cum etc.**
     – **în vreme cât, în timp cât, în caz când.**

ATENŢIE:

Nu confundaţi locuţiunile prepoziţionale: **în caz de, la caz de, din cauză de, din pricină de, în vreme de, în timp de** cu locuţiunile conjuncţionale din care nu lipsesc conjuncţiile, pronumele sau adverbele relative: **în caz că, în caz dacă, în caz când, din pricină că, din cauză că, în vreme ce, în timp ce**. Distincţia se poate face şi după raportul pe care îl stabilesc (dacă raportul de subordonare este în cadrul propoziţiei, locuţiunea este prepoziţională, iar dacă raportul este stabilit în frază, atunci locuţiunea este conjuncţională).

Scanned with OKEN Scanner

Comparaţi:

N-a venit **din cauză de** ploaie. (raport de subordonare între complement şi verb în cadrul propoziţiei = locuţiune prepoziţională)

N-a venit,/**din cauză că** ploua tare./(raport de subordonare în cadrul frazei = locuţiune conjuncţională)

Rezervele de apă sunt folosite **în caz de** secetă. (locuţiune prepoziţională)

Îmi dai telegrama,/**în caz de (că)** nu vii./ (locuţiune conjuncţională)

III. DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale pot fi:

A. Coordonatoare

B. Subordonatoare

A. COORDONATOARE

CONJUNCŢII	LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE
Conjuncţiile care leagă două propoziţii de acelaşi fel (principale sau subordonate), două părţi de propoziţie identice sau diferite, o parte de propoziţie şi o propoziţie. Ele pot fi:	Grupuri de cuvinte cu sens unitar cu acelaşi rol ca şi al conjuncţiilor care fac mai clară ideea de coordonare în context.
1. COPULATIVE (afirmă sau neagă ideea de asociere):	
• ex. **şi, nici, ci şi, şi cu, iar = şi.**	**precum şi, cât şi.**
• ex. „Sunt momente[1]/ când fiinţa noastră... se topeşte[2]/ **şi** se pierde în nemărginitul tot al lucrurilor“ [3]/. (C. HOGAŞ)	Au venit din concediu mama, tata **precum şi** mătuşa mea.
2. ADVERSATIVE (exprimă ideea de adversitate):	
• ex. **dar, iar, or, însă, ci, ba.**	**în schimb, numai că, numai cât, decât că.**
• ex: „Fata moşului nu se încurca[1]/ **ci** făcea câte un ciur plin de fuse“.[2]/ „Înţeleg[1]/ să combaţi pe haimanale,[2]/ **dar** să susţii[3]/ că sunt ale mele...“ [4]/ (I. L. CARAGIALE)	„Nu ştia puterea zmeului,[1]/ **în schimb** ştia viclenia lui“.[2]/ (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

3. DISJUNCTIVE (exprimă ideea de excludere):

- ex. **ori, sau, fie, ori ca, fie că, fie să.**
- ex. „Pentru-a crucii biruinţă
  se mişcară râuri-râuri,[1]/
  Ori din codri răscolite,[2]/
  ori stârnite din pustiuri".[3]/
  (M. EMINESCU)

---

4. CONCLUSIVE (exprimă ideea de concluzie):

- ex. **deci, aşadar.**
- ex. „Eu, Dan,[1]/ sub vântul soartei
  să scad păgân[2]/ nu voi.[1]/
  Deci nu-mi convine viaţa
  mişelnic câştigată..."[3]/
  (V. ALECSANDRI)

de aceea, prin urmare, în concluzie, în consecinţă, cu alte cuvinte, ca atare, care va să zică

„N-aveam dinţii zgripţuroicei din poveşti,[1]/ prin urmare nu puteam sfredeli stânca..." [2]/
(C. HOGAŞ)

OBSERVAŢII:

✓ Conjuncţia **„iar"**, când este echivalentă cu **„şi"**, este copulativă; când are sensul lui **„dar"** este adversativă.

- ex. Toată ziua n-a făcut altceva: a venit **iar (şi)** a plecat.
  Lupul păru-şi schimbă **iar (dar)** năravul ba.

✓ Conjuncţia **„şi"**, pe lângă valoarea ei copulativă, în contexte diferite poate avea sens adversativ sau conclusiv.

- ex. „Aş vrea să zbor **şi (dar)** rana din pulpă nu mă lasă."
  (V. ALECSANDRI)
  Aşa sunt legile **şi (deci)** nu mă interesează asprimea lor.

✓ Prin schimbarea valorii gramaticale, conjuncţia **„şi"** devine adverb. Valorile lui „şi" pot fi diferenţiate în context.

- ex. A venit **şi** a plecat. (conjuncţie)
  Astăzi este **şi** mai frumos ca ieri. (adverb)
  Cum au promis au **şi (aşa)** făcut. (adverb - „şi" este accentuat)

✓ Conjuncţia adversativă „or" provenită din limba franceză nu trebuie confundată cu „ori" (conjuncţie disjunctivă). „Or" = însă, iar; „ori" = sau.

- ex. A fost anunţat, or (însă) n-a răspuns la apel.
  N-am văzut dacă a venit ori (sau) a plecat.

✓ Cuvântul **„nici"** este interpretat de unii cercetători ca fiind numai adverb. În „GRAMATICA LIMBII ROMÂNE" (Ed. Academiei) el este considerat conjuncţie când stabileşte un raport de coordonare, iar, când „nici" se află în corelaţie cu „nici", atunci are valoare de adverb propriu-zis.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. El nu te place, **nici** nu te preţuieşte. (conj.)
Nu este **nici** cal, **nici** măgar. (adverb)
Nici nu mănâncă, **nici** nu doarme. (adverb)

✓ Nu confundaţi conjuncţiile „**iar**" şi „**ba**" cu adverbele omonime.

• ex. A trecut **iar** pe la noi. (iar = din nou = adverb)
Bunicul povestea, **iar** nepoţii nu-l ascultau. (iar = dar = conjuncţie)
Ba vine, **ba** pleacă. (ba = iar = conjuncţie)
Ai încetat cu plânsul? **Ba**. (ba = nu = adverb)

✓ Conjuncţiile compuse: **ci şi, dar şi** sau conjuncţia simplă **dar** se află adesea în relaţie cu un grup adverbial corelativ, cum ar fi: **nu numai, nu numai că, chiar şi**.

• ex. **Nu numai** copiilor le plac filmele de animaţie, **ci şi (dar şi)** maturilor.
Nu numai că e frumos, **dar** e şi deştept.
Chiar şi Anei i-a plăcut cartea, **dar** nu mi-a mărturisit.

B. SUBORDONATOARE

CONJUNCŢII	LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE
Conjuncţiile care stabilesc raporturi de subordonare între cuvintele din propoziţiile regente şi propoziţiile pe care le introduc. Ele pot fi: 1. **CONJUNCŢII SUBORDONATOARE NECIRCUMSTANŢIALE** (introduc propoziţii: subiective, predicative, atributive, completive directe şi completive indirecte): • ex. **că, să, dacă, de, ca să** • ex. „Se vede[1]**/că** acesta-i vestitul Păsări-Lăţi-Lungilă.[2]/" (subiectivă) (I. CREANGĂ) „Ghiţă dorise numai[1]**/să**-l întrebe în taină[2]**/dacă** nu are cumva bani de schimbat.[3]/" (compl. directe) (I. SLAVICI) „Să-i spui lui Vrâncean Şi lui ungurean[1]/ **Ca să** mă îngroape Aice pe-aproape.[2]/" (compl. directă) (MIORIŢA)	Au acelaşi rol ca şi conjuncţiile subordonatoare şi fac mai clară ideea de subordonare; sunt mai numeroase decât cele coordonatoare. **cum că** Se spune[1]**/cum că** a fost odată un împărat bun...[2]/" (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

2. **CONJUNCŢII SUBORDONATOARE CIRCUMSTANŢIALE**
(cele care introduc subordonate circumstanţiale):

a) Subordonata circumstanţială de timp;

• ex. **până, cum** (= **imediat ce**), **dacă** (= **când**)
când

• ex. „Doctorul Mayer... îi spunea[1]/ să stea[2]/**până** îi va aduce o doctorie miraculoasă.[3]/“
(L. REBREANU)

„**Cum** (**imediat ce**) treci Siretul,[1]/ apa-i rea şi lemnele pe sponci.[2]/“
(I. CREANGĂ)

„**Dacă** (**când**) a văzut dracul pornit[1]/ a râs de nebunia lui.[2]/“ (BASME)

după ce, până ce, pe când mai înainte ca (să), până să, în timp ce, o dată ce, în vreme ce, imediat ce, chiar când, tocmai când (să) etc.

• ex. „**O dată** ce oamenii au aşezat un lucru sau un om într-o formulă,[1]/se cred scutiţi de a mai cugeta asupra lui.[2]/“
(N. IORGA)

---

b) Subordonata circumstanţială de mod;

• ex. **cât, cum, precum, decât**

• ex. „Urieşii, stând pe coate, au trântit un hohot mare[1]/ **Cât** s-au răsunat pământul într-o lungă depărtare.[2]/“
(V. ALECSANDRI)

„Şi s-aşază toţi la masă,[1]/ **cum** li-s anii;[2]/**cum** li-i rangul.[3]/“
(M. EMINESCU)

ca şi cum, ca şi când, astfel cum, după cum, aşa cum, fără (ca) să, faţă de cât, faţă de cum, în ce chip, aşa precum, de parcă, pe măsură ce etc.

• ex. **Faţă de cât** m-ai supărat,[1]/răsplata mea e mare.[2]/ „Vin fete... cu cupe de smântână[1]/şi se tocmesc,[2]/**de parcă** ar fi negustorese.[3]/“
(G. BOGZA)

---

c) Subordonata circumstanţială de cauză;

• ex. **că, căci, deoarece, fiindcă, întrucât, dacă, cum** (= **deoarece**)

• ex. „Aş vrea[1]/să plâng de fericit[2]/ **că** simt suflarea ta divină...[3]/“
(G. COŞBUC)

„**Dacă** (**deoarece**) tot ai venit de departe,[1]/să ne măsurăm puterile...[2]/“
(BASME)

pentru că, din cauză că, din pricină că, din moment ce, de vreme ce, de teamă că, câtă vreme, de ciudă că, faţă de cât, faţă de cum, odată ce...

• ex. „**De vreme ce** mi-a dat voie,[1]/m-apuc să-i citesc scrisorile.[2]/“
(I. L. CARAGIALE)

Scanned with OKEN Scanner

„Mă abat pe la tei, cu gând[1]/să prind pupăza,[2]/**căci** aveam grozavă ciudă pe dânsa.[3]/"

(I. CREANGĂ)

„**Cum** n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,[1]/
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.[2]/"
(M. EMINESCU)

„...Te-oi duce la împăratul Roş,[1]/**pentru că** m-au mai purtat odată păcatele pe acolo.[2]/"

(I. CREANGĂ)

---

d) Subordonata circumstanţială de scop;

• ex. **să, ca să, de**
• ex. „...dădu buzna în trăsură, alături de mama lui[1]/**ca să** poată plânge[2]/şi **să** fie consolat.[3]/"

(I. TEODOREANU)

„Ridică paloşul[1]/ **de** să-l facă ţăndări...[2]/" (BASME)

pentru ca să, să nu cumva, (ca) nu cumva să, pentru că, nu cumva să (cu sens negativ), **ca nu care cumva (să) cu scopul că (să)**

• ex. **Pentru ca să** învingă[1]/îi mai trebuia muniţie şi soldaţi bine hrăniţi.[2]/
Ca nu cumva să mă uiţi,[1]/îţi voi scrie zilnic.[2]/

---

e) Subordonata circumstanţială condiţională;

• ex. **dacă, de, (să, când = dacă)**
• ex. „Fă-te-n lături, măi, creştine.[1]/ **Dacă** vrei[2]/ să mergi cu bine...[3]/"

(V. ALECSANDRI)

„...**de**-aş fi întins mâna,[1]/
aş fi prins stele...[2]/" (C. HOGAŞ)
Să (dacă)/ fi fost eu de faţă,[1]/ nu te certa nimeni.[2]/

în caz că, la caz că, în caz când, în caz dacă, cu condiţia că (să)

• ex. **La caz că** te răzgândeşti,[1]/ dă un semn de viaţă.[2]/

---

f) Subordonata circumstanţială consecutivă;

• ex. **încât, că, de, să**
• ex. „Tazlăul... într-o noapte aşa scăzuse[1]/ **că** i se vedeau pietrele,[2]/ şi se limpezise aşa,[3]/ **încât** te prevedeai printr-însul.[4]/"

(C. HOGAŞ)

aşa că, aşa încât, astfel încât

• ex. Te-am ajutat cândva,[1]/ **aşa că** îmi eşti dator.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

„Iar stropşitul de Ion... face o hodorogeală şi un tărăboi,[1]/ **de**-ţi ie auzul.[2]/"
(I. CREANGĂ)

g) Subordonata circumstanţială concesivă;

- ex. **deşi, să, de, că, dacă măcar că, măcar să, măcar de, fără să, fără ca să, cu toate că, las(ă) că, chiar dacă, chiar de, chiar ca (să), chit că, nici de, nici dacă, şi să, şi de, şi dacă**
- ex. „**Deşi** stăruia între dânşii răceala,[1]/ amândoi se prefăceau.[2]/"
(L. REBREANU)
- ex. „**Cu toate că** Niculaie dăduse cu furca la spatele maşinii[1]/rămase treaz.[2]/"
(M. PREDA)
- ex. „Împăratul oştilor,[1]/ **de** sta la sfat mare,[2]/ **de** se culca,[3]/ **de** se scula...[4]/ un gând nu-l mai slăbea.[1]/"
(B. ŞT. DELAVRANCEA)
- ex. „Totuşi tu ghici-vei chipu-i **Şi de** plânge,[1]/**de** se ceartă.[2]/"
(M. EMINESCU)
- ex. „**Dacă** (deşi) voi nu mă vreţi,[1]/ eu vă vreu...[2]/"
(C. NEGRUZZI)

h) Subordonata circumstanţială opoziţională;

în loc (ca) să, în timp ce, de unde, pe câtă vreme

- ex. **dacă**
- ex. **Dacă** înainte nu ne interesau,1/ în schimb acum le privim cu cea mai mare atenţie.2/
- ex. „Moţoc îi sărută mâna, asemenea câinelui[1]/ care,[2]/**în loc să** muşte,[3]/linge mâna[2]/ care-l bate.[4]/"
(C. NEGRUZZI)

i) Subordonata circumstanţială de relaţie;

- ex. **de**
- ex. Treci pe la mine/ să vedem pânza/ **de**-i bună./

j) Subordonata circumstanţială cumulativă;

în afară că, plus că, las(ă) că, după ce că, pe lângă că

- ex. **Pe lângă că** e urâtă,[1]/ o mai cheamă şi Frosa.[2]/ „Nu ţi-e destul[1]/că sunt cinstită,[2]/**după ce că** îţi rabd... toate ticăloşiile şi murdăriile dumitale.[3]/"(I.L. CARAGIALE)

Scanned with OKEN Scanner

k) Subordonata circumstanţială de excepţie;

în afară că, decât să

• ex. „Eteriştii nu făcură altă vitejie,[1]/**decât să** prindă pe Tudor[2]/şi să-l omoare.[3]/"
(G. GALACTION)

OBSERVAŢII:

✓ Din tabelul prezentat anterior, cuprinzând felul conjuncţiilor după criteriul sintactic, rezultă că unele sunt specifice, iar altele au două sau mai multe semnificaţii gramaticale, atât în cadrul coordonării, cât şi în cel al subordonării. În schimb, locuţiunile conjuncţionale sunt specializate (cu unele excepţii), fiind folosite pentru un singur tip de raport sintactic.

REŢINE!

a) Conjuncţiile coordonatoare: **nici; ci şi; sau, ori; însă, or <u>sunt specifice</u>**, pe rând, pentru coordonare copulativă, conclusivă, disjunctivă, adversativă. La fel, conjuncţiile: **până; căci, deoarece, fiindcă, întrucât; încât; deşi; <u>sunt specializate</u>**, în ordinea expusă, pentru introducerea subordonatelor: temporale, cauzale, consecutive, concesive.

b) În schimb, conjuncţiile coordonatoare **şi, dar, iar**, precum şi cele subordonatoare: **că, să, de, dacă, ca să** au valori multiple şi pot fi utilizate cu mai multe semnificaţii gramaticale. Conjuncţia **„să"** este şi instrument gramatical pentru formarea modului conjunctiv.

• ex. Citea **şi** scria până seara târziu. (copulativă)
Citea **şi** (**dar**) nu pricepea nimic. (adversativă)
Citea mult **şi** (**deci**) se simţea pregătit. (conclusivă)
Nu se ştie/ **dacă** trece pe la mine./ (subiectivă)
El nu ştie/ **dacă** trece pe la mine./ (compl. directă)
Îi dau cartea/ **dacă** trece pe la mine./ (condiţională)

c) În cadrul subordonării, **locuţiunile conjuncţionale, în marea lor majoritate, sunt specializate pentru un anume tip de raport sintactic**.

• ex. Se uită la mine/, **ca şi cum** nu mă cunoştea./
(ca şi cum = specifică modalei)
Să-mi dai de veste/ **în caz că** treci prin Galaţi./
(în caz că = specifică condiţionalei ş.a.m.d;)

Scanned with OKEN Scanner

d) Locuţiunea conjuncţională „**măcar să**“ este specifică raportului concesiv, dar, atunci când adverbul „**măcar**“ are sensul de „**cel puţin**“, el poate fi folosit în orice propoziţie construită cu un verb la modul conjunctiv (o propoziţie principală sau o subordonată).

• ex. Dorea[1]/**măcar (cel puţin)** să-l audă.[2]/ (compl. directă)
Măcar (cel puţin) să ne telefoneze[1]/dacă nu ne scrie.[2]/ (propoziţie principală)

✓ Conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale pot intra în relaţie cu un adverb sau un grup adverbial corelativ.

• ex. **De aceea** te-am chemat,[1]/**că** ai primit o telegramă.[2]/
(de aceea = corelativ pentru o subordonată cauzală)
Pentru asta te-am chemat[1]/**ca să**-ţi dau o scrisoare.[2]/
(pentru asta = corelativ pentru o subordonată finală)

ORTOGRAFIA UNOR CONJUNCŢII. TENDINŢE ŞI GREŞELI ÎN FOLOSIREA CONJUNCŢIILOR

✓ Conjuncţiile: **aşadar, fiindcă, deşi, deoarece, încât, întrucât** formate prin compunere (contopire) se scriu într-un singur cuvânt.

✓ Nu confundaţi (în scriere) conjuncţiile **iar, sau** cu grupurile de cuvinte **i-ar, s-au**.

Comparaţi:

a) El vorbea, **iar** ea tăcea.
Izvorul susura, **iar** pădurea era tăcută.
(conjuncţia „iar“ poate fi urmată de orice parte de vorbire şi stabileşte un raport de coordonare)

El **i-ar** spune adevărul,[1]/dacă l-ar şti.[2]/
Munca cinstită **i-ar** aduce satisfacţii.
(grupul „i-ar“ este compus din pronumele personal („i“) şi auxiliarul verbal al cond.-optativului)

b) **Sau** ştie, **sau** nu ştie.
(când sau = ori atunci este conjuncţie şi nu se foloseşte cratima)
construieşte

S-au dus şi nu **s-au** mai întors.
(„s = se“ pronume reflexiv urmat de verb auxiliar cu care se perf. compus)

✓ Asemănător prepoziţiilor, şi în cazul conjuncţiilor se manifestă tendinţe şi greşeli în folosirea acestora:

a) omiterea conjuncţiilor **să, şi, că** din dorinţa de scurtare a comunicării;

• ex. Rog? anunţaţi familia de urgenţă. (să)
Daţi-mi un metru? jumate de pânză. (şi)
Trebuie să ştii că a trecut pe la noi? şi a mâncat de prânz. (că)

b) înlocuirea lui „**că**“ prin „**căci**“ pentru o exprimare „hipercorectă“ („mai literară“), fără a reda nuanţa de cauză („căci“ fiind o conjuncţie specifică subordonatei cauzale);

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Se face cunoscut **căci** expoziţia se deschide azi.
Am ajuns la convingerea **căci** este inutilă insistenţa în cazul tău.
(conj. „căci" este folosită în loc de „că" şi introduce o completivă directă, respectiv o atributivă, fapt care ar conduce la confuzii în analiza gramaticală)

c) substituirea lui „**să**" prin „**ca să**" şi acolo unde nu intervine sensul final (de scop) al comunicării, fapt ce conduce la abateri de ordin sintactic, ilustrând în acelaşi timp aspectul neîngrijit al vorbirii.

• ex. Nici nu voia **ca să** audă de mine.
Plăcerea noastră este **ca să** călătorim.

d) înlocuirea lui „**când**" prin conjuncţia „**că**" după modelul publicaţiilor străine;

• ex. Este întâia dată **că** te aud vorbind despre acest lucru.

e) folosirea lui „**că**" înaintea verbului la conjunctiv, deşi nu este recomandabilă; construcţia este admisă numai dacă între conjuncţia „**că**" şi verbul la conjunctiv este intercalat un grup de cuvinte sau o propoziţie întreagă;

• ex. Mi-a transmis **ca să**-i trimiţi răspunsul urgent.
(în loc de „ca să" este firesc „să")
Mi-a transmis **că**, dacă ai posibilitatea, **să**-i trimiţi răspunsul urgent.
(construcţie admisă)

f) ultilizarea lui „**însă**" după conjuncţia „**dar**", ambele fiind adversative, realizează o exprimare pleonastică care se recomandă a fi evitată;

• ex. Nu ţi-am scris de mult, **dar însă** nu te-am uitat.

PUNCTUAŢIA CONJUNCŢIILOR COORDONATOARE

I. **Nu se despart prin virgulă** părţile de propoziţie sau propoziţiile legate prin conjuncţiile: **şi, sau, ori**, folosite între elementele coordonate.

• ex. a) Am învăţat la matematică/**şi** am rezolvat probleme **şi** exerciţii./
(„şi" = leagă două propoziţii principale
„şi" = leagă două complemente directe)

b) Vom planta salată **sau (ori)** roşii.
(„sau = ori" şi leagă două complemente directe)

c) În vacanţă ne vom odihni/**sau (ori)** ne vom distra./
(„sau (ori) = leagă două propoziţii principale)

d) Nu mi-a spus/că vine/**sau că** nu vine./
(„sau (ori) = leagă în frază două completive directe)

II. **Se despart prin virgulă** părţile de propoziţie sau propoziţiile legate prin conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale în următoarele situaţii:

a) întotdeauna, când sunt legate **prin conjuncţiile sau locuţiunile conjuncţionale: nici, dar, ci, deci, ci şi, iar, însă, aşadar, prin urmare, în concluzie, în consecinţă, în schimb, ca atare, cu alte cuvinte, care va să zică.**

• ex. – A venit, **dar** n-a adus ce trebuia.
– Nu mama, **ci** tata m-a strigat.
– Nu numai eu am înţeles, **ci şi** colegii mei au priceput explicaţia profesorului.

Scanned with OKEN Scanner

– Nu voi pleca la munte,/**în schimb** voi citi cărţile îndrăgite.
– Ai ştiut bine,/**care va să zică** ai luat nota pe merit.

b) când sunt legate prin conjuncţia „şi" care se repetă înaintea tuturor părţilor de propoziţie coordonate aflate într-o enumerare.

• ex. Au venit la ziua mea, **şi** colegi, **şi** prieteni, **şi** vecini, **şi** necunoscuţi.

c) când conjuncţiile coordonatoare se află între părţile de propoziţie sau propoziţiile coordonate, conjuncţii care se repetă precum şi înaintea primului element al coordonării:

• ex. **Fie** pregătit, **fie** nepregătit, îşi primea musafirii.
Ori pleci, **ori** rămâi.
Împăratul, **ba** râdea, **ba** plângea, la auzirea veştilor bune.

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMA REZUMATIVĂ

CONJUNCŢIA: Partea de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi de coordonare sau de subordonare între două propoziţii, raporturi de coordonare între două părţi sintactice identice sau diferite, sau între o parte de propoziţie şi o propoziţie.

CLASIFICARE

I. **DUPĂ CRITERIUL ETIMOLOGIC**:

1. **Conjuncţii moştenite din limba latină: şi, ori, însă, că, să**
2. **Conjuncţii formate în limba română prin compunere şi conversiune: deşi (de + şi); deoarece (de + oare + ce); aşadar (aşa + dar)** etc.

II. **DUPĂ STRUCTURA LOR MORFEMATICĂ**:

1. simple: **şi, dar, ci, ori** etc.
2. compuse: **ci şi, şi cu, ca să, fiindcă** etc.
3. locuţiuni conjuncţionale: **până să, fără (ca) să, pentru că, chit că, în caz că** etc.

III. **DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC**:

A. CONJUNCŢII:

1. **Coordonatoare**:
   a) **copulative – şi, nici, ci şi, şi cu, iar = şi**
   b) **adversative – dar, iar, însă, ci, ba**
   c) **disjunctive – sau, ori, fie**
   d) **conclusive – deci, aşadar**
2. **Subordonatoare**:
   a) introduc subordonate necircumstanţiale (subiective predicative, atributive, completive directe, completive indirecte):
   – că, să, dacă, de, ca să
   b) introduc subordonate circumstanţiale:
   – specifice: până, căci, deoarece, fiindcă, întrucât, dacă, ca să, încât, deşi
   – nespecifice: de, că, să, dacă, ca să

B. LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE:

1. **Coordonatoare**:
   – precum şi, cât şi, numai că, decât că, în schimb, prin urmare, în concluzie etc.
2. **Subordonatoare**:

Scanned with OKEN Scanner

a) **specifice**: – **până când, până să, tocmai când, în moment ce, înainte (ca) să, îndată ce, imediat ce** etc. **(de timp)**
– **ca şi cum, ca şi când, după cum, pe măsură ce, aşa precum** etc. **(de mod)**
– **pentru ca, din cauză că, din moment ce, de teamă că** etc. **(de cauză)**
– **pentru ca să; (de scop)**
– **în caz că, la caz dacă** etc. **(condiţională)**
– **aşa că, aşa încât, astfel încât;(consecutive)**
– **cu toate că, chit că, nici de, chiar dacă, în loc să** etc. (concesive)
b) **nespecifice**:
– **las(ă) că, în afară că, în timp ce, după ce, măcar că.**

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Subliniaţi cu o linie conjuncţiile şi cu două linii locuţiunile conjuncţionale din textele următoare:

a) „Acum ori niciodată croieşte-ţi altă soarte,
La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani." (ANDREI MUREŞAN)

b) „Lecţia cea mai însemnată pe care omul o poate învăţa de la viaţă nu este că durerea nu există pe lume, dar că depinde de noi s-o folosim şi să o putem transforma în bucurie." (RABINDRANATH TAGORE – poet indian)

c) „Urât lucru mai e, Doamne, şi băutura asta. Lasă c-aduce şi pagubă, şi te sărăceşte de te lasă pe drumuri, de-ţi strică şi mintea, şi sănătatea, şi viaţa, şi tot, de-ajungi din om neom." (AL. VLAHUŢĂ)

d) „Nimeni nu-i dăduse niciodată pâine cu măsline. Dar de jucat, a mai jucat, mereu a jucat... lovit cu ciomagul să se ridice.... mereu a jucat, până ce nu mai putea şi cădea jos, şi era iarăşi ridicat, de strigăte, de tobe, de ciomag..."
(G. BOGZA)

e) „Apoi, dac-ă pieri şi ăsta, are ce mă păli şi mustra tătuca.... de parcă nu mi-ar ajunge mie supărarea pe care o am..." (M. SADOVEANU)

f) „Acolo în spaţiul acela mic, de dimineaţă şi până seara, fie pe ploaie, fie pe viscol, e o neîncetată mişcare." (D. ANGHEL)

g) „Iar împăratul, nici tânăr, nici bătrân, care veni ca să judece pe cei viteji, sau ştia, sau nu ştia prea bine faptele lor, în schimb se pricepea la oamenii buni şi de treabă. Şi era slăvit pentru bunătatea lui, las' că oamenii îl şi pomeneau, ori de câte ori se ivea prilejul." (BASME POPULARE)

h) „Seara, în timp ce ne intorceam cu aceeaşi trăsura la Sebeş, atât eu cât şi fratele meu ne simţeam purtaţi de conştiinţa că pusesem temeiurile unui alt timp, cu toate că n-am făcut decât să participăm, tăcuţi,... la un act ce se realiza prin puterea destinului." (L. BLAGA)

i) „Omul sfinţeşte locul, dar nu locul pe om."
„Munca pe om niciodată nu-l lasă a flămânzi."
Aşadar, d-aci-nainte să nu şedem lenevoşi." (A. PANN)

j) „Omul iar a ridicat piatra, dar nu s-a clintit, iar mai târziu, după ce a mai încercat o dată, şi-a dat seama că singur nu poate şi că unirea face puterea, la caz dacă te ajută cineva; deci unde-s doi puterea creşte."
(ANTOLOGIE)

k) „Îi era ruşine, ca şi când toţi ar putea să afle din faţa ei cele petrecute, se temea de ceva ştiut şi nu ştia cum să calce, cum să-şi ţină trupul, cum să-şi poarte capul şi ce să facă cu mâinile ei." (I. SLAVICI)

l) „Dar la toată întâmplarea, de-i vedea şi-i vedea că s-a trezit şi năvăleşte la tine, zvârle-i pielea de urs şi apoi fugi încoace spre mine cât îi putea."
(I. CREANGĂ)

m) „Nu vezi că este şi nevolnic şi leneş pe deasupra, ce cauţi de nu-l omori – zise zgripţuroaica privind pieziş către sluga împăratului. Aista şi de-a face treabă, nu merită să-l hrăneşti..." (BASME POPULARE)

Scanned with OKEN Scanner

2. Revedeţi textele anterioare şi răspundeti la următoarele cerinţe:
   a) aşezaţi în coloane separate conjuncţiile coordnatoare, subordonatoare şi locuţiunile conjuncţionale;
   b) numiţi felul lor; arătaţi ce fel de subordonate introduc locuţiunile conjuncţionale;
   c) extrageţi din texte cuvintele: **şi, iar** care nu sunt conjuncţii, ci adverbe.
3. Completaţi spaţiile punctate cu ajutorul conjuncţiilor şi al locuţiunilor conjuncţionale potrivite:
   a) Şi – ----- nu mai intrasem de mult timp în cămara bunicilor – --- cămara era plină de fructe, m-am hotărât – --- să renunţ de a intra – --- nu-i supăr – -- să intru – -- să mă înfrupt cu mere – -- gutui pe săturate. --------, am intrat – -- am constatat că, – --- merele, şi----gutuile nu erau la fel de parfumate ca cele pe care le mâncam cu plăcere – ---- eram copil.
   b) – ------ Treci pe la noi, nu uita – --- prietenia noastră a rămas aceeaşi – -- -- te îndoieşti de ea. – ----- au ani s-au scurs, noi tot te preţuim – ----- amiciţia a fost statornică – -- sinceră. – ----, nu ne ocoli – -- răspunde-ne cu aceeaşi sinceritate.
   c) – --- te va întreba cineva – ----- ai pierdut, – ------ ai uitat, – --- le spui adevărul, – ------ nimeni nu va crede – --- ţi-au trebuit luni – -- luni de zile ca să-ţi rezolvi nişte probleme simple.
   d) – --------- ajung acasă, m-am oprit la librarie, – -----cumpăr o carte nou apărută, – ---- n-am terminat de citit lectura recomandată de la şcoală. – ----- îmi place – ---- citesc, întotdeauna sunt fericit – -----îmi cumpăr o carte nouă,----- fiu la curent cu ultimele noutăţi. – --------- citesc, îmi dau seama – ----- de mult mi s-au îmbogăţit cunoştinţele.
4. Aşezaţi în coloane diferite conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale pe care le-aţi folosit în exerciţiul anterior şi arătaţi ce fel de raporturi realizează. Numiţi felul subordonatelor introduse de locuţiunile conjuncţionale.
5. Daţi câte cinci exemple pentru fiecare cerinţă exprimată în tabelul de mai jos:

CONJUNCŢII SPECIFICE	CONJUNCŢII NESPECIFICE	LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE CARE INTRODUC TEMPORALE ŞI CONCESIVE
Model: **căci**	**să**	**până să; măcar că;**

6. Reîntregiţi cu ajutorul conjuncţiilor textele literare cunoscute. Recunoaşteţi titlul poeziei şi autorul.
   a) „Un semn – -- capu-ţi zboară la câni – --- la vulturi, – --- sufletu-ţi se perde în lumea de ghiauri.
   ------- îmi fac milă, de ani – --- de-a ta minte,

Scanned with OKEN Scanner

Gândind la bătrâneţea ce-apasă-al meu părinte,
----- vreu, cu daruri multe, pe tine-a te ierta
----- vrei tu – -- te lepezi acum de legea ta!“

b) „------- alaiul s-a oprit
---- Paltin-crai a stărostit,
A prins – -- sune sunet viu
De treasc – -- trâmbiţi – -- de chiu-
---- ce scriu eu? – ----- să scriu
E nemplinit!“

c) „Preoţi, cu crucea-n frunte! – --- oastea e creştină,
Deviza-i libertate – --- scopul ei preasânt,
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
------ să fim sclavi iarăşi în vechiul nost' pământ.“

d) „Vedea ca-n ziua cea dentâi,
----- izvorau lumine;
----- izvorând îl înconjor
Ca nişte mări, de-a-notul,
El zboară, gând purtat de dor,
------ piere totul, totul;
-------- ajunge nu-i hotar
---- ochi spre a cunoaşte,
--- vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.
------ nu ştii, ţi-aş arăta
Din bob în bob amorul,
----- numai nu te mânia
---- stai cu binişorul.“

7. Observaţi cuvintele subliniate şi deosebiţi conjuncţiile de adverbe:

a) „El *iar* privind de săptămâni
Îi cade dragă fata.“ (M. EMINESCU)

b) „Sergentul moare şuierând
Pe turci în risipire,
Iar căpitanul admirând
Stindardu-n fâlfâire!

Să-mi vindec rănile din piept,
Iar să mă-ntorc la luptă.“ (V. ALECSANDRI)

c) „Dar *nici* nu ştiu măcar ce-mi ceri
Dă-mi pace, fugi departe

Căci unde-ajunge nu-i hotar
Nici ochi spre a cunoaşte...“ (M. EMINESCU)

d) „Dar din ţara lor nu-i scoase
Nici potop şi *nici* furtună.“ (G. COŞBUC)

Scanned with OKEN Scanner

e) „Şi *nici* tu junghi, *nici* tu friguri, *nici* altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat." (I. CREANGĂ)

f) „Apoi în treacăt ne-ntrebă
De mergem la vreo nuntă?
Noi răspundeam în hohot: *Ba*,
Zburăm la lupta cruntă." (V. ALECSANDRI)

g) „Şi tot vorbind ei, *ba* de una, *ba* de alta, ajunseră la Podul Turcului." (M. SADOVEANU)

h) „– Încă o dată vă întreb, vă închinaţi ori *ba* ?
– *Ba*." (C. NEGRUZZI)

i) „Apoi le-ntindea
Şi-n văzduh sărea,
Dar pe loc cădea,
Şi unde pica,
Trupu-şi despica." (MĂNĂSTIREA ARGEŞULUI)

j) „Câteva ochiuri negre de pământ s-au *şi* ivit în curtea lui, *şi* mascurul a *şi* început să râme..." (I. AGÂRBICEANU)

8. Arătaţi, prin înlocuire cu alte conjuncţii, ce valori poate avea conjuncţia coordonatoare **şi** din textele:
a) „E primavară pe câmpie,
Şi-n ochiul vostru-i primăvară." (O. GOGA)
b) „Te-aş lăsa **şi** mi-e cu jale,
Te-aş iubi **şi** nu-ndrăznesc." (G. COŞBUC)
c) Asta-i vorbă goală **şi** nu ţin cont de ea.
d) Aceasta-i regula care nu-mi place **şi** nu o respect.

9. Subliniaţi adverbele (grupurile adverbiale) corelative pentru conjuncţiile coordonatoare sau locuţiunile conjuncţionale subordonatoare din exemplele:
a) Nu numai din oraşe, ci şi din multe sate s-au ridicat o serie de cărturari de seamă.
b) Nu numai că nu mă deranjează, dar chiar mă bucură prezenţa lui.
c) De aceea ţi-am telefonat, pentru că ai primit veşti noi.
d) Chiar şi colegul meu a observat greşeala, dar nu a spus-o nimănui.
e) Pentru asta te-am înştiinţat, ca să-ţi fac o bucurie.
f) Tot mă mai gândesc la voi, chiar dacă nu mă credeţi.
g) Aşa recită de frumos, ca şi cum ar fi fost un actor.
h) Atunci voi veni, după ce îţi termini treburile.
i) Deşi cunoştea drumul, totuşi s-a rătăcit.

10. Arătaţi ce fel de subordonate introduce conjuncţia „**dacă**" în următoarele texte:
a) „**Dacă** a văzut aşa,[1]/nora împăratului s-a mai domolit.[2]/" (C. RĂDULESCU-CODIN)
b) „Trebuie[1]/să te iau cu mine[2]/**dacă** zici[3]/că ştii bine locurile pe aici.[4]/" (I. CREANGĂ)
c) „Nu se ştia[1]/**dacă** gloata avea[2]/să cadă în Dunăre.[3]/" (N. BĂLCESCU)

Scanned with OKEN Scanner

d) „**Dacă** văzui[1]/şi văzui[2]/
Îmi luai coasa din cui.[3]/“ (FOLCLOR)

e) „Ţurlea îi ceru lui Anghel[1]/să-i spună/**dacă** au ceva probleme.[2]/“
(M. PREDA)

f) Nu-mi aduc aminte[1]/**dacă** te-am felicitat de ziua ta[2]/**sau dacă** ţi-am trimis flori.[3]/

g) **Şi dacă** nu îmi vei spune nici un cuvânt,[1]/eu tot voi pricepe[2]/ce este în sufletul tău.[3]/

h) Problema esenţială era[1]/**dacă** trece examenul cu bine.[2]/

11. Indicaţi ce conjuncţii substituie „**de**“ din textele:

a) „**De**-ar fi-n lume un sat de mâţe,[1]/ zău![2]/
că-n el te-aş pune vornic[3]/...“ (M. EMINESCU)

b) „Fata .... călcă lut[1]/ şi lipi cuptiorul[2]/, îl humui şi-l griji[3]/, **de**-ţi era mai mare dragul...[4]/“
(I. CREANGĂ)

c) Mincinosul[1]/ **de** e mincinos[2]/ şi tot mai spune câte o dată adevărul.[1]/

12. Alcătuiţi propoziţii în care conjuncţiile coordonatoare să lege între ele: **subiecte, nume predicative, atribute şi complemente** de acelaşi fel sau diferite.

13. Completaţi spaţiile punctate folosind conjuncţii coordonatoare care pot avea acelaşi sens:

– Profesorul explică – ---- noi ascultăm.
– Plecăm în excursie – ---- rămânem acasă?
– N-a ieşit numai profesorul – ----- colegii mei.
– Au venit devreme – --- n-au terminat reparaţia la timp.
– Mi-am pregatit referatul – ----- îl pot prezenta.

14. Stabiliţi punctuaţia conjuncţiilor şi a locuţiunilor conjuncţionale în textele date. Explicaţi unde este necesară virgula.

a) Am fost la librărie şi am cumpărat caiete şi creioane.
b) Îi cunosc familia şi fraţii şi surorile şi toate rudele.
c) Am cules trandafiri şi margarete şi gladiole şi garoafe.
d) Ori taci ori vorbeşti este acelaşi lucru.
e) Vom pierde ori vom învinge tu ce spui?
f) Am înţeles bine: şi tu înveţi şi eu învăţ deci suntem foarte ocupaţi amândoi.
g) Fie că vine fie că nu eu pregătesc masa.
h) Ba ici ba colo răsare câte o floare în grădină.
i) Sau tu sau el trebuie să rezolvaţi problema.
j) Sau ştie şi nu vrea să vorbească sau nu ştie şi atunci se schimbă situaţia.
k) N-a cumpărat nici fructe nici legume ci doar două pâini.
l) M-am pregătit bine prin urmare pot susţine examenul.
m) Am întocmit proiectul în concluzie trec la realizarea lui.

Scanned with OKEN Scanner

RĂSPUNSURI LA EXERCIŢII

1. Conjuncţii: ori, că, dar, şi, şi, de, de, de, dar, de, să, şi, şi, dacă, şi, până, fie, fie, iar, ca să, sau, sau, şi, şi, că, dar, aşadar, dar, iar, că, să, şi, şi, dar, de, şi, că, şi, cum, cum, cum.
Locuţiuni conjuncţionale: lasă că, până ce, de parcă, în schimb, las'că, ori de câte ori, cu toate că, cât şi, decât să, la caz dacă, ca şi când, şi de.
2. Conjuncţii coordonatoare: ori, dar, şi, fie, iar, sau, aşadar.
Conjuncţii subordonatoare; dacă, de, cât, cum, până.
Adverbe: şi (băutură), şi (pagubă), şi (pomeneau), şi (nevolnic), şi (leneş).
iar (a ridicat)
3. a) fiindcă, iar, ori, ca să, sau, şi, şi, nici, şi nici, pe când;
b) în caz că, că, chiar dacă, cu toate că, pentru că, aşadar, şi;
c) de, cât timp, la caz că, să, deoarece, ca şi;
d) mai înainte ca să, pentru ca să, deşi, întrucât, când, ca să, pe măsură ce, cât.
5. Conjuncţii specifice: deoarece, fiindcă, încât, deşi, întrucât;
Conjuncţii nespecifice: de, că, să, ca să, dacă;
Locuţ. conj. (pt. temporale): după ce, pâna să, imediat ce, tocmai când, înainte de;
(pt. concesive): chit că, chiar dacă, şi de, şi dacă, nici de;
6. Conjuncţiile din textele literare: şi, şi, şi, dar, însă, şi, şi, de, cum, cum, pân', căci, unde, nici, şi, dacă, ci, ci. Autorii sunt: Alecsandri, Coşbuc, Mureşan, Eminescu.
7. Adverbe: iar (privind), iar (să mă-ntorc); nici (potop), nici (furtună), nici (junghi), nici (friguri), nici(boală), nici(de râie); ori ba, ba; şi (ivit), şi (a început).
8. „Şi" = dar = deci = valoare a)copulativa, b) adversativă, c) conclusivă;
9. Adverbe şi locuţiuni adverbiale corelative: nu numai, nu numai că, de aceea, chiar şi, pentru asta, tot, aşa, atunci, totuşi;
10. a) temporală b) cauzală c) subiectivă d) condiţională e) completivă directă f) completivă indirectă g) concesivă h) predicativă.
11. a) de = dacă b) de = încât c) de = deşi
12. Fraţii şi surorile mele sunt bine.
Camera era luminoasă, dar nu încăpătoare.
Florile de mai sau de iunie sunt cele mai frumoase.
Vorbea desluşit şi expresiv.
13. şi (iar), ori (sau), dar şi (ci şi), însă (dar), deci (aşadar).
14. Se pune virgula astfel:
– Îi cunosc familia, şi fraţii, şi surorile, şi toate rudele.
– Am cules trandafiri, şi margarete, şi gladiole, şi garoafe.
– Ori taci, ori vorbeşti, este acelaşi lucru.
– Vom pierde ori vom învinge, tu ce spui?

Scanned with OKEN Scanner

– Am înţeles bine: şi tu înveţi, şi eu învăţ, deci suntem ocupaţi amândoi.
– Fie că vine, fie că nu, eu pregătesc masa.
– Ba ici, ba colo, răsare câte o floare în grădină.
– Sau tu, sau el va trebui să rezolve problema.
– Sau ştie, şi nu vrea să vorbească, sau nu ştie, şi atunci se schimbă situaţia.
– N-a cumpărat, nici fructe, nici legume, ci doar două pâini.
– M-am pregătit bine, prin urmare pot susţine examenul.
– Am întocmit proiectul, în concluzie trec la realizarea lui.

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

PĂRŢILE DE VORBIRE

CLASIFICAREA LOR

I. DUPĂ CRITERIUL SEMANTIC:

1. **Părţi de vorbire care exprimă noţiuni:**
   - **substantivul** (exprimă **substanţa**, adică obiecte gramaticale)
   - **adjectivul** (exprimă însuşiri ale substantivului)
   - **numeralul** (exprimă o cantitate numerică, ordinea obiectelor)
   - **pronumele** (înlocuieşte substantivul)
   - **verbul** (exprimă acţiuni sau stări privite ca procese, existenţe)
   - **adverbul** (arată caracteristica verbului, circumstanţa)
2. **Părţi de vorbire care nu exprimă noţiuni:**
   - **prepoziţia** (exprimă raporturi de subordonare în propoziţie)
   - **conjuncţia** (stabileşte raporturi de coordonare în propoziţie ori în frază sau de subordonare în frază)
   - **interjecţia** (redă stări afective sau sunete din natură)
   - **articolul** (marchează diferite grade de individualizare a substantivului)

II. DUPĂ CRITERIUL MORFOLOGIC: (flexiunea în raport cu diverse categorii gramaticale)

1. **Părţi de vorbire flexibile:**
   - **substantivul**
   - **articolul**
   - **adjectivul**
   - **numeralul**
   - **pronumele**

   → cu forme care arată: **genul, numărul şi cazul:** (adjectivul are şi comparaţia, iar pronumele are şi persoana)
   - **verbul** cu forme care arată: **diateza, modul, timpul, persoana şi numărul**
2. **Părţi de vorbire neflexibile:**
   - **adverbul** are doar categoria comparaţiei
   - **interjecţia**
   - **prepoziţia**
   - **conjuncţia**

III. DUPĂ CRITERIUL SINTACTIC: (după capacitatea părţilor de vorbire de a îndeplini funcţiuni sintactice)

1. **Cuvinte care se constituie ca unităţi sintactice:**
   - **substantivul**
   - **adjectivul**

Scanned with OKEN Scanner

– **numeralul**
– **pronumele**
– **verbul**
– **adverbul**
– **interjecţia** când are valoare predicativă

2. Cuvinte care nu funcţionează ca părţi de propoziţie.
– **prepoziţia**
– **conjuncţia**
– **interjecţia** când nu are valoare predicativă
– **articolul**

IV. DUPĂ VALOAREA DE ÎNTREBUINŢARE:

1. Părţi de vorbire cu rol de instrumente gramaticale:
– pentru legătura dintre părţile de vorbire cu aceeaşi funcţie sintactică:
– **conjuncţiile coordonatoare**
– pentru legătura dintre propoziţii în frază:
– **conjuncţiile coordonatoare**;
– **conjuncţiile subordonatoare**;
– **pronumele şi adjectivele interogativ-relative**;
– **adverbele relative**
– pentru legătura dintre părţile de vorbire cu funcţii de părţi de propoziţii şi cuvântul determinat:
– **articolul posesiv**;
– **articolul demonstrativ**;
– **prepoziţia**

2. Părţi de vorbire cu rol de marcă gramaticală:
– **articolul posesiv** (al, a, ai, ale) – marcă a substantivului (pronumelui) la genitiv;
– **pronumele reflexiv** – marcă a diatezei reflexive;
– **verbele auxiliare** (din alcătuirea formelor verbale compuse cu: a fi, a vrea (voi), a avea
– **prepoziţia „a“** – marcă a modului infinitiv
– **conjuncţia „să“** – marcă a modului conjunctiv

Scanned with OKEN Scanner

RECAPITULAREA MORFOLOGIEI

TESTE GRILĂ

1. Substantivul este partea de vorbire care se defineşte ţinându-se seama de următoarele criterii:
   a) caracteristici semantice;
   b) caracteristici morfologice şi sintactice;
   c) caracteristici semantice şi morfologice.
2. Substantivele: tânţar, lăcustă, libelulă, elefant, gazelă, gărgăriţă, viezure, coiot, rinocer etc. care au aceeaşi formă şi pentru masculin şi pentru feminin sunt:
   a) mobile; b) colective; c) epicene;
3. Substantivele: muncitorime, ceată, cireadă, roi, lăstăriş, hoardă, convoi, brigadă, detaşament sunt:
   a) epicene; b) colective; c) mobile;
4. Precizaţi în care din enunţurile următoare se află substantivul:
   a) **Noaptea** coboară peste oraş.
   b) **Noaptea** vin liliecii.
   c) Se ţine **scai** de mine.
   d) **Un scai** este dus de vânt.
   e) **Primăvara** vin cocorii.
   f) **Primăvara** a venit iarăşi.
   g) **Ziua** călătoriei se apropie.
   h) **Ziua** citesc cel mai bine.
   i) Nu doarme **nopţile**.
   j) **Nopţile** sunt înstelate.
   k) **Un buştean** a căzut în apă.
   l) Bunicul doarme **buştean**.
   m) Vânătorul trage **cu puşca**.
   n) A ieşit **puşcă** din casă.
5. Substantivele feminine: **margine, brăţară, ţigară, floare, cultură, sculptură, factură, friptură, imagine, origine, splendoare** au la G.-D. singular formele:
   a) marginei, brăţarei, ţigarei, floarei, culturei, sculpturei, facturei, fripturei, imaginei, originei, splendoarei;
   b) marginii, brăţării, ţigării, florii, culturii, sculpturii, facturii, fripturii, imaginii, originii, splendorii;
   c) sunt admise ambele forme.
6. Care este forma de G.-D. singular nearticulat a substantivului „bandă" (= ceată, clică)?
   a) benzi; b) bande; c) sunt admise ambele forme;

Scanned with OKEN Scanner

7. Cazul genitiv al substantivului se deosebeşte de cazul dativ prin:
   a) topică;
   b) prezenţa sau absenţa articolului posesiv-genitival şi prin înţeles;
   c) funcţii sintactice proprii.
8. Care din seriile de substantive prezentate sunt defective de număr:
   a) coate, capuri, cornuri, chibrituri, vise, cratiţe;
   b) brânză, fasole, mazăre, lapţi, icre, lapte, orez;
   c) ambele serii de substantive.
9. Alegeţi răspunsul corect pentru G.-D. singular al substantivelor: floare-de-colţ, gura-leului, viţă-de-vie, floarea-soarelui, limba-soacrei, iarba-fiarelor.
   a) (a) floarei-de-colţ, gurei-leului, viţii-de-vie, floarei-soarelui, limbei-soacrei, ierbei-fiarelor;
   b) (a) florii-soarelui, gurii-leului, viţei-de-vie, florii-soarelui, limbii-soacrei, ierbii-fiarelor;
   c) ambele forme sunt corecte.
10. În ce caz este substantivul „suflete“ din propoziţia:
   „Suflete, nu te mai zbuciuma atât!:
   a) nominativ; b) acuzativ; c) vocativ;
11. Care este funcţia sintactică a substantivului „de lacrimi“ din versul : „Mi-e inima de lacrimi plină.“ din poezia lui G. Coşbuc:
   a) atribut adjectival; b) nume predicativ; c) complement circumstanţial de cauză;
12. În care din propoziţiile de mai jos sustantivul cu prepoziţie „de mama“ este complement de agent:
   a) De mama mă simt atrasă cel mai mult.
   b) Dragostea de mamă este cea mai sfântă.
   c) De mama a fost crescută şi verişoara mea.
13. Arătaţi care este forma corectă de vocativ din exemplele:
   a) Băiete! Copile! Băieţilor! b) Băiatule! Copilule! Băieţi! c) sunt admise ambele forme;
14. Identificaţi propoziţia în care s-a folosit corect virgula:
   a) Vântule nebunule, potoleşte-te puţin!
   b) Fată frumoasă şi harnică, ai grijă de mine!
   c) Dulce floare, din grădină nu te ofili!
15. Cuvântul „o“ din propoziţia: „O femeie se hotărăşte greu la cumpărături.“ este:
   a) articol nehotărât; b) adjectiv pronominal nehotărât; c) numeral;
16. Stabiliţi valoarea morfologică a cuvântului „cel“ din propoziţia: „Drumul **cel** de piatră a fost refăcut.“
   a) articol demonstrativ; b) pronume demonstrativ; c) adjectiv pronominal demonstrativ;

Scanned with OKEN Scanner

17. În care din propoziţiile date „a“ este articol posesiv-genitival?
    a) **A** mai trecut şi azi pe la noi.
    b) Cartea este **a** celei mai bune prietene.
    c) Cartea **a** de colo nu mă interesează.
    d) Metoda **a** mai bună o vom folosi.
18. Adjectivele: **asemenea, atare, bietul** pot sta:
    a) numai după substantiv;
    b) numai înaintea substantivului;
    c) pot fi aşezate în ambele poziţii;
19. Cuvântul „sărmană“ din propoziţia: „Femeia, sărmana de ea, s-a descurcat greu.“ este:
    a) adjectiv; b) adverb; c) substantiv;
20. Care dintre cele trei serii de adjective nu pot avea grade de comparaţie:
    a) extraordinar, grozav, nesfârşit, teribil, extraplat;
    b) general, particular, complet, întreg, principal;
    c) superelegant, arhiplin, supraelastic, supraaglomerat.
21. Ce funcţie sintactică are numeralul „douăzeci“ din propoziţia: „Douăzeci de copii s-au prezentat la olimpiadă.“:
    a) complement circumstanţial; b) atribut; c) subiect;
22. Arătaţi valoarea morfologică a cuvintelor: **„două treimi“, „două pătrimi“**:
    a) pot fi numai substantive;
    b) sunt numerale fracţionare precedate de cardinalul „două“;
    c) nu au o valoare morfologică precisă.
23. Cum este corect:
    a) Călătoresc cu vagon de clasa **întâia**.
    b) Călătoresc cu vagon de **întâia** clasă.
    c) Călătoresc cu vagon de clasa **întâi**.
24. Identificaţi valoarea morfologică a cuvântului „lui“ din enunţul: „În casa lui este linişte şi pace.“
    a) pronume personal; b) adjectiv pronominal posesiv; c) pronume şi adjectiv posesiv;
25. În propoziţia: „Părerea matale a fost cea mai corectă.“ cuvântul „matale“ este:
    a) pronume personal propriu-zis; b) adjectiv pronominal posesiv; c) pronume de politeţe;
26. Arătaţi care pronume (din cele subliniate) este corect folosit când predicatul propoziţiei este exprimat prin unul din verbele: **a dărui, a oferi, a împrumuta, a ceda**:
    a) Ion i-a dăruit Mariei ierbarul **lui**.
    b) Ion i-a oferit Mariei ierbarul **său**.
    c) Ion i-a cedat Mariei ierbarul **ei**.

Scanned with OKEN Scanner

27. Stabiliţi valoarea morfologică a cuvântului „care“ din enunţul: S-au adăpostit de ploaie **care** pe unde au putut.
a) pronume relativ; b) pronume nehotărât; c) pronume interogativ;
28. Care este forma corectă a adjectivului de întărire din exemplele:
a) Ei **însuşi** au hotărât plecarea.
b) Ei **înseşi** au hotărât plecarea.
c) Ei **înşişi** au hotărât plecarea.
29. Verbele: „a fi, a ieşi, a însemna, a ajunge, a rămâne, a (se) chema“ sunt:
a)numai copulative; b) numai predicative; c) predicative sau copulative;
30. În enunţul: „Aşa este de când e lumea şi pământul.“ valoarea verbului „a fi“ este:
a) de prezent obişnuit; b)de prezent istoric; c) de prezent gnomic (etern);
31. Stabiliţi valoarea verbului reflexiv din propoziţia: „Orice carte **se finisează** la tipografie.“
a) reflexiv dinamic; b) reflexiv pasiv; c) reflexiv eventiv;
32. Care din seria verbelor indicate mai jos consideraţi că sunt neregulate în flexiune:
a) a cânta, a coace, a usca, a forma, a gândi, a auzi;
b) a fierbe, a da, a înmuia, a fi, a coace, a avea, a usca;
c) a roda, a mânca, a învăţa, a informa, a vrea, a şti;
33. În propoziţia: „Dă apă la vite.“ substantivul precedat de prepoziţie „**la vite**“ este:
a) în Ac. – complement circumstanţial; b) în D. – complement indirect;
c) în Ac. – complement indirect;
34. În care din propoziţiile date verbul „a crea“ este scris corect:
a) Noi **creem** opere de artă.
b) Noi **creăm** viitoarea machetă a oraşului.
c) Noi **creiem** o nouă societate.
35. Precizaţi funcţia sintactică a verbului la participiu „împrăştiat“ din propoziţia: „Radu este un tip împrăştiat.“
a) nume predicativ; b) intră în componenţa unui predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă; c) atribut adjectival;
36. Care este valoarea morfologică a cuvântului „una“ din propoziţia: „O ţinea **una**.“
a) pronume nehotărât; b) adverb; c) numeral;
37. De asemenea, stabiliţi valoarea lui „ce“ din enunţul: „Ce frumos curge Oltul spre vărsarea lui în Dunăre!
a) pronume relativ; b) pronume interogativ; c) adverb;
38. În propoziţia: „Băiatul tău a crescut înalt cât bradul.“ cuvântul „**cât**“ este:
a) adverb; b) pronume relativ; c) prepoziţie;
39. În exprimarea familiară: „A venit **la** lume de ziua mea...“, cuvântul „la“ este:
a) prepoziţie; b) adverb; c) conjuncţie;
40. Precizaţi folosirea conjuncţiilor adversative „dar însă“ din propoziţia: I-am explicat **dar însă** el n-a înţeles.

Scanned with OKEN Scanner

a) se folosesc împreună pentru ca să-şi întărească sensul reciproc;
b) sunt utilizate în limba vorbită, ambele fiind adversative;
c) folosirea lor alături este nerecomandabilă.

41. Cum interpretaţi grupurile de cuvinte: „**Doamne fereşte**!“ şi „**la te uită**!“
a) locuţiune verbală; b) locuţiune interjecţională; c) locuţiune adverbială;

42. Arătaţi ce valoare morfologică reprezintă grupul de cuvinte „care va să zică“ din fraza: Ai învăţat temeinic, **care va să zică** nu ţi-e teamă să fii examinat.
a) locuţiune conjuncţională; b) locuţiune adverbială; c) locuţiune prepoziţională;

43. În propoziţia: „El o ţinea **una şi bună**.“ grupul de cuvinte „una şi bună“ este:
a) locuţiune substantivală; b) locuţiune adverbială; c) un numeral şi un adjectiv;

44. Locuţiunile conjuncţionale: „faţă de cât“, „faţă de cum“ introduc:
a) numai o cauzală; b) numai o modală; c) le pot introduce pe amândouă;

45. În fraza: „Măcar să ne scrie, dacă nu mai vine.“, cuvântul „**măcar**“ introduce:
a) o principală; b) o concesivă; c) o completivă directă;

RĂSPUNSURI

1. c; 2. c; 3. b; 4. a, d, f, g, j, k, m; 5. b; 6. b; 7. b; 8. b; 9. b; 10. c; 11. c; 12. c; 13. c; 14. b; 15. b; 16. c; 17. b; 18. b; 19. c; 20. b; 21. c; 22. b; 23. c; 24. a; 25. c; 26. b; 27. b; 28. c; 29. c; 30. c; 31. b; 32. b; 33. c; 34. b; 35. c; 36. b; 37. c; 38. c; 39. b; 40. c; 41. b; 42. a; 43. b; 44. b; 45.a.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA

NOŢIUNI GENERALE

Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziţie şi a propoziţiilor în frază.

TRĂSĂTURI:

1. Sintaxa reprezintă cea de-a doua parte importantă a gramaticii, alături de morfologie; între cele două părţi constitutive ale gramaticii există o strânsă legătură care se manifestă în diverse modalităţi. (vezi introducerea în gramatică)

2. Unităţile sintaxei sunt: **propoziţia** (unitate a sintaxei care comunică o judecată logică) şi **fraza** (unitatea sintactică superioară propoziţiei constituită din două sau mai multe propoziţii).

3. Cea mai mică unitate sintactică pe care o distinge analiza unei propoziţii este *partea de propoziţie,* constituită dintr-un singur cuvânt din categoria părţilor de vorbire cu sens lexical de sine stătător (ex. **masa, mediul, ţărănesc, doi, mergea**) sau dintr-un cuvânt de acest fel însoţit de un alt cuvânt ajutător (**este bine, de pe masă, de înţeles, pentru tine** etc).

4. Partea de propoziţie, de obicei, nu este o unitate în cadrul căreia se stabileşte un raport sintactic, *ci ea se află într-un raport sintactic cu alte elemente.* (ex. **El citeşte bine** – raporturile dintre subiect-predicat şi predicat-complement sunt evidente).

Există însă, părţi de propoziţie dezvoltate, constituite din îmbinări de două sau mai multe cuvinte cu sens lexical de sine stătător (ex. **drum-de-fier, după câţiva ani, acum câţiva ani, alb-verzui, Măria ta, din când în când** etc). Cuvintele din cadrul unei asemenea îmbinări se găsesc desigur, între ele, într-un raport sintactic, dar, **ca parte de propoziţie, îmbinarea în ansamblu se află într-un raport sintactic faţă de restul propoziţiei.**

- ex. **După câţiva ani** a trecut pe la noi.

UNITĂŢILE SINTAXEI

I. SINTAXA PROPOZIŢIEI – (se ocupă de îmbinarea cuvintelor în propoziţie, deci cu studiul propoziţiei în sine, indiferent de legătura cu alte propoziţii)

II. SINTAXA FRAZEI – (are drept obiectiv îmbinarea propoziţiilor în fraze)

Scanned with OKEN Scanner

I. SINTAXA PROPOZIŢIEI

PROPOZIŢIA *este o comunicare (sau un enunţ) în care există un singur predicat. De obicei, ea comunică o judecată logică sau o idee cu caracter afectiv ori voliţional (act de voinţă).*

OBSERVAŢII:

✓ Definiţia propoziţiei are nevoie de unele precizări. În general, identificarea unei propoziţii se face după prezenţa unui verb la un mod personal, dar corect este să vorbim nu de verb, ci de predicat, pentru că există propoziţii în care predicatul (nominal) este exprimat numai prin numele predicativ, fără nici un verb.

• ex. Fapta bună, **deviza** altruistului.
Neatenţia, **trăsătura** distratului.

Aşadar, pentru împărţirea unei fraze în propoziţii este corect să numărăm nu verbele la moduri personale, ci predicatele.

✓ Modul infinitiv al verbului are în mod excepţional funcţiune de predicat atunci când este întrebuinţat, în propoziţii principale, cu valoare de imperativ.

• ex. **A nu se călca** iarba şi florile din parc!
(nu călcaţi!)
A nu se fuma, pericol de incendiu!
(nu fumaţi!)

(vezi „Introducere în sintaxă" –
Mioara Avram în „SINTEZE DE LIMBA ROM¢NĂ)

CLASIFICAREA PROPOZIŢIILOR

A. DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII:

I. **Propoziţii enunţiative** – care transmit o informaţie, o constatare şi pot fi: **exclamative sau neexclamative**, distincţia făcându-se prin punctuaţie ori intonaţie, precum şi în funcţie de starea afectivă a vorbitorului.

• ex. El vorbeşte frumos! / El vorbeşte frumos.

În cadrul propoziţiilor enunţiative (**exclamative sau neexclamative**) se disting mai multe feluri de propoziţii:

1. **Enunţiative propriu-zise** – (arată o constatare)
• ex. Pământul se învârteşte în jurul axei sale.
2. **Enunţiative optative** – (arată o dorinţă)
• ex. Aş pleca la mare. / Mulţi ani trăiască!
3. **Enunţiative imperative** – (exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte)
• ex. **Pleacă** imediat de aici! (prin verb la imperativ)
Să pleci imediat de aici! (prin verb la conjunctiv cu nuanţă imperativă)
Vei pleca imediat de aici! (prin verb la indicativ, viitor cu nuanţă imperativă)

Scanned with OKEN Scanner

4. **Enunţiative dubitative** – (exprimă o îndoială, o nesiguranţă, o bănuială cu privire la o acţiune sau la cel care o săvârşeşte)

• ex. Vulpea să fi fost cam la vreo sută de metri de noi...

II. **Enunţiative interogative** – (Care cer o informaţie şi pot fi: **exclamative sau neexclamative**)

• ex. El citeşte expresiv? (exprimă o simplă întrebare)
El citeşte expresiv?! (exprimă şi ironia şi se folosesc două semne de punctuaţie)

De asemenea, în cadrul propoziţiilor interogative distingem:

1. **Interogative propriu-zise** (care formulează o întrebare cu privire la o acţiune sau stare reală şi se construiesc cu verbe la modul indicativ)

• ex. Ce admiri? Cât costă? Dormi?

2. **Interogative optative** (care formulează o întrebare cu privire la o dorinţă şi se construiesc cu modul optativ)

• ex. Ai citi o carte bună?

B. DUPĂ FORMĂ (ASPECT) – propoziţiile pot fi:

1. **Propoziţii afirmative (pozitive)** – (cele care nu au o marcă specială)

• ex. Am trecut examenul cu bine.

2. **Propoziţii negative** – (cele care conţin un cuvânt negativ – în primul rând negaţia „nu")

Ele se disting:

– prin negaţia **„nu"** aşezată **lângă predicat;**

• ex. **Nu** pot învăţa versuri.

– prin negaţia **„nu"** întărită de adverbe negative: **niciodată, nicicând, nicăieri** etc.;

• ex. **Nu** găsesc **nicăieri** afecţiune.

– prin negaţia **„nu"** întărită de pronume (adjective) negative: **nimeni, nimic, nici unul, nici una, nici un, nici o.**

• ex. **Nu** doresc **nimic.**
Nimeni nu mă va convinge de adevăr.
Nici un rezultat **nu** mă satisface.

OBSERVAŢIE:

✓ Când negaţia **nu"** se află pe lângă altă parte de propoziţie decât pe lângă predicat, atunci propoziţia nu mai este negativă, ci pozitivă:

• ex. **Nu se traversează** strada pe culoarea roşie a semaforului. (negativă).
Nu la întâmplare **se traversează** strada. (afirmativă)

C. DUPĂ STRUCTURĂ (ALCĂTUIRE) – propoziţiile pot fi:

1. **Propoziţii simple** – (care nu conţin părţi secundare de propoziţie) şi anume:

– formate numai din predicat

• ex. Plouă. / Am învăţat. / Viscoleşte.

Scanned with OKEN Scanner

– **formate din subiect şi predicat**
• ex. A venit primăvara!
– **formate din subiect multiplu şi predicat**
• ex. Nicu, Daniela şi Alina au plecat.
– **formate din subiect şi un predicat nominal**
• ex. Dorin a devenit medic.
– **formate din subiect, predicat şi un substantiv în vocativ care nu are funcţie sintactică**
• ex. Copii, a sosit primăvara!

2. Propoziţii dezvoltate – (care, pe lângă părţile principale, conţin una sau mai multe părţi secundare de propoziţie) şi anume:
– **formate din subiect, predicat şi un atribut**
• ex. Primăvara târzie a venit.
– **formate din predicat şi un complement**
• ex. Viscoleşte neîncetat.
– **formate din subiect, predicat şi un complement**
• ex. El a venit devreme.
– **formate din subiect, predicat, atribut (atribute), complement (complemente)**
• ex. Vremea bună, însorită este favorabilă pentru călătorii lungi.

OBSERVAŢII:

✓ Deosebirea dintre propoziţiile simple şi cele dezvoltate nu se face după numărul cuvintelor ce le compun, ci după felul părţilor de propoziţie alcătuitoare. Comparaţi cele două propoziţii care au acelaşi număr de cuvinte:

• ex. Oamenii *sunt mulţumiţi.* / Oamenii tac mulţumiţi.
SB PR (nom.) SB PR CM

✓ Propoziţiile pot fi în acelaşi timp enunţiative sau interogative etc. (după scopul comunicării), afirmative sau negative (după formă) ori simple sau dezvoltate (după structură).

PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

Părţile de propoziţie sunt cuvintele sau grupurile de cuvinte din alcătuirea unei propoziţii care pot fi identificate ca unităţi sintactice aparte după funcţiunea specifică îndeplinită în cadrul el.

PRECIZĂRI:

✓ Noţiunea de parte de propoziţie nu trebuie confundată cu aceea de cuvânt utilizat în comunicare. **Sunt părţi de propoziţie doar cuvintele care au un sens lexical de sine stătător:** substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, interjecţia cu valoare predicativă. În schimb, **cuvintele ajutătoare** (articolul, prepoziţia, verbele auxiliare, adverbele care intră în structura gradelor de compa-raţie) **nu sunt părţi de propoziţie.** Ele sunt elemente alcătuitoare ale unor părţi de propoziţie alături de cuvintele ce au un sens lexical de sine stătător.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **Cel mai bine** ştie acesta. (cel mai bine = compl. circumst. de mod)

✓ Conjuncţiile propriu-zise nu sunt părţi de propoziţie şi nici nu intră în structura unor părţi de propoziţie, ci au numai rolul de elemente de legătură între diverse unităţi sintactice.

✓ Părţile de propoziţie pot fi constituite şi din îmbinări de două sau mai multe cuvinte ca în cazul locuţiunilor sau al construcţiilor infinitivale, gerunziale, participiale etc.

• ex. **Fiind ascuns** bine nu m-a găsit nimeni.
(fiind ascuns – compl. circ. de cauză)

✓ Alte cuvinte contribuie la exprimarea comunicării fără a constitui părţi de propoziţie, ci sunt considerate unităţi (chiar propoziţii) neanalizabile.

• ex. Ai rezolvat? **Da;** Ai ştiut? **Nu.**

Părţile de propoziţie pot fi:

1. **PRINCIPALE:** a) **predicatul**
b) **subiectul**
(ele constituie minimul necesar pentru realizarea unei comunicări în jurul cărora se grupeaă celelalte părţi de propoziţie)
2. **SECUNDARE:** a) **atributul**
b) **complementul**
(ele se grupează în jurul părţilor principale sau al altor părţi, tot secundare, adăugând informaţii, uneori, foarte importante şi asigurând o anume expresivitate comunicării)

OBSERVAŢII:

✓ Distincţia dintre părţile principale de propoziţie şi cele secundare este exclusiv de ordin gramatical şi nu se referă la importanţa pe care o are într-o comunicare una dintre aceste părţi de propoziţie.

În exemplul: „Cât timp lipseşte tata?“ complementul „Cât timp?“ are mai mare importanţă în comunicare decât predicatul „lipseşte“ care este o parte principală de propoziţie.

✓ Părţile secundare de propoziţie se definesc **în raport cu partea de vorbire pe care o determină**. Este greşit să spunem că atributul determină un subiect şi complementul determină un predicat. Atributul determină un substantiv, un pronume sau un numeral, aşa cum complementul determină un verb, adjectiv, adverb etc.

• ex. Pădurea de stejari din apropiere a fost plantată de silvicultorii aflaţi în zonă.

Scanned with OKEN Scanner

RAPORTURILE DINTRE PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

1. **DE COORDONARE** – (între părţile principale sau între cele secundare de acelaşi fel)

Raportul de coordonare se realizează prin:

– **alăturare** (juxtapunere – fără cuvinte de legătură):

• ex. Trandafirii, daliile, gladiolele şi lalelele sunt florile mele preferate.
Se gândeşte mereu la mine, la tine, la noi.

– **prin conjuncţii coordonatoare:**

• ex. Camera luminoasă **şi** aerisită este plăcută.
Trece pe la mine **sau** pe la tine.

2. **DE SUBORDONARE** (de determinare) care se realizează prin:

– **alăturare:** • ex. Merge repede. / Elevul Ionescu Petre şutează bine.

– **prepoziţii** (cu, de la, peste, de lângă etc.)

• ex. Apartamentul **de la** parter îmi aparţine.
Am trecut **peste** un prag **de** piatră.

– **locuţiuni prepoziţionale** (în afara, în faţa, în mijlocul, în dreptul, în ajunul etc.)

• ex. Maşina se află **în afara** carosabilului.

II. SINTAXA FRAZEI

***FRAZA** este o unitate de sine stătătoare superioară propoziţiei, alcătuită dintr-o îmbinare de două sau mai multe propoziţii.*

• ex. „Toamna tufele semnănau cu nişte sălcii/ şi rămâneau în picioare până în martie,/ când putrezeau de ploaie,/ pentru că viscolul trecea deasupra lor,/ fără să le stingă"./ (FĂNUŞ NEAGU – „Îngerul a strigat")

Propoziţiile dintr-o frază pot fi:

1. – **principale**
2. – **secundare (subordonate)**

***PROPOZIŢIA PRINCIPALĂ** este propoziţia care are înţeles de sine stătător (al cărei înţeles nu depinde de altă propoziţie).*

• ex. „Codrule, Măria ta
Lasă-mă sub poala ta".
(M. EMINESCU)

Într-o frază putem avea una sau mai multe propoziţii principale, urmate de propoziţii secundare. Alteori, fraza poate fi alcătuită numai din propoziţii principale aflate în raport de coordonare.

• ex. „Soarele răsare/ sau apune pe Rarău,/ norii se adună/ sau se împrăştie de pe Rarău,/ Moldova şi Bistriţa curg de o parte şi cealaltă a Rarăului..."/ (GEO BOGZA)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SECUNDARĂ (SUBORDONATă) *este propoziţia al cărei înţeles depinde de altă propoziţie şi îndeplineşte, în formă de propoziţie, funcţiunea unei părţi de propoziţie a regentei.*

• ex. „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul[1]/ în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de-atâtea veacuri[2]/".
(ION CREANGĂ)

1. PP
2. Subord. Atr. (are funcţia de atribut pe lângă substantivul „Ozana" din propoziţia regentă)

PROPOZIŢIA REGENTĂ (SUPRAORDONATĂ) *este propoziţia de care depinde o secundară, iar cuvântul determinat de propoziţia secundară se numeşte* ***termen regent.***

ATENŢIE!! Propoziţii regente pot fi atât propoziţiile principale, cât şi cele secundare dacă **de ele depind** alte subordonate.

• ex. „Aş vrea[1]/ să plâng de fericit,[2]/
Că simt suflarea ta divină..."[3]/
(G. COŞBUC)

1. PP — regentă pentru nr. 2
2. CD — regentă pentru nr. 3
3. CZ – subordonată la P_2

PROPOZIŢIA INCIDENTĂ *este propoziţia principală sau secundară care notează, de obicei, intervenţia sau spusele autorului şi care poate lipsi din text.*

• ex. „Costea Chioru,[1]/ deşi este cel mai mârşav... dintre toţi grecii din Ţara Românească,[2]/ **dar ce-mi pasă![3]**/ el nu va putea[1]/ să-mi mănânce moşia.[4]/"
(NICOLAE FILIMON)

PROPOZIŢIA INDEPENDENTĂ *este propoziţia care are sens lexical de sine stătător, fără a avea o relaţie cu restul frazei.*

• ex. Ceea ce poţi[1]/ să ştii[2]/ este lucrul făcut cu pricepre,[3]/ **e drept,**[4]/ care te ajută[5]/ să fii tot mai pretenţios.[6]/

RAPORTURILE ÎN CADRUL FRAZEI

Îmbinarea în frază se realizează prin:

1. Raportul de coordonare (care se stabileşte între propoziţii de acelaşi fel):

a) – între propoziţii principale:

• ex. Eu nu duceam nimic,[1]/ dar zgribuream de frig[2]/ şi-mi era ruşine...[3]/"
(I. SLAVICI)

1. PP — 2. PP — 3. PP

Scanned with OKEN Scanner

b) – între propoziţii subordonate de acelaşi fel care determină acelaşi termen regent din propoziţia regentă:

• ex. „Mi-e inima de lacrimi plină,[1]/
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei[2]/ **şi**-o să mă îngrop şi eu [3]/".
(G. COŞBUC)

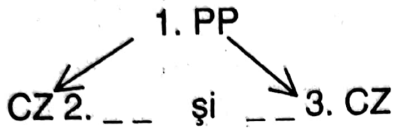

Raportul de coordonare în frază se realizează prin:

a) – **alăturare (juxtapunere)**

• ex. Te-ai dus,[1]/ te-ai dus din lume,
O! geniu nalt şi mare [2]/".
(M. EMINESCU)

b) – **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale coordonatoare**

copulative:

• ex. „Cine mi-ar fi zis atunci[1]/ că abia un an va trece[2]/ **şi** inima îmi va fi mai crud de durere ispitită".[3]/ (N. BĂLCESCU)

adversative:

• ex. „El spunea una,[1]/ **iar** împăratul mai să zică alta,[2]/ **dar** căzură la învoială".[3]/ (ANTOLOGIE)

disjunctive:

• ex. „... turmele urcă[1]/ **sau** coboară de pe Rarău".[2]/ (GEO BOGZA)
„Stă pe gânduri[1]/ şi se miră[2]/
Ori crescuse el pe clae,[3]/
Ori ciobanii se chirciră".[4]/ (ŞT. O. IOSIF)
„El lovise cu paloşul,[1]/ **în schimb** zmeul nu se prăvăli".[2]/ (BASME)

conclusive:

• ex. „O luptă-i viaţa,[1]/ **deci** te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor".[2]/ (G. COŞBUC)

2. Raportul de subordonare (care se stabileşte între propoziţiile care depind una de cealaltă):

a) – între o principală şi o secundară

• ex. „Aş simţi-o[1]/ **că**-i aproape[2]/
Şi ar şti[3]/ **c**-o înţeleg".[4]/ (M. EMINESCU)

b) – între două secundare care depind una de cealaltă

• ex. „Trebuie[1]/ **să** te iau cu mine,[2]/ **dacă** zici[3]/ **că** ştii bine locurile pe aici".[4]/ (I. CREANGĂ)

Raportul de subordonare în frază se realizează prin:

a) – **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare (specifice)** – care introduc propoziţii subordonate de un anumit tip (de obicei, circumstanţiale: căci, fiindcă, încât, deşi, întrucât, mai înainte ca să, pe măsură ce, deşi, măcar că etc.)

Scanned with OKEN Scanner

• ex. „**Deşi** cuprins de lanţuri,[1]/ măreţ intră românul“.[2]/ (V. ALECSANDRI)
„**De** n-ar pica sudoare pe glie,[1]/ n-ar creşte grâul“.[2]/ (V. VOICULESCU)
„Cetatea n-avem gând[1]/ să i-o dăm cu una, cu două,[2]/ **măcar că** nu sunt în ea nici averi, nici merinde“.[3]/ (C. NEGRUZZI)

b) – **conjuncţii (nespecifice) subordonatoare** – care pot introduce mai multe tipuri de subordonate (că, să, dacă, ca să, de etc.)

• ex. „Simţeam nevoia[1]/ **să** petrec[2]/ **să** râd“.[3]/ (MATEIU CARAGIALE)
„Meşteşugul şarlatanului e[1]/ **să-ţi** vorbească de alt lucru,[2]/ până n-ai înţeles bine cel dintâi“.[3]/ (N. IORGA)

c) – **pronume relative cu valoare de conjuncţie** – (care, cine, ce, ceea ce)

• ex. „Şi inima aceea,[1]/ **ce** geme de durere,[2]/
... E inima mea tristă,[1]/ **ce** n-are mângâiere“.[3]/ (M. EMINESCU)

d) – **adverbe relative cu valoare de conjuncţie** – (unde, când, cum)

• ex. „**Când (= dacă)** m-aş potrivi babei la toate cele,[1]/ apoi aş lua câmpii“.[2]/ (I. CREANGĂ)

e) – **două puncte** – (se pun înaintea unei explicaţii sau dezvoltări cu privire la un obiect sau fenomen şi care sunt propoziţii subordonate raportate la o propoziţie regentă; ele pot fi: atributive, completive directe sau cauzale).

• ex. „În mijlocul acestei bâiguieli un singur lucru era hotărât în gândul lui:[1]/ că trebuie[2]/ să se încredinţeze[3]/ dacă e[4]/ ori nu un cazan cu comoara acolo“.[5]/ (I. SLAVICI)

1. PP
|
2. AT
|
3. SB
4. Cl ori 5. Cl
(disj.)

P nr. 2 = AT în raport de subordonare faţă de P nr. 1 — regentă

„Deocamdată, eu numai atât aş vrea[1]/ să ştiu:[2]/ ce plănuieşte Varvara asupra mea acum.“[3]/ (M. SADOVEANU)

1. PP
|
2. CD
|
3. CD

P nr. 3 = Cd în raport de subordonare faţă de P nr. 2 — regentă

PRECIZARE:
În cadrul frazei, subordonatele pot fi:
– **necircumstanţiale:** subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă şi completivă de agent.
– **circumstanţiale**: de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop etc.

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL ŞI PROPOZIŢIA SUBIECTIVĂ

I. SUBIECTUL

Subiectul este ***partea principală de propoziţie*** *despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului. El arată* ***cine*** *săvârşeşte acţiunea exprimată de predicatul verbal sau* ***cui*** *i se atribuie o însuşire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ. Răspunde la întrebările:* ***cine? ce?***

• ex. „**Irinuca** avea o cocioabă veche din bârne". (I. CREANGĂ)
„**Luna** plină se ridicase în cumpăna cerului". (Z. STANCU)
„**Eroii** nu ne părăsesc nicicând, dar **ei** rămân vibrând,
Noi trecem toţi..." (AL. ANDRIŢOIU)

TRĂSĂTURI:

1. Subiectul este partea de propoziţie denumită cu ajutorul predicatului.

2. Între subiect şi predicat nu există un raport de coordonare sau de subordonare, ci **unul special de interdependenţă**, care este aşa de strâns, încât nu se poate evita referirea la predicat, atunci când se defineşte subiectul şi invers. (vezi SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ – Th. Hristea)

3. Subiectul arată cine săvârşeşte acţiunea exprimată de predicatul verbal (un verb la diateza activă sau reflexivă)

• ex. „**Râul** curgea sub perdele de aburi." (M. SADOVEANU)

4. Subiectul arată cine suferă acţiunea exprimată de un predicat verbal (un verb la diateza pasivă sau la pasivul reflexiv).

• ex. „**Feciorul** lor fusese chemat la palat pentru a-l cerca". (I. CREANGĂ)
Cărţile se leagă (sunt legate) în tipografie.

5. Subiectul mai arată cui i se atribuie o însuşire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ (când predicatul este nominal)

• ex. „**Domnul Goe** este foarte impacient".(neliniştit) (I. L. CARAGIALE)
„Şi **dorul** meu era acum nemărginit". (I. CREANGĂ)

FELURILE SUBIECTULUI

I. SUBIECTUL EXPRIMAT (subiectul existent în cadrul propoziţiei) poate fi:

1. GRAMATICAL – (subiectul exprimat printr-unul sau mai multe cuvinte cu funcţie de subiect ori printr-o subiectivă cu rol de subiect al predicatului dintr-o propoziţie regentă). El poate fi:

a) simplu:

• ex. „**Drumurile** erau nespus de grele, aşa încât **cali** începură a îngenunchea".
(M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

b) **realizat prin locuţiuni substantivale sau îmbinări de cuvinte cu statut de unităţi frazeologice:**

• ex. **Aprinderea de plămâni** (pneumonie) se tratează astăzi cu succes.
„Locul unde nu s-a întâmplat nimic" este o povestire sadoveniană.

c) multiplu: – exprimat printr-un grup de cuvinte (cuvinte asemănătoare sau diferite ca valoare morfologică în relaţie de coordonare) **raportat la un verb-predicat aflat la numărul plural;** elementele subiectului multiplu pot fi despărţite, uneori, prin alte părţi de propoziţie.

• ex. „... **mam' mare, mamiţica şi tanti Miţa** au promis tânărului Goe să-l ducă în Bucureşti de 10 mai". (I. L. CARAGIALE)
„**Cocioaba** *de pe malul stâng al Bistriţei,* **bărbatul, fata şi boii..., un ţap şi două capre**... erau toată averea Irinucăi". (I. CREANGĂ)

d) reluat (în situaţii speciale): – exprimat printr-un pronume personal, demonstrativ sau nehotărât care poate relua un substantiv cu funcţia de subiect; el are valoare expresivă.

• ex. A veni **ea, vara** ca mâine.
Omul care iubeşte în taină, **el** suferă cel mai mult.
Câinele care latră, **acela** nu muşcă.
Trandafirul, crinul şi lăcrămioara, care sunt parfumate, **toate** îmi plac.

2. LOGIC – reprezintă autorul real al unei acţiuni, iar din punct de vedere sintactic acesta poate fi complement de agent sau complement indirect; el se află în alt caz decât nominativul.

• ex. „Felix fu trezit din somn **de grindina** repede a unui pian". (compl. de agent)
(G. CĂLINESCU)
Îi arde de glume. (compl. indirect)

II. SUBIECTUL NEEXPRIMAT – (subiectul existent din punct de vedere logic, dar neexprimat în propoziţie)

1. SUBÎNŢELES – subiectul cunoscut din propoziţiile anterioare ale frazei care se subînţelege, apoi, din persoana a treia, singular sau plural, a verbului-predicat.

• ex. „**Rusu**/ care-şi luase nădejdea de la tovarăşul meu,/ se întoarse **(el)**/ şi se aşează **(el)** în drum..."/ (C. HOGAŞ)

2. INCLUS – subiectul cuprins (inclus) în verbul-predicat care se află la persoana I, sau la a II-a singular sau plural.

• ex. „– Iartă-mă,/ zic:/ înţeleg/ să combaţi pe haimanale,/ dar să susţii...."/
(tu) **(eu)** **(eu)** **(tu)** **(tu)**
(I. L. CARAGIALE)

3. NEDETERMINAT – subiectul care nu poate fi identificat într-o persoană anume; el exprimă constatări valabile pentru toate persoanele care se află într-o situaţie identică; verbul-predicat se găseşte, fie la persoana a II-a singular, la a III-a singular, fie la persoana I plural.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Nicicând **nu ştii** ce-ţi aduce ziua de mâine. („nu ştii" se referă la oricare persoană şi are valoare generală prin persoana a II-a)
A scris în ziar că vremea se-ncălzeşte.
(subiect care nu poate fi identificat – verbul-predicat se află la pers. a III-a)
Să nu ne luăm după câte se spun în lume.
(se remarcă valoarea generală de referinţă a verbului la pers. I)

PĂRŢILE DE VORBIRE PRIN CARE SE EXPRIMĂ SUBIECTUL

1. Substantiv (comun/ propriu; simplu/ compus):

• ex. „**Turcimea**-nvrăjbită se rupe deolaltă". (G. COŞBUC)
„**Mircea** însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare". (M. EMINESCU)
Buna-cuviinţă înseamnă educaţie.

2. Locuţiune substantivală:

• ex. **„Starea de veghe** la care ne supusese era interminabilă". (M. PREDA)

3. Unitate frazeologică:

• ex. **„În căutarea timpului pierdut"** este titlul operei lui Proust.

4. Părţi de vorbire substantivizate:

• ex. **Curioşii** mor repede. (adjectiv)
Cel mic ştie multe poezii. (adjectiv)
Doiul este înaintea treiului. (numeral)
Totul mi se pare minunat. (pronume)
Învăţatul până seara târziu oboseşte. (verb la participiu)
Greul situaţiei a fost depăşit. (adverb)
Fâşul este impermeabil. (interjecţie)
„A" este articol sau prepoziţie. (situaţie specială)

5. Pronume (personal, posesiv, demonstrativ, interogativ, relativ, nehotărât, negativ):

• ex. „.../**Tu** nu m-ai înţeles". (M. EMINESCU)
„... s-au îngropat
Ai mei/ şi-o să mă-ngrop şi **eu**". (G. COŞBUC)
„**Ceilalţi** aveau ciubote de rând..." (M. SADOVEANU)
„**Cine**-i? **Ce**-i? **Ce**-a fost pe-aici?" (G. TOPÂRCEANU)
„**Cineva**, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă".
(I.L. CARAGIALE)
„**Nici unul** însă, dragi copii,
Nici unul nu se plânge". (V. ALECSANDRI)

6. Locuţiune pronominală:

• ex. **Care mai de care** au venit la ziua mea.

7. Numeral:

• ex. „**Tustrei** au pornit la drum". (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

8. **Verbe la moduri nepersonale:**

- ex. **A privi** un obiect e simplu, **a-l desena** este mai complicat.
  De scris e uşor, **de rostit** e mai greu.

TOPICA:

1. Subiectul stă, de obicei, înaintea predicatului.
- ex. „**Harap Alb** se şi înfăţişază înaintea împăratului Roş". (I. CREANGĂ)
2. El poate sta şi după predicat.
- ex. „Mocneşte **copacul/ Martie** sună". (L. BLAGA)
3. Uneori, subiectul se află şi la sfârşitul propoziţiei.
- ex. După multele ploi interminabile, a răsărit **soarele**.

PUNCTUAŢIA:

1. Subiectul, singur, sau însoţit de atribut (atribute) nu se desparte de predicat prin virgulă.
- ex. „**Întâmplarea** *toată* se anunţa ca o primejdie pentru zâna cea bună". (BASME)
2. Dacă între subiect şi predicat se intercalează unele adverbe sau locuţiuni adverbiale nelegate sintactic de propoziţia în care se află, acestea se pun între virgule sau între linii de pauză.
- ex. Ea, **desigur**, a mărturisit adevărul.
  El, **bineînţeles**, nu m-a vizitat.
  Alina, **fără îndoială**, s-a prezentat la examen.
  Vecinul meu – **de altfel** – nu se trăgea din acel sat, ci din altul.
3. Când între subiect şi predicat se intercalează o subordonată atributivă explicativă, singură, sau urmată de o altă subordonată, întreaga construcţie se pune între virgule.
- ex. „Fata, **care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui**, îşi suflecă mânecile..." (I. CREANGĂ)
4. Între elementele subiectului multiplu se pune virgulă, conform regulilor de punctuaţie a părţilor de propoziţie coordonate.
- ex. **Luna, soarele, stelele** sunt izvoare de inspiraţie poetică.

PRECIZĂRI. OBSERVAŢII:

✓ Subiectul subînţeles se deosebeşte de cel inclus prin faptul că cel dintâi a mai fost exprimat în frază.

✓ În situaţii speciale, putem vorbi de existenţa unui subiect subînţeles, chiar dacă acesta nu a fost exprimat în prealabil, dar poate fi dedus din logica întregului context.

- ex. **Dacă-i aşa**,[1]/ noi plecăm acasă.[2]/ (subiectul primei propoziţii poate fi rezumat prin pronumele „aceasta" sau substantivele: „situaţia", „lucrurile", „problema")

Scanned with OKEN Scanner

✓ În propoziţiile imperative sau interogative care au un substantiv în vocativ, subiectul este inclus (persoana a II-a singular sau plural), întrucât substantivul în vocativ nu are funcţiune sintactică.

• ex. Nu întârzia, Radule, (tu) la masă!
Copii, (voi) fiţi atenţi!

✓ În unele propoziţii în care predicatul este exprimat prin verbul „a fi" cu sensul de **„a exista, a se afla, a se găsi"**, subiectul care urmează acestui predicat poate fi confundat cu numele predicativ. Evitarea confuziei se face prin înlocuirea verbului „a fi" cu verbele amintite mai înainte.

• ex. În clasă este **un profesor** nou.
(este – se află —– „un profesor" = subiect).

✓ Când predicatul propoziţiei este exprimat tot prin verbul „a fi" ce nu poate fi înlocuit prin „a exista, a se afla, a se găsi", atunci subiectul poate fi recunoscut după ceea ce denumeşte substantivul prin care este exprimat:

– părţi ale zilei: E **dimineaţă**. E **amiază**.
– anotimpuri: E **toamnă**. E **iarnă**.
– fenomene: E **secetă**. E **frig**. E **ger**. etc.
– senzaţii sau stări sufleteşti: Mi-e **foame**. Mi-e **frig**. Mi-e **milă**. Mi-e **dor**.
Ţi-e **sete**. Ţi-e **ruşine**.

În privinţa construcţiilor de mai sus: mi-e foame, mi-e dor, ţi-e ruşine etc., **„mi"**, **„ţi"** sunt complemente indirecte cu valoare de subiect logic, iar **„dor, foame, sete, frig, ruşine, milă"** sunt considerate de Gramatica Academiei drept subiecte gramaticale, interpretare neîmpărtăşită de unii cercetători.

✓ Subiectul propoziţiilor cu predicatul exprimat printr-un verb reflexiv impersonal sau reflexiv pasiv, stă după predicat şi răspunde la întrebarea **„ce"**?

• ex. Se aude **zumzetul** albinelor. (ce se aude?)
În copac se văd (sunt văzute) **ramuri** neînfrunzite. (ce se văd?)
(vezi „GRAMATICA PRACTICĂ A LIMBII ROMÂNE"
de Ştefania Popescu)

✓ Subiectele exprimate prin verbe la infinitiv sau la supin nu au categoria de caz.

✓ În propoziţiile în care un complement direct se află înaintea predicatului sau între predicat şi subiect, pentru a nu greşi în aflarea subiectului, este bine să se pună întrebarea: **cine face acţiunea?**

• ex. Zăpada o spulberă întotdeauna **vântul**.
c.d. **pr.** **c.t.** **sb.**
(cine spulberă?)
Spală frunzele **ploaia**. (cine spală?)
pr. **c.d.** **sb.**

Scanned with OKEN Scanner

✓ Unele propoziţii au ca subiect o construcţie infinitivală introdusă prin pronume sau adverbe interogativ-relative. În această construcţie, pronumele este subiectul verbului la infinitiv.

• ex. N-are **cine** juca la horă.

Lipsa subiectului este evidentă în:

– propoziţiile al căror predicat este un verb unipersonal prin formă şi impersonal prin conţinut şi redă fenomene atmosferice; propoziţiile respective se numesc **impersonale**.

• ex. „**Plouă, plouă, plouă,**
Vreme de beţie“ (G. BACOVIA)
„**Se înnoptează** curând la Viişoara...“ (M. SADOVEANU)

– propoziţiile în care predicatul este un adverb sau o locuţiune adverbială cu valoare predicativă;

• ex. „**Fireşte**[1]/ că în pragul iernii nu caut o casă cu chirie....“[2]/
(I.L. CARAGIALE)
„Dar **fără îndoială**[1]/ că în cele din urmă s-ar fi întâmplat[2]/ ceea ce s-a întâmplat“.[3]/ (G. CĂLINESCU)

– propoziţiile al căror predicat (nominal) este o expresie unipersonală prin formă şi impersonală prin conţinut:

• ex. **Este bine**[1]/ când omul ştie carte.[2]/

Excepţii privind subiectul:

1. De obicei, substantivul şi substitutele lui, când au funcţiunea de subiect, stau în cazul nominativ. Sunt însă şi situaţii când subiectul stă în alt caz decât nominativul:

a) – subiectul exprimat prin substantive sau pronume în genitiv sau acuzativ;

• ex. **Ai casei** nu s-au întors încă. (ai casei = locatarii casei – „ai“ ţine locul substantivului în nominativ)
Ai lui îi spun vorbe dragi. (ai lui – copiii lui, fiii lui etc.)
Au mai întârziat **dintre oameni**. (cine au mai întârziat?)
Au mai rămas **dintre ei**.
Începem **cu toţii** a asculta.

b) – pronumele relativ-interogative (care, cine) în genitiv, dativ sau acuzativ cu prepoziţie care introduc o subordonată şi au, în această propoziţie, funcţiunea de subiect (vezi „GRAMATICA ACADEMIEI“);

• ex. Ne simţim bine pe la casa[1]/ **cui** ne are.[2]/
(„**cui**“ este subiectul atributivei) – P1
Dau notă bună[1]/ **cui** răspunde mai bine.[2]/
(„**cui**“ este subiectul completivei indirecte)
Îl ascult[1]/ **pe care** vorbeşte mai repede.[2]/
(„**pe care**“ este subiectul completivei directe)

Scanned with OKEN Scanner

În schimb, pronumele **„cui"** într-o propoziţie subiectivă este complement indirect, respectiv subiectul logic al propoziţiei:

- ex. **Cui** place aici[1]/ să stea la noi.[2]/

c) – subiectul exprimat prin substantive precedate de prepoziţia **„la"**:

- ex. La nunta ta a venit **la lume**...

(prepoziţia „la" este o „particulă exclamativă" care ţine locul unui adjectiv = multă; vezi „GRAMATICA AZI" – Al. Graur)

2. În mod excepţional, o propoziţie poate avea numai subiect logic (cu funcţia de complement indirect), fără a avea şi subiect gramatical:
   - ex. **Chelului** tichie de mărgăritar îi lipseşte.
     Călătorului îi şade bine cu drumul.
3. În propoziţiile în care predicatul este o expresie verbală impersonală pot apărea verbe la infinitivul scurt sau la supin cu rol de subiect.
   - ex. Este uşor **a anunţa** o veste bună.
     Nu-i greu **de înţeles** adevărul.

Verificarea acestor verbe care sunt subiecte în propoziţiile respective se poate face prin înlocuirea cu „faptul de a anunţa" sau „faptul de a înţelege" care înlătură orice nesiguranţă. (vezi „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ"– Th. Hristea)

De reţinut: După propoziţiile (regente) în care se află astfel de subiecte (verbe la infinitiv sau supin) nu mai pot urma subordonate subiective, ci completive directe.

- ex. Este uşor **a anunţa/ că a reuşit la examen**./
  PP CD
  Nu-i greu **de înţeles/ ce rezolvare are problema**./
  PP CD

4. Uneori elementele care alcătuiesc un subiect multiplu sunt legate prin „şi" adverbial:
   - ex. Veniseră **şi** mama, **şi** tata, **şi** fraţii mei.

II. PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de subiect al unei propoziţii regente.

Ea se află în interdependenţă cu predicatul regentei şi poate arăta ***cine*** *săvârşeşte acţiunea din regentă,* ***cine*** *are caracteristica exprimată de verbul-predicat al regentei sau un fapt oarecare.*

- ex. **Cine sapă groapa altuia**[1]/ cade singur în ea.[2]/
  Care-i îndrăzneţ[1]/ câştigă în viaţă.[2]/
  „Nu era chip[1]/ **să te apropii de dânsul**".[2]/ (I. CREANGĂ)

Scanned with OKEN Scanner

„Părea[1]/ **că printre nori s-a fost deschis o poartă**".[2]/
(M. EMINESCU)

Fără îndoială[1]/ **că nu vezi pragul de jos fără cel de sus.**[2]/

Procedeul de formare a subiectivelor este ***dezvoltarea (expansiunea)*** *unui subiect care devine o propoziţie secundară introdusă prin elementele de relaţie necesare subordonării.*

SUBIECTUL	DEZVOLTAREA SUBIECTULUI ÎN SUBIECTIVĂ
Învăţatul are patru ochi.	**Cine ştie carte**[1]/ are patru ochi.[2]/
Neatentul deschide punga.	**Cine nu deschide ochii**[1]/ deschide punga.[2]/
Pisoiul şoareci mănâncă.	**Ce naşte din pisică**[1]/ şoareci mănâncă.[2]/

Procedul de reducere (transformare) a subiectvei într-un cuvânt cu rol de subiect se numeşte ***contragere****. Prin acest procedeu se poate verifica felul oricărei subordonate.*

SUBORDONATA SUBIECTIVĂ	CONTRAGEREA EI
Cine se scoală de dimineaţă[1]/ departe ajunge.[2]/	**Harnicul** departe ajunge.
Care nu se hotăreşte la timp[1]/ pierde orice ocazie.[2]/	**Nehotărâtul** pierde orice ocazie.
Cine seamănă vânt[1]/ culege furtună.[2]/	**Răuvoitorul** culege furtună.

Propoziţiile subiective pot fi introduse în frază prin:

a) conjuncţiile: că, să , dacă (de), ca... să şi locuţiunea conjuncţională **cum că**

• ex. „Probabil[1]/ **că** fecioara neagră n-a venit".[2]/ (I. MINULESCU)
„Mi-ar fi făcut plăcere[1]/ **să** cunosc şi eu operele cumnatului nostru".[2]/
(L. REBREANU)
„Ar fi fost mult mai rău[1]/ **dacă** prin fereastră s-ar fi văzut dosuri de case".[2]/
(L. DEMETRIUS)
S-a întâmplat[1]/ **ca să**-i placă expoziţia.[2]/
Este bine[1]/ **de** treci pe la mine curând.[2]/
„Se pare[1]/ **cum că** alte valuri
Cobor mereu pe-acelaşi vad".[2]/ (M. EMINESCU)

b) pronumele relative şi nehotărâte: cine, care, ce, cui, câţi, cât, câte, oricine, oricui (la nominativ, dativ, mai rar la acuzativ), şi pronumele relativ compus: **ceea ce**

• ex. „Nu-i frumos[1]/ **cine** se ţine,[2]/
Ci-i frumos[3]/ **cui** îi stă bine".[4]/ (FOLCLOR)

Scanned with OKEN Scanner

„Dragu mi-i[1]/ **ce** port în braţă,[2]/
Căci doar badiu-mi zice soaţă".[3]/ (FOLCLOR)
Nu se ştie[1]/ **care** este rezultatul problemei.[2]/
A rămas entuziasmat[1]/ **oricui** i-am povestit.[2]/
Ceea ce am aflat[1]/ este foarte îmbucurător.[2]/

c) adverbele relative: unde, când, cum

• ex. Nu s-a stabilit încă[1]/ **unde** vom merge.[2]/
Nu se ştie niciodată[1]/ **cum** se întoarce roata norocului.[2]/
„Crud e[1]/ **când** intră prin stejari
Năpraznica secure".[2]/ (V. ALECSANDRI)

Recunoaşterea propoziţiei subiective se poate face cu uşurinţă dacă se observă prin ce este exprimat predicatul regentei.

Subordonata subiectivă este cerută de:

a) verbe reflexive impersonale (la forma afirmativă sau negativă): **se vede, s-a văzut, se aude, s-a auzit, se crede, s-a crezut, se pare, se zice, (nu) se poate, se întâmplă, (nu) se cade, (nu) se ştie, (nu) se cunvine, se bănuieşte, se discută** etc.

• ex. „Se vede[1]/ **că acesta-i vestitul Păsări-Lăţi-Lungilă**".[2]/ (I. CREANGĂ)
„Se poate[1]/ **ca bolta de sus să se spargă**".[2]/ (M. EMINESCU)

b) verbul **„a fi"** (cu sensul de „a se întâmpla", „a se petrece") sau verbul **„a trebui"** folosite ca impersonale.

• ex. „Era[1]/ **să fie, uneori, întrecut de zmeu**".[2]/ (BASME)
„... Trebuie[1]/ **să ceară de la tată-său paloşul, arcul şi hainele.**" [2]/
(P. ISPIRESCU)

c) verbul **„a fi"** aflat la infinitiv echivalent cu un viitor popular cu sens impersonal.

• ex. „Şi[1]/ de-a fi[2]/ **să mor,**
În câmp de mohor[3]/
Să-i spui lui vrâncean..." [1]/ (a fi = va fi)
(MIORIŢA)

d) alte verbe cu sens impersonal provenite din verbe personale, precedate sau nu de pronume personale în dativ sau acuzativ.

• ex. Merită[1]/ **să încercăm.**[2]/
Urmează[1]/ **să te hotărăşti.**[2]/
Caută[1]/ **să nu întârzii.**[2]/
Îmi convine[1]/ **să mai rămânem în vacanţă.**[2]/
Îţi ajunge[1]/ **ce vezi în faţa ochilor.**[2]/
Îmi arde[1]/ **să plec la plimbare.**[2]/
Îţi vine[1]/ **să-ţi iei lumea-n cap.**[2]/
Ne rămâne[1]/ **să cercetăm cauzele.**[2]/
Mă doare[1]/ **că nu mă-nţelegi.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

e) verbe pasive cu valoare impersonală: **este admis, este permis, este îngăduit, este hotărât, este dovedit, este stabilit, este ştiut, este (a fost) scris, (i)-a fost dat** etc.

• ex. Este permis[1]/ **să se treacă mai departe.**[2]/
Mi-a fost dat[1]/ **să-l văd venind acasă.**[2]/
I-a fost scris[1]/ **să ajungă mare actor.**[2]/

f) expresii verbale impersonale (predicate nominale) alcătuite din verbul **„a fi"** şi un adverb aşezat după sau înaintea verbului, adverb aflat la diferite grade de comparaţie: **este bine, bine este, ar fi bine, ar fi foarte bine, ar fi greu, ar fi mai greu, este necesar, ar fi foarte necesar, este posibil, este minunat, este firesc, este drept, drept ar fi, aşa-i, destul este** etc.

• ex. Ar fi foarte bine[1]/ **dacă n-ai întârzia.**[2]/
Foarte necesar este[1]/ **să păstrăm curăţenia oraşului nostru.**[2]/

g) adverbe sau locuţiuni adverbiale predicative: **sigur, desigur, poate, negreşit, probabil, fireşte, clar, natural, adevărat, destul, evident, păcat, de prisos, cu siguranţă, fără îndoială** etc.

• ex. De prisos[1]/ **să mai insistăm asupra cauzei acum.**[2]/
Evident[1]/ **că avea dreptate.**[2]/
Păcat[1]/ **că nu m-ai ascultat.**[2]/
Fără îndoială[1]/ **că trenul nu va întârzia.**[2]/

TOPICA SUBIECTIVEI:

1. Propoziţiile subiective care îndeplinesc funcţiunea de subiect al unor verbe impersonale ori al unor expresii impersonale **stau după** propoziţia regentă.

• ex. Se-nţelege[1]/ **că te voi căuta.**[2]/
Era greu[1]/ **să ajungă până la capătul drumului.**[2]/

2. De asemenea, subiectivele care au ca element regent un adverb sau o locuţiune adverbială cu valoare predicativă au poziţie enclitică fixă.

• ex. Fireşte[1]/ **că ai reuşit prin muncă.**[2]/

3. Propoziţiile subiective care determină un verb la un mod personal (de obicei cele care alcătuiesc proverbele, zicătorile, expresiile din vorbirea familiară) **stau înaintea** regentei şi sunt introduse prin pronume sau adjective relative ori nehotărâte.

• ex. **Cine n-ascultă de sfatul celor înţelepţi**[1]/ pierde mult în viaţă.[2]/
Oricine vrea[1]/ să dovedească prea mult[2]/ nu dovedeşte, de fapt, nimic.[3]/

4. Au topică fixă (antepusă) subiectivele care se află înaintea unor regente al căror predicat este verbul **„a fi"** sau verbul **„a însemna"**.

• ex. **Ceea ce mă doare mai mult**[1]/ este[2]/ că ai uitat de existenţa noastră.[3]/
Dacă îmi vei scrie mereu[1]/ înseamnă[2]/ că nu m-ai uitat.[3]/

Scanned with OKEN Scanner

PUNCTUAŢIA SUBIECTIVEI

a) În general, **nu se pune virgulă** între subordonata subiectivă şi regenta ei, indiferent de poziţia pe care o are una în raport cu cealaltă (aşa cum nu se pune virgulă între subiect şi predicat).

b) Aceeaşi regulă rămâne valabilă şi pentru subiectivele care sunt considerate interogative indirecte (vezi precizările finale), cât şi pentru subiectivele intercalate în interiorul unei regente sau al altei subiective.

• ex. S-au văzut destule,[1]/ dar[2]/ (**ceea ce era mai interesant**)[3]/ s-a pierdut din vedere.[2]/
Se spune[1]/ **că**[2]/ **cine se aseamănă**[3]/ **se adună**.[2]/

c) **Excepţie** fac propoziţiile subiective care sunt aşezate înaintea regentei şi sunt reluate în regentă printr-un pronume demonstrativ sau nehotărât; aceste subiective se despart prin virgulă sau prin linie de pauză de regentele lor.

• ex. **Cine nu respectă regulile de circulaţie**,[1]/ acela merită[2]/ să fie sancţionat.[3]/
Dacă păsările cântă,[1]/ **dacă pomii înverzesc**,[2]/ **dacă sufletu-mi vibrează**,[3]/ toate se întâmplă[4]/ pentru că a venit primăvara.[5]/

PRECIZĂRI FINALE:

✓ Unele subiective au nuanţă circumstanţială (modală, temporală, cauzală sau condiţională):

• ex. Este bine[1]/ **cum a rezolvat exerciţiul**.[2]/ (nuanţă modală)
Este mai uşor[1]/ **când te ajută prietenii**.[2]/ (nuanţă temporală)
Este nemaipomenit[1]/ **dacă ţine cont de părerea ta**.[2]/ (nuanţă condiţională)
(vezi „Contribuţii la cunoaşterea propoziţiei subiective" – Ştefania Popescu)

✓ Propoziţiile subiective introduse prin pronume (adjective) interogative, prin adverbe interogative sau prin conjuncţiile „dacă", „de", atunci când depind de verbe cu sens de informare (a cunoaşte, a şti, a se gândi etc.) sau de predicate nominale cu acest sens, **sunt interogative indirecte**.

• ex. Nu se ştie[1]/ **cine a venit mai întâi**[2]/?
E de mirare[1]/ **ce preocupări are în timpul liber**[2]/!

✓ O propoziţie subiectivă poate avea două sau mai multe regente, iar o regentă poate avea mai multe subiective.

• ex. Este drept[1]/ şi este bine[2]/ **să-ţi cunoşti adevăraţii prieteni**.[3]/
Nu se ştie[1]/ **când plecăm**,[2]/ **unde plecăm**[3]/ **şi cum ne vom caza**.[4]/

Scanned with OKEN Scanner

✓ Propoziţia subiectivă se poate confunda cu subordonata predicativă sau cu subordonata completivă directă. Pentru a le distinge, folosiţi procedeul contragerii.

Comparaţi:

– Se vede[1]/ **că ploaia a încetat.**[2]/ Se vede încetarea ploii. (subiect)

– Am văzut[1]/ **că ploaia a încetat.**[2]/ Am văzut încetarea ploii. (c.d)

– Dorinţa mea este[1]/ **să înceteze ploaia.**[2]/ Dorinţa mea este **încetarea** ploii. (nume predicativ)

✓ Predicatele exprimate prin verbele: **plouă, tună, ninge, viscoleşte, burniţează** sau reflexivele: **se întunecă, se luminează, se înnoptează, se înnorează, de desprimăvărează** etc. formează **propoziţii impersonale** independente care nu pot primi niciodată un subiect sau o subiectivă.

✓ Alteori, fraza poate conţine mai multe subiective într-o succesiune continuă – **subiective în lanţ.**

• ex. Probabil[1]/ **că ar fi bine**[2]/ **să li se spună**[3]/ **că nu este îngăduit**[4]/ **să încalce regulamentul rutier.**[5]/

✓ În unele construcţii, o subiectivă se poate intercala între elementele altei subiective sau între cele ale propoziţiei regente.

(vezi exemple la punctuaţia subiectivei)

✓ Există şi **propoziţii nominale** reduse, uneori, numai la subiect.

• ex. **Foc!** **Iarna!** **Hoţii!**

✓ Nu confundaţi adverbele de mod: **poate, probabil, negreşit, fireşte** etc. cu aceleaşi adverbe care au valoare predicativă; acestea din urmă sunt urmate de o conjuncţie subordonatoare, iar cele dintâi se separă prin virgulă sau linie de pauză de restul propoziţiei.

• ex. Va veni, **probabil**, mai târziu. (adverb de mod)

Probabil[1]/ **că** va veni mai târziu.[2]/ (val. predicativă)

✓ Uneori verbul **„a trebui“**, folosit ca predicat regent, este intercalat în interiorul propoziţiei subiective. Atunci subiectul şi determinanţii acestuia care preced acest verb aparţin subordonatei subiective, nu regentei. Aceeaşi situaţie este valabilă şi pentru verbul **„a fi“**.

PP SB.

• ex. Conducătorul de autovehicule[1]/ **trebuie**[2]/ să aibă cel puţin 18 ani.[1]/

PP SB.

Copilul neatent[1]/ **era**[2]/ să cadă pe scări.[1]/

PP SB.

Vaporul[1]/ **era**[2]/ să se scufunde.[1]/

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ
SINTAXA PROPOZIŢIEI

PROPOZIŢIA = O comunicare orală sau scrisă în care există un singur predicat.

FELUL PROPOZIŢIILOR

- a) după scopul comunicării
  - enunţiative — propriu-zise; — optative
  - interogative — propriu-zise; — optative
- b) după formă
  - afirmative
  - negative
- c) după alcătuire
  - simple
  - dezvoltate

RAPORTURILE

- de coordonare prin — alăturare (juxtapunere); — conjuncţii (joncţiune)
- de subordonare prin — prepoziţii; — locuţiuni prep.

PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

- principale — subiectul; — predicatul
- secundare — atributul; — complementul

SINTAXA FRAZEI

FRAZA = unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziţii legate printr-un raport de coordonare sau subordonare.

FELUL PROPOZIŢIILOR ÎNTÂLNITE ÎN FRAZĂ

- Propoziţia principală
- Propoziţia secundară (subordonată)
- Propoziţia incidentă
- Propoziţia independentă

RAPORTURILE DIN FRAZĂ

- de coordonare prin — alăturare (juxtapunere); — conjuncţii (joncţiune)
- de subordonare prin — conjuncţii; — locuţiuni prepoziţionale; — pronume (adj.) relativ-interog.; — adverbe relative

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL = este partea principală de propoziţie care arată cine face acţiune exprimată de predicatul verbal sau cine are caracteristica exprimată de numele predicativ.

FELURILE SUBIECTULUI:

I. EXPRIMAT
- 1. Gramatical
  - simplu
  - realizat din îmbinări de cuvinte (ca unităţi frazeologice, locuţiuni substantivale)
  - multiplu
  - reluat (val. expresivă)
- 2. Logic

II. NEEXPRIMAT
- Subînţeles (pers. a III-a)
- Inclus (pers. I şi a II-a)
- Nedeterminat (cu val. generală)

Propoziţii **fără subiect** (predicatul exprimat prin verbe şi expresii impersonale) etc.

EXERCIŢII

1. Despărţiţi frazele în propoziţii şi indentificaţi subiectele:

a) „M-am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietină, ca s-o felicit pentru onomastica unicului fiu, Ionel Popescu...

Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri...

Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăşte chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

– Să-ţi spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educaţia. Şi nu ştiţi dvs. bărbaţii cât timp îi ia unei femei educaţia unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educaţie“. (I.L. CARAGIALE)

b) „Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dânsa pe sub streşina casei şi mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg. Şi cum ajung eu în iarmaroc, încep a mă purta ţanţoş printre oameni, de colo până colo, cu pupăza-n mână; că doar şi eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moşneag nebun, c-o viţică de funie, n-are ce lucra“. (I. CREANGĂ)

c) Nu-i cine a juca, nu-i cine a striga, nu-i cine a omeni lumea, iar nunta nu va fi aşa cum m-aşteptam.

d) „Şi doamne, ce frumos era pe atunci, căci şi părinţii şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ni era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a

Scanned with OKEN Scanner

pururea în petrecere cu noi şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!" (I. CREANGĂ)

e) „Deodată izbucniră cele dintâi focuri ale păgânilor, drept de deasupra. Parcă ar fi strigat cineva: Înainte! Toţi se zvârliră spre creastă cu înverşunare... Dar, prin umbra deasă a înserării, şuvoiul negru de flăcăi venea zguduind pământul plin de apă..." (M. SADOVEANU)

f) „Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiş apa la adânc şi din veselia cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare..." „Ce-i pasă copilului, când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine..." (I. CREANGĂ)

g) Binele se plăteşte greu, iar greul poate fi înlăturat prin stăruinţă.

h) „Dar ce folos! ceata scădea!
Şi-acuma rămăsese
Cinci numai, cinci flăcăi din ea...
.....
Doi fraţi Călin, ciuntiţi de vii,
Se zvârcolesc în sânge.
Nici unul însă, dragi copii,
Nici unul nu se plânge". (V. ALECSANDRI)

i) „Pământ al ţării mele şi al meu,
Nu m-ai uitat? E pasul meu. Sunt eu,
Cea mai nevrednică odraslă de plugar
Primeşte-mă, preabunule, în braţe, la hotar". (T. ARGHEZI)

2. Revedeţi textele anterioare şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate subiectele;
   b) scoateţi separat predicatele şi adăugaţi pronumele care ar putea exprima subiectul subînţeles şi pe cel inclus;
   c) faceţi analiza sintactico-morfologică a subiectelor exprimate prin substantive.

3. Delimitaţi propoziţiile din versurile următoare şi subliniaţi subiectele:
„E toamnă, e foşnet, e somn...
Copacii, pe stradă, oftează;
E tuse, e plânset, e gol...
Şi-i frig, şi burează". („Nervi de toamnă")
„Tăcere... e toamnă în cetate...
Plouă şi numai ploaia dă cuvânt –
E pace de plumb, e vânt şi pe vânt
Grăbite trec frunze liberate". (G. BACOVIA)

4. Scoateţi verbele-predicat din exerciţiul anterior şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
   a) numiţi felul propoziţiilor (după formă, după scopul comunicării, după structură);

Scanned with OKEN Scanner

b) arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate subiectele;
c) descoperiţi propoziţiile impersonale;
d) desprindeţi valoarea expresivă a subiectelor şi a predicatelor şi arătaţi ce sugerează.

5. Alcătuiţi cinci propoziţii simple după următoarele indicaţii:
– numai predicat verbal;
– numai predicat nominal;
– subiect şi predicat;
– subiect multiplu şi predicat;
– subiect, predicat şi un substantiv în vocativ.

6. Construiţi câte două propoziţii cu subiecte exprimate prin:
– substantive;
– adjective substantivizate;
– numerale (cardinale şi ordinale);
– pronume personale;
– adverbe substantivizate.

7. Combinaţi subiectele şi predicatele date pentru a realiza diferite propoziţii dezvoltate:

copacii	**a trece**
noi	**a pleca**
toţi	**a fi**
românii	**a înfrunzi**
doi	**a făuri**
frumosul	**a lupta**
greul	**a realiza**

8. Arătaţi prin ce sunt exprimate subiectele din enunţurile următoare:
a) Impiegatul de mişcare a semnalizat plecarea trenului.
b) Frumosul din artă încântă pe oricine.
c) Hopul din viaţa noastră a fost depăşit.
d) „Frumoşii nebuni ai marilor oraşe“ este titlul operei lui Fănuş Neagu.
e) Părerile de rău mi-au cuprins sufletul.
f) Frunzele le împrăştie vântul.
g) Numai păţitul este priceput.
h) Binele făcut nu se uită niciodată.
i) Se văd urme de paşi.
j) „A“ este un articol posesiv-genitival.
k) Eul fiecăruia îi subliniază personalitatea.
l) De uitat este uşor, de iertat este mai greu.
m) A călători este o plăcere.

9) Despărţiţi următoarea frază în propoziţii şi numiţi felul subiectelor din fiecare propoziţie:

Scanned with OKEN Scanner

„Meşterul Manole este fiecare creator de artă şi de acţiune, fiecare zămislitor şi întemeietor, care trebuie să îngroape în efortul lui ce are mai scump; nu se poate viaţă nouă fără jertfă". (T. ARGHEZI)

10. Alcătuiţi următoarele propoziţii:
   – două propozţii enunţiative cu subiecte multiple exprimate prin verbe la modul infinitiv;
   – trei propoziţii negative cu subiectele exprimate prin pronume negative;
   – două propoziţii interogative cu subiectele exprimate prin numerale cardinale.
11. Despărţiţi în propoziţii frazele următoare şi notaţi cu **SB** propoziţiile subiective şi cu **R** propoziţiile regente:
   a) Probabil că mâine va ploua, dar va fi cald.
   b) Se ştie că este bine să asculţi de cei înţelepţi.
   c) Este de mirare cum şi-a amintit de mine când mă aşteptam mai puţin.
   d) În orice ocazie trebuie să evităm greşelile gramaticale.
   e) Cine răspunde la salut se respectă pe sine.
   f) Încă nu s-a aflat unde vom face următoarea excursie.
   g) Respectă-ţi aproapele, căci se cuvine să fii politicos cu oricine.
   h) Nu ştii niciodată când poate să-ţi surâdă norocul.
   i) Constructorii de artere rutiere trebuie să aibă în vedere ca acestea să suporte un trafic mai intens.
   j) Care învaţă şi sunt perseverenţi, aceia vor reuşi.
   k) Este problematic dacă se poate rezolva situaţia.
   l) Ce naşte din pisică şoareci mănâncă.
   m) Fireşte că nu se ştie câte probleme îi frământă şi câţi oameni le înţeleg.
12. Arătaţi prin cel fel de părţi de vorbire sunt introduse propoziţiile subiective din frazele exerciţiului anterior.
13. Subliniaţi predicatele din frazele de mai sus şi arătaţi prin ce fel de părţi de vorbire sunt exprimate.
14. Realizaţi o descriere cu tema „Vacanţa de vară" în care să folosiţi ca subiecte cuvintele: **soare, plaja, valuri, marea, muntele, seninul, ambianţa, bucuria, veselia, albastrul, toţi, numai noi, crestele, povârnişul, brazii.**
15. Construiţi fraze în care să aveţi subordonate subiective, iar subiectele din acestea să fie aceleaşi cuvinte arătate în exerciţiul anterior.
   MODEL: Este minunat/ **când soarele triumfă peste întreaga natură**./
16. Înlocuiţi punctele cu propoziţiile subiective potrivite:
   – Este evident **că**.....
   – Este posibil **să**.....
   – Nu ştii de **unde**.....
   – Fireşte **că**.....
   – Cu siguranţă **că**.....
   – Trebuie **să**.....

Scanned with OKEN Scanner

– Fără îndoială **că**.....
– Nu se ştie **dacă**.....
– Nu-i bine **ca să**.....
– Ar fi foarte bine **dacă**.....
– Nu este sigur **unde**.....
– Lui Mircea îi arde **să**.....
– Nu ne place **când**.....
– Este firesc **ceea ce**.....
– Se spune cum **că**.....
– Natural **că**.....
– Mă doare **când**.....
– Nu contează **cine**.....
– S-a văzut **care**.....

17. Aşezaţi în coloane diferite elementele regente care cer subordonatele subiective pe care le-aţi construit şi numiţi felul lor. Grupaţi şi cuvintele introductive arătând felul lor.
18. Găsiţi regentele potrivite pentru subiectivele date.
..... **cine ştie carte.**
..... **cine se scumpeşte.**
..... **cine are carte.**
..... **cine respectă pe alţii.**
..... **cine preţuieşte cartea.**
..... **ce naşte din muncă tenace.**
..... **când se reîntoarce acasă.**
..... **cine aleargă după doi iepuri.**
..... **să respectăm pe oricine.**
..... **ce este făcut de mântuială.**
..... **cine cheltuieşte prea mulţi bani.**
19. Contrageţi subordonatele subiective de la exerciţiul nr. 18 şi arătaţi prin ce le-aţi înlocuit.
20. Alegeţi pentru regentele aşezate în stânga paginii subiectivele potrivite din enunţurile date în dreapta paginii:
Este evident..... **că** nu eşti de prin partea locului.
Este adevărat..... **dacă** ne eşti prieten.
Este cel mai bine..... **cum că** invidia ucide omenia.
Se vede..... **să** i se spună adevărul.
Probabil..... **că** rezultatul este numai acesta.
Se va vedea imediat..... **cum** să te comporţi în societate.
Se spune..... **când** soseşte trenul întârziat.
Este necesar..... **că** ai uitat de cei dragi.
Clar..... **să** te cunoşti pe tine însuţi.
La şcoală se învaţă..... **ceea ce** afirmă el.
Nu se ştie..... **unde** nu te-ai descurcat.

Scanned with OKEN Scanner

21. Stabiliţi punctuaţia corectă pentru subiectivele din frazele următoare. Explicaţi de ce se pune virgula uneori:
a) Cine nu vede primejdia acela va fi victima ei.
b) Cine-i mare e şi tare.
c) Cine tace mai multă treabă bună face.
d) Nu-i frumos să te lauzi cu meritele altuia.
e) Cine întreabă nu greşeşte.
f) Nu se ştie cum ne vom petrece timpul.
g) Este necesar ca multă îngăduinţă şi omenie să aibă omul faţă de aproapele său.
h) Ar fi trebuit ca să reuşească în viaţă să fie mai optimist.

22. Delimitaţi propoziţiile frazelor următoare şi marcaţi subiectivele cu jetoane simbol:
a) „Ceea ce poţi să ştii în privinţa asta e doar ce trebuie să fie faptul moral, care este în stăpânirea omului ca fiinţă gânditoare...." (CAMIL PETRESCU)
b) „Aci îi venea să descalece ca să adune câte un mănunchi de flori; aci îi venea să se dea la umbră sub câte un copac nalt şi stufos." (P. ISPIRESCU)
c) „Râzi tu de mine, râzi Harap-Alb – zise atunci Păsări-Lăţi-Lugnilă – dar mai bine ar fi să râzi de tine, căci nu ştii ce păcat te paşte". (I. CREANGĂ)
d) „Fireşte însă că, oricât i-ar fi crescut mâhnirea, Niţă n-avea de ce să despere: mai erau încă cinci ministere; trebuia să se mai ivească locuri".
(I.L. CARAGIALE)
e) „Dar nici nu-i strică băiatului să mai umble prin lume, să vază, să înveţe şi să se deprindă a fi om de capul lui". (I. SLAVICI)
f) „De acuma era dovedit că învăţătorul i-e duşman şi prin urmare se credea îndreptăţit să caute şi el să-l lovească, şi încă tocmai când îi va fi lumea mai dragă". (B. ŞT. DELAVRANCEA)
g) „Se vede că i-a fost scris tot el să răsplătească şi păcatele iepei frăţâne-său, ale caprei, ale gânsacului logodit şi ale boilor ucişi în pădure".
(I. CREANGĂ)

TESTE GRILĂ

1. Care este unitatea de bază a sintaxei:
a) propoziţia; b) fraza; c) partea de propoziţie;
2. În propoziţia: „Tragerea de inimă este calitatea omului activ." subiectul este:
a) tragerea; b) calitatea; c) tragerea de inimă;
3. Subiectul logic, care se identifică cu autorul unei acţiuni, poate avea funcţia sintactică de:
a) numai complement de agent; b) numai complement indirect; c) poate avea ambele funcţii sintactice;
4. Precizaţi subiectul propoziţiei: „Frunza o zboară mereu vântul.":
a) frunza; b) vântul; c) o;

Scanned with OKEN Scanner

5. În enunţul: „Scria în ziar despre evoluţia vremii." subiectul este:
   a) nedeterminat; b) subînţeles; c) inclus;
6. Subiectul multiplu al unei propoziţii poate fi exprimat:
   a) numai prin substantive aflate în raport de coordonare;
   b) numai prin pronume de orice fel;
   c) prin numerale şi substantive;
   d) prin substantive, pronume şi numerale;
   e) prin pronume şi substantive;
7. În propoziţia: „Îi arde de glumă.", pronumele **„îi"** este:
   a) subiectul gramatical; b) subiectul logic; c) propoziţia nu are nici un fel de subiect;
8. Stabiliţi subiectele celor două propoziţii din fraza: „Ţi-am scris cu dragă inimă[1]/ şi mi-ai răspuns.[2]/":
   a) ambele subiecte sunt subînţelese; b) ambele subiecte sunt incluse;
   c) primul este inclus şi al doilea este subînţeles;
9. Pronumele **„cine"** şi **„care"** (în genitiv, dativ sau acuzativ cu prepoziţie) pot avea rolul de elemente de legătură în frază şi funcţii sintactice precise. În fraza: „Răspund[1]/ **cui** mă întreabă.[2]/" pronumele **cui** este:
   a) subiect; b) complement indirect; c) doar element joncţional;
10. Dar în versul: „**Cui** place[1]/ să roşească,[2]/ roşească...[3]/ eu nu vreu...[4]/"
    (V. ALECSANDRI) pronumele **cui** este:
    a) complement indirect; b) subiect; c) numai element joncţional;
11. Subiectele exprimate prin verbul la infinitiv **„a scrie"** sau verbul la supin **„de stabilit"** din propoziţiile: „E uşor a scrie versuri".; „E greu de stabilit adevărul". se află:
    a) în cazul nominativ; b) nu au categoria de caz; c) în cazul acuzativ;
12. Propoziţiile ale căror predicate sunt verbele: **viscoleşte, se întunecă, se luminează, se înnorează** etc. sunt:
    a) propoziţii care pot avea subiect în funcţie de context;
    b) propoziţii impersonale care nu pot primi un subiect sau o subiectivă;
    c) sunt valabile ambele situaţii;
13. Stabiliţi felul subordonatei din fraza:
    „Nu se poate şti[1]/ despre ce au discutat amicii noştri".[2]/
    a) completivă directă; b) subiectivă care este interogativă indirectă; c) completivă indirectă.
14. Dar în fraza: „Aşa-i[1]/ cum zice lumea".[2]/ subordonata subliniată este:
    a) modală; b) completivă directă; c) subiectivă.
15. Subiectivele aşezate înaintea regentei au următoarea punctuaţie:
    a) nu se despart niciodată prin virgulă;
    b) se despart prin virgulă în anumite situaţii;
    c) se despart întotdeauna prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

16. Subiectivele cerute de adverbe sau de locuţiuni adverbiale predicative au următoarea topică:
    a) stau după elementul regent;
    b) stau înaintea elementului regent;
    c) ambele situaţii sunt admise.
17. Deosebirea dintre subiectivă şi completivă directă se poate face rpin:
    a) topică; b) contragere; c) prin întrebare.
18. În enunţul: „I-a fost scris[1]/ **să ajungă genial**".[2]/ felul predicatului regentei este:
    a) predicat verbal şi un complement indirect;
    b) predicat nominal;
    c) predicat verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă cu nuanţă impersonală.
19. În cazul „subiectivelor în lanţ" ca în exemplul: „Se vede[1]/ că era ncesar[2]/ să se petreacă şi cu noi[3]/ ceea ce s-a întâmplat cu alţii.[4]"/ punctuaţia se stabileşte astfel:
    a) nu se pune virgulă, pentru că fiecare subiectivă devine regenta celeilalte;
    b) se pune virgulă între subiective, pentru că este o enumeraţie;
    c) se pune virgulă doar între ultimele două propoziţii înainte de încheierea comunicării.
20. Precizaţi valoarea gramaticală a cuvântului **„probabil"** din enunţul: „Mâine va merge, **probabil**, la meciul cel mai interesant".
    a) adverb predicativ; b) adverb de mod de probabilitate; c) cuvânt incident, fără valoare morfologică.
21. Subiectiva se poate confunda cu subordonata completivă directă datorită întrebării comune: **ce?**
    Stabiliţi în care din frazele exemplificate se află subordonata subiectivă: „Merită/ **să încercăm**". „Merită/ **să primească un premiu**"./
    a) în prima frază; b) în a doua frază; c) în ambele fraze.
22. Care este subiectiva din fraza: „Ceea ce este interesant[1]/ e că nici nu-l cunosc.[2]/"
    a) prima propoziţie introdusă prin pronumele relativ compus **„ceea ce"**;
    b) ultima propoziţie introdusă prin conjuncţia **„că"**;
    c) ambele propoziţii, deoarece subiectiva se poate introduce prin aceste elemente.
23. Arătaţi felul subiectului primei propoziţii din enunţul: „Nu ştii[1]/ de unde sare iepurele.[2]/"
    a) subiect inclus; b) lipsa subiectului; c) subiect nedeterminat.
24. În versurile argheziene: „Unde sapă sapa locul[1]/
    Sare din pământ norocul".[2]/
    subiectul din prima propoziţie este:
    a) exprimat; b) neexprimat; c) lipseşte subiectul.

Scanned with OKEN Scanner

25. Numiţi subiectul propoziţiei:
„Să nu uiţi, Darie!" (Z. STANCU)
a) substantivul „Darie"; b) subiect subînţelesc; c) subiect inclus.
26. Precizaţi felul subordonatei din fraza: „Nu-i greu de înţeles[1]/ ce necaz îi macină sufletul".[2]/
a) completivă directă; b) subiectivă; c) completivă indirectă.
27. Arătaţi felul propoziţiilor următoare după structură (simple sau dezvoltate):
* Elevii sunt atenţi.
* Elevii ascultă atenţi.
a) ambele propoziţii sunt dezvoltate;
b) prima propoziţie este dezvoltată şi a doua este simplă;
c) amebele propoziţii sunt simple;
d) prima propoziţie este simplă şi a doua este dezvoltată.
28. Propoziţia: – Copii, a venit vacanţa! – este:
a) dezvoltată, pentru că e formată din subiect, predicat şi complement direct;
b) dezvoltată, pentru că e formată din substantiv în vocativ, subiect şi predicat;
c) simplă.
29. În versurile: „Meşter valah, azi nume de fântână,
Ai închegat, cu palme bătucite,
Minunea de la Argeş mai în jos". (N. LABIŞ)
subiectul este:
a) „meşter valah"; b) „minunea"; c) subiect inclus; d) subiect subînţeles;
30. Ce funcţie sintactică au cuvintele subliniate din citatul:
„Asemenea, dragi-mi erau **şezătorile, clăcile, horele şi** toate **petrecerile** din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire". (I. CREANGĂ)
a) complemente directe; b) nume predicativ multiplu; c) subiect multiplu.

RĂSPUNSURI LA TESTELE GRILĂ

1. c; 2. c; 3. c; 4.b; 5.a; 6.d; 7.b; 8.b; 9.a; 10.a; 11. b; 12. b; 13. b; 14. c; 15. b; 16. a; 17.b; 18.c; 19. a; 20. b; 21. a; 22. a; 23. c; 24. a; 25. c; 26. a; 27. d; 28. c; 29. c; 30. c.

Scanned with OKEN Scanner

PREDICATUL
ŞI PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Predicatul este partea principală de propoziţie care atribuie subiectului o acţiune, o stare, o însuşire sau o caracteristică. El arată ***ce face, ce este, cum este şi cine este*** *subiectul.*

• ex. „Mihai **îmbărbătă** pe ai săi..../
Prin artileria sa, el **izbuti** în sfârşit a rupe podul prin mijloc în două".
(arată o acţiune — ce face subiectul?) (N. BĂLCESCU)

„În cetăţuia ta de ape
Dorm cântecele noastre toate". (arată o stare — ce face subiectul?)
(O. GOGA)

„Mi-**e** inima de lacrimi **plină**..." (arată o însuşire şi cum este subiectul?)
(G. COŞBUC)

„...Şi moş Vasile **era un cârpănos**... ca şi mătuşa Marioara". (I. CREANGĂ)
(arată o caracteristică şi ce este subiectul?)

„...Ancuţa **era hangiţa** de la întretăierea drumurilor". (M. SADOVEANU)
(arată cine este subiectul?)

TRĂSĂTURI:

1. Predicatul este partea cea mai importantă a unei propoziţii prin care enunţăm, de obicei, o judecată sau comunicăm o idee cu caracter afectiv.
2. Dacă subiectul este important, pentru că reprezintă punctul de plecare al unei judecăţi, predicatul este mai important decât acesta, deoarece reprezintă elementul esenţial al propoziţiei care îi realizează **predicaţia**.
3. Analiza gramaticală a propoziţiei sau a frazei depinde de identificarea exactă şi corectă a predicatului, respectiv a predicatelor.
4. În cazul predicatelor nominale, uneori, în absenţa verbului copulativ „a fi", numele predicativ semnalează existenţa unei propoziţii.
• ex. Schimbarea domnilor, **bucuria** nebunilor.

Scanned with OKEN Scanner

CLASIFICAREA PREDICATULUI

După părţile de vorbire prin care este exprimat, predicatul este de două feluri:

1. **predicat verbal**
2. **predicat nominal**

I. PREDICATUL VERBAL

Predicatul verbal îi atribuie subiectului **o acţiune** sau **o stare** şi răspunde, de obicei, la întrebarea: **ce face** subiectul. El poate fi exprimat prin următoarele părţi de vorbire:

1. verbe predicative cu un conţinut lexical aflate la un mod personal;

- ex. „Un om **legase** o vacă cu funia de gât şi.... **trăgea** din răsputeri de funie **să urce** vaca pe şură". (I. CREANGĂ)

2. verbe la diateza reflexivă sau la cea activă pronominală;

- ex. „Sunt momente când fiinţa noastră **se moaie, se topeşte, se împrăştie şi se pierde** în nemărginitul tot al lucrurilor". (C. HOGAŞ)

„– **Mă spăl** cu apă de la izvorul fermecat şi am să prinz puteri – zise zmeul". (BASME)

3. verbe la pasiv reflexiv (verbele însoţite de pronume reflexiv în acuzativ ce pot fi înlocuite cu aceleaşi verbe la diateza pasivă);

- ex. Educaţia **se consolidează** prin cultură.
  (este consolidată)

4. verbe la diateza pasivă (personale sau impersonale)

- ex. „Toată copilăria mi-**a fost chinuită** de o asemenea comoară, ascunsă sub casa noastră". (Z. STANCU)
  Este admis să se treacă şi pe aici.
  „Zmeului i-**a fost hărăzit** să moară de paloş". (BASME)

5. verbe de modalitate (a putea, a trebui, a vrea, a părea, a-i veni, a fi, a avea, – în anumite situaţii) **şi de aspect** (a începe, a da, a prinde, a termina, a continua, a sfârşi, a isprăvi, a apuca) urmate de un alt verb la conjunctiv, infinitiv şi, mai rar, la supin sau participiu atunci când verbele amintite sunt la un mod personal;

- ex. „Cei doi fraţi **începură a vorbi** de unele, de altele, până ajunseră la încrucişarea drumurilor". (BASME POPULARE)
  „Şi **trebuiesc luptate** războaiele aprinse". (M. EMINESCU)
  „Şi îndrăcita de babă zise: **poate**[1]/ **să ghicească**[2]/ câte fete am de măritat?"[3]/ (POVESTIRI POPULARE)
  „...iar fata **isprăvi de făcut** lut şi **se apucă de lipit**". (I. CREANGĂ)

6. verbul „a fi" cu sensul de: a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a vieţui, a dăinui, a trece, a se duce sau cu valoare impersonală **a se întâmpla, a se petrece;**

- ex. În locul acela, odată, **era** (exista, trăia) un om foarte înţelept.
  Cetatea aceasta **este** (dăinuieşte) de pe vremea romanilor.
  De-**o fi**[1]/ să-l întâlneşti,[2]/ dă-i vestea cea mare...[3]/ (de s-o întâmpla)

Scanned with OKEN Scanner

7. verbe unipersonale prin formă şi impersonale prin conţinut (active sau reflexive): **geruieşte, viscoleşte, burniţează, plouă, tună, se zice, se spune, se pare** etc.;

• ex. „Şi **plouă** şi **ninge**
Şi **ninge** şi **plouă**". (G. BACOVIA)
„ **Se spune**[1]/ că odată trăia un împărat bun..." [2]/ (BASME)

8. locuţiuni verbale (a da năvală, a pune la cale, a ţine hangul, a trage pe sfoară, a-şi aduce aminte, a da bir cu fugiţi, a băga de seamă etc.);

• ex. „Lin viorile răsună,[1]/ iară cobza **ţine hangul**".[2]/ (M. EMINESCU)
„Când mă deşteptai...[1]/ **băgai de seamă**[2]/ că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine".[3]/ (C. HOGAŞ)

9. adverbe sau locuţiuni adverbiale cu valoare predicativă (care se comportă la fel ca predicatele verbale şi nu admit pe lângă ele un verb copulativ; de ex. adverbul „poate" este chiar verb la origine): **poate, desigur, negreşit, fireşte, cu siguranţă** etc.;

• ex. „**Fireşte**[1]/ că sunt curios să aflu ce se spune pe socoteala mea..."[2]/ (I. L. CARAGIALE)
„**Cu siguranţă**[1]/ că nu te pricepi la zmei, flăcăule".[2]/ (ANTOLOGIE)

10. interjecţii care redau o acţiune şi au valoare predicativă;

• ex. „Bâzâiam la strană[1]/ şi **hârşti!** câte un colac".[2]/ (I. CREANGĂ)

PRECIZĂRI:

✓ Uneori predicatul verbal lipseşte din propoziţie. Această situaţie poate apărea atunci când verbul se subînţelege din context, deoarece a fost exprimat în propoziţia sau fraza antérioară.

• ex. Atunci Răzvan pleacă şi Mircea după el.

✓ Când un verb se află la diateza reflexivă, pronumele în dativ sau acuzativ care însoţeşte verbul respectiv nu are funcţiunea unei părţi de propoziţie independentă, ci intră în componenţa predicatului. Pronumele este doar marcă a diatezei reflexive şi se analizează împreună cu verbul-predicat.

• ex. **Se mândreşte** cu fiul său. (se mândreşte pe el?)
Îmi însuşesc cunoştinţele necesare. (îmi însuşesc mie?)

✓ Dacă predicatul este exprimat prin verbe active pronominale precedate de pronume reflexive, iar acestea au funcţiunea sintactică de complement direct sau indirect, ele se analizează separat de verbele pe care le însoţesc (vezi verbul – diateza reflexivă).

• ex. Îmi **rezerv** timp pentru odihnă.
(îmi rezerv mie = compl. indirect)
Mă **îmbrac** cu ce am mai frumos. (pe mine = compl. direct)

✓ Verbele de modalitate sau de aspect aflate la un mod personal, urmate de alte verbe la conjunctiv, infinitiv, supin sau participiu sau de locuţiuni verbale se recomandă să fie separate la analiza sintactică de verbul următor sau de locuţiunea verbală.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **A început a povesti** întâmplarea de ieri.
(a început = predicat + „a povesti" = compl. direct)
Am isprăvit cititul cărţii.
Începe[1]**/ să-şi aducă aminte.**[2]**/**
PP CD

✓ Verbele de modalitate **„a fi"** şi **„a trebui"** pot forma singure predicatul, dacă sunt urmate de verbe la conjunctiv. Ele devin impersonale şi cer o subiectivă, chiar dacă în faţa lor se află un substantiv sau un pronume ce par a fi subiecte; substantivul sau pronumele se grupează, de fapt, cu propoziţiile subordonate acestor verbe şi vor deveni subiectele acestor subordonate.

• ex. Oamenii[1]/ **trebuie**[2]/ să se respecte între ei.[1]/
Trebuie[1]/ să se respecte oamenii între ei.[2]/
Vaporul[1]/ **era**[2]/ să se scufunde.[1]/
Era[1]/ să se scufunde vaporul.[2]/

✓ Locuţiunile verbale prin care pot fi exprimate predicatele verbale şi **care sunt bine sudate semantic** se comportă ca un singur verb, de aceea nu se recomandă ca elementele din care sunt formate să fie analizate separat.

• ex. **a o face lată; a-şi bate joc; a ţine piept**
(ce întrebare punem pentru a afla funcţia sintactică a elementelor alcătuitoare?)

✓ Gramatica Academiei nu exclude posibilitatea analizei sintactice în cadrul unei locuţiuni **cu un grad mai scăzut de sudură**.

• ex. **Am să vă dau de ştire**. (predicat + complement)
O iau la sănătoasa. (predicat + compl. circ. de loc)

✓ Când între elementele alcătuitoare ale locuţiunilor verbale se intercalează alte părţi de propoziţie, acestea trebuie avute în vedere la analiza gramaticală.

• ex. Îşi aduce, **uneori**, aminte de tinereţe.
El ţine, **cu tărie**, piept duşmanului.

II. PREDICATUL NOMINAL

Predicatul nominal este cel de-al doilea tip de predicat care exprimă o caracteristică a subiectului şi este format dintr-un ***nume predicativ*** *(simplu sau multiplu) şi dintr-un* ***verb copulativ*** *sau de relaţie care se află (nu exclusiv)* ***la un mod personal.***

• ex. „Tăcerea **e de piatră**". (I. PILLAT)
„Ştiinţa **nu e zădărnicie** ca toate zădărniciile". (BRĂTESCU-VOINEŞTI)
„... Sabia sa **a fost mai puţin harnică** decât a feciorului său".
(M. SADOVEANU)
„Hoţul **era zmeul** cel mic". (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

STRUCTURA PREDICATULUI NOMINAL:

1. **verb copulativ (verb copulă sau de relaţie)**
2. **nume predicativ (simplu sau multiplu)**

1. VERBELE COPULATIVE

Verbele care nu au un înţeles de sine stătător şi al căror sens este întregit de numele predicativ se numesc verbe copulative. Ele au rolul de **instrument gramatical** care face legătura între numele predicativ şi subiect, de aceea, sunt numite **verbe-copulative** sau verbe de relaţie.

Cele mai cunoscute verbe copulative sunt: **a fi** (cel mai gramaticalizat dintre toate verbele copulative), **a deveni** (întotdeauna copulativ), **a ajunge, a ieşi, a părea, a se face, a se naşte, a reprezenta, a constitui, a întruchipa, a însemna, a rămâne, a se numi, a se chema.**

- ex. Copiii **constituie bucuria** părinţilor.
  Visul lui **a devenit realitate**.
  Repetiţia **este mama** învăţăturii.
  Nepoţii **întruchipează nădejdea** bunicilor.

PRECIZĂRI:

✓ Predicatul nominal nu poate fi recunoscut într-un text decât prin existenţa unui verb copulativ (mai rar prin prezenţa numelui predicativ, când propoziţiei îi lipseşte verbul copulativ – vezi introducerea în sintaxă).

Deşi numele predicativ constituie partea esenţială a predicatului nominal, în analiza frazei, numărul predicatelor nominale se stabileşte în funcţie de cel al verbelor copulative, deoarece numele predicativ poate fi multiplu şi să se refere la acelaşi verb copulativ.

- ex. El **este fericit**/ că primăvara **a rămas frumoasă, generoasă şi dătătoare** de speranţe.
  (fraza are două predicate nominale datorită existenţei celor două verbe copulative).

✓ Absenţa verbului copulativ este semnalată, uneori, prin virgulă sau linie de pauză; alteori se deduce din logica textului.

- ex. Boala lungă, **moarte** sigură.
  La cap – **limpede**,
  La trup – **sănătos**.
  – Care sunt bucuriile omului? **Realizările** lui!

Scanned with OKEN Scanner

2. NUMELE PREDICATIV

Exprimă caracteristica subiectului şi reprezintă elementul de bază în definirea predicatului nominal. Importanţa lui este mai ales vizibilă atunci când verbul copulativ lipseşte din propoziţie (ex. verbul „a fi").

Numele predicativ poate fi exprimat prin:

a) adjectiv:	Camera **este** *luminoasă.*
b) verb la participiu cu valoare adjectivală:	Ogorul **este** *însămânţat.*
c) substantiv, pronume, numeral în nominativ:	Amicul meu **este** *acesta.*
	Noi **suntem** *doi.*
	Succesul lui **a fost** *al doilea* din viaţă.
d) substantiv şi pronume în acuzativ cu prepoziţie:	Temelia **este** *din piatră.*
	Florile **sunt** *pentru ele.*
e) substantiv, pronume, numeral în genitiv:	Cadoul **este** *al Alinei.*
	Părerile **sunt** *ale celor doi.*
f) verb la infinitiv cu prepoziţie:	Plăcerea lui **era** *de a călători.*
g) verb la supin:	Maşina **este** *de scris.*
h) adverb de loc cu prepoziţie:	Fata **este** *de acolo.*
i) adverb de timp cu prepoziţie:	Ziarul **este** *de azi.*
j) adverb care intră ca element formativ într-o expresie verbală impersonală:	**Este** *prea greu* pentru noi.
k) interjecţie:	**Este** *vai* de noi!
l) locuţiune adjectivală:	**Este** *rea de gură* şi *săracă cu duhul.*

CONCLUZIE:

a) Cazul numelui predicativ

- **N** (când este exprimat prin părţi de vorbire din categoria numelui)
  - ex. Zâna este **frumoasa** din poveste.
- **G.** – cu prepoziţie:
  - ex. Era **împotriva lor**.
- – fără prepoziţie:
  - ex. Părinţii sunt **ai lui**.
- **Ac.** – cu prepoziţie
  - ex. Tabla de şah este **din lemn.**

b) **Numele predicativ poate fi exprimat, ca şi atributul, prin orice parte de vorbire cu înţeles de sine stătător.**

- ex. Cerul este **albastru**. / Cerul **albastru**.
  n. pred. atr.

Scanned with OKEN Scanner

Tipuri de nume predicativ

1. După înţeles (fundamentale):

– de calificare:

• ex. „Fata cea mică de împărat era **frumoasă şi isteaţă**“. (BASME)

– de identificare:

• ex. „... acesta-i... **Păsări-Lăţi-Lungilă**.“ (I. CREANGĂ)

2. După structură

– simplu:

• ex. „Bătrânii erau **însuraţei** de-al doilea“. (HOGAŞ)

– complex:

• ex. Omul acesta este **impiegat de mişcare**.

Titlul nuvelei lui Slavici este **„Moara cu noroc“**.

Obs. Termenii numelui predicativ complex se află în raport de subordonare.

– multiplu:

• ex. Vasile Alecsandri a fost **poet, prozator şi dramaturg**.

Femeia era **harnică, înţeleaptă dar ciudată** uneori.

Obs. Termenii numelui predicativ multiplu se află în raport de coordonare.

PRECIZĂRI:

1. În situaţii speciale (mai greu de definit) numele predicativ poate fi:

a) un pronume interogativ sau relativ:

• ex. **Ce** *înseamnă* birotica?

Nu ştiu **cine** *eşti*.

b) un adverb relativ şi interogativ:

• ex. Şi s-aşază toţi la masă/ **cum** li-*s* anii,/ **cum** li-*i* rangul“. (M. EMINESCU)

Cum *a fost* expoziţia?

c) printr-un verb la supin care se referă la subiect:

• ex. Faţa de masă *a fost* cel mai greu **de curăţat**.

ATENŢIE: Numele predicativ se referă întotdeauna la subiect; „cel mai greu“ – din exemplul dat nu se referă la subiect, deci nu poate fi numele predicativ.

2. Nu confundaţi verbul **„a fi“** cu sensul de **„a exista, a se afla, a se găsi, a se întâmpla, a se petrece, a trăi, a vieţui, a dăinui, a-şi trage obârşia, a proveni“** etc. care în această situaţie este predicat verbal – cu verbul copulativ **„a fi“**.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. a) Băiatul **era** din neamul unor munteni. (se trăgea din... PV)
Băiatul **era muntean**. (PN)
b) Eu **sunt** de la ţară, nu **sunt** de la oraş. (provin de la... PV)
Eu **sunt ţăran**, nu **sunt orăşean**. (PN)

3. Verbele la diateza pasivă pot fi confundate cu predicatul nominal, mai ales când numele predicativ este un verb la participiu. Pentru evitarea confuziei trebuie avut în vedere faptul că participiul cu funcţia de nume predicativ exprimă o caracteristică a subiectului, pe când verbul la diateza pasivă exprimă o acţiune pe care o suferă subiectul. (încercaţi să descoperiţi şi complementul de agent).

• ex. Rochia **este purtată**. (uzată) **PN**
Rochia **este purtată** dintr-un pachet în altul. (de cineva) **PV**
Alin **este împrăştiat** în gândire. (distrat) **PN**
Fânul **este împrăştiat** pentru uscare. (de gospodar) **PV**

4. Uneori numele predicativ se află la distanţă de verbul copulativ. Şi în această situaţie se va avea în vedere caracteristica subiectului.

• ex. „Mi-**e** inima de lacrimi **plină**". (G. COŞBUC)

5. Unele adverbe sau locuţiuni adverbiale predicative ca: **probabil, posibil, sigur, evident, adevărat, fără îndoială** etc. pot avea funcţia de nume predicativ pe lângă verbul copulativ **„a fi"**,

• ex. **Este** *adevărat* [1]/ că nu am primit nici o veste de la el.[2]/
Este *fără îndoială* [1]/ că a primit mesajul.[2]/

TOPICA NUMELUI PREDICATIV:

– De obicei, stă după verbul copulativ:
• ex. Fetele **erau** *bălaie, înalte şi trupeşe*.
– Alteori, stă înaintea verbului copulativ;
• ex. *Frumoase şi deştepte* **sunt** fetele noastre.

PUNCTUAŢIA NUMELUI PREDICATIV:

– Când numele predicativ stă după verbul copulativ formează o unitate sintactică şi nu se desparte prin virgulă de acesta;

– Dacă între verbul copulativ şi numele predicativ se intercalează un adverb sau o locuţiune adverbială (fără funcţie sintactică), adverbele şi locuţiunile adverbiale se pun între virgule sau între linii de pauză;

• ex. Cândva, omul fusese, **fireşte**, mai tânăr.
La început, băiatul a fost, **fără doar şi poate**, mai sărăcuţ.
Blugii sunt – **bineînţeles** – purtaţi.

Scanned with OKEN Scanner

VALOAREA STILISTICĂ A NUMELUI PREDICATIV

Numele predicativ are adesea capacitatea de a exprima în sens figurat caracteristicile subiectului. De aceea, el poate avea valoarea de **epitet** sau **comparaţie** (cu sens metaforic).

• ex. „Tot e **alb** pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare".
(V. ALECSANDRI)

„Limba noastră-i **foc** ce arde". (AL. MATEEVICI)

Alte valori expresive ale predicatelor, în general:

– predicatul realizat prin locuţiuni:
• ex. Nu ştiu la câte **mi-a stat capul**.

– predicatul realizat prin interjecţii:
• ex. **Vai** de tine.

– predicatul realizat prin adverbe propriu-zise:
• ex. **Departe** de mine gândul reîntoarcerii.

– predicatul nominal format cu alte verbe copulative în afară de verbul **„a fi"**:
• ex. **Pare dispus** să renunţe.

– elipsa predicatului:
• ex. Unii la treabă, alţii la petreceri!

– numele predicativ repetat:
• ex. E **tare, tare,** n-ai ce zice.

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

Acordul este potrivirea formală (în gen, număr, caz sau persoană) a unor cuvinte care, de obicei, pot funcţiona ca părţi de propoziţie (între ele existând anumite raporturi sintactice – de determinare sau dependenţă).

În „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Th. Hristea aminteşte despre următoarele tipuri de acord: al predicatului cu subiectul; al atributului adjectival; al elementului predicativ suplimentar.

1. Acordul predicatului verbal cu subiectul:

a) predicatul verbal se acordă cu **subiectul în persoană şi număr**:
• ex. „Luca Moşneagu însă **mâna** cum **ştia** el". (I. CREANGĂ)

b) predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă se acordă cu subiectul în **persoană, număr, gen şi caz**:
• ex. „Toată copilăria mi-**a fost chinuită** de o asemenea comoară..."
(Z. STANCU)

2. Acordul predicatului nominal cu subiectul:

a) verbul copulativ se acordă cu subiectul **în persoană şi număr:**
• ex. „Nevoia **este** cel mai bun **învăţător**". (I. SLAVICI)
(ea, nevoia este)

b) numele predicativ se acordă cu subiectul astfel:

Scanned with OKEN Scanner

– când este exprimat printr-un adjectiv sau printr-o parte de vorbire cu valoare de adjectiv, numele predicativ se acordă cu subiectul **în număr, gen şi caz**:

• ex. Fata lui nea Ion **este** *frumoasă, harnică, şi una* la părinţi.

– când numele predicativ este exprimat printr-un substantiv sau printr-o parte de vorbire cu valoare de substantiv fără prepoziţie, acordul lui cu subiectul se face **în caz** şi, uneori, **în număr şi gen**:

• ex. Natura **era** *izvorul* inspiraţiei sale.
Ei **erau** *apărătorii* cetăţii.

Acordul în persoană exprimă identitatea dintre predicat şi subiect.

a) când subiectul exprimă o colectivitate cu care se solidarizează şi vorbitorul, atunci predicatul stă la persoana I plural;

• ex. **Tustrei plecăm** la mare.

b) în cazul subiectelor multiple formate din pronume personale la diferite persoane (I şi a III-a) sau din pronume personale şi un substantiv, persoana I are preponderenţă asupra celorlalte persoane.

• ex. **Eu şi el mergem** astă seară la teatru.
Noi şi el rezolvăm rapid problemele.
Eu, el şi mama suntem gospodarii casei.

c) dacă subiectul este format din pronume personale diferite (a II-a şi a III-a), persoana a II-a impune acordul cu predicatul;

• ex. **Tu şi ei hotărâţi** plecarea în vacanţă.
Tu, el şi tata vă întoarceţi mai devreme.

Acordul în număr:

a) când elementele subiectului multiplu se află în raport de coordonare copulativă, predicatul se pune la plural; dacă coordonarea copulativă e negativă, predicatul este la singular;

• ex. Copiii, părinţii **şi** bunicii trăiesc în armonie.
Nici sora, **nici** fratele n-a sosit.

b) când elementele subiectului multiplu sunt în raport de coordonare disjunctivă, predicatul se pune la singular;

• ex. Mama **sau** tata mă va conduce la gară.

c) dacă subiectul unei propoziţii este pronumele **„fiecare“** sau **„nici unul“** (ambele urmate de un determinant la plural), predicatul se pune la singular;

• ex. **Fiecare** dintre cei doi avea dreptate.
Nici unul dintre ei nu se plânge.

Acordul în gen:

Acordul unui subiect multiplu alcătuit din pronume sau substantive de gen diferit se face astlfel:

– când substantivele sunt nume de fiinţă, de genuri diferite, masculinul primează;

• ex. Fratele şi sora **au rămas impresionaţi** de vestea primită.

Scanned with OKEN Scanner

– dacă denumesc fiinţe şi lucruri, acordul se face cu numele de fiinţă;

• ex. Şi bicicleta şi copilul **sunt obosiţi**.

– dacă substantivele sunt nume de lucruri de genuri diferite, tipurile de acord diferă de la un caz la altul;

• ex. Copacul şi poarta **sunt văruite**. (acordul se face cu cel mai apropiat substantiv „poarta" – dar la feminin, nr. plural)
Copacii şi gardul **sunt văruiţi**.
(acordul se face cu substantivul masculin care are prioritate)
Casa şi pereţii **sunt curaţi**.
(acordul se face cu cel mai apropiat când substantivul masculin este la plural)
Pereţii şi casa **sunt curate**. (la fel ca mai sus)
Peretele şi coridorul **sunt curate.**
Pereţii şi coridoarele **sunt curate**. (acordul substantivelor neutre se
Coridoarele şi pereţii **sunt curaţi**. realizează ca masculinul la singular şi ca femininul la plural)

Acordul după înţeles (logic)

Aspectul lui cel mai frecvent apare atunci când subiectul gramatical al propoziţiei este exprimat printr-un substantiv colectiv (o grămadă, grup, mulţime, majoritate – vezi „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Th. Hristea) urmat de un **determinant la numărul plural**, între ele realizându-se o potrivire semantică.

• ex. **O mulţime** de tineri *au murit* în război. (de tineri = determinant la pl.)
O grămadă de colegi *m-au felicitat*. (de colegi = determinant la pl.)

Când nu interesează elementele din care este constituit substantivul colectiv, atunci predicatul se pune la singular.

• ex. **Roiul** de albine *a cules* polenul din flori.

ABATERI DE LA REGULILE ACORDULUI

a) Lipsa acordului dintre subiect şi auxiliarul „a avea" la persoana a III-a plural a perfectului compus;

• ex. Problemele grele de matematică ***a* crescut** interesul pentru rezolvarea lor.
(corect - ***au*** crescut)

b) Neglijarea acordului predicatului cu subiectul în cazul în care elementele subiectului multiplu se află în raport de coordonare disjunctivă (când predicatul se pune la singular);

• ex. Un elev **sau** un profesor ***pot* intra** acum pe uşa şcolii.
(corect - ***poate*** intra)

c) Acordul greşit determinat de faptul că subiectul propoziţiei este exprimat printr-un pronume la pluralul politeţii sau al modestiei;

• ex. Domnule, **veţi fi** *anunţaţi* imediat ce vă găsim dosarul!
Sunteţi *buni* să-mi arătaţi fişa de cititor?
(**corect** este „veţi fi **anunţat**"; „sunteţi **bun**")

Scanned with OKEN Scanner

d) Folosirea incorectă a verbului **„a fi“** (ca auxiliar de modalitate) la imperfectul indicativului când e urmat de alt verb la conjunctiv prezent;

• ex. **Eram** să câştig la loto. (în loc de „era“)

e) **Acordul prin atracţie**, adesea întâlnit, care încalcă regula concordanţei predicatului cu subiectul. Acest acord apare atunci când predicatul nu se acordă cu subiectul lui, ci cu un alt cuvânt din propoziţie care se află mai aproape ori se impune mai mult.

• ex. **Totalitatea** bunurilor moştenite **sunt date** membrilor familiei.
(lispa de acord dintre subiect şi predicatul verbal – corect – ***este*** dată)
Graba şi neatenţia la volan **poate duce** la accidente.
(lipsa de acord între subiectul multiplu şi predicat; predicatul ar fi trebuit să fie la numărul plural – corect – ***pot*** duce)
Fiecare dintre noi **am trăit** momente grele.
(lipsa de acord între subiectul „fiecare“ şi predicatul care ar fi trebuit să fie la singular)

ATENŢIE! Sunt şi acorduri prin atracţie tolerabile
(vezi „GRAMATICA ACADEMIEI “)
• ex. **Era** odată un împărat şi-o împărătească...
„Minciuni şi fraze-i totul/ ce statele susţine“.
(M. EMINESCU)
Plăcerea lui **sunt** timbrele.

f) Acordul după înţeles poate constitui un motiv al nerespectării concor-danţei dintre subiect şi predicat. Folosirea predicatului la plural, atunci când subiectul este exprimat printr-un substantiv cu sens colectiv **fără o determinare la plural**, este greşită;
• ex. **Lumea** toată **n-au** mai **văzut** aşa o nuntă.
(corect – ***n-a*** văzut)
Majoritatea m-**au călăuzit** spre alte idealuri.
(corect – ***m-a*** călăuzit)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Propoziţia subordonată predicativă îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ (la un mod personal sau nepersonal, exprimat ori subînţeles) din regentă.

• ex. „Părerea mea e[1]/ **că e mai bine**[2]/ să laşi caii în pace,[3]/ interveni Moromete“.[4]/ (M. PREDA)
„Asfinţitul a rămas[1]/ **ceea ce se înfăţişează în fieşte seară**“.[2]/
(CEZAR PETRESCU)
Fiind[1]/ **cum e**[2]/, s-a descurcat de minune.[1]/
Voi – [1]/ **cum vă ştim dintotdeauna**.[2]/

Ca şi în cazul subiectivelor, procedeul de formare a predicativelor este **dezvoltarea (expansiunea)** numelui predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

Dezvoltarea:

NUMELE PREDICATIV	DEZVOLTAREA NUMELUI PREDICATIV ÎN PREDICATIVĂ
Prietenul tău este **vesel.**	Prietenul tău este[1]/ **cum l-ai descris.**[2]/
Fiind **capabil** s-a descurcat.	Fiind[1]/ **cum e**[2]/ s-a descurcat.[1]/
Noi suntem **neschimbaţi.**	Noi – [1]/ **cum ne ştiţi.**[2]/
Problema este **rezolvarea** rapidă a lucrurilor.	Problema este[1]/ **să rezolvăm totul repede.**[2]/

Contragerea:

SUBORDONATA PREDICATIVĂ	NUMELE PREDICATIV
Sorin a devenit[1]/ **ce şi-a dorit.**[2]/	Sorin a devenit **medic**.
Părerea tuturor este[1]/ **că Muzeul**	
Nepoţii înseamnă[1]/ **ceea ce au mai scump bunicii.**[2]/	Nepoţii înseamnă **bucuria** bunicilor.
Mama este[1]/ **cum o ştii.**[2]/	Mama este **neschimbată.**
Plăcerea mea este[1]/ **să călătoresc.**[2]/	Plăcerea mea este **călătoria.**

Propoziţiile predicative se introduc prin:

1. **Pronume (adjective) relative, interogative sau nehotărâte: care, cine, ce, câţi, cel (ce), ceea ce, oricine, oricare, orice:**
   - ex. El nu este[1]/ **cine se crede.**[2]/
   Am să ajung[1]/ **ce mi-am dorit.**[2]/
   Părerea bună este[1]/ **a oricui doreşte**[2]/ să şi-o exprime.[3]/
   Bunica a rămas[1]/ **ceea ce îmi aminteşte de copilărie.**[2]/
   Cu toate că pământul e[1]/ **cât se poate de sărac,**[2]/ sunt moţi[3]/ care se ocupă de agricultură.[4]/ (GEO BOGZA)
2. **Conjuncţiile: că, să, dacă (de), ca... să** şi **locuţiunea conjuncţională: cum că.**
   - ex. „Pentru el principalul era[1]/ **că aveau**[2]/ să înceapă o viaţă nouă".[3]/ (M. PREDA)
   „Datoria lui este[1]/ **să alerge prin cetate".**[2]/ (AL. ODOBESCU)
   S-a făcut[1]/ **de ţi-e mai mare dragul.**[2]/
   „Şi[1]/ dacă stele bat în lac
   Adâncul luminându-l,[2]/
   E[1]/ **ca** durerea mea **s**-o-mpac
   Înseninându-mi gândul".[3]/ (M. EMINESCU)
   Întrebarea este[1]/ **dacă cinci e număr prim.**[2]/
   Părerea mea este[1]/ **cum că nu te ţii de treabă.**[2]/
3. **Adverbe, adverbe comparative şi locuţiuni conjuncţionale comparative: unde, cum, după cum, ca şi cum, (ori)cum, (ori)cât (de), numai cât** etc.
   - ex. Întrebarea este[1]/ **unde plecăm**[2]/ **şi când este posibilă plecarea.**[3]/
   Lumea imaginaţiei este[1]/ **oricum ţi-o doreşti.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

„Înălţimea ta eşti[1]/
Oricât de slab pofteşti".[2]/ (GR. ALEXANDRESCU)
Dificultatea este[1]/ **după cum ţi-o creezi.**[2]/
Liniştea era[1]/ **ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.**[2]/
„Las'mamă,[1]/ că lumea asta nu-i[2]/ **numai cât se vede cu ochii**[3]/ – zicea bădiţa Vasile.[4]/ (I. CREANGĂ)

FELURILE SUBORDONATEI PREDICATIVE

1. **De calificare** – când atribuie subiectului o însuşire sau o calitate prin intermediul verbului copulativ.
   - ex. Bunicii au rămas[1]/ **cum îi ştiai din tinereţea lor.**[2]/
2. **De identificare** – când sfera subiectului şi a propoziţiei respective sunt identice.
   - ex. Meritul lui este[1]/ **că se apropie cu sufletul de oricine.**[2]/

OBSRVAŢIE:

✓ În cadrul subordonatelor predicative (ca de altfel şi în cel al subiectivelor, atributivelor, completivelor directe ori completivelor indirecte), există o categorie de propoziţii pe care le numim **interogative indirecte**. Prin ele se formulează întrebări ce nu aşteaptă răspuns. (vezi Th. Hristea – op. cit. şi „GRAMATICA ACADEMIEI")

- ex. Întrebarea este[1]/ **dacă vom folosi ajutorul lui.**[2]/
  Problema este[1]/ **când plecăm**[2]/ **şi cum ne vom asigura cazarea.**[3]/
  Chestiunea e[1]/ **cât ne costă această îndrăzneală.**[2]/

TOPICA PREDICATIVEI:

a) după regentă (topica normală)
b) uneori, înaintea regentei, când **se urmăreşte reliefarea stilistică**.
- ex. **„Ce-am fost cândva**[1]/ azi nu mai sunt".[2]/ (I. MINULESCU)

PUNCTUAŢIA:

Având funcţia de nume predicativ, propoziţiile predicative **nu se despart prin virgulă** de regentele lor.

PRECIZĂRI:

1. Pentru a recunoaşte uşor propoziţia predicativă, cel mai sigur este să identificăm verbul copulativ din regentă şi apoi să recurgem la înlocuirea (contragerea) propoziţiei printr-un nume predicativ (adjectival, substantival, infinitival) etc.
   - ex. A ajuns[1]/ **să fie cel mai bun dintre absolvenţi.**[2]/
     A ajuns **şef de promoţie**. (înlocuire substantivală)
     Situaţia era[1]/ **cum nu mă aşteptam.**[2]/
     Situaţia era **neaşteptată**. (înlocuire adjectivală)
     Dorinţa lui este[1]/ **să muncească.**[2]/
     Dorinţa lui este de **a munci**. (înlocuire infinitivală)

Scanned with OKEN Scanner

2. O regentă poate avea două sau mai multe propoziţii predicative coordonate.

• ex. Problema este[1]/ **că nu cunoaştem situaţia,**[2]/ **că nu ne descurcăm**[3]/ **şi că nu găsim spijinul necesar.**[4]/

3. La rândul ei, propoziţia predicativă poate determina două sau mai multe regente,

• ex. A fost,[1]/ este[2]/ şi va fi[3]/ **cum am visat mereu.**[4]/

4. Verbele: **a fi, a părea** şi **a rămâne**, când sunt impersonale, sunt urmate de subiective. Aceleaşi verbe se pot afla şi în regenta unei predicative însoţite de subiect. Pentru evitarea confuziei dintre cele două subordonate, se recomandă, ca înainte de a despărţi fraza în propoziţii, să se sublinieze nu numai predicatele, ci şi subiectele. Verbele impersonale amintite devin personale în regentele predicativelor.

Compară:

(Se) părea[1]/ că primăvara nu mai vine.[2]/ **(SB)**
Primăvara *părea* [1]/ că nu ne-a uitat.[2]/ **(PR)**
Rămâne[1]/ cum am stabilit.[2]/ **(SB)**
Adevărul *a rămas*[1]/ cum l-am stabilit.[2]/ **(PR)**

5. Nu confundaţi subiectiva cu predicativa atunci când expresia verbală impersonală din regenta unei subiective este inversată.

• ex. **Este plăcut**[1]/ să călătoreşti.[2]/ (SB)
Plăcut este[1]/ să călătoreşti.[2]/ (SB)
Plăcerea mare **este**[1]/ să călătoreşti.[2]/ (PR)

6. Dificultăţi în recunoaşterea subiectivelor sau a predicativelor pot apărea când o regentă are ca predicat unul din verbele: **„a fi", „a însemna"** (singurele dintre verbele copulative care pot constitui propoziţii regente în astfel de situaţii). Rezolvarea dificultăţii se face prin contragere.

• ex. – **Ceea ce** vrea el[1]/ este[2]/ **să** cunoască adevărul.[3]/
SB1 PP PR1
Vrerea (dorinţa) lui este cunoaşterea adevărului.
– **Dacă** îmi vorbeşti deschis[1]/ înseamnă[2]/ **că** eşti sincer.[3]/
Francheţea înseamnă sinceritate.

SCHEMA REZUMATIVĂ

PREDICATUL = Partea principală de propoziţie care atribuie subiectului o acţiune, o stare, o însuşire sau o caracteristică. Întrebări: ce face? ce este? cum este? cine este?

CLASIFICARE: – **predicat verbal**
– **predicat nominal**

Scanned with OKEN Scanner

PREDICATUL VERBAL SE EXPRIMĂ PRIN:

– verbe la toate diatezele;
– locuţiuni verbale;
– adverbe predicative, locuţiuni adverbiale predicative;
– interjecţii predicative;
– verbe de modalitate sau de aspect la moduri personale

PREDICATUL NOMINAL – arată cum se exprimă caracteristica subiectului. El este format din:

1. **– verbe copulative** :
   – a fi – (existenţa)
   – a rămâne – (menţinerea caracteristicii)
   – a părea – (aparenţa)
   – a deveni, a se face, a ieşi, a se naşte, a ajunge (transformarea suferită de subiect)
   – a însemna – (echivalenţa subiectului cu numele predicativ) etc.
2. **– numele predicativ** este exprimat prin:
   – părţi de vorbire care se declină (la N., G., Ac. cu prepoziţie – sau fără);
   – verbe la infinitiv sau la gerunziu;
   – adverbe de loc sau de timp cu prepoziţie;
   – adverbe de mod; cum (interogativ sau relativ)
   – adverbe care alcătuiesc expresii verbale impersonale (e bine, e evident, e uşor etc.)
   – adverbe predicative care primesc copulativul „a fi“ (probabil, posibil, sigur etc.);
   – interjecţii (E vai!)

Tipuri de nume predicativ:

– după înţeles: – de calificare
– de identificare
– după structură: – simplu
– complex
– multiplu

PROPOZIŢIA PREDICATIVă – îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ din regentă.

FELURILE PREDICATIVEI:

1. De calificare: atribuie subiectului o însuşire
2. De identificare: când sfera subiectului şi a propoziţiei respective sunt identice.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIŢII

1) Despărţiţi textele următoare în propoziţii după sublinierea predicatelor:

a) „Patria mea e poporul acesta
În mijlocul căruia am răsărit
Ca o trestie subţire, ca un plop mai apoi
Şi am ajuns la bătrâneţe stejar". (Z. STANCU)

b) „Mie mi-e drag românul şi ştiu a preţui bunătăţile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc şi să-l ascult, căci el e simplu şi frumos în înfăţişarea lui; căci e curat, înţelept, vesel şi poetic în graiul său". (V. ALECSANDRI)

c) „Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge
Şi muzele că vor rămâne amăgitoare năluciri?" (AL. MACEDONSKI)

d) „De ce aş fi trist? că toamna târzie mi-e frumoasă.
Pridvoarele-mi sunt coşuri cu flori, ca de mireasă,
Fereastra-mi este plină
De iederi împletite cu glicină.
Beteala şi-o desface la mine şi mi-o lasă
Când soarele rămâne să-l găzduiesc în casă". (T. ARGHEZI)

e) „Patria este înlăuntrul nostru, şi o ducem cu noi peste ţări şi mări, şi numai când suntem departe şi în singurătate, ne trec fiori amintindu-ne de unde ne-am rupt.... Patria nu e pământul pe care trăim din întâmplare, ci e pământul plămădit cu sângele şi întărit cu oasele strămoşilor noştri.
(B. DELAVRANCEA)

f) „Pustie şi albă e camera moartă...
Şi focul sub vatră se stinge scrumit...
Poetul, alături, trăsnit stă de soartă,
Iar geniu-i mare i-aproape un mit". (AL. MACEDONSKI)

g) „– Măi frate – zise într-o zi cel mare istuialt – mi-i lehamite de frăţia noastră... Tu ai boi, de ce nu-ţi închipuieşti ş-un car. Al meu l-ai hârbuit de tot. Hodorog! încolo, hodorog! pe dincolo: carul se strică". (I. CREANGĂ)

i) „Ptiu drace! iacă în ce încurcătură am intrat. Asta-i mai rău decât să poftim la masă, zise el". (I. CREANGĂ)

2) Revedeţi textele de la exerciţiul anterior şi răspundeţi la următoarele cerinţe:

a) arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate predicatele.

b) precizaţi care dintre verbele cu funcţia sintactică de predicat au valoare impersonală.

c) identificaţi verbele aflate la diateza reflexivă cu funcţia de predicat verbal.

3) Puneţi verbele din paranteze la pasivul reflexiv:

a) Cărţile (a scrie) cu multă trudă/

b) Scrisoarea (a redactat) îngrijit.

c) Lucrurile de preţ (a păstra) cu grijă.

Scanned with OKEN Scanner

d) Secretele (a da la iveală) rareori.
e) Iarna (a purta) hainele groase şi călduroase.
f) În anotimpul călduros (a prefera) călătoriile pe malul mării.
g) Boabele de orez (a curăţa) cu multă grijă.
h) În industrie, monocristalele (a realiza) cu infinite precauţii.
i) În pădure, focul (a aprinde) cu atenţie pentru a preveni incendiile.
j) De sfintele sărbători de Paşti (a înroşi) ouăle.

4) Alcătuiţi câte trei propoziţii cu predicate verbale exprimate prin:
a) verbe la diateza activă-pronominală
b) verbe la pasiv reflexiv
c) interjecţii cu valoare predicativă
d) verbe reflexive unipersonale prin formă şi impersonale prin conţinut.

5) Subliniaţi predicatele din textele următoare şi faceţi analiza morfo-sintactică a predicatelor:
a) „Izvorul când s-argintuieşte de alba lună care-l ninge
Când zboară freamăte de aripi în fundul cerului deschis?
.....
Iubirea şi prietenia, dac-au ajuns zădărnicie
Şi dacă ura şi trădarea vor predomni în vecinicie
.....
Mucigăitul smârc al văiei cu poezia se vestmântă". (AL. MACEDONSKI)
b) „Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ţintirim care era îngrădit cu zaplaz de bârne, streşinit cu şindrilă, şi ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru şcoală". (I. CREANGĂ)

6) Subliniaţi predicatele şi despărţiţi apoi textele următoare în propoziţii precizând felul acestora (după formă, după scopul comunicării, după structură):
a) „– Ceapă cu mămăligă? D-apoi neam de neamul meu n-a mâncat aşa bucate. Da!, slănină nu-i în pod? Unt nu-i? Ouă nu-s?
– Ba sunt de toate – ziseră cele două – dar sunt ale mămucăi".
(I. CREANGĂ)
b) „Privitorii se îmbulzeau cuprinşi de aceeaşi veselie, parcă ar fi căutat să se topească cu toţii într-o singură fiinţă fără griji şi fără necazuri:
– Foaie verde mătrăgună – Veselia nu-i a bună!...
– Foaie verde păpădie – Viaţa-i numai veselie!" (L. REBREANU)
c) „– A... leu! destul! Nu mai chiui.
– Ba nu! Stai, Sarsailă, tu cum ai chiuit de trei ori? Trosc,! şi la stânga una".
(I. CREANGĂ)
d) „Bine este să fii la vedere cu prieteni decât într-un ascunziş, cu duşmani necunoscuţi. Când îs mulţi, ei te bagă mai puţin în seamă şi tu îi poţi mai bine cerceta. Când îs mulţi te poţi socoti singur, cu năcazul tău..."
(M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

7) Arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate predicatele verbale din enunţurile următoare:
a) Hai să mergem la Grădina Botanică.
b) Se ştie că nu tututor le place să muncească.
c) Doctorul era de părere că bolnavul nu putea merge mai departe.
d) Rana soldatului începu a sângera.
e) Problema trebuie rezolvată cât mai grabnic.
f) Firește că forţa de gravitaţie e direct proporţională cu masa corpului.
g) Evident că Mihai va reuşi cu succes la examen.
h) De la munte se aduce piatra de construcţii cu carul.
i) Scaunul se răsturnă, aparent, fără nici o cauză.
j) Mă doare să te văd fără de prieteni.
k) „Vai de mine, domnule deputat! Se poate?" (C. PETRESCU)
l) Mi-am aprins paie-n cap luând apărarea altuia.
m) Eugen n-a vrut să rămână de ruşine înaintea prietenilor săi.

8) Arătaţi prin ce sunt exprimate numele predicative ale predicatelor nominale din următoarele fraze:
I. Orice examen de admitere este un hop ce trebuie trecut.
II. Vecinul prietenilor mei este plin de bunătate dar ocolit de toţi.
III. Oricine o cunoaşte e de părere că Mihaela e rea de gură şi săracă cu duhul.

9) Deosebiţi verbele predicative de cele copulative din enunţurile de mai jos:
a) Ce am discutat rămâne secretul nostru.
b) În vacanţa de vară am rămas acasă.
c) Fiind certat cu toţi din grup, Daniel a rămas singur.
d) De când şi-a vizitat noii prieteni, colega mea a devenit urâcioasă.
e) Trenul era gata să plece fără mine.
g) „Suntem uşori şi ceaţa e ca fumul
Vai, unde o fi, unde s-ascunde drumul?" (E. JEBELEANU)
h) „Partea năzdrăvană era că, deşi în linii generale nu înţelegea nimic, desigur, după curs punea întrebări surprinzătoare despre unele detalii..."
(C. PETRESCU)

10) Identificaţi toate predicatele din textele următoare:
a) – Găina fugi să se ascundă-n coţet, iar puii, după ea.
b) – Religia – o frază de dânşii inventată.
c) – La trup – puternic, dar la minte – slab.
d) – E supt la faţă, dar hotărât în gesturi.
e) – Monica e bună la suflet, în schimb rea de gură.
f) – Lupta e inegală: ei sunt trei, iar ceilalţi – doar doi.
g) – Eminescu a scris „Luceafărul", Ion Barbu – „Riga Crypto şi lapona Enigel".
h) – Omul – singura trestie cugetătoare din natură.
i) – Până seara coletul fu împachetat şi trimis la destinaţie.

Scanned with OKEN Scanner

j) – „Unde să fie? Dupe femei...“ (C. PETRESCU)

k) – „Era aproape de miezul nopţii şi cerul luminos ca de toamnă senină într-o înaltă noapte“. (C. PETRESCU)

11) Alcătuiţi cinci enunţuri care să conţină predicate nominale eliptice de verbul copulativ.

12) Delimitaţi propoziţiile textelor următoare, denumiţi felul predicatelor şi arătaţi prin ce sunt exprimate morfologic:

a) „Şi mătuşa Marioara e una din cele care scoate mahmurul din om, nu-i o femeie de înţeles ca mătuşă Anghiliţa lui Moş Chiriac, s-a mântuit vorba“. (I. CREANGĂ)

b) „Socoti că trebuie să-i adreseze un cuvânt, să nu-şi închipuie că se ţine mândru. Zise:

– Mi se pare că nu eşti bucureştean?

– Nu, nu! făcu repede şi apăsat căprarul ca şi când ar fi vrut să se apere de o ruşine. Sunt de la ţară, judeţul Argeş“. (L. REBREANU)

13) Completaţi spaţiile punctate cu verbele predicat corespunzătoare aşezate în stânga paginii:

a fi
a vedea
a arăta
a bate
a da roade
a avea

Un bătrân..... foarte bogat. El..... case mari, iar grădinile lui..... frumoase şi mănoase. Într-o zi,..... grădina care..... de grindină şi vai! grădina..... ca mai înainte.

14) Scoateţi predicatele folosite în textul anterior şi arătaţi prin ce părţi morfologice sunt exprimate.

15) Reîntregiţi textele literare cunoscute cu ajutorul verbelor-predicat; numiţi autorii şi titlul operelor:

a) La noi..... codrii verzi de brad
Şi câmpuri de mătase;
.....
Privighetori din alte ţări
..... doina .....
La noi..... cântece şi flori.....“

b) „Cu tine două fete.....
Şi....., în rând cu tine
..... încă..... şi tată.....
Şi George.....“

c) „Eroi....., eroi.....încă
Şi-..... în neamul românesc
Căci ..... ca din tare stâncă
Românii orişiunde.....“

Scanned with OKEN Scanner

d) „Cum..... ursul din bârlog, ţaranul de la munte, ... la câmp, şi pruncul,..... de la sânul mamei sale, aşa..... din Humuleşti..... Şi oare de ce..... din Humuleşti, nici în ruptul capului, când mereu îmi..... mama ca ..... mieu..... acesta? ..... de ce nu; drăgăliţă Doamne,..... şi eu acum..... din păcate!"

16) Numiţi felul predicatelor din aceste texte şi arătaţi prin ce sunt exprimate morfologic.

17) Dezvoltaţi numele predicative în subordonate predicative în exemplele:
a) Bunurile agonisite prin muncă proprie sunt *statornice.*
b) Bunicii mei au rămas *neschimbaţi* de-a lungul anilor.
c) Tatăl prietenei mele a fost zguduit de viaţă, dar a rămas *acelaşi.*
d) E *vai* de cel neascultător.
e) Mircea cu puţin efort a ajuns *primul* din clasă.
f) Ea nu voia să pară *slabă* şi *neajutorată.*
g) Teama lui era *justificarea* faptelor.
h) De câte ori revin din vacanţă casa este *neschimbată.*
i) În vara aceasta sora mea a devenit *medic.*
j) Literatura întruchipează *viaţa* reală într-o nouă imagine.
k) Problema ei este *rezolvarea* promovării.

18) Despărţiţi frazele în propoziţii şi notaţi cu PR predicativele şi cu R propoziţiile regente:
a) Părerea mea este că cel mai bine e să ştii tot adevărul faptelor.
b) „Pentru el principalul era că aveau să înceapă o viaţă cum nu mai fusese vreodată". (M. PREDA)
c) „Dacă a fost omis ceva în registru înseamnă că n-ai lucrat, că nici nu exişti". (G. BOGZA)
d) „... şi încă se cerea de grabă, căci venea cu fuga iarmarocul de Fălticeni, care acela este ce este". (I. CREANGĂ)
e) „Adevărul e că, dacă se hotăreşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineaţă". (I.L. CARAGIALE)
f) „Aflându-se cu satul în război,
Găseşte că măsură înţeleaptă
E să înceapă tot cu câte doi
Şi oamenii pricep ce-i mai aşteaptă". (T. ARGHEZI)

19) Descoperiţi subiectivele şi predicativele din frazele ale căror propoziţii sunt delimitate:
a) „Ceea ce nu ştiau oamenii[1]/ era[2]/ că rareori lipsea de la masa lui Iocan puiul fript..." [3]/ (M. PREDA)
b) „Era drept/ că acest sergent nu încetase/ să se arate vesel/ de când venise/... dar poate/ că ar fi fost cazul/ ca tocmai evenimentele de ieri să-l fi pus şi pe el niţel pe gânduri./ Chestia mai supărătoare e/ că/ dacă aceştia distrug bateria,/ se duc pe urmă cu avioanele/ şi îneacă ţara în sânge./ (M. PREDA)

Scanned with OKEN Scanner

d) Orice vehicul/ care circulă pe drumurile publice/ trebuie/ să aibă un conducător bine instruit,/ dar adevărul este/ că nu toţi conducătorii acestor vehicule dau dovadă/ că sunt bine pregătiţi în acest sens./

e) Ceea ce este mai interesant/ este/ că nu l-am văzut/ când a venit/ şi că nici nu-l cunosc./

20) Alcătuiţi fraze posibile din combinarea elementelor date şi observaţi varietatea predicativelor:

Plăcerea mea		că a promovat cu bine.
Supărarea lui		să petreacă vacanţa la mare
Dorinţa ei		că nu eşti punctual.
Hotărârea lor	este	că nu ştim soluţia problemei.
Părerea acestora		că nu eşti prea harnic.
Convingera tututor		că nu te străduieşti.
Problema noastră		să colinde munţii.
Bucuria lui		să călătoresc cât mai mult.

21) Deosebiţi subiectivele de predicativele existente în enunţurile date:

a) Plăcerea lui era să cânte la vioară.
b) Plăcut este să cânte la vioară.
c) Este plăcut să cânţi la vioară.
d) Este interesant să te descurci în orice situaţie.
e) Interesul lui era să se descurce în orice situaţie.
f) Interesant era să se descurce oricum.
g) Era adevărat că nu-şi cunoştea prietenii.
h) Adevărat era că nu-şi cunoştea interesul.
i) Adevărul era că întârzia la orele de curs.

TESTE–GRILĂ

1) În versul din poezia lui Macedonski:
„Iar geniu-**i** mare **i**-aproape un mit." care dintre cei doi **i** este verbul copulativ?
a) cel dintâi;
b) cel de-al doilea;
c) niciunul.

2) Care este predicatul din citatul:
„Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era."
a) era vrednic;
b) era vrednic şi cu bunătate;
c) era om.

3) Stabiliţi felul predicatului din propoziţia:
„Pe deal este o cetate":
a) predicat nominal „este o cetate";
b) predicat nominal „este pe deal";
c) predicat verbal „este";

Scanned with OKEN Scanner

4) Dar în propoziţia: „Este mare grabă peste tot“ predicatul este:
a) este mare – predicat nominal;
b) este grabă – predicat nominal;
c) este – predicat verbal;

5) În enunţul: Cronicarul ajunsese **un deschizător de drumuri** al literaturii originale.
– cuvintele **un deschizător de drumuri** au rolul de:
a) complement direct;
b) nume predicativ;
c) complement circumstanţial de mod;

6) Prin ce parte de vorbire este exprimat numele predicativ din enunţul: La bătrâneţe ajunse *un coate-goale*.
a) substantiv + adjectiv;
b) adverb de mod;
c) locuţiune substantivală.

7) Precizaţi felul predicatului din propoziţia:
„Şi nu-i ieşea din gură nici un cuvânt.“
a) predicat nominal;
b) predicat verbal exprimat prin verbul negativ „nu ieşea“;
c) predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală „nu-i ieşea din gură nici un cuvânt“ (nu rostea, nu vorbea).

8) Precizaţi din ce este alcătuit enunţul următor:
„Lenea-i pentru trântori, munca pentru harnici, iar lupta pentru cutezători.“
a) dintr-o propoziţie dezvoltată;
b) din trei propoziţii principale aflate în raport de coordonare diferit;
c) din două propoziţii (a doua introdusă prin conjuncţia adversativă **iar**).

9) Care este numele predicativ al verbului „a fi“ din propoziţia: „Mi-e inima de atâta suferinţă sângerândă.“
a) e inima;
b) e de suferinţă;
c) e sângerândă;

10) Predicatul verbal atribuie subiectului:
a) o acţiune şi o stare;
b) o acţiune şi o caracteristică;
c) o stare şi o caracteristică;
d) o acţiune, o stare şi o caracteristică.

11) Stabiliţi valorile stilistice ale predicatului verbal şi nominal sau ale numelor predicative în ordinea în care sunt prezentate:
– „Vântul fruntea-şi descreţeşte“
– „Grădina e-o poamă dulce“
– „Prin vulturi vântul viu vuia“
– „Văzduhu-i aspru, greu şi argintat“

Scanned with OKEN Scanner

a) epitet, comparaţie, personificare, repetiţie;
b) onomatopee, metaforă, repetiţie, epitet;
c) personificare, comparaţie (metaforă), onomatopee, epitet;
d) personificare, epitet, onomatopee, comparaţie.

12) În enunţul: „Eram să cad pe scări" formularea enunţului şi acordul predicatului „a fi" cu subiectul verbului următor „să cad" este:
a) corect pentru că „a fi" este verb independent;
b) incorect pentru că „a fi" are valoare impersonală invariabilă;
c) corect pentru că se referă la subiectul celei de a doua propoziţii.

13) În enunţurile date:
a – Vărul şi sora lui studiase pianul.
b – Un român sau un francez pot să se înţeleagă uşor folosind cuvinte de origine romanică,
acordul predicatului cu subiectul este corect:
a) în ambele enunţuri;
b) corect, în primul şi incorect în al doilea;
c) incorect în primul şi corect în al doilea.

14) Acordul prin atracţie din propoziţia:
„Fumatul şi abuzul de medicamente poate duce la îmbolnăvirea organismului" este:
a) incorect;
b) corect pentru că acordul se face cu ultimul subiect;
c) corect pentru că substantivele prin care sunt exprimate subiectele se află la numărul singular.

15) Cum este corect: „Şase sute de lei este o sumă oarecare" sau „Şase sute de lei sunt o sumă oarecare":
a) prima variantă e corectă;
b) a doua variantă e corectă;
c) ambele variante sunt folosite, dar a doua ar trebui să fie corectă.

16) În fraza: „Rămâne/ cum am stabilit"./
subordonata introdusă prin adverbul relativ **cum** este:
a) predicativă;
b) circumstanţială de mod;
c) subiectivă.

17) Stabiliţi felul propoziţiilor din fraza delimitată:
„Ceea ce doreşte/ este/ să plece în vacanţă"./
a) predicativă, principală, subiectivă;
b) subiectivă, principală, predicativă;
c) subiectivă, predicativă, principală.

18) În fraza: „Bine este/ când omul ştie carte". – subordonata introdusă prin adverbul relativ **când** este:

Scanned with OKEN Scanner

a) circumstanţială de timp;
b) predicativă pe lângă verbul copulativ „a fi";
c) subiectivă.

19) Precizaţi felul subordonatei din fraza:

„Se poate crede[1]/ că inspiraţia de geniu înseamnă întotdeauna[2]/ *ce e foc sacru.*[3]/

a) predicativă;
b) atributivă;
c) subiectivă.

RĂSPUNSURI – TESTE GRILĂ

1. b; 2. c; 3. c; 4. c; 5. b; 6. c; 7. c; 8. b; 9.c; 10. a; 11. c; 12. b; 13. b; 14. a; 15. c; 16. c; 17. b; 18. c; 19. a.

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL
ŞI SUBORDONATA ATRIBUTIVĂ

Partea secundară a propoziţiei care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (adică orice parte de vorbire cu valoare de substantiv) şi răspunde la întrebările: ***care?, ce fel de?, (al, a, ai, ale) cui?, câţi, câte?.***

- ex. „Amintiri *crâncene* răscoliră deodată mintea şi sufletul lui Tudor".
  (ce fel de amintiri?) (M. SADOVEANU)
  „Rămăşiţele *templelor*... dau şi astăzi puternică dovadă de cultură".
  (ale cui rămăşiţe?) (N. BĂLCESCU)
  „Ancheta ţinu *vreo două* ceasuri bune". (câte ceasuri?)
  (L. REBREANU)
  „Frigul, *scriitor pe geamuri*,
  Cu zăpezile se joacă". (care frig?)
  (D. ZAMFIRESCU)

TRĂSĂTURI:

1. Atributul reprezintă partea de propoziţie secundară, deosebit de importantă, care întregeşte comunicarea, adăugându-i de cele mai multe ori valori expresive.
2. Atributul se defineşte după partea de vorbire prin care este exprimat (adjectival, substantival, pronominal, verbal, adverbial).

CLASIFICAREA ATRIBUTULUI

I. **După modul** în care precizează obiectul determinat:
   1. **Atributul de identificare:**
   - ex. Omul *acesta* mi-a salvat viaţa.
   2. **Atributul de calificare:**
   - ex. „Şi cerul se dezbracă de *viforoşii* nori". (GR. ALEXANDRESCU)

II. **După aspectul relaţiei** cu elementul determinat:
   1. **Atribut izolat:**
   - ex. „Ion, *vizitiul*, îşi încercă biciul pe spinarea noastră". (CEZAR PETRESCU)
   2. **Atribut neizolat:**
   - ex. Calul *de dar* nu se caută la dinţi. (Proverb)

III. **După formă:**
   1. **Atribut adjectival**
   2. **Atribut substantival**
   3. **Atribut pronominal**

Scanned with OKEN Scanner

4. **Atribut verbal**
5. **Atribut adverbial**
6. **Atribut interjecţional**

1. ATRIBUTUL ADJECTIVAL

Este cel mai frecvent tip de atribut întâlnit în comunicare şi este exprimat prin adjective propriu-zise sau prin alte părţi de vorbire cu valoare de adjective. Atributul adjectival ***se acordă cu substantivul determinat în gen, număr şi caz.*** *El poate sta după substantiv sau în faţa acestuia şi poate fi exprimat prin:*

a) adjectiv propriu-zis la orice grad de comparaţie;

• ex. „Stăpână-sa avea inima **cea mai bună**". (G. GALACTION)

„Să fi văzut pe **neobositul** părinte cum umbla prin sat". (I. CREANGĂ)

b) numeral cu valoare adjectivală:

• ex. „...**cele dintâi** raze ale soarelui se topiră în ochii **celor doi** îndrăgostiţi".
(EMIL GÂRLEANU)

c) verb la participiu cu valoare adjectivală:

• ex. „Eroic este astăzi copilul **cel pierdut**". (M. EMINESCU)

d) verb la gerunziu acordat cu substantivul determinat:

• ex. „...neguri **fumegânde** pluteau în văzduhul adânc al văilor".
(C. HOGAŞ)

e) adjective pronominale:

• ex. „**Însuşi** împăratul îi dădu pe fiica cea mai mică de soţie".
(P. ISPIRESCU)

„E ca durerea **mea** s-o-mpac
Înseninându-mi gândul". (M. EMINESCU)

„Puneau la cale ca **ce** rost să-i facă fetei **ăsteia**". (I.L. CARAGIALE)

VALORILE ATRIBUTULUI ADJECTIVAL

a) indicarea calităţii
„Zori de ziuă se revarsă peste **vesela** natură". (V. ALECSANDRI)

b) indicarea originii
„Şi le aşterne în calea reginei **dunărene**". (M. EMINESCU)

c) valoare stilistică de epitet, epitet-hiperbolă, epitet-metaforă, etc.
„...Că simt suflarea ta **divină**". (G. COŞBUC)
„...sub ocrotirea **oarbă** a nopţii îşi dezlănţuiră asupra pământului **îngrozit** furia lor **prăpăditoare**".
(C. HOGAŞ)

d) „... în **cuibar rotind** de ape peste care luna zace." (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

2. ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL

Este atributul exprimat prin substantive la genitiv, acuzativ, dativ sau nominativ.

FELURILE ATRIBUTULUI SUBSTANTIVAL

a) *atributul substantival în genitiv* – se află cu întrebările: **(al, a, al, ale) cui?** şi poate sta după/sau înaintea substantivului determinat.

• ex. „Puterile **adâncului** se trezirăde pretutindeni". (C. HOGAŞ)
„Şi-**ale valurilor** mândre generaţii spumegate". (GR. ALEXANDRESCU)

b) *atributul substantival cu prepoziţie* (în acuzativ) – se află cu întrebarea **care?** şi se leagă de substantivul determinat prin prepoziţiile acuzativului.

• ex. „Prevestind un soare dulce **cu lumină** şi **căldură**".

c) *atributul substantival în dativ* (determină un substantiv nearticulat) – **care (cui?)**

• ex. „Preot **deşteptării** noastre, semnelor vremii profet". (M. EMINESCU)
Vară **mamei** mele este Alexandra.

d) *atributul substantival apoziţional* (apoziţia) – se află cu întrebarea **care?** şi se pune între virgule sau linii de pauză –

✓ ***Apoziţia** este un cuvânt care stabileşte un raport de **echivalenţă** cu termenul la care se referă. Ea poate determina un substantiv sau un pronume şi se încadrează în atributul substantival. Când echivalenţa nu se stabileşte faţă de substantiv sau pronume, ci faţă de alţi termeni, ea depăşeşte statutul atributului.*

Apoziţia este atributul substantival pus de obicei, în cazul nominativ, dar care poate prelua şi forma termenului determinat cu care este echivalentă.
(Vezi „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ " – Rodica Bogza-Irimie)

• ex. L-am cunoscut pe fratele tău, **Sorin**. (e în nominativ)
L-am cunoscut pe fratele tău, **pe Sorin**. (e în acuzativ)
Ea poate sta pe lângă:

– un substantiv în nominativ:

• ex. Mezinul, **Alexandru**,... îşi contenise de multă vreme pornirile".
(M. SADOVEANU)

– un pronume în nominativ:

• ex. Tot ei, **născocitorii**, au inventat şi avionul.

– un subtantiv în acuzativ:

• ex. „L-am revăzut pe amicul meu, **Ion Ghica**, înaintea întâlnirii cu sultanul".
(V. ALECSANDRI)

– un substantiv în genitiv:

• ex. „...se trăgea îndărăt dinaintea mântuitorului Vienei, **regele Sobieski**".
(cit. din GLR) – (N. BĂLCESCU)

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ În construcţii speciale, apoziţia poate determina un verb, un adverb sau o propoziţie. Aceste construcţii de tip aparte sunt categorii intermediare între atribut şi complement neclarificate încă suficient.

• ex. L-am văzut bătându-l, **adică pedepsindu-şi**, copilul.
Aici, **lângă Bucureşti**, se află pădurea Băneasa.
Nici bunicile nu sunt uitate de ceea ce este firesc omului: **nici de boală, nici de moarte**.

✓ Apoziţia poate fi:

– **simplă:** Gruia, **Novacul**, era din neamul vitejilor.

– **dezvoltată:** „Era casa lui Dănilă, **starostele ciobanilor din partea locului, venetic de pe plai, dar mare baci la bătrâneţe**". (G. GALACTION)

✓ În analiza sintactică a propoziţiei, întreaga construcţie formează un tot semantic, ca o singură parte de propoziţie/ **Elementele unei apoziţii dezvoltate se pot analiza şi separat.**

✓ Apoziţia poate avea diferite valori:

– indică însuşirea (caracteristica):
• ex. Şi moşul, **un zgârie-brânză**, nu cumpăra mai nimic.

– indică proveniența:
• ex. Joe, **americanul**, a venit la Bucureşti.

– indică numele:
• ex. Bunicul său, **Georgescu Siseşti**,...

– indică profesia:
• ex. Alexandru, **arhitectul**,...

– indică denumirea simbolică:
• ex. Dan, **căpitan de plai**,...

– indică denumirea comparativ-metaforică:
• ex. Cichindeal, **gură de aur**; Mumulean, **glas cu durere**

e) *atributul exprimat prin locuţiune substantivală*

• ex. Ziua **părerilor de rău** a trecut de mult timp.
Faima **de deschizător de drumuri** în aeronautică îi aparţine lui Henri Coandă.

3. ATRIBUTUL PRONOMINAL

Cunoaşte aceleaşi tipuri ca şi cel substantival, dar se deosebeşte de acesta prin frecvenţa lui mai redusă.

a) *atribut pronominal în genitiv* (exprimat prin pronumele personal, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, etc.)

• ex. „Şuieram l-**a ei** chemare". (M. EMINESCU)
„N-ar fi ochii **nimănui**
Dulci ca ochişorii **lui**". (V. ALECSANDRI)

Scanned with OKEN Scanner

b) *atribut pronominal în dativ* (dativul posesiv) care poate apărea:
– **pe lângă un substantiv** (faţa-**i** nemângâiată; privirele-**i** tulburi; surâsu-**ţi** blajin)
– **pe lângă adjectivul determinant al unui substantiv** (măreaţa-**i** înfăţişare; nesigura-**i** origine; profunda-**i** tristeţe)
– **pe lângă un verb în dependenţă cu substantivul** (să-**şi** caute mama; tristă **le**-a fost soarta; luându-**i** averea)
c) *atribut pronominal în acuzativ* (se construieşte cu prepoziţiile: **dintre, ca, spre**)
• ex. O fată **ca tine** nu mai găsesc.
„Nu mă pun eu cu unul **ca dumneata**". (M. SADOVEANU)
„Un sultan **dintre aceia**, ce domnesc peste vreo limbă."
(M. EMINESCU)
Plecarea **spre voi** mi-a fost interzisă.
d) *atribut pronominal apoziţional*
• ex. Un copil bun, **unul dintre premianţi**, este Alexandru.

OBSERVAŢII:
✓ Atributul pronominal poate sta după substantiv sau înaintea lui.
• ex. De-**a lui** laudă e plină orice gură.
✓ Este folosit cu valoare stilistică:
• ex. „Oşteni **ca noi** se mai găsesc; voievod **ca măria-ta**, ba". (cit. din GLR)
(M. SADOVEANU)

4. ATRIBUTUL VERBAL

Atributul verbal este exprimat prin verbe la moduri nepersonale:
a) *prin verb la infinitiv*
• ex. „...în el bucuria **de a trăi** nu coboară şi nu urcă parcă de loc..."
(M. PREDA)
b) *prin verb la gerunziu neacordat*
• ex. „...Şi bunica vedea adesea lumini **strălucind** în pervazul florilor".
(B. DELAVRANCEA)

ATENŢIE!!: Verbul la gerunziu nu este acordat cu substantivul determinat şi prin aceasta se deosebeşte de atributul adjectival.

c) *prin verb la supin*
• ex. „Voinicul avea paloş **de lovit** şi cal **de priponit.**" (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

5. ATRIBUT ADVERBIAL

Atributul adverbial, după cum arată însuşi numele lui, se exprimă prin:

a) *adverbe fără prepoziţii*

• ex. Venirea lui **aici** mi-a adus bucurie.

b) *adverbe cu prepoziţii*

• ex. Munţii **de primprejur** erau înconjuraţi de ceaţă.
Ziarul **de azi** este interesant.

c) *locuţiuni adverbiale*

• ex. Revederea **din când în când** este plăcută.

6. ATRIBUTUL INTERJECŢIONAL

Atributul care determină un substantiv şi se exprimă prin interjecţii care imită zgomote din natură.

• ex. Zgomotul „**lipa-lipa**", pe scări, a trezit toţi locatarii.

PRECIZĂRI: Categoriile speciale de atribute izolate sunt:

a) *atributul circumstanţial* – care exprimă odată cu caracterizarea obiectului determinat şi o idee circumstanţială referitoare la predicat; se desparte prin virgulă de regent; el se grupează întotdeauna cu substantivul (pronumele).

• ex. **Încântat de armonia familiei**, tata se culcă liniştit.
El, **sârguincios**, dădea sfaturi tuturor.
(El este sârguincios/ dădea sârguincios sfaturi)
Caisul, **speriat** de bătaia vântului, se zbătea în neştire.
(Caisul este speriat/ se zbătea speriat)

b) *atributul descriptiv* (necircumstanţial – care nu se referă la predicatul propoziţiei, ci descrie substantivul determinat)

• ex. Vântul, **nebun şi zăpăcit** ca un titirez, începu a întoarce frunzele pe dos.

TOPICA ATRIBUTULUI

1. **Atributul adjectival şi cel substantival genitival** stau după termenul determinat sau îl precede.
   • ex. „Femeile aveau broboadă **cafenie**." (M. SADOVEANU)
   „S-a lăsat pe pământ **întâia** căldură." (AL. SAHIA)
   „Nu semănau **amândouă** surorile." (AL. VLAHUŢă)
   „**Ale turnurilor** umbre peste unde stau culcate."
   (GR. ALEXANDRESCU)
2. **Atributele substantivale prepoziţionale, apoziţionale, verbale, adverbiale şi interjecţionale**, în general, stau după substantivul determinat.
   • ex. Codrul **de aramă**; Ionescu, **învăţătorul**; Plăcerea **de a citi**; Maşina **de tuns**; Ţipătul **de hap-hap**;

Scanned with OKEN Scanner

PUNCTUAŢIA ATRIBUTULUI

– Atributul adjectival aşezat după substantiv sau înaintea lui **nu se desparte** de acesta prin virgulă.

– Situaţia este identică şi pentru atributele substantivale, pronominale, verbale sau adverbiale.

– **Se despart** prin virgulă atributele „în lanţ" (enumerate) care determină acelaşi substantiv.

• ex. Copilele bune, harnice şi ascultătoare sunt apreciate.

– Atributele de calificare sau de identificare sunt atribute neizolate (necesare comunicării), care **nu se despart** prin virgulă de regentul lor.

– Atributele circumstanţiale, descriptive, ca şi apoziţia simplă sau dezvoltată sunt atribute izolate (explicaţii suplimentare), de aceea, întotdeauna, **se despart** prin virgulă şi prin linii de pauză de substantivul determinat.

• ex. Eminescu, **poetul nepereche al românilor**, s-a născut în 1850.

De aici începe legenda – **o poveste neuitată în negura timpului** – despre domnia lui Ţepeş Vodă.

ACORDUL ATRIBUTULUI CU SUBSTANTIVUL DETERMINAT

– Aributul adjectival se acordă cu substantivul determinat în gen, număr şi caz.

• ex. Era o zi **caldă şi luminoasă.**

Culorilor **rubinii** ale toamnei le zâmbea soarele **jucăuş** din livadă.

Acordul în caz

• ex. Deasupra mesei **rotunde** se află o mică bibliotecă.

– Acordul e mai greu de făcut atunci când între substantiv şi atributul lui sunt intercalate alte cuvinte. Atributul poate să rămână în nominativ, dacă poate fi echivalentul unei propoziţii atributive.

• ex. Părerea unei colege de clasă din şcoala generală, **învăţată** să şi-o exprime oricând, era interesantă.

(colega/ care era învăţată)

– Unerori se întâlneşte un acord greşit al unui atribut adjectival cu un atribut substantival care determină acelaşi substantiv.

• ex. Propoziţiile cu topica cuvintelor **inversate** se analizează mai greu. (corect topica inversată)

Acordul în gen şi număr:

– Când atributul precede două substantive, acordul se face cu cel din imediata apropiere.

• ex. Am primit scrisoarea de la un **bun** prieten şi camarad de armată.

– Când atributul care determină două substantive este exprimat printr-un adjectiv pronominal posesiv, el se acordă cu cel pe lângă care stă:

• ex. Verişorul şi verişoara **mea** sunt în vacanţă.

– Când un substantiv e determinat de mai multe atribute adjectivale, substantivul capătă forma de plural.

• ex. Limbile **franceză, spaniolă** şi **italiană** fac parte din aceeaşi familie romanică.

Scanned with OKEN Scanner

VALOAREA STILISTICă A ATRIBUTULUI

1) Atributele adjectivale exprimate prin adjective propriu-zise sau prin participiu cu valoare adjectivală pot avea valoarea stilistică de epitet (ornant sau apreciativ) – **vezi atributul adjectival**

• ex. „Soarele îşi cumpănea pe albastrul **şters** al adâncurilor discul său **alb** de lumină **topită**." (C. HOGAŞ)

2) Atributele substantivale prepoziţionale precedate de adverbele comparative: *ca* şi *cât* au de cele mai multe ori valoarea unei comparaţii. (Uneori comparaţia se îmbină cu epitetul).

• ex. „Codrii uriaşi, **ca o mână de vreascuri netrebnice**, se zvârcoleau neputincioşi." (C. HOGAŞ)

3) Alteori atributele substantivale intră în componenţa unei metafore simbolice:

• ex. Eu nu strivesc corola **de minuni** a lumii.

PRECIZĂRI:

1. Un substantiv poate avea două sau mai multe atribute aşezate după el, unele în poziţie enclitică şi altele în poziţie proclitică.

• ex. Venise o primăvară **nouă, însorită** şi **plină** de speranţe.
Venise o **nouă** şi **frumoasă** primăvară **cu ademenitoare speranţe**.

2. Un atribut poate determina două sau mai multe substantive aflate în raport de coordonare.

• ex. Am cules merele, perele şi prunele **coapte** pentru dulceaţă.

3. În propoziţia dezvoltată putem avea atribute în lanţ, dacă unele dintre atribute sunt exprimate prin substantive.

• ex. Parfumul **florilor din grădina vecinului de alături** este pătrunzător.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Propoziţia atributivă îndeplineşte funcţia de atribut al unui substantiv sau al unui înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) din propoziţia regentă. Subordonata atributivă are aceleaşi întrebări ca şi atributul.

• ex. „Dapix,/ **ce era rege în vremea aceea peste geţi**,/ era un om nu prea înalt"./ (AL. MITRU)

„Mi-a dat un sfat/ **căruia i-am ghicit resortul interior**"./ (CAMIL PETRESCU)

„Sunt momente/ **când fiinţa noastră... se pierde în nemărginitul tot al lucrurilor....**"/ (C. HOGAŞ)

Subordonata atributivă se realizează prin dezvoltarea unui atribut.

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL	DEZVOLTAREA ATRIBUTULUI ÎN SUBORDONATA ATRIBUTIVă
Ziua **bună** se cunoaşte de dimineaţă.	Ziua[1]/ **care este bună**[2]/ se cunoaşte de dimineaţă.[1]/
Data **naşterii** se sărbătoreşte în fiecare an.	Data[1]/ **când te-ai născut**[2]/ se sărbătoreşte în fiecare an.[1]/
Satul **natal** este întotdeauna cel mai frumos.	Satul[1]/ **unde te-ai născut**[2]/ este întotdeauna cel mai frumos.[1]/
Ziarul **de mâine** poate va fi mai interesant.	Ziarul[1]/ **ce apare mâine**[2]/ poate fi mai interesant.[1]/

Verificarea atributivei se face prin înlocuirea ei cu un atribut. (contragerea)

SUBORDONATA ATRIBUTIVĂ	ATRIBUTUL
În casa[1]/ **în care am copilărit**[2]/ trăiesc bunicii.[1]/	În casa **copilăriei** mele trăiesc bunicii.
Ideea[1]/ **că vom pleca în excursie**[2]/ mă bucură.[1]/	Ideea **plecării** în excursie mă bucură.
A venit vremea[1]/ **să recapitulez toată materia.**[2]/	A venit vremea **recapitulării materiei.**
Poarta[1]/ **care este făcută din fier**[2]/ este mai rezistentă.[1]/	Poarta **de fier** este mai rezistentă.

Subordonata atributivă se introduce prin:

a) *pronume relativ-interogative*: **care, ce, cine (cui), de** cu valoare de pronume relativ

- ex. Omul poartă cu el amintiri[1]/ **de care se simte legat cu sufletul.**[2]/
  Floarea aceea[1]/ **de-i zice mătrăgună**[2]/ este bună ca medicament.[3]/
  „Mi-ai da atunci un strop de suflet,[1]/
  Ce din adâncuri îmi răsare...“ [2]/ (O. GOGA)
  „Şi să te usuci de dorul[1]/ **cui ştiu eu!**“ [2]/ (I. CREANGĂ)

b) *adverbe relativ-interogative*: **unde, când, cum, cât** care pot fi precedate de prepoziţii (pe unde, de unde, de când)

- ex. „Caută un loc[1]/ **pe unde să-nnopteze împreună cu ai lui**“.[2]/
  (M. SADOVEAU)
  „Şi-n vremea[1]/ **cât** (când) **s-au cununat**[2]/
  S-a-ntins poporul adunat“.[1]/ (G. COŞBUC)
  Sulcina făcuse o sămânţă[1]/ **cât este boaba de piper.**[2]/
  „Era la ceasul tainic[1]/ **când genii de noapte**
  De la un mal la altul aduc duioase şoapte“.[2]/
  (V. ALECSANDRI)
  Am realizat o compunere[1]/ **cum nici nu m-aşteptam.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE: Adverbul relativ „unde" apare după un substantiv care arată locul, iar „cât" apare după un substantiv care arată cantitatea în cazul propoziţiilor atributive.

c) *conjuncţii:* **că, să, ca... să, dacă** de, mai rar **de să** şi locuţiunile conjuncţionale **până să** (mai rar), **cum că.**

• ex. C udăţenia venea din faptul[1]/ **că ştiau poezia**[2]/ **fără s-o înveţe.**[3]/
„Şi soarele mirat sta-n loc[1]/
Că l-a ajuns şi-acest noroc,[2]/
Să vadă el atâta joc
P-acest pământ!" [3]/ (G. COŞBUC)
Dreptul[1]/ **ca să fii respectat** [2]/ se câştigă prin muncă cinstită.[1]/
Timpul[1]/ **până să vină ai mei** [2]/ mi l-am petrecut cu folos.[1]/
Am să-i scriu o scrisoare[1]/ **de să mă ţină minte** (să mă pomenească).[2]/
Zicala[1]/ **cum că la căderea unei stele moare un om** [2]/ o întâlneşti în folclor.[1]/
Drumul[1]/ până să ajung acasă[2]/ mi s-a părut lung.[1]/

FELURILE SUBORDONATEI ATRIBUTIVE

După natura relaţiei dintre subordonată şi regentă, atributiva poate fi:

1. **neizolată** sau **determinativă** (care aduce o precizare importantă regentei, o determinare absolut necesară comunicării şi *nu se desparte prin virgulă de regenta ei).* Ea poate fi:
   – **de calificare**
   • ex. „Intră în odăiţa caldă[1]/ **unde zăcea bătrâna".**[2]/ (M. SADOVEANU)
   – **de identificare**
   • ex. Nu mai era acum fata[1]/ **pe care o ştiam de mult.**[2]/
2. **izolată** sau **explicativă** (atributiva de acest fel nu mai determină, ci aduce o explicaţie suplimentară care poate lipsi din frază fără ca sensul acesteia să se modifice; fiind izolată *se desparte prin virgulă de regenta ei).*

Atributivele propriu-zise izolate pot fi:

– **descriptive** (necircumstanţiale) – exprimă numai o caracterizare suplimentară a obiectului desemnat de termenul determinat.

• ex. Treceam printr-un sat,[1]/ **unde erau doar câteva case mai arătoase.**[2]/

– **circumstanţiale** – arată tot o caracteristică suplimentară a obiectului, dar exprimă în acelaşi timp un raport circumstanţial faţă de un verb (sau adjectiv) din regentă. (vezi GLR vol. II, pg. 279)

• ex. Copilul,[1]/ **care ştia pozna**[2]/ ce făcuse,[3]/ se temea de consecinţe.[1]/
(se referă şi la substantivul „copilul" dar şi la verbul „se temea" cu nuanţă circumstanţială)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA APOZITIVĂ

Propoziţia apozitivă *se înscrie în rândul atributivelor izolate. „Valoarea fundamentală a propoziţiei apozitive este explicarea, precizarea regentului, cu care din punct de vedere logic stă pe acelaşi plan". (vezi GLR) La nivelul frazei, ea corespunde apoziţiei şi poate determina un substantiv sau un substitut al lui,* ***dar şi un adverb, un verb sau o propoziţie întreagă, prin aceasta deosebindu-se de atributiva propriu-zisă.***

• ex. Mai am o singură *dorinţă*:[1]/ **să te văd cu şcoala terminată.**[2]/
(determină un substantiv)
Problema *asta* e:[1]/ **să faci rost cât mai urgent de bani.**[2]/
(determină un pronume)
Şi gândul meu şi gândul tău se potrivesc:[1]/ **trebuie**[2]/ să terminăm cu bine şcoala.[3]/
(determină o propoziţie)

Propoziţiile apozitive pot fi:
– juxtapuse;
– introduse prin: – adverbele **adică, anume**
– conjuncţiile **că, să, ca să**
– pronumele **ce, ceea ce**.

• ex. Tata avea o vorbă *şi anume*:[1]/ **să nu laşi lucrul de azi pe mâine.**[2]/
Colegul meu avea *o idee*:[1]/ **să participe la un curs de informatică.**[2]/
M-am exprimat *în felul* meu:[1]/ **adică am spus lucrurilor pe nume.**[2]/
Lucrul acesta aş vrea[1]/ să-l ştiu:[2]/ **ce gânduri de vacanţă au colegii mei.**[3]/

Propoziţiile apozitive se recunosc uşor dacă punem înaintea lor adverbele: **adică, anume**, mai ales când acestea nu se află în text. Un semn distinctiv îl constituie **punctuaţia** (virgula, linia de pauză şi **în special două puncte**).

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

Atributivele au următoare topică:
– stau după regente
– sunt intercalate (vezi ex. anterioare)

– **Atributivele neizolate** (determinativele de calificare şi de identificare care sunt necesare comunicării) *nu se despart prin virgulă* de regenta lor.

– **Atributivele izolate** (explicative circumstanţiale şi descriptive) *se despart prin virgulă* de regentele lor, iar cele **apozitive** *prin virgulă, linia de pauză sau două puncte.*

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ Uneori delimitarea propoziţiilor atributive poate fi dificilă, atunci când pronumele relativ „care" este precedat de o prepoziţie sau o locuţiune prepoziţională (deasupra, înaintea, în faţa, în jurul, în preajma, etc.) Pronumele relativ „care" (însoţit de acestea) se va afla în propoziţia atributivă, iar acordul lui se va face corect cu substantivul determinat din regentă.

• ex. Rarăul este muntele[1]/ **în prejma căruia** gravitează o întreagă lume.[2]/

✓ Când pronumele relativ „care" este precedat de un substantiv ce ţine de propoziţia atributivă, delimitarea propoziţiilor se face astfel:

• ex. Un alt munte întrece semeţia Ceahlăului[1]/ **de pe vârful căruia** se vede o privelişte de neuitat.[2]/

✓ Dacă între substantivul regent şi atributiva care-l determină se intercalează alte cuvinte sau o altă subordonată, este necesară *reluarea* regentului, pentru a preciza la care cuvânt se referă atributiva şi pentru evitarea unor confuzii; *înaintea cuvântului reluat se pune virgulă.*

• ex. Citeam **cartea** preferată de Alina, **cartea**[1]/ **pe care am mai descoperit-o în librării.**[2]/

✓ Evitaţi construirea unor atributive introduse prin pronumele relativ „care" de tipul:

• ex. Este un prieten[1]/ **care** nu l-am văzut de ani de zile.[2]/ (incorect)

• Este un prieten[1]/ **pe care** nu l-am văzut de ani de zile.[2]/ - (corect)

(Vezi – „GRAMATICA PRACTICĂ A LIMBII ROMÂNE " – Şt. Popescu)

SCHEMĂ REZUMATIVĂ

DEFINIŢIE: Atributul este partea secundară a propoziţiei care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia,
Răspunde la întrebările: care, ce fel de? (al, a, ai, ale) cui? cât? câţi? câte?

TERMENUL REGENT – substantiv: **oameni** veseli
– pronume: **voi** oamenii
– numeral (cu val. substantivală): **trei** mai mari

Scanned with OKEN Scanner

CLASIFICARE:

I. După modul de precizare a obiectului determinat:

– **atribut de calificare**: cerul **albastru**

– **atribut de identificare**: copilul **acela**

II. După relaţia cu elementul determinat:

– **atribute izolate**: (apoziţional, descriptiv, circumstanţial) – explicative

– **atribute neizolate**: – determinative < de calificare / de identificare

III. După formă:

1. atribut adjectival exprimat prin:

– adjectiv propriu-zis

– părţi de vorbire cu valoare adjectivală (participiu, numeral, adjective pronominale, verb la gerunziu (acordat cu regentul) .

2. atribut substantival:

– genitival (subst. în G. fără prepoziţie)

– prepoziţional (subst. în Ac. şi G. cu prepoziţie sau locuţ. prep.)

– apoziţie (subst. în N sau la cazul cuvântului regent)

– în dativ (determină un substantiv nearticulat)

3. atribut pronominal:

– genitival (pronume la G. fără prepoziţie)

– prepoziţional (pronume la Ac. şi G. cu prepoziţie sau locuţ. prep.)

– apoziţie (pronume la N. sau la cazul cuvântului determinat)

4. atribut verbal exprimat prin:

– verb la infinitiv

– verb la gerunziu (neacordat)

– verb la supin

5. atribut adverbial exprimat prin:

– adverb fără prepoziţie

– adverb cu prepoziţie

– locuţiune adverbială

6. atribut interjecţional exprimat prin interjecţie.

SUBORDONATA ATRIBUTIVĂ: Propoziţia care, la nivelul frazei, îndeplineşte funcţia de atribut al unui substantiv sau înlocuitor al acestuia din propoziţia regentă.

CLASIFICARE:

I. După modul de precizare a obiectului determinat:

– **determinative** < de calificare / de identificare

– **explicative** (descriptive, circumstanţiale, apozitive)

Scanned with OKEN Scanner

II. După aspectul relaţiei dintre subordonată şi regentă:
– **izolate**: explicative (descriptive, circumstanţiale; „apozitive" – sunt speciale)
– **neizolate** (determinative)

EXERCIŢII

1. Subliniaţi toate atributele din următoarele texte:

a) „...iar sub căldura soarelui dătător de viaţă, florile galbene, albastre şi roşii, ca trezite din somn, îşi rădicau încet, către ceruri, potirul lor strălucitor. Un val străveziu ţăsut din fire limpezi de lumină trandafirie şi cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfârşitului, şi imnul tăcerii neturburate se înalţă de pretutindeni, ca o rugă de mulţumire". (C. HOGAŞ)

b) „S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor". (G. TOPÂRCEANU)

c) „Grue, vechiul meu tovarăş, pavăza şi braţul meu
Iaca zorile ce-n neguri le zăream doar tu şi eu
.....
Chinuri? Nu mă tem, în mine, chinuri port cotropitoare,
Le-am cătat tămăduire-n răzbunare-asupra ta,
Dar de ele numai moartea, blânda moarte, m-a ierta". (AL. DAVILA)

d) „Ah! te doare, te răneşte, ţi-e osânda grea şi crudă,
Nu? Dar spune, suflet negru, cuget buimăcit de ciudă
Ca să făptuieşti aceasta, ce duh rău te-a pridídit?"
(„Vlaicu-Vodă" – AL. DAVILA)

e) „O tăcere drăgălaşă urma după aceasta, tăcere ce dovedea o mare câtime de simţire în sânul monetelor, tăcere scumpă şi mult mai glăsuitoare decât însăşi vorba..." (V. ALECSANDRI)

f) „Sunt în ţara noastră, de o parte şi de alta a Carpaţilor, două văi al căror rol a fost hotărâtor în evoluţia societăţii omeneşti de pe aceste pământuri". (GEO BOGZA)

g) „Era pentru noi, corăbierii, ca o zi de sărbătoare, când puteam să gustăm un prânz liniştit, întinşi la umbră, pe iarba verde". (AL. ODOBESCU)

h) „Şi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
.....
Când văzui a lor mulţime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură ne-mpăcată mi-am şoptit atunci în barbă...
.....
Eu nu ţi-aş dori vreodată să ajungi să ne cunoşti,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti". (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

i) „– Ia aici, flăcăule, o scară de coborât pe tăpşanul zmeilor, căci nădejdea de a lupta şi a scăpa lumea de domnia lor, iau sama, că este o faptă de izbutit numai de cel puternic ca tine". (BASME)

j) „Şi Ţintes, cel cu trainic rost
Cu Lia lui sosit a fost
.....
Văzutu-s-a crescând în zări
Rădvan cu mire, cu nănaşi,
Cu socri mari şi cu nuntaşi
Şi douăzeci de fecioraşi
Veneau călări.
Un trandafir în văi părea
Mlădiul trup i-l încingea
Un brâu de-argint, dar toată-n tot
Frumoasă cât eu nici nu pot
O mai frumoasă să-mi socot
Cu mintea mea". (G. COŞBUC)

k) „Aşa numai vom preţui izbânda zilei de azi asupra zilei de ieri – zise împăratul cel înţelept, dar greu de înţeles de cei care îl ascultau". (ANTOLOGIE)

2. Extrageţi atributele din textele anterioare şi răspundeţi la următoarele cerinţe:
– numiţi felul atributelor;
– precizaţi cuvintele pe care le determină;
– arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate.

3. Din aceleaşi texte rezolvaţi cerinţele:
– descoperiţi atributele exprimate prin locuţiuni adjectivale;
– extrageţi apoziţiile din texte şi arătaţi pe cine determină;
– analizaţi sintactic şi morfologic apoziţiile dezvoltate.

4. Descoperiţi valorile stilistice ale atributelor din textele anterioare.

5. Aşezaţi atributele potrivite cuvintelor care sunt determinate de acestea:
a) – Ana,....., şi noi....., ne bucurăm de afecţiunea.....
b) – Am pierdut multe creioane..... Trei,..... le-am cumpărat de la librăria.....
c) – Auzeam în noapte chemarea: .....! când o vietate..... mi-a întrerupt auzul.
d) – În luna....., din cerul..... au început să cadă fulgi.....
e) – Eminescu,....., s-a născut în 1850, în luna..... la data.....
g) – Ziua..... nu se compară cu ziua..... când ai prilejul..... mai bine acum ce n-ai făcut atunci.

6. Reîntregiţi textele literare cunoscute cu atributele potrivite (punctele întrerupte marchează numărul lor).
a) – „Când privesc zilele.....
Mă cufund ca într-o mare.....
Şi în jur parcă-mi colindă..... şi..... primăveri."
b) – „Iar..... ofiţeri sunt hatmanii..... şi....., şi cel..... Ion Sobieski....."

Scanned with OKEN Scanner

c) – Oriîncotro te-ai uita vezi colori....., ca..... curcubeu şi tabloul..... îţi farmecă vederea. Stânci....., munţi..... vârfuri, care mângâie norii, păduri....., lunci....., livezi....., văi....., gârle..... apa lin curge printre câmpiile.....

d) – „Ca un glas..... .....
Sună codrii..... .....;
Ritmic valurile cad,
Cum se zbate-n ropot .....
Apa-n vad."

7. Scoateţi atributele din textele reîntregite şi arătaţi:
   – felul atributelor;
   – pe cine determină;
   – care dintre ele au valoare stilistică (numiţi valorile);
   – identificaţi autorul şi opera.

8. Completaţi spaţiile cu atributele potrivite necesare comentariului literar următor. Verificaţi corectitudinea ideilor exprimate.

Coşbuc a avut intenţia....., ... epopeea satului românesc. Poezia „La oglindă" este o idilă. Ceea ce impresionează în..... poezie este..... percepţia a..... ..... Poetul este un..... comentator al..... ....., al ..... Caracterul..... ..... este izbitor şi în..... timp atrăgător, firesc. Pusă pe note, poezia a devenit cântec..... (Comentariu literar clasa a X-a)

9. Aşezaţi lângă regentele următoare, propoziţiile atributive potrivite.
   a) În frunte mergeau cei doi/ care.....
   b) Turcii nu tăiau decât capetele/ care.....
   c) Mergeau înainte numai oamenii/ ce.....
   d) Numai noi/ care...../ putem/ să vi-l arătăm.
   e) Alpiniştii întâmpină situaţii/ cum.....
   f) Mai jos, în vale, am întâlnit un loc/ unde.....
   g) Vântul/ pe care...../ adusese cu el şi promoroaca.
   h) Ziua/ când...../ rămâne o amintire neştearsă.
   i) În ţara Bârsei se află o privelişte/ cum.....
   j) Ideea/ ca să...../ am pus-o în practică.
   k) Numai atâta aş vrea/ să ştiu anume:/ ce....
   l) Faptul/ că...../ m-a supărat foarte tare.
   m) Şi-n vremea/ cât...../ mi-am terminat compunerea.
   n) Zicala/ cum că...../ am găsit-o în opera lui Anton Pann.
   o) Timpul/ până să...../ l-am petrecut cu folos.
   p) Omul/ care..... / ce făcuse/ se temea de urmări.
   r) Treceam printr-un oraş,/ unde.....

10. Numiţi felul atributivelor construite.
11. Stabiliti punctuaţia atributivelor de la ex. 9.

Scanned with OKEN Scanner

12. Aşezaţi în faţa atributivelor, regentele potrivite (unele pot fi intercalate)
a) ..... *pe care* îl cunosc de mult.
b) ..... *cum* că Eminescu e poetul de geniu.
c)..... *pe care* le caut de mult.
d)..... *al căror* vârfuri n-au putut fi escaladate.
e) ..... *cum* nu e alta pe lume.
f) ..... *unde* mi-am petrecut cei mai frumoşi ani.
g) ..... : *adică* să spun lucrurilor pe nume.
h) ..... *până să* vină părinţii.
i) ..... *să* participe la olimpiadă.
j) ..... *dacă* ne prezentăm la concurs.

TESTE GRILĂ

1. Atributul este partea secundară de propoziţie care determină:
a) numai un substantiv;
b) numai un pronume;
c) un substantiv, un pronume, un numeral sau un adjectiv cu valoare substantivală.

2) Care dintre atribute sunt neizolate:
a) numai cele de calificare;
b) numai cele de identificare;
c) atributele propriu-zise care sunt de calificare şi de identificare.

3. Precizaţi care dintre atribute se despart prin virgulă:
a) numai atributul apoziţional;
b) atributele apoziţionale, descriptive şi circumstanţiale;
c) numai atributele apoziţionale şi circumstanţiale.

4. Un atribut poate determina:
a) numai un substantiv;
b) unul sau două substantive;
c) două sau mai multe substantive aflate în raport de coordonare.

5. Un substantiv poate fi urmat sau precedat:
a) numai de un atribut;
b) de două sau mai multe atribute aşezate după sau înaintea lui;
c) de un atribut aşezat înainte şi altul aşezat după el.

6. În titlul unei cunoscute povestiri sadoveniene „La noi, la Viişoara", substantivul propriu precedat de prepoziţie: „la Viişoara" are funcţia sintactică de:
a) nume predicativ; b) atribut apoziţional; c) complement circumstanţial de loc.

7. Stabiliţi funcţia sintactică a cuvintelor subliniate din citatul:
„Iubirea
E putere *foarte mare.*"
(AL. DAVILA)
a) nume predicativ; b) atribut adjectival; c) complement circumstanţial de mod.

Scanned with OKEN Scanner

8. În citatul: „Auzeam... strigăte de chemare: *hap-haap! hap-haap!* (AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI), interjecţia este:
   a) atribut interjecţional;
   b) complement direct;
   c) interjecţie fără funcţie sintactică;
9. În propoziţia:
„Propoziţiile cu *ordinea cuvintelor inversată / inversate* se analizează mai greu“., acordul corect al atributului cu termenul determinat este:
   a) cu primul cuvânt subliniat;
   b) cu al doilea cuvânt subliniat;
   c) se pot folosi ambele cuvinte.
10. În cazul în care între un substantiv şi atributul lui sunt intercalate alte cuvinte ca în fraza:
Durerea unei mame, de oriunde de pe pământ, *învăţată* [1]/ să şi-o poarte în suflet,[2]/ este demnă de admiraţie.[1]/ atributul „învăţată“:
   a) poate rămâne în nominativ (pentru a nu da naştere unui alt sens nepotrivit substantivului determinat „unei mame“);
   b) trebuie pus în genitiv (ca să se acorde cu substantivul „unei mame“);
   c) sunt admise ambele situaţii.
11. Arătaţi funcţia sintactică a cuvintelor subliniate din versurile eminesciene:
„... răsturnat-ai val-vârtej
Oştile leite-n zale *de împăraţi şi de viteji?“*
   a) atribute substantivale prepoziţionale;
   b) complement de agent;
   c) complemente indirecte.
12. Identificaţi funcţia sintactică a sintagmei subliniate din versurile:
„Sunt toate-ale tale, tu Soare!
Făptură tu dând dimineţii,
Eşti singur fiinţa vieţii“. (G. COŞBUC)
   a) atribut apoziţional;
   b) nume predicativ;
   c) complement direct.
13. În care dintre frazele date se află atributiva:
   1) Este ştiut/ cum că părinţii pot creşte mai mulţi copii.
   2) Ştim cu toţii vorba:/ cum că părinţii pot creşte mai mulţi copii/ dar nu şi invers.
   3) Oricine ştie/ cum că orice istorisire are un sfârşit./
   a) în prima frază;
   b) în a doua frază;
   c) în a treia frază;
14. Precizaţi dacă în fraza:
Era *indicatorul* căutat de excursionişti, *indicator* [1]/ pe care nu-l observaseră la timp.[2]/
reluarea cuvântului regent este necesară:

Scanned with OKEN Scanner

a) este necesară pentru a preciza la cine se referă atributiva;
b) nu este necesară, deoarece repetiţia devine supărătoare;
c) reluarea se poate folosi după dorinţa vorbitorului.

15. Precizaţi delimitarea propoziţiilor din fraza:
Un alt munte apare la orizont de pe crestele căruia se topea zăpada.
a) delimitarea se face înainte de pronumele relativ „căruia" ce stabileşte relaţia dintre regentă şi atributivă;
b) delimitarea se face înainte de substantivul cu prepoziţiile „de pe crestele", deoarece substantivul ţine de propoziţia atributivă;
c) sunt admise ambele delimitări.

16. Ţinând cont de felul atributivelor (izolate sau neizolate), atributiva din citatul:
„Treceau printr-o vâlcică, unde se ridicau abia la faţa pământului cele câteva bordeie..." (M. SADOVEANU)
este:
a) atributivă de calificare; b) atributivă circumstanţială; c) atributivă descriptivă.

17. În versurile eminesciene:
„Mai am un singur dor:[1]/
În liniştea serii
Să mă lăsaţi[2]/ să mor
La marginea mării".[3]/
atributiva este:
a) atributivă descriptivă; b) atributivă apozitivă; c) atributivă circumstanţială.

18. Care dintre atributive se pot introduce prin adverbele *adică, anume*:
a) atributiva apozitivă; b) atributiva circumstanţială; c) atributiva descriptivă.

RĂSPUNSURI – TESTE GRILĂ

1. c; 2. c; 3. b; 4. c; 5. b; 6. b; 7. b; 8. a; 9. a; 10. a; 11. a; 12. a; 13. b; 14. a; 15. b; 16. c; 17. b; 18. a.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL

NOŢIUNI GENERALE

Complementul este partea secundară de propoziţie care determincă un verb (predicativ sau nepredicativ), un adjectiv, un adverb, o interjecţie cu funcţie de predicat.

Complementele se clasifică după ceea ce exprimă ele faţă de termenul determinat:

1. Cine suferă o acţiune – **complement direct**
2. Cui i se atribuie o acţiune, o stare sau o însuşire – **complement indirect**
3. De cine este săvârşită o acţiune pasivă – **complement de agent**
4. În ce împrejurări se săvârşeşte o acţiune sau există o însuşire – **complemente circumstanţiale**

Concluzie: În funcţie de conţinutul complinirii şi de mijloacele proprii de realizare se disting două tipuri de complemente:

1. Complemente *obiective* (directe, indirecte, de agent) – *necircumstanţiale*
2. Complemente *circumstanţiale* (toate tipurile de acest fel)

I. COMPLEMENTELE ŞI PROPOZIŢIILE COMPLETIVE NECIRCUMSTANŢIALE

1. COMPLEMENTUL DIRECT ŞI PROPOZIŢIA COMPLETIVă DIRECTă

***Complementul direct** este partea de propoziţie care determină un verb tranzitiv sau o interjecţie indicând obiectul asupra căruia se exercită o acţiune sau care este rezultatul unei acţiuni. Complementul direct răspunde la întrebările: **pe cine? ce?**.*

- ex. „Oriîncotro te-i uita, vezi **colori** felurite". (N. BĂLCESCU)

„– Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamiţa şi-l zguduie **pe Goe** de mână". (I.L. CARAGIALE)

„Şi nici una, nici două, haţ! **pe ied** de gât"
(citat din GLR) – (I. CREANGĂ)

Complementul direct poate determina:

a) un verb tranzitiv:
- ex. „Şi mam'mare **scoate** din săculeţul ei *un beret*". (I.L. CARAGIALE)

b) o locuţiune verbală:
- ex. **Am băgat de seamă** *reacţia* interlocutorului după scurt timp.

c) o interjecţie cu valoare verbală:
- ex. „**Iată** *judecata* mea. Asta-i". (M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul direct poate fi **exprimat** prin:

1. *substantiv fără prepoziţie:*
   - ex. „Ofiţerii ridicară *săbiile*, soldaţii îşi plecară *armele*". (M. SADOVEANU)
2. *substantiv cu prepoziţie:*
   - ex. „Iar *pe Şoimaru* îl priveau neamurile lui...." (M. SADOVEANU)
3. *pronume fără prepoziţie:*
   - ex. „– *Te* mai doare nasul, puişorule? întreabă mam'mare".(I.L. CARAGIALE)
     „... pun urechea la gura scorburei şi aud *ceva* zbătându-se înăuntru".
     (I. CREANGĂ)
4. *pronume cu propoziţia **pe**:*
   - ex. „– *Pe tine* nu vreau! zice Goe cu humor". (I.L. CARAGIALE)
     Pe nici unul nu-l interesa părerea mea.
5. *numeral:*
   - ex. A primit *douăzeci şi cinci* de creioane colorate.

PRECIZARE: Până la nouăsprezece numeralul care însoţeşte un substantiv îndeplineşte funcţiunea de atribut (Am cumpărat **nouăsprezece** creioane), iar substantivul are funcţia de complement direct. **De la douăzeci în sus**, raportul de determinare se inversează, substantivul are funcţia de atribut, iar numeralul îndeplineşte pe cea de complement. (Vezi numeralul şi funcţiile sintactice)

- ex. Am cumpărat douăzeci de creioane.
  ↓ c.d. ↓ atr.

6. *verb la infinitiv*
   - ex. „Femeile prinseră *a plânge*." (M. SADOVEANU)
7. *verb la gerunziu*
   - ex. Aud *plouând* afară.
8. *verb la supin*
   - ex. „După ce sfârşi *de tăiat* capul năpârcei se îndreptă din şale..."
     (BASME POPULARE)

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

1. Complementul direct stă, de obicei, după cuvântul determinat şi nu se desparte prin virgulă de regentul său.
   - ex. „Nu-mi trebuie **flamuri**
     Nu voi **sicriu** bogat
     Ci-mi împletiţi **un pat**
     Din tinere ramuri". (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

2. El poate sta însă şi înaintea cuvântului determinat de care **nu se desparte** prin virgulă.

• ex. **Vorbe** grele nu-ţi *voi spune*.

3. Când verbul determinat se află la infinitiv sau la conjunctiv, iar complementul direct este exprimat prin pronume personal neaccentuat, scrierea lor se realizează cu ajutorul cratimei.

• ex. Pentru a-**l** convinge i-am spus adevărul.
Doream să-**l** văd fericit.

PRECIZĂRI:

I. Complementul direct *poate fi reluat* prin formele neaccentuate ale pronumelor personale:

a) când este exprimat printr-un **subsbtantiv** comun **articulat** cu articol hotărât şi **stă înaintea regentului.**

• ex. *Ceaiul* **l**-am băut tot.
Pe elevii silitori să-**i** lăudăm.
Revista **o** citesc mai târziu.

ATENŢIE! Când substantivul este nearticulat reluarea nu mai este posibilă.

• ex. Ceai am băut destul.
Revistă nu mai citesc, doar ziar.

b) când complementul direct este exprimat printr-un substantiv propriu sau printr-un pronume precedate de prepoziţia „pe".

• ex. *Pe Dan* **îl** ascult cu plăcere,
Pe ea (aceasta) **o** consider prietenă.

II. Complementul direct *poate fi anticipat* atunci când este exprimat printr-un substantiv sau un pronume (personal accentuat, demonstrativ, nehotărât) în cazul acuzativ şi stă după regent.

• ex. **L**-am felicitat *pe prietenul* tău.
L-am întâlnit *pe el* (pe acesta, pe altul) astăzi.

III. O realizare specială a complementului direct o constituie **complementul intern**, exprimat prin substantive comune în acuzativ fără prepoziţie, care prezintă în structura lor lexicală acelaşi radical cu al verbului determinat sau, prin derivare sinonimică, acelaşi sens.

• ex. Şi-a trăit *traiul*.
Să jucăm *un joc*.

Prin dezvoltarea unui complement intern se pot transforma unele verbe intranzitive în verbe tranzitive. (vezi în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Ion Diaconescu)

IV. ATENŢIE! Prepoziţia „pe" este folosită în faţa complementelor directe, dar cu aceeaşi prepoziţie se pot construi şi alte complemente.

Scanned with OKEN Scanner

În exemplele:
Cheamă **pe el** şi **pe acela** de colo.
(complementele directe pot fi anticipate)
Cheamă-*l pe el.*/ Cheamă-*l pe acela de colo.*
Dacă anticiparea nu este posibilă, atunci nu este complement direct.
• ex. Am pus haina **pe el**. (compl. circ. de loc)

PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Propoziţia completivă directă este propoziţia care, în planul frazei, corespunde unui complement direct. Ea răspunde la întrebările complementului direct: **pe cine? ce?**

• ex. „– Am întâlnit[1]/ **pe cine nu gândeşti, măria ta...[2]/"** (BASMĖ)
„Tu-n loc de adevăr să spui[1]/
Că n-ai de mine ştire[2]/
Că n-am fost la un regiment,[3]/
Dar spune-le[4]/ **ce-ţi place."[5]/** (G. COŞBUC)

Dezvoltarea complementului direct în propoziţia completivă directă se realizează astfel:

COMPLEMENT DIRECT	PROP. COMPLETIVĂ DIRECTĂ
A visat **un vis** frumos.	A visat[1]/ **ce l-a fermecat în copilărie.[2]/**
El ştia **rezultatul** problemei.	El ştia[1]/ **că problema are un rezultat.[2]/**
L-a întâlnit **pe prietenul** uitat de mult.	L-a întâlnit[1]/ **pe cine nu se aştepta.[2]/**
El ştie bine **locul** copilăriei.	El ştie bine[1]/ **unde a copilărit.[2]/**

Contragerea propoziţiei completive directe printr-un complement direct este mijlocul sigur de verificare.

PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ	COMPLEMENTUL DIRECT
Nu mi-a spus[1]/ **ce s-a discutat astăzi.[2]/**	Nu mi-a spus **nimic.**
Nu ştia[1]/ **unde-şi va întâlni colegul.[2]/**	Nu ştia **locul** întâlnirii.
I-a precizat[1]/ **când să vină acasă.[2]/**	I-a precizat **venirea** acasă.

** Ca şi complementul direct, propoziţia completivă directă **poate determina**:

a) **un verb tranzitiv** din regentă (personal sau nepersonal):
• ex. „Oamenii *spun* adesea[1]/ **că-n ţări civilizate**
Este egalitate.[2]/ (GR. ALEXANDRESCU)
„Şi-atunci Harap Alb se înfăţoşază înaintea împăratului Roş, *spunându-i*[1]/ **de unde a venit.[2]/**
(I. CREANGĂ)

b) **o locuţiune verbală tranzitivă;**
• ex. „De la o vreme, însă, *băgai de seamă*[1]/ **că... ele, în schimb, habar n-aveau de existenţa persoanei mele..."[2]/**
(C. HOGAŞ)

Scanned with OKEN Scanner

c) **o interjecţie cu valoare verbală tranzitivă;**
• ex. „*Iaca* [1]/ **ce-mi scrie frate-meu.**[2]/“ (I. CREANGĂ)

OBSERVAŢIE: Interjecţiile determinate de o propoziţie completivă directă sunt: **iată, iacă, uite.**

** Propoziţia completivă directă **se introduce prin:**
a) conjuncţiile: **ca, să, ca... să, dacă, de** şi locuţiunea conjuncţională: **cum că.**
• ex. „De azi încolo... să ştii[1]/ **că eu sunt mai mare.**“[2]/ (L. REBREANU)
„Ghiţă dorise numai[1]/ **să-l întrebe în taină...**“[2]/ (I. SLAVICI)
„Aş fi dorit[1]/ **ca bisericuţa din Răzoare să-mi iasă înainte mai curând.**“[2]/ (G. GALACTION)
„Împăratul nu vrea[1]/ **să ştie**[2]/ **de-s mari puterile zmeului**[3]/ **şi dacă acesta este ajutat de fraţii lui mai puternici.**“[4]/ (ANTOLOGIE)
„Înţelege[1]/ **cum că l-au deşteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase.**“[2]/ (G. GALACTION)

b) pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărât: **care, cine, ce, cât, oricine, oricare, orice, oricât,** folosite singure sau precedate de o prepoziţie.
• ex. L-a întrebat[1]/ **pe cine iubeşte mai mult dintre ai săi.**[2]/
„El mergea iute ştiind[1]/ **cât are de mers până la palatul Gheonoaiei.**“[2]/ (BASME)
Întotdeauna profesorul ştia[1]/ **care este atent**[2]/ şi ce probleme îl frământă.[3]/
„Orice o fi,[1]/ plăteşte bărbatu-meu...“ [2]/ (I. L. CARAGIALE)

c) adverbe relativ-interogative, folosite singure sau precedate de o prepoziţie: **unde, încotro, când, cum.**
• ex. „Sultănica nu ştia[1]/ **unde merge**[2]/ **şi încotro s-o apuce.**“ [3]/ (I. SLAVICI)
„Nu ştiu[1]/ **cum se face,**[2]/ că mă spariu de creasta ei cea rotată.[3]/“ (I. CREANGĂ)
„Meştere, voi afla[1]/ **când ţi-i voia**[2]/ să-mi faci puiul din aur.“ [2]/ (ANTOLOGIE)

TOPICA COMPLETIVEI DIRECTE:

1. În mod frecvent, completivele directe stau după termenul regent.
• ex. Aflase de curând[1]/ **că prietenul lui nu reuşise la examen.**[2]/

2. Completiva directă, la fel ca şi complementul direct, poate fi anticipată şi, în acest caz, ea urmează regentei.
• ex. Fratele meu **îl** respectă[1]/ **pe cine îl ajută mai mult.**[2]/

Când vorbitorul doreşte să accentueze ideea exprimată de subordonata completivă directă, o poate aşeza înaintea regentei.
• ex. **Ce-ai semănat,**[1]/ să culegi acum.[2]/
Când se va întoarce,[1]/ **asta** n-o mai ştiu.[2]/

3. De asemenea, completiva direcată poate fi reluată. Reluarea ei este obligatorie atunci **când precedă regenta** şi aceasta este introdusă printr-un pronume relativ însoţit de prepoziţie.
• ex. **Pe câţi oprea,**[1]/ **îi** întreba de fiul său.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Când completivele directe sunt introduse prin conjuncţia „că", reluarea lor (mai rară) se face cu ajutorul pronumelui personal „o" cu valoare neutră. Şi în această situaţie ele stau înaintea regentei.

• ex. **Că eşti cultivat,**[1]/ **o** ştie oricine.[2]/

PUNCTUAŢIA:

a) Când se află după regentă, completiva directă nu se desparte de aceasta prin virgulă.

b) Dacă este aşezată înaintea regentei, completiva directă se desparte de aceasta prin virgulă.

• ex. **Ce poţi face azi,**[1]/ să nu laşi pe mâine.[2]/

PRECIZĂRI:

1) Propoziţia completivă directă poate avea ca regent un verb la mod nepersonal aflat în regentă. În acest caz, completiva directă este intercalată între elementele regentei şi se recomandă multă atenţie în delimitarea frazei.

• ex. Văzând eu,[1]/ **că numele meu nu figurează printre premianţi,**[2]/ m-am întristat.[1]/

2) Unele verbe ca: *a anunţa, a ruga, a sfătui, a întreba* etc. cu dublă valenţă tranzitivă pot fi determinate de două propoziţii completive directe.

• ex. Sfătuiesc[1]/ **pe cine m-a întrebat**[2]/ **să ţină cont de explicaţia mea.**[3]/

Dacă seria de verbe mai sus menţionată se află la diateza pasivă, atunci una dintre completivele directe devine subiectivă.

• ex. Cine m-a întrebat[1]/ este sfătuit[2]/ **să ţină cont de explicaţia mea.**[3]/
1. SB; 2. PP; 3. CD.

3) Când propoziţiile completive directe se află „în serie", (având aceeaşi regentă) şi sunt legate prin conjuncţii identice, elementele introductive se pot repeta înaintea fiecărei propoziţii sau numai înaintea primei propoziţii, în celelalte subînţelegându-se.

• ex. Prietena mea mi-a spus[1]/ **că** vine la mine[2]/ **că** vom rezolva toate problemele din culegere[3]/ şi... vom avea timp şi pentru un film.[4]/

4) Nu confundaţi completiva directă cu propoziţia subiectivă datorită întrebării comune „ce?". Revizuiţi ce anume **cere** subiectiva şi aveţi în vedere că, întotdeauna, în regenta completivei directe există un subiect chiar dacă acesta este neexprimat.

• ex. Comparaţi:
Noi n-am ştiut[1]/ **că veniţi.**[2]/ (C. D.)
Nu s-a ştiut[1]/ **că veniţi.**[2]/ (SB)
S-a aflat[1]/ **când treceţi pe la noi.**[2]/ (SB)
Am aflat[1]/ **când treceţi pe la noi.**[2]/ (C. D.)
(noi am aflat – subiect inclus)

Scanned with OKEN Scanner

2. COMPLEMENTUL INDIRECT ŞI PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Complementul indirect *este partea secundară de propoziţie care desemnează obiectul căruia i se atribuie o acţiune, o însuşire sau o caracteristică. Răspunde la întrebările:* ***cui?, de ce?, de cine?, de la cine?, de la ce?, la cine?, la ce?, despre cine?, despre ce?, pentru ce?, pentru cine?,***

TRĂSĂTURI:

1) Se deosebeşte de complementul direct prin natura diversă a termenului determinat, prin conţinutul propriu şi prin mijoacele specifice de exprimare şi de construcţie.

2) Se identifică prin posibilitatea de a fi înlocuit prin pronumele nehotărâte „ceva", „cineva" precedate de prepoziţii.

• ex. Am discutat **despre problemele** curente. (despre ceva)
El discuta **cu tine**. (cu cineva)

Complementul indirect **poate determina**:

a) **un verb tranzitiv sau intrazitiv, la orice diateză, la moduri personale sau nepersonale**

• ex. **„Închinar-aş** *armelor*
armelor drăguţelor." (verb la diateza activă)
(„TOMA ALIMOŞ")
Se gândeşte *la zilele* petrecute împreună. (verb diateza reflexivă)
Luptând *împotriva dăunătorilor* în agricultură obţinem recolte bogate. (verb la un mod nepersonal)

b) **o locuţiune verbală**

• ex. **Mi-am adus aminte** *despre copilărie.*

c) **un adjectiv sau o locuţiune adjectivală**

• ex. El este **capabil** *de performanţe* excepţionale.
Un om **în stare** *a face* acte de caritate este un filantrop.

d) **un adverb**

• ex. Este **rău** *pentru aceia* care nu ascultă.

e) o interjecţie

• ex. **Bravo** *nouă!*

Complementul indirect **se exprimă prin**:

a) substantive comune sau proprii sau părţi de vorbire (pronume, numerale) care substituie un substantiv în cazul dativ fără prepoziţie sau în construcţii echivalente cu dativul;

• ex. „– Spune-i şi d-ta **băietului**, omule, ce se cuvine." (I. CREANGĂ)
„Duduia Lizuca nu-i spunea **lui Patrocle**, „tu"..." (M. SADOVEANU)
„**ăstuia** nu-i mai trebuie nimic, decât tărie de paloş." (BAŞME)

Scanned with OKEN Scanner

„– **Celor doi** le-a mulţumit bătrâna." (BASME)
„Iar **la cea măicuţă**
Să nu-i spui drăguţă" (MIORIŢA)

b) substantive, pronume şi numerale în genitiv cu prepoziţie;

• ex. „Fulgerele adunat-au **contra fulgerului** care..."
„Şi pe voi **contra voastră** la lupta ei vă mân." (M. EMINESCU)

c) substantive, pronume, numerale în cazul acuzativ cu una dintre prepoziţiile: **cu, de, la, despre, din, pentru, spre**;

• ex. „Împăratul se gândeşte **la ziua** când va primi în dar fiul dorit."
(ANTOLOGIE)
„Azi te adorm **cu dânsul** eu
Ieri-el m-adormea pe mine." (Şt. O. IOSIF)
Cu cinci ca voi pot dărâma şi munţii.
Pentru trei ca voi nu merită deranjul.

d) adjective precedate de prepoziţii;

• ex. Cerul **din albastru** s-a făcut plumburiu.

e) verbe la infinitiv;

• ex. „Îl bănuia **de a fi trădat** pe domn... „ (N. BĂLCESCU)

f) verbe la supin;

• ex. „– Ivane, când te-i sătura **de umblat** prin lume, atunci să vii..."
(I. CREANGĂ)

În funcţie de poziţia faţă de termenul determinat, complementul indirect în dativ poate fi **reluat**, când precedă verbul, şi **anticipat**, când este aşezat după verb.

• ex. **Creatorului** de artă **îi** place să se autodepăşească. (îi = reluat)
I-am scris prietenei o nouă scrisoare. (i = anticipat)

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

– Locul obişnuit al complementului indirect este după cuvântul determinat, dar poate sta şi înaintea acestuia.

• ex. „Tu, mioara mea
Să te-nduri **de ea**". (după regent)
Călătorului îi şade bine cu drumul.

– Complementul indirect se poate afla lângă cuvântul regent sau poate fi despărţit de acesta prin alte părţi de propoziţie.

• ex. Ne gândim cu plăcere şi din ce în ce mai mult **la vacanţa** de vară.

– Complementul indirect nu se desparte prin virgulă de regentul căruia îi urmează.

– Când complementele indirecte se află în raport de coordonare se respectă regulile de punctuaţie a părţilor de propoziţie coordonate.

• ex. Codrii sunt plini **de urşi, lupi, vulpi şi iepuri**.

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

1) Un verb poate fi determinat, în acelaşi timp, de două com-plemente indirecte, unul în dativ şi altul în acuzativ cu prepoziţie.

• ex. **Ţi**-ai făcut **din viaţă** o comoară de vise.

2) Din pronumele personal cu forme neaccentuate în cazul dativ se realizează în limba populară, aşa-zisul **dativ etic**.

• ex. **Mi ţi** l-a luat la frecuş, mamă doamne...

3) Tot în vorbirea populară, construcţia complementului indirect cu dativul este înlocuită cu o construcţie similară cu acuzativul, după verbe cu sens de adresare, atribuire.

• ex. Dă apă **vitelor**. – Dau apă **la vite**.

Le-a făcut **la toţi** pe plac. – Le-a făcut **tuturor** pe plac.

4) În unele construcţii, folosite în stilul publicistic, poate să lipsească verbul determinat.

• ex. Glorie veşnică **eroilor** căzuţi!

Ţării – mai mult cărbune!

5) Complementele indirecte care determină verbe unipersonale sau forme unipersonale ale unor verbe personale, precum şi complementele indirecte însoţitoare ale verbului „a fi" din expresii ca: **mi**-e dor, **ţi**-e foame etc. au rol de subiect logic. (vezi „GRAMATICA ACADEMIEI" şi „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Th. Hristea)

• ex. **Mie mi** se cuvine premiul.

Mi-e dor de codrul verde.

Observaţie: Nu toţi cercetătorii sunt de acord cu această interpretare. (vezi „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Ion Diaconescu)

6) O problemă aparte o constituie interpretarea sintactică a formei neaccentuate de dativ (mi, ţi etc.). Pronumele cu această formă poate avea funcţiunea de complement indirect sau de atribut (vezi pronumele):

a) **este complement indirect**, dacă în propoziţie forma neaccentuată de dativ apare alături de un substantiv sau de forma accen-tuată a aceluiaşi pronume cu rol de complement indirect. (observaţi poziţia pronumelui lângă verb)

• ex. **Mi**-a rezervat un bilet de tren.

Mie mi-a rezervat un bilet de tren.

b) **este atribut**, când posibilitatea de a apărea împreună cu substantivul sau cu pronumele accentuat este exclusă; de asemenea este atribut când substantivul din propoziţie este articulat.

• ex. Din gură-**mi** nu va ieşi nici o vorbă.

(= gura **mea** – de cele mai multe ori pronumele neaccentuat stă lângă un substantiv când are această funcţie.)

Scanned with OKEN Scanner

Compară cu: „Din gură - (mie, mi) nu va ieşi nici o vorbă“
(nu e posibilă prezenţa formei accentuate a aceluiaşi pronume)
Mi-a adus **creionul** uitat. (= creionul meu – subst. e articulat)
Observaţie: Dacă substantivul din propoziţie este nearticulat, atunci pronumele în dativ este complement indirect.
- ex. Mi-a adus **creion** numai pentru desen. (mi = compl. indirect)

PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Propoziţia completivă indirectă este propoziţia care, la nivelul frazei, corespunde unui complement indirect.

Răspunde la întrebările complementului indirect: **cui?, de ce?, la cine?, la ce?, de la cine?, de la ce?, despre cine?, despre ce?, pentru cine?, pentru ce?**

- ex. „Şi tot chiteam[1]/ şi ne gândeam[2]/
Cum să ne cadă-n gheară?“[3]/
(V. ALECSANDRI)
„A, nu mă mir[1]/ **că ţi se dete**
O zodie atât de tristă.“[2]/ (AL. VLAHUŢĂ)

Dezvoltarea complementului indirect în propoziţia completivă indirectă se realizează astfel:

COMPLEMENT INDIRECT	PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ
Mă tem **de venirea** lui.	Mă tem[1]/ **cum că nu va veni.**[2] /
I-am mulţumit **pentru ajutorul** dat.	I-am mulţumit[1]/ **pentru că m-a ajutat.**[2]/
I-am mulţumit **omului** generos.	I-am mulţumit[1]/ **cui a fost bun cu mine.**[2]/

Contragerea propoziţiei completive indirecte printr-un complement indirect este mijlocul de verificare al felului subordonatei.

PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ	COMPLEMENTUL INDIRECT
Mă tem[1]/ **că nu vei reuşi.**[2]/	Mă tem **de nereuşita** ta.
A plecat convins[1]/ **că toţi l-au înţeles.**[2]/	A plecat convins **de înţelegerea** celor din jur.
Vai[1]/ **de cine nu ascultă!**[2]/	Vai **de neascultători!**
Se gândeşte[1]/ **să-şi ia câteva zile de concediu.**[2]/	Se gândeşte **la un concediu** scurt.

Ca şi complementul indirect, propoziţia completivă indirectă determină:

Scanned with OKEN Scanner

a) un verb:
• ex. „A fost odată un vânător[1]/ care **povestea**[2]/ *cui vrea.*[3]/ (AL. ODOBESCU)
b) o locuţiune verbală:
• ex. „Bătrânul **şi-a adus aminte**[1]/ *că n-a prins nici un peşte mai mare.*[2]/"
(M. SADOVEANU)

c) un adjectiv:
• ex. „Era **convins**[1]/ *că ştie de silnicia de pe tărâmul celălalt.*[2]/"
(BASME POPULARE)

d) un adverb:
• ex. Este **greu**[1]/ *pentru cine nu se pricepe.*[2]/
e) o interjecţie:
• ex. **Vai**[1]/ *de cine naşte furtună.*[2]/

Propoziţia completivă indirectă **se introduce** prin:

– **pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărât**, de obicei în cazul dativ sau acuzativ cu prepoziţie: ***cui, pentru cine, din ceea ce, pentru oricine, pentru oricare*** etc.

• ex. Mă adresez[1]/ **cui m-ascultă.**[2]/
Stai[1]/ şi mănâncă puţin[2]/ **din ceea ce este pe masă.**[3]/
Parfumul este o senzaţie neplăcută[1]/ **pentru cine nu suportă mirosurile tari.**[2]/

– **conjuncţiile: *că, să, ca... să, dacă, de* şi locuţiunile conjuncţionale: *cum că, pentru că, ca nu cumva (să), nu care cumva să*** (în propoziţiile cu negaţie întărită)

• ex. „... mă gândeam[1]/ **că tânărul acesta şi-a întârziat intrarea în lumea terestră.**"[2]/ (I. L. CARAGIALE)
„Domn ca mine[1]/ cât trăieşte,[2]/
Nu-i deprins[1]/ **să-nghită-n sec.**"[3]/
(G. COŞBUC)
„Nu-mi aduc aminte[1]/ **dacă povestea e de mult, tare de mult.**"[2]/
(ANTOLOGIE)
„Ne pune dracul[1]/ **de urnim o stâncă din locul ei.**"[2]/ (I. CREANGĂ)
Nu se aştepta[1]/ **ca cineva să aibă altă părere.**[2]/
„Vă temeţi[1]/ **ca nu cumva să greşesc poteca spre casa bunicilor**[2]/ – zise fetiţa.[3]/
(FRAŢII GRIMM)

– **adverbe relativ-interogative: *unde, când, cum***

• ex. „Din cele ce-i spusese bătrânica1/ Făt-Frumos nu-şi putea da seama prea bine[2]/ **unde se găseau**[3]/ **şi unde duce drumul dinaintea lui.**[4]/"
(BASME POPULARE)

„Ca să vad-un chip,[1]/ se uită[2]/
Cum aleargă apa-n cercuri,[3]/
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri." [4]/
(M. EMINESCU)
Nu-şi aducea bine aminte[1]/ **când fusese ultima oară în Bucureşti.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA:

– Subordonata completivă indirectă stă, de obicei, după propoziţia regentă.

• ex. Te miri mereu[1]/ **că n-am încredere în tine.**[2]/

– Dacă vorbitorul doreşte să evidenţieze conţinutul completivei indirecte, atunci această propoziţie stă înaintea regentei.

• ex. **Cui m-ascultă,**[1]/ mă adresez.[2]/

– Completiva indirectă poate fi şi intercalată între elementele propoziţiei regente.

• ex. A împrumutat[1]/ **cui a dorit**[2]/ culegerea sa de exerciţii.[1]/

PUNCTUAŢIA:

Propoziţia completivă indirectă aşezată după regenta ei nu se desparte prin virgulă de aceasta; aşezată înaintea regentei se desparte, în general, prin virgulă.

• ex. Se temea[1]/ **că vor veni prea devreme musafirii.**[2]/

Că vor veni prea devreme musafirii,[1]/ **de asta** se temea.[2]/

Completivele indirecte pot fi reluate printr-un corelativ aflat în regentă, atunci când vorbitorul doreşte să sublinieze ideea exprimată; ele pot fi şi anticipate, reluarea fiind mai frecventă decât anticiparea.

• ex. **Cui nu-i place povestea,**[1]/ **aceluia** să nu i-o spui.[2]/

Îi dau cartea[1]/ **cui vine mai repede la mine.**[2]/

PRECIZĂRI:

✓ O propoziţie regentă poate avea două sau mai multe subordonate completive indirecte aflate în raport de coordonare.

• ex. **Cui nu-i place povestea**[1]/ **şi cui n-o ascultă,**[2]/ **aceluia** să nu i-o spui.[3]/

✓ Există şi un tip special de propoziţie interogativă indirectă, prin care vorbitorul reproduce o întrebare la care nu aşteaptă răspuns; ea apare numai ca o propoziţie subordonată (subiectivă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă, mai rar predicativă) care depinde de un termen regent cu sens de informare.

Exemplificare:

a) subiectivă: Nu se ştie[1]/ **cine ne-a căutat.**[2]/
(ce nu se ştie? dar şi: despre ce nu se ştie?)

b) predicativă: Întrebarea este[1]/ **cine îl va însoţi.**[2]/

c) atributivă: Problema[1]/ **dacă nu vine**[2]/ ne frământă pe toţi.[1]/

d) completivă directă: Dorea[1]/ să ştie[2]/
cine îi va rezolva problemele.[3]/

e) completivă indirectă: Ea se mira[1]/ cum de rezultatele nu-s bune.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

✓ Locuţiunea conjuncţională „**pentru că**“, specifică cauzalei, introduce şi completive indirecte care depind de un verb ce exprimă „regretul“, „satisfacţia“, „mulţumirea“. Ele sunt completive indirecte, pentru că arată la ce se referă acţiunea din regentă, dar au şi o anumită nuanţă cauzală. (vezi GLR)

Sensul completivei indirecte este mai evident atunci când nu e posibilă înlocuirea lui „pentru că“ cu alte conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale care introduc de obicei cauzala.

De asemenea, determinarea se poate face prin referire la intenţia vorbitorului sau prin contragere.

• ex. A regretat[1]/ **pentru că m-a ajutat.**[2]/ (pentru ce a regretat?)
A regretat[1]/ **întrucât (căci) m-a ajutat.**[2]/
(înlocuirea nu este posibilă)
Contragere: A regretat **pentru ajutorul** dat.

✓ Complementele indirecte, cât şi completivele indirecte pot avea, uneori, următoarele nuanţe circumstanţiale:

– de cauză: Se va căi **de pedepsirea** unui om drept.
Se va căi[1]/ **pentru că a pedepsit un om drept.**[2]/

– de scop: Se pregăteşte **de a arunca** undiţa în apă.
Se pregăteşte[1]/ **să arunce undiţa în apă.**[2]/

– de condiţie: M-aş bucura **de venirea** vacanţei.
M-aş bucura[1]/ **să vină vacanţa.**[2]/

✓ Cel mai adesea, completivele indirecte se pot confunda cu propoziţiile completive directe. Identificarea completivei indirecte se poate face prin înlocuirea ei cu pronumele nehotărâte „ceva“, „cineva“ precedate de prepoziţii.

Un alt criteriu îl costituie faptul că, cel mai adesea, elementele regente ale completivelor indirecte sunt verbele reflexive sau locuţiunile verbale.

• ex. El pricepe[1]/ că nu a fost înţeles.[2]/
(ce pricepe? = ceva – completivă directă)
El **se pricepe**[1]/ *să lucreze cu calculatorul.*[2]/
(la ce se pricepe? – se pricepe la ceva
– completivă indirectă)
Îmi aduc aminte[1]/ *ce oameni minunaţi erau bunicii mei.*[2]/
(îmi aduc aminte „despre ceva“ – completivă indirectă)

REŢINE! Următoarele verbe cer completive indirecte:
se gândeşte, se miră, se teme, se bucură, se pricepe, se mândreşte, este pe deplin convins, este dornic, vorbeşte tot timpul.

Scanned with OKEN Scanner

3. COMPLEMENTUL DE AGENT ŞI PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DE AGENT

Complementul de agent *este partea secundară de propoziţie care determină un verb la diateza pasivă sau un reflexiv cu valoare pasivă, arătând de cine este făcută acţiunea.*

Răspunde la întrebările: **de cine? de către cine?**

Complementul de agent este, de fapt, **subiectul logic** al acţiunii exprimate de verb, autorul ei real.

• ex. Alexandru *este certat* **de tatăl** său.

(subiect gramatical) — subiect logic (comp. de agent) (tatăl este autorul acţiunii)

Complementul de agent determină:

a) un verb la diateza pasivă (vezi exemplul de mai sus)

b) un verb reflexiv cu valoare pasivă:

• ex. Cărţile *se revizuiesc* **de către redactori**. (sunt revizuite de redactori)

c) un verb la participiu:

• ex. „Solul *primit* **de către domn** a fost ascultat în tăcere." (I. GHICA)

Coplementul de agent se exprimă printr-un:

– **substantiv sau un substitut al acestuia** (pronume sau numeral) precedat de prepoziţia „de" sau „de către" (folosite înaintea numelor de persoană):

• ex. Romanul „Baltagul" *a fost scris* **de către Mihail Sadoveanu**.

Sfatul *a fost ascultat* **de cei doi**.

Mesajul *a fost trimis* **de tine**.

OBSERVAŢIE: „Prepoziţia compusă **de către** se foloseşte, în special, când complementul de agent este nume de persoană, de instituţie, de ţară etc. Ea ajută la deosebirea unui complement de agent de un complement indirect construit cu prepoziţia **de**." (vezi GLR)

• ex. *S-au spus* **de părinţi** multe lucruri frumoase.

(verbul este un reflexiv pasiv, iar înlocuirea lui „de" cu „de către" precizează complementul de agent)

TOPICA:

În mod obişnuit, complementul de agent stă după verbul regent.; când se insistă asupra autorului real al acţiunii, acesta precedă verbul determinat.

• ex. **De Eminescu** a fost scris poemul „Luceafărul".

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DE AGENT

Propoziţia completivă de agent, la nivelul frazei, îndeplineşte funcţiunea unui complement de agent al unui verb pasiv din regentă.

• ex. Orice exerciţiu greu este rezolvat[1]/ **de cine se pricepe la matematică**.[2]/

Dezvoltarea unui complement de agent în propoziţia completivă de agent:

• ex. Inovaţia în artă se realizează **de către un artist**.
Inovaţia în artă se realizează[1]/ **de către cine are talent.**[2]/
Hotărârea luată **de antrenor** este corectă.
Hotărârea luată[1]/ **de cine antrenează echipa**[2]/ este corectă.[1]/

Contragerea completivei de agent:

• ex. Inovaţia în artă se realizează[1]/ **de către cine are talent.**[2]/
Inovaţia în artă se realizează **de către un artist al cuvântului**.

Propoziţia completivă de agent determină:

a) **un verb la diateza pasivă**:

• ex. Răspunsul *este dat* [1]/ **de cine a auzit întrebarea.**[2]/

b) **un verb reflexiv la pasiv**:

• ex. O carte *se corectează*[1]/ **de către cine este autorul ei.**[2]/

c) **un verb la participiu cu nuanţă pasivă**:

• ex. Lupta *câştigată*[1]/ **de cine a fost mai bun**[2]/ este dreaptă.[1]/

Completiva de agent **se introduce** doar prin pronumele relative: **cine, care, câţi, ceea ce** şi nehotărâte: **oricine, oricâţ(i)** precedate de prepoziţia **de** sau **de către**.

• ex. Pacientul a fost tratat[1]/ **de oricâţi** se pricep la medicină.[2]/
El a fost întrebat[1]/ **de câţi** l-au întâlnit.[2]/
Textul se învaţă[1]/ **de către oricine** poate memora o poezie.[2]/
Toţi am fost afectaţi[1]/ **de ceea ce** am auzit.[2]/

Modurile verbale folosite în construirea completivei de agent sunt:

– indicativ:
• ex. Tabloul este pictat[1]/ **de cine *ştie* a mânui penelul.**[2]/

– condiţional optativ:
• ex. Tabloul ar putea fi pictat[1]/ **de oricine *ar avea* talent.**[2]/

– prezumtiv:
• ex. Tabloul ar putea fi pictat[1]/ **de oricine *ar fi dorind*** [2]/ să se facă artist plastic.[3]/

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Completiva de agent are topica asemănătoare cu cea a complementului de agent:

– după verbul determinat;

– înaintea termenului regent când se insistă asupra agentului.

Uneori, această subordonată **poate fi reluată** printr-un corelativ pentru reliefarea agentului.

• ex. **De cine a fost compusă opera „Aida“,**[1]/ **de acela** a fost compusă şi „Traviata“.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

REŢINE! Se despart prin virgulă de regenta lor numai completivele de agent reluate care, de obicei, sunt antepuse regentei.

PRECIZĂRI:

✓ Când completivele de agent au ca regent unul din verbele: **a mulţumi, a impresiona, a se bucura, a se supăra, a se speria**, funcţiunea sintactică exprimată de acestea ar putea fi confundată cu aceea de complement indirect sau de complement circumstanţial de cauză, ca în exemplele:

El a fost speriat[1]/ **de ceea ce s-a întâmplat.**[2]/

Ea a fost supărată[1]/ **de ceea ce a auzit.**[2]/

Copiii au fost impresionaţi[1]/ **de ceea ce au văzut.**[2]/

Confuzia poate fi evitată dacă ţinem cont de faptul că „subordonatele au funcţiune de agent numai dacă, în urma operaţiei de transformare a verbului pasiv (regent) în activ, devin subiecte". (vezi în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ" – Ion Diaconescu)

♦ ex. Copiii au fost impresionaţi[1]/ **de ceea ce s-a întâmplat.**[2]/

Pe copii i-a impresionat[1]/ **ceea ce s-a întâmplat.**[2]/

Pe copii i-a impresionat **întâmplarea**.

(transformarea verbului pasiv în activ) (subiect)

✓ Nu uitaţi de echivalenţa dintre subiectul logic şi complementul de agent.

Deosebirea se face şi prin înţeles, prin referire la intenţia vorbitorului. Verbele amintite mai sus (a mulţumi, a impresiona etc.) înţelese ca obiect al stării (mulţumit, impresionat), sau cauză, sunt urmate atunci de o completivă indirectă sau de o circumstanţială de cauză care se contrag prin elementele corespunzătoare.

EXERCIŢII

1. Subliniaţi complementele directe, indirecte şi de agent din textele:

a) „Să ştiţi că morarii din satele de sus ne-a tăiat apa... N-o să vie la noi nici într-o săptămână, dacă nu mergem să-i luăm de păr". (FĂNUŞ NEAGU)

b) „Viteji ostaşi ai Muncii, un glas obştesc ne cheamă
La lupta cu Ruina atotcotropitoare.
.....
Şi-n mâna care ţine ciocanul cu putere
Îşi bate pururi pulsul o inimă de frate
.....
De cade fără milă izbindu-şi nicovala
El vrea să făurească un dor şi-o năzuinţă
Prin el voinţa noastră îşi gâlgâie năvala.

Scanned with OKEN Scanner

.....
Unealta e sfinţită de gândul care-o poartă
Şi-i binecuvântată atâta cât clădeşte.
.....
Ca pe-un copil ea creşte pe Om şi îl alintă
Îi cântă şi trudeşte, ne-ntrerupându-şi mersul
Şi, fără să se-ndoaie, purtându-l către ţintă
Pe umerii atletici ea duce Universul". (V. VOICULESCU)

c) „La voi aleargă întotdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine.
Voi singuri străjuiţi altarul
Nădejdii noastre de mai bine.
Al vostru-i plânsul strunei mele,
Creştini ce n-aveţi sărbătoare
Voi, cei mai buni copii ai firii,
Urziţi din lacrimi şi sudoare". (O. GOGA)

d) „Adu-ţi aminte de viaţă
De parcul cu roşii troiene.
Ce începea cu un murmur,
Cu joc, cu semne". (M. BANUŞ)

e) „Într-un punct anumit, mi se părea chiar că zmeurişul e vânzolit de o vietate puternică". (C. HOGAŞ)

f) „Un vânt cald masiv ca o undă marină, sporit şi de alergătura trăsurii, făcea ca pălăria Otiliei să fluture". (G. CĂLINESCU)

g) „Contra acelora se ridicase furtuna căpcăunului, asupra prietenilor de-o samă cu Petre cel Isteţ. Dar vitejii nu-şi pierdură semeţia, iar Petre le zise:
– Cu zece ca voi pot cuceri toate palaturile zmeilor de pe lumea asta..." (ANTOLOGIE)

2. Extrageţi cuvintele determinate de complemente şi precizaţi:
– ce valoare morfologică au cuvintele determinate;
– prin ce sunt exprimate complementele directe, indirecte şi de agent;
– care sunt termenii regenţi specifici fiecărui fel de complement;
– de ce unele complemente sunt scrise cu majuscule?

3. Alcătuiţi propoziţii în care să aveţi complemente directe exprimate prin: substantiv fără şi cu prepoziţie, adjectiv substantivizat şi numeral substantivizat.

4. Construiţi trei propoziţii în care complementele directe să fie exprimate prin verbe la infinitiv, gerunziu şi supin.

5. Completaţi spaţiile punctate cu ajutorul complementelor directe; precizaţi care este regentul lor:

a) Apucă..... de zahăr şi începu s-o ronţăie cu dinţii.

b) Face mama....., face....., face..... şi ne-am pus la cale să ne fie pe toată ziua.

Scanned with OKEN Scanner

c) Aş vrea să-ţi dau..... şi să-mi dai.....
d) Poate să găsim aici şi..... şi....., colegei noastre.
e) El haţ!..... de gât şi..... mâncă pe dată.....
f) Iacă..... unde mă simt ca acasă.

6. Deosebiţi prin subliniere diferită complementele directe reluate sau anticipate din exemplele:

– Îl aştept pe Dinu pe la noi.
– L-am cunoscut pe Mircea de curând.
– O sfătuiesc pe Dana să nu greşească exerciţiul.
– Pe tata îl consider cel mai bun prieten.
– Pe el îl îndemn să citească mai expresiv.
– O întreb pe ea cine are dreptate.

7. Construiţi cinci propoziţii în care complementele indirecte să determine termeni regenţi diferiţi.

8. Completaţi spaţiile punctate cu ajutorul complementelor indirecte exprimate prin diferirte părţi de vorbire:

a) ..... nu-i mai trebuie nimic.
b)..... tichie de mărgăritar îi mai lipseşte.
c) ..... –a plăcut compunerea mea.
d) Iar..... să nu– ..... spui..... mici pe care le-am luat la.....
e) ..... ca voi pot cuceri o lume de visuri.
f) Mama nu se mai satură..... la florile din grădină.
g) Când te vei sătura....., anunţă-mă şi pe mine.
h) Tata mai avea a..... şi apoi era liber.
i) Îl bănuia..... dinadins la masă.

9. Precizaţi prin exemple topica şi punctuaţia complementelor directe şi a celor indirecte.

10. Arătaţi funcţiile sintactice ale pronumelului personal în cazul dativ prin exemplele:

– Mi-a cumpărat cărţi interesante de la anticariat.
– Creioanele-mi sunt rupte de ieri.
– Mi-a adus stiloul înapoi abia azi.
– Cărţile-ţi fără coperţi trebuie cartonate.
– Mi-a adus creion, hârtie şi cerneală suficientă.

11. Deosebiţi complementele indirecte de cele de agent, după ce stabiliţi autorul real al acţiunii verbului din exemplele:

a) Răspunsul primit de profesor de la elevul său este mai mult decât satisfăcător.
b) Cartea primită în dar de Corina de la colegii ei a fost o surpriză.
c) Educaţia oricărui tânăr se desăvârşeşte de societate prin mijloacele care-i stau la îndemână.
d) Mesajul a fost trimis de tine prin prietenii noştri comuni.

Scanned with OKEN Scanner

e) Ştirea a fost ascultată de cei doi prin telefon.

f) De Eminescu a fost scris poemul „Călin" (file din poveste) şi despre el vom discuta astăzi.

12. Reîntregiţi versurile cunoscute din balada „Mioriţa" şi identificaţi propoziţiile completive directe:

„Tu, mioara mea — Iar la cea măicuţa
..... — .....
Şi-i spune curat, — Că la nunta mea
..... — .....
Cu o fată de crai — .....
....., — Brazi şi păltinaşi
.....

13. Aşezaţi regentele potrivite pentru propoziţiile completive directe de mai jos?

..... **dacă** mâine se va întoarce.
..... **de unde** şi-a cumpărat rechizitele.
..... **că** natura şi-a schimbat podoaba.
..... **când** am împrumutat stiloul colegului.
..... **până când** va aştepta răspunsul la scrisoare.
..... **să**-şi rezolve şi exerciţiile.
..... **cine** trece pe la noi.
..... **cum că** povestea este mai lungă.

14. Alegeţi propoziţiile completive directe sau indirecte potrivite pentru regentele date:

– El ştia **care** .....
– De ieri mă tot gândesc **care** .....
– Mama şi tata vorbesc tot timpul **cum**.....
– Toţi am uitat **cum** .....
– Prietena mea se laudă **că** .....
– Prietena mea laudă **ce** .....
– Toţi pricep **că** .....
– Toti se pricep **să** .....
– Bunicul este pe deplin convins **că** .....
– Daniela este dornică **să** .....
– Maria doreşte **să** .....

15. Completaţi spaţiile punctate cu propoziţii completive de agent:

– Studentul de la politehnică a fost pregătit .....
– O poezie se învaţă .....
– Emil a fost certat .....
– Problema grea este rezolvată .....
– Concursul câştigat ..... este apreciat.
– ....., de acela a fost scris şi romanul „Ion".

Scanned with OKEN Scanner

16. Dezvoltaţi complementele subliniate în propoziţiile completive corespunzătoare:

– Fă *eforturi* să ajungi la timp.
– Se miră *de îndrăzneala* mea.
– Mă tem *de omul* tăcut.
– Televizorul este reparat *de electronist.*
– Un articol bun se scrie *de către un ziarist* talentat.
– Sprijină *pe oricare* şi nu uita *greutăţile* ivite.
– Sunt convins *de pregătirea* lui excelentă.
– Daţi respectul cuvenit *oamenilor* cinstiţi.

17. Precizaţi felurile complementelor date şi ale propoziţiilor completive realizate din exerciţiul anterior.

18. Comparaţi propoziţiile subordonate din frazele următoare; precizaţi cum se pot deosebi subordonatele introduse prin aceleaşi elemente de relaţie:

a) Lui Mircea îi place **să** cânte la pian.
b) Îndemnul **să** cânte la pian în fiecare zi pentru exerciţiu este al profesorului de muzică.
c) Mircea se temea **să** nu fie pianul dezacordat.
d) El ştie **să** cânte bine la pian când vrea.
e) Părerea mea este **să** înveţe mai întâi notele muzicale.
f) Nu s-a hotărât **dacă** plecăm în excursie.
g) Întrebarea este **dacă** mai plecăm în excursie.
h) Nu-mi aduc aminte **dacă** s-a precizat plecarea în excursie.
i) Colectivul a hotărât **dacă** vom merge în excursie.
j) Colegul meu nu este convins **dacă** mai merge în excursie.
k) Hotărârea **dacă** mergem în excursie a fost a colectivului clasei.

TESTE GRILĂ

1. Complementul este partea secundară de propoziţie care poate determina mai multe părţi de vorbire. Care dintre complementele necircumstanţiale pot determina o locuţiune verbală:

a) complementul direct şi indirect;
b) numai complementul indirect;
c) numai complementul direct;
d) numai complementul indirect şi de agent.

2. Care dintre aceste complemente pot determina o interjecţie:

a) numai complementul direct;
b) numai complementul indirect;
c) complementul direct şi indirect;
d) toate complementele necircumstanţiale.

Scanned with OKEN Scanner

3. Precizaţi care dintre complementele de mai sus determină un adjectiv sau o locuţiune adjectivală:

a) complementul direct;

b) complementul indirect;

c) complementul de agent şi cel direct;

d) complementul direct şi indirect;

4. Care dintre ele determină un verb la participiu cu sens pasiv:

a) complementul indirect;

b) complementul direct;

c) complementul de agent;

d) toate complememtele necircumstanţiale;

5. Întrebarea „pe cine" este:

a) a complementului de agent;

b) a complementului indirect;

c) a complementului direct;

6. În propoziţia: „Şi-a trăit **traiul**." complementul direct este:

a) reluat;

b) intern;

c) anticipat;

7. Exprimarea de tipul: „Patriei – mai mult oţel!" în care se află un complement indirect este:

a) o propoziţie eliptică de predicat;

b) nu este o propoziţie;

c) este o expresie întâmplătoare.

8. Dar în propoziţia: „Le-a făcut **la toţi** pe plac.", „la toţi" este:

a) complement indirect în dativ înlocuit cu o construcţie similară acuzativului;

b) complement indirect în acuzativ;

c) complement circumstanţial de loc.

9. Identificaţi funcţia sintactică a pronumelui personal subliniat din propoziţia: **Mi**-a adus ghiozdanul din clasă.

a) complement indirect;

b) atribut;

c) dativ etic (cu valoare stilistică) fără funcţie sintactică;

10. Ce sunt cuvintele subliniate din fraza: **Mi ţi** l-a înşfăcat odată şi praf l-a făcut.

a) complemente directe;

b) un complement şi un atribut;

c) complemente indirecte;

d) dativ etic fără funcţie sintactică;

11. În versurile: „C-am avut **nuntaşi** / Brazi şi păltinaşi" (MIORIŢA) cuvântul „nuntaşi" este:

a) complement direct;

Scanned with OKEN Scanner

b) subiect;
c) complement indirect;

12. Care dintre complementele necircumstanţiale este considerat autorul real al acţiunii unui verb pasiv:
a) complementul direct;
b) complementul de agent;
c) complementul indirect;

13. În propoziţia: „Se săturase **învăţând**“, verbul la gerunziu are funcţia sintactică de:
a) complement direct;
b) complement circumstanţial de cauză;
c) complement indirect.

14. În fraza: Mă mir[1]/ **cum** ţi-s rudele de aici[2]/ când tu eşti aşa de bun.[3]/, subordonata introdusă prin „cum“ este:
a) circumstanţială de mod;
b) completivă indirectă;
c) completivă directă.

15. Ce funcţie sintactică are adverbul relativ „**cum**“ care introduce subordonata în fraza de mai sus:
a) subiect;
b) nume predicativ;
c) complement circumstanţial de mod.

16. Complementul sau completiva de agent se află cu întrebările:
a) de cine? pentru cine?
b) de cine? de către cine?
c) cu cine? de către cine?

17. Pronumele relativ „**cine**“ precedat de o prepoziţie introduce în frază:
a) numai completivele directe şi indirecte;
b) numai completivele indirecte şi de agent;
c) completivele directe, indirecte şi de agent.

18. În fraza: „Nu ştii niciodată[1]/ ce aduce ziua de mâine“.[2]/ propoziţia subordonată introdusă prin pronumele relativ „ce“ este:
a) completivă directă
b) subiectivă
c) completivă de agent
d) completivă indirectă.

RĂSPUNSURI – TESTE GRILĂ

1. a; 2. c; 3. b; 4. c; 5. c; 6. b; 7. a; 8. a; 9. b; 10. d; 11. a; 12. b; 13. c; 14. b; 15. b; 16. b; 17. c; 18. b.

Scanned with OKEN Scanner

II. COMPLEMENTELE CIRCUMSTANŢIALE ŞI PROPOZIŢIILE SUBORDONATE CIRCUMSTANŢIALE

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC (C. C. L.)

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb, o interjecţie predicativă sau o locuţiune verbală, arătând:

– locul unde se petrece acţiunea ***(unde?)***
– punctul de plecare ***(de unde?)***
– direcţia ***(încotro?)***
– limita acţiunii ***(până unde?)***
– spaţiul străbătut ***(pe unde?)***

Complementul circumstanţial de loc **poate determina**:

a) un verb:

- ex. „Şi de-o fi **să mor**
  În câmp de mohor" (MIORIŢA)

b) o interjecţie:

- ex. **Hai** *la plimbare.*

c) o locuţiune verbală:

- ex. **A luat-o la sănătoasa** *spre livadă.*

Poate fi exprimat prin:

a) substantiv comun sau propriu în acuzativ precedat de prepoziţiile: **la, lângă, spre, sub, către, până la, de la, de lângă, de peste, dintre, dinspre, înspre** etc. sau de locuţiunile prepoziţionale: **departe de, aproape de, vis-a-vis de, alături de** etc.

- ex. „Cu cofiţa pe-ndelete
  Vin neveste **de la râu**". (G. COŞBUC)
  „Izvorul ei era **în munte**, **sub o stâncă**." (G. GALACTION)
  „De la arcul Carpaţilor
  Am înţeles că putem visa
  Până la luceafăr şi chiar mai sus." (MARIN SORESCU)
  „**Aproape de casa** zgripţuroaicei se afla un măr cu fructe otrăvite..."
  (BASME)

b) substantiv comun sau propriu în genitiv precedat de prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **deasupra, înaintea, înapoia, dedesubtul, în faţa, în dosul, în spatele, în preajma, în mijlocul, de-a curmezişul** etc.

- ex. „Târziu,.... trecură **pe deasupra brazilor** paseri străine".
  (M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

„Şi-odată zboară Harap Alb..., apoi o ia **de-a curmezişul pământului**..."
(I. CREANGĂ)

c) substantiv în dativ

• ex. „Şi-acum aşterne-te **drumului**, voinice – zise tătâne-su." (BASME)

d) pronume în cazurile acuzativ sau genitiv precedate de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale:

• ex. „**La noi** sunt codri verzi de brad". (O. GOGA)

„**În dreptul nostru** nimic nu mai părea real, doar ceaţă şi fum."
(V. CARIANOPOL)

e) numeral cu valoare substantivală în cazul acuzativ sau genitiv precedat de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale:

• ex. **Până la cei doi** nu se poate ajunge.

În dreptul celui dintâi din clasă s-a oprit profesorul.

f) adverb de loc sau locuţiune adverbială:

• ex. „**Sus** la munte s-a făcut cioban." (G. GALACTION)

De jur împrejur vezi numai flori.

g) verb la supin:

• ex. **Şi pe la scăldat** vom merge astăzi.

TOPICA ŞI PUNCTUŢIA

Complementul circumstanţial de loc poate sta după cuvântul determinat sau înaintea acestuia şi **nu se desparte prin virgulă de regentul lui**.

Dacă se află înaintea regentului şi **se insistă asupra lui se desparte** prin virgulă de acesta.

PRECIZĂRI:

✓ Un verb poate avea două sau mai multe complemente circumstanţiale de loc aşezate înainte sau după el.

• ex. În dreapta sau în stânga, vârfurile muntelui se înălţau spre cer.

✓ Nu confundaţi complementele circumstanţiale de loc cu unele atribute (substantivale, adverbiale) care pot marca locul sau direcţia.

• ex. Ieşirea din pădure a fost anevoioasă. (atribut)
Plec din pădure. (complement circ. de loc)
Venirea aici este plăcută. (atribut)
Vin aici cu plăcere. (complement circ. de loc)
(Observaţi pe cine determină!)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC (CL)

Propoziţia circumstanţială de loc arată locul unde se petrece acţiunea exprimată de un verb din regentă şi are funcţiunea unui complement circumstanţial de loc. Răspunde la aceleaşi întrebari ca ale complementului căruia îi corespunde.

♦ ex. „Satele nu apar decât acolo,[1]/ **unde valea se lărgeşte deodată între ridicături mai dulci.**“ [2]/ (G. CĂLINESCU)

1. **Dezvoltarea** complementului circumstanţial de loc în subordonată:

COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL DE LOC	PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC
Pretutindeni vezi numai flori.	**Oriunde priveşti**[1]/ vezi numai flori[2]/.
Excursioniştii s-au oprit **la cabană**.	Excusioniştii s-au oprit[1]/ **unde vor înnopta.**[2]/
La noi sunt codri înalţi.	**Unde locuim,**[1]/ sunt codri înalţi.[2]/

2. **Contragerea** subordonatei circumstanţiale de loc:

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC	COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC
Ne plimbăm[1]/ **pe unde este mai frumos**[2]/.	Ne plimbăm **prin dumbravă.**
A apărut[1]/ **de unde ne aşteptam.**[2]/	A apărut **de acolo.**
Priveam[1]/ **spre ce ne fermeca privirea.**[2]/	Priveam **spre o lume** de basm.

Subordonata circumstanţială de loc **se introduce prin:**

a) adverbele relative simple: **unde, încotro** precedate sau nu de prepoziţii şi prin adverbele compuse: **oriunde, orideunde, orişideunde, oriîncotro, oridincotro.**

♦ ex. „**Unde-i unul**[1]/ nu-i putere 1. CL; 2. PP;
La nevoi şi la durere.[2]/
Unde-s doi [3]/ puterea creşte[4]/ 3. CL; 4. PP; 5. PP;
Şi duşmanul nu sporeşte.[5]/“
(V. ALECSANDRI)

„**Oriîncotro te-i uita,**[1]/ vezi colori felurite ca un întins curcubeu...“ [2]/
1. CL; 2. PP (N. BĂLCESCU)

b) pronumele relative sau nehotărâte **care, cine, ce, ceea ce, oricine, oricare** precedate de prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **către, spre, în dreptul, în faţa, în spatele, în preajma** etc.

♦ ex. M-am întors[1]/ **către cine m-a strigat.**[2]/
Pot sta[1]/ **în dreptul oricui doresc.**[2]/
„Crezându-te[1]/ că eşti[2]/ mai mult decât eşti,[3]/ nu vei înainta niciodată[1]/ **spre ceea ce îţi închipui** [4]/ că eşti.[5]/ (N. IORGA)

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

Propoziţia subordonată circumstanţială de loc stă, de obicei, după regentă. Când se insistă asupra ei, atunci precede regenta. (Vezi exemplele de mai sus)

Ca şi alte subordonate, propoziţia circumstanţială de loc poate fi intercalată în propoziţia regentă şi se pune între virgule.

• ex. Pe văi,[1]/ **pe unde curg apele**[2]/, pe acolo se adapă vitele.[1]/

Circumstanţiala de loc care urmează regentei, de obicei, nu se desparte prin virgulă de aceasta. Situaţie de excepţie este atunci când se insistă asupra regentei, mai ales dacă în aceasta se află şi un element corelativ.

• ex. Acolo vreau să trăiesc,[1]/ **unde este ţara mea.**[2]/

Când precedă regenta, cu unele excepţii, se separă de aceasta prin virgulă:

• ex. „**Oriunde te-i duce**,[1]/ norocul să-ţi fie tovarăş de drum.“[2]/ (I. SLAVICI)

PRECIZĂRI:

1) Deseori, adverbului relativ din propoziţiile circumstanţiale de loc îi corespunde în regentă un adverb cu care se află în strânsă legătură (adverb corelativ).

• ex. **Acolo** m-am dus,[1]/ **unde** m-ai trimis.[2]/
Aici voi rămâne,[1]/ **unde** mi-e locul.[2]/

2) În unele situaţii, adverbul relativ „**unde**“ formează „un tot“ împreună cu adverbul corelativ, analizându-se împreună.

• ex. S-au oprit[1]/ ***acolo unde*** **au găsit izvorul.**[2]/

3) Adverbele relative: **unde, de unde, pe unde, încotro** etc. prin care se introduc propoziţiile circumstanţiale de loc, au un dublu rol: servesc ca elemente de relaţie şi îndeplinesc funcţia de complement circumstanţial de loc în propoziţiile din care fac parte.

4) O regentă poate avea două sau mai multe propoziţii circumstanţiale de loc:

• ex. **Pe unde treci**[1]/ **şi pe unde te uiţi**[2]/, vezi numai verdele crud al ierbii.[3]/

5) Alteori, o propoziţie circumstanţială de loc poate avea două sau mai multe regente:

• ex. „Acolo să bagă[1]/ şi s-afundă [2]/
Unde văd grămada mai mare.“[3]/ (I. BUDAI DELEANU)
(Vezi „GRAMATICA PRACTICĂ A LIMBII ROMÂNE“ – Ştefania Popescu)

6) De obicei, circumstanţiala de loc nu se poate introduce prin conjuncţii.

Scanned with OKEN Scanner

2. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (TEMPORALĂ)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP (C. C. T.)

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb personal sau nepersonal (mai rar un adjectiv sau o interjecţie predicativă) arătând:

– timpul în care se săvârşeşte acţiunea ***(când?)***
– momentul începerii acţiunii ***(de când?)***
– durata acţiunii ***(cât timp?)***
– limita acţiunii ***(până când?)***
– frecvenţa acţiunii ***(de câte ori?)***

El poate determina:

– un verb personal:

• ex. „**Mă trezeşte** mama *într-o dimineaţă* din somn cu vai-nevoie". (I. CREANGĂ)

– un verb nepersonal:

• ex. „**Plecând** *câte o săptămână* de acasă, aduna şi el ce putea". (ANTON PANN)

– un adjectiv:

• ex. **Vesel** *seara*, se trezea vesel şi dimineaţa.

– o interjecţie:

• ex. **Hai** *pe-nserate* la plimbare.

Complementul circumstanţial de timp **poate fi exprimat prin:**

a) substantiv în acuzativ precedat de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale: **până, după, la, până la, de, prin, dinspre, către, aproape de, înainte de, în jur de, în timp de (cât)** etc.

• ex. „**La Crăciun**, când tăia tata porcul... eu încălecam pe porc deasupra paielor". (I. CREANGĂ)

„**În jur de amiază**, veni şi zmeul de-al doilea". (ANTOLOGIE)

b) substantiv în acuzativ fără prepoziţie:

• ex. „Au dat roată, **zile şi săptămâni întregi**, în jurul lăcaşului, dar nu venea nimeni..." (BASME)

c) substantiv în genitiv cu prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **înaintea, în urma, în vremea, în timpul, în momentul, în mijlocul** etc.

• ex. „**Înaintea somnului**, zmeul venea mai aproape de podul cu pricina, dar nu întâlnea picior de om". (POVESTIRI POPULARE)

„ Să vă găsim înfloriţi
Ca merii
Ca perii
În mijlocul verii." (SORCOVA)

Scanned with OKEN Scanner

d) adjectiv cu prepoziţie:

• ex. **De tânără** îndrăgea muzica.

e) pronume în acuzativ cu prepoziţie:

• ex. Fie, ce-o fi, **după noi** potopul..." (ZICALĂ)

f) pronume în genitiv cu prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **înaintea, în urma, în timpul, în vremea** etc.

• ex. „**Înaintea lui** paserea a venit şi i-a furat pana de aur pe care i-o dăduse zâna". (BASME)

În urma noastră au sosit şi prietenii plecaţi la mare.

g) numeral cu valoare substantivală în acuzativ sau în genitiv (când este o sintagmă durativă formată cu un substantiv) precedat de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale: **înaintea, în urma, în timpul, de-a lungul, de-a rândul** etc.

• ex. „**Trei ani de-a rândul** ieşise premiant întâi" (AL. VLAHUŢĂ)

„**De-a lungul celor trei săptămâni**, nu văzu nici ţipenie de zmeu şi crezu că n-a nimerit în tăpşanul lor". (ANTOLOGIE)

h) adverb fără sau cu prepoziţie şi locuţiuni adverbiale de timp: **atunci, apoi, ades, acum, astăzi, ieri, mâine, adeseori, rareori, adineaori, odată, aseară, devreme, târziu, din când în când, când şi când, din vreme în vreme, din clipă în clipă, din moment în moment** etc.

• ex. „**Atunci** îl văzură **întâi** neamurile lui, turbat ca fiara".
(M. SADOVEANU)

„În coapsa grăitoarei mirişti
Devreme plugul vostru ară". (O. GOGA)

„Tu torci. Pe vatra veche ard
Pocnind **din vreme-n vreme**
Trei vreascuri rupte dinrtr-un gard,
Iar flacăra lor geme.
Clipeşte-abia **din când în când**
Cu stingerea-n bătaie..." (G. COŞBUC)

i) adverb provenit din substantiv: **noaptea, ziua, primăvara, iarna, toamna, lunea, joia** etc.

• ex. **Toamna** se numără bobocii.

j) verb la infinitv cu prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: **până, înainte de, mai înainte de.**

• ex. **Până a intra** profesorul mi-am repetat lecţia.

k) verb la gerunziu:

• ex. **Ajungând** la ştrand înaintea lor, am făcut o baie.

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial de timp stă după termenul regent sau înaintea acestuia.

Se desparte prin virgulă numai atunci când precedă elementul regent.

PRECIZĂRI:

✓ Complementele circumstanţiale de timp exprimate prin substantive însoţite de adjective sau numerale se iau împreună în analiza sintactică, ele formând o parte de propoziţie dezvoltată (o sintagmă).

♦ ex. la vârsta de zece ani; trei ani; de-a lungul a trei luni; ani de-a rândul etc.

✓ Acest complement poate să apară în serii de două sau mai multe unităţi determinate succesiv, formând împreună un complement complex după acelaşi verb.

♦ ex. A ajuns **ieri, devreme, pe la ora zece.**
S-a născut **în anul** 1997, **luna** mai, **în ziua** de 25.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (TEMPORALĂ – CT)

Propoziţia circumstanţială de timp arată timpul în care se petrece acţiunea exprimată de un verb din regentă şi corespunde complementului circumstanţial de timp.

Ea se află cu aceleaşi întrebări ca şi complementul care îi corespunde.

♦ ex. **„Când vuia în sobă tăciunele aprins....,**[1]/ mama îl mustra acolo, în vatră“.[2]/ (I. CREANGĂ)

Complementele circumstanţiale de timp **se pot dezvolta** în propoziţii circumstanţiale de timp, adăugând acestora un predicat şi un element introductiv.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP	PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP
S-a întors **înainte de venirea ta.**	S-a întors[1]/ **înainte ca să vii tu.**[2]/
Primăvara se întorc cocorii.	Cocorii se întorc1/ **când vine primăvara.**[2]/
După răsăritul soarelui roua dispare.	Roua dispare1/, **după ce răsare soarele.**[2]/

Contragerea propoziţiei circumstanţiale de timp se face prin reducerea ei la un complement circumstanţial de timp.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP	COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP
Când au venit acasă,[1]/ au adus numai bucurie.[2]/	**Venind** acasă, au adus numai bucurie.
Te cunosc[1]/ **de când erai mic**.[2]/	Te cunosc **de mic**.
Am ajuns în gară[1]/ **tocmai când venea trenul**".[2]/	Am ajuns în gară **în acelaşi timp** cu trenul.

Propoziţiile circumstanţiale de timp au acelaşi elemente regente ca şi complementul respectiv.

Ele pot fi introduse prin:

a) adverbe relative: **când, (de) cum, cât, oricând, orişicând**.

• ex. „**Când Petru sosi la punte**[1]/, în soare nu mai erau decât trei raze luminoase..."[2]/ (I. SLAVICI)

De cum a intrat soarele în nori[1]/, s-a făcut răcoare[2]/.

„**Cât n-om fi morţi**,[1]/ voi cinci şi eu,
Copii, tot înainte!"[2]/ (V. ALECSANDRI)

„**Cum o văzu**,[1]/ inima i se strânse ca în cleşte."[2]/ (M. SADOVEANU)

b) pronume relative sau nehotărâte precedate de prepoziţie sau locuţiune prepoziţională: **înaintea, înainte de**.

• ex. Va veni[1]/, **înaintea cui este invitat**.[2]/
El va ajunge[1]/, **înaintea oricui vrea**[2]/ să-l întrecă.[3]/

c) conjuncţiile: **până, (dacă, de, că – nespecifice)** şi locuţiunile conjuncţionale: **până ce, până să, până când, după ce, tocmai când, înainte ca să, mai înainte ca să, în timp ce, imediat ce, în vreme ce** etc.

• ex. Toţi se uită cu mirare....[1]/,
Până văd păienjenişul între tufe ca un pod." [2]/ (M. EMINESCU)

„**Dacă (când) a văzut aşa**[1]/, nora împăratului s-a mai domolit." [2]/ (C. RĂDULESCU-CODIN)

„Abia dădu mâna cu cei de faţă[1]/ **că se şi grăbi**..." [2]/ (M. PREDA)

„Şi[1]/-**n timp ce eu ridicai din umeri**...,[2]/ el se depărtă.[1]/ (GIB MIHĂESCU)

„Şi[1]/, **tocmai când eram hotărât a spune mamei aceste**,[2]/ iacă[1]/ şi soarele răsare.[3]/ (I. CREANGĂ)

Raporturile din frază între propoziţia circumstanţială de timp şi regentă pot fi:

a) *de anterioritate* (acţiunea din regentă se petrece înaintea acţiunii din subordonată);

• ex. A aşteptat[1]/ **până ce s-a luminat de ziuă**.[2]/

b) *de simultaneitate* (acţiunea din regentă se petrece în acelaşi timp cu cea din subordonată);

• ex. Intrase în gară[1]/ **tocmai când venea şi trenul**.[2]/

c) *de posterioritate* (acţiunea din regentă se petrece după cea din subordonată);

• ex. **După ce a mâncat**,[1]/ s-a odihnit puţin.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA:

Temporala poate sta:
– după regentă;
– înaintea regentei;
– poate fi intercalată.
• ex. Eu, fiind atent la discuţie,[1]/ **cum aud vorbe nepotrivite,**[2]/ plec iute din casă.[1]/

PUNCTUAŢIA:

Când precedă regenta, propoziţia circumstanţială de timp se desparte, de obicei, de aceasta prin virgulă.

În general, dacă îi urmează regentei, nu se desparte prin virgulă (exceptând situaţia când se insistă pe regentă).

Când temporala este intercalată între elementele regentei, se izolează de acestea prin virgulă (vezi exemplul de mai sus).

PRECIZĂRI:

✓ Subordonata temporală poate fi reluată printr-un adverb corelativ aflat în propoziţia regentă, cum ar fi: **atunci, doar, de atâtea ori** etc.

• ex. **Atunci** să vii,[1]/ **când te-oi chema eu.**[2]/
De atâtea ori să te duci,[1]/ **de câte ori este nevoie.**[2]/
1. PP; 2. CT.

✓ Mai mult decât alte subordonate, temporala poate avea diferite nuanţe circumstanţiale:

• ex. Nu mă îmbrac gros[1]/ **când afară este cald.**[2]/
(nuanţă cauzală)
Când a văzut[1]/ că nu-i rost de milă[2]/ şi-a luat inima în dinţi.[3]/
(nuanţă condiţională)
Când tu petreceai,[1]/ el muncea din greu.[2]/
(nuanţă opoziţională)

✓ O regentă poate avea două sau mai multe temporale coordonate. Alteori propoziţia temporală poate avea două sau mai multe regente.

• ex. Venise acasă[1]/ **când veniseră toţi**[2]/ **şi când masa era gata.**[3]/
Venise acasă[1]/ şi se ospătase[2]/ **când se întoarseră toţi ai casei.**[3]/

Scanned with OKEN Scanner

3. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (MODALA)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD (c. c. m.)

Este partea secundară de propoziţie care arată modul (felul) cum se desfăşoară sau se înfăţişează o acţiune sau o calitate.

Răspunde la întrebările: **cum? în ce fel? în ce mod? în ce chip? cât? cât de?**
Complementul circumstanţial de mod determină:
– un verb:
• ex. „**Mergea** *cu atenţie* şi nu se uita nicăieri."
– o locuţiune verbală:
• ex. **Şi-a dat seama** *greu* de cele întâmplate.
– un adjectiv:
• ex. Era **înalt** *ca bradul.*
– o interjecţie:
• ex. **Hai** *mai degrabă.*
– un adverb:
• ex. E **aşa de** *minunată.*

Felurile complementului circumstanţial de mod:

a) *complement circumstanţial de mod propriu-zis:*
• ex. „Lupii se reped la vale **nebuneşte**." (GALA GALACTION)
b) *complement circumstanţial de mod comparativ:*
• ex. „Cântau un cântec simplu **ca pământul**
Sub raza lunii, brazdele arate." (N. LABIŞ)
c) *complement circumstanţial de mod de măsură:*
• ex. Noaptea, în odaie, temperatura a coborât **până la 16°C**.

Complementul circumstanţial de mod **se exprimă prin**:

a) **substantiv în acuzativ** fără prepoziţie, cu valoare adverbială ori însoţit de prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale: **cu, după, din, în, la, prin, fără, în raport de (cu), potrivit cu, în conformitate cu, faţă de, în funcţie de, în chip de, la fel ca, în comparaţie cu** etc.; (când sunt precedate de adverbele: **ca (şi), cât (şi), decât, precum** – au valoare comparativă).

• ex. „Dormea **buştean** şi nu văzuse năpârca de Gheonoaie."
(POVESTIRI POPULARE)
„Visase... că i-a înverzit grădina de zarzavat **ca în anii** buni."
(FĂNUŞ NEAGU)
„**Cu veselie şi fără teamă** răspunse Florii-Soarelui." (M. SADOVEANU)
„Dar dracul venise **în chip de mire** în locul lui Petre." (BASME)
Voi rezolva problema **în raport de cerinţe**.

Scanned with OKEN Scanner

b) **substantive în cazul genitiv** însoţite de prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **împotriva, pe măsura, în temeiul, în baza, în lumina** etc.

• ex. „Luntrea înainta **împotriva apelor** nesfârşite ale acestui pământ nou."
(M. SADOVEANU)

„Zmeul cel mic se lupta **pe măsura puterilor** lui."

c) **substantive în cazul dativ** precedate de prepoziţiile: **conform, potrivit, asemenea, aidoma, contrar** sau fără prepoziţie:

• ex. **Conform aşteptărilor**, venea foarte pregătit la ore.

d) **pronume în cazurile acuzativ, genitiv, dativ** precedate de prepoziţii, locuţiuni prepoziţionale sau de adverbe comparative (aceleaşi ca la substantiv):

• ex. Este mai cuminte **decât mine şi decât toţi**.
Dispoziţia a fost dată şi au acţionat **în temeiul acesteia**.
Am procedat **conform acelora** aflaţi în majoritate.

e) **adjective în cazul acuzativ** precedate de adverbe cu valoare de prepoziţie:

• ex. Era mai mult roşu **decât alb**.

f) **numerale** cu valoare adverbială, substantivală:

• ex. Este **de două ori** mai înalt decât tine.
L-a răsplătit **înzecit** pentru munca sa.
A învăţat **ca şi cei doi** (**ca cel de-al doilea**).

g) **verbe la infinitiv** precedate de prepoziţia „**fără**" sau de un adverb comparativ:

• ex. „**Fără a aştepta** răspuns, Seca Lenca plecă..." (I. SLAVICI)
A te odihni este la fel de necesar **ca a munci**.

h) **verbe la gerunziu sau participiu** cu valoare adjectivală:

• ex. „Iepuraşii roşcaţi se strecurau **ţopăind** prin luminişuri..."
(M. SADOVEANU)
Rămase uimit **ca lovit** de trăznet.

i) **adverbe sau locuţiuni adverbiale de mod: târâş, grăpiş, degrabă, pieptiş, bărbăteşte, de-a valma, cap în cap, nas în nas, gură-n gură, cu toptanul, umăr la umăr, braţ la braţ, picior peste picior, fără curmare** etc.

• ex. „Lică era vesel **ca ieri** şi nu bănuia nimic." (I. SLAVICI)
„Apoi porunci să arză cuşniţa ziua şi noaptea şi să ţină chipul acesta **fără curmare** în foc." („GREUCEANU")
„Uite-aşa stau **gură-n gură** babele toată ziua."

j) **interjecţii:**

• ex. Făcea **lipa-lipa** pe scări.

TOPICA:

Complementul circumstanţial de mod are următoarea topică:
– stă după termentul regent;
– înaintea termenului regent, când se insistă asupra lui;

Scanned with OKEN Scanner

– poate fi intercalat între subiect şi predicat sau între părţile unei locuţiuni verbale:

• ex. Strălucea **tare** un fulger.
Nu-mi dau **bine** seama de nuanţa convorbirii.

– are topica fixă înaintea regentului, când este exprimat prin pronume sau adverbe interogative şi relative ori prin adverbele: **aşa (de), tot, cam, destul (de), astfel (de), atât de** ş. a.

• ex. **Potrivit cui** a rezolvat?
Este **atât de** inteligent!

PUNCTUAŢIA:

– Când stă după termenul regent sau când este exprimat prin pronume şi adverbe interogative şi relative, nu se desparte prin virgulă.

– Se desparte prin virgulă atunci când trebuie evidenţiat.

• ex. **Dulce, tare dulce**, doinea fluierul.

Valoarea stilistică a complementului circumstanţial de mod

De cele mai multe ori îl găsim în textele literare cu valoare de epitet. Se deosebeşte de epitetul exprimat printr-un atribut, prin faptul că el califică acţiunea verbului determinat:

• ex. „Fluieraş de os
Mult zice **duios**." (MIORIŢA)

Alteori, complementul circumstanţial de mod realizează o comparaţie:

• ex. „Fluturând în veşminte
de culoarea şofranului
ard feţele verii **ca steaguri**
în vântul şi-n râsetul anului." (L. BLAGA)

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (MODALĂ – CM)

Este propoziţia care îndeplineşte funcţiunea de complement circumstanţial de mod al unui verb, adjectiv, adverb sau al unei interjecţii din regentă.

Răspunde la aceleaşi întrebări ca ale complementului corespunzător.

Subordonata modală **poate determina**:

– un verb:

• ex. „Mai că *aş face*[1]/ **precum faci tu, căpcăunule!**[2]/ (P. ISPIRESCU)

– un adjectiv:

• ex. La orice povestire sunt *atent*[1]/ **cât se poate.**[2]/

– un adverb:

Scanned with OKEN Scanner

• ex. „Tu să-l porţi şi pe el *bine*[1]/
Cum m-ai purtat şi pe mine.“ [2]/ („TOMA ALIMOŞ“)

– o interjecţie:

• ex. Făcea *ul uul* [1]/ **precum face sirena.**[2]/

Subordonata circumstanţială modală, ca şi complementul care îi corespunde, poate fi:

a) *propoziţie circumstanţială de mod propriu-zisă* – (arată direct cum se desfăşoară o acţiune sau cum se prezintă o însuşire, fără altă referire):

• ex. „O, eşti frumos[1]/ **cum numa-n vis**
Un demon se arată.[2]/ (M. EMINESCU)
„Ea lupte-se[1]/ **cum biet o ştii.**[2]/ (G. COŞBUC)

b) *propoziţie circumstanţială de mod comparativă* – (arată felul cum se defăşoară o acţiune sau cum se prezintă o însuşire, o caracteristică, în comparaţie cu alta):

• ex. „Iubesc[1]/ **precum iubeşte pe o altă vijelie**
Un ocean de foc.“ [2]/ (M. EMINESCU)

c) *propoziţie circumstanţială de măsură progresivă* – (exprimă proporţia progresivă în care se desfăşoară acţiunea din regentă):

• ex. „Aşa e la joc:[1]/ **şi cu cât mai mult joacă,**[2]/ cu atât mai vârtos se simte pornit a da înainte.“ [3]/ (L. REBREANU)

Dezvoltarea unui complement circumstanţial de mod într-o subordonată modală.

COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL DE MOD	**PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD**
Ioana cea mică merge **încet.**	Ioana cea mică merge[1]/ **cum poate.**[2]/
Au sosit **conform înţelegerii** noastre.	Au sosit[1]/ **după cum ne-am înţeles.**[2]/
Atletul aleargă **tare.**	Atletul aleargă[1]/ **cât poate mai repede.**[2]/
Se uită **nelămurit** la mine.	Se uita[1]/ **ca şi cum nu mă cunoaştea.**[2]/

Contragerea subordonatei modale:

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD	**COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD**
S-a deşteptat devreme[1]/ **fără să audă ceasul.**[2]/	S-a deşteptat **fără ceas.**
Traversa,[1]/ **după cum se circula,**[2]/ numai pe culoarea verde a semaforului.[1]/	Traversa **regulamentar**, numai pe culoarea verde a semaforului.
Proceda[1]/ **precum i s-a arătat.**[2]/	Proceda **după indicaţii (conform indicaţiilor).**

Scanned with OKEN Scanner

Circumstanţialele modale **pot fi introduse prin**:

a) adverbe relative: **cum, cât, decât, parcă, precum** etc. precedate sau nu de un alt element:

- ex. „Dreaptă[1]/ **cum era stânca**...[2]/ avea totuşi cam la mijlocul feţei ...un semn.[1]/“ (C. HOGAŞ)

„Vin fete de şaptesprezece ani[1]/ şi se tocmesc,[2]/ **parcă ar fi negustorese.**“ [3]/ (G. BOGZA)

b) pronume sau adjective pronominale relative şi nehotărâte precedate de un alt element: **cine, care, ce, oricine, oricare.**

- ex. A vorbit frumos[1]/ **ca şi cine este orator de meserie.**[2]/
  Studiază cu temei[1]/ **ca şi oricui îi place învăţătura.**[2]/

c) locuţiuni conjuncţionale: **ca şi cum, ca şi când, după cum, cât ce, aşa cum, de parcă, fără să, pe măsură ce** etc.

- ex. „Te urmăresc în cartea asta,[1]/
  Ca şi cum unele cuvinte
  Ar mai păstra ceva din glasul,
  Din respirarea ta fierbinte.“ [2]/ (AL. VLAHUŢĂ)

„Fără să-mi dau seama,[1]/ arsei puternic pe Pisicuţă cu varga peste gât...“ [2]/ (C. HOGAŞ)

„Şi tot se istovea[1]/ şi se chircea baba,[2]/ **pe măsură ce puterile îi erau mai slabe.**“ [3]/ (POVESTIRI POPULARE)

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Propoziţia circumstanţială de mod poate sta:

– după regentă şi nu se desparte prin virgulă decât dacă se insistă asupra regentei şi are un corelativ:

- ex. *Aşa* voi face,[1]/ **cum mi-ai arătat.**[2]/

– înaintea regentei sau intercalată; în astfel de situaţii se desparte prin virgulă de regenta ei.

- ex. Aşa de frumos,[1]/ **fără să greşească de-a lungul cuvântării,**[2]/ s-a adresat ascultătorilor.[1]/

VALOAREA STILISTICĂ

Propoziţiile circumstanţiale de mod comparative, după cum se şi definesc, au valoare de comparaţie:

- ex. „Şi era una la părinţi[1]/
  Şi mândră-n toate cele[2],/
  Cum e Fecioara între sfinţi[3]/
  Şi luna între stele.[4]/ (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ Unele propoziţii circumstanţiale comparative pot avea nuanţă condiţională atunci când acţiunea din subordonată apare ca o presupunere, ca o ipoteză.

• ex. Aşa îi luneca de uşor vinul pe gât[1]/ **parcă era uns.**[2]/

✓ Adverbul „**cum**" care introduce modala are, de cele mai multe ori, drept corelativ adverbul „**aşa**" sau locuţiunea „**atât de**".

• ex. **Aşa** se uita de ciudat la mine[1]/ **ca şi cum îi eram duşman.**[2]/

✓ O regentă poate avea două sau mai multe propoziţii circumstanţiale de mod.

• ex. „Inima-mi bate mai tare sub cer[1]/ **fără să sufăr**[2]/ **şi fără să sper.**"[3]/ (FOLCLOR)

4. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CAUZALA)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ (c. c. cz.)

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb, o locuţiune verbală, un adjectiv, un adverb sau o interjecţie, arătând cauza unei acţiuni, a unei stări sau a unei însuşiri.

Răspunde la întrebările: **din ce cauză? din ce pricină?**

Complementul circumstanţial de cauză **determină**:

– un verb:

• ex. Acasă nu **se** mai **întoarce** *de frică.*

– o locuţiune verbală:

• ex. *De mânie*, **nu şi-a dat seama** de consecinţe.

– un adjectiv:

• ex. Era **slabă** *de suferinţă.*

– un adverb:

• ex. Se simţea **bine** *din cauza soarelui* ocrotitor.

– o interjecţie:

• ex. Uşa **tranc!** *din pricina vântului.*

Complementul circumstanţial de cauză **poate fi exprimat prin**:

a) **substantiv în cazurile: acuzativ** precedat de prepoziţiile **de, pentru, la, pe, dintre** sau de locuţiunile prepoziţionale **din cauză de, din motiv de**; în **genitiv** cu locuţiunile prepoziţionale: **din cauza, din pricina** şi în **dativ** cu prepoziţia **datorită.**

• ex. „**De ciudă** plâng eu numai, mamă." (G. COŞBUC)

Scanned with OKEN Scanner

Din cauza brumei au murit florile caişilor.

Ea nu putea înainta **datorită ploii** torenţiale.

b) **adjectiv propriu-zis în acuzativ** precedat de prepoziţia **„de"** sau adjectiv pronominal posesiv:

- ex. „Îi sticleau ochii regelui **de pofticios** ce era." (FRAŢII GRIMM)

Din pricina voastră voi avea numai necazuri.

c) **pronume în cazurile acuzativ, genitiv şi dativ** cu prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale (aceleaşi ca şi la substantiv):

- ex. M-a pedepsit **pentru el**.

Din cauza ta sau **din cauza altcuiva** voi fi sancţionat.

d) **numeral cu valoare substantivală în cazurile acuzativ, genitiv şi dativ** cu prepoziţii şi locuţiuni prepoziţioanle:

- ex. S-a necăjit **pentru cei doi**.

Din pricina celor trei rezultatul întrecerii n-a fost omologat.

Datorită amândurora au pierdut întrecerea.

e) **verbe la modurile infinitiv (perfect)** cu prepoziţiile „pentru" şi „de", **la gerunziu şi participiu** cu prepoziţia „de":

- ex. Era tare supărat **pentru a nu fi reuşit** la concurs.

Întârziind, n-a mai prins avionul.

Nu mai putea **de supărat**.

f) **adverbe** cu prepoziţia „de" şi **locuţiuni adverbiale**:

- ex. **De iute**[1]/ ce scrie[2]/, îl dor mâinile.[1]/

De aceea nu ne-a scris,[1]/ că a pierdut adresa.[2]/

TOPICA:

Complementul circumstanţial de cauză stă, de obicei, după elementul regent, dar poate sta şi în faţa acestuia.

Când este exprimat prin verb la gerunziu sau prin pronume interogativ-relativ, prin locuţiune adverbială, este antepus regentului.

PUNCTUAŢIA:

Despărţirea lui prin virgulă este obligatorie când este aşezat înaintea regentului şi este reluat printr-un corelativ sau dacă este exprimat prin verb la gerunziu; aceeaşi punctuaţia este respectată dacă în comunicare i se acordă o anumită importanţă:

- ex. **De lene**, *de asta* n-a scris.

Câzând, şi-a împrăştiat caietele.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CAUZALA – CZ)

Propoziţia circumstanţială de cauză îndeplineşte în frază rolul complementului circumstanţial căruia îi corespunde, arătând cauza acţiunii sau a însuşirii din regentă.

Răspunde la întrebările: **din ce cauză? din ce pricină?**

Ea poate **determina** un verb, o locuţiune verbală, un adjectiv, un adverb sau o interjecţie:

• ex. „Toamna tufele *rămâneau* în picioare...,[1]/ **pentru că viscolul trecea pe deasupra lor.**[2]/ (FĂNUŞ NEAGU)

Nu-mi aduc aminte totul,[1]/ **deoarece n-am fost atent.**[2]/

„Era *tot mai mânioasă*,[1]/ **căci flăcăul îi cerca mereu puterile.**“ [2]/ (BASME)

Se simţea *bine*[1]/ **fiindcă era sănătoasă.**[2]/

Uşa a făcut *zdrang!*,[1]/ **din cauză că bătea vântul.**[2]/

Dezvoltarea unui complement circumstanţial de cauză în subordonata cauzală:

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ	PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ
Nu mai putea **de bolnav**.	Nu mai putea,[1]/ **fiindcă era bolnav.**[2]/
Se înnegrise la faţă **de ciudă**.	Se înnegrise la faţă,[1]/ **pentru că era înciudat.**[2]/
Din cauza ta am fost amendat.	**Din cauză că tu ai intervenit,**[1]/ am fost amendat.[2]/

Contragerea subordonatei cauzale:

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ	COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ
N-am băgat de seamă prezenţa ta,[1]/ **pentru că eram distrat.**[2]/	N-am băgat de seamă prezenţa ta, **din neatenţie**.
Geamul poc![1]/ **din cauză că era curent.**[2]/	Geamul poc! **din cauza curentului**.
Deoarece ploua foarte tare,[1]/ mi-am luat umbrela.[2]/	**Plouând**, mi-am luat umbrela.

Propoziţiile circumstanţiale de cauză **pot fi introduse prin:**

a) conjuncţii subordonatoare: **căci, deoarece, fiindcă, întrucât (specifice), dacă, de, că** (nespecifice):

• ex. „Mihai începu[1]/ să râdă mai tare...[2]/ **căci râsul era în silă.**[3]/ (CEZAR PETRESCU)

„Şi,[1]/ **fiindcă Pisicuţa... sforăia deznădăjduit,**[2]/ mă dusei s-o dezleg din pripon.“[1]/ (C. HOGAŞ)

Scanned with OKEN Scanner

„... trebuie[1]/ să te iau cu mine,[2]/ **dacă (deoarece) zici** [3]/ că ştii bine locurile pe aici.“ [4]/
(I. CREANGĂ)

b) locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **pentru că, din cauză că, din pricină că, o dată ce, de vreme ce, din moment ce, câtă vreme, de bine ce, ca nu cumva să** etc.

♦ ex. „El tace,[1]/ **pentru că-i e frică de cuvinte.**“ [2]/ (L. BLAGA)

„Apoi ţi s-a făcut dor de moarte,[1]/ **de vreme ce ai venit pe coclaurile astea.**“ [2]/
(BASME)

De bine ce ajunsese acasă,[1]/ nu mai putea dormi.[2]/

c) adverbe relative cu valoarea unor conjuncţii: **cum, când, unde** (mai rar).

♦ ex. S-a retras în camera lui,[1]/ **unde (pentru că) nu i-ai dat nici o atenţie.**[2]/

Când (pentru că) nu munceşte,[1]/ nu are nici un ban.[2]/

„Cum ei mergând alături se ceartă[1]/ **şi se întreabă,**[2]/

Nu văd în fundul nopţii o umbră de roşeaţă.[3]/“ (M. EMINESCU)

d) pronume relative: **ce, cui, cât** precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: **din, de, pentru, din cauza, din pricina.**

♦ ex. Nu refuz ajutorul,[1]/ **pentru ce ţi se pare ţie.**[2]/

A fost tristă,[1]/ **din cauza cui a supărat-o.**[2]/

TOPICA:

Circumstanţiala cauzală stă, de obicei, **după regentă** (cele introduse prin **căci, că**). Ea poate fi şi **antepusă** (când este introdusă prin adverbul **cum**) sau **intercalată.**

PUNCTUAŢIA:

Indiferent de topică, propoziţia circumstanţială de cauză **se desparte** prin virgulă de regenta ei.

PRECIZĂRI:

✓ Uneori conjuncţiei sau locuţiunii conjuncţionale care introduce o propoziţie subordonată cauzală propriu-zisă îi corespunde în propoziţia regentă **un corelativ de insistenţă** cum ar fi locuţiunile: **de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, pentru asta.**

♦ ex. *De aceea* nu te-a felicitat,[1]/ **pentru că nu ştia exact data naşterii tale.**[2]/

Pentru asta te-am chemat,[1]/ **că ai primit o telegramă.**[2]/

✓ Propoziţiile circumstanţiale cauzale pot exprima, uneori, o nuanţă circumstanţială de timp, deoarece se referă la o noţiune temporală.

♦ ex. Acum,[1]/ **că ne-am trezit,**[2]/ vrem un dejun pe cinste.[1]/

✓ Alteori, subordonata circumstanţială de cauză se poate confunda cu circumstanţiala de scop. (vezi deosebirile la tratarea acestei subordonate).

Scanned with OKEN Scanner

5. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP SAU FINALĂ (F)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP (c. c. s.)

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb (locuţiune verbală) la un mod predicativ sau nepredicativ ori o interjecţie cu valoare predicativă arătând scopul unei acţiuni.

Răspunde la întrebările: **cu ce scop?, în ce scop?**

- ex. „ Mă duc **după câştig**." (M. SADOVEANU) (cit. GLR)

„La curte se făcuse mare pregătire **pentru ospăţul** acesta."
(C. NEGRUZZI)

„Orologiul sună de 12 ori... **spre a da** lumii... samă..."
(M. EMINESCU)

Complementul circumstanţial de scop **determină**:

a) un verb la un mod predicativ:

- ex. „...**Cutreiera** lumea *pentru plăcerile ei.*" (C. NEGRUZZI)

b) un verb la un mod nepredicativ:

- ex. „**Ducându-se** *în căutare* de zmei pierdu socoteala zilelor."
(ANTOLOGIE)

c) o locuţiune verbală:

- ex. „**Îşi băgase minţile în cap** *pentru a scăpa* de grijirea şi răfuielile tătâne-său."
(BASME)

d) o interjecţie:

- ex. **Hai** *la vânat* căprioare.

Poate fi exprimat prin:

a) **substantive** în cazul **acuzativ**, precedate de prepoziţiile: **pentru, la, întru, după, în** şi de locuţiunea prepoziţională **în scop de**, precum şi în cazul **genitiv** cu locuţiunile prepoziţionale: **în ideea, în scopul, cu scopul, în vederea, în nădejdea.**

- ex. „Plecaseră prin oraş **după târguieli/** şi nu mai veniseră..." /
(M. SADOVEANU)

„Se strânseră **întru întâmpinarea** domnului/ ce trecea peste Siretiu..."/
(M. COSTIN)

„Toţi îşi plecară capetele **în nădejdea iertării** de către domn."
(CRONICARI MUNTENI)

b) **pronume** în cazurile **acuzativ şi genitiv** însoţite de aceleaşi prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale (cele de mai sus):

- ex. Am refăcut **pentru ele** toate greşelile strecurate în scrisori.
Protejarea faunei preocupă omenirea/ şi, **în vederea ei**, se luptă împotriva braconajului./

Scanned with OKEN Scanner

c) **numerale cu valoare substantivală** în cazurile **acuzativ şi genitiv** precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale:

• ex. Am refăcut calculele trigonometrice[1]/ şi **pentru două** dintre ele am folosit tabelele de logaritmi.[2]/

Avea multe probleme de rezolvat,[1]/ dar, **în vederea celei dintâi,** şi-a acordat mai mult timp.[2]/

d) **verbe la infinitiv** cu prepoziţiile: **spre, pentru** sau locuţiunile prepoziţionale: **cu scopul de (a), în scopul de (a), în ideea de (a), în intenţia de (a).**

• ex. „...**pentru a izbândi** (în scopul de-a izbândi) nu-i trebuia mare lucru,[1]/ decât să găsească urma hoţului." [2]/ (BASME)

e) **verbe la supin**:

• ex. „...mai dinioarea l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsuoară, **după cumpărat** sumani,[1]/ cum îi e negustoria..." [2]/ (I. CREANGĂ)

f) **adverbe şi locuţiuni adverbiale: înadins, dinadins, într-adins, de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta** etc.

• ex. „**Într-adins** îşi zvârlea coada,[1]/ ca să ştie că puterile balaurului sunt mai tari decât ale oricărui muritor..." [2]/ (ANTOLOGIE)

Pentru asta te-am chemat,[1]/ să-ţi dau vestea cea mare.[2]/

TOPICA:

În general, complementul circumstanţial de scop stă după termenul regent.

Poate sta şi înaintea regentului când este exprimat prin adverbe sau locuţiuni adverbiale care sunt, de fapt, elementele corelative ale unei subordonate circumstanţiale de scop. Tot antepus regentului este şi atunci când se insistă asupra scopului acţiunii.

• ex. **Dinadins** nu mănâncă,[1]/ **ca să** slăbească.[2]/

De aceea învaţă intens,[1]/ **pentru ca să** reuşească la examen.[2]/

PUNCTUAŢIA:

1. Complementul circumstanţial de scop aşezat **după regent nu se desparte** de acesta prin virgulă; **se desparte numai dacă este anticipat printr-un corelativ**.

• ex. *Pentru asta* n-a intervenit, **pentru a nu înteţi** certurile.

2. **Când precedă regentul**, complementul circumstanţial de scop **se desparte** de acesta prin virgulă; de asemenea, **dacă este exprimat printr-un verb la infinitiv sau este reluat printr-un corelativ**.

• ex. **Pentru a ajuta** pe toţi, a venit.

Pentru a ajuta la nevoie, *pentru asta* a venit.

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ Complementul circumstanţial de scop se poate confunda cu circumstanţialul de cauză. În astfel de situaţii, este bine să deosebim **ideea de motivaţie** (cauza pentru care se petrece acţiunea verbului) **de scopul** (ţinta, idealul) către care tinde acţiunea verbului.

• ex. Nu mai putea **de bolnav**.
De durere, se schimbase la faţă.
(Complementele „de bolnav", „de durere"
– arată motivaţia acţiunii – cauza ei).
Se pregăteşte **de plecat** la gară.
Se pregăteşte **pentru a lua** viaţa în piept.
(Complementele „de plecat", „pentru a lua"
– arată, evident, scopul acţiunii verbului).

De asemenea, ordinea acţiunilor este diferită:
– complementul circumstanţial de cauză şi apoi acţiunea verbului:
• ex. **De durere**, se schimbase la faţă./
Se schimbase la faţă, **de durere.**
(întâi motivaţia „de durere" şi apoi acţiunea verbului, indiferent de locul complementului faţă de verbul determinat)
– acţiunea verbului şi apoi complementul circumstanţial de scop:
• ex. Se pregăteşte **pentru a pleca** în concediu.
Pentru a pleca în concediu, se pregăteşte.
(întâi acţiunea verbului şi apoi scopul acţiunii, indiferent de locul complementului faţă de verbul determinat)

✓ Un verb poate avea două sau mai multe complemente circumstanţiale de scop.

• ex. Mă oprisem din citit **pentru a medita** şi **pentru a evalua** frumuseţea textului.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP (F)

Propoziţia circumstanţială de scop sau finală exprimă scopul în vederea căruia se realizează acţiunea din regentă, fiind echivalentă cu un complement circumstanţial de scop.

Răspunde la întrebările: **cu ce scop? în ce scop?**

• ex. „Mă lăsară-n pace,[1]/ **ca să cânt în lume,[2]/**
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Şi de soarta mea.[3]/ (M. EMINESCU)

Ea poate **determina**:

a) **un verb** (personal sau nepersonal):

• ex. *Trec* furnici *ducând* în gură de făină marii saci,[1]/
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte şi colaci." [2]/ (M. EMINESCU)

Scanned with OKEN Scanner

b) **o locuţiune verbală**:

• ex. „*Îi făcuse de petrecanie,*[1]/ **ca nu cumva să mai fie sământă de zmeu.**[2]/ (P. ISPIRESCU)

c) **o interjecţie**:

• ex. Hai[1]/ **să vânăm iepurii cei distrugători.**[2]/

Dezvoltarea complementului circumstanţial de scop într-o propoziţie circumstanţială echivalentă.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP	PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP
Muncim **pentru realizarea** visurilor noastre.	Muncim[1]/ **pentru ca să ne realizăm toate visurile.**[2]/
Ea plecase **după cumpărături.**	Ea plecase[1]/ **ca să facă cumpărături.**[2]/
S-au dus cu toţii **la cules** de cireşe.	S-au dus cu toţii[1]/ **cu scopul să culeagă cireşe.**[2]/

Contragerea subordonatei circumstanţiale de scop:

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP	COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP
A băut mult ceai,[1]/ **ca să se mai încălzească.**[2]/	A băut mult ceai **pentru a se încălzi.**
Ieri a mers cu maşina,[1]/ **pentru ca să evite aglomeraţia.**[2]/	Ieri a mers cu maşina **spre a evita aglomeraţia.**
Nu întârzia de la masă,[1]/ **ca nu cumva să se supere gazda.**[2]/	Nu va întârzia de la masă **pentru a nu supăra** gazda.

Propoziţiile circumstanţiale de scop **pot fi introduse** prin:

a) conjuncţii subordonatoare: **să, ca să, de.**

• ex. „Copii! aduceţi un ulcior
De apă de sub stâncă,[1]/
Să stâng pojarul meu de dor
Şi jalea mea adâncă.[2]/ (V. ALECSANDRI)

„Sunt plăieşii Vrancei, Măria ta,[1]/ şi vin cu toţii[2]/ **ca să porneşti cu ei la luptă.**[3]/ (POVESTEA VRANCEI)

„– Măi, vericule, ţi-ai pierdut cuiul,[1]/ du-te[2]/ **de ţi-l caută.**[3]/ (P. ISPIRESCU)

b) locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **pentru ca să, cu scopul să (de), (pentru) ca nu cumva să, că doar-doar, doar de** etc.

• ex. „...trimise...[1]/ **să aducă pe Huţu,**[2]/ **pentru ca să-i dau cele două pere.**“ [3]/ (I. SLAVICI)

„Venise dracul şi în Codrul Verde,[1]/ **că doar-doar o mai prinde un nou vicleşug.**“2/ (ANTOLOGIE)

Scanned with OKEN Scanner

„Treaba lui era să adune snopii,[1]/ **pentru ca nu cumva mai târziu să se scuture** [2]/ **sau să se putrezească.**“ [3]/ (M. PREDA)

c) pronume relativ cu prepoziţie:

• ex. A plecat[1]/ **pentru (după) ce avea de rezolvat.**[2]/

TOPICA:

Propoziţia circumstanţială de scop, în general, urmează regentei; alteori o preced.

• ex. **Ca să nu mai fie probleme,**[1]/ a renunţat la conversaţie.[2]/

Mai rar însă, ea poate fi şi intercalată:

• ex. Degeaba,[1]/ **ca să-ţi regăseşti fiul,**[2]/ te mai zbaţi.[1]/

PUNCTUAŢIA:

1. Subordonata circumstanţială finală introdusă prin „de“ nu se desparte prin virgulă de regenta ei.

• ex. Mergea la băi[1]/ **de se trata de ulcer.**[2]/

2. Circumstanţiala de scop aşezată după regentă se desparte prin virgulă, dacă la sfârşitul ei se află un complement circumstanţial sau dacă are un corelativ în regentă.

• ex. Şi-a rezolvat astăzi problemele,[1]/ ***ca să fie liber*** **mâine.**[2]/

De aceea te-am atenţionat,[1]/ **ca să nu mai greşeşti.**[2]/

3. Aşezată înaintea regentei, orice finală se desparte prin virgulă de regenta ei.

• ex. **Ca să nu mai întârzie,**[1]/ şi-a potrivit ceasul.[2]/

PRECIZĂRI:

✓ O regentă poate avea două sau mai multe propoziţii circumstanţiale de scop.

• ex. Zbate-te[1]/ **să parcurgi toată materia,**[2]/ **să o recapitulezi**[3]/ **şi să o reţii.**[4]/

✓ Finala se poate confunda, cel mai adesea, cu circumstanţiala de cauză, deoarece elementele corelative din regentă care anunţă propoziţia finală sau stăruie asupra conţinutului ei sunt aceleaşi cu ale cauzalei: de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, pentru asta.

• ex. *De aceea* te-am chemat,[1]/ **că ai primit o telegramă urgentă.**[2]/ (1. PP; 2. CZ)

De aceea te-am chemat,[1]/ **să-ţi înmânez o telegramă urgentă.**[2]/ (1. PP; 2. F)

Deosebirea se poate face astfel:

– circumstanţiala de cauză se introduce prin cojuncţia „că“, ce poate fi precedată de prepoziţia „pentru“, dar nu prin „să“; acţiunea verbului din subordonata cauzală se săvârşeşte înaintea celei din regentă.

(Verificaţi primul exemplu)

Scanned with OKEN Scanner

– propoziţia circumstanţială de scop se introduce prin conjuncţia „să“ precedată de prepoziţia „ca“ sau „pentru“, dar nu prin „că“; acţiunea verbului din finală se realizează după cea a verbului din regentă.

(Verificaţi al doilea exemplu)

✓ Propoziţia circumstanţială de scop poate avea şi alte nuanţe circumstanţiale:

• ex. **Pentru ca să te necăjesc,**[1]/ şi tot ai merita un răspuns în doi peri.[2]/ (nuanţă concesivă)

✓ Finalele negative se introduc prin aceleaşi conjucţii sau locuţiuni conjucţionale ca şi cele pozitive, însă însoţite de o negaţie:

• ex. Se purta frumos[1]/ **să nu fie cumva refuzat.**[2]/

6. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONDIŢIONAL ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONDIŢIONAL (c. c. cdţ.)

Este partea secundară de propoziţie care exprimă o ipoteză sau o condiţie de a cărei îndeplinire va depinde realizarea acţiunii din propoziţie.

Răspunde la întrebarea: **cu ce condiţie?**

• ex. **Dându**-mi atenţie îţi voi răspunde la fel.

Complementul circumstanţial condiţional se întrebuinţează în comunicările în care predicatele sunt exprimate prin verbe cu valoare ipotetică (la indicativ imperfect, viitor sau la condiţional-optativ).

• ex. *În cazul* acesta, **voi trece** pe la tine.

În ipoteza unui răspuns favorabil, **aş trece** pe la voi.

Poate fi exprimat prin:

a) substantive în cazul acuzativ **care exprimă ideea de condiţie (eventualitate, ipoteză, caz, condiţie)** precedate de prepoziţiile: **cu, în** sau substantive abstracte precedate de locuţiunea prepoziţională **„în caz de“;**

• ex. **Cu condiţia** aceasta, nu mai întârzii niciodată.

În caz de nevoie, apelează la prieteni.

b) substantive sau pronume în cazul genitiv precedate de locuţiunile prepoziţionale: **în locul, în cazul;**

• ex. **În locul tatălui**, l-aş fi pedepsit pentru absenţe.

Eu, **în locul lui**, n-aş mai fi răspuns la întrebare.

c) numerale cu valoare substantivală în genitiv precedate de aceleaşi locuţiuni prepoziţionale;

• ex. **În locul celui dintâi**, eu aş fi avut mai multe emoţii.

Scanned with OKEN Scanner

d) verbe la gerunziu (cu valoare de sentinţă);
• ex. **Muncind şi trăind** cinstit, vei reuşi în viaţă.
Sacrificându-te de dragul ţării, vei învinge.
e) adverbele: **astfel, altfel, altminteri, aşa, altcumva**;
• ex. Singura posibilitate este să-l ajuţi. **Altfel (altminteri, altcumva)** n-ar reuşi.
Muncind cu sârg, **astfel (aşa)** vei reuşi.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circunmstanţial condiţional precedă termenul regent şi se desparte de acesta prin virgulă.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CDT)

Este propoziţia subordonată care exprimă, ca şi complementul căruia îi corespunde, o ipoteză sau o condiţie de a cărei îndeplinire depinde realizarea acţiunii din regentă.

Răspunde la întrebarea: **cu ce condiţie?**
• ex. **„Dacă s-ar fi uitat mai bine la ochii ei,**[1]/ i-ar fi văzut şiretenia.“ [2]/
(P. ISPIRESCU)

Propoziţia circumstanţială condiţională **poate determina**:
a) **un verb**:
• ex. **„De se mânie,**[1]/ *nu mai vede* înaintea ochilor.“ [2]/
(B. ŞT. DELAVRANCEA)
b) **o locuţiune verbală**:
• ex. *„Îşi aduce aminte* de tine, flăcăule,[1]/ **numai dacă îi arăţi inelul.**“ [2]/
(BASME)
c) **un adjectiv**:
• ex. Era *vesel,*[1]/ **în caz că se făcea vremea frumoasă.**[2]/

Dezvoltarea complementului circumstanţial condiţional într-o propoziţie circumstanţială condiţională se realizează prin introducerea unei predicaţii şi a unui element relaţional potrivit.

COMPLEMENTUL CIRC. CONDIŢIONAL	PROPOZIŢIA CIRC. CONDIŢIONALĂ
Ascultându-mă cu atenţie, mă vei înţelege.	**Dacă mă asculţi cu atenţie,**[1]/ mă vei înţelege.[2]/
În locul colegilor, l-aş fi felicitat.	**De-aş fi fost în locul colegilor,**[1]/ l-aş fi felicitat.[2]/
În caz de ploaie, mu mai plec de acasă.	**În caz că plouă,**[1]/ nu mai plec de acasă.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Contragerea subordonatei condiţionale:

PROPOZIŢIA CIRC. CONDIŢIONALĂ	COMPLEMENTUL CIRC. CONDIŢIONAL
Dacă treci pe la librărie,[1]/ cumpără-mi şi mie o carte nouă.[2]/	**Trecând** pe la librărie, cumpără-mi şi mie o carte.
În caz că ai nevoie de mine,[1]/ dă-mi un semn de viaţă.[2]/	**În caz de nevoie**, dă-mi un semn de viaţă.
Dacă ai carte,[1]/ ai parte.[2]/	**Având** carte, ai parte.

Propoziţiile circumstanţiale condiţionale **pot fi introduse prin**:

a) conjuncţii subordonatoare: **dacă, de, să**;

- ex. „O! **dac-aş şti** [1]/ că un destin
  Spre-acelaşi ţel ne mână,[2]/
  M-aş arunca-n al vostru sân'[3]/
  Ş-am merge împreună.“ [4]/ (M. EMINESCU)
  „**De mi-i duce ca gândul**,[1]/ tu mi-i prăpădi,[2]/ **iar de mi-i duce ca vântul**,[3]/
  tu mi-i folosi, căluţul meu,[4]/ zise fiul craiului,“ [5]/ (I. CREANGĂ)
  „Dar n-a fost el!...[1]/ **Să-l văd venind**,[2]/
  Aş mai trăi o viaţă.“ [3]/ (G. COŞBUC)

b) locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **în caz că, în caz de, de unde nu, numai dacă, numai să.**

- ex. **În caz că treci prin oraşul meu**,[1]/ fă-mi o vizită.[2]/
  Să fii om de treabă,[1]/ **de unde nu (dacă nu vei fi)**,[2]/ pe aici nu mai ai ce căuta.[3]/

c) prin juxtapunere:

- ex. **Ai copii**,[1]/ ai şi bucurii.[2]/
  (dacă)

TOPICA:

Cel mai frecvent, propoziţiile circumstanţiale condiţionale stau în faţa regentei. Alteori pot sta şi după regentă sau pot fi intercalate.

- ex. Nu vă temeţi,[1]/ **dacă sunteţi curajoşi**,[2]/ de necazurile vieţii.[1]/

PUNCTUAŢIA:

Se despart prin virgulă, oricare este aşezarea lor faţă de regentă.

Când însă circumstanţiala condiţională este considerată ca esenţială în frază, **nu se desparte prin virgulă**.

- ex. Nu vin la tine[1]/ **dacă nu mă inviţi**.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ O regentă poate avea două sau mai multe condiţionale coordonate:

♦ ex. **Dacă mă asculţi** [1]/ **şi dacă înveţi**[2]/ reuşita e sigură.[3]/

„Nu spera[1]/ şi nu ai teamă,[2]/

Ce e val[3]/ ca valul trece;[4]/

De te-ndeamnă,[5]/ **de te cheamă,**[6]/

Tu rămâi la toate rece.“ [7]/ (M. EMINESCU)

✓ Propoziţia circumstanţială condiţională poate avea două sau mai multe regente. (vezi „GRAMATICA PRACTICĂ“ – Şt. Popescu)

♦ ex. **Dacă reuşeşti la facultate**,[1]/ se bucură şi bunicii[2]/ şi ne bucurăm şi noi.[3]/

✓ Unele circumstanţiale condiţionale pot avea nuanţă cauzală, dacă acţiunea din subordonată este reală.

♦ ex. **Dacă ai venit aşa de repede**,[1]/ am grăbit şi pregătirea cinei.[2]/ (cu ce condiţie? sau din ce cauză am grăbit? – **dacă** sau **pentru că** ai venit)

✓ O condiţională devine cauzală numai atunci când acţiunea din regenta ei se realizează şi deci nu este o ipoteză sau dacă depinde de o propoziţie interogativă retorică.

♦ ex. **Dacă (pentru că) am învăţat**,[1]/ am ştiut.[2]/ (CZ)

Dacă te-ai ospătat,[1]/ lasă loc şi altora![2]/ (CZ)

Dacă (în caz că) voi învăţa,[1]/ voi şti.[2]/ (CDŢ)

Dacă mă vei cunoaşte mai bine,[1]/ ghici-vei oare şi sufletul meu?[2]/ (când? cu ce condiţie?) (CT / CDŢ)

✓ Uneori în regenta condiţionalei se poate afla un corelativ (adverb sau altă parte de vorbire cu rol de complement condiţional): **apoi, atunci, în acest caz, în această situaţie, cu această condiţie**.

♦ ex. **Dacă voi reuşiţi singuri**,[1]/ *apoi* ajutorul meu nu mai este necesar.[2]/

De câştigaţi concursul,[1]/ în acest caz meritaţi felicitări.[2]/

✓ Unele condiţionale introduse prin adverbul „**când**“ cu valoare de conjuncţie au nuanţă temporală.

♦ ex. **Când (dacă) ţi-ar face baba de leac**[1]/, apoi te-ai vindeca.[2]/ (când? cu ce condiţie?) (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

7. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONCESIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONCESIV (c. c. cv.)

Este partea secundară de propoziţie care indică un obiect sau o situaţie care ar putea împiedica realizarea unei acţiuni sau existenţa unei calităţi, dar nu o împiedică.

Răspunde la întrebarea: **în ciuda cărui fapt?**

• ex. **În ciuda reuşitei**, el nu se bucură.

Complementul circumstanţial concesiv determină:

– un verb: Încă tânăr **se păstrează**, *cu tot părul* alb.

– un adjectiv: Este un roman **bun**, *în ciuda acţiunii* exagerat de fanteziste.

– o interjecţie predicativă: *În pofida ploii*, **hai** la plimbare.

Poate fi exprimat prin:

a) substantive (sau substitute) în cazul acuzativ precedate de prepoziţiile: **cu, fără,** însoţite de adverbele **chiar, nici, şi**.

• ex. **Chiar fără ajutorul** lor, eu tot aş fi izbutit.
Şi cu voi, nici fără voi, eu tot aş fi plecat.

b) substantive (sau substitute) în cazul genitiv precedate de prepoziţiile sau locuţiunile prepoziţionale: **împotriva, în ciuda, în pofida, în contra**.

• ex. **Împotriva voinţei** mele, el a plecat de acasă.
În ciuda alor săi, nu s-a înscris la facultate.

c) substantive în cazul dativ precedate de prepoziţia „**contrar**".

• ex. **Contrar aşteptărilor**, a luat totuşi premiul întâi.

d) adjective însoţite de adverbul „**chiar**".

• ex. **Chiar bolnav**, el tot s-a prezentat la examen.

e) numerale cu valoare substantivală precedate de locuţiunile prepoziţionale: **în ciuda, în pofida**.

• ex. **În ciuda amândurora**, tot eu am ieşit şef de promoţie.

f) verbe la infinitiv precedate de prepoziţia **fără** însoţite de adverbul **chiar** sau verbe la gerunziu însoţite de acelaşi adverb.

• ex. **Chiar fără a se antrena**, totuşi a obţinut performanţe.
Chiar salvând regina, tot nu vei câştiga partida de şah.

g) adverbe sau locuţiuni adverbiale: **tot, totuşi, oricum, cu toate acestea, cu toate astea, în orice caz** folosite şi ca elemente corelative.

• ex. E un jucător bun, **cu toate acestea** n-a obţinut performanţe.
Până la urmă **tot (oricum)** s-a întors.

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial concesiv stă, de regulă, înaintea termenului regent şi se desparte prin virgulă. (cu excepţia celor exprimate prin adverbe)

PRECIZĂRI:

✓ Prepoziţiile „**împotriva**" şi „**contra**" pot construi nu numai complemente concesive, ci şi complemente indirecte.

Comparaţi:

• ex. **Împotriva dorinţei** tale, el tot a plecat.
(complement concesiv)
A luptat **împotriva rutinei**. (complement indirect)

✓ De asemenea, prin verbe la infinitiv sau gerunziu se pot exprima şi alte complemente, în afară de cel concesiv.

• ex. A învăţat **pentru a reuşi**. (compl. circ. de scop)
A plecat **fără a saluta**. (compl. circ. de mod)
Chiar fără a învăţa, tot a ştiut poezia. (compl. circ. concesiv)
Citind mult, şi-a îmbogăţit vocabularul.
(compl. circ. condiţional)
Chiar citind mult, totuşi n-a reţinut esenţialul.
(compl. circ. concesiv)

Distincţia complementului circumstanţial concesiv de celelalte complemente se face observând adverbele corelative: **tot, totuşi** prezente în propoziţie (care relevă valoarea concesivă a complementului – vezi exemplele de mai sus).

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ

Este propoziţia subordonată care arată o împrejurare ce ar putea împiedica realizarea acţiunii sau existenţa însuşirii din regentă, dar nu o împiedică.

Răspunde la întrebarea: **în ciuda cărui fapt?**

• ex. **„Deşi mulţi au zis-o**,[1]/ eu tot o mai zic:[2]/
Slava strămoşească pe strămoşi cinsteşte...[3]/
(GR. ALEXANDRESCU)
„Cu toate că avea pantoful fetei,[1]/ el nu ştia cui i se potriveşte."[2]/
(BASME)

Dezvoltarea complementului circumstanţial concesiv în subordonată circumstanţială concesivă:

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRC. CONCESIV	PROPOZIŢIA CIRC. CONCESIVĂ
Cu tot părul alb, el era încă tânăr.	**Chiar dacă avea părul alb,**[1]/ el era încă tânăr.[2]/
În ciuda vremii ploioase, hai la plimbare.	**Chit că vremea e ploioasă,**[1]/ hai la plimbare.[2]/
Cu toată bătrâneţea, el se mişcă sprinten.	**Cu toate că era bătrân,**[1]/ el se mişca sprinten.[2]/

Contragerea subordonatei concesive:

PROPOZIŢIA CIRC. CONCESIVĂ	COMPLEMENTUL CIRC. CONCESIV
Chiar dacă voi nu mă ajutaţi,[1]/ eu tot mă descurc.[2]/	**Chiar fără voi,** eu **tot** mă descurc.
Măcar că nu ştiu multe istorisiri,[1]/ eu totuşi vă voi povesti.[2]/	**Fără a şti** multe istorisiri, eu **totuşi** vă voi povesti.

Subordonata circumstanţială concesivă **se introduce prin**:

a) conjucţii subordonatoare: **deşi** (specifică), **dacă, de, să, măcar.**

• ex. „**Deşi citaţia îl ardea în buzunar,**[1]/ luă pe dăscăliţă de mijloc[2]/ şi o învârti de câteva ori.[3]/ (L. REBREANU)

„Să fi dat mii şi mii de lei,[1]/ nu găseai fire de mac prin năsip[2]/ sau fir de năsip printre mac.“ [3]/ (I. CREANGĂ)

„**Şi de plânge,**[1]/ **de se ceartă** [2]/ Tu în colţ petreci în tine.“ [3]/ (M. EMINESCU)

b) locuţiuni conjucţionale subordonatoare: **cu toate că, măcar că, măcar să, chit că, chiar dacă, chiar de, chiar să, şi dacă, şi de, nici dacă, nici de, fără (ca) să, indiferent (că, dacă)** etc.

• ex. „**Cu toate că Niculaie dăduse toată ziua cu furca,**[1]/ ... el deschise din nou ochii lângă spinarea tatălui său[2]/ şi rămase treaz...“ [3]/ (M. PREDA)

„Persida,[1]/ **chiar dacă n-ar fi fost**[2]/ cum era,[3]/ tot n-ar fi putut[1]/ să treacă prin târg neobservată.“ [4]/ (I. SLAVICI)

„**Şi de mă cerţi**[1]/ **şi de mă alungi,**[2]/ eu tot te voi urma[3]/ – zise broscuţa[4]/ în care se prefăcuse fata cea mică.“ [5]/ (ANTOLOGIE)

Indiferent dacă pierd,[1]/ tot mă înscriu la concursul de sahişti.[2]/

c) pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte: **orice, oricine, oricare.**

• ex. „**Orice-mi zici tu,**[1]/ nu mă supăr.“ [2]/ (G. COŞBUC)

„**Oricare şi-ar fi hotărârea, Măria ta,**[1]/ eu nu mă întorc fără fiica dumitale.“ [2]/ (BASME)

Scanned with OKEN Scanner

d) adverbe relative şi nehotărâte: **cum, unde, cât, când (însoţite de „dimpotrivă“ sau „de fapt“), oricât, oricum.**

• ex. „Văzând eu o vreme ca asta,[1]/ am şparlit-o la baltă,[2]/ **cât îmi era de mamă şi de necăjită.**“ [3]/ (I. CREANGĂ)

„Oricât ai drege-n lume –,[1]/ atunci te oboseşte
Eterna alergare[2]/ ...şi-un gând te-ademeneşte.“ [3]/ (M. EMINESCU)
El merge la mare,[1]/ **când de fapt dorea la munte.**[2]/

e) juxtapunere:

• ex. **Mănânce ei,**[1]/ eu tot nu mănânc.[2]/
Spună-i mama orice,[1]/ el tot nu tace.[2]/

Din punctul de vedere al raportului cu realitatea, concesivele pot fi:

a) **propriu-zise** – (cele introduse, de obicei, prin conjuncţii)

• ex. **Deşi era primăvară,**[1]/ tot nu înfloriseră copacii din pricina frigului.[2]/

b) **ipotetice** (numite şi condiţionale)

• ex. **Chiar de mă invită,**[1]/ eu tot nu mă duc.[2]/
Oricâte pozne face,[1]/ el tot îl iartă.[2]/

TOPICA:

Deşi topica e liberă, adeseori circumstanţialele concesive sunt antepuse. Alteori, stau după regentă sau sunt intercalate (intercalarea fiind obligatorie pentru cele introduse prin **că** şi **de** cu sens de **deşi**).

• ex. Calul,[1]/ **că-i cal,**[2]/ şi tot ştie drumul acasă.[1]/

PUNCTUAŢIA:

În general, concesivele **se despart** prin virgulă de regentele lor.

PRECIZĂRI:

✓ Propoziţiile concesive au adeseori în regentă adverbul corelativ **tot** sau **totuşi** (vezi exemplele anterioare).

✓ Propoziţiile circumstanţiale concesive introduse prin **dacă** sau **de** ar putea fi confundate cu subordonatele condiţionale. Deosebirea se poate face prin înlocuirea conjuncţiilor de mai sus cu **deşi**, conjuncţie specifică concesivei, cât şi prin remarcarea prezenţei adverbelor corelative specifice: tot, totuşi.

• ex. **Dacă mă ajutaţi,**[1]/ eu trec peste necazuri.[2]/
(înlocuirea cu **deşi** nu e posibilă – CDŢ.)
Dacă mă ajutaţi,[1]/ eu tot nu trec peste necazuri.[2]/
(înlocuirea cu **deşi** este posibilă, iar prezenţa corelativului „tot“ confirmă valoarea concesivă).

Scanned with OKEN Scanner

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR ŞI PROPOZIŢIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

(atribut predicativ sau complementul predicativ)

Este partea secundară de propoziţie cu dublă determinare:

*– **faţă de un verb**, redând o caracteristică sau o acţiune simultană cu acţiunea principală;*

*– **faţă de substantivul (pronumele)** la care se referă acţiunea exprimată.*

(vezi „LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ“ – I. Toma)

Elementul predicativ se referă la:

a) subiect: **Bunicii** *au plecat trişti, plângând.*

b) complement direct: Am văzut **oamenii** *fericiţi, râzând.*

c) complement indirect: Să mă gândesc **la tine** *muncind, cântând* este o plăcere.

d) complement de agent: Aceasta este mâncarea preparată **de ea** *cântând.*

Termenul regent principal se exprimă prin: verb la un mod personal (nepersonal), locuţiune verbală sau interjecţie cu valoare predicativă, iar **termenul regent secundar** poate fi: substantiv, pronume, numeral etc.

- ex. *Oamenii* stăteau **nemulţumiţi**, aşteptând chemarea la ordine.
  Nici unul nu se vedea **mai deştept**.
  Amândoi aşteptau **impacientaţi** sosirea trenului.

Elementul predicativ suplimentar se exprimă prin:

a) substantive fără prepoziţie sau cu prepoziţiile specifice: **ca, de, drept** sau **contra**, **cu/** ori cu adverbul comparativ **cât.**

- ex. Păcatul omenesc trece **de (drept) vină** mare.
  Am hotărât simbolul **ca semn** al unei subordonate.
  Tata a fost luat **drept judecător**.
  Îl vedeam **cât bradul**.
  A venit **cu traista**-n băţ.

b) pronume cu sau fără prepoziţie:

- ex. **Drept cine** mă consideri?

c) adjective (locuţiuni adjectivale), participii sau gerunzii cu valoare adjectivală, cu sau fără prepoziţii:

- ex. Maşinile treceau **rapide şi zgomotoase** printre pietoni.
  Alina visa **îngropată** între cărţile alese din bibliotecă.
  Mereu te apropii **suferindă** de locul accidentului.
  Nu mă ştiu **de prost** pe lumea asta.
  Nu mă ştiu de om **fără rost** pe lumea asta.
  (Ca om nu mă ştiu **fără rost** pe lumea asta.)

d) numerale:

- ex. Am început aceleaşi cursuri de informatică **cinci**.

Scanned with OKEN Scanner

e) verbe la infinitiv:

• ex. Aici vedem caracterizarea de personaj **a se evidenţia** din text.

f) verbe la gerunziu:

• ex. Atunci se auzi **lătrând** în curte Azor.

g) interjecţii: M-a lăsat **ţuţ**! (**paf**!)

Caracteristici care-l pot deosebi de alte părţi de propoziţie:

✓ Când sunt folosite fără mijloacele de legătură amintite, substantivele şi adjectivele **sunt nearticulate** şi au forma de nominativ sau de genitiv (uneori):

• ex. „... nu vine **ministru** din datorie civică, ci din alte considerente..."
(N. IORGA)

Copilul îl credeam **al domnului** (**al doamnei**).

✓ Absenţa articolului hotărât enclitic la adjectiv poate folosi ca mijloc de deosebire a elementului predicativ suplimentar de atribut atunci când precedă substantivul.

Comparaţi:

• ex. De la joacă **fericiţi** copiii vin. („fericiţi" – element predicativ suplimentar)
Fericiţii copii mai au chef de joacă. („fericiţii" – articulat = atribut)

✓ Pentru adjectivul aşezat după substantiv folosirea articolului demonstrativ „cel, cea, cei, cele" nu este posibilă:

• ex. Trec amintirile **sfinte** prin inima omului.
(evident că nu este vorba de „amintirile cele sfinte", ci de „amintirile care trec sfinte")

✓ Adjectivele sau substantivele nume de persoană folosite ca elemente predicative suplimentare **se acordă cu numele pe care îl determină în gen şi număr (ca şi numele predicativ), dar nu şi în caz**. (vezi op. cit. – I. Toma):

• ex. Elevul ascultă **liniştit**.
Elevele ascultă **liniştite**.
I se spunea „**Sfântul**". (nu şi în caz)

✓ „Spre deosebire de predicat, elementul predicativ suplimentar este o parte secundară de propoziţie care îşi exprimă conţinutul predicativ prin intermediul unui verb din afara structurii sale" (o acţiune sau o caracteristică simultană).

Verbele pe lângă care apare elementul predicativ suplimentar sunt în general verbe cu sens autonom: **a vedea, a se uita, a găsi, a veni, a crede, a se întoarce, a se lua, a lăsa** etc. (vezi GLR)

✓ „Elementul predicativ suplimentar se deosebeşte de complement prin referirea sa la nume, iar în mod special de cele circumstanţiale prin posibilitatea absenţei oricăror nuanţe circumstanţiale, un element deosebitor fiind acordul.

Verbele la gerunziu pot constitui mijloace de exprimare identice cu cele ale complementului circumstanţial de mod. Dacă verbele la gerunziu **pot caracteriza acţiunea verbului însoţit**, ele sunt complemente circumstanţiale de mod; dacă nu pot caracteriza verbul însoţit, ci arată doar o acţiune simultană, ele sunt elemente predicative suplimentare." (ibidem)

Comparaţi: ex. Vine **alergând**. (repede, într-un suflet = compl. circ. de mod)

Scanned with OKEN Scanner

Vine **plângând**. (nu mai este caracteristică specifică verbului = elem. pred. supl.)

✓ Se deosebeşte de atributul circumstanţial „prin gruparea cu verbul", manifestată şi prin topică, dar şi prin posibilitatea absenţei nuanţelor circumstanţiale (ibidem – GLR)

• ex. Om **pribeag**, Nicolaie rătăcea prin lume.
(atribut circumstanţial cu nuanţă cauzală)
Prin ce ţinuturi rătăceşti **pribeag**?
(elementul predicativ suplimentar se grupează cu verbul)

TOPICA:

Topica lui este liberă; de obicei, stă după verbul determinat. Nu se desparte prin virgulă decât atunci când stă înaintea substantivului (subiect).

• ex. **Râzând**, Nică se uita la soare.

PROPOZIŢIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte rolul de element predicativ suplimentar pe lângă un verb din regentă, redând o acţiune simultană care se referă la o parte de propoziţie din regentă:

– cu referire la subiect:
• ex. Se trezeşte[1]/ **că este rechemat la serviciu din concediu.**[2]/

– cu referire la un complement direct:
• ex. Îl ştiu pe el[1]/ **de câte este capabil.**[2]/

– cu referire la un complement indirect:
• ex. Mă uitam la ei[1]/ **cum erau captivaţi de lectură.**[2]/

– cu referire la un complement de agent:
• ex. Am fost întâmpinaţi de ei[1]/ **cum se găseau în acel moment.**[2]/

Propoziţia predicativă suplimentară **se introduce prin:**

a) conjuncţiile: **că, să, ca... să, dacă, de.**
• ex. Îl face[1]/ **să-nţeleagă totul.**[2]/
Dacă mă vede[1]/ **că-s deşteaptă** [2]/ mai trebuie[3]/ să mă şi ironizeze?[4]/

b) pronume (adjective) relative şi interogative sau nehotărâte: **cât, de cât, de câte, drept ce.**
• ex. Te cunosc eu[1]/ **câte parale faci.**[2]/ (cit. GLR)
Ştim noi[1]/ **de câte e în stare.**[2]/
L-a luat[1]/ **drept ce se lăuda.**[2]/

c) adverbele: **precum, (aşa) cum, cât, ce adverbial (ori) cum, (ori) cât.**
• ex. El ar face bine[1]/ dacă ar vedea problemele[2]/ **aşa cum (oricum) sunt.**[3]/
L-am văzut[1]/ **câtu-i de mare.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE: Dacă elementul introductiv este un pronume, el stă la cazul potrivit funcţiei sale din cadrul propoziţiei predicative suplimentare (acuzativ, dativ):

♦ ex. Te-am văzut[1]/ **cui îi dai atenţie**[2]/ **şi la cine îţi îndrepţi mereu privirea.**[3]/

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

În general, stă după regentă şi nu se desparte prin virgulă de aceasta.

Când este antepusă regentei (în situaţii mai rare), se desparte prin virgulă, fiind marcată în vorbire prin intonaţie şi pauză.

♦ ex. **Drept ce nu era**,[1]/ l-au luat.[2]/

De câte este în stare,[1]/ ştim noi.[2]/

8. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONSECUTIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONSECUTIV (c. c. cst.)

Este partea secundară de propoziţie care arată urmarea (consecinţa) unei acţiuni sau a unei însuşiri.

Răspunde la întrebarea: **care este urmarea faptului că?**

♦ ex. Munceşte **până la epuizare.**

A mâncat **de speriat.**

Complementul circumstanţial consecutiv **determină**:

– un verb: Planul lui **se realiza** *de minune.*

– un adjectiv: Este **deştept** *de necontestat.*

– un adverb: Muncise **destul** *pentru a-i întreţine* şi pe alţii.

Poate fi exprimat prin:

a) substantive în cazul acuzativ precedate de prepoziţiile: **de, spre, până, la.**

♦ ex. Clădirea fusese lăsată **de izbelişte.**

Este ostenit **până la istovire.**

Plângea **până la lacrimi.**

b) verbe la modul infinitiv precedate de prepoziţiile: **pentru, spre, până la.**

♦ ex. Era destul de abil **spre a se descurca.**

Părea prea importantă **pentru a fi uitată.**

Este destul de înţelept **până la a se feri** de necazuri faţă de semenii lui.

c) verbe la gerunziu:

♦ ex. A învăţat continuu **simţindu-se** vlăguit.

A trudit an de an **îmbogăţindu-se.**

d) verbe la supin:

♦ ex. Sforăie **de speriat.**

Era frumoasă **de invidiat.**

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

Complementul circumstanţial consecutiv stă, de regulă, după termenul regent şi nu se desparte prin virgulă de acesta, exceptând situaţiile în care se insistă asupra consecinţei şi în faţa lui se află un corelativ. (vezi ex. de la PRECIZĂRI)

Când însă este antepus regentului său sau se vrea evidenţierea lui, se desparte prin virgulă.

• ex. **Până la lacrimi**, *atât* era de supărat.

PRECIZĂRI:

✓ Corelativele specifice acestui complement sunt adverbele: **prea, suficient de, destul de, atât.**

• ex. Este **prea** vorbăreţ, **până la enervare.**
Era **destul de** amărât, **până la compătimire.**
Atât era de zgâriat, **până la sânge.**

✓ Mijloacele de exprimare ale complementului circumstanţial consecutiv sunt reduse ca număr şi anume: **de speriat, de minune, de moarte, de mai mare dragul** şi chiar argourile **„de comă“, „de pomină“.**

✓ Exprimat printr-un verb la supin sau printr-un substantiv, ambele echivalente cu un superlativ absolut, complementul circumstanţial consecutiv capătă o valoare modală.

• ex. Este frumoasă **de pică**. (foarte frumoasă)
Cântă **de minune**. (de comă, minunat, extraordinar).

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CST)

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial consecutiv arătând urmarea (consecinţa) unei acţiuni sau a unei însuşiri din regentă.

Răspunde la întrebarea: **care este urmarea faptului că?**

• ex. „Şi Niculaie era atât de convins[1]/ că aşa au să se petreacă lucrurile,[2]/
încât ieşi de după colţul tindei.“ [3]/ (M. PREDA)

Ea **poate determina**:

– un verb: *Ostenise,*[1]/ **încât nu-l mai ţineau picioarele.**[2]/

– un adjectiv: „Era *atât de leneş,*[1]/ **că nu-şi muia nici posmagii.“** [2]/
(I. CREANGĂ)

– un adverb: A vorbit *astfel,*[1]/ **încât n-am priceput mai nimic.**[2]/

Dezvoltarea complementului consecutiv în propoziţia circumstanţială consecutivă:

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRC. CONSECUTIV	PROPOZIŢIA CIRC. CONSECUTIVĂ
Era aşa fericit **până la lacrimi**.	Era aşa fericit[1]/ **de îi dădeau lacrimile.**[2]/
De minune, atât e de isteţ.	Atât e de isteţ,[1]/ **încât te minunezi.**[2]/

Contragerea subordonatei circumstanţialei consecutive

PROPOZIŢA CIRC. CONSECUTIVĂ	COMPLEMENTUL CIRC. CONSECUTIV
Este atât de naiv,[1]/ **că te enervează.**[2]/	Este naiv **până la enervare.**
A alergat aşa de mult,[1]/ **încât se simţea epuizat.**[2]/	A alergat **până la epuizare.**
Vorbea frumos[1]/ **de-ţi era mai mare dragul.**[2]/	Vorbea frumos **de mai mare dragul.**

Propoziţia circumstanţială consecutivă **se introduce prin:**

a) conjuncţii subordonatoare: **încât, că, de, să, ca să.**

• ex. „... luase el destulă învăţătură,[1]/ **încât mai avea de unde da şi la alţii.**“ [2]/ (CEZAR PETRESCU)

„Ş-a stat mâhnit soarea[1]/ şi s-a pus pe o geruială[2]/ **de crăpau pietrele,**[3]/ de **trosneau lemnele**[4]/ **şi-ţi scrâşneau dinţii în gură.**“ [5]/ (B. ŞT. DELAVRANCEA)

„La steaua[1]/ care-a răsărit[2]/
E-o cale-atât de lungă [1]/
Că mii de ani i-a trebuit
luminii [3]/ să ne-ajungă.“ [4]/ (M. EMINESCU)

b) locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **aşa că, pentru ca să, cât să, încât să, de să.**

• ex. „Dracul era prea obosit,[1]/ **pentru ca să-i (încât să-i) facă iarăşi în necaz.**“ [2]/ (POVESTIRI POPULARE)

Striga aşa de tare,[1]/ **încât să fie auzit de toţi.**[2]/

Până într-atât vorbea de frumos[1]/ **de să-i uimească şi pe oratori.**[2]/

(„până într-atât“ – corelativ)

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Circumstanţiala consecutivă are **topică fixă**, fiind aşezată după regentă.

Se desparte, de obicei, de regentă prin virgulă. Fac excepţie consecutivele introduse prin „**să**“ şi „**de**“ aşezate imediat lângă predicatul regentei.

• ex. Era prea îndurerat[1]/ **să mai poată plânge.**[2]/

Cânta[1]/ **de răsuna valea.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ Conjuncţia „**încât**" şi locuţiunile „**încât să**", „**de să**" sunt specifice subordonatei consecutive şi reprezintă un mijloc sigur de recunoaştere a acesteia.

✓ Corelativele, frecvent utilizate, sunt adverbele şi locuţiunile adverbiale: **aşa, prea, atât, astfel, în aşa fel, până într-atât, până acolo** etc.

✓ În limbajul argotic întâlnim adesea circumstanţiale consecutive de tipul:

Prea a făcut-o lată,[1]/ **încât este de pomină.**[2]/
Atât a chefuit[1]/ **de i s-a dus buhul** (vestea).[2]/

9. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL

Complementul circumstanţial instrumental este partea secundară de propoziţie care arată instrumentul sau mijlocul prin care se realizează o acţiune ori se manifestă o însuşire.

Răspunde la întrebările: **cu ce? prin ce? prin cine? din ce?** (mai rar)

• ex. **Cu bisturiul** a crestat rana pacientului.
Prin bunăvoinţă a cucerit inima oamenilor.
Cânta o doină **din fluier**.

Complementul circumstanţial instrumental **poate determina**:

– un verb personal (în special: **a desena, a scrie, a rade, a tunde, a uda, a bate, a ara, a acoperi** etc.)

• ex. El **rade** *cu lama* greşelile din caiet.

– un verb nepersonal:

• ex. **Plecând** *cu avionul* a ajuns mai devreme.

– o interjecţie:

• ex. **Na!** *cu băţul* în spinare.

Complementul circumstanţial instrumental **se exprimă prin**:

a) substantiv sau un înlocuitor al lui (numeral, pronume) *în acuzativ* cu prepoziţiile: **din, cu, prin, la, după, dintru, printru, fără,** *în genitiv* precedat de locuţiunile prepoziţionale: **prin intermediul, pe baza, cu ajutorul, prin mijlocirea** şi *în dativ* precedat de prepoziţiile: **graţie, mulţumită, datorită.**

• ex. A tăiat iarba **cu maşina** de tuns.
Şi-a făcut un fluier **dintr-un lemn** potrivit.
Pocnind **din bici** şi-a îndemnat caii.
Printr-o vorbă bună i-a înmuiat inima.

Scanned with OKEN Scanner

Te cunosc **după mers** şi **după glas**.
S-a ridicat **pe baza (prin intermediul)** învăţăturii.
Viețuia **cu ajutorul legumelor** din grădină.
Trăia **cu ajutorul celor doi (lor)**.
Datorită zelului neobişnuit i-a întrecut pe toţi.
Mulţumită lecturii a devenit mai cultivat.
b) verbe la modurile infinitiv şi gerunziu:
• ex. Şi-a format un scris frumos **prin a exersa** zi de zi.
Lumina se aprinde **apăsând** pe întrerupător.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

În mod obişnuit, complementul instrumental stă după regent; alteori îl poate anticipa şi **nu se desparte prin virgulă** de acesta.
• ex. **Cu ajutorul maşinii** a tuns iarba.

PRECIZĂRI:
✓ Complementul circumstanţial instrumental exprimă şi alte nuanţe circumstanţiale;
• ex. S-au despărţit **datorită întâmplării**. (nuanţă cauzală)
Învăţând a luat examenul. (nuanţă modală-condiţională)
✓ Acest complement poate fi:
– simplu: Şi-a îndreptat tivul rochiei **fără maşina** de cusut.
– multiplu: l-a câştigat bunăvoinţa **cu un surâs** şi **cu o vorbă** bună.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ (INSTR.)

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial instrumental pe lângă un verb din regentă, arătând mijlocul (instrumentul) prin care se înfăptuieşte o acţiune sau se manifestă o însuşire.

Întrebările ei sunt: **cu ce? prin ce? prin cine? din ce? prin intermediul cui?**
• ex. „Împăratul a primit vestea cea bună[1]/ **prin cine a ajuns mai întâi la palat.**“ [2]/ (ANTOLOGIE)

Dezvoltarea complementului circumstanţial în subordonata instrumentală:

COMPLEMENTUL CIRC. INSTRUMENTAL	PROPOZIŢIA CIRC. INSTRUMENTALĂ
Prin fapte bune ne impunem în faţa semenilor.	**Prin ceea ce făurim în viaţă**[1]/, ne impunem în faţa semenilor.[2]/
Cu puţină **putere** poţi ajunge până la capăt.	**Cu câtă putere ai**,[1]/ poţi ajunge până la capăt.2/

Scanned with OKEN Scanner

Contragerea subordonatei:

PROPOZIŢIA CIRC. INSTRUMENTALĂ	COMPLEMENTUL CIRC. INSTRUMENTAL
Cu ce mi-ai dat tu[1]/ **şi cu ce aveam eu**,[2]/ am plătit datoriile.[3]/	**Cu banii** tăi şi **cu banii** mei am plătit datoriile.
Am primit coletul[1]/ **prin cine mi l-ai trimis**.[2]/	Am primit coletul **prin poştă**.

Propoziţia circumstanţială instrumentală **se introduce prin**:

a) pronume (adjective) relative sau nehotărâte (cine, cui, ce, ceea ce, oricine, oricui, oricât) precedate de prepoziţiile: **cu, din, după, prin, la, fără, datorită, mulţumită, graţie** sau de locuţiunile prepoziţionale: **pe baza, de pe urma, cu ajutorul.**

- ex. **Din ce câştiga**[1]/ făcea economii.[2]/
  Şi-a cumpărat maşină[1]/ **mulţumită (pe baza) cui l-a ajutat.**[2]/
  Cu ce mi-aţi trimis[1]/ **şi cu ce mai aveam eu**,[2]/ am cumpărat şi casă.[3]/
  Prin ceea ce realizăm,[1]/ ne făurim un viitor.[2]/
  Îţi trimit răspunsul[1]/ **prin oricine doreşti**.[2]/
  Cu oricâtă imaginaţie ai,[1]/ poţi realiza o compunere reuşită.[2]/

b) locuţiunea conjuncţională: **fără (ca) să.**

- ex. A zdrobit nucile[1]/ **fără ca să folosească maşina**.[2]/

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Circumstanţiala instrumentală poate sta după sau înaintea regentei. Mai rar poate fi intercalată, dacă se insistă asupra valorii de instrument.

- ex. Ne făurim,[1]/ **prin ceea ce realizăm**,[2]/ un viitor mai bun.[1]/

Aşezarea după regentă este cel mai des folosită, iar la cea conjuncţională este obligatorie.

Nu se despart prin virgulă cele care urmează regentei, dar se despart cele antepuse asupra cărora se insistă sau au un corelativ în regentă (vezi exemplele anterioare).

Uneori circumstanţialele instrumentale pot avea în regentele lor corelativele: **cu aia, cu aceea, prin aceea, prin acela.**

- ex. *Prin acela* ţi-am trimis răvaşul[1]/, **prin cine ai mai multă încredere**.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

10. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL SOCIATIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ SOCIATIVĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL SOCIATIV (c. soc.)

Este partea secundară de propoziţie care însoţeşte subiectul sau obiectul în realizarea unei acţiuni.

a) subiectul: Primăvara a venit **cu zâmbete şi flori**.

b) obiectul: A scos floarea **cu rădăcină cu tot**.

Complementul circumstanţial sociativ **poate determina**:

– un verb (care arată asocierea sau reciprocitatea: **a se asocia, a pleca, a se lua, a se căsători, a vorbi, a scoate, a se întoarce, a sosi** etc.)

- ex. **A sosit** *cu soră-sa* şi *cu frate-său*.

– un adjectiv: Vindem casa **spaţioasă** *cu teren cu tot*.

– o interjecţie: **Hai** *cu mine* şi *cu el*.

Complementul circumstanţial sociativ **se exprimă prin substantiv sau un substitut al acestuia** cu prepoziţiile: **cu, fără** sau cu locuţiunile prepoziţionale specifice: **la un loc cu, laolaltă cu, cu tot cu**.

- ex. Ion s-a luat (s-a căsătorit) **cu fata** cea mai dragă lui.
  Alina a plecat **împreună cu fratele** ei la mare.
  Am călătorit **laolaltă (la un loc) cu prietenii (cu ei, cu cei doi)** cei mai buni.
  I-a scos măseaua **cu rădăcină cu tot**.

OBSERVAŢIE: Aspectul negativ al complementului circumstanţial sociativ se exprimă cu ajutorul prepoziţiei „**fără**“ şi poate fi exprimat prin substantiv sau verb la infinitiv:

- ex. S-a întors **fără ajutor**.
  S-a întors **fără a fi ajutat**.

Complementul circumstanţial sociativ poate fi:

– simplu: Noi mergem **cu dumneavoastră**.

– multiplu: Alaiul nunţii porneşte **cu miri, cu naşi şi cu nuntaşi cu tot**.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

De obicei, stă după regent şi nu se desparte prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZĂRI:

✓ Complementul circumstanţial sociativ se poate confunda **cu un subiect multiplu** realizat cu conjuncţia şi, cu sau cu locuţiunile conjuncţionale: **împreună cu, laolaltă cu**.

Deosebirea se face observând, în cazul subiectului multiplu, forma de plural a verbului-predicat; subiectul multiplu este antepus predicatului şi stă în cazul nominativ, iar complementul sociativ stă după regent şi se află în cazul acuzativ.

♦ ex. **Alin şi cu (împreună cu) verişoara** lui au plecat la munte.
(cine? subiect multiplu – N).
Alin *a plecat* **cu verişoara** lui la munte.
(împreună cu cine? compl. sociativ – acuzativ)

✓ De asemenea, complementul circumstanţial sociativ se poate confunda cu un complement indirect, cu un complement circumstanţial de mod sau instrumental. Distincţia se face în funcţie de obiectul indirect, de nuanţa circumstanţială sau de elementul introductiv.

♦ ex. Au vorbit **cu părinţii**. (complement indirect)
S-au realizat **cu ajutorul părinţilor**. (complement instrumental)
S-au întors **cu (împreună cu) părinţii**. (complement sociativ)

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ SOCIATIVĂ (SOC.)

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial sociativ arătând cine însoţeşte subiectul sau obiectul din propoziţia regentă la realizarea acţiunii sau la suportarea efectelor ei.

♦ ex. L-am văzut[1]/ **împreună cu cine nu doream.**[2]/
A rămas[1]/ **cu ce i-au lăsat bunicii.**[2]/

Propoziţia circumstanţială sociativă **poate determina**:

– un verb: A plecat[1]/ **cu ce avea pe el.**[2]/
– un adjectiv: Ajunsese bogat[1]/ **cu ce i-au dat rudele.**[2]/
– o interjecţie: Hai[1]/ **cu cine e de seama ta.**[2]/

Dezvoltarea complementului circumstanţial sociativ în propoziţie circumstanţială sociativă.

COMPLEMENTUL CIRC. SOCIATIV	PROPOZIŢIA CIRC. SOCIATIVĂ
Se plimbă **cu prietenii**.	Se plimbă[1]/ **cu cine-i place.**[2]/
A rămas **cu zestrea** de la părinţi.	A rămas[1]/ **cu ce i-au dat părinţii.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Contragerea subordonatei sociative:

PROPOZIŢIA CIRC. SOCIATIVĂ	COMPLEMENTUL CIRC. SOCIATIV
S-a întors[1]/ **cu câţi a plecat.**[2]/	S-a întors **cu doi** dintre prieteni.
Călătoreşte[1]/ **cu oricine este om de tovărăşie sigură.**[2]/	Călătoreşte **cu un om** de treabă.

Propoziţia circumstanţială sociativă se introduce prin pronume (adjective) relative: **cine, ce, cât, ceea ce,** prin pronume nehotărâte: **oricine, orice** precedate de prepoziţiile **cu, fără** sau de locuţiunile prepoziţionale: **împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu,** precum şi prin adverbele: **cât, oricât.**

- ex. Se asocia la drum[1]/ **cu cine (oricine) mergea la schiat.**[2]/
  A rămas[1]/ **cu ceea ce a învăţat de la străbuni.**[2]/
  Pleca în voiaj[1]/ **cu orice i se dădea la pachet.**[2]/
  Se duce la cumpărături[1]/ **cu oricât îi permite punga.**[2]/

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Propoziţia circumstanţială sociativă stă, de regulă, după regentă şi nu se desparte prin virgulă.

Dacă este antepusă şi are corelative în regentă, se desparte prin virgulă de aceasta.

- ex. **Cu cine este om de treabă,**[1]/ *cu acela* se întovărăşeşte.[2]/

11. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL OPOZIŢIONAL ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ OPOZIŢIONALĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL OPOZIŢIONAL (c. op).

Este partea secundară de propoziţie care arată obiectul sau acţiunea (împrejurarea) care se opune ideii exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziţiei.

Raportul opoziţional întotdeauna presupune doi termeni:
– cel care se opune;
– cel căruia i se opune primul.

Termenul care se opune poate fi:
a) **subiect**: **Tu** ai rezolvat în locul *meu.*
b) **nume predicativ**: S-a făcut **zidar** *în loc de electrician.*
c) **complement**: *În loc de cireşe* a cumpărat **căpşuni.**
d) **predicat**: **Petrece** *în loc de a munci.*

Complementul circumstanţial opoziţional **poate fi exprimat prin**:

a) substantiv (pronume, numeral) precedate de locuţiunile prepoziţionale: **în locul, în loc de, departe de** sau de adverbele: **drept, decât.**

Scanned with OKEN Scanner

♦ ex. Am venit **în locul colegei** mele.
În locul lui, să se ducă ea.
Tu, **drept răspuns**, îmi pui o întrebare.
În loc de doi, au venit trei.
Departe de stofă, au folosit material sintetic.
Decât pâine goală, mai bine nimic.

b) adjectiv precedat de locuţiunea prepoziţională **în loc de.**

♦ ex. **În loc de acru**, a ieşit sărat.

b) verb la infinitiv însoţit de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: **fără, pentru, spre, în loc de, departe de.**

♦ ex. A ajutat-o **fără a-**i **spune**.
În loc de a asculta, vorbea mereu.
Departe de a-l sancţiona, l-au premiat.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial opoziţional poate sta după sau înaintea elementului regent şi se desparte prin virgulă, în special când este antepus regentului; când este intercalat între subiect şi verbul-predicat regent, se pune între virgule. (vezi exemplele anterioare)

Recunoaşterea acestui complement se face uşor cu ajutorul locuţiunii prepoziţionale **în loc de** care îi este specifică. Tot cu ajutorul ei se poate evita confuzia cu alte complemente. Distincţia este mai vizibilă când **se remarcă şi ideea de opoziţie**.

♦ ex. A citit **fără a se opri.** (complement circ. de mod)
A muncit **fără (în loc de) a trândăvi**.
(complement circ. opoziţional cu nuanţă modală).

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ OPOZIŢIONALĂ (OP)

Este propoziţia subordonată care se opune conţinutului regentei, prin întregul ei conţinut sau numai printr-o parte a lui.

Subordonata circumstanţială opoziţională **determină**:
– un verb: **În timp ce el munceşte**,[1]/ tu *dormi.*[2]/
– o locuţiune verbală: **Decât l-ai uita**,[1]/ mai bine *ţi-ai aduce aminte* de el.[2]/

Propoziţia circumstanţială opoziţională poate realiza un raport **de opoziţie** cu regenta între: două fapte oarecare (opuse), între unul pozitiv şi altul negativ sau între un fapt real şi altul ireal.

Se introduce prin conjuncţii, locuţiuni conjuncţionale: **în loc (ca) să, dacă, când, decât, fără să, în timp ce, câtă vreme, pe câtă vreme, pe când, decât când, de unde,** prin pronume, adjective, adverbe relative sau nehotărâte însoţite de locuţiunea prepoziţională **în loc de.**

Scanned with OKEN Scanner

Are drept corelative: **apoi, dimpotrivă, în schimb, mai bine, mai degrabă** etc.

♦ ex. **Dacă el era cel mai bun la chimie,**[1]/ *în schimb* tu erai bun la matematică.[2]/
Când nimeni nu te băga în seamă,[1]/ eu te-am observat.[2]/
Decât să-ţi pierzi vremea,[1]/ *mai bine* citeşte.[2]/
În timp ce alţii muncesc,[1]/ tu te distrezi.[2]/
În loc să te visezi în lumi ciudate,[1]/ *mai bine* trăieşte cu picioarele pe pământ.[2]/
Pe câtă vreme eu mă necăjeam,[1]/ *dimpotrivă,* tu glumeai.[2]/
De unde înainte le ştia pe toate,[1]/ acum nu se mai pricepe la nimic.[2]/

Dezvoltarea complementului circumstanţial opoziţional în subordonata circumstanţială opoziţională.

COMPLEMENTUL CIRC. OPOZIŢIONAL	PROPOZIŢIA CIRC. OPOZIŢIONALĂ
În loc de dulce, a ieşit amar.	**În loc să fie dulce,**[1]/ a ieşit amar.[2]/
Tu, **drept răspuns,** îmi pui o întrebare.	Tu,[1]/ **în loc să-mi răspunzi,**[2]/ îmi pui o întrebare.[1]/

Contragerea subordonatei circumstanţiale opoziţionale:

PROPOZIŢIA CIRC. OPOZIŢIONALĂ	COMPLEMENTUL CIRC. OPOZIŢIONAL
În loc să vină luni,[1]/ a venit marţi.[2]/	În loc de luni, a venit marţi.
Decât să plouă,[1]/ mai bine să fie soare.[2]/	Decât ploaie, mai bine soare.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Propoziţia circumstanţială opoziţională nu are topică fixă, dar se preferă antepunerea ei pentru a fi mai evidentă opoziţia.

De obicei, se desparte prin virgulă de regenta ei.

PRECIZARE:

Subordonata circumstanţială opoziţională poate avea numeroase nuanţe circumstanţiale: locale, temporale, modale, finale, condiţionale. Sensul acestei subordonate este mai evident dacă se foloseşte locuţiunea specifică **în loc să** sau se remarcă opoziţia.

♦ ex. **De unde înainte prindea mult peşte,**[1]/ acum nu mai pescuieşte nimic.[2]/
În timp ce tu umbli „creanga",[1]/ dimpotrivă, alţii trag din greu.[2]/
De unde până acum erai fript de sărac,[1]/ acum eşti destul de bogat.[2]/
Începuse a se ridica bine,[1]/ **pentru ca să taie frunze la câini mai apoi.**[2]/
Dacă mai înainte nu mă interesau,[1]/ acum le văd cu alţi ochi.[2]/

OBSERVAŢIE: Exemplele de mai sus evidenţiază unele valori expresive ale acestei subordonate.

Scanned with OKEN Scanner

12. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CUMULATIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CUMULATIVĂ

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CUMULATIV (c. c. cu.)

Este partea secundară de propoziţie care cumulează (adaugă) un fapt exprimat de altcineva.

El **determină** un verb sau o interjecţie predicativă.

• ex. *Pe lângă invitaţi*, **au venit** şi nechemaţi.
Pe lângă învăţătură, **hai** şi la ştrand.

Complementului circumstanţial cumulativ, de obicei, i se adaugă (i se alătură):
– un subiect: *Pe lângă colegi*, au venit şi **alţii**.
– un nume predicativ: *Pe lângă avocat*, e şi **profesor** la facultate.
– un atribut: *Pe lângă coapte*, ne-au dat şi fructe **crude**.
– un complement: *Pe lângă riglă*, se foloseşte şi **de compas**.

Complementul circumstanţial cumulativ **se exprimă prin**:

a) substantive (sau substitute) precedate de prepoziţiile: **pe lângă, peste** şi de locuţiunile prepoziţionale: **în afară, (în) afară de, dincolo de** sau de adverbele: **decât, nu doar, nu numai**.

• ex. **Pe lângă Ioana**, a mai venit şi Alina.
Nu doar cei trei, ci şi alţii n-au ştiut.
Peste (pe lângă) ei, au mai venit şi ceilalţi.
Dincolo (în afară de) de mere, au mai pus şi pere în coş.

b) adjective şi adverbe precedate de: **pe lângă, afară de**.

• ex. **Pe lângă deştepţi**, mai trăiesc şi proştii.
În afară de acolo, a mai călătorit şi în străinătate.

c) locuţiuni adverbiale ca: **în plus (de asta), pe lângă asta, în afară de asta (aceasta), pe deasupra**.

• ex. **În plus de asta**, i-a mai dat şi bani.
Pe lângă asta, a mai şi câştigat la loterie.
În afară de asta, e încă şi deşteaptă.
Pe deasupra, mai era şi surd.

Corelativele complementului circumstanţial cumulativ sunt: **şi, şi mai, mai, încă şi** (vezi exemplele de mai sus).

După structură, complementul circumstanţial cumulativ poate fi:
– simplu: **Pe lângă cafea**, a băut şi ceai.
– multiplu: **Pe lângă poveşti, povestiri şi întâmplări** hazlii, cartea are şi poze colorate.

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial cumulativ este aşezat, de regulă, înaintea regentului şi **se desparte** prin virgulă.

Pentru a nu fi confundat cu alte complemente circumstanţiale (sociativ, de execpţie), se are în vedere sensul de cumul (adaos) sau se remarcă, atât elementele cu care se realizează, cât şi corelativele specifice.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CUMULATIVĂ

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial cumulativ şi arată faptul care cumulează ideea exprimată de propoziţia regentă cu referinţă la un obiect, la o acţiune sau la o însuşire.

- ex. **După ce că i-a dat exerciţiile rezolvate,**[1]/ i-a *mai* dat *şi* problemele.[2]/
  Pe lângă că e frumoasă,[1]/ *mai* e *şi* cultivată.[2]/ (referinţă la o însuşire).
  Pe lângă că e chel,[1]/ *mai* vrea *şi* tichie de mărgăritar.[2]/
  (referinţă la un obiect şi o însuşire)
  După ce că ninge,[1]/ *încă şi* viscoleşte.[2]/ (referinţă la o acţiune)

Dezvoltarea complementului circumstanţial cumulativ în subordonata corespunzătoare:

COMPLEMENTUL CIRC. CUMULATIV	PROPOZIŢIA CIRC. CUMULATIVĂ
În afară de Arghezi, l-a mai citit şi pe Bacovia.	**În afară că l-a studiat pe Arghezi,**[1]/ l-a mai citit şi pe Bacovia.[2]/
Pe deasupra, mai era şi binecrescut.	**Pe lângă că era cuminte,**[1]/ mai era şi binecrescut.[2]/

Contragerea subordonatei cumulative:

PROPOZIŢIA CIRC. CUMULATIVĂ	COMPLEMENTUL CIRC. CUMULATIV
În afară că lipsea de la muncă,[1]/ s-a şi îmbolnăvit.[2]/	**În afară de absenţa** de la muncă, s-a şi îmbolnăvit.
Pe lângă că eşti frumos,[1]/ îţi mai trebuie şi minte.[2]/	**Pe lângă frumuseţe,** îţi mai trebuie şi minte.

Propoziţia circumstanţială cumulativă **se introduce prin** locuţiunile conjuncţionale: **în afară că, după ce că, pe lângă că, plus că, las' că, nu numai că,** prin pronume (adjective), adverbe relative sau nehotărâte precedate de prepoziţiile: **pe lângă, peste** sau de locuţiunile prepoziţionale: **în afară de, dincolo de,** precum şi de adverbul „**decât**".

- ex. **În afară că citeşte mult,**[1]/ mai face şi sport.[2]/
  A luat premiul întâi,[1]/ **plus că a luat şi o diplomă de onoare.**[2]/
  Pe lângă că era plăcut la înfăţişare,[1]/ mai vorbea şi cu tâlc.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Pe lângă cine este vesel,[1]/ se mai alătură şi cei posaci.[2]/
Pe lângă ce ştia,[1]/ a mai aflat şi alte veşti.[2]/
În afară de când a citit,[1]/ a mai văzut şi programul de la televizor.[2]/
Pe lângă unde a plecat acum,[1]/ a vizitat încă şi alte ţări.[2]/
După ce că e leneş,[1]/ mai şi vorbeşte întruna.[2]/
Veţi mai trece şi altcândva,[1]/ **decât când vă invităm.**[2]/

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Propoziţia circumstanţială cumulativă stă, de obicei, înaintea regentei, excepţie fac cele introduse prin „**plus că**" şi „**decât**".

Toate cumulativele se despart prin virgulă de regentele lor.

Adverbele corelative sunt aceleaşi ca şi ale complementului respectiv: **şi, mai, şi mai, încă şi.**

13. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE RELAŢIE ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE RELAŢIE (c. c. rl.)

Complementul circumstanţial de relaţie (sau de referinţă) este partea secundară de propoziţie care arată obiectul la care se referă o acţiune sau o însuşire.

Răspunde la întrebările: **în ce privinţă? din ce punct de vedere?**
El poate determina:
– un verb (indicând obiectul la care se referă acţiunea):
  • ex. *Asupra* acestei *chestiuni* **nu putem** hotărî acum.
– un adjectiv: Este **galben** *la faţă.*
– un adverb: Am o problemă **greu** *de rezolvat.*
– un substantiv: Este **ca stânca** *de tare.*

Complementul circumstanţial de relaţie **se exprimă prin:**

a) substantiv (sau pronume) în cazul acuzativ precedat de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale: **de, în, la, după, cu privire la, referitor la, cât pentru, cât despre.**

• ex. E ager **la minte.**
Cât despre teza ta, nu am a spune nimic în plus.
După mine, n-ai cuvânt în faţa altora.
Cu privire la plecare, nu am luat nici o hotărâre.

b) substantive (sau pronume) în cazul genitiv precedat de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale: **asupra, din partea, despre partea, în cazul, în privinţa, din punctul de vedere.**

• ex. **Asupra discuţiei** vom mai reveni.
Despre partea ei, rămâneai flămând acum.
Din punctul de vedere al formei, lucrarea lasă de dorit.

Scanned with OKEN Scanner

c) adjectiv precedat de prepoziţia „**de**“ sau de locuţiunile prepoziţionale: **din punct de vedere, sub aspect, sub raport.**

• ex. **De deşteaptă**, e deşteaptă.
De vorbăreaţă, n-o întrece nimeni.
Din punct de vedere profesional, el corespunde.
Sub aspect calitativ, marfa este bună.

d) adverb fără prepoziţie sau însoţit de prepoziţia „**de**“.

• ex. **Formal**, textul este satisfăcător.
De rău, o duce rău.

e) verb la infinitiv sau la supin.

• ex. De vizita dumitale am auzit, dar **a** vă **cunoaşte**, nu v-am cunoscut.
De văzut, s-au văzut.
„**De urat**, am mai ura,
Dar ni-i frică c-o-nsera.“ (PLUGUŞORUL)

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial de relaţie poate sta după sau înaintea termenului regent, antepunerea lui fiind dominantă.

Se desparte prin virgulă când stă în faţa elementului regent, excepţie făcând cele construite cu prepoziţia „**asupra**“ (pentru genitiv).

PRECIZARE:

Complementul circumstanţial de relaţie se poate identifica mai uşor prin înlocuirea prepoziţiei sau a locuţiunii prepoziţionale cu „**în ceea ce priveşte**“ prin care se realizează expansiunea lui în subordonata corespunzătoare. (vezi subordonata circumstanţială de relaţie).

• ex. **De frumoasă**, e frumoasă:
(În ceea ce priveşte frumuseţea,[1]/ e frumoasă.[2]/)
Cu privire la aprecierea ta, mai stăm de vorbă.
(În ceea ce priveşte aprecierea ta,[1]/ mai stăm de vorbă.[2]/)

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE

Este subordonata echivalentă cu un complement circumstanţial de relaţie, indicând la ce se referă sau se limitează o acţiune ori o însuşire, cât şi punctul de vedere din care este formulată comunicarea.

Această subordonată determină verbe şi adjective şi **se introduce prin:**

a) conjuncţiile: **că, să, dacă, de, ca să.**

• ex. **Că n-a priceput,**[1]/ n-a priceput.[2]/
Dacă e să te-nsoţesc,[1]/ te însoţesc.[2]/
Să scape de el,[1]/ n-a scăpat.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

b) pronume (adjective) relative sau nehotărâte cu prepoziţiile: **în, la, pentru** şi adverbul relativ „**cât**“ cu sau fără prepoziţii.

♦ ex. A primit asigurarea[1]/ **pentru ceea ce se referă la locuinţă.**[2]/
Rochia este reuşită[1]/ **cât priveşte croiala ei.**[2]/
În cât îl priveşte,[1]/ este şi capabil.[2]/

OBSERVAŢIE: Tipice sunt construcţiile fixe: **în ceea ce priveşte, cât priveşte, în ce priveşte.**

Dezvoltarea unui complement circumstanţial de relaţie în subordonata corespunzătoare:

COMPLEMENTUL CIRC. DE RELAŢIE	PROPOZIŢIA CIRC. DE RELAŢIE
De măritat, mă mărit şi mâine.	**Dacă e de măritat,**[1]/ mă mărit şi mâine.[2]/
Acum, **în privinţa tunsorii,**	Acum,[1]/ **în ceea ce priveşte tunsoarea,**[2]/
moda s-a schimbat.	moda s-a schimbat.[1]/

Contragerea subordonatei:

PROPOZIŢIA CIRC. DE RELAŢIE	COMPLEMENTUL CIRC. DE RELAŢIE
Cât priveşte plecarea mai devreme,[1]/	**În privinţa plecării,**
nu s-a anunţat nimic.[2]/	nu s-a anunţat nimic.
În ceea ce priveşte socotitul,[1]/ am socotit.[2]/	**De socotit,** am socotit.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Ordinea de aşezare a circumstanţialei de relaţie este liberă, dar se preferă aşezarea ei în faţa regentei.

În general, se desparte prin virgulă de regenta ei şi, în mod special, atunci când relaţia dintre ele este considerată slabă.

14. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE EXCEPŢIE ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE EXCEPŢIE

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE EXCEPŢIE (c. c. ex.)

Este partea secundară de propoziţie care desemnează obiectul sau faptul care se exceptează în raport cu subiectul, cu numele predicativ ori cu un complement:

– excepţia în raport cu subiectul:
♦ ex. *Cu excepţia lui Dan*, toţi **colegii** au jucat tenis.
– excepţia în raport cu numele predicativ:
♦ ex. Maria era **fericită**, *cu excepţia unui dor* ascuns.

Scanned with OKEN Scanner

– excepţia în raport cu un complement:

♦ ex. N-a povestit **despre nimic** *decât despre viaţa* sa.

Complementul circumstanţial de excepţie poate fi pozitiv sau negativ şi **se exprimă prin**:

a) substantive (sau substitute) în acuzativ precedate de locuţiunea prepoziţională: **în afară de** sau de adverbul „**decât**".

♦ ex. **În afară de mama**, toţi au plecat în concediu.

N-a fost înţeles de altcineva **decât de voi**.

b) substantive (sau substitute) în genitiv cu locuţiunile prepoziţionale: **în afara, cu excepţia**.

♦ ex. **Cu excepţia lui Mircea**, toţi au promovat.

În afara celor doi, nimeni n-a lipsit.

În afara ei, nu doreşte pe nici unul.

c) adjective însoţite de aceleaşi locuţiuni ca mai sus.

♦ ex. Pot alege orice culoare, **afară de galben (cu excepţia galbenului)**.

d) adverbe cu locuţiunea **în afară de.**

♦ ex. **În afară de mâine**, mă găseşti oricând.

e) verbe la infinitiv.

♦ ex. **În afară de a se plimba**, nu doreşte mai nimic.

Nu voieşte altceva **decât a se evidenţia**.

După structură, complementul circumstanţial de excepţie poate fi:

– simplu: (în exemplele de mai sus)

– multiplu: Nu-i place de nimeni, **în afară de Ioana şi de Bogdan**.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Complementul circumstanţial de excepţie stă după termenul regent sau înaintea acestuia.

În general, **se desparte** prin virgulă de regent, cu excepţia celui precedat de adverbul „**decât**".

♦ ex. N-a adus altceva **decât fructe**.

PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE EXCEPŢIE

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de excepţie, indicând faptul care se exceptează din regentă (care, de obicei, este negativă).

♦ ex. Jocurile pentru copii nu fac altceva[1]/ **decât să dezvolte aptitudinile acestora.**[2]/

Propoziţia circumstanţială de excepţie **se introduce prin**:

a) conjuncţiile: **că, să, dacă,** precedate de adverbul „**decât**" în corelaţie cu pronumele nehotărât „**altceva**".

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Nu m-a rugat *altceva* [1]/ **decât să vin mai devreme.**[2]/
Nu mi-a spus *altceva* [1]/ **decât că îi este dor de mine.**[2]/
Nu face *altceva* [1]/ **decât dacă îl rogi.**[2]/

b) locuţiunile conjuncţionale: **în afară că, cu excpeţia că** în aceeaşi corelaţie cu pronumele nehotărât „**altceva**" şi cu adverbul nehotărât „**altundeva**".

• ex. **În afară că merge la serviciu,**[1]/ *altceva* nu face.[2]/
Cu excepţia că studiază la pian[1]/, *altceva* nu mai ştie.[2]/
Cu excepţia că trece pe la mine[1]/, *altundeva* nu se mai duce.[2]/

c) pronume şi adverbe relative precedate de adverbul „**decât**" sau de locuţiunea prepoziţională „**în afară de**", în corelaţie cu pronumele şi adverbele nehotărâte: **altcineva, altceva, altcândva, altundeva, altfel.**

• ex. **În afară de care a vorbit,**[1]/ *altcineva* nu s-a mai înscris la cuvânt.[2]/
N-a văzut *altceva*,[1]/ **decât ce l-a interesat.**[2]/
N-a intrat *altcineva*,[1]/ **decât cine a fost invitat.**[2]/
Să nu procedezi *altfel*,[1]/ **decât cum te-am învăţat.**[2]/
Nu se găseşte *altundeva*,[1]/ **decât unde ţi-am spus eu.**[2]/

Dezvoltarea complementului circumstanţial de excepţie în subordonata corespunzătoare:

COMPLEMENTUL CIRC. DE EXCEPŢIE	**PROPOZIŢIA CIRC. DE EXCEPŢIE**
Nu am observat altceva **decât seriozitatea** lui.	Nu am observat altceva[1]/ **decât că este serios.**[2]/
N-a visat altceva **decât actoria.**	Nu a visat altceva[1]/ **decât să devină actor.**[2]/

Contragerea subordonatei circumstanţiale de excepţie:

PROPOZIŢIA CIRC. DE EXCEPŢIE	**COMPLEMENTUL CIRC. DE EXCEPŢIE**
Nu m-a rugat altceva[1]/ **decât să-l anunţ ora plecării.**[2]/	Nu m-a rugat **decât anunţarea** orei plecării.
În afară că era cu noi[1]/ nu mai cunoştea pe nimeni.[2]/	**În afară de noi**, nu mai cunoştea pe nimeni.

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA:

Topica propoziţiei circumstanţiale de excepţie este liberă, în afara celei construite cu „**decât**" care stă după regentă.

De obicei, această subordonată **se desparte prin virgulă** de regentă, cu aceeaşi excepţie ca şi la topică.

Scanned with OKEN Scanner

PRECIZARE: Recunoaşterea subordonatei circumstanţiale de excepţie se poate face cu uşurinţă dacă se observă forma negativă a verbului din regentă, precum şi cea a pronumelor sau a adverbelor însoţitoare.

SCHEMĂ REZUMATIVĂ

COMPLEMENTUL – partea secundară de propoziţie care determină:
– un verb: **Vedem (văzând, pentru a vedea)** oraşul.
– un adjectiv: Era **tare** ca piatra.
– un adverb: **Bine** de el.
– o interjecţie predicativă: Făcea **lipa-lipa** pe scări.

CLASIFICAREA COMPLEMENTELOR

A. COMPLEMENTE NECIRCUMSTANŢIALE:

1. Complementul direct – ce? (subst., pron., numeral la acuzativ fără prepoziţie; verb la infinitiv, gerunziu):
♦ ex. Am văzut **profesorul** venind.
– **pe cine?** (subst., pron., numeral la Ac. cu prepoziţia „**pe**"):
♦ ex. **Pe Ion** îl striga Nelu.

2. Complementul indirect – cui? (subst., pron., numeral la D.); **(de, cu, la cine? ce?)** (subst., pron., numeral la Ac. cu prepoz.; verb la infinitiv sau supin):
♦ ex. **Colegului** i-am împrumutat cartea. (D.)
Cu prietenii a plecat. (Ac.)
– **asupra (împotriva, contra) cui?** (subst., pron., în G. cu prep.):
♦ ex. **Asupra lor** n-am resentimente.

3. Complementul de agent – de (către) cine? (subst., pron., numeral în Ac. cu prep.):
♦ ex. El a fost felicitat **de către profesor**.

B. COMPLEMENTELE CIRCUMSTANŢIALE:

1. Complementul circ. de loc – unde?, de unde?, până unde?, încotro? (adverb; locuţ. adverb.; subst.; pron.; numeral la Ac.; G. cu prepoz.; D. fără prep.; verb la supin):
♦ ex. Vin copiii **de la şcoală**.
Vom merge şi **pe la scăldat**.

2. Complementul circ. de timp – când?, de când?, până când?, cât timp? (subst. fără sau cu prep. în Ac. şi G.; pron. în Ac., G., adjectiv cu prep. „**de**"; numeral; verb la infinitiv sau gerunziu; adverb; locuţ. adverbială):
♦ ex. Îl cunoşteam **de tânăr**.
Primăvara vin cocorii.
De o oră aştept.

Scanned with OKEN Scanner

3. Complementul circ. de mod – cum?, în ce fel?, în ce mod?, în ce chip?, cât?, cât de? (substantiv în Ac. fără sau cu prep. şi loc. prep.; G. cu prep.; D. cu prep.; adjectiv; pron. în Ac.; G.; D. cu prep şi loc. prep.; numeral; verb la infinitiv, participiu sau gerunziu; adverb; loc. adverbială; interjecţie):
Feluri: – *compl. circ. de mod propriu-zise:* Ei luptă **bărbăteşte**.
– *compl. circ. de mod comparativ:* Mă port **ca oamenii** civilizaţi.
– *compl. circ. de mod de măsură:* Temperatura a coborât **până la 20°C**.

4. Complementul circ. de cauză – din ce cauză?, din ce pricină?

(subst. în Ac. cu prep. sau loc. prep.; G. cu loc. prep.; D.; adj.; pron. în Ac., G., D. cu prep. sau loc. prep.; numeral; verb la infinitiv, participiu, gerunziu cu prop.; adverb şi loc. adverbială):
• ex. **Din cauza gerului** ne-au îngheţat mâinile.
Nu mai putea **de bolnav**.

5. Complementul circ. de scop – cu ce scop?, în ce scop?

(subst. în Ac., G. cu prep. sau loc prep.; pron. în Ac. sau G.; numeral; verb la infinitiv sau supin; adverb şi loc. adverbială):
• ex. Plecaseră **după vânat**.
Învaţă **pentru a reuşi**.

6. Complementul circ. condiţional – cu ce condiţie?

(subst. în Ac. cu prep.; subst. şi pron. în G. cu loc. prep.; numeral; verb la gerunziu; adverbele: astfel, altfel, altminteri, aşa):
• ex. **Muncind** vei preţui banul.
În caz de nevoie, dă-mi de veste.

7. Complementul circ. concesiv – în ciuda cărui fapt?

(substantiv în Ac., G., D. cu prep. sau loc. prep.; cu tot (toată), în ciuda, în pofida, contrar; numeral; verb la infinitiv, gerunziu; adverb şi loc. adverbiale: tot, totuşi, cu toate acestea):
• ex. **În ciuda adevărului** mintea.
Chiar fără a stărui, tot a primit răspunsul dorit.

8. Complementul circ. consecutiv – care este urmarea faptului că?

(subst. în Ac. cu prep: de, la, spre, pentru, până la; verb la infinitiv cu prep.; gerunziu; supin):
• ex. Se jeluia **până la lacrimi**.
Era deştept **de invidiat**.

9. Complementul circ. instrumental – cu ce?, prin ce?, din ce?

(subst., pron., numeral în Ac. cu prep.: din, cu, prin, la, fără, după, dintru, printru; în G. cu loc. prep.: pe baza, cu ajutorul, prin mijlocirea; în D. cu prep.: graţie, mulţumită, datorită, verb la infinitiv sau gerunziu):
• ex. **Cu guma** a şters greşelile.
Prin mijlocirea datelor a rezolvat problema de geometrie.
Datorită tenacităţii a reuşit.

Scanned with OKEN Scanner

10. Complementul circ. sociativ – (subst. sau substitut cu prep.: „cu, fără" sau cu loc. prep.: la un loc cu, laolaltă cu, împreună cu, cu tot cu; aspectul negativ prin subst. sau verb la infinitiv cu prep. „fără"):

• ex. A plecat **cu prietenii** la mare.
S-a întors **fără a fi ajutat**.

11. Complementul circ. opoziţional – (subst., pron., numeral cu loc. prep.: „în locul, în loc de, departe de" sau de adverbele: „drept, decât"; verb la infinitiv cu prep. şi loc. prep.: „fără, pentru, spre, în loc de, departe de" sau de adv. „decât"):

• ex. **În locul lui** să se ducă ea.
Decât supărare mai bine veselie.

12. Complementul circ. cumulativ – (subst. sau substitute precedate de prep.: „pe lângă, peste" sau de loc. prep.: „în afară, în afară de, dincolo de" ori de adverbele: „decât, nu doar, nu numai"; adjectiv; loc. adverbiale: „în plus, în plus de asta, pe lângă asta, în afară de asta, pe deasupra"):

• ex. **Pe lângă mama**, a venit şi mătuşa mea.
Nu doar cei doi, ci şi alţii au plecat.
În plus de asta, e şi isteaţă.

13. Complementul circ. de relaţie – (subst., pron. în Ac. cu prep. sau loc. prep.: „de, în, la, după, cu privire la, referitor la, cât pentru, cât despre"; G. cu prep. sau loc. prep.: „asupra, din partea, în cazul, în privinţa, din punctul de vedere"; adjectiv; verb la infinitiv sau gerunziu; adverb cu prep. sau loc. prep.: „de, din punct de vedere, sub raport"):

• ex. **Din punctul de vedere al conţinutului**, lucrarea este bună.
De supărat, s-a supărat.

14. Complementul circ. de excepţie – (subst. sau substitute în Ac. cu loc. prep. „în afară de" sau adverbul „decât"; în G. cu loc. prep.: „în afară, cu excepţia"; adjectiv; adverb; verb la infinitiv cu aceeaşi loc. prep. „în afară de" sau adv. „decât")

• ex. **Cu excepţia lui Dan**, toţi s-au prezentat la concurs.
În afară de a se lăuda, nu mai zicea nimic.

15. Elementul predicativ suplimentar – (subst. cu prep. specifice: „ca, de, drept", cu = nespecifică; adjectiv – participii – prov. din gerunziu; loc. adj.; pron. cu prep.; numeral; verb la infinitiv sau gerunziu; interjecţie):

• ex. Mama a fost luată **drept** biolog.
Atunci se auzi **zbârnâind** la uşă soneria.

Scanned with OKEN Scanner

FELUL PROPOZIŢIILOR SUBORDONATE
SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

I. PROPOZIŢII SUBORDONATE NECIRCUMSTANŢIALE

1. Propoziţia subordonată subiectivă (SB)

Definiţie: *îndeplineşte în frază funcţia sintactică de subiect al propoziţiei regente.*
Întrebări: cine?, ce?
Elemente regente:
– verb personal;
– verb personal devenit impersonal: **place, merită, rezultă, rămâne** etc.
– verb impersonal la orice diateză: **este, trebuie, se crede, se pare, se aude, se zvoneşte** etc.; **(îi) este sortit, (îi este dat, scris, hotărât)** etc.
– expresie verbală impersonală: **este greu, este uşor, este bine, bine este, ar fi mai bine, este necesar, e posibil, e de prisos** etc.
– adverb sau locuţiune adverbială predicativă: **poate, desigur, fireşte, negreşit, probabil, cu siguranţă, fără îndoială** etc.
Se introduce prin:
a) pronume (adjective) pron. relative: **cine, care, ce, cât, cel ce, ceea ce.**
• ex. **Cine este deştept**[1]/ se descurcă.[2]/
Este bine[1]/ **ceea ce ai gândit.**[2]/
b) pronume (adjective) pron. nehotărâte: **orice, oricine, oricare, oricât.**
• ex. **Oricine munceşte**[1]/ are satisfacţii.[2]/
Oricare se respectă[1]/ este apreciat.[2]/
c) conjuncţii subordonatoare: **ca, să, dacă, de, ca să** şi locuţiuni subordonatoare:
cum că, cum de.
• ex. Este corect[1]/ **să-i respecţi pe alţii.**[2]/
Se crede[1]/ **cum că nu va fi plecat multă vreme.**[2]/
d) adverbe relative: **unde, când, cum, cât.**
• ex. Nu se ştie[1]/ **unde va pleca**[2]/ **şi cât va sta.**[3]/
Topica:
Când răspunde la întrebarea **cine?** este antepusă regentei sau stă după regentă.
Când răspunde la întrebarea **ce?**, de obicei, stă după regentă. Mai rar poate fi intercalată.
Punctuaţia:
De obicei, nu se desparte prin virgulă. Dacă este reluată şi precedă regenta, se desparte prin virgulă.
Criterii de recunoaştere:
– este condusă de elemente regente diferite faţă de alte subordonate (vezi mai sus);
– se deosebeşte de completiva directă prin faptul că cea din urmă are subiect uneori (neexprimat) în regentă;

Scanned with OKEN Scanner

– se deosebeşte de predicativă, deoarece aceasta din urmă are subiect în regentă şi întregeşte sensul unui verb copulativ:

• ex. Plăcut este[1]/ **să călătoreşti.**[2]/ (SBP)
(plăcut este = expresie impersonală)
Plăcerea mea este[1]/ **să călătoresc.**[2]/ (PR)
(este = verb copulativ; plăcerea = subiect)

2. Propoziţia subordonată predicativă (PR)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia sintactică de nume predicativ pe lângă un verb copulativ din regentă.*

Întrebări: ce?, cum?, cine? (adresate verbului copulativ din regentă);

Element regent: verbul copulativ din regentă care este un predicat nominal incomplet: **a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a rămâne, a însemna, a constitui, a părea, a se face, a se naşte, a întruchipa, a se numi, a se chema** etc.

Se introduce prin:

a) pronume (adjective) pron. relative: **care, cine, ce, cât, cel ce, ceea ce.**
• ex. Adevărul este[1]/ **cel ce l-ai spus adineaori.**[2]/
Problema este[1]/ **cât costă excursia.**[2]/

b) pronume (adjective) pron. nehotărâte: **orice, oricine, oricare, oricât.**
• ex. Satisfacţia este[1]/ **a oricui se străduieşte.**[2]/

c) conjuncţii subordonatoare: **ca, să, dacă, de, ca... să** şi locuţiuni subordonatoare: **cum că, după cum, de parcă** nespecifice.
• ex. Problema este[1]/ **să ajungem la timp.**[2]/
Ideea este[1]/ **cum că problema nu are decât o singură rezolvare.**[2]/

d) adverbe relative: **unde, când, cum, cât** şi compusele nohotărâte: **oricât, oricum.**
• ex. Întrebarea este[1]/ **unde**[2]/ **(când,**[3]/ **cum) a plecat.**[4]/
Rezolvarea problemei este[1]/ **oricum o întorci şi pe o parte şi pe alta.**[2]/

Topica:
De obicei, stă după verbul copulativ din regentă. Mai rar poate sta înaintea regentei, atunci când se insistă asupra ei.

Punctuaţia:
Indiferent de topică, nu se desparte prin virgulă de regenta ei.

Criterii de recunoaştere:
– urmează după un verb copulativ;
– de obicei, are subiect în regentă.

3. Propoziţia subordonată atributivă (AT)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia sintactică de atribut pe lângă un substantiv (pronume, numeral) din regentă.*

Întrebări: care?, ce fel de?, (al, a, ai, ale) cui?, cât?, câţi?, câte?

Elemente regente: substantiv, pronume, numeral.

Scanned with OKEN Scanner

Feluri: – determinative (calificative, de identificare) neizolate
– explicative (descriptive, circumstanţiale) izolate
– apozitive (izolate)

Se introduce prin:

a) pronume relative: **care, cine, ce, cât.**

• ex. Întrebarea[1]/ **cine vine de ziua mea**[2]/ mi-o pun mereu.[1]/
la-ţi ajutoare[1]/ **câte vrei**.[2]/

b) conjuncţii subordonatoare: ca, să, dacă, ca... să şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: cum că, de să, până să;

• ex. Faptul[1]/ **că m-ai ascultat**[2]/ ţi-a prins bine.[1]/
Vremea[1]/ **până să vii tu**[2]/ a trecut repede.[1]/

c) adverbe relative: unde, când, cum, cât

• ex. Acesta este satul[1]/ **unde m-am născut**.[2]/
Timpul[1]/ **cât s-au cunoscut**[2]/ a fost scurt.[1]/

Topica:

Stă după regentă sau poate fi intercalată după elementul regent.

Punctuaţia:

Dacă este determinativă, fiind necesară comunicării, nu se desparte prin virgulă (neizolată).

Când este explicativă, se desparte de regenta ei prin virgulă (izolată). Orice atributivă explicativă intercalată se izolează între virgule.

Criterii de recunoaştere:

– determină întotdeauna un substantiv, pronume sau numeral.

4. Propoziţia completivă directă (CD)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia sintactică de complement direct pe lângă un verb tranzitiv din regente.*

Întrebări: pe cine? ce?

Elemente regente: – verb (locuţiune verbală) tranzitive;
– interjecţie predicativă.

Se introduce prin:

a) pronume (adjective) pron. relative: **care, cine, ce, cât, cel ce.**

• ex. Nu a ştitu[1]/ **ce l-a întrebat**.[2]/
L-a întrebat[1]/ **pe cel ce s-a pregătit**.[2]/

b) pronume (adjective) pron. nehotărâte: **orice, oricine, oricare, oricât.**

• ex. A salutat[1]/ **pe oricine a întâlnit**.[2]/

c) conjuncţii subordonatoare: **ca, să, dacă, de, ca... să** şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **cum că, de să, cum de.**

• ex. Nu văzuse[1]/ **că am sosit mai devreme**.[2]/
Nu ştia[1]/ **cum de am ajuns înaintea lui**.[2]/

d) adeverbe relative: **unde, încotro, când, cum, cât.**

• ex. Nu auzise[1]/ **când**[2]/ **şi cum se va întoarce**.[3]/

Poate fi reluată sau anticipată prin pronumele personal (forme neaccentuate);

Scanned with OKEN Scanner

♦ ex. **L**-a ascultat[1]/ **pe cel ce ştia.**[2]/
Pe care mi-ai spus,[1]/ **i**-am anunţat.[2]/
Pe ei i-am întrebat[1]/ **cui să mă adresez.**[2]/

Topica:
Stă după regenta ei şi mai rar înaintea acesteia sau intercalată.

Punctuaţia:
Când stă după regentă sau este intercalată nu se desparte prin virgulă; dacă este antepusă regentei, se desparte, de obicei, prin virgulă.

5. Propoziţia completivă indirectă (CI)

Definiţie: îndeplineşte funcţia sintactică de complement indirect pe lângă termeni regenţi diferiţi.

Întrebări: cui?, cu cine?, cu ce?, la cine?, la ce?, despre cine?, despre ce?, de cine?, de ce?, asupra cui?, contra cui?, împotriva cui?

Elementele regente: – verb (locuţ. verbală);
– adjectiv (locuţ. adjectivală);
– adverb (locuţ. adverbială);
– interjecţie.

Se introduce prin:

a) pronume (adjective) pron. relative: **cine, cui, ce, care, cât.**

♦ ex. Dau cartea[1]/ **cui o cere.**[2]/
Este mulţumit[1]/ **cu cât a câştigat.**[2]/
Se ridică[1]/ **împotriva cui este trădător.**[2]/

b) pronume (adjective) pron. nehotărâte: **orice, oricine, oricare, oricât.**

♦ ex. Se teme[1]/ **de oricine nu-i cinstit.**[2]/

c) conjuncţii subordonatoare: **că, să, dacă, de, ca... să** şi locuţiunile conjuncţionale: **cum că, cum de.**

♦ ex. Se hotărâse[1]/ **să ia viaţa în piept.**[2]/
El se miră[1]/ **cum de n-ai ajuns la timp.**[2]/
Bunicul se mândrea[1]/ **cum că bătrâneţea nu l-a ajuns încă.**[2]/

d) adverbe relative: **unde, încotro, când, cum, cât.**

♦ ex. El se gândea[1]/ **încotro s-o apuce.**[2]/
Ne întrebam[1]/ **când au venit la gară.**[2]/

Poate fi reluată sau anticipată în regentă printr-un pronume personal, forma neaccentuată.

♦ ex. Îi dau cartea[1]/ cui a cerut-o mai de mult.[2]/

Topica:
Stă după regentă, dar poate fi intercalată sau antepusă regentei.

Punctuaţia:
Dacă se află după regentă, nu se desparte prin virgulă; antepusă regentei, se desparte prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

Criterii de recunoaştere:

– se deosebeşte de completiva directă prin faptul că, de cele mai multe ori, completiva indirectă este cerută de verbe reflexive sau de locuţiuni verbale: **se miră, se teme, se gândeşte, se bucură, se mândreşte, se informează, se pricepe, îşi aduce aminte, îşi bate joc, este dornic, este pe deplin convins, vorbeşte tot timpul** etc.

6. Propoziţia completivă de agent (C. AG.)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia sintactică de complement de agent pe lângă termenii regenţi (din regentă).*

Întrebări: de cine, de către cine?

Elemente regente:

– verb la diateza pasivă;
– verb reflexiv cu sens pasiv;
– adjectiv cu sens pasiv.

Se introduce prin:

– pronumele relative: **care, cât, ceea ce** şi pronumele nehotărâte: **oricine, oricât** precedate de prepoziţia „**de**“ sau „**de către**“:

• ex. Eu am fost supărat[1]/ **de ceea ce mi s-a reproşat.**[2]/
Cartea se citeşte[1]/ **de oricine îndrăgeşte lectura.**[2]/

Topica:

Stă, de obicei, după termenul regent; când se insistă asupra agentului, acesta poate să apară înaintea regentei.

Punctuaţia:

Când se află după regentă, în general nu se desparte prin virgulă; se desparte de aceasta când este antepusă şi reluată printr-un corelativ (un pronume demonstrativ).

• ex. **De cine a fost scris „Moromeţii“,**[1]/ **de acela** a fost scris şi „Cel mai iubit dintre pământeni“.[2]/

Criterii de recunoaştere:

– distincţia de complementul indirect sau de cel de cauză se poate face prin înţeles sau prin reconstrucţia verbului pasiv prin verb la diateza activă. (vezi precizările de la această subordonată)

II. PROPOZIŢII SUBORDONATE CIRCUMSTANŢIALE

1. Propoziţia circumstanţială de loc (CL)

Definiţie: *îndeplineşte în frază funcţia unui cumplement circumstanţial de loc, arătând locul, spaţiul străbătut, limita acţiunii verbului sau locul unde se manifestă o însuşire.*

Întrebări: unde?, de unde?, până unde?, încotro?.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente regente:
– verb (locuţiune verbală);
– adjectiv;
– adverb;
– interjecţie.

Se introduce prin:
a) adverbe relative simple cu sau fără prepoziţie: **unde, încotro** şi prin compusele lor nehotărâte: **oriunde, orişideunde, oriîncotro, oridincotro**.
♦ ex. A plecat[1]/ **unde avea locuinţa**.[2]/
Oridincotro priveşti,[1]/ vezi numai flori.[2]/
b) pronume (adjective) pronominale relative: care, cine, ce, cât precedate de prepoziţiile „**spre**" şi „**către**".
♦ ex. S-a întors[1]/ **către cine l-a strigat**.[2]/
c) pronume (adjective) pronominale nehotărâte: **orice, oricare, oricât** cu aceleaşi prepoziţii.
♦ ex. Se îndreaptă[1]/ **către oricare îl cheamă**.[2]/

Elemente corelative: adverbele: **acolo, aici** aflate în regentă. Nu se poate introduce prin conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale.

Topica:
Poate sta: – după regentă;
– înaintea regentei sau poate fi intercalată.

Punctuaţia:
Când stă după regentă nu se desparte prin virgulă de aceasta. Antepusă se desparte prin virgulă, mai ales dacă în regentă se află un corelativ.
Dacă intercalarea ei se face înaintea predicatului regentei, se izolează între virgule.

2. Propoziţia circumstanţială de timp sau temporală (CT)

Definiţie: *îndeplineşte în frază rolul de complement circumstanţial de timp, arătând momentul, durata, limita, frecvenţa acţiunii din regentă, timpul când se manifestă o însuşire.*

Întrebări: când?, de când?, până când?, cât timp?, de câte ori?.

Elemente regente:
– verb (locuţiune verbală);
– adjectiv;
– adverb;
– interjecţie predicativă.

Se introduce prin:
a) adverbe relative: **când, cât, cât timp, cum, de cum, unde** (nespecific).
♦ ex. **Când a venit acasă**,[1]/ a văzut surpriza.[2]/
De cum s-a înserat,[1]/ a intrat în casă.[2]/
Unde-şi (când-şi) auzea numele[1]/ din casă ieşea repede.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

b) adverbe nehotărâte: **oricând, orişicând, oricât.**

• ex. Poţi admira tabloul[1]/ **oricând doreşti.**[2]/

c) conjuncţii: **până, dacă, de, că** şi locuţiunile conjuncţionale: **înainte ca (să), după ce, până să, îndată ce, imediat ce, pe dată ce, în vreme ce, câtă vreme, ori de câte ori** etc.

• ex. Sosise[1]/ **în timp ce ai casei luau masa.**[2]/

Îmi voi aminti de tine,[1]/ **ori de câte ori îţi voi vedea fotografia.**[2]/

d) pronume (adjective pronominale) relative sau nehotărâte: **cine, care, cât, oricine, oricare.**

• ex. Şi-au făcut bagajele[1]/ **înaintea oricui se pregătea de voiaj.**[2]/

Elemente corelative: Adverbele şi locuţiunile adverbiale: **îndată, imediat, atunci, deodată, abia, apoi, pe urmă, de atâtea ori** etc. (specifice temporalei)

Raporturile din frază faţă de regentă:

– de anterioritate;
– de simultaneitate;
– de posterioritate.

Topica:

Poate sta după regentă, înaintea ei sau poate fi intercalata.

Punctuaţia:

Se desparte prin virgulă când este antepusă regentei şi are un corelativ, când este intercalată înaintea predicatului regentei şi când se insistă pe regentă.

Criterii de recunoaştere:

– Când se introduce prin elemente relaţionale nespecifice se va remarca nuanţa temporală care este dominantă.

3. Propoziţia circumstanţială de mod sau modală (CM)

Definiţie: *îndeplineşte rolul de complement circumstanţial de mod al regentei sau al unui termen din regentă, arătând modul cum se desfăşoară acţiunea sau cum se prezintă o însuşire.*

Întrebări: cum?, în ce fel?, în ce chip?, în ce mod?

Elemente regente:

– verb (locuţiune verbală);
– adjectiv;
– adverb (locuţiune adverbială)
– interjecţie.

Se introduce prin:

a) adverbe relative: **cum, cât, precum, parcă, decât** singure sau precedate de un alt element.

• ex. Munceşte[1]/ **cât poate.**[2]/

Procedează[1]/ **cum îl taie capul.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

b) locuţiuni conjuncţionale: **ca şi cum, ca şi când, aşa cum, după cum, cât ce, de parcă, pe măsură ce.**

♦ ex. Mă privea,[1]/ **ca şi când nu mă cunoştea.**[2]/

Pe măsură ce învăţam,[1]/ înţelegeam tot mai bine.[2]/

c) pronume (adjective) pronominale relative sau nehotărâte: **care, ce, cine, cât, oricine, oricare** precedate de un alt element:

♦ ex. Vorbeşte[1]/ **ca şi cine este orator.**[2]/

A fost cel mai tare[1]/ **din câţi s-au luptat pentru medalii.**[2]/

Felurile modalei:

– circumstanţială de mod propriu-zisă;
– circumstanţială de mod comparativă;
– circumstanţială de mod de măsură etc.

Elemente corelative:

Adverbele şi locuţiunile adverbiale specifice: **astfel, aşa, atât(a), asemenea, de aceea, cu atât (mai)** etc.

Topica:

Topica este liberă (după, înaintea regentei sau intercalată).

Punctuaţia:

Modala aşezată după regentă nu se desparte prin virgulă decât atunci când se termină cu un complement circumstanţial sau când nu se insistă asupra ei. Antepusă regentei, când are şi un corelativ, în mod obligatoriu, se desparte de regentă prin virgulă. Dacă este intercalată înaintea predicatului regentei, se izolează între virgule.

♦ ex. Aşa,[1]/ **cum l-a tăiat capul,**[2]/ a procedat de fiecare dată.[1]/

4. Propoziţia circumstanţială de cauză sau cauzala (CZ)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia sintactică de complement circumstanţial de cauză, arătând cauza acţiunii sau a însuşirii exprimată în regentă.*

Întrebări: din ce cauză?, din ce pricină?

Elemente regente:

– verb (locuţiune verbală);
– adjectiv.

Se introduce prin:

a) conjuncţii subordonatoare: **căci, deoarece, fiindcă, întrucât, că, de, dacă** şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **din cauză că, din pricină că, de vreme ce, din moment ce, pentru că, ca nu cumva, o dată ce** etc.

♦ ex. N-a prins trenul,[1]/ **fiindcă a întârziat metroul.**[2]/

Din moment ce n-ai venit la timp,[1]/ am contramandat plecarea.[2]/

b) adverbe relative cu valoarea unor conjuncţii: **cum, când, unde.**

♦ ex. **Cum nu cunoaşte problema,**[1]/ nu se descurcă.[2]/

S-a retras[1]/ **unde a văzut că nu-i dai atenţie.**[2]/

c) pronume relativ: **ce, cât** precedate de prepoziţii.

♦ ex. Nu mă port aşa,[1]/ **de ce (din ce cauză) îţi imaginezi tu.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Elemente corelative:

Adverbele şi locuţiunile adverbiale: **atunci, apoi, de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, pentru asta**.

Topica:

Stă după regentă, înaintea ei sau poate fi intercalată. Cele introduse prin căci şi că urmează regentei, iar cele introduse prin dacă şi cum sunt antepuse regentei.

Punctuaţia:

Indiferent de locul de aşezare, cauzala se desparte prin virgulă de regenta ei, mai ales dacă are în regentă un corelativ sau este introdusă prin „**cum**“ şi „**dacă**“.

Criterii de recunoaştere:

Dacă se confundă cu circumstanţiala de scop, se vor avea în vedere criteriile:

– cauzala se introduce prin „**că**“, dar nu prin „**să**“;

– acţiunea cauzalei se petrece înaintea celei din regentă.

5. Propoziţia circumstanţială de scop sau finala (F – CS)

Definiţie: *îndeplineşte în frază funcţia sintactică de complement circumstanţial de scop, arătând scopul acţiunii din regentă.*

Întrebări: cu ce scop?, în ce scop?

Elemente regente:

– verb (locuţiune verbală);

– interjecţie.

Se introduce prin:

a) conjuncţii subordonatoae: **să, ca să, de** şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **pentru ca să, cu scopul ca (să), că doar-doar, doar de, ca nu cumva (să), pentru ca nu cumva să** (în formele negative).

• ex. Se plimba adesea[1]/ **ca să-şi facă poftă de mâncare.**[2]/

Venea mereu pe la noi[1]/ **că doar-doar îl vom lua cu noi în vacanţă.**[2]/

b) pronume relativ cu prepoziţie.

• ex. A plecat[1]/ **după (pentru) ce avea de rezolvat.**[2]/

c) adverbul „**doar**“.

• ex. Îi striga tare[1]/ **doar o auzi mai bine.**[2]/

Elemente corelative:

Adverbe şi locuţiuni adverbiale: **expre, înadins, dinadins, anume, de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta**.

Topica:

De obicei, finala este aşezată după regentă; poate fi şi antepusă, când se insistă asupra scopului acţiunii din regentă şi se introduce prin „**ca să**“ şi „**pentru ca să**“.

• ex. **Ca să doarmă mai bine**,[1]/ de aceea se plimbă.[2]/

Punctuaţia:

Se despart prin virgulă cele care au un corelativ în regentă sau care sunt aşezate înaintea regentei şi nu sunt considerate esenţiale în comunicare.

Scanned with OKEN Scanner

Finala introdusă prin „**de**“ nu se desparte niciodată prin virgulă de regenta ei:

♦ ex. S-a dus[1]/ **de a luat bilete pentru accelerat.**[2]/

Criterii de recunoaştere:

Finala se poate confunda cu circumstanţiala cauzală având corelative identice în regentă.

Distincţia se poate face remarcând:

– scopul (ţinta) acţiunii;

– finala se introduce prin „**să**“, dar nu prin „**că**“;

– acţiunea finalei se petrece după cea a regentei.

(vezi cauzala)

6. Propoziţia circumstanţială condiţională (CDT)

Definiţie: *exprimă ipoteza sau condiţia de a cărei îndeplinire depinde realizarea unei acţiuni sau a unei însuşiri din regentă.*

Întrebare: cu ce condiţie?

Elemente regente:

– verb (locuţiune verbală);

– adjectiv.

Se introduce prin:

a) conjuncţii subordonatoare: **dacă, de, să** şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **în caz că, în caz de, de unde nu, cu condiţia ca (să).**

♦ ex. **În caz că treci prin oraş,**[1]/ nu mă ocoli.[2]/

Să fi fost eu acolo,[1]/ alta era situaţia.[2]/

b) adverbul relativ „**când**“.

♦ ex. **Când (dacă) o avea nevoie de bani,**[1]/ ştie[2]/ unde să mă găsească.[3]/

c) pronume relativ în G. precedat de locuţiunea prepoziţională „**în locul**“.

♦ ex. **În locul căruia îl ştim cu toţii,**[1]/ eu n-aş mai fi intervenit.[2]/

d) juxtapunere:

♦ ex. **Ai copii,**[1]/ ai şi bucurii.[2]/

Vrei,[1]/ **nu vrei,**[2]/ eu te părăsesc.[3]/ (opoziţia pozitiv-negativ)

Elemente corelative:

Adverbele: **apoi, atunci** pot fi corelative pentru subordonata condiţională, iar adverbul „**cumva**“ aflat în subordonată îi întăreşte caracterul ipotetic:

♦ ex. **Dacă ştii cumva adevărul,**[1]/ spune-l tuturor.[2]/

Topica:

Topica este liberă, dar se preferă cea antepusă regentei. Cele juxtapuse sunt întotdeauna antepuse, iar cele negative sunt intercalate. (vezi ex. de mai sus)

Punctuaţia:

Se despart prin virgulă de regentă cele antepuse, mai ales dacă au corelativ, precum şi cele juxtapuse sau negativele intercalate. Când este considerată esenţială în frază, nu se desparte, prin virgulă:

♦ ex. **Dacă ai ceva de adăugat,**[1]/ apoi spune.[2]/

Vino[1]/ **dacă vrei.**[2]/

Scanned with OKEN Scanner

7. Propoziţia circumstanţială concesivă (CV)

Definiţie: *arată o împrejurare care ar putea împiedica realizarea acţiunii din regentă, dar nu o împiedică.*

Întrebare: în ciuda cărui fapt?

Elemente regente:

– verb (locuţiune verbală);
– adjectiv;
– interjecţie.

Se introduce prin:

a) conjuncţii subordonatoare: **deşi, dacă, că, de, să, măcar** şi locuţiunile conjuncţionale subordonatoare: **cu toate că, chiar dacă, chiar că, chiar să, chiar de, chit că, măcar că, măcar să, măcar de, şi de, şi dacă, nici de, nici dacă, fără (ca) să** etc.

• ex. **Deşi era tânăr,**[1]/ avea părul albit.[2]/
Să-l baţi,[1]/ şi tot nu spune adevărul.[2]/
Nici dacă mă certi,[1]/ nu plec de lângă tine.[2]/
Calul,[1]/ **de-i cal,**[2]/ şi tot ştie drumul mai bine ca tine.[1]/
Şi de mă baţi,[1]/ **şi de mă alungi,**[2]/ eu totuşi te preţuiesc.[3]/

b) pronume (adjective) pronominale relative precedate de cuvântul „**indiferent**".

• ex. **Indiferent ce-i spui,**[1]/ el tot nu te crede.[2]/

c) pronume (adjective) pronominale nehotărâte: **orice, oricine, oricât.**

• ex. **Orice-ar fi acolo,**[1]/ eu totuşi mă voi descurca.[2]/

d) adverbe relative şi nehotărâte: **cum, unde, cât, oricum, oricât** etc.

• ex. **Oricum vei fi intenţionat,**[1]/ eu tot ospitalier voi fi.[2]/
Unde te-ai ascunde[1],/ eu tot te găsesc.[2]/

e) juxtapunere.

• ex. **Spună ei orice,**[1]/ eu tot nu mărturisesc.[2]/
Îl doreşti,[1]/ **nu-l doreşti,**[2]/ el tot vine.[3]/

Elemente corelative:

Adverbele: **(şi) tot, (şi) totuşi** sau locuţiunea adverbială: **cu toate acestea** aflate în regentă ne atrag atenţia asupra concesivei care urmează.

Topica:

Concesiva are topica liberă. Ea poate sta după regentă, înaintea ei sau poate fi intercalată.

Se preferă însă antepunerea care este obligatorie pentru cele juxtapuse. Sunt intercalate, de obicei, cele introduse prin „**că**" şi „**de**".

Punctuaţia:

În general, concesivele se despart prin virgulă de regentă.

Obs.: Unele concesive sunt ipotetice (numite şi condiţionale), cele introduse prin **dacă, chiar dacă, nici dacă, chiar fără (ca) să** etc.

• ex. **Chiar fără să mă invite,**[1]/ eu tot mă duc.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

8. Propoziţia circumstanţială consecutivă (CST)

Definiţie: *arată urmarea (consecinţa) unei acţiuni, a unei însuşiri sau a unei caracteristici din propoziţia regentă.*

Întrebare: care este urmarea faptului că?

Elemente regente:

– verb;
– adjectiv;
– adverb.

Se introduce prin:

– conjuncţii subordonatoare: **încât, de, că, să, ca să** şi prin locuţiuni conjuncţionale subordonatoare: **încât să, pentru ca să, de să, cât să.**

• ex. A suferit aşa de mult,[1]/ **încât s-a îmbolnăvit.**[2]/
Ideea e prea interesantă[1]/ **pentru ca să nu fie luată în seamă.**[2]/
Era prea leneş[1]/ **să mestece posmagii.**[3]/

Elemente corelative:

Adverbele şi locuţiunile adverbiale: **astfel, aşa, atât, destul, prea, în aşa fel, până într-atât, până acolo** sau pronumele (adjectivale) demonstrative: **atât, atare.**

Elemente relaţionale specifice: **încât, încât să, de să.**

Topica:

Topica acestei subordonate este fixă, după regentă, pentru a arăta urmarea (consecinţa).

Punctuaţia:

Propoziţiile consecutive, de regulă, se despart prin virgulă de regentele lor, cu excepţia celor introduse prin „**să**", al celor care au corelativul „**prea**" şi al celor introduse prin „**de**" aflate lângă predicatul regentei.

• ex. A mers[1]/ **de-l dureau picioarele.**[2]/

Obs.: Consecutivele pot avea nuanţe modale, finale sau temporale:

• ex. Ţipa tare[1]/ **de te speria.**[2]/ (nuanţă modală)
Ţipa[1]/ **până nu mai putea.**[2]/ (nuanţă temporală)
Face-te-ai cuminte[1]/ **să nu mai primeşti observaţii.**[2]/ (nuanţă finală)

9. Propoziţia circumstanţială instrumentală (INSTR)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia de complement instrumental al regentei, arătând mijlocul (instrumentul) prin care se înfăptuieşte o acţiune sau se manifestă o însuşire.*

Întrebări: cu ce?, prin ce?, prin cine?, din ce?, prin intermediul cui?

Elemente regente:

– verb;
– locuţiune verbală.

Scanned with OKEN Scanner

Se introduce prin:

a) pronumele (adjectivale) relative sau nehotărâte precedate de prepoziţiile: **cu, din, după, prin, la, în, fără, datorită, mulţumită, graţie.**

- ex. Şi-a cumpărat maşină[1]/ **datorită cui l-a finanţat.**[2]/
  Am primit coletul[1]/ **prin cine l-ai trimis.**[2]/

b) locuţiunea conjuncţională: **fără (ca) să.**

- ex. A curăţat parchetul[1]/ **fără ca să folosească peria.**[2]/

Elemente corelative:

Pronumele demonstrative cu prepoziţii: **cu aia, cu aceea, prin aceea (aceia), prin acela** etc.

- ex. **Prin acela** ţi-am trimis banii,[1]/ **prin cine ai mai multă încredere.**[2]/
  Prin cine ai încredere[1]/ **prin acela** te voi chema.[2]/

Topica:

Pot sta după regentă, înaintea ei sau, mai rar, pot fi intercalate. Postpunerea este însă preferată.

Punctuaţia:

Nu se despart prin virgulă cele care urmează regentei, dar se despart cele antepuse care au corelativ în regentă. (vezi ex. anterioare)

10. Propoziţia circumstanţială sociativă (C. SOC)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia de complement sociativ arătând cine însoţeşte subiectul sau obiectul din regentă la realizarea acţiunii sau la suportarea efectelor ei.*

Elemente regente:

– verb;
– adjectiv;
– interjecţie.

Se introduce prin:

– pronume (adjectivale) relative: **cine, ce, cât, ceea ce** sau nehotărâte: **oricine, orice, oricât** precedate de prepoziţia „**cu**" sau de locuţiunile prepoziţionale: **împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu,** precum şi de adverbele: **cât, oricât.**

- ex. A rămas[1]/ **cu ceea ce i-au dat rudele.**[2]/
  A plecat[1]/ **laolaltă cu cine se simte bine.**[2]/

Elemente corelative:

Pronumele cu prepoziţii: **cu acela, cu cine, cu aceia.**

Topica:

Topica este liberă, dar postpunerea este cel mai mult folosită.

Punctuaţia:

Nu se desparte prin virgulă de regenta ei; dacă este antepusă şi are un corelativ în regentă, se desparte prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

11. Propoziţia circumstanţială opoziţională (C. OP)

Definiţie: *propoziţia care se opune conţinutului regentei prin întregul ei conţinut sau numai printr-o parte a lui, îndeplinind funcţia de complement circumstanţial opoziţional.*

Elemente regente:

– verb;

– locuţiune verbală;

Se introduce prin:

– conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale, pronume, adverbe relative sau nehotărâte şi anume: **dacă, când, decât, pe când, în timp ce, câtă vreme, pe câtă vreme, în loc să, în loc de, de unde** etc.

• ex. **Pe câtă vreme tu munceşti,**[1]/ alţii se distrează.[2]/
În loc să plângi,[1]/ mai degrabă ieşi în lume.[2]/

Elemente corelative:

Adverbele: **apoi, dimpotrivă, din contra, în schimb, mai bine, mai degrabă.**
Elemente specifice: **în loc să, în loc de.**

Topica:

Nu are topică fixă, dar se preferă antepunerea ei pentru a fi mai evidentă opoziţia.

Punctuaţia:

De obicei, se desparte prin virgulă de regenta ei.

Obs.: Propoziţia circumstanţială opoziţională poate avea nuanţe condiţionale, temporale, finale, modale, de loc; recunoaşterea se realizează prin folosirea elementului relaţional specific: în loc să.

12. Propoziţia circumstanţială cumulativă (C. CU)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial cumulativ şi arată faptul care cumulează ideea exprimată de propoziţia regentă cu referinţă la un obiect, la o acţiune sau la o însuşire.*

Se introduce prin:

– locuţiunile conjuncţionale: **în afară că, după ce că, pe lângă că, plus că, las' că, nu numai că,** prin pronume (adjective), adverbe relative sau nehotărâte precedate de prepoziţiile: **pe lângă, peste**, de locuţiunile: **(în) afară de, dincolo de** sau de adverbul **decât.**

• ex. **În afară că urmează medicina,**[1]/ mai face şi sport de performanţă.[2]/
Pe lângă cine învaţă,[1]/ au mai venit şi alţii.[2]/

Elemente corelative:

Adverbele: **şi, mai şi, încă şi, apoi, nici.**

Topica:

Se află, de obicei, antepuse regentei, excepţie fac cele introduse prin „**plus că**“ şi „**decât**“.

Scanned with OKEN Scanner

Punctuaţia:

De obicei, propoziţiile circumstanţiale cumulative se despart prin virgulă de regentele lor, cu excepţia celor introduse prin „**decât**“.

13. Propoziţia circumstanţială de relaţie (C. RL)

Definiţie: *îndeplineşte rolul de complement circumstanţial de relaţie, indicând la ce se referă sau se limitează o acţiune sau o însuşire din propoziţia regentă.*

Elemente regente:

– verb;

– adjectiv.

Se introduce prin:

a) conjuncţiile: **că, să, dacă, de, ca să.**

• ex. **Că e naiv,**[1]/ naiv este.[2]/

Să lase pe cineva neajutat,[1]/ n-a lăsat.[2]/

b) pronume (adjective) relative sau nehotărâte cu prepoziţiile: **la, pentru, în** şi prin adverbul „**cât**“ cu sau fără prepoziţii.

• ex. A primit răspunsul[1]/ **pentru ceea ce se referă la promovarea sa.**[2]/

Elemente specifice sunt construcţiile fixe: **în ce priveşte, cât priveşte, în ceea ce priveşte.**

• ex. **În ce priveşte educaţia,**[1]/ o are din plin.[2]/

Topica:

Topica e liberă, dar antepunerea ei este dominantă.

Punctuaţia:

În general, se desparte prin virgulă de regenta ei, mai ales când relaţia dintre ele e considerată slabă.

14. Propoziţia circumstanţială de excepţie (C. EX.)

Definiţie: *îndeplineşte functia de complement circumstanţial de excepţie, indicând faptul care se exceptează din regentă (care, de obicei, este negativă).*

Se introduce prin:

a) conjuncţiile: **ca, să, dacă,** precedate de adverbul „**decât**“ în corelaţie cu pronumele nehotărât „**altceva**“.

• ex. Nu mi-a spus altceva[1]/ **decât să nu întârzii.**[2]/

b) locuţiunile conjuncţionale: **în afară că, cu excepţia că** în corelaţie cu pronumele nehotărât „**altceva**“.

• ex. **Cu excepţia că citeşte,**[1]/ altceva nu face.[2]/

c) pronume şi adverbe relative precedate de adverbul „**decât**“ sau de locuţiunea prepoziţională „**în afară de**“, în corelaţie cu pronumele şi adverbele nehotărâte: **altcineva, altceva, altcândva, altundeva, altfel.**

• ex. N-a văzut **altcineva**[1]/ **decât cine era de faţă.**[2]/

În afară de ce am văzut,[1]/ **altceva** nu s-a întâmplat.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Topica:
Topica acestei subordonate este liberă, cu excepţia celei construite cu „decât" care stă după regentă.

Punctuaţia:
În general, se desparte prin virgulă de regenta ei, cu excepţia celei construite cu **„decât"**.

15. Propoziţia predicativă suplimentară (PR. S)

Definiţie: *îndeplineşte funcţia de element predicativ suplimentar pe lângă un verb din regentă, redând o acţiune simultană care se referă la o parte de propoziţie a regentei (un subiect, complement direct, complement indirect sau de agent).*

Se introduce prin:

a) conjuncţiile: **că, să, dacă, de, ca... să.**

• ex. Îl face[1]/ **să înţeleagă.**[2]/
Aş simţi[1]/ **că-i de partea mea.**[2]/

b) pronume şi adjective relativ-interogative sau nehotărâte: **ce, drept ce, câte, de câte.**

• ex. L-au luat[1]/ **drept ce nu părea.**[2]/

c) adverbele: **precum, (aşa) cum, cât, (ori)cum, (ori)cât.**

• ex. Mă uitam la ei,[1]/ **cum erau munciţi de gânduri.**[2]/
Ar face mai bine[1]/ dacă ar vedea situaţiile[2]/ **oricum (aşa cum) sunt.**[3]/

Topica şi punctuaţia:
De obicei, stă după regentă şi nu se desparte prin virgulă. Când este antepusă, se desparte prin virgulă, iar în vorbire se separă de regentă prin intonaţie şi pauză; are deosebite valenţe expresive.

ANALIZA FRAZEI

● TEXTE REZOLVATE ●

I. **„Dacă** *nu eşti* tare în secunda aceea,[1]/ *te zăpăceşti* [2]/ şi *spui* tot,[3]/ **chiar dacă** din gură *taci:* [4]/ **ca să-ţi** *smulgă* secretul [5]/ *nu* mai *e* pentru ei decât *chestie* de răbdare." [6]/

(M. PREDA)

MODEL DE ANALIZĂ COMPLEXĂ

a) nu eşti tare = PN
te zăpăceşti = PV
spui = PV
taci = PV
să smulgă = PV
nu e chestie = PN.

Scanned with OKEN Scanner

b). 1. „Dacă nu eşti tare în secunda aceea (...)“ – propoziţie *circumstanţială condiţională*, subordonată lui P2 introdusă prin conjuncţia „dacă“ (prop. enunţiativă, negativă, dezvoltată);

2. „(...) te zăpăceşti (...)“ – *propoziţie principală* (enunţiativă, pozitivă, simplă);

3. „(...) şi spui tot (...)“ – *propoziţie principală*, coordonată cu P2 prin conjuncţia copulativă „şi“ (enunţiativă, pozitivă, dezvoltată);

4. „(...) chiar dacă din gură taci (...)“ – *propoziţie circumstanţială concesivă*, subordonată la P3, introdusă prin locuţiunea conjuncţională „chiar dacă“, (enunţiativă, pozitivă, dezvoltată);

5. „(...) ca să-ţi smulgă secretul (...)“ – *propoziţie subiectivă*, subordonată la P6, introdusă prin conjuncţia „ca să“ (enunţiativă, pozitivă, dezvoltată);

6. „(...) nu mai e pentru ei decât chestie de răbdare“ – propoziţie principală (enunţiativă, negativă, dezvoltată).

c) Schema:

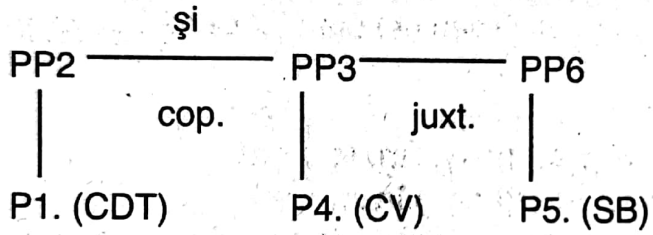

II. „**Ceea ce** poţi[1]/ **să** ştii în privinţa asta[2]/ e doar[3]/ **ce** trebuie[4]/ **să** fie faptul moral,[5]/ **care** este în stăpânirea omului ca fiinţă gânditoare,[6]/ **dar** nu înfăptuirea fizică,[5]/ **fiindcă** aceasta poate fi,[7]/ e drept,[8]/ **dar** e numai o singură dată [9]/ **şi deci** nu se poate închipui dinainte...[10]/“ (CAMIL PETRESCU)

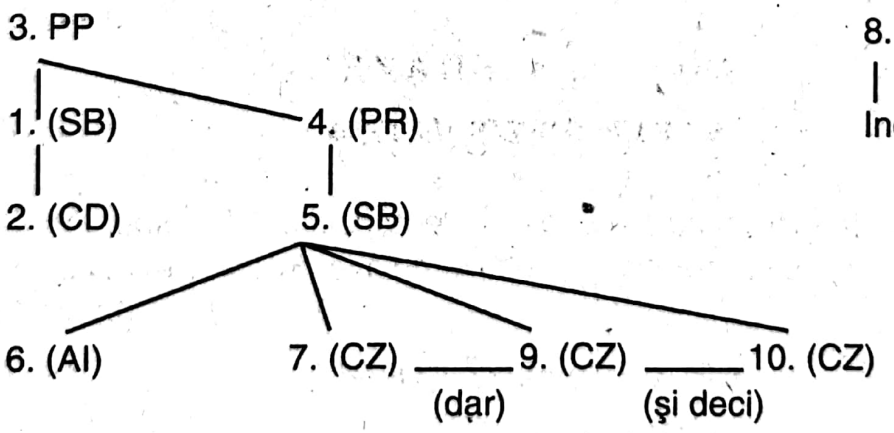

Obs.: Propoziţia nr. 8 este o propoziţie independentă.

III. „**Pe când** căutam liceul,[1]/ mi se mai năzărise[2]/ **că**,[3]/ prăjină **cum** eram,[4]/ **când** vor afla ceilalţi[5]/ **că** m-am înfăţişat[6]/ **să** dau examen pentru clasa întâi[7]/ mă vor arăta cu degetul[3]/ **şi** vor râde de mine[8]/ **până** se vor prăpădi.“ [9]/ (Z. STANCU)

Scanned with OKEN Scanner

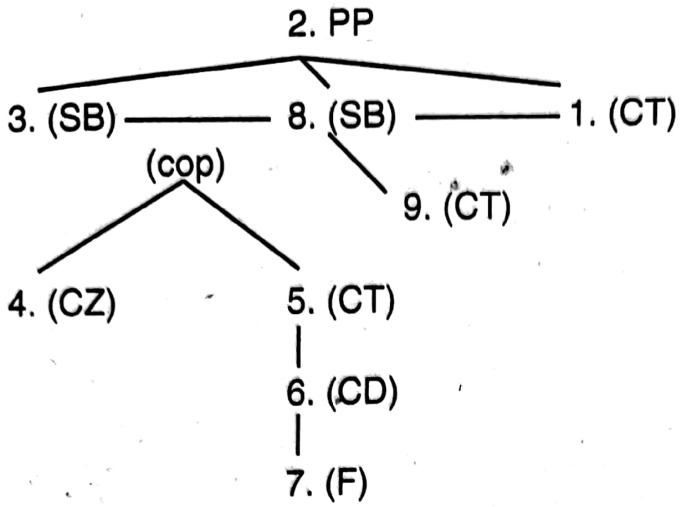

IV. „Pintea nu se făcuse degeaba jandarm:[1]/ **de câte ori** era vorba[2]/ **să** se pună pe urma făcătorilor de rele,[3]/ el îşi schimba toată firea[4]/ **şi**-l vedeai[5]/ **că** se face neastâmpărat ca şi copoiul,[6]/ **când** simte mirosul ierbii de foc[7]/; cu atât mai nerăbdător era astă dată,[8]/ **când** cele petrecute îl priveau foarte de aproape.“ [9]/

(I. SLAVICI)

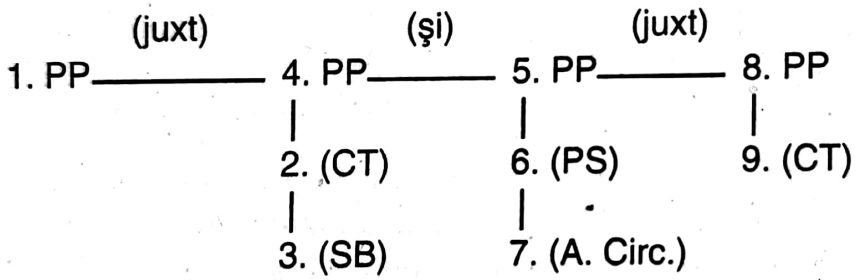

V. „Glanetaşu s-a speriat de citaţie[1]/ **şi** l-a cicălit destul[2]/ **să** dea fuga la domnul învăţător,[3]/ **să** se roage[4]/ **să**-l povăţuiască [5]/ **cum** [6]/ **şi ce** să facă.“ [7]/

(L. REBREANU)

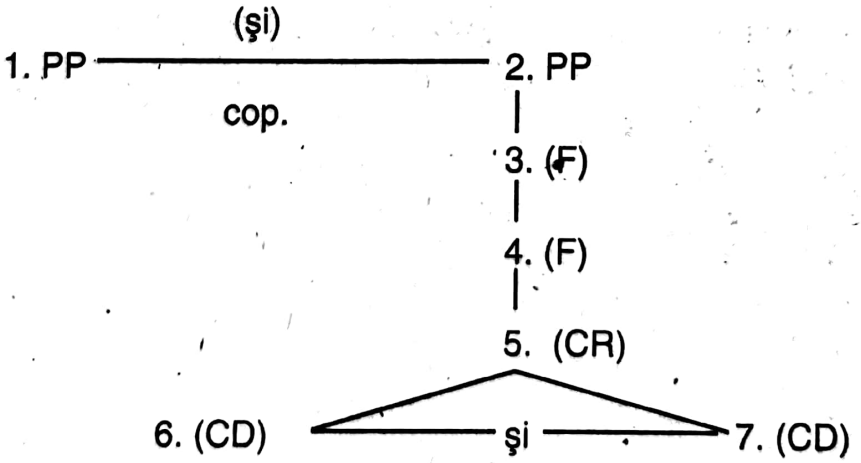

VI. „Gândul[1]/ **că** s-ar putea[2]/ **să**-l apuce toamna fără casă[3]/ îl nelinişti atât de mult[1]/ **încât**,[4]/ **fără să** se mai sfătuiască cu familia,[5]/ se hotărî[4]/ **să** facă rost de bani numai în singurul fel[6]/ **în care** putea[7]/ **să** facă atât de repede,[8]/ **şi anume** să vândă de îndată jumătate din pogonul lui de pământ.“ [9]/ (M. PREDA)

Scanned with OKEN Scanner

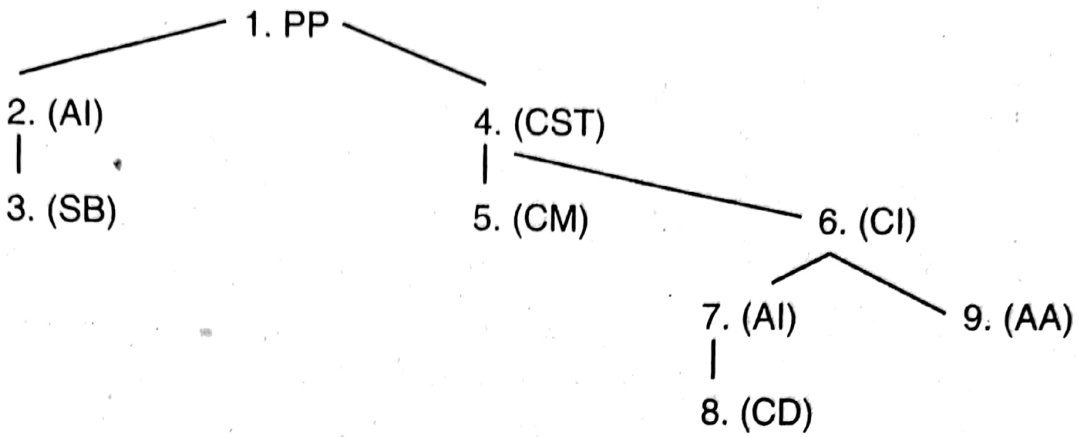

VII. „Aşadar, destul e[1]/ **să** vă spun[2]/ **că** [3]/ **oricât** de nevolnic de viaţă fusese Mugur, copilul ei,[4]/ pe-mpărătească aşa jale a cuprins-o [3]/ **încât**,[5]/ **fără să** se fi bocit grozav, ba chiar zâmbind uneori,[6]/ nu mult după aceea din asta i s-a tras şi moartea ei.“ [5]/

(I. L. CARAGIALE)

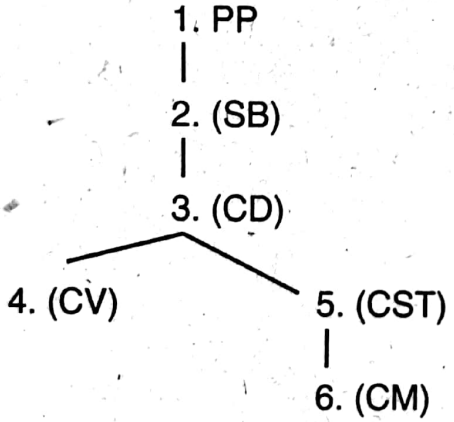

VIII. „Rusu,[1]/ **care**-şi luase nădejdea de la tovarăşul meu,[2]/ se întoarse[1]/ **şi** se aşeză în drum aşa,[3]/ **ca să**-mi poată apuca, din fugă, calul de dârlogi[4]/; **când** crezui însă potrivit,[5]/ cârnii puţin calul la stânga[6]/ **şi** trecui ca vântul[7]/; **iar** Rusu,[8]/ **în loc să** apuce de dârlogi,[9]/ îmi apucă urma.“ [8]/

(C. HOGAŞ)

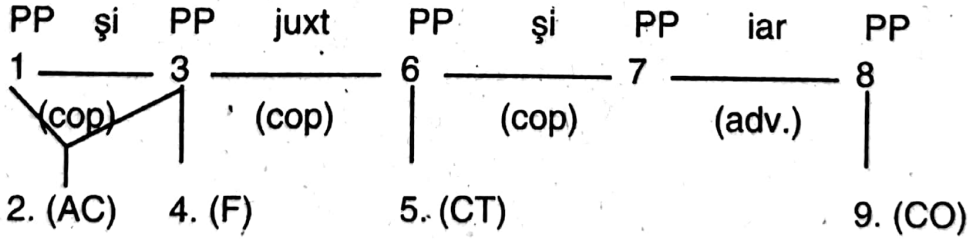

IX. **„În loc să**-mi aduci cinste la curte,[1]/ mi-ai adus numai necazuri,[2]/ **dar** vei avea şansa ca după moartea mea[3]/ **să** trăieşti [4]/ **împreună cu cine** am dorit,[2]/ **ca să** reîntregeşti cinstirea [6]/ **de care** nu te-ai făcut vrednic.“ [7]/

(BASME)

Scanned with OKEN Scanner

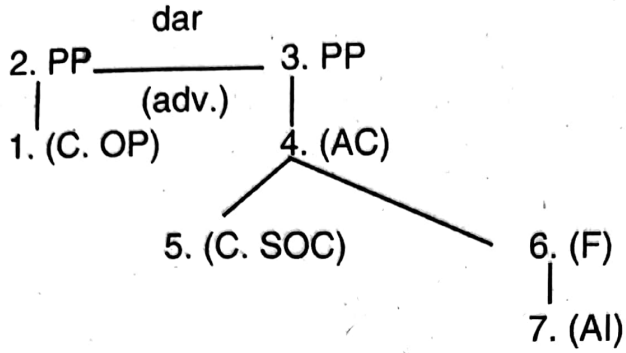

X. „**Cu ce** arme am avut[1]/ **şi cu ce** mi-aţi trimis voi,[2]/ m-am descurcat [3]/ – zise împăratul [4]/, chiar dacă sunt bătrân [5]/ **şi** puterile mi-au secat [6]/; **cu excepţia că** mă bucur de lumina ochilor [7]/ **şi că** oştenii mă preţuiesc,[8]/ nu mi-a mai rămas nimic de la viaţă.“ [9]/ (ANTOLOGIE)

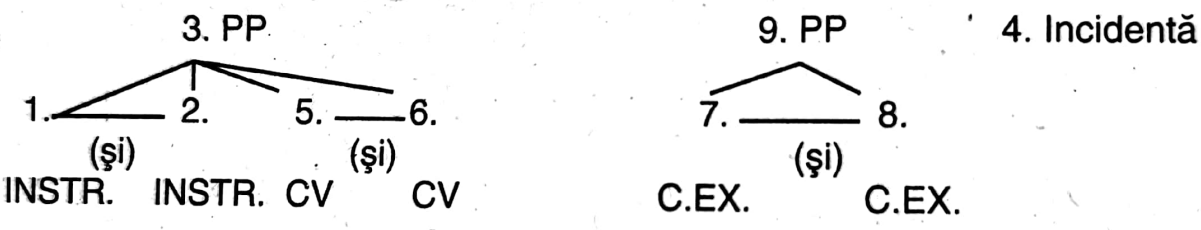

EXERCIŢII

I. Complementul şi propoziţiile circumstanţiale de loc, de timp şi de mod:

1. Subliniaţi complementele circumstanţiale de loc, de timp şi de mod din textele:

a) „Tresărind scânteie lacul
Şi se leagănă sub soare;
Eu privindu-l din pădure
Las aleanul să mă fure
Şi ascult de la răcoare
Pitpalacul.“ (M. EMINESCU)

b) „A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor
Şi-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

Un salcâm privi spre munte
Mândru ca o flamură
Solzii frunzelor mărunte
S-au zburlit pe-o ramură.
Într-o clipă, alarmate,
Ies din şanţuri vrăbiile
Papura pe lac se zbate
Legănându-şi săbiile.

Şi-auzind din depărtare
Vocea lui tiranică
Toţi ciulinii pe cărare
Fug cuprinşi de panică.
Zvonul prin livezi coboară
Colo jos, pe mlaştină,
S-a-ntâlnit un pui de cioară
C-un bâtlan de baştină.
Şi din treacăt îi aruncă
Altă veste stranie
C-au pornit-o peste luncă
Frunzele-n bejanie.“ (G. TOPÂRCEANU)

c) „Iar a doua zi, când mă deşteptai şi-mi aruncai privirile peste împrejurimi, Firea întreagă mi se părea ca răsărită atunci, pentru întâiaşi dată, din sânul adânc al apelor creaţiunii.“ (C. HOGAŞ)

d) „...ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moş Luca, sărutăm noi mâna părinţilor luându-ne rămas bun cu ochii înecaţi în lacrimi, şi,

Scanned with OKEN Scanner

după ce ne suim în căruţă, supăraţi şi plânşi, ca vai de noi, Luca Moşneagu... dă bici cailor." (I. CREANGĂ)

e) „Bătrânul îl opri dinaintea unei cruci de piatră, lângă un mormânt plivit cu îngrijire...

– Aicea, băiete, grăi Mihu îndesat, odihneşte părintele tău Ionaşcu! La mormântul lui noi îngenunchem cu toţii...

Ca prin farmec clopotele porniră iar, a treia oară şi răzeşii îngenunchează...

Amintiri crâncene răscoliră deodată mintea şi sufletul lui Tudor. Cu ochii încruntaţi cetea necontenit slovele mari de pe crucea tatălui său, şi-i veni în minte dintr-o dată dintre icoanele înnegurate de uitare chipul palid, stropit de sânge, al unui oştean mort... Ciolanele lui se odihneau înainte-i sub pământ..."

„Măreţ, în straiul lui bogat, călare pe un roib nalt de Lehia, Orheianu se arăta în uliţă urmat de slujitorii lui înarmaţi... Boierul coti la podeţ şi intră călare în ograda bisericii. Răzeşii îl priveau venind..."

„Atunci îl văzură întâi neamurile lui, turbat ca fiara, cu ochii crunţi şi cu obrazul ca de var. Se schimbase într-o clipă şi nu-l mai cunoşteau. Cu braţul drept ridică fierul, se repezi ca scăpat dintr-un arc, şi lovi în creştet pe Orheianu. Şi-nălţând a doua oară sabia, răcni aşa de cumplit, încât mazurii, înfricoşaţi, smuciră frâiele şi se năpustiră pe poartă." (M. SADOVEANU)

2. Aşezaţi în coloane diferite complementele circumstanţiale subliniate în ex. 1 şi răspundeţi la următoarele cerinţe:

– arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate;

– analizati sintactic şi morfologic şase complemente circumstanţiale diferite;

– extrageţi complementele exprimate prin unităţi complexe sau prin locuţiuni;

– evidenţiaţi valorile stilistice ale unor complemente; numiţi aceste valori.

3. Completaţi spaţiile punctate cu ajutorul complementelor circumstanţiale de loc, de timp şi de mod:

a) „---------- ţara noastră a fost o ţară de sate. Cele mai multe se grămădeau -------- unei ape ---------- şi ------ Carpaţilor."

b) ----------, ----------, lumina dimineţii care stăruia ---------- ca----------, o găsi pe bunica mea cu doniţa ----------, --------, --------, ca ---------- de piatră.

c) -------, ieşind -------- apucasem --------- şi ---------- am văzut -------- oameni adunaţi ---------. M-am apropiat --------- şi am observat --------- cum toţi privitorii se distrau ---------- de jocul nevinovat al unor căţei aduşi ----------, ------ -----, de mama lor.

4. Reîntregiţi textele literare cunoscute cu ajutorul complementelor circumstanţiale de loc, timp şi mod:

a) „-------- apei se-mpletesc
Cărări ce duc ----------
----------, mama, te zăresc
Pe tine ---------."

Scanned with OKEN Scanner

b) „Tot e alb --------, ---------, ----------, ----------
--------- albe plopii înşiraţi se pierd ....."
c) „Dar ---------- s-alină
toate zgomotele-n sat"
d) „S-ar fi trântit -------- ---------- ce fierbea -------- lablanicioarei şi-ar fi secat şuvoiul ---------, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas ---------- trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei ar fi fost de prisos."
e) „Nu-ţi voi lăsa drept bunuri, ---------
Decât un nume adunat ----------
---------- răzvrătită care vine
--------- mei ----------
---------- şi ---------- adânci,
Suite de bătrânii mei ----------,
Şi care, ---------, să le urci te-aşteaptă,
Cartea mea-i fiule, o treaptă."

5. Recunoaşteţi opera şi autorul textelor de mai sus şi arătaţi prin ce părţi de vorbire sunt exprimate complementele circumstanţiale pe care le-aţi folosit pentru înlocuire.

6. Recitiţi fragmentul din poezia „Scrisoarea III" de M. Eminescu de la „Durduind soseau călării -------" până la „se întinde falnic armia română". Extrageţi complementele circumstanţiale şi arătaţi felul lor. Numiţi valorile stilistice ale complementelor.

7. Întregiţi frazele de mai jos, înlocuind spaţiile punctate cu regentele corespunzătoare următoarelor propoziţii circumstanţiale de loc, timp şi mod:

---------- **unde** era malul mai puţin abrupt.
---------- **pe unde** am fost şi altădată.
---------- **de pe unde** se recoltează păioasele.
Oriunde îţi întorci privirea, ----------
Oriîncotro te uitai, ----------
De oriunde citeai, ----------
---------- **când** vine primăvara.
---------- **după ce** se înserează.
---------- **îndată ce** îmi termin treburile.
---------- **cât timp** plouă.
---------- **înainte ca să** vină prietenii mei.
---------- **tocmai când** intră trenul.
---------- **cum îţi** vei aşterne.
---------- **precum** prevăzuse.
---------- **cât** îl ţinea gura.
---------- **fără să** mă fi văzut cineva.
---------- **ca şi cum** îi eram duşman.
---------- **ca şi când** nu mă cunoştea.

Scanned with OKEN Scanner

8. Adăugaţi propoziţiilor regente date subordonatele circumstanţiale de loc, de timp sau de mod, potrivite, folosind variate elemente de relaţie:

– Nu ai / ce lua ----------
– Mergea ----------
– Vedea numai flori ----------
– Se întorsese ----------
– Ne vom aşeza tabăra ----------
– S-a întors acasă ----------
– L-au văzut ----------
– Venea pe la noi ----------
– Revizuia mereu temele ----------
– Am ajuns pe-nserat ----------
– Astăzi a ieşit soarele ----------
– A fost necăjit ----------
– Venea cântând spre noi ----------
– S-a deşteptat mai devreme --------
– Şi astăzi a procedat ----------
– Se uită la mine ----------

9. Recunoaşteţi subordonatele circumstanţiale de loc, de timp şi de mod din textele de mai jos:

a) „N-aţi observat dumneavoastră că unde se aude de o moşie de vânzare, ţăranii se şi reped s-o cumpere şi s-o împartă." (L. REBREANU)

b) „Şi după ce ne-a căinat şi ne-a plâns bunica după obiceiurile ei, şi după ce ne-a dat de mâncare tot ce avea mai bun şi ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creştet până la tălpi şi apoi ne-a culcat pe cuptor la căldură." (I. CREANGĂ)

c) „Îi era ruşine, ca şi când toţi ar putea să afle din faţa ei cele petrecute, se temea de ceva neştiut şi nu ştia cum să calce, cum să-şi ţină trupul, cum să-şi poarte capul şi ce să facă cu mâinile ei." (I. SLAVICI)

10. Realizaţi schemele frazelor anterioare şi arătaţi prin ce elemente au fost introduse propoziţiile circumstanţiale de mai sus.

11. Analizaţi complementele circumstanţiale de loc, de timp şi de mod din textul de la exerciţiul nr. **9** litera **b**.

12. Realizaţi trei fraze după schemele date:

– PP – CL – PP – CM – CT;
– CT – PP – CD – AT – CM;
– CL – PP – CT – CM – PP (incidentă).

13. Deosebiţi felul subordonatelor care sunt introduse prin acelaşi element de relaţie:

– Locul **unde** s-a oprit era deosebit de frumos.
– Le-a aşezat **unde** a crezut de cuviinţă şi **unde** credea că este locul lor.

Scanned with OKEN Scanner

– E greu de precizat **pe unde** a călătorit **când** a avut concediu şi **unde** s-a oprit mai mult.

– S-a anunţat **unde** vom poposi **când** vom pleca în excursia **unde**, cea dintâi preocupare, va fi descoperirea celor mai pitoreşti privelişti.

– Păşea **pe unde** cărarea era bătătorită, cărare **pe unde** au mers mulţi turişti.

– Se mira şi el **de unde** au apărut atâţia călători şi **pe unde** s-au urcat în tren.

– „**Cum** o văzu, inima i se strânse ca-ntr-un cleşte."

– **Cum** ţi-am povestit, aşa s-au petrecut faptele.

– Problema **cum** să ajungem la timp ne-a preocupat pe toţi.

– **Cum** ne-am descurcat, a fost bine, dar mai bine era să procedăm **cum** ne-au învăţat alţii.

– Avem de rezolvat un exerciţiu **cum** nu se poate de dificil, dar întrebarea este **cum** vom reuşi să-i descoperim dezlegarea.

– Priveliştea **cât** poţi cuprinde cu privirea era aşa de încântătoare **cât** nu este posibil să-ţi imaginezi.

– Revenise **cum** a plecat, dar am observat că zâmbetul lui, **cum** îl ştiam dintotdeauna, nu mai era acelaşi.

14. Contrageţi propoziţiile circumstanţiale de loc, de timp şi de mod din exemplele date în exerciţiul anterior.

15. Alcătuiţi o compunere gramaticală în care să folosiţi câte două propoziţii circumstanţiale de loc, de timp şi de mod. Una dintre circumstanţialele de mod să aibă valoare comparativă.

II. Complementele şi propoziţiile circumstanţiale de cauză, de scop şi condiţionale.

1. Subliniaţi complementele circumstanţiale de cauză, de scop şi condiţionale din textele următoare:

a) „Iar dracul nu-şi încăpea în piele de fălos ce era şi apoi să te ţii, omule, ce de tumbe făcea, de să-ţi cadă toată gura de râs. Dar nu se potolea şi dă-i, şi dă-i, până când, de oboseală, căzu şi iar se ridică, de bucurie că are atâţia privitori din rândul oamenilor." (BASME POPULARE)

b) „Din pricina soarelui, pământul se zbicise şi încă neputincios, de ploile care-l inundaseră, îşi arăta doar faţa lui crudă de după arături." (Z. STANCU)

c) „Freamătă codrii de vuietul apelor. Vuieşte valea de zgomotul morilor şi al ferăstraielor." (AL. VLAHUŢĂ)

d) „În zadar viforul, vijelia şi uraganele se izbiră oarbe în clădirea zburlită de crengi uriaşe a întăriturilor mele, căci nu izbutiră decât să se sfâşie şi să urle de durere şi de ciudă."... (AL. VLAHUŢĂ)

„Codrii uriaşi ca o mână de vreascuri netrebnice se zvârcoleau neputincioşi şi ţipau de usturime înăduşită, sub văpaia incendiului universal." (C. HOGAŞ)

e) „A pierit de buzdugan mişelesc, pentru că s-a ridicat pentru drepturile şi ocinile noastre strămoşeşti, sculând la război toate neamurile şi toate aşezările orheienilor...!" (M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

f) „Spre a fi sigur şi a nu lăsa răutatea să meargă printre cei vii, izbi cu putere, încă o dată, în coada balaurului." (BASME)

g) „Dar să nu te uiţi, dragul mătuşii, că-i fricoasă ca o căprioară – că şi ea arde de dragostea dumitale. Altfel n-ar veni." (M. SADOVEANU)

h) „Pierzând încrederea în semeţia tovarăşilor de drum şi căzând de pe cal, se întoarse la locul ştiut unde îl aşteptau alte nenorociri. Avea de împlinit poruncile hârcii de babă şi, neavând încotro, îi zise:

– Cu voia ta, voi mai încerca puterile întunericului încă o dată, iar, în caz de nevoie, să-mi trimiţi calul şi paloşul din cui. Altfel nu voi izbândi." (BASME)

2. Arătaţi prin ce parte de vorbire sunt exprimate complementele circumstanţiale subliniate din textele anterioare.

3. Construiţi propoziţii în care să aveti complemente circumstanţiale de cauză şi de scop exprimate prin:

– substantive în acuzativ;

– substantive în genitiv.

4. Precizaţi felul complementelor circumstanţiale din exemplele următoare:

– În caz de ploaie, ia-ţi umbrela cu tine.

– Căzând printre crengile copacilor, pasărea îşi frânse aripa.

– Doar aşa vei câştiga concursul, făcând exerciţii.

– Citind şi reţinând conţinutul lecturii îţi vei îmbogăţi imaginaţia.

– În vederea reuşitei de mâine, se pregăteşte intens.

– De aceea am venit, pentru a-ţi mângâia sufletul.

– În locul dumitale, eu aş gândi altfel.

– Mama nu mai putea de bucurie când vedea, că pentru a reuşi în viaţă, mă străduiam atâta.

– Toţi au plecat după cumpărături şi speram a sosi la timp pentru terminarea treburilor mai importante.

– În cazul acesta, nu ne mai rămâne decât să isprăvim lucrul spre a face loc şi altora.

5. Scoateţi în coloane separate complementele circumstanţiale identificate în exerciţiul anterior şi arătaţi prin ce sunt exprimate.

6. Delimitaţi propoziţiile din frazele următoare şi identificaţi subordonatele cauzale, finale şi condiţionale:

a) „De-ar fi-n lume-un sat de mâţe, zău!
Că-n el te-aş pune vornic,
Ca să ştii şi tu o dată, boieria ce-i, sărmane!" (M. EMINESCU)

b) „El îi dăduse lui Pintea cele patrusprezece bucăţi de hârtie; dar nu-i spusese lui un lucru: că jumătate din bani sunt ai săi, ci, dimpotrivă, stăruise ca jandarmul să-şi schimbe banii deplini, pentru ca Lică să nu simtă nimic." (I. SLAVICI)

c) „Hai, încalecă pe mine şi ţine-te bine, că acum am să-mi arăt puterile chiar de aici de pe loc, în ciuda spânului, ca să-i punem venin la inimă." (I. CREANGĂ)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Hai, şi dacă-i cunoaşte care-i a mea adevărată, ie-ţ-o şi duceţi-vă de pe capul meu, că mi-aţi scos peri albi de când aţi venit." (I. CREANGĂ)

7. Arătaţi prin ce sunt exprimate elementele de relaţie care introduc subordonatele identificate.

8. Recunoaşteţi atributiva apozitivă din textele anterioare.

9. Adăugaţi propoziţiilor circumstanţiale de cauză, de scop şi condiţionale regentele potrivite:

---------- **ca să**-şi îmbogăţească cunoştinţele.
---------- **pentru ca să** vadă mai bine.
---------- **ca nu cumva să** se supere prietenul său.
---------- **de** se ascund în desişul pădurii.
---------- **pentru că** nu l-am chemat.
---------- **dacă** tot ai venit.
---------- **din moment ce** lucrurile au ajuns aici.
---------- **că** n-am ajuns la timp acasă.
---------- **de** te-ai potrivi acestei rugăminţi.
---------- **să**-l văd venind acasă.
---------- **în caz că** va fi aprobat.
---------- **cu condiţia să** vii şi tu.

10. Găsiţi circumstanţialele de cauză, de scop şi condiţionale potrivite regentelor de mai jos, folosind diverse elemente de relaţie:

– Vor începe imediat, ----------
– Lucrurile se fac numai ----------
– Scapi cu mai puţină pedeapsă ----------
– ----------, mă duc şi eu cu voi.
– Acum, --------, vrem să intrăm în clasă.
– ----------, i se tăiau picioarele de frică.
– ----------, crezi că se mai poate schimba ceva?
– Să facem împreună exerciţiile, ----------
– Venise cu flori, ----------
– Mama, ----------, i-a oferit copilului o vacanţă la mare.
– ----------, l-au dus la munte.

11. Realizaţi o compunere gramaticală în care să se afle cel puţin o cauzală, o finală şi o condiţională.

12. Identificaţi felul subordonatelor care sunt introduse prin acelaşi element de relaţie:

– **Să** fi fost eu de faţă, nu te certa nimeni.
– Plecase de acasă **să**-şi facă un rost în lume.
– **Să**-l fi văzut cum arăta, îţi puneai mâinile în cap.
– Este lesne **să** observi oamenii buni la suflet care, din modestie, se străduiesc să nu fie remarcaţi.

Scanned with OKEN Scanner

– El ştia că problema cea mai importantă era **să**-şi ia toate examenele.
– **Să**-şi ia toate examenele, avea nevoie să înveţe necontenit.
– Ideea **să** se prezinte la un concurs **să** ia premiul cel mare îl obseda.
– Se temea **să** ajungă prea târziu, tocmai când colegii lui se pregăteau **să** plece acasă.

13. Dezvoltaţi complementele circumstanţiale de cauză, de scop şi condiţionale în subordonatele corespunzătoare:
– Am consultat **pentru aceasta** toate dicţionarele noastre.
– Am vorbit mai tare **pentru a-i alunga** gândurile negre.
– **De supărare**, n-am mai dat pe acasă.
– M-au trimis acasă, **din greşeală**.
– **În caz de nevoie**, anunţă-mă urgent.
– Ea nu putea înainta **de mulţimea adunată**.
– **Pentr-o vorbă** rea el e supărat toată ziua.
– Nu l-ar fi durut niciodată sufletul **de asta**.
– **În ipoteza aceasta**, te voi vizita curând.
– Plecase de cu zori **după câştig**.
– **Dându**-mi cartea la timp, îţi rezolv şi exerciţiile.

14. Identificaţi şi apoi contrageţi subordonatele circumstanţiale de cauză, de scop şi condiţionale din exemplele următoare:
– Pentru că nu a avut timp, de aceea n-a putut pleca în excursie.
– Buncul i-a dat bani, ca să-şi achite datoriile.
– Ai carte, ai parte.
– Din moment ce lucrurile au ajuns aici, nu se mai poate schimba nimic.
– Veniseră la noi ca să ne facă o bucurie.
– Dacă eu sunt tânăr, voi trebuie să fiţi ironici?
– Când aş şti că-mi eşti de ajutor, te voi chema neapărat.
– În caz că va fi aprobat transferul, voi pleca imediat.
– Ne străduim pentru ca să ne realizăm toate visurile.

15. Arătaţi prin ce părţi de vorbire aţi realizat contragerea subordonatelor de la exerciţiul nr. 14.

III. Complementele şi subordonatele circumstanţiale consecutive, concesive, cumulative, sociative, opoziţionale, de relaţie, de execpţie şi instrumentale.

1. Subliniaţi complementele circumstanţiale amintite mai sus din enunţurile:

a) Pe lângă geamantan mai avea şi o undiţă cu firul lung care-l încurca, iar în locul cârligului n-avea decât un dop de plută.

b) „În loc de paloş şi în loc de armură, nu avea decât o suliţă cu vârful ascuţit; cu suliţa avea de gând să lovească în oricine i se împotrivea."

c) Pe lângă pictor mai era sculptor şi arhitect, iar pe lângă acestea, se ocupa şi de colecţionarea unor pietre rare.

Scanned with OKEN Scanner

d) În loc de înţelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat.

e) Chiar îngrijindu-se la cei mai buni medici, nu se simţea vindecat; numai cu plantele medicinale se va trata de acum.

f) Cu toate îndreptările lui, n-a putut câştiga bunăvoinţa mamei care, în loc de zâmbete sincere, îi arăta o faţă tristă.

g) Cât despre mine, poţi pleca oricând; să ştii, însă, că îi vei supăra pe toţi din preajma ta, afară de mine.

h) Răspunseră toţi din clasă, afară de doi care erau neatenţi.

i) Cât despre ceilalţi care s-au prezentat la concurs, nu ştiu nimic.

j) Din punct de vedere tehnic, soluţia cu privire la folosirea acestui agregat este corectă.

k) În afara unui braţ, nu-l durea nimic şi pentru acest motiv mai dădea câte o raită cu prietenul său pe la scăldat, chiar dacă nu putea să înoate.

l) Şi-a luat servieta, cu cărţi cu tot, şi a plecat împreună cu sora sa la şcoală.

m) De deşteaptă, e deşteaptă, dar face prea mult caz de aceasta când se află împreună cu prietenii ei.

n) Era speriat de moarte că se va îmbolnăvi, dar tot învăţa până la extenuare.

2. Construiţi şase propoziţii în care să aveţi complemente circumstanţiale opoziţionale, instrumentale şi sociative exprimate prin părţi de vorbire diferite.

3. Descoperiţi dintre exemplele date mai jos doar complementele circumstanţiale de relaţie şi de excepţie:

– În afară de trandafiri, îmi plac tuberozele.
– În loc de carte, preferă plimbarea.
– Din punct de vedere practic, inovaţia este utilă.
– Civilizaţia creşte prin cultură.
– Printr-o scrisoare l-a convins de adevăr.
– Pe lângă doctor, e şi profesor.
– Cu excepţia ta, nu a plecat nici unul.
– Pe lângă cei buni, mai trăiesc şi cei răi.
– Tehnic vorbind, soluţia nu este cea mai bună.
– Este destul de deştept spre a se descurca.
– Nu mai are pe nimeni afară de bunici.
– Toamna a venit cu ploaie şi frunze moarte.
– În loc de a munci, se distrează.
– Nu doreşte altceva decât a se perfecţiona.
– Nu zicea mai nimic decât o vorbă de duh.
– Scrisoarea e frumoasă; cu privire la ortografie lasă de dorit.
– Nu era apreciat decât de ai lui.
– De cinstit, a fost cinstit toată viaţa.

4. Numiţi felul celorlalte complemente circumstanţiale din exerciţiul anterior, subliniind elementele cu care se construiesc.

Scanned with OKEN Scanner

5. Descoperiţi în texte literare cunoscute diverse complemente circumstanţiale şi arătaţi care dintre ele pot avea valori expresive.

6. Realizaţi o compunere gramaticală în care să aveti diferite complemente circumstanţiale. Extrageţi-le din text şi arătaţi felul lor.

7. Alegeţi cinci complemente din compunere şi faceţi analiza lor sintactică şi morfologică.

8. Subliniaţi elementele predicative suplimentare din enunţurile următoare:

– Murind strivite sub paşii tăi, frunzele toameni se contopeau cu pământul plin de brumă.

– Ceaiul să mi-l daţi tare şi neîndulcit.

– Credeam că văzuse singură că nu are dreptate.

– Venise acasă voioasă şi optimistă.

– Călătorii aşteptau nerăbdători trenul.

– Îşi alesese drept tutore pe unchiul său.

– Medita cu gândurile pierdută în amintiri.

– Elevii ascultă captivaţi istorisirea.

– În film, i se spunea „Buldozerul".

– Am găsit-o în casă, citind şi croşetând.

9. Delimitaţi propoziţiile frazelor următoare şi identificaţi subordonatele circumstanţiale:

a) Atâtea mi-a spus, încât n-am reţinut nimic care să mă intereseze.

b) Era prea fericit ca să mai observe că toţi îl priveau cu luare aminte, ca şi când ar fi venit dintr-o altă lume.

c) Pe lângă că suntem pescari, apoi ne pricepem şi la alte lucruri ce sunt necesare omului.

d) Las' că părinţii nu mă cred, dar nu mă iau în seamă nici prietenii pe care îi consideram apropiaţi.

e) N-a spus altcuiva decât cui trebuia ca să nu-mi creeze dificultăţi.

f) Câinele, în loc să muşte, se gudura la picioarele oaspeţilor pe care nu-i cunoştea ca să-i dea ceva de mâncare.

g) Altceva nu-i de făcut decât să revezi datele problemei ca să-i găseşti rezolvarea.

h) Măcar că nu ne cunoaştem prea bine, te voi cinsti şi te voi omeni aşa cum se cuvine să fie primit un oaspete.

i) Câtă vreme Ana muncea din răsputeri ca să reuşească la examen, fratele ei nu făcea mai nimic.

j) Oricare bunătăţi să am la masă, singur nu-mi tihneşte, pentru că sunt obişnuit să mi se ţină companie, ca să mă simt bine.

k) Aş pleca cu cine i-ar plăcea muntele şi ar şti să schieze.

l) În ceea ce te priveşte pe dumneata, nu mai am nimic de adăugat, până când nu te vei schimba.

Scanned with OKEN Scanner

m) A plecat cu cine era de faţă şi s-a întors când eu rămăsesem singur.

n) De învăţat, învaţă, însă, cât priveşte educaţia, mai stăm de vorbă.

o) Cu câtă carte ştia, cu câtă îşi mai amintea, putea să treacă examenul de care se temea şi să ajungă pe cei admişi.

10. Subliniaţi elementele de relaţie specifice fiecărui fel de subordonată circumstanţială din exerciţiul anterior.

11. Contrageţi subordonatele circumstanţiale de la exerciţiul nr. 9 şi arătaţi prin ce parte de vorbire este exprimat complementul circumstanţial respectiv.

12. Construiţi fraze care să conţină subordonatele circumstanţiale cerute în schemele date mai jos:

a) PP – C. OP. – C. OP. – AT.;

b) CV – PP – PP – CM;

c) INSTR. – PP – CD – AT. – CD;

d) PP – C.RL. – PP – CI;

e) PP – C. SOC. – PP – CT.

Scanned with OKEN Scanner

ŞTIINŢE AUXILIARE ALE GRAMATICII

FONETICA. ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

FONETICA *este ştiinţa, parte a limbii române, care se ocupă cu studiul sunetelor vorbirii.*

FONEME*: Cele mai mici unităţi (fonice) care alcătuiesc forma cuvintelor. (ex: cuvântul* ***masa*** *este format din fonemele* ***m, a, s, a.****)*

Fonemele nu au sens (precum morfemele – vezi capitolul „Morfologia"), dar sunt unităţi funcţionale care ajută la distingerea semnificaţiei cuvintelor (observaţi distincţia dintre cuvintele: **masa, casa, rasa, pasa** care e dată de fonemele iniţiale **m, c, r, p**.).

RAPORTUL ÎNTRE FONEM ŞI SUNET

1. **FONEMUL** – este general, abstract. Fonemele unei limbi sunt limitate ca număr; ele alcătuiesc sistemul fonologic sau fonematic al limbii.
2. **SUNETUL** – este material mai concret; este diferit pronunţat de vorbitori în momente diferite; chiar şi acelaşi vorbitor pronunţă acelaşi sunet în moduri diferite. Fonetica experimentală pune în lumină aceste diferenţe arătând „variante şi varietăţi" ale aceluiaşi sunet. De pildă, sunetul „n" din „nici, niciodată" diferă de „n" din „unchi, unghi" sau din „nume, numai" etc. Diferenţele se datoresc poziţiei sunetului în cuvânt şi influenţei sunetelor înconjurătoare (contextului fonetic). Aşadar, numărul sunetelor dintr-o limbă este „nelimitat" (teoretic spus), sunetele fiind realizări concrete ale fonemelor care se materializează în actul vorbirii. (vezi „Fonetică şi fonologie" de Th. Hristea în „SINTEZE DE LIMBA ROMÂNĂ".)

Sunetele vorbirii nu se confundă cu literele, cele din urmă fiind semnele grafice, mai mult sau mai puţin fidele, prin care se notează cele dintâi. În general, există corespondenţă între sunet şi literă.

- ex. **A (a), d, D (de), j, J (je)** etc.

Uneori, această corespondenţă nu se respectă:

a) aceeaşi literă poate nota sunete diferite;

- ex. **c**ar, **c**ort– faţă de– **c**er, **c**ina, **c**ireşe / **g**ară, **g**ustă– faţă de– **g**er, **g**intă, **g**ingie.

b) o literă poate reprezenta simultan două sunete (cs, gz);

- ex. fi**x**– fi**cş**i(plural); comple**x**– comple**cş**i (plural); e**x**amen (care se pronunţă e**gz**amen), e**x**erciţiu ;

c) prin două sau trei litere alăturate poate fi redat un singur sunet;

- ex. **ch**enar, **ch**ebab, **ch**iciură, **ch**itanţă, **gh**eţar, **gh**erghef, **gh**icitoare, **k**ilogram, **Qu**inet.

d) acelaşi sunet poate fi redat prin litere diferite;

- ex. **c**ar – **k**aliu; a învăţa – sân**g**e; **v**ar – **w**att; **i**ar – **y**ale.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

- ✓ Grupurile de litere „**ce, ci, ge, gi**“ sau „**che, chi, ghe, ghi**“ au valoarea unui singur sunet atunci când literele „e“ şi „i“ sunt folosite ca litere ajutătoare. Deci, în cuvintele: dragi = 5 litere dar numai 4 sunete (d-r-a-gi); unghi = 5 litere şi 3 sunete (u-n-ghi).
- ✓ În studiile despre fonetică, sunetele redate prin **c** şi **g** urmate de „e“, „i“ se notează ^**c**, ^**g**, iar grupurile **ch, gh**, urmate de „e, i“ se notează **k', g'**.

ALFABETUL – *reprezintă totalitatea literelor dintr-o limbă aşezate într-o anumită ordine:* A, a (a), Ă, ă (ă), Â, â (â din a), B, b (be), C, c (ce), D, d,(de), E, e (e), F, f (fe), G, g (ghe), H, h (ha), I, i (i), Î, î (î), J, j (je), K, k (ca), L, l (le), M, m (me), N, n (ne), O, o (o), P, p (pe), Q, q (chiu), R, r (re), S, s (se), Ş, ş (şe), T, t (te), Ţ, ţ (ţe), U, u (u), V, v (ve), W, w (dublu ve), X, x (ics), Y, y (i grec), Z, z (ze).

SILABA – *sunetul sau sunetele pronunţate cu o singură deschidere a gurii.*

- ex. a-er; che-ma-re; con-struc-ţi-e.

Silaba este un segment fonic care are un singur accent.

SUNETELE vorbirii sunt: a) ***vocale***
b) ***semivocale***
c) ***consoane***

Vocale = *sunete ce se rostesc fără ajutorul altor sunete*; ele pot alcătui singure silabe: **a, e, i, o, u, ă, â, î** – ca în: o-pus; a-er, e-li-be-rat, u-şa, i-ner-ţi-e etc.

Vocalele care pot alcătui singure silabe (sau primesc accent în silabă) se mai numesc vocale **întregi sau plenisone**. Sunt plenisone în orice împrejurare vocalele: **a, ă, î**, iar **e, i, o, u** pot fi vocale, dar şi semivocale.

Semivocale = *sunete care nu se pot rosti singure* **(e, i, o, u)** şi nu pot alcătui singure silabe; se notează cu semnul ∩ aşezat sub sunet.

- ex. fru-moa-să, tea-că, cre-ion, me-trou.
  ∩ ∩ ∩ ∩

Consoane = *sunete care se rostesc cu ajutorul unei vocale* **(b, c, f, p,** etc.**)** şi nu pot alcătui singure silabe.

- ex. cap-su-lă; ta-blou; ma-nu-al.

OBSERVAŢII:

Deosebirea dintre sunet şi literă se realizează astfel:
- sunetul poate numi un grup de litere care să reprezinte, de pildă, o consoană.

- ex. č = čer, čine
  g, G = ***Gi***na, ***ge***ruială
  g' = ***'ghi***citoare, ***'ghe***m
  k' = **che'**nar, **chi'**nuit

Scanned with OKEN Scanner

- litera reprezintă scrierea grafică a sunetului pronunţat
  - ex. **ce**r = 2 sunete, dar 3 litere

Unele consoane se pronunţă cu timbrul înmuiat, ca de ex:
č = **če**rne, **či**nema, pi**či**oruş
g' = **ghi**'ulea, în**ghe'**ţ

DIFTONG. TRIFTONG. HIAT.

DIFTONG *= grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală şi o semivocală care se pronunţă în aceeaşi silabă.*

- ex. moa-ră, pia-tră, co-pii, me-trou, pui-că, trea-că.

TRIFTONG *= grupul de sunete format dintr-o vocală şi două semivocale rostite în aceeaşi silabă.*

- ex. ve-deau, beau, ne-au, ti-groai-că, gră-iai, tre-bu-iau.

HIAT *= două vocale alăturate care fac parte din silabe diferite.*

- ex. a-er; po-et; res-pec-tu-os; ca-ut; vi-i-tor; al-co-ol; con-ti-nu-u.

Există un hiat rezultat din întâlnirea vocalelor unor cuvinte diferite care poate fi redus (înlăturat) în vorbire şi scriere astfel:

- ex. nu are dreptate = n-are dreptate
  o încep = o-ncep
  uite o pasăre = uite-o pasăre
  se întreabă = se-ntreabă

OBSERVAŢII:

- ✓ Diftongul, triftongul şi hiatul se recunosc numai după despărţirea cuvintelor în silabe.
- ✓ În cuvintele ce conţin consoanele **^c, ^g, k', g'** (adică **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**) nu există diftongi sau triftongi care să înceapă cu semivocalele **–e, i-**.
  Deci în : **ceată, chiar, gheară/zbugheau, treceau** – nu sunt diftongi, respectiv triftongi.
- ✓ Se pronunţă corect: **poezie, alee, licee, idee, zoologie, ştiinţă, aspectuos, casierie**, şi nu... **poiezie, aleie, liceie, ideie, zologie, ştinţă, aspectos, caserie.**

ACCENTUL *= intensitatea mai mare cu care se pronunţă o silabă (vocala silabei) faţă de celelalte silabe ale aceluiaşi cuvânt.*

- ex. cân-tec; dúl-ce; dé-get.

Accentul deosebeşte:

– sensul cuvintelor: **có**pii, có**píi**;
– categoria morfologică: **vé**sela (adjectiv); ve**séla** (substantiv); **háină** (substantiv); ha**ínă** (adjectiv);
– timpul verbelor: **cân**tă– cân**tă**; **um**blă– um**blă**.
– ritmurile unei poezii: „**Doi**nă, **doi**nă, **cân**tec **dul**ce". (ritm trohaic)
„Mai **am** un / singur dor"(ritm amfibrahic)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII:

1. Accentul românesc este **liber** şi se poate aşeza:
   – pe ultima silabă (**oxiton**): caz-**má**, vop-si-**tór**, mă-**seá**;
   – pe silaba penultimă (**paroxiton**): ci-**ré**-şe, al-**bí**-nă;
   – pe antepenultima silabă (**proparoxiton**): **ví**-zi-tă, **lí**-mi-tă;
   – mai rar, accentul poate sta pe a patra sau a cincea silabă (de la sfârşit spre în
   ceputul cuvântului): **răz**-me-ri-ţă; **şá**-se-spre-ze-ce.

   REŢINE! Silabele unui cuvânt se numără de la sfârşitul lui, respectiv de la dreapta spre stânga.
   În limba română cele mai multe cuvinte cunosc accentuarea **paroxitonă şi oxitonă**.
2. Deşi accentul românesc este liber, aşa cum reiese din exemplele de mai sus, el este totuşi stabil în cursul flexiunii (al declinării), cu excepţia unor substantive neologice:
   • ex. **créş**tere– **créş**teri / **créş**terile / **créş**terilor; **zé**ro – zer**ó**uri; **mo**to – mot**ó**uri. (substantive neologice)
3. Alteori, accentul este mobil, adică se poate schimba de pe o silabă pe alta; el poate evidenţia sensurile diferite sau formele gramaticale diferite ale cuvintelor ca în exemplele:
   • ex. **á**cele – ac**é**le; com**é**die – come**dí**e;
   l**ă**turi – l**ă**t**ú**ri; c**á**re – car**é** (de aşi)
4. Cuvintele care se scriu la fel, dar diferă prin accent şi prin sens se numesc omografe (ca în exemplele de mai sus – punctul 3).
5. Pentru folosirea corectă a accentului trebuie să avem în vedere normele ortoepice acceptate de lucrările lingvistice actuale, pentru că:
   – la unele cuvinte care cunosc o dublă accentuare numai o formă este acceptată ca fiind corectă:
   a) ex. **dúş**man –duş**mán**; **ból**nav – bol**náv**; **dú**minica – du**mí**nica; pe**nú**rie – penu**rí**e (a doua formă este corectă);
   b) ex. **tró**iţa – troi**ţă** ; **jí**lav – ji**láv**; but**é**lie – butel**íe** (prima formă este corectă)
   – un număr restrâns de neologisme se accentuează diferit în vorbirea curentă, dar normele ortoepice ale limbii literare acceptă, deocamdată, numai cea de-a doua formă din exemplele:
   tráfic – traf**íc** / **sím**bol – sim**ból** / car**á**cter – caract**ér**/ **má**tur – mat**úr**;
   – alte cuvinte neologice (cu dublete accentuale) au ambele variante de accentuare acceptate de normele în vigoare ale exprimării corecte:
   a) **ambele literare cu acelaşi sens**:
   • ex. **né**utru – neu**tr**u / **crá**ter – crat**ér** / **ín**tim – int**ím** / profe**só**r – profe**sór** / **vér**mut – ver**mút**.
   b) **ambele literare cu sensuri diferite**:
   • ex. vest**íbu**l (anatomic= o cavitate a urechii interne) / vesti**búl** (curte, încăpere)
   dir**éc**tor (substantiv – „persoană care conduce“) / direc**tór** (adjectiv – „care indică direcţia“) etc.

Scanned with OKEN Scanner

– formele accentuale duble sunt admise şi în cazul unor nume proprii cum ar fi: **Lú**goj – Lu**gój** / Mo**náco** – Mona**có** / **Mí**ron – Mi**rón** / **Bú**dapesta – Buda**pés**ta etc., dar nu sunt corecte formele: **Ştéf**an, **Léo**n, Na**pó**leon – cuvinte al căror accent se aşează corect pe ultima silabă.

6. Cuvintele cu mai multe silabe pot avea două accente: unul ***principal*** (´) şi altul ***secundar*** (`).
   • ex. à-e-ro-pórt; à-li-men-tá-ra.

7. În rostirea cuvintelor întâlnim adesea un ***accent normal*** (neutru).
   • ex. ma-te-má-tică, fá-ţă etc.

- un ***accent afectiv***.
   • ex. du-re-rós; min-ci-nó-su-le etc.

- cuvinte ***fără accent***.
   • ex. chip, şi, fel, hap etc.

8. Cuvintele compuse pot avea două sau mai multe accente în funcţie de elementele care le alcătuiesc:
   • ex. **ú**ntdelémn; mi**á**zăno**á**pte.

INTONAŢIA

- reprezintă variaţiile de ton sau felul cum se modulează vocea în timpul vorbirii; ea se remarcă mai ales la verbele aflate la modul imperativ sau la substantivele în cazul vocativ.
   • ex. ***Stai***, nu pleca! (modul imperativ)
   Omule, înţelege că n-ai dreptate! (caz vocativ)

TIPURI DE INTONAŢIE

a) *intonaţie exclamativă* (ton constant, admirativ sau ironic)
• ex. „Cât de frumoasă te-ai gătit, naturo, tu!“ (G. COŞBUC)
„O! te admir progenitură de origine romană!“ (M. EMINESCU)

b) intonaţie interogativă (ton ascendent, care caracterizează propoziţiile interogative)
• ex. „Nu-ţi aduce glas de bucium blânda batere de vânt?“ (V. EFTIMIU)

c) *intonaţie neutră* (ton descendent întâlnit în enunţurile obişnuite, neutre)
• ex. „Plecat-am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul zece...“ (V. ALECSANDRI)

ALTERNANŢE FONETICE

Alternanţele fonetice reprezintă o trăsătură specifică a sistemului fonetic românesc. ***Alternanţa fonetică*** înseamnă schimbarea unui sunet din rădăcina sau tema cuvântului în alt sunet în cadrul:
– flexiunii (al declinării, al conjugării);
– derivării.

Ele pot fi:– **vocalice** – ex. **o/oa** = coj**o**c/coj**oa**ce;

Scanned with OKEN Scanner

tot/toată;
frumos/frumoasă

ea/e = seară/seri;
să ceară/să ceri.

– **consonantice** – ex. **d/z** = verde/verzi;
t/ţ = frate/fraţi;

NOTĂ: Alternanţele fonetice sunt amintite (pe larg) în cadrul tratării tuturor părţilor de vorbire (vezi „Morfologia").

DESPĂRŢIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

1. ***După criterii fonetice:***

– Când o consoană se află între două vocale, despărţirea se face înaintea consoanei.

• ex. lu-**n**a; sa-**p**a; ma-**s**a.

– Dacă două consoane se află între două vocale, despărţirea se face între cele două consoane, exceptând cazul când a doua consoană este **l** sau **r**. (EXCEPŢIE)

• ex. tra**c-t**or; ti**c-s**it.
ta-b**l**ou; ne-g**r**u.

– Când trei sau mai multe consoane se află între două vocale, despărţirea se face între prima şi a doua consoană, cu excepţia grupurilor : **lpt, mpt, ncs, nct, ncţ, ndv, rct, rtf, stm**, când despărţirea se face între a doua şi a treia consoană. (EXCEPŢIE)

• ex. co**n-str**uc-ţi-e / **în-gr**i-jit / ci**n-ste**;
faţă de: scu**lp-t**or / so**mp-t**u-os / li**nc-ş**i; je**rt-f**a; a**st-m**a-tic.

– Când cuvintele au în componenţa lor litera **x** cu valori fonematice diferite (**cs, gz**), la despărţirea în silabe **x** trece la silaba următoare, deoarece ambele valori fonematice sunt redate printr-o singură literă.

• ex. a-**x**a, a-**x**i-al, e-**x**a-ge-rat, e-**x**em-plu, e-**x**a-men.

– Dacă **x** este urmat de o altă consoană, atunci se respectă regula obişnuită a despărţirii celor două consoane aflate între două vocale.

• ex. e**x-t**e-nu-at, e**x-t**in-de-re, e**x-p**lo-ra-re etc.

– În cazul grupurilor de două vocale (un hiat), al vocalelor duble sau al consoanelor duble despărţirea se face între aceste sunete.

• ex. **a-e**-ro-port; z**o-o**-lo-g**i-e**; a**c-c**i-dent.
v v v v

Numele româneşti care conţin consoane duble: **Negruzzi, Russo, Bolliac** etc. nu respectă regula de mai sus, deoarece consoanele duble, în cazul acestor cuvinte, redau un singur sunet.

• ex. Ru-**sso**, Ne-gru-**zzi**, Bo-**ll**iac.

– Când o vocală este urmată de un diftong sau un triftong, despărţirea se face înaintea diftongului sau a triftongului.

• ex. d**o-uă**; v**o-uă**; a-c**e-ea**; r**o-iau**, tre-b**u-iau**.

Scanned with OKEN Scanner

2. *După criterii morfologice (inclusiv cele lexicale)*:

– În cazul cuvintelor derivate cu prefixe şi cu sufixe despărţirea se realizează ţinând cont de elementele componente.

• ex. **in**-e-ga-li-ta-te; **in**-e-xact; **ne**-sta-bil; vârst-**nic**; **de**-spre; **ne**-spă-lat; **in**-o-por-tun; **in**-ac-ti-vi-ta-te; **in**-sta-bi-li-ta-te.

– Aceeaşi regulă se respectă şi în cazul cuvintelor compuse atunci când cuvintele sunt analizabile:

• ex. **drept**-unghi, **port**-man-tou, **port**-ar-mă.

– În cazul unor cuvinte (unele împrumutate), despărţirea lor în silabe se realizează ţinând cont de elementele morfologice din care sunt alcătuite sau din care au provenit.

• ex. au-gust (şi nu a-u-gust); bin-o-clu (din lat. „bini" = câte doi.); chint-e-sen-ţă (tot din lat. „quinta" = cinci, a cincea)

ABREVIERILE

***ABREVIEREA** reprezintă prescurtarea unui cuvânt, a unui titlu sau a unui nume, **după care se pune punct** (cu unele excepţii):*

– prenumele unei persoane: în vocala – **O.** (Ovidiu); **I.** (Ion) în consoană – **N.** (Nicolae);

– grade militare: **gen.** (general); **lt.** (locotenent);

– profesiuni sau titluri academice: **ing.** (inginer); **prof.** (profesor); **av.** (avocat); **dr.** (doctor); **dr. doc.** (doctor docent); **acad.** (academician)

– abrevieri utile în diferite situaţii:

P.S. = post scriptum = (după un text, după textul unei scrisori);
N.B. = nota bene = (reţine, notează bine);
id. = idem = (acelaşi autor); **ibid.** = ibidem = (în acelaşi loc, în aceeaşi operă);
obs. = observaţie; **vol.** = volum; **p. (pag).** = pagină;
ş.a. = şi altele; **etc.** = şi altele, şi urmatoarele;
a.m. = ante meridian; **p.m.** = post meridian;
str. = strada; **nr.** = numărul; **vb.** = verb; **adv.** =adverb;
P.P. = propoziţie principală etc.

REŢINE – N.B. (Nota bene):

a) Nu se prescurtează numele de familie;

b) Nu se pune punct după abrevierile următoare:

• ex. S (sud), N (nord), E (est), V (vest); A (amper), V (volt), W (wat), m (metru), k (kilogram); d-ta (dumneata), d-nei (doamnei), D-sa (Domnia sa); UNESCO, TAROM, TVR etc.

c) Evitaţi despărţirea cuvintelor la capătul rândului în următoarele cazuri:

– la cuvintele compuse şi grupurile ortografice scrise cu cratimă, când locul despărţirii lor coincide cu locul cratimei:

• ex. să-mi, face-te-ai, gură-cască, floarea-soarelui.

Scanned with OKEN Scanner

– în cazul notaţiilor abreviate: art. 206, 100 kg.
– abrevierile unor formule curente: etc., ş.a.m.d., e.n.
– cuvintele compuse din abrevieri literale: FIFA, ONU, UNICEF.
– la abrevierile care reprezintă primii termeni ai unor nume proprii: C. A. Rosetti, I. Al. Brătescu-Voineşti etc.
– în cazul cuvintelor formate dintr-o singură silabă (monosilabice): rând, corp, miei, tei, paşi, cârd, miau, vreau etc.

ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA

Ortografia este „sistemul **de scriere** care reproduce vorbirea umană în conformitate cu anumite reguli de funcţionare a acesteia stabilite în mod explicit prin gramatici şi dicţionare"; din grecescul „orthos" = corect, drept şi „grapheim" = a scrie.

(vezi „Introducere în studiul ortografiei româneşti" de Flora Şuteu)

Forma de exprimare cultivată şi îngrijită a unei limbi naţionale se numeşte **limbă literară**.

Ortoepia cuprinde normele (regulile) de ***pronunţare*** corectă a cuvintelor limbii (din grecescul „orthos" = corect, drept şi „eipein" = a pronunţa).

Cele două ştiinţe se află într-o strânsă corespondenţă; cu ajutorul ortografiei se fixează regulile de pronunţare corectă (ortoepia) şi invers.

Principiile ortografiei româneşti

I. Principiul fonologic (fonetic) -, definitoriu pentru sistemul ortografic al limbii române, potrivit căruia scrierea reproduce întocmai pronunţarea (fireşte, cea literară).

• ex. a dezbate, un***chi***, dreptun***ghi***, a răz**b**oi, a răscu***m***păra, bo***m***bardat, bo***m***bonerie, î***m***pădurit.

II. Principiul etimologic (tradiţional-istoric) impune uneori abaterea de la principiul fonetic în favoarea scrierii unor cuvinte conform cu tradiţia istorică sau cu forma originară din limba de provenienţă. Conform acestui principiu se scriu şi unele nume proprii aşa cum şi-au dorit posesorii lor.

• ex. conclu***s***iv, su***b***tire, el, ea, este (deşi se pronunţă: concluziv, iel, ia, ieste etc.)

- stewardesă, oberlicht, bleu, design
- Negruzzi, Russo, Bolliac, Kogălniceanu.

III. Principiul istoric potrivit căruia unele litere (c, k, g) c', k', g' notează foneme diferite în funcţie de context. Acest principiu conduce la diferenţierea valorilor unor litere în funcţie de poziţia şi de învecinarea lor în cadrul silabei.

• sunetul c – ***c***ar, ***c***ort, faţă de ć – ***ci***nă, ***ce***rc

sau

g – ***g***ard, ***g***rabă, ***g***azetă, faţă de g – ***ge***m, ***gi***ngie, ***gi***ngivită etc.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Principiul morfologic potrivit căruia regulile ortografice ţin seamă de structura morfematică a cuvintelor (radical, desinenţă, sufix) şi de flexiunea lor.

• ex. se scrie ***aceea***, ***aceeaşi*** (la fem. sg.)
dar ***aceia***, ***aceiaşi*** (la masc. sg.)

V. Principiul sintactic potrivit căruia se realizează delimitarea cuvintelor după sensul lor lexical şi după valoarea lor gramaticală.

• ex. ducându-se; ducă-i-s-ar; demult, de mult; odată, o dată.

VI. Principiul simbolic conform căruia acelaşi cuvânt se poate scrie cu iniţială mică dacă are sensul unui termen comun (război, independenţă, apus, orient, unire) şi cu iniţială majusculă - dacă are o semnificaţie simbolică: Războiul de Independenţă, Unirea Principatelor, Apusul, Orientul etc.

SELECŢIA UNOR REGULI DE SCRIERE ŞI PRONUNŢARE CORECTĂ

(conform „Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie" al Academiei Române)

1. Litera „î" se foloseşte la începutul şi la sfârşitul cuvântului: înţeles, înger, îmblânzit, a urî, a hotarî etc.;
   – de asemenea, „î" se foloseşte şi în corpul cuvintelor obţinute prin compunere, dacă unul din termeni începe cu această literă: neînceputa, într-însa, neîndoplecat etc.
2. Litera „**â**" se foloseşte în interiorul cuvintelor, în toate cazurile: România, românesc, zicând, când, Cosânzeana.
3. Pentru verbul „a fi" se vor folosi formele sunt (nu „sânt"); suntem (nu „sântem"); sunteţi (nu „sânteţi").
4. Prefixul des aflat înainte de **b, d, g, l, m, n, r, s, v**, precum şi înainte de vocale, se scrie şi se pronunţă dez: **dez**bate, **dez**doi, **dez**goli, **dez**lega, **dez**membra, **dez**noda, **dez**robi, **dez**volta, **dez**arma, **dez**umfla.
   – în schimb, se păstrează des când urmează alte litere în afară de cele menţionate: **des**foliere, **des**coase, **des**face.
   – asemănător este prefixul **răs** care se scrie corect **răz** în cuvinte ca: **răz**bate, **râz**gâie, **răz**meriţa; rămâne să se pronunţe şi să se scrie **răs** în: **răs**coace, **răs**face, **răs**foieşte.
5. Corect se scriu şi se pronunţă cuvintele: contin**uu**, asid**uu**, perpet**uu**.
6. Se pronunţă şi se scrie **ă** şi nu **e** după literele **ş** şi **j**: **coajă, uşă, plajă, tranşă, tuşă** şi nu: **coaje, uşe, plaje, tranşe, tuşe**.
7. Când substantivele cu rădăcina terminată în **ş** şi **j** sunt articulate, se scriu şi se pronunţă cu **a** şi nu cu **ea**: **uşa, plaja, coaja** şi nu **uşea, plajea, coajea** etc.
8. Corect se pronunţă **e** nu **ă** dupa literele **ş** şi **j** în rădăcina cuvântului: ex. **şedea, înşela, jeratic, a jelui** şi nu: **şădea, înşăla, jăratic, a jălui**.
9. Gerunziul verbului „a crea" este „creând"(nu creind) sau în altă flexiune „creăm" (nu creiem) ca şi „străin" (nu strein).
10. Se folosesc doi de **i** în cuvintele: viitor, ştiinţă, conştiinţă, fiindcă şi nu **vitor, ştinţă, findcă, conştinţă**.

Scanned with OKEN Scanner

11. Se scrie şi se pronunţă **ea** şi nu **a** după literele **ş, j** în cuvintele formate cu sufixele **eală, eană**: greş**eală**, oblo**jeală**, orăş**ean**, clu**jean** şi nu **greşală, oblojală, orăşan, clujan**.
12. După grupurile **ch** şi **gh** când există forme alternante cu **e**, –se scriu şi se pronunţă **ea** dar nu **ia**: ch**eamă**– chem; tinich**ea**– tinichele; gh**eată**– ghete; gh**eaţă**– gheţuri şi nu **chiamă, tinichia, ghiată** etc.

NOTA 1.: În cazul unor substantive proprii (nume de persoană) cuvintele sunt scrise conform dorinţei persoanelor care poartă aceste nume **Chearu/Chiaru; Gheorghiu/Ghiorghiu; Gheaţă/Ghiaţă** etc.

13. La sfârşitul unor pronume şi adverbe se scrie **i** şi se pronunţă „i"scurt: acelaş**i**, însăş**i**, totuş**i**, iarăş**i**.
14. Se scriu fără **h** cuvintele: **alandala, alviţă, igienă, arap** dar se păstreaza litera **h** cuvintelor: **huţa, halva, a hurui** etc.
15. Cuvintele care încep cu diftongul **oa** sau îl au în conţinutul lor se scriu şi se pronunţă: **oa**ză, **oa**recine, **oa**meni, **oa**re şi nu **ua**za, **ua**recine, **ua**meni, **ua**re etc.
16. Se scriu şi se pronunţă corect cu **s** şi nu cu **z** neologismele:**prismă, prismatic, fantasmă, fantasmagoric, marasm** etc.
17. Unele neologisme se scriu cu **ie**: constitu**ie**, dera**iez**, bru**iez**, pro**iect**;
În schimb, altele se scriu cu „**e**": **e**ră, **e**pocă, po**e**m, po**e**t, efectu**ez** etc.
18. Cuvintele: **el, ea, ei, ele, e, eşti, este** etc. deşi se pronunţă cu „**ie**" se scriu cu „**e**" conform cu tradiţia literară. În schimb, se scriu cu „**ie**" cuvintele: **ie**pure, **ie**şire, **ie**nupăr, **ie**sle, **ie**deră, **ie**rbivor etc.
19. Se scriu şi se pronunţă cu ajutorul vocalelor şi al consoanelor duble cuvintele: **coordonare, cooperare, zootehnie, feerie, preerie, viitură, viitor, fiindcă, posttraumatic, transsiberian, hiperreactivitate, succes, succinat de sodiu, vaccin, interregional, înnegri, înnodat, înnourat, înnegura, înnăscut** etc.
20. Se pronunţă şi se scriu cu **i** şi nu cu **e** cuvintele care au sufixul **–atic-**: **îndemânatic, tomnatic, nebunatic, astmatic** (nu **îndemânatec, tomnatec, nebunatec, astmatec**)

NOTA 2.: Pentru aprofundarea noţiunilor de scriere şi pronunţare corectă a cuvintelor limbii noastre studiaţi şi „Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic" editat de Academia Română.

SEMNELE DE PUNCTUAŢIE

Semnele de punctuaţie se folosesc în conformitate cu normele stabilite în „Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie" (Ed. Academiei) şi au numeroase utilizări: marchează intonaţia, despart unităţile sintactice după raporturile stabilite, corespund pauzei în vorbire etc.

***PUNCTUL**: (.) – marchează o pauză care se face în vorbire între propoziţii sau fraze independente ca înţeles şi sfârşitul acestora.*

♦ ex. Va veni în curând primavara. A plecat fără nici o vorbă.
Se cuvine să-i dăm un telefon.

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ: Uneori, chiar şi propoziţiile subordonate pot fi separate de regentele lor prin punct:

- ex. Îţi voi împrumuta cartea. **Dacă te interesează**.

VIRGULA: *(,) – delimitează părţi de propoziţie în cadrul propoziţiei, precum şi unele propoziţii în cadrul frazei.*

a) În propoziţie se pune virgulă:

– între părţi de propoziţie de acelaşi fel, aflate în raport de coordonare prin **juxtapunere**:

- ex. **Casa, curtea, grădina** erau îngrijite. (subiect multiplu)
  Camera era **spaţioasă, luminoasă, aerisită**.
  (între elementele numelui predicativ)
  Chipul **luminos, plăcut, atrăgător** al prietenei mele îmi strecura în suflet linişte. (între atribute de acelaşi fel)
  Contez **pe mama, pe tata, pe prietenii** sinceri.
  (între complemente de acelaşi fel)

– între părţi de propoziţie coordonate prin conjuncţii copulative, adversative, disjunctive:

- ex. Am cules, **şi** ghiocei, **şi** viorele, **şi** brebenei. Era frumos, **dar şi** deştept. **Fie** galbenă, **fie** roşie, laleaua are acelaşi parfum.

– înaintea şi în urma unui substantiv în cazul vocativ:

- ex. **Radule**, vino pe la noi! Vino, **Radule**, mai devreme!
  Haide cu mine, **Radule**!

– înaintea şi în urma unei apoziţii:

- ex. Alina, **vara mea**, este doctoriţă.

– când desparte un adverb de restul propoziţiei:

- ex. **Apoi**, văzând cerul limpede, se hotărî la drum lung.

– când desparte o interjecţie de restul propoziţiei, cu condiţia ca interjecţia să nu fie urmată de un verb la imperativ sau de un vocativ:

- ex. **O**, ce frumoasă-i ziua de astăzi!
  Ia stai puţin! **Hai** omule! (nu se pune virgulă)

– când izolează cuvintele incidente în cadrul propoziţiei:

- ex. Ar fi putut, **fără îndoială**, a trece cu vederea greşeala mea.

b) În frază se pune virgulă:

– între propoziţii de acelaşi fel care sunt în raport de coordonare prin juxtapunere (principale sau secundare):

- ex. Venea, / mânca, / se odihnea / şi pleca./
  Omul / care m-a crescut, / m-a ajutat, / mi-a dat numai sfaturi bune, / rămâne veşnic în inima mea.

– între subordonatele: completive directe, indirecte sau circumstanţiale de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condiţionale şi concesive şi regentele lor, dacă subordonatele se află înaintea regentelor:

Scanned with OKEN Scanner

♦ ex. **Cui i-ai dat cartea**,/ aceluia să i-o ceri înapoi.
Cum vei munci,/ aşa vei fi răsplătit./
Deşi era bătrân,/ totuşi se mişca iute./

– între regente şi subordonatele lor (în special cele circumstanţiale) când adverbelor relative care introduc subordonatele le corespund în regente alte adverbe corelative:
♦ ex. **Atunci** a sosit, / **când** a stat ploaia./
Aşa a scris, / **cum** i s-a dictat./

– între regente şi anumite subordonate introduse prin locuţiuni conjuncţionale, adverbe relative, pronume relative nehotarâte (vezi sintaxa frazei):
♦ ex. Trenul a întârziat, / **din pricină că** ninsese mult./
A rezolvat problema, / **precum** i s-a indicat./
Tot veneam la tine, / **orice** s-ar fi întâmplat.

– când se intercalează una sau mai multe subordonate între cuvintele unei propoziţii regente:
♦ ex. „Împăratul/, **de se culca,/ de se scula,/ de se afla la sfatul curţii sale,/**
un gând nu-l mai slăbea./"

NOTĂ:

Virgula nu se întrebuinţează în următoarele situaţii:
– între subiect şi predicat;
– între verbul copulativ şi numele predicativ;
– între atribut şi substantivul determinat, cu excepţia apoziţiei, (atribut explicativ);
– între complementul direct sau indirect şi verbul determinat, dacă ele urmează după verb;
– între subordonatele subiective sau predicative şi regentele lor;
– între subordonatele completive directe sau indirecte care urmează după regentele lor;
– între subordonata atributivă determinativă (care este absolut necesară în frază) şi regenta ei.

PUNCTUL ŞI VIRGULA: (;) *– arată o pauză mai mică decât cea marcată de punct; se foloseşte, de obicei, când vorbitorul vrea să arate că partea de frază care urmează e o întregire, o explicaţie sau o concluzie a celor afirmate anterior; în multe situaţii punctul şi virgula reprezintă un mijloc stilistic;*

♦ ex. „N-aş putea spune hotărât, dacă, în timpul somnului, mi-a fost frig sau cald...; pot, însă, spune cu încredinţare, că, trezindu-mă, îmi revizuii persoana, spre a vedea dacă nu-i lipseste ceva; era neatinsă."
(C. HOGAŞ – „Pe drumuri de munte")

Scanned with OKEN Scanner

DOUĂ PUNCTE: (:) *– reprezintă o pauză mai mică decât cea indicată de punct şi anunţă: o enumerare, o explicatie, o concluzie sau vorbirea directă (prin dialog); acest semn de punctuaţie apare şi în frază între propoziţiile principale şi completivele directe, între principale (cu nuanţă cauzală).*

♦ ex. El cumpărase: caiete, creioane, pixuri. (o enumerare)

- Îţi voi arăta trăsăturile verbului şi anume: este o parte de vorbire flexibilă, se conjugă şi are funcţie sintactică. (o explicaţie)
- Am înţeles verbul: prin urmare pot să-l recunosc în orice text. (o concluzie)
- „Şoimaru făcu doi paşi şi grăi:
  – Boierule, eu nu te-nţeleg!" (M. SADOVEANU) (vorbirea directă)
- Profesorul i-a spus: / să repete lecţiile,/ să-şi scrie temele / şi să fie prezent la ore./ (apare între o principală şi completivele directe)
- Tăceţi: / lumea doarme / şi este destul de târziu./ (apare între principale, ultimele fiind cu nuanţă cauzală)

GHILIMELELE (SEMNELE CITĂRII) – („.") *– sunt semne grafice care se întrebuinţează atunci când reproducem întocmai un text spus sau scris de cineva; ele se pun la începutul şi la sfârşitul unei citări, închizând vorbirea directă; uneori, se folosesc pentru reproducerea unui cuvânt (a unei expresii) sau unui grup de cuvinte; întotdeauna se folosesc când în frază se reproduc titlurile operelor literare, de artă sau de ştiinţă, precum şi titlurile unor publicaţii:*

♦ ex. - O. Goga mărturisea: „Am văzut în scriitor un semănător de credinţe şi un semănător de biruinţă..."

- „Se supăra rar şi nu spunea decât două vorbe. Asta-i era mânia cea mai mare: „«Măi domnule!»" (M. SADOVEANU) (când este un citat în interiorul altui citat se folosesc ambele semne)
- „De-mi zici «dragă», râd cu hohot,
  Ascunzând obrajii mei." (G. COŞBUC)
- Am recitit „Amintiri de la Junimea" publicate de Iacob Negruzzi.

LINIA DE DIALOG ŞI DE PAUZĂ: (–) *ambele au acelaşi semn grafic, dar au funcţiuni cu totul diferite:* ***linia de dialog*** *indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire, iar* ***linia de pauză*** *marchează, ca şi alte semne de punctuaţie,pauza dintre diferitele părţi de propoziţie, dintre propoziţii sau fraze.*

♦ ex. - „Greuceanu...zise frăţâne-său:
— Ia te uită, frate, înapoi şi spune-mi ce vezi.
— Ce să văz, frate, îi răspunse el..." (BASME POPULARE)

- „Moşneagul nostru – Ilie Aldea a lui Ion – era om vechi".
(M. SADOVEANU)

Scanned with OKEN Scanner

REŢINE!: Nu se folosesc semnele citării împreună cu linia de dialog. După punct şi virgulă se scrie cu literă mică.

PARANTEZELE – rotunde ( ) sau drepte [] arată un adaos în interiorul unei propoziţii sau al unei fraze.

- ex. „Nastratin era un hogea (dascăl sau învăţător). Care a rămas de basmu' până astăzi tutulor (A. PANN).

Parantezele drepte, spre deosebire de cele rotunde, ajută la separarea spuselor noastre de ale altuia ori de câte ori este nevoie să intervenim cu o lămurire; de asemenea, se închid între paranteze drepte cuvintele sau semnele de punctuaţie asupra cărora vrem să atragem atenţia cititorului:

- ex. „A găsit de cuviinţă să mă invite [...] la nuntă [...] când pofteşte el."
(BASME)

– Soro [!] nu te mai zbuciuma atât [– zise vecina cea bună –]
zisei eu cu năduf

PUNCTELE DE SUSPENSIE: (....) – arată o pauză mai mare în timpul vorbirii; ele nu marchează sfârşitul unei propoziţii sau fraze, ci indică o întrerupere a şirului vorbirii (momentană sau definitivă), mai ales atunci când vorbitorul nu vrea să-şi exprime până la sfârşit gândirea, sentimentele, considerând restul uşor de subînţeles.

- ex. „Era odată (...) începu bunicul; era odată un Făt-Frumos (...) atât de harnic şi de viteaz (...), că nu am cuvinte să vă spui (...)." (POVESTIRI)

Alteori, punctele de suspensie pot marca o vorbire incoerentă, absenţa unei propoziţii, lipsa unui predicat sau absenţa răspunsului persoanei întrebate.

- ex. Părerea ta ... o frază inventată de alţii ca tine.

CRATIMA (LINIUŢA DE UNIRE ŞI DE DESPĂRŢIRE): (-) – se foloseşte ca semn de punctuaţie în cadrul repetiţiilor când cuvântul repetat formează o unitate, sau în interiorul unor expresii formate din diferite cuvinte; cratima se poate scrie între numerale care arată aproximaţia numerică sau între cuvinte care arată limitele unei distanţe, ale unui interval de timp.

- ex. Aduceri-aminte şi gânduri-gânduri îi frământau sufletul.
Târâş-grăpiş a trecut prin necazuri.
A băut două-trei pahare de apă şi şi-a potolit setea.
Distanţa Bucureşti-Giurgiu este mică.
Deschis orele 9-12:

SEMNUL ÎNTREBĂRII: (?) – este folosit în scriere pentru a marca intonaţia propoziţiilor sau a frazelor interogative (directe, incidente, retorice etc.)

- ex.– „Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoţi ochiul...Ţi-ar fi plăcut să mă omori?" (I.L. CARAGIALE)

– „VODĂ: Chinuri? Tu vorbeşti de chinuri? Chin, a inimii bătaie?
(AL. DAVILA – „Vlaicu Vodă")

Scanned with OKEN Scanner

SEMNUL EXCLAMĂRII: (!) *– marchează grafic intonaţia propoziţiilor şi a frazelor exclamative sau imperative; de asemenea, se foloseşte după interjecţii independente sau diferite şi după vocativele care exprimă stări afective (considerate cuvinte independente).*

- ex.* Şi fetele îşi şoptesc în taină
  „Ce mâini frumoase are domnişoara!"* (O. GOGA)
- ex. „Daţi-mi de bună voie moşia voastră, căci eu mi-am pus obrazul pentru voi şi v-am cerut iertare de la Vodă!" (M. SADOVEANU)
- ex. „A! a! a! mi-a scos alta! Măsea nevinovată."
- ex. „Ajunge, Ionel! destulă dulceaţă, mamă! iar te-apucă stomacul..."
  (I.L.C ARAGIALE)
- ex. „....copiii luară bolovani şi începură să arunce pe rând, spre el, fără să-l lovească.
  – Buf! Pum!" (D.R. POPESCU)

Atunci când replica unui vorbitor este arătată prin gesturi sau mimică şi are caracter exclamativ şi interogativ, se folosesc ambele semne de punctuaţie:

- ex. „– Nu-i sunt soţie, domnule judecător...
  – **(!?)**
  – Sunt doar vecina de apartament... „ (I. L. CARAGIALE)

SEMNELE ORTOGRAFICE

Semnele ortografice sunt înrudite cu semnele de punctuaţie. Chiar semnele de punctuaţie sunt folosite, uneori, ca semne ortografice. Un exemplu în acest sens este folosirea **punctului** pentru marcarea abrevierilor (vezi abrevierile).

Semnele ortografice propriu-zise sunt:

a) ***Cratima*** *– marchează rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte, fie că lipsesc sau nu sunete; ea se mai foloseşte şi la despărţirea cuvintelor în silabe.*

- ex. să-mi dai; de-ar face; într-o oră; de-li-mi-ta-re etc.

b) ***Apostroful*** *– indică absenţa accidentală în rostire a unor sunete.*

- ex. Un' te uiţi? Da' cui îi pasă! Dom'le, bine zici! Las' că nu mi-e frică! Pân' la înserat vine.

NOTĂ: Evitaţi confuzia dintre cratimă şi linia de pauză. Cea din urmă este mai lungă decât cratima.

Scanned with OKEN Scanner

A. EXERCIŢII REZOLVATE

1. Copiaţi textul de mai jos şi subliniaţi diferit vocalele, consoanele şi semivocalele:
„Cei pe care-i întâmpina nu-l prea înţelegeau, nu prea ştiau ce vrea să afle moşul de la ei. Şi oricât ar fi vrut să-şi ascundă adevărătul gând, bătrânul tot era silit, în urmă, să mărturisească ce vrea şi să vorbească desluşit. „
(I. AGÂRBICEANU – „Darul lui Moş Miron“)

Model: vrea (v = cons.; r = cons.; e = semiv.; a = vocală)

2. Alegeţi din fiecare pereche de cuvinte pe acela scris corect:

pics/pix	ecsplicaţie/explicaţie
oxigen/ocsigen	excepţie/ecscepţie
ficsa/fixa	egzemplu/exemplu
excursie/ecscursie	examen/egzamen
ecsagerat/exagerat	ecsclamaţie/exclamaţie
expunere/ecspunere	escorta/excorta
ecsigent/exigent	escalada/excalada
ficşi/fixi	egzact/exact
micsandră/mixandră	exerciţiu/egzerciţiu
excroc/escroc	ecstirpare/extirpare
Alecsandru/Alexandru	Alecsandri/Alexandri

3. Dacă înaintea lui „p“ şi „b“ se foloseşte întotdeauna „m“, formaţi cât mai multe cuvinte din:

îmbl-	îmbo-	îmbr-	îmbu-
îmbe-	îmbi-	îmba-	împă-
împa-	împl-	împo-	–
împr-	împe-	îmbo-	–

4. Daţi exemple de cuvinte care se scriu cu doi de „n“ (ex. înnegri) şi explicaţi cum s-au format.

5. Subliniaţi formele corecte din grupurile de cuvinte date:

a desvolta/a dezvolta	a desumfla/a dezumfla
dezbatere/desbatere	dezmierda/desmierda
desdoi/dezdoi	desarma/dezarma
desbrăca/dezbrăca	desgropa/dezgropa
desvinovăţi/dezvinovăţi	desintoxica/dezintoxica
dezlâna/deslâna	desrobi/dezrobi
descoase/dezcoase	dezface/desface

6. Folosind „Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic“, arătaţi cum se scriu corect cuvintele:
coajea/coaja; uşea/uşa; plajea/plaja; eşire/ieşire; gianta/geanta; iel/el; ieu/eu; este/ieste; eftin/ieftin; .orăşan/orăşean; poiet/poet; moldovan/moldovean; erbivor/ierbivor; ertare/iertare; jălui/jelui; uriaşă/uriaşe; tuşă/tuşe; jăratic/jeratic; străin/ strein; creiem/creăm; poezie/poiezie; cheamă/chiamă; ghiată/gheată.

Scanned with OKEN Scanner

7. Găsiţi zece cuvinte care să cuprindă vocale duble (repetate)
   ♦ ex. **fiind, aceea** etc.
8. Subliniaţi doar cuvintele care conţin diftongi sau triftongi:
   ceată, proprii, caut, piaţă, vie, valoare, coseau, viaţă, eleşteu, ocean, cocean, prindeau, vioară, miasmă, viitor, continuu, miau, vroiau, obicei, duel, ideal, şcoală, sărbătoare, vedeau, epopee, auzeai, geografie, perpetuu.
9. Aflaţi din dicţionar şi apoi notaţi pe caiete sensul cuvintelor date şi alcătuiţi propoziţii cu ele: **proprii, duel, ideal, obicei, epopee, perpetuu**.
10. Citiţi cuvintele de mai jos şi indicaţi vocalele în hiat: **aerisire, librărie, licee, alee, idee, familie, creare, fiinţă, cooperare, ziulică, fiind, piuliţă, agreez, recreez, flaut, căutătură, caut, hiat, fiecare**.
11. Folosiţi jetoane colorate pentru a marca diftongii, triftongii şi hiaturile din textul dat:

    „Mă trezeşte mama într-o dimineaţă din somn, cu vai-nevoie, zicându-mi: Scoală, duglişule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul arminesc şi să te spurce, ca să nu-ţi meargă bine toată ziua....? Căci aşa ne amăgea mama cu o pupăză care-şi făcea cuib, de mulţi ani, într-un tei foarte bătrân şi scorburos, pe coasta dealului, la moş Andrei, fratele tatei cel mai mic. Şi numai ce-o auzeai vara: Pu-pu-pup! Pu-pu-pup! des-dimineaţa, în toate zilele, de vuia satul."

    (I. CREANGĂ)
12. Despărţiţi în silabe cuvintele următoare şi puneţi corect accentul, observând pe ce silabă s-a aşezat. Ce concluzii trageţi?
    – popor, cartof, macara, cordon, birou, macrou, picior;
    – plictiseală, pastramă, pedestru, ecvestru, castravete;
    – vizită, meliţă, merite, ardere, viezure, iepure, iarba;
    – portavion, untdelemn, miazănoapte, bunăvoinţă, antemeridian.
13. Ce reguli veţi aplica în despărţirea următoarelor cuvinte:
    lapte, lună, repede, pleaşcă, pastramă, tablou, invers, cadru, încadrare, castron, funcţionar, jertfă, împletire, nestimat, subliniat, inegal, aerodrom, inexact, oiţă, construcţie, cooperativă, viitor, zoologie, inegalitate, punctuaţie, negru, negricios, tablă, triunghi, antemerdian, august, mausoleu.
14. Daţi câte zece exemple de cuvinte care să conţină „î" sau „â".
15. Arătaţi cum trebuie folosită corect cratima în enunţurile de mai jos:
    – Mor trece şi pe mine pe lista premianţilor?
    – Mor de foame!
    – Ursul face: mor, mor, mor!
    – Mia mia dat mia pe care mio datora.
    – Mai întrebat mai înainte ceva.
    – C-a tine nu m-ai e nimeni în clasă.
    – El spunea ca trecut timpul c-a clipa de repede.
    – S-au mănânci sau nai să m-ai vezi nimic pe ziua de astăzi.

Scanned with OKEN Scanner

– Sa dus la bibliotecă cu prietena s-a.
– Mie neplăcut să mi se facă observaţii numai mi-e.
– Ţi-e ţie greu în astfel de situaţii.
– Ne-am de neamul nostru na cedat în faţa duşmanului când neam luptat cu el.

16. Motivaţi ortografia cuvintelor subliniate din textele de mai jos şi arătaţi părţile de vorbire din care se compun:

A.) „Se vede c-aştepti s-o vinzi pe-un car de bani. Până când ai s-o tot aduni?"
(„Darul lui Moş Miron" - I. AGÂRBICEANU)

B.) „Suflarea duşmănoasă a crivăţului, pornit fără veste într-o zi, a hotărât-o. Decât să-i moară toţi puii, mai bine numai unul."
(„Puiul"–I. BRĂTESCU-VOINEŞTI)

C.) „După ce s-au dus leşii, m-am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar... ş-apoi, după ce am văzut că duşmanii şi-au luat drumul spre ţara lor, am apucat de-a dreptul piste codri." („Sobieski şi românii"– C.NEGRUZZI)

D.) „Şi s-aşază toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul."
(„Călin– File din poveste"– M.EMINESCU)

E.) Mai bine du-te acasă şi bagă-te în pat. Eşti de-a binelea bolnav.

F.) Du-i răspuns mamei să nu m-aştepte cu masa.

G.) Grăbeşte-te până nu-i prea târziu să-i dai răspunsul.

H.) „Deasupra-mi teiul sfânt
Să-şi scuture creanga." („Mai am un singur dor"– M. EMINESCU)

RĂSPUNSURI PENTRU EXERCIŢIILE DE MAI SUS:

1. prea = e – semivocală; a – vocală; p, r – consoană.
înţelegeau = ge – consoană; a – vocală; u – semivocală etc.
2. Forme corecte: pix, oxigen, fixa, excursie, exagerat, exigent, expunere, ficşi, micsandra, Alexandru, explicaţie, excepţie, exemplu, examen, exclamaţie, escorta, escalada, exact, exerciţiu, escroc, extirpare, Alecsandri.
3. Îmblânzi, îmblăni / îmbogăţi, îmboboci / îmbrăcăminte, îmbrânci / îmbuna, îmbuca / îmbelciuga, îmbelşuga / îmbina, îmbiba / îmbăta, îmbărbăta;
Împacheta / împleti, împlini / împilare, împinge / împodobi, împotrivi / împrumuta, împrieteni, împestriţa / împăduri, împături / împăca;
4. Înnora , înnoi, înnoroit, înnegura, înnoda, înnopta ;
5. Dezvolta / dezbatere / dezdoi / dezarma / dezbrăca / dezgropa / dezvinovăţi / dezumfla / dezmierda / dezintoxica / dezlâna / dezrobi / descoase / desface.
6. Coaja / uşa / plaja / ieşire / el / eu / este / ieftin / ierbi / orăşean / moldovean / ierbivor / iertare / jelui / uriaşă / tuşă / jeratic / străin / creăm / poet / poezie / cheamă / gheată / geantă;
7. Varlaam, Aaron, fiind, conştiinţă, viitor, ştiinţă, idee, alee, continuu, asiduu, cooperativă, coordonată;
8. Diftongi: ceată, proprii, viaţă, piaţă, valoare, eleşteu, vioară, şcoală, sărbătoare;
Triftongi: coseau, prindeau, miau, vroiau;

Scanned with OKEN Scanner

9. Exemplu de propoziţie: Vocalele sunt proprii limbilor romanice.
10. A-e-ri-si-re, li-bră-ri-e, li-ce-e, fa-mi-li-e, cre-a-re, fi-in-ţă, fi-ind, co-o-pe-ra-re, zi-u-li-că, pi-u-li-ţă, a-gre-ez, ce-re-a-le, că-u-tă-tu-ră, fi-e-ca-re, a-le-e;
11. Cu jeton albastru marcaţi diftongii: dimineaţă, vai-nevoie, şcoală, soarelui, vrei, meargă, toată, cuib, tei, foarte, coasta, dealului, Andrei, tatei, mai, numai, toate, vuia, iar;
Cu jeton roşu marcaţi triftongul: auzeai;
Cu jeton verde marcaţi hiatul: ne-vo-ie, î-na-in-te, zi-ua, vu-ia.
12. – po-pór, car-tóf, ma-ca-rá, cor-dón, bi-róu;
– plic-ti-séa-lă, pas-trá-mă, pe-dés-tru, cas-tra-vé-te;
– ví-zi-tă, mé-li-ţă, mé-ri-te, ár-de-re, vié-zu-re;
– pórt-a-vi-on, únt-de-lémn, an-té-me-ri-di-án, miá-ză-noáp-te;
(accentele nu sunt fixe; cuvintele compuse pot avea mai multe accente în funcţie de elementele din care sunt alcătuite).
13. Exemple: lapte/lap-te (două consoane, între două vocale care trec la silabe diferite) pastramă/pas-tra-mă (trei consoane între două vocale, prima rămâne în silaba întâi, celelalte trec la silaba următoare).
14. împotrivire, întrecere, neîmblânzit, împletitură, neîmplinire, întotdeauna, rămâne, sânge, oricând, câmpenesc, român;
15. – M-or trece şi pe mine pe lista premianţilor?
– Mor de foame !
– Ursul face: mor, mor, mor!
– Mia mi-a dat mia datorată.
– M-ai întrebat mai înainte ceva.
– Ca tine nu mai e nimeni în clasă.
– El spunea c-a trecut timpul ca o clipă.
– Sau mănânci sau n-ai să mai vezi nimic pe ziua de astăzi.
– S-a dus la bibliotecă cu prietena sa.
– Mi-e neplăcut să mi se facă observaţii numai mie.
– Ţie ţi-e greu în astfel de situaţii?
– Neam de neamul nostru n-a cedat în faţa duşmanului când ne-am luptat cu el.
16. c-aştepţi (conj. + verb); s-o (conj. + pron.); într-o (prep. + art. nehot.); a hotarât-o (verb + pron.); să-i (conj. + pron.); s-au dus (pron + verb); m-am luat (pron. + verb); ş-apoi (conj+ adverb.); s-aşază (pron. + verb); li-s (pron. + verb); li-i (pron. + verb); du-te (verb + pron.); bagă-te (verb + pron.); de-a binelea (prep. + desin. adv.); du-i (verb + pron.); m-aştepte (pron. + verb); grăbeşte-te (verb + pron.); nu-i (adv. neg. + verb); să-i dai (verb la conj. + pron.); deasupra-mi (prep.+ pron.); să-şi scuture (verb la conj.+ pron.).

Scanned with OKEN Scanner

B. EXERCIŢII NEREZOLVATE
(pentru verificarea cunoştinţelor în vederea examenelor de admitere)

1. Subliniaţi cuvintele scrise corect din perechile date mai jos:

escrocherie/excrocherie;	eschimoş /exchimoş;
exegeză/ecsegeză;	excadrilă/escadrilă;
eschiva/exchiva;	escarpen/excarpen;
excalop/escalop;	exhibiţie/eschibiţie;
excapadă/escapadă;	cocsalgie/coxalgie;
extompa/estompa;	egzemplifica/exemplifica;
egzoteric/exoteric;	excitant/ecscitant;
exacerbat/ecsacerbat;	espeditor/expeditor.

2. Construiţi enunţuri cu ajutorul cuvintelor aflate în cele două coloane de mai sus după stabilirea formei corecte (folositi dicţionarul).
3. Folosiţi corect prefixele „des" şi „dez" în perechile de cuvinte date:

destitui/deztitui;	dezarma/desarma;
dezavua/desavua;	desbina/dezbina;
desamăgi/dezamăgi;	descătuşa/dezcătuşa;
desmembra/dezmembra;	dezobtura/desobtura;
desinfecta/dezinfecta;	desinforma/dezinforma;
desosa/dezosa;	dezbate/desbate;
dezveli/desveli;	desamorsa/dezamorsa;
dezcărca/descărca;	dezcifra/descifra;
descoperta/dezcoperta;	dezintoxica/desintoxica.

4. Căutaţi în dicţionar sensul acestor cuvinte şi formulaţi propozitii cu ele.
5. Subliniaţi cu jetoane colorate diferit diftongii, triftongii şi hiaturile din textul următor:

„Să le spui curat
Că m-am însurat
.....
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
.....
Cu-o mândra crăiasă,
A lumii mireasa;
.....
Preoţi, munţii mari,
Paseri lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii!
.....
Cine mi-au văzut
Mândru ciobănel
Tras printr-un inel?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului; („MIORIŢA")

Scanned with OKEN Scanner

6. Grupaţi cuvintele scrise identic, dar cu accent diferit şi arătaţi valoarea lor morfologică:
veselă, haină, deşi, copii, director, vestibul, vesela, corector, director, vestibul, copii, haina, desi, corector.
7. Explicaţi sensul cuvintelor de mai sus şi alcătuiţi enunţuri conform valorii lor morfologice.
8. Arătaţi după ce criterii puteţi despărţi în silabe urmatoarele cuvinte:
inegalitate, inexact, august, binoclu, acră, aerian, rablă, proclamaţie, ineficient, contrast, contragere, conspiraţie, disjunctiv, adversativ, conclusiv, inexplicabil, punctualitate, funcţionalitate, jertfire, arctic, punctaj, sculptor, astmatic, delta-plan.
9. Despărţiţi în silabe cuvintele: **cincizeci; al cincizecilea; douăzeci; al douăzecilea; treizeci; al treizecilea; optzeci; al optzecilea.**
10. Construiţi enunţuri cu:
mie/mi-e; s-a/sa; săi/să-i; miau/mi-au; c-am/cam; s-au/sau; ne-am/neam; n-ai/nai; s-ar/sar; ce-ai/ceai; c-ar/car; c-a/ca; l-a/la; i-a/ia.
11. Arătaţi ce valori morfologice exprimă cuvintele:
mor/mor!/m-or; c-or/cor; c-aş/caş; n-ai/nai; c-ar/car; s-ar/sar; ne-am/neam;
12. Cum este corect?
– Am asistat la un procest/proces.
– A pregătit chiftele/piftele gustoase.
– Crastaveţii/castraveţii muraţi sunt gustoşi.
– Avea multă bună voinţă/bunăvoinţă prietenul tău.
– Şi-a vindecat destul de repede egzema/eczema de pe mână.
– Literatura antebelică/antibelică e valoroasă.
– A eşit/ieşit bazma/basma curată după ce şi-a cerut ertare/iertare.
– Mama este psiholog/psiholoagă pentru copiii ei.
– Tochitura/topitura de porc a fost delicioasă.
– Colega aceea/aceia mi-a fost prietenă întotdeauna.
13. Găsiţi cuvinte în care să se afle diftongii:
ea – treacă ; .....
ia – .....
io – .....
ie – .....
iu – .....
âi – .....
ua –.....
oa – .....
ui –.....
14. Căutaţi cuvinte în care să se afle triftongii:
ioa – năbădăioasă;.....

Scanned with OKEN Scanner

oai– .....
eoa – .....
eai – .....
iei – .....
eau – .....
iau – .....

15. Descoperiţi cuvinte în care să se găsească următoarele vocale în hiat:
e-o – Leon; .....
u-a – .....
u-i – .....
i-e – .....
i-o – .....
i-u – .....
a-u – .....
u-u – .....
o-o – .....
i-i – .....
e-e – .....

16. Arătaţi cum se scrie verbul „a fi" folosit în următoarele situaţii:
– modul imperativ forma afirmativă
– modul conjunctiv prezent (cu valoare de predicat)
– modul conjunctiv prezent (cu valoare auxiliară).

17. Daţi şase exemple de cuvinte care se scriu cu trei de „i" la pluralul articulat cu articol hotărât.

18. Folosiţi semnele ortografice şi de punctuaţie corecte în textul literar de mai jos. Motivaţi utilizarea lor.

Cât de frumoasă te ai gătit
Naturo tu Ca o virgină
Cu umblet drag cu chip iubit
Aş vrea să plâng de fericit
Că simt suflarea ta divină
Că pot să văd ce ai plăsmuit (G. COŞBUC)

19. Stabiliţi numărul sunetelor şi literelor în fiecare cuvânt din exemplele date:
- exact, axat, axial, exagerat, exemplu, examen, complex, eczemă, eclipsă;
- gară, gură, gard, gargară, genunchi, geruială, ginere, gingăşie, get, geografie, geolog, girant;
- cireaşă, codiţă, cerinţă, cerere, copt, cuprins, cinste, civilizaţie, curios, cifric, cântar, capabil;
- gherghef, ghenă, grămadă, gramofon, gheară, ghiozdan, ghiduşie.

20. Înlocuiţi pe rând literele (fonemele) subliniate cu literele aşezate în paranteze în cuvintele de mai jos. Observaţi modificarea sensului cuvintelor.

Scanned with OKEN Scanner

(e, i) – formă, cramă, baci, plan, mai
(u, e) – soc, bac, bate, trasă, sate
(î, i) – vană, lungă, zbor, ramă, lună

21. Subliniaţi literele străine (împrumutate) şi apoi pronunţaţi corect cuvintele de mai jos:

- wolfram, foehn, design, ohm, xilofon, soie-ecru, loess, roentgen
- Regele Lear, William Shakespeare, Istvan Nagy, Sándor Petofi, Costache Negruzzi, Edgar Quinet
- stewardesă, living-room, Melrose Place, rendez-vous, monsieur.

22. Rescrieţi textele de mai jos însemnând cu V vocalele, cu C consoanele şi cu S semivocalele; subliniaţi cu o culoare consoanele cu timbru înmuiat.

a) Nu zicem rău de nimeni, stăpâni peste pământ
Noi suntem în picioare, sub noi străbunii sunt.
De aceea, poate-n libertate să lucească
deasupra noastră, universala boltă albastră. (N. STĂNESCU)

b) Rătăcitor, cu ochii tulburi
Cu trupul istovit de cale,
Eu cad neputincios, stăpâne,
În faţa strălucirii tale. (O. GOGA)

23. Arătaţi ce fel de alternanţe fonetice întâlniţi în următoarele scrieri de cuvinte. Aşezaţi-le într-un tabel conform sunetului (sunetelor) care alternează fonetic.

- brad-brazi / verde-verzi / tânăr-tineri / joacă-joci / cojoc-cojoacă / seară-seri /
- fix-ficşi / sfinx-sfincşi / linx-lincşi / creastă-creste / ceaşcă-ceşti / bleagă-blegi / cale-căi /
- ţol-ţoală / rob-roabă / greşeală-greşeli / biet-biată / fiert-fierţi / piuă-pive /

24. Completaţi tabelul de mai jos adăugând după fonemele m, p, n, s, r, z diferite vocale care se potrivesc. Observaţi nuanţele diferenţiate ale aceluiaşi sunet la cuvintele exemplificate.

	u	a	o	i	e	â	ă
m	mure						mare
n	nucă						nară
p	pune						pară
s	sură						sare
r	rudă						rade
z	zadar						zonă

25. Descoperiţi abaterile de pronunţare faţă de norma literară din textele de mai jos şi apoi corectaţi-le prin rescriere.

a) ***Catindatul***
(aparte)
Nenea Iancu! vine nenea Iancu, şi ăsta cum mă cunoaşte, o să mă spuie, o să mă puie faţă!... Trebuie să-mi piarză urma...

Scanned with OKEN Scanner

Crăcănel

Fuge să-i dea de ştire lui nen-su Iancu! Trebuie să-l ţin de scurt.

.....

Iordache

Să-i scoţi iar măseaua...

Nae

Cu plăcere, neică, dar n-am ostromentele...

Catindatul

Şi ăştia sunt bărbieri... Aş! măseaua nu o mai scoţ; i-am dat de leac: călduri cu magnetism de jamaică..." (I. L. CARAGIALE)

b) „— Da, domnule, este. De trei luni de zile ne-am logodit. Madama, stăpâna otelului, ne-a făgăduit că ne cunună când om strânge o sută de galbeni... şi el acuma s-a smintit... De câteva zile, în loc să facă iconomie, a spart serviciuri de peste 300 de franci!... Uite. Nu ştiu ce să mai mă fac cu el." (I. L. CARAGIALE)

26. Înlocuiţi pe rând consoanele subliniate cu altele potrivite din cuvintele de mai jos şi explicaţi modificările de sens.

- su***c***, ba***c***, ***c***ând, bo***c***, sea***c***ă, ***c***ost, ***c***or, ***c***adă, ***c***oş, ***c***ocă, ***c***apă, ***c***âmp
- mă***t***ură, mo***t***or, ***t***ată, ***t***obă, ***t***oacă, ***t***avă, ***t***are, ***t***ub, ***t***ic, ***t***ac, ***t***are, bu***t***on
- ***m***oi, ***m***oare, ***m***are, ***m***amă, ***m***ur, ***m***oale, su***m***ă, ra***m***ă, ***m***ărunt, ***m***ină, ***m***ână, ***m***otor

27. Înlocuiţi succesiv vocalele subliniate din cuvintele de mai jos şi explicaţi modificările de sens.

- s***o***ră, s***o***c, t***o***rc, p***o***c, p***o***rc, f***o***c, dr***o***g, n***o***ri, m***o***i, m***o***sor, tr***o***c, r***o***şi
- m***u***scă, gr***u***pă, s***u***c, tr***u***pă, s***u***pă, c***u***lcă, s***u***re, m***u***re, r***u***bin, c***u***c, r***u***g, l***u***ngă
- dr***a***g, c***a***nt, b***a***n, l***a***c, b***a***ltă, b***a***r, s***a***re, c***a***pac, n***a***ră, r***a***de, c***a***stă, f***a***ci.

28. Despărţiţi în silabe cuvintele de mai jos arătând regulile care s-au aplicat:

- contabil, costisitor, alveolar, castaniu, consideraţie, aspiraţie, conductă, suspicios
- academician, matematică, catedră, corelaţie, colegialitate, misiune, perisabil, pipărat
- tablou, vătrai, negru, vadră, negricios, cablu, amplu, amplificare, cuplet, vatră, pudră
- lingvistică, institut, contragere, constituţie, construcţie, împrejur, dimpreună, improvizaţie
- punctuaţie, funcţie, funcţionar, sculptor, jertfire, astmatic, somptuos, arctic
- axial, exagerat, exemplu, extraordinar, examen, explorare, exagonal, extirpare
- alee, idee, orhidee, conştiinţă, fiind, coordonare, continuu, zoologie, asiduu
- pietate, aerogară, cheie, băutură, căutătură, pueril, triaj, diateză, biosferă, coerent
- vouă, două, femeie, poiană, proiect, vioară, voioasă, leoaică, ploioasă.

29. Extrageţi din exerciţiul anterior doar cuvintele la care s-au aplicat excepţiile de la regulile de despărţire în silabe.

Scanned with OKEN Scanner

30. Arătaţi care dintre criteriile de despărţire în silabe (fonetic, morfologic) se pot aplica cuvintelor următoare; aşezaţi-le în coloane separate.

- inoportun, inoperabil, măiestrie, compunere, inegal, inoperant, inexact, insuficient, insuportabil, inacceptabil, august, dreptunghi, chintesenţă, inoculare, inuman, imaculat, altcumva, instabilitate, inactivitate, analfabet, portarmă, portţigaret, portmantou, triunghi.

31. Indicaţi posibilităţile de accentuare a cuvintelor de mai jos: ♦ ex. ácele / acéle: zări, în lături, copii, comedie, acele, cântă, urlă, colonie, vestibul, director, ridică, certă, bară, snopi, torturi, haină, care, umbrele, împrumută, fumegă, pasă, îmbină, rumegă, umezi, parcă, urcă, mută, mură, pară, oferi, poză, doză, cotă.

32. Arătaţi sensurile (lexicale şi morfologice) ale cuvintelor după mutarea accentului din exerciţiul anterior.

33. Notaţi accentele cuvintelor următoare şi arătaţi felul lor (oxiton, paroxiton, proparoxiton): vopsitor, măsea, cazma, trata, mânca, instruia, lovea, profesor, dobândesc, ostil, despărţiţi, vizită, limită, caută, verde, anormal, peşteră, contabilitate, parte, carte, repede, perle, veste, reazem, alimentare, supradotat, pneumonie, electrocar, hectolitru, inactivitate, contrabandă, arhiplin, anticameră, hipersensibil, silabă, cuvinte, contragere, postmeridian, afectiv, supraaglomerat.

34. Extrageţi cuvintele care pot avea două accente din exerciţiul anterior.

35. Subliniaţi cu o linie cuvintele fără accent şi cu două linii cuvintele cu accent afectiv din textele următoare:

„Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă mioară?

— Drăguţule bace!
Dă-ţi oile-ncoace
.....
Iar la cea măicuţă
Să nu-i spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea." (Mioriţa)

36. Construiţi cinci enunţuri în care să folosiţi cuvinte cu accent afectiv şi cuvinte fără accent.

37. Deosebiţi cuvintele care conţin diftongi, triftongi şi hiaturi şi apoi completaţi tabelul de mai jos conform cerinţelor:

- mireasmă, răcoare, tigroaică, huiet, viaţă, piuliţă, pietrar, ceai, miau, luau, troiţă, geografie, Giurgiu, capricioasă, treceau, veneau, afectuos, să aibă, Giuleşti,

Scanned with OKEN Scanner

poezie, pe asta, uite o căprioară, cheamă, Vrâncioaia, gioarsă, picioare, cioară, Gheonoaia, iubire, searbădă, ursoaică, trebuiau, Ghiorghieş, croitoreasă, poiană, ghiocel, noaptea întreagă, nu lau, duet, puiet, voioşie, turúiau, tăiau, mângâiai, îndoială, Gheorghiu, tătăroaică.

Cuvinte cu diftong	Cuvinte cu triftong	Cuvinte cu hiat	Cuvinte cu două sau mai multe elemente (diftong + hiat etc.)
~~m o d e l~~			
răc***oa***re	m***iau***	d***u-e***t	v***u-ie***t

38. Extrageţi cuvintele care conţin fonemele: ce, ci, ge, ghe, ghi din exerciţiul anterior. Arătaţi observaţiile voastre despre existenţa diftongilor sau a triftongilor în astfel de cuvinte.
39. Formaţi 3 propoziţii care să cuprindă cuvinte cu vocale în hiat şi 3 propoziţii în care hiatul să rezulte din întâlnirea vocalelor unor cuvinte diferite.
40. Corectaţi punctuaţia şi ortografia următoarelor versuri:

Negrule cireşule
gândul rău temprejmuie

Jinduiesc la taine coapte
Guri sositen miez de noapte

Om şi păsări duhuri fluturi
Nu aşteaptă să te scuturi

Prea eşti plin de rod şi vrajă
vine furul puneţi strajă

Las să vie să culeagă
Vara mea rămânentreagă

Stelele deasupea mea
nimeni nu mi lea fura (L. BLAGA)

41. Explicaţi punctuaţia şi ortografia textului din exerciţiul anterior.
42. Subliniaţi cuvintele care conţin diftongi sau hiaturi din acelaşi context.
43. Adăugaţi versurilor următoare cuvintele care le lipsesc şi subliniaţi diftongii. Recunoaşteţi autorul şi titlul poeziei.

„... nu strivesc corola de minuni ...
şi nu ucid

Scanned with OKEN Scanner

cu ... ..., ce le-ntâlnesc
în ... ...
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora
sugrumă vraja... ... ascuns.

44. Copiaţi următoarele versuri şi faceţi analiză fonetică complexă (accent, diftongi, triftongi, hiaturi, intonaţie, despărţirea în silabe, punctuaţia). Recunoaşteţi poetul şi titlul poeziei.

„Era, tot o mogâldeaţă:
Ochi de bou, dar cu albeaţă:
Între el şi ce-i afar'–
Strejuia un zid de var.
— Ce să fac cu el aşa?
Să-l arunc nu îmi venea...
Vream să-l văd cum se dezghioacă
Pui molatic, din ghioacă;
Vreau să-l văd cum iar învie
Somnoros, din colivie..."

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ

FONETICA este ştiinţa, parte a limbii române, care se ocupă cu studiul sunetelor vorbirii.

OBIECTIVE

FONEMELE: Cele mai mici unităţi (fonice) care alcătuiesc forma cuvintelor: **c a r** / car

SUNETELE VORBIRII:
- **vocale**: a, e, i, o, u, ă, â, î.
- **consoane**: b, c, d, f, z etc.
- **semivocale**: e, i, o, u.

DIFTONG: Grup de vocale (vocală şi semivocală) pronunţat în aceeaşi silabă după despărţirea cuvântului: **coa**-sa, **pia**-tra.

TRIFTONG: Trei vocale alăturate (o vocală şi două semivocale) pronunţate în aceeaşi silabă după despărţire: ve-**deau**.

HIAT: Vocale alăturate care se pronunţă în silabe diferite: ***po-e-zi-e***.

ACCENTUL: Intensitatea mai mare cu care se pronunţă o silabă faţă de

ORTOGRAFIE, ORTOEPIE

a) Scrierea lui „î“ la începutul şi la sfârşitul cuvintelor, în corpul cuvintelor compuse, dacă unul din termeni începe cu „î“: înseamnă, hotărî, neîncepută.

b) Scrierea lui „â“ în interiorul cuvintelor: sânge, râu.

c) Verbul „a fi“ are formele: **sunt, suntem, sunteţi**.

d) Prefixele „des“, „răs“, înainte de: **b, d, g, l, m, n, r, v**, sau de vocale se scriu „dez“ şi „răz“: **dez**bate, **dez**osa, **răz**bi.

e) Se scriu şi se pronunţă corect: asi**duu**, contin**uu**, barocă, grotescă, monotonă (nu grotească, monotoană).

În funcţie de accent există:
- cuvinte **omografe** (cu scriere identică) şi cuvinte **omofone** (cu pronunţare identică dar cu sensuri diferite): **port, moţ, sare**.
- cuvinte omografe dar nu şi omofone:

OBSERVAŢII

Sunetele vorbirii nu se confundă cu literele, cele din urmă sunt semnele grafice pentru notarea celor dintâi. Există, în general, corespondenţă între sunet şi literă (casă, masă), alteori nu (**ci**reaşă, **gi**ntă, **ghe**ţar, **ghi**ci).

* Accentul poate fi:
- pe ultima silabă (oxiton): **caz-má**.
- pe silaba penultimă (paroxiton): **al-bí-na**.

* Cuvintele compuse pot avea două sau

Scanned with OKEN Scanner

celelalte silabe ale aceluiaşi cuvânt. El deosebeşte:
- sensul cuvintelor: **cópii – copíi**.
- valoarea morfologică: **déşi** (adj.)
- **deşí** (conj.)
- timpul verbelor: **úmblă** (prezent) – **umblá** (perf. simplu).
- ritmurile unei poezii: (trohaic, iambic etc.)

DESPĂRŢIREA CUVINTELOR ÎN SILABE se realizează:
- după criterii fonetice: **trac-tor, as-tru, ta-blou**.
- după criterii morfologice (ţinând cont de elementele derivării): **in-e-gal**.
- tot după criterii morfologice: **au-gust**.

SEMNELE DE PUNCTUAŢIE: punctul, virgula, două puncte, punctul şi virgula, parantezele, ghilimelele, punctele de suspensie, semnul întrebării, semnul exclamării, linia de dialog (de pauză), cratima.

SEMNELE ORTOGRAFICE: cratima, apostroful, „punctul“ pentru abrevieri.

lături / lătúri, ácele / acéle.

mai multe accente în funcţie de elementele componente: **úntdelémn, víţă-dé-víe.**

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă reprezintă vocabularul (lexicul) acestei limbi.

Limba română conţine circa 120.000 de cuvinte, fie moştenite din limba dacă (**mânz, brad, bordei**), latină (**frate, soră, mână, câmp, corp, cap**), fie împrumutate din alte limbi (**iubire, pilaf, igrasie, volei, veioză**).

VOCABULE = cuvinte; de aici denumirea de **vocabular**.

Unitatea de bază a vocabularului este **cuvântul**. El poate fi:

– un cuvânt simplu (o unitate lexicală): **masă, cap, frumos, a lovi, desigur, deci** etc.

– un cuvânt compus: **miazăzi, câine-lup, de lângă** etc.

– element formativ într-o locuţiune sau expresie, cuvânt care îşi pierde autonomia sau care se poate substitui

• ex. **a-şi băga minţile în cap, c-o falcă-n cer şi alta în pământ, când o face plopul pere şi răchita micşunele.**

Fiecare cuvânt are: – **o formă** (sonoră = sunetele din care este alcătuit)
– **şi un conţinut lexical** (semantic).

FORMA cuvintelor se poate schimba (**elevă, elevei, elevelor**), fără ca să se modifice înţelesul (sensul lexical). Cuvintele a căror formă se schimbă în cadrul vorbirii sunt numite **părţi de vorbire flexibile** (substantivul, verbul etc.), iar cele a căror formă nu se modifică în comunicare intră în categoria **părţilor de vorbire neflexibile** (adverbul, prepoziţia, conjuncţia etc.).

În general, cuvintele pot avea:

– **o formă corectă, literară** (aceea întâlnită în dicţionare)

– **variante de forme** (populare, arhaice, regionale)

– **dublete lexicale** (corecte sau neadmise de normele literare)

SENSUL LEXICAL este înţelesul atribuit unui cuvânt indiferent de forma sa: (**masa** = obiect; **masa unui corp; masa de oameni** rus. **stol**/germ. **Tisch**/fr. **table**)

Cuvintele au un **sens de bază** (sens propriu) şi **o semnificaţie** (sens secundar, figurat) în funcţie de context.

• ex. **gură** = anatomic; **gura podului; face gură; gură de aur**.

STRUCTURA ETIMOLOGICĂ A VOCABULARULUI

Limba română s-a format o dată cu poporul român, pe teritoriul Daciei de-a lungul mai multor secole, din limba latină vulgară (de la lat. **vulgus** = popor) vorbită de romanii cuceritori şi din limba dacilor băştinaşi. Apoi, ea a evoluat spre stadiul ei din zilele noastre, accentuându-i-se trăsăturile distincte, drept urmare a unui proces firesc de perfecţionare a ei ca instrument de comunicare între vorbitori,

Scanned with OKEN Scanner

pe diverse trepte de dezvoltare economică, politică şi culturală, dar şi datorită unor influenţe din partea limbii popoarelor cu care a venit în contact de-a lungul secolelor. (slav, maghiar, turc, grec etc.)

(vezi „LIMBA ROMÂNĂ"– manual pentru clasa a VIII-a, autor Ion Popescu)

După originea cuvintelor, lexicul limbii române se ordonează astfel:

A. FONDUL ORIGINAR, MOŞTENIT:

– *cuvinte autohtone, preromane, de origine dacă (circa 160 de cuvinte)*
- ex. **Argeş, Criş, Prut, barză, buză, mânz, viezure, vatră, sâmbure, bordei** etc.

– *cuvinte de origine latină* (care au constituit natura limbii române; sunt cuvinte de mare circulaţie, cu capacitate de derivare şi cu valoare polisemantică.
- ex. **floare, frate, soră, părinte, bărbat, cap, cer, lemn, lapte, casă, frumos, greu, înalt, de, pe, la, şi etc.**

NOTĂ:

– Denumirile celor mai importante noţiuni legate de om şi de acţiunile lui, de universul său material, denumirile părţilor corpului omenesc, al fiinţelor umane şi, în general, cuvintele necesare îmbinării folosite în propoziţii şi fraze (prepoziţii, conjuncţii etc.) sunt de origine latină.
- ex. lat. **cocsa** – coapsă; **gula** – gură; **homo** – om; **filius** – fiu; **facere** – a face; **panis** – pâine; **pavimentum** – pământ/pardoseală; **solis** – soare;

– Limba română ocupă un loc distinct în rândul limbilor romanice alături de: portugheză, spaniolă, italiană, franceză, catalană, provensală, sardă, rumanşă, retoromană etc.

– Înnoirea vocabularului limbii române are drept surse importante limbile romanice şi limba latină.

B. ÎMPRUMUTURI DIN ALTE LIMBI:

- ex. **nevastă, vreme (slavă); marfă, oraş (maghiară); cearceaf, cataif (turcă); halbă, stofă (germană); diviziune, epidemie(franceză); volei, ofsaid (engleză) etc.**

C. CUVINTE FORMATE PE TERENUL LIMBII ROMÂNE PRIN DERIVARE SAU COMPUNERE:

- ex. **copilaş, strămoş, studenţime, semănatul, secerişul, oful, fâsul, Câmpulung, Bolintinul din Vale** etc.

Scanned with OKEN Scanner

STRUCTURA MORFEMATICĂ A CUVINTELOR

RĂDĂCINA (radical). FAMILIA LEXICALĂ. CUVINTE DERIVATE

RĂDĂCINA = elementul comun cuvintelor înrudite ca înţeles.

- ex. **frunz**(a)
  frunz-iş
  în-**frunz**-it

***CUVINTE DERIVATE** = cuvintele care sunt formate cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor din aceeaşi rădăcină. Deci, cuvintele frunz-**iş** şi **în**-frunz-**it** sunt derivate din aceeaşi rădăcină.*

***FAMILIA LEXICALĂ** = totalitatea cuvintelor formate prin derivare, prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale de la acelaşi cuvânt de bază.*

- ex. **form**(a)
  form-at
  form-aţie
  form-ula
  de-**form**-at
  re-**form**-at
  in-**form**-at
  in-**form**-atică

SCHEMA DERIVĂRII

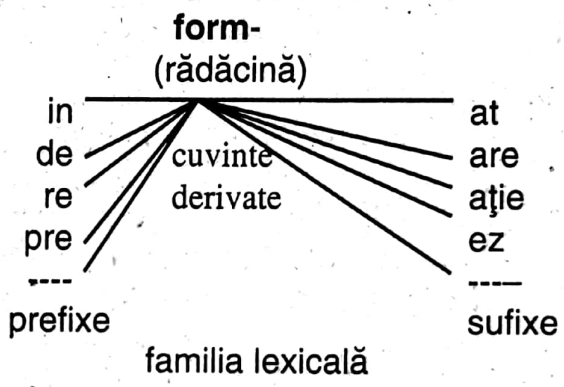

familia lexicală

***DESINENŢA** = partea cuvântului care se modifică în timpul flexiunii şi ajută la exprimarea diferitelor categorii lexicale.*

- ex. a vorbi = vorb**eam**; vorb**ii**; vorb**isem** etc.

COMPONENŢA VOCABULARULUI

Vocabularul unei limbi nu constituie o masă compactă, omogenă sau nediferenţiată. Nu toate cuvintele cuprinse în lexic au aceeaşi valoare, iar frecvenţa sau circulaţia lor reprezintă un factor important pentru determinarea fizionomiei lexicale a limbii respective.

Componentele vocabularului, deosebite ca număr de cuvinte şi ca frecvenţă a utilizării acestora în vorbire, sunt:

A. VOCABULARUL FUNDAMENTAL (nucleul lexical reprezentativ al limbii sau **fondul principal de cuvinte**) – El are următoarele trăsături:

- ✓ cuvintele din această parte a vocabularului sunt cunoscute de toţi vorbitorii şi au o mare frecvenţă în limbajul uzual, (de aceea ele sunt primele cuvinte învăţate ca limbă maternă sau străină şi ultimele uitate);
- ✓ au multe derivate sau compuse şi intră în formaţia unor locuţiuni şi expresii;

Scanned with OKEN Scanner

• ex. **bunic, mamă, tată, anotimp, iunie, joi, poartă, făină, pâine, cap, gură, trist, vesel, patruzeci, trei, a vedea, despre, şi, la, „gură-cască", „stele-verzi", „a face pe din două", „cap în cap", „om cu scaun la cap", „a-şi face de cap"** etc.

✓ aceste cuvinte au o mare stabilitate în timp (nu s-au modificat de-a lungul vremii), fiind în majoritate elemente moştenite din limba latină sau formate pe terenul limbii române.

• ex. **pădure, viaţă, seară, a munci, fiică, parte, carte, mamă, copilaş, tăticuţ, Deocheţii din Vale, Răcari, Copăceni etc.**

✓ cuprinde cuvinte care denumesc noţiuni de bază, absolut necesare comunicării (aproximativ 1500 de cuvinte);

✓ în vocabularul fundamental aproximativ 60 % din cuvinte sunt de origine latină; structura gramaticală a limbii române este aproape în întregime de origine latină, fapt ce dovedeşte **caracterul romanic al limbii noastre.**

• ex. **manus** = mână; **prunus** = prun; **herba** = iarba; **silva** = pădure; **aqua** = apă; **campus** = câmp

B. MASA VOCABULARULUI – cuprinde partea cea mai numeroasă a vocabularului, aproximativ 85-90% din cuvintele de circulaţie generală. Trăsăturile acestei părţi importante a vocabularului sunt:

✓ cuprinde celelalte cuvinte până la circa 120.000 (totalul de cuvinte ale limbii române);

✓ cuvintele acestei părţi a vocabularului au o mai mică stabilitate în timp, motivată de învechirea celor care nu mai corespund comunicării (**arhaismele**), dar şi de crearea unor cuvinte noi prin mijloace proprii limbii sau obţinute prin împrumuturi (**neologismele**); acestora li se alătură cuvintele specifice vorbirii unei anumite regiuni (**regionalismele**).

• EXEMPLE: ***Arhaisme*** – durdă, agie, paharnic, stolnic, jupânească, hatman, vel-vornic, chelar, voievod, vizir.

Neologisme – sponsor, computer, agrement, persuasiune, design, parking, living, fresh, manager, diesel etc.

Regionalisme – pestelcă, barabule, curechi, cucuruz, ţest, copârşeu, cloţă, muică.

✓ această parte a lexicului cuprinde şi mulţi termeni de alte origini în diverse proporţii:

– de origine slavă: **horn, pridvor, brăzdar, Dan, Vlad, Dragu;**
– de origine greacă: **condei, alfa, beta, ieftin;**
– de origine germană: **şubler, lagăr, şlep, şurub;**
– de origine maghiară: **boia, corso, şogor, rămăşag;**
– de origine turcă: **halva, bacşiş, cearceaf, papuc, sarailie, baclava, bazar, simigerie;**
– de origine franceză: **capriciu, birou, maiou, antreu;**
– de origine engleză: **lider, stewardesă, fotbal, miting;**
– de origine daco-getică: **viezure, urdă, murg, grumaz.**

Scanned with OKEN Scanner

✓ Masa vocabularului îşi explică bogaţia de cuvinte şi prin faptul că ea cuprinde o diversitate de termeni folosiţi în diferite domenii de activitate (termeni tehnico-ştiinţifici, poetici) termeni argotici, elemente de jargon, expresii idiomatice etc.

– Termenii tehnico – ştiinţifici – cuvintele folosite în diferite domenii ale ştiinţei şi tehnicii (biologie, chimie, geologie, lingvistică, automatică, cibernetică, informatică etc.)

• ex. **rebobinare, congruenţă, densitate, complementar, catalizator, diafragmă, arbore cotit, ferodou, biela-manivelă, freză, recipient, arie, dimensiune, capacitate, penetraţie, piston, manetă, cric, intersecţie, confluenţă, concentraţie, suprafaţă etc.**

– Termenii argotici (argoul) – limbaj „secret" folosit de anumite categorii sociale (răufăcători, şmecheri) sau elevi, studenţi, frizeri, militari pentru a nu fi înteles de cei din jur.

• ex. **sanchi, lovele, mişto, nasol, babacu', diriga, profa, ciocaţi, biştari, sticlete, curcan, a şuti, cafteală, ciumeg, pifan, casu', magu', biban, şase, mate, tunsoare castron, cocoş, bros, garçon** etc.

– Jargonul – vocabular inventat anume cu ajutorul unor cuvinte din alte limbi pentru a da o notă de preţiozitate vorbirii.

• ex. **I'm sorry, bambina, mamzel, moncher, darling, pronto.**

– Expresii idiomatice – îmbinări fixe de cuvinte cu sens unitar.
Idiom = Termen general care denumeşte o unitate lingvistică (limbă, dialect, grai)

• ex. **a-şi da foc la valiză, a bate şeaua să priceapă iapa, a-i face de petrecanie, a strica orzul pe gâşte, nu-i bun nici cât o ceapă degerată, de frunza frăsinelului etc.**

✓ Masa vocabularului reprezintă partea cea mai mobilă, dar şi cea mai numeroasă a vocabularului care, pe lângă cuvintele cu utilizare limitată (arhaisme, neologisme, argou, jargon etc.), „mai cuprinde şi părţile vocabularului aflate, din diferite motive, în zone de uz marginal (lexicul popular, familiar, pasiv)."

• ex. **mulţămire; de-amu; vină încoa; să prinză; să vază; să ţie; barem; încalte; fraţâne-su; mumă-sa; a crâcni, lehamite; nevastă; acătarii, pleaşcă, dandana, belea, baftă.**

✓ Prin bogăţia şi diversitatea sa, masa vocabularului constituie „fondul lexical de rezervă care pregăteşte şi filtrează viitoarele cuvinte din lexicul de bază, fiind în acelaşi timp şi principala resursă din care se alimentează limbajul poetic". (vezi – „LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ" autor I.Toma).

NOTĂ: Între aceste două părţi esenţiale ale vocabularului nu se pot stabili graniţe precise. Cuvintele celor două componente ale lexicului contractează între ele raporturi formale şi semantice fără nici un fel de restricţie determinată de apartenenţa la una sau alta dintre clasele acestuia. Unor cuvinte din masa

Scanned with OKEN Scanner

vocabularului le corespund termeni din fondul principal de cuvinte şi invers. Aceasta întrepătrundere dintre cele două compartimente revelează diversitatea şi bogata nuanţare lexicală a limbii române.

- ex. **mumă-sa** = mama sa; **frăţâne-su** = fratele său; **apă chioară** = numai apă; **chicior** = picior.

MIJLOACELE DE ÎMBOGĂŢIRE A VOCABULARULUI

A. MIJLOACELE INTERNE: 1) **Derivarea**
2) **Compunerea**
3) **Schimbarea valorii gramaticale**

B. MIJLOACELE EXTERNE: a) **împrumuturile din alte limbi**
b) **calcul lingvistic**

A. MIJLOACELE INTERNE

1) DERIVAREA *– procedeul de formare a cuvintelor noi prin adăugarea sufixelor ori/şi a prefixelor la cuvântul de bază sau la radical.*

SUFIXELE – sunt particule puse după rădăcina unui cuvânt (care realizează *sufixaţia* – derivarea cu sufixe). Ele pot fi:

a. **substantivale**: – diminutivale: deget-**uţ**; năs-**uc**.
– augmentative: băb-**oi**; băiet-**an**.
– care arată originea: olt-**ean**; americ-**an**; vietnam-**ez**.
– care denumesc ocupaţia: şof-**er**; căruţ-**aş**; sob-**ar**.

b. adjectivale: înălt-**uţ**; bun-**işor**; zel-**os**.

c. verbale: (a) fulg-**ui**; (a) rost-**ui**; (a) form-**ula**.

d. adverbiale: prieten-**eşte**; târ-**âş**; piept-**iş**.

PREFIXELE – sunt particule puse înaintea rădăcinii (care realizează *prefixaţia* – derivarea cu prefixe). Ele pot fi:

a. substantivale: **re**-formă; **între**-vedere; **ante**-braţ.

b. adjectivale: **pre**-natal; **a**-normal; **sub**-dezvoltat.

c. verbale: (a) **trans**-forma; (a) **în**-trece; (a) **re**-face.

OBSERVAŢII:

✓ Cele mai cunoscute sufixe din limba română:
- **anie (enie)** – păţanie, surzenie, petrecanie.
- **ăraie** – apăraie, fumăraie.
- **ar** – coşar, cireşar, fierar, tâmplar.
- **ărie (erie)** – rufărie, cazangerie, sufragerie.
- **ăt** – strigăt, dangăt, treacăt.
- **re** – venire, plecare, vedere.
- **ătate** – bunătate, vecinătate.
- **oaică** – zmeoaică, tigroaică, leoaică.
- **oare** – strânsoare, ninsoare, prinsoare.
- **ătură** – fundătură, săpătură, lucrătură.

Scanned with OKEN Scanner

– **easă** – croitoreasă, spălatoreasă, bucătăreasă.
– **că** – moldoveancă, ţărancă, olteancă.
– **inţă** – folosinţă, stăruinţă, locuinţă.
– **ean** – dobrogean, orăşean, clujean.
– **iş** – luminiş, păpuriş, frunziş
– **eaţă** – fâneaţă, dulceaţă, verdeaţă.
– **(ă)mânt** – jurământ, învăţământ, aşezământ.
– **ime** – vechime, muncitorime, desime.
– **et** – brădet, răcnet, bănet.
– **eţe** – bineţe, tinereţe, batrâneţe.
– **giu** – geamgiu, cafegiu, macaragiu.
– **eanu** – Lungeanu, Dogeanu, Dobrogeanu.
– **escu** – Ionescu, Georgescu, Petrescu.
– **ilă** – Pindilă, Murgilă, Cocoşilă.
– **oiu** – Ştefănoiu, Miroiu, Buhoiu.
– **ător** – încântător, zburător, fermecător.
– **cios** – băgăcios, pofticios, capricios.
– **iu** – cenuşiu, alburiu, mijlociu.
– **esc (ească)** – românesc, bulgăresc, muncitorească.
– **os** – ţâfnos, sticlos, mofturos, osos.
– **uriu** – timpuriu, fumuriu, alburiu.
– **ăni** – trăncăni, clănţăni, zdrăngăni.
– **ui** – turui, rostui, fulgui.
– **eşte** – bătrâneşte, italieneşte, fiziceşte.

✓ Cele mai folosite prefixe:
– **ante** – antepenultim, antevorbitor.
– **anti** – antinevralgic, anticiclon.
– **arhi** – arhiplin, arhidotat.
– **com** – complăcea, compune.
– **con (co)** – confrate, coechipier.
– **des (dez)** – descoase, dezordine.
– **extra** – extrafin, extraterestru.
– **hiper** – hipersensibil, hipertensiune.
– **inter** – interplanetar, intervocalic.
– **în (îm)** – înnămoli, împărţi.
– **ne** – nepredicativ, neînţeles.
– **între** – întrepătrunde, întredeschis.
– **post** – postliceal, postmortem.
– **pre** – preforma, prenume.
– **prea** – preamări, prealuminat.
– **răs (răz, ră)** – răstălmăci, răzgândi, răsufla.
– **stră** – străbun, străbate.
– **sub** – sublinia, subcapitol.

Scanned with OKEN Scanner

– **super** – supermagazin, superman.
– **supra** – supraaglomerat, supraalimentat.
– **trans** – transforma, transalpin.
– **ultra** – ultrarapid, ultraprogresist.
– **moto** – motonavă, motocros.

DERIVAREA PARASINTETICĂ – formarea de cuvinte noi atât cu sufixe, cât şi cu prefixe. Cele două **afixe** (sufixe – prefixe) pot fi aşezate simultan sau succesiv.

- ex. **conlocuitor, convieţuire, strămoşesc, nedisciplinat, dezaxat, dezaxa, încheia, învălui, recimenta, îmbălsăma** etc.

DERIVAREA REGRESIVĂ – alături de derivarea propriu-zisă sau **progresivă** (realizată prin adăugarea de afixe), există şi o derivare **regresivă** sau **inversă**, care constă în eliminarea unor afixe autentice sau aparente de la cuvinte preexistente pentru a forma cuvinte noi; derivarea regresivă este clasificată în funcţie de baza de pornire (invers decât la derivarea progresivă), care poate fi **substantiv, adjectiv sau verb.**

- ex. **mâţ** s-a format din **mâţă** prin eliminarea sufixului **ă**; **portocal** din **portocală**; **a picta** de la **pict-or** < **pict-ură**; „a gelozi" de la **geloz-ie;** sau în limbajul poetic: **străluce, scânteie, cânt** (pentru **străluceşte, scânteiază, cântec** etc.).

Alte exemple:

- ex. **pântec** < pântece; **sanda** < sandale; **mâţ** < mâţă; **banan** < banană; **aniversa** < aniversare; **timora** < timorare; **biolog** < biologie; **tărca** < tărcat etc.

***2) COMPUNEREA** – procedeul prin care se alătură doi termeni cu sensuri diferite pentru a crea un cuvânt nou, cu un sens nou.*

Procedeele compunerii:

a) prin alăturare:

– fără cratimă: **Baia Mare; Gara de Nord; maşină de cusut.**
– cu cratimă: **floarea-soarelui; gura-leului; câine-lup.**

b) prin contopire (sudare): miazănoapte; miazăzi; clarvăzător; atotcuprinzător; pursânge; Câmpulung etc.

c) prin abreviere (prescurtare): ONU; CFR; CEC; ROMAVIA; DEX; DLR; SAFI; TAROM; ROMARTA; BNR; ASIROM;

d) compunere parasintetică (folosirea simultană a derivării şi a compunerii): **julvernian, antonpanesc, a înfiera (în + fier + suf. a), otorinolaringologie, newyorchez, întruchipa (întru + chip + suf. a)** etc.

Scanned with OKEN Scanner

3) SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE *(conversiunea) – procedeul cel mai interesant al îmbogăţirii vocabularului (adesea contro-versat şi considerat, fie o problemă de funcţie gramaticală, fie o variantă a derivării) care constă în trecerea unui cuvânt de la o parte de vorbire la alta. Mijloacele gramaticale prin care se realizează conversiunea sunt de natură morfologică (**articularea sau determinarea**) sau sintactică (**distribuţia în context**).*

(vezi op. cit. Ion Toma)

• Exemple:

1. substantivul provenit din adjectiv:
   – **leneşul, frumosul, verdele, roşul.**
2. substantivul provenit din verb la infinitiv:
   – a citi – **citire**, a zidi – **zidire.**
3. substantivul provenit din verb la participiu:
   – **cititul, scrisul, învăţatul.**
4. substantivul provenit din numeral:
   – **milionul, doiul, zecele, treiul.**
5. substantivul provenit din interjecţie:
   – **fâşul, hopul, picul.**

SAU

6. adjectivul devine adverb:
   – Un fulg *uşor* s-a aşezat pe frunte. (adjectiv)
   Fulguieşte *uşor.* (adverb)
7. adverbul devine prepoziţie:
   – Mergem *înainte* (adverb) / *Înaintea* casei creşte un brad. (prepoziţie)
8. adverbul devine substantiv:
   – Citeşte *bine* (adverb) / *Binele* făcut nu-l uita. (subst.)/ Ţi-am făcut *un bine.* (substantiv)
9. adverbul devine conjuncţie:
   – A venit *iar* pe la noi. (adverb = din nou)
   – Profesorul explica, *iar* elevii ascultau. (conjuncţie)
10. pronumele devine interjecţie:
   – El ştie *ce* face. (pronume) *Ce*, nu ţi-e bine? (interjecţie)
11. prepoziţia devine conjuncţie sau interjecţie:
   – Cartea *de* matematică e nouă. (prepoziţie).
   – *De* treci prin Bucureşti, sună-mă.(conjuncţie).
   – *De*, dacă nu te astâmperi! (interjecţie)
12. articolul devine pronume demonstrativ sau adjectiv demonstrativ:
   – Mircea *cel* Batrân s-a luptat cu turcii. (articol demonstrativ)
   – *Cel* de acolo îmi este prieten. (pronume demonstrativ)
   – Pe *cel* munte şi pe *cea* pârtie abruptă am schiat iarna trecută. (adjectiv demonstrativ)

Scanned with OKEN Scanner

B. MIJLOACELE EXTERNE

1. Împrumuturile:

– directe sau orale din alte limbi (slavă, maghiară, turcă, greacă).

– indirecte sau livreşti, din limbile: germană, franceză, latină, engleză, italiană, americană.

• ex. **fabulă, morfem, literă, fonetică, virtute, allegro, mezzo-forte, pianissimo, infatuare, veioză, hamburger, pizza, jazz, stress, aspirină, boiler, foen, blender, blezer, speach, campus, blugi, best-seller, soft, pager** etc.

2. Calcul lingvistic – procedeul de formare a cuvintelor noi din zestrea lexicală a limbii române (rădăcini, sufixe şi prefixe = afixe) după modele de structură lexicală străine. Termenul „calc" este împrumutat din domeniul artelor grafice unde „reproducerea unui desen" (imitarea) se realizează cu ajutorul „hârtiei de calc". Poate fi calchiat un cuvânt, precum şi structura unei locuţiuni sau expresii. Calcul poate fi: lexico-gramatical, lexico-frazeologic sau semantic, parţial sau total.

• Exemple: **a surprinde** – traduce numai partea a doua a fr.< **surprendre** (este calcul parţial);
suferind – după fr.< **souffrant** (este calcul total);
subdezvoltat – după fr.<**sous-developpe** sau engl.< **underdeveloped** (calcul după derivate);
cal-putere – după engl.<**horse-power** (calcul după cuvinte compuse);
foaie (de ziar) – după germ.< **Blatt** şi fr.**feuille** (calcul semantic)

NOTĂ: – Calcurile sunt foarte frecvente în terminologia tehnico-ştiinţifică (ex. **stingător** <fr. extincteur; **unde ultrascurte** <fr. ondes ultra-courtes; **omniscient** (atotştiutor) < fr. omniscient).

– Îmbogăţirea şi modernizarea lexicală a limbii române datorate calcului sunt procedee foarte active, dovada o reprezintă seriile de cuvinte rezultate prin copiere totală sau parţială: **obţine, deţine, susţine, signal, coregraf, preşcolar, patrulater, omniscient, sentiment, independenţă, coafură, autoservire, coabitare** etc.

– Calcul se deosebeşte **de împrumut**, deoarece materialul folosit este autohton (românesc), iar **de traducere** prin respectarea întocmai a modelului străin. (sens şi structură)

STRUCTURA SEMANTICĂ A VOCABULARULUI

După sensul lor, cuvintele pot fi considerate astfel:

1. SINONIME *– cuvinte sau unităţi lexicale cu formă diferită, dar cu acelaşi înţeles (sau foarte asemănător). Ele pot fi:*

– parţiale = **prost/bătut în cap/mălai mare; casă/clădire; înţelegere/învoială/ vorbă**; (majoritatea sinonimelor sunt parţiale)

Scanned with OKEN Scanner

– totale = **păpuşoi/porumb/cucuruz; natriu/sodiu; potasiu/kaliu; cupru/aramă** (sunt mult mai rare)

– neologice = **rai/eden ; răzbunător/vindicativ; a gândi/a medita; aprobare/ asentiment/permisiune; pace/armonie/concordie; otrăvit/ intoxicat; tocmeală/tranzacţie; potrivеală/concordanţă/ consonanţă.** (sinonimele noi folosite conform cerinţelor comunicării, împrumutate sau autohtone.)

OBSERVAŢIE: Sinonimia poate fi o relaţie între două cuvinte sau poate fi reprezentată prin **serii sinonimice**.

• ex. ceas/oră

a (se) veseli = a (se) distra/a (se) dispune/a râde/a petrece.

2. ANTONIME *– cuvinte cu formă diferită şi înţeles opus.*

Ele pot fi:

– cu acelaşi radical = **logic/ilogic; leagă/dezleagă; prinde/desprinde; face/desface etc**.

– cu radical diferit = **întuneric/lumină; urcă/coboară; intră/iese; pleacă/vine; sus/jos; vesel/trist.**

3. OMONIME *– cuvinte cu aceeaşi formă şi cu sens diferit, neînrudite semantic între ele. De obicei, omonimele să fie omografe (să se scrie la fel), omofone (să se pronunţe la fel) şi să aibă acelaşi accent. Omonimia poate fi:*

– **totală**: **lac** (de unghii, de mobilă)/**lac** (apă)
cursă (capcană)/**cursă** (alergare)

De remarcat că omonimia se menţine şi la pluralul ambelor cuvinte: **lacuri/lacuri; curse/curse**

– **parţială**: **bandă** (de răufăcători)/**bandă** (de hârtie, de metal)
la plural: **bande** respectiv **benzi** (omonimie parţială)

Omonimele pot fi:

– **gramaticale** (au acelaşi sens, aceeaşi clasă morfologică, dar cu forme flexionare diferite).
• ex. **suflă** = verb indicativ prezent, pers. a III-a sg.
suflă! = verb imperativ, pers. a II-a sg.

– **lexicale** (au aceeaşi clasă morfologica şi sens diferit).
• ex. **gută** (boală)/**gută** (fir la undiţă);
a încinge (a înfierbânta)/**a încinge** (a se înfăşura la mijloc);

– **lexico-gramaticale** (au clasa morfologică diferită şi sens diferit).
• ex. **nouă** (numeral)/**nouă** (adjectiv)/**nouă** (pronume).

4. PARONIME *– cuvinte cu formă aproape identică, dar diferite ca sens (într-o măsură mai mică sau mai mare); cel mai adesea, paronimele aparţin aceleiaşi categorii lexico-gramaticale; alteori, ele diferă din punctul de vedere al categoriei lexico-gramaticale (unele chiar cu aceeaşi rădăcină, dar cu sufixe diferite).*

Scanned with OKEN Scanner

• ex. – **stambă/stampă; a adapta/a adopta; a releva/a revela; apoziţie/opoziţie; eminent/iminent;**
– **miner (subst.)/minier (adj.); orar (subst.)/oral (adj.; cară (verb)/care (substantiv); anuar (subst.)/anual (adj. sau adverb).**
(ex min-er, min-ier = au aceeaşi rădăcină, dar sufixe diferite)

OBSERVAŢIE:

Paronimele din sectorul neologic pot fi confundate ca sens de către unii vorbitori datorită formelor aproape identice provocând aşa-zisele **„atracţii paronimice"** (de fapt confuzii paronimice).

• ex. El a făcut **o oroare** gramaticală. (în loc de **eroare**).
A depus banii la bancă în **numeral**.(în loc de **numerar**).
El vede mai greu, că e **şasiu**. (în loc de **saşiu**).

5. CUVINTE MONOSEMANTICE *– cuvinte cu un singur sens, indiferent de contextul în care sunt întrebuinţate.*

• ex. **nas, oxigen, femur, omoplat, marmură, fenol, zinc, cupru.**

6. CUVINTE POLISEMANTICE *– cuvinte care au mai multe sensuri ce se pot evidenţia în contexte diferite; de obicei, cuvântul vecin (alăturat) îi determină sensul; oricât de numeroase ar fi sensurile unui cuvânt polisemantic, ele sunt aproape întotdeauna* ***înrudite*** *sau apropiate, deci au unele elemente comune şi prin această trăsătură se deosebesc de omonime.*

• ex. **carte** (de citit)/**carte** (de joc)/**carte** (ştiinţă)/**carte** (scrisoare)/**carte** (de telefon); **toate sunt scrise**
baie (cameră)/**baie** (cadă)/**baie** (scăldat) **servesc aceluiaşi scop**

OBSERVAŢI valorile polisemantice ale unui cuvânt în context:

CONTEXT	**SENS**
a ţine la cineva	a îndrăgi
a ţine cârma	a conduce
a ţine de cineva	a depinde
a ţine minte	a memora
a ţine hangul (isonul)	a acompania etc.

SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT

1. SENS PRINCIPAL (propriu) – sensul obişnuit, general, folosit în comunicarea cotidiană.
   • ex. Deschid uşa **cu cheia**.
2. SENS SECUNDAR – variante ale sensului principal care se păstrează tot în sfera generalului.
   • ex. Simfonia este scrisă **în cheia de Fa**.
   Cheia franceză face parte din trusa de scule a automobilistului.
3. SENS FIGURAT – obţinut prin transformarea sensului principal (de bază) într-un sens nou capabil să emoţioneze.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. Învăţătura este **cheia succesului**.
Cheia inimii tale n-o pot afla.

SENSUL FIGURAT AL CUVINTELOR

Transferul de sens de la cel propriu (de bază) la cel figurat caracterizează **figurile de stil**, elemente componente ale limbajului poetic. Ele se grupează astfel:

I. FIGURI DE STIL (tropi): **epitetul, comparaţia, metafora, metonimia, sinecdoca, alegoria, antiteza**

1. **EPITETUL** este un determinativ expresiv aşezat pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a nuanţa o trăsătură a obiectului sau a acţiunii. Epitetul poate fi **ornant** (sugerând culoarea, gustul, mirosul) sau **apreciativ** etc.

• ex. „De treci codri **de aramă**, de departe vezi albind
Ş-auzi **mândra** glăsuire a pădurii **de argint**."
(**de aramă** = epitet ornant; **mândra** = epitet apreciativ)
„Flori **albastre** tremur **ude** în văzduhul **tămâiet**.

Curg în râuri **sclipitoare** peste flori **de miere pline**."
(M. EMINESCU)
(unele dintre epitete sugerează: culoare, miros, gust etc.)

OBSERVAŢIE: Unele epitete cumulează valenţe comparative sau metaforice.
(vezi exemplele de mai sus)

2. **COMPARAŢIA**: prezintă doi termeni dintre care cel de al doilea (mai expresiv) îl contaminează pe primul, reîntregind imaginea care devine artistică.
(cuvinte ajutătoare: **ca, cât, precum, ca şi cum**).

• ex. a) „Iat-o! Plină, despre munte
Iese luna din brădet
Şi se-nalţă-ncet-încet,
Gânditoare **ca o frunte**
De poet." (G. COŞBUC)
b) „**Ca fruntea ta** nu-i frunte **de zăpadă**..." (O. GOGA)
c) „...mă vede tologit cu pielea goală pe năsip **cât mi ţi-i gliganul**".
(I. CREANGĂ)
d) „Fornăia pe nas, **precum calul nărăvaş**."(BASME POPULARE)

3. **METAFORA**: înlocuieşte un termen obişnuit prin altul neobişnuit (figurat) pe baza unor asemănări între cei doi termeni; altfel spus, este o comparaţie prescurtată, un rezultat subtil al comparaţiei.

• ex. a) „Şi **cărbune** sub picioare e nisipul".
b) „El vine spre paşă: **e groază şi vai**,
Că vine furtună." (G. COŞBUC)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIE: Metaforele pot amplifica sensul artistic imaginativ al cuvântului şi, de aceea, dobândesc valenţe noi în **metafora-imagine** sau **metafora globală** (simbolică).

• ex. „Eu nu strivesc **corola de minuni a lumii**." (L. BLAGA)

4. **METONIMIA**: (asemănătoare metaforei) numeşte întregul prin parte (şi invers), cauza prin efect, abstractul prin concret, posesorul prin obiectul posedat etc.

• ex. „Tu te lauzi că **Apusul** înainte ţi s-a pus..?
Ce-i mâna pe ei în lupta, e-au voit acel **Apus**? (M. EMINESCU)

5. **SINECDOCA**: (asemănătoare metaforei) înlocuieste pluralul prin singular, generalul prin particular, numele propriu printr-o însuşire sau defect ale acestuia.

• ex. „Şedea ascuns **turcu**-n ocol
Ca ursu-n vizunie,
Pe când trăgeam noi tot **în gol**,
El tot **în carne vie**." (V. ALECSANDRI)

6. **ALEGORIA**: o îmbinare de personificări şi metafore care conduce concretul spre un alt înţeles (de obicei abstract). Alegoria se întâlneşte adesea în fabule când se vizează omul cu defectele lui morale (concretul) prin păţania, jocul nevinovat al animalelor (abstractul).

• ex. „**Vulpea** ca întotdeauna **veni la adunare,**
Dar însă **oblojită, sub barbă legată**;
...– Ce ai, de eşti astfel? **o întrebară toate**.
– **Îmi e rău de aseară, îmi e rău cât se poate**
Şi cu trebile ţării să mă lăsaţi în pace." (GR. ALEXANDRESCU)

7. **ANTITEZA**: prezentarea în opoziţie a doi termeni, a doua personaje care se pun reciproc în lumină.

• ex. „La noi sunt **cântece şi flori**
Şi **lacrimi multe, multe**." (O. GOGA – „Noi")

II. FIGURI DE STIL care ţin de construcţia gramaticală: repetiţia, enumeraţia, interogaţia, exclamaţia, simetria etc.

1. **REPETIŢIA**: folosirea succesivă a unui sunet, cuvânt sau a unui grup de cuvinte pentru a pune în evidenţă o imagine, o idee, un sentiment, o acţiune etc.

• ex. „Ziua **ninge**, noaptea **ninge**,dimineaţa **ninge** iară,
Cu o zale argintie se îmbracă mândra ţară."
(„Iarna" – V. ALECSANDRI)

2. **ENUMERAŢIA:** înşiruirea de mai mulţi termeni de acelaşi fel pentru a atrage atenţia asupra aspectelor descrise sau asupra faptelor înfăţişate.

Scanned with OKEN Scanner

• ex. „În pântecele acestor munţi zac comorile minerale cele mai bogate şi mai felurite din Europa: **sarea, ferul, argintul, arama, plumbul, mercuriul, zincul,.... şi, în sfârşit, metalul cel mai îmbelşugat decât toate, aurul**, pe care îl vezi strălucind până şi prin noroiul drumurilor. **Astfel este ţara Ardealului**". (N. BĂLCESCU)

3. **INTEROGAŢIA ŞI EXCLAMAŢIA**: ambele folosite în scopul de a crea imagini expresive.
   • ex. „Spuneţi-mi ce-i dreptatea?" (M. EMINESCU)
   „Cât de frumoasă te-ai gătit
   Naturo, tu! Ca o virgină...!" (G. COŞBUC)
4. **SIMETRIA**: prezentarea aproape identică a două tablouri de natură, a două idei sau fapte pentru subliniera trăsăturilor lor.
   • ex. (începutul şi finalul poeziei „Limba noastră" de Al. Mateevici exprimă o simetrie)
   „Limba noastră-i o comoară
   În adâncuri înfundată,
   Un şirag de piatră rară
   Pe moşie revărsată."

III. FIGURI DE STIL de simţire şi cugetare: hiperbola, personificarea, litota, imprecaţia, invocaţia, retorica.

1. **HIPERBOLA**: exprimă exagerarea voită a dimensiunilor unui obiect, ale unui personaj, ale unui peisaj sau fenomen cu scopul de a evidenţia o semnificaţie. Hiperbola implică mărirea sau micşorarea acestor dimensiuni.
   • ex. a) „Puterile adâncului se treziră de pretutindeni şi, **sub ocrotirea oarbă a nopţii, îşi dezlănţuiră asupra pământului îngrozit furia lor prăpăditoare**..." (C. HOGAŞ)
   b) „Facem pe pământul nostru **muşuroaie de furnici,**
   Microscopice popoare, regi, oşteni şi învăţaţi,
   Ne succedem generaţii şi ne credem minunaţi." (M. EMINESCU)
2. **PERSONIFICAREA**: atribuirea unor însuşiri omeneşti fiinţelor necuvântătoare, lucrurilor sau fenomenelor naturii.
   • ex. „Dintr-un timp şi **vântul tace**
   Satul pare ca-n mormânt." (G. COŞBUC)
3. **LITOTA**: figura de stil prin care se evită afirmarea unui adevăr folosind negarea situaţiei opuse.
   • ex. „În sfârşit, ce mai atâta vorbă, zmeoaica **nu era nici proastă şi nici urâtă** cum se credea..." (deci era deşteaptă şi frumoasă)
   (BASME POPULARE)

Scanned with OKEN Scanner

4. **IMPRECAŢIA**: figura de stil care conţine un blestem.
   - ex. „Să nu dea Dumnezeu cel sfânt
     Să vrem noi sânge, nu pământ
     Când nu vom mai putea răbda,
     Când foamea ne va răscula,
     Hristoşi să fiţi, nu veţi scăpa
     Nici în mormânt!“ (G. COŞBUC)

5. **INVOCAŢIA RETORICĂ**: invocarea declamativă a unui personaj cunoscut din mit, legendă, istorie... pentru a stabili ordinea firească a lucrurilor, a faptelor etc.
   - ex. „**O! Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai**
     Pân' ce-oi strivi toţi lupii, toţi şerpii de pe plai.“
     (V. ALECSANDRI)

ABATERI GRAMATICALE ÎN RELAŢIILE SEMANTICE

Folosirea cuvintelor de către unii vorbitori în forma lor incorectă, neîngrijită, generează greşeli sau abateri de la regulile gramaticale. Dintre acestea amintim:

1. **PLEONASMUL** – repetarea inutilă a unui cuvânt (expresie) care deja s-a comunicat.
   - ex. **Avansaţi înainte**, oameni buni! (se poate avansa şi înapoi?)
     Am văzut **o babă bătrână**.
     Au fost anunţate **averse de ploaie**. (aversă = ploaie torenţială)
     Urmează apoi să trec pe la tine.
     Te previn dinainte asupra insuccesului.

   Alte exemple: **troc în natură; alegeri electorale; protagonist principal; a comemora o amintire; dar însă; dar totuşi; a despuia în pielea goală; speculă ilicită.**

   Clasificarea pleonasmului *se poate face după diferite criterii.*
   Exemplificarea de mai jos este selectivă:

   I. După modul exprimării (orale sau scrise)
   - ex. a) **Prognozarea viitorului** este necesară în orice moment al evoluţiei umane.
     (a prognoza = anticiparea sau cunoaşterea desfăşurării viitoare a fenomenelor)
     b) Puteau veni **mai demult** acasă.
     (se putea ocoli pleonasmul „demult“ prin scrierea corectă - „de mult/de mult timp“)

   II. După criteriul formei sau al structurii
   - ex. a) **Ouălele** nu şi-au schimbat aspectul. (dubla articulare a cuvântului este pleonastică)

Scanned with OKEN Scanner

b) **Întrebările şi interogaţiile** dumitale sunt **multiple şi diverse.** (pleonasm al subiectului şi al numelui predicativ simplu)

c) Ciobanii **au complotat şi au plănuit** în taină moartea semenului lor. (pleonasm al predicatului verbal aflat în raport de coordonare)

d) Acesta este un loc superb **pentru tihnă şi linişte** sufletească. (pleonasm al atributului aflat în raport de coordonare)

e) Orice demonstraţie necesită **gândire şi cugetare** profundă. (pleonasm al complementului direct aflat în raport de coordonare)

f) **Cu dragoste şi iubire** neţărmurită şi-au apărat patria eroii neamului.
(dublu pleonasm)

g) **Straniu, bizar şi enigmatic** este sufletul tău. (triplu pleonasm)

III. Pleonasme aparţinând diferitelor compartimente ale limbii

1. pleonasm lexical

• ex. **Protagonistul principal** al filmului s-a îmbolnăvit.

2. pleonasm morfologic

• Puterea zmeului devenea **din ce în ce tot mai ameninţătoare.** (pleonasm al gradului comparativ progresiv)
Cel mai optim rezultat l-am obţinut astăzi.
(optim = cel mai bun; pleonasm al gradului superlativ)

3. pleonasm sintactic

• **Deci** s-a întors, **care va să zică** a ajuns de unde a plecat. (deci = care va să zică; pleonasm care stabileşte un raport)

4. pleonasm format pe terenul limbii noastre

• ex. Am văzut **cu proprii mei ochi** întâmplarea.
Şi-**a trăit traiul**, şi-a mâncat mălaiul.
Praf şi pulbere s-a ales de munca lui.

5. pleonasm împrumutat

• ex. **Prefer mai bine** să rămân aici. (de la franc. „préferer plutót; prefer = doresc mai bine)

6. pleonasm stilistic (tolerabil; folosit ca figură de stil sau cu funcţie prozodică)

• ex. „Fulgii **zbor**, **plutesc** în aer ca un roi de fluturi albi."
(V. ALECSANDRI)
„**Cobori în jos**, Luceafăr blând." (M. EMINESCU)
„Apoi **neagră** la suflet ca **întunecata** pâine a săracului era zmeoaica." (Folclor)

ENUNŢURI ILOGICE (înşiruiri de cuvinte care scot în evidenţă absurditatea mesajului propus de vorbitor)

• ex. a) **Scorurile ridicate** ale echipei i-au adus înfrângerea neaşteptată.
b) Cal şi călăreţ **se îmbrăţişau** într-o comuniune perfectă.
c) **Învingătorul** de la Călugăreni **avea să câştige** bătălia cu mult mai târziu...
d) Mioara **avea conştiinţa curată** că-şi apără stăpânul...

Scanned with OKEN Scanner

CONTRADICŢII SEMANTICE (relaţii între două noţiuni care se neagă una pe cealaltă)

• ex. a) **O inadmisibilă** comportare a prietenului său a fost **admisă** în cercul lor amical.
b) Chipul său **întunecat** purta **aureola** învingătorilor.
c) În **ascunzişul tainic** se afla durabila **lumină** a asfinţitului.
(Exemplele sunt din compunerile şcolare)

2. **EXCESUL DE URBANISM** (orăşenizarea limbajului) – pronunţarea unor cuvinte prin înmuierea unor consoane.

• ex. **Erea** bine.	Era bine.
Fumez o **ţigare**.	Fumez o ţigară.
Mătura e **dupe uşe.**	Mătura e după uşă.
A **loat** pâine.	A luat pâine.

3. **TAUTOLOGIA** – repetarea aceleiaşi construcţii lexicale sau a aceluiaşi cuvânt izvorâtă din sărăcia de limbaj, din incapacitatea de a găsi un sinonim.
• ex. **Mamă, mamă**, dar până când să te cresc?
Frate, frate, dar brânza e pe bani!
Ciupeşti, ciupeşti, dar ce ai câştigat?
„Trădare, trădare, dar s-o ştim şi noi"!
Nu asta **am vrut să spun, am vrut să spun** că.....

4. **CALAMBURUL SEMANTIC** – nerespectarea topicii cuvintelor într-un enunţ, fapt care duce la o înţelegere echivocă (cu două înţelesuri) a textului.
• ex. Vindem pălării pentru **bărbaţi din paie**.
Achiziţionăm biciclete pentru **copii din import**.
Nu primim sifoanele **la umplut cu copii.**
El purta o căciulă **roasă de oaie**.

5. **CACOFONIA** – asociaţia de sunete identice sau aproape identice care sugerează cuvinte inestetice.
• ex. A sărit **ca ca**pra peste pârleaz.
Ca căpcăunul acesta nu-i altul.
Prăjitura aceasta e un deli**ciu ciu**dat.
Nici o cioară nu are pene albe.

6. **ATRACŢII PARONIMICE ÎN ETIMOLOGIA POPULARĂ**
• ex. M-a lovit rău cu **şicul** (şişul = cuţit).
Vei depune banii în **numeral**? (numerar)
„Famelie mare, **renumeraţie mică**...," (remuneraţie)

7. **CLIŞEUL VERBAL. LIMBAJUL DE LEMN** – grupul de cuvinte oarecum fix (stereotip) a cărui repetare în vorbirea cotidiană deranjează simţul estetic al limbii.
• ex. – **După părerea mea**, în această operă este vorba despre....
– **Practic** am înţeles cât este de **practic** să vorbeşti despre....

Scanned with OKEN Scanner

– Modelarea omului de tip nou în noua democraţie...
– Coerenţa implementării în economia de piaţă trebuie privită vis-a-vis de.....
– Să acţionăm în spiritul solidarităţii popoarelor şi să ne aliniem la masa tratativelor...

8. **LICENŢA POETICĂ** – greşeală gramaticală voită folosită de un scriitor din necesitatea realizării mai expresive a textului (în special a metricii versurilor).

• ex. „Papa cu-**a** lui trei coroane puse una peste alta".
(ale) (M. EMINESCU.)

„Fulgii **zbor**, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi".
(zboară) (V. ALECSANDRI.)

EXERCIŢII REZOLVATE

1. Faceţi familia lexicală pentru cuvintele subliniate în text:
„Pământule al ţării mele şi al meu
Nu m-ai uitat? **E pasul** meu." (T. ARGHEZI – „Întoarcere la brazdă")
2. Vi se dau sufixele: *că, oaică, iţă, easă.* Formaţi cât mai multe cuvinte derivate.
3. Găsiţi cuvinte derivate care să aibă prefixele: **anti, inter, super, hiper, extra, supra.**
4. Formaţi cuvinte derivate cu ajutorul prefixelor *în (îm)* de la:
a) cerc, aspru, bold, prieten, proprietar, suflet.
b) noapte, nor, negru, nămol, nebun, negură.
5. Precizaţi scrierea cuvintelor derivate obţinute la exerciţiul de mai sus; aşezaţi-le în coloane diferite după modalitatea scrierii lor.
6. Realizaţi cuvintele potrivite pentru prefixele date, ajutându-vă de sunetele care le urmează.

îm-po...	în-a...	ne-ci....
îm-pa...	în-do...	ne-mi....
îm-pi...	în-ra...	ne-cl....
îm-pu...	în-te...	trans-pu...
îm-pe...	în-le...	trans-fo...
îm-bu...	în-cr...	trans-ca...

7. Se dau cuvintele: **scriere, înscris, înscriere, scrisoare, scrisorică, rescriere, scriitor, transcriere, descriere, prescriere, reînscriere, scriitorime, scriitoricesc.** Stabiliţi rădăcina, sufixele şi prefixele acestora, ajutându-vă de jetoane colorate.
MODEL: re-scri-ere
P R S
8. Formaţi cât mai multe cuvinte cu prefixul *ne* după model:
ne-văzut **ne-mai-văzut**
Alcătuiţi propoziţii cu aceşti termeni.
9. Scoateţi dintr-o lectură suplimentară recomandată în manualele şcolare douăzeci de cuvinte derivate cu ajutorul sufixelor şi al prefixelor.

Scanned with OKEN Scanner

10. Adăugaţi prefixelor date mai jos cuvintele potrivite; explicaţi scrierea lor corectă.

dez – ba...	**dez** – vi....	**răz** – b....
des – pr...	**dez** – go...	**răz** – g....
dez – do...	**dez** – ra....	**răz** – vi...
des – fo...	**des** – fa....	**răs** – co...
dez – o....	**dez** – in....	**răs** – fi...

11. Stabiliţi sensurile cuvântului „mândru – mândră" din exemplele de mai jos:
    a) „*Mândru* ciobănel
    Tras ca prin inel." (MIORIŢA)
    b) „Ş-auzi *mândra* glăsuire a pădurii de argint." (M. EMINESCU)
    c) „Împăratul, de *mândru* ce era, nu-l iubea nimeni." (BASME POPULARE)
12. Completaţi cuvintele de mai jos şi spuneţi ce aţi constatat. Încercaţi să le folosiţi în diferite propoziţii:

îm-pietr-it	în-te.....	în-le.....
în-cr.....	ne-mi.....	ne-cl.....

13. Găsiţi alte sensuri cuvintelor date:

	pe treabă		treabă
se puse	--------	a face	-------
	---------		-------
	---------		-------
	rea		ţintă
inimă	----------	ochi	-------
	----------		-------
	----------		-------
	----------		-------

14. Scrieţi şi pronunţaţi formele literare ale cuvintelor: **să-l prindă, să-l piardă, ziori, dete, celalt, dară, aice, să vază, nămiezi, să crează, să-i cerce, dasupra, porunceală, uşe, pâne, sară, mumă, genuche.**
15. Găsiţi cuvinte asemănătoare într-un basm popular şi scrieţi în dreptul lor forma literară.
16. Arătaţi cum s-au format cuvintele: **căsoi, copilandru, peştişor, pantofior, tontălău, apăraie, bogătan, căţelandru, băboi, butoiaş, băietan, copiliţă, uşiţă, degetuţ, năsuc, picioruş, guriţă, păpuşică, cotuţ, căpuleţ, murguleţ, fumăraie, căsoi, băieţoi.**
    Explicaţi deosebirea, aşezându-le în două coloane diferite.
17. Se dau cuvintele: **cald, vatră, rece, meleag, drapel, laş, glie, pace, viteaz, război, moşie, cutezător, flamură, patrie, vine, ţară, frumos, ceas, pleacă, alb, temerar, steag, intră, curajos, scund, eroic, stindard, lese, negru, vreme, înalt, urât, timp, oră.**
    Alegeţi sinonimele şi antonimele cu ajutorul jetoanelor colorate.
    MODEL: alb – negru (antonime) ceas – oră (sinonime)

Scanned with OKEN Scanner

18. Ce poate fi *neîmpăcat?*

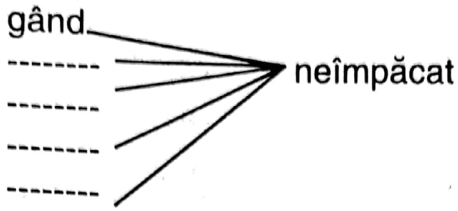

19. Descoperiţi antonimele din textele date:
    a) „De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris şi pentru noi,
    Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război." (M. EMINESCU)
    b) „Nescris îţi e destinul, zână bună!" (BASME POPULARE)
    c) „În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
    La răsărit, sub soare, un negru punt s-arată!" (V. ALECSANDRI)
    d) „Tot mai apropiată este ziua izbânzii tale, Făt-Frumos!"
    (BASME POPULARE)
    e) „Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare."
    (V. ALECSANDRI)
    f) „Trişti, ca vai de ei, piticii priveau la apusul soarelui, care îi încălzise întotdeauna." (BASME)
    g) „În apropiere de zmeu se afla hârca cea rea." (BASME)
20. Înlocuiţi expresiile subliniate cu sinonimele potrivite:
    a) Ştefan cel Mare bătu în poarta cetăţii.
    b) El bătu şeaua să priceapă iapa.
    c) Aseară bătu grindină peste livezi.
    d) Viorel mă bătu pe umăr, prieteneşte.
    e) Haiducul bătu drumurile în lung şi în lat.
    f) Prâslea bătu ţepuşele în pamânt.
21. Alcătuiţi propoziţii în care să folosiţi expresiile: **a bate fierul cât e cald; a o lua razna; a prinde momentul.**
    Explicaţi sensurile lor prin alte expresii.
22. Daţi câte două exemple de omonime, paronime, sinonime şi cuvinte polisemantice.

RĂSPUNSURI

1. pământ / pământesc / pământean / nepământean / nepământesc / pământiu / împământenit / neîmpământenit.
   ţară / ţărişoară / ţărănesc / ţăraneşte / ţărănime / ţărănoi / ţarină.
   pas / păşit / păşitură / pasuri.
2. moldoveancă / olteancă / munteancă / ardeleancă.
   leoaică / tigroaică / ursoaică / puştoaică.
   leliţă / fetiţă / copiliţă / vulpiţă / bundiţă.
   lenjereasă / croitoreasă / bucătăreasă / grădinăreasă.
3. antinevralgic, interurban, supermagazin, hipertensiune, extraplat, supradimensionat.

Scanned with OKEN Scanner

4. – a) încercui, înăspri, îmboldi, împrieteni, împroprietări, însufleţi.
– b) înnopta, înnora, înnegri, înnămoli, înnebuni.

6. împodobi, împăduri, împiedica, împuţina, împestriţa, împacheta, îmbuna, îmboboci, înarma, îndoi, înrădăcina, înţepeni, înlemni, încremeni, necitit, nemişcat, neclintit, transpunere, transformare.

8. ne-auzit, ne-mai-auzit, ne-pomenit, ne-mai-pomenit, ne-întâlnit, ne-mai-întâlnit.

10. dezbate, desprinde, dezdoi, desfolia, dezonora, dezinforma, desface, dezvinovăţi, dezgoli, dezrădăcina, răscoace, răsfiinţa, răzbate, răzgândi, răzvigora.

11. a) frumos-arătos-chipos. b) încântătoare-unică.c) încrezut-îngâmfat-infatuat.

12. încremenit, înlemnit, înţepenit, nemişcat, neclintit. (sunt sinonime)

13. – se puse la loc, i se puse în gât, se puse în drum, se puse de-a curmezişul, se puse pe vorbă, se puse pe glume, se puse pe gânduri.
– a face rost, a face zgomot, a face praf, a face tapaj, a face de râs, a face linişte, a face pagubă.
– inimă bună, inimă largă, inimă împietrită, inimă sângerândă, inimă pustie, inimă dreaptă, inimă neclintită.
– ochi luminoşi, ochi vicleni, ochi senini, ochi ageri, ochi buni, ochi înlăcrimaţi, ochi severi.

14. să-l prindă, să-l piardă, zori, dădu, celălalt, dar, aici, să vadă, amiază, să creadă, să-i încerce, deasupra, poruncă, uşă, pâine, seară, mamă, genunchi.

16. s-au format cu sufixe diminutivale (peştişor, pantofior, copilaş, uşiţă, degetuţ, năsuc, picioruş, papuşică etc.) şi cu sufixe augmentative (căsoi, copilandru, baboi, băietan, tontălău, băieţoi, bogătan, căţelandru etc.)

18. duşman neîmpăcat, suflet neîmpăcat, cuget neîmpăcat.

19. scris / nescris; bucuroşi / trişti; pace / război;
bună / rea; depărtată / apropiată; alb / negru; răsărit / apus; apropiere / depărtare.

20. a anunţa sosirea; a da de înţeles; a cădea – a lovi; a atenţiona; a străbate; a înfige.

EXERCIŢII NEREZOLVATE

1. Arătaţi cum s-au format următoarele cuvinte derivate:
înfloriturâ, cuţitaş, informatică, neprevăzut, desfrunzire, necontrolabil, inegalitate, supralicitare, neconcordanţă, nepricepere, ireversibilitate, neflexibil, transformare, nechibzuit, contrapunere, prefigurat.

2. Folosind „Dicţionarul limbii române" explicaţi sensul cuvintelor subliniate la exerciţiul nr. 1.

3. Găsiţi cât mai multe cuvinte formate cu ajutorul prefixelor: **ante, trans, sub, între, navo, moto, foto, astro.**
MODEL: antebraţ; transbordat, submarin etc.

Scanned with OKEN Scanner

4. Daţi câte două exemple pentru fiecare fel de sufix şi de prefix. Cu ajutorul exemplelor date realizaţi o scurtă compunere cu titlul: „A venit toamna!“

5. Deosebiţi cu ajutorul jetoanelor colorate sinonimele, omonimele, paronimele şi cuvintele polisemantice dintre cuvintele de mai jos. Apoi, aşezaţi-le în coloane separate:

– exploatare, pavilion, pat, prenume, păr, marchiză, capră, ochi, temporal, alocaţie, somn, carte, lin, ţap, temporar, liră, alocuţie, pronume, baie, dascăl, glacial, compliment, carbonifer, local, glaciar, carbonifer, mandarin, toc, geam, zăpadă, mândru, tobă, sfânt, literar, omăt, frumos, sacru, literar, vreme, timp, a gera, prepoziţie, moral, propoziţie, a gira, etic, esenţă, exemplar, liliac, liman, fereastră, trapez, aripă, galerie, gripat, complement, omăt.

6. Alcătuiţi enunţuri în care să folosiţi următoarele perechi paronimice ajutându-vă de dicţionar:

vers/viers	original/originar	libret/livret
eminent/iminent	jantă/geantă	jenant/jenat
limb/nimb	litru/litră	mobiliar/mobilier
nodal/nodul	lustru/ilustru	machetă/mochetă
matrice/matriţe	manej/menaj	medial/median
melenă/melană	miner/minier	obuz/obtuz

7. Precizaţi sensul expresiilor subliniate din exemplele de mai jos:

a) „Numaidecât, Greuceanu îl făcu bucăţele pe zmeu.“

b) „Fata cea mică de împărat nu voieşte a se mărita nici în ruptul capului.“

c) „Atunci Prâslea, cu ochii ţintă la meri, luă arcul şi stătu gata la pândă.“

d) „Era odată un împărat puternic şi mare la suflet.“

e) „Când auzi vestea, fetei îi trecu un fier ars prin inimă.“

(BASME POPULARE)

8. Construiţi propoziţii sau fraze în care să folosiţi următorele expresii rimate:

– **cu şosele cu momele; de voie-de nevoie; a-i merge buhul;**

– **şi-a trăit traiul şi-a mâncat mălaiul; marea cu sarea;**

– **ca măgarul cu samarul.**

9. Daţi cât mai multe exemple de expresii/locuţiuni cu nuanţă ironică şi construiţi enunţuri cu ele.

MODEL: a da cu căciula în câini; a plecat unde a înţărcat dracu copiii; a trece ca gâsca prin apă.

10. Găsiţi zece exemple de expresii/locuţiuni cu nuanţă ironică sau hiperbolică (exagerată) în opera „Amintiri din copilărie“ de I. Creangă. (vezi „VOCABULAR“ de Marilena Chiriac)

Folosiţi aceste exemple în alte contexte.

11. Transformaţi sensul principal (propriu) în sens secundar (dacă e posibil) şi în sens figurat al cuvintelor: **limbă, cheie, vis, boboc, aramă, pod, gură, câlţi, cuibar, a umbla, a (se) face.**

Scanned with OKEN Scanner

12. Completaţi schemele de mai jos cu sensurile posibile:

toba		cu vederea	
a bate	.....	a trece	.....
	.....		.....
	.....		.....
	.....		.....
	cu buretele		sforile
a sterge	.....	a trage	.....
	.....		.....
	.....		.....
	.....		.....
	.....		.....
	.....		.....

13. Explicaţi sensul cuvintelor/expresiilor subliniate din textele:

a) „Cel de la Prăvale-Baba a pornit bocănind ca o catană.... Apoi Fănuţă s-a dus la mâinile babei şi le-a tors din caier, cu degete încârligate de Talpa ladului." (I. TEODOREANU)

b) „Dar prin umbra deasă a înserării, şuvoiul negru de flăcăi venea zguduind pământul.....; venea puterea cea mare şi cea din urmă a răbdării sleite." (M. SADOVEANU)

c) „Aleargă de groaza pieirii bătut
Mănâncă pământul." (G. COŞBUC)

d) „E scurt la grai, năpraznic, la chip întunecos.
.....
Când voi culca sub ţărnă a duşmanilor cete." (V. ALECSANDRI)

e) „Pe obrajii ei mâncaţi de vărsat se formaseră pârâiaşe adânci." (I. AGÂRBICEANU)

f) „Şi asta în toate zilele, de câte două-trei ori, de-ţi vine câteodată să-i coşeşti în bătaie." (I. CREANGĂ)

14. Descoperiţi paronimele cuvintelor următoare, explicând sensul lor: **deduce, invoca, cantabil, campanie, poartă, a releva, descrie, măr, sună, parte, trailer, pană.**

15. Folosind jetoanele cu indicativ (ARH/REG/NEOL) deosebiţi arhaismele, regionalismele şi neologismele dintre cuvintele date:

bejenie, abolire, acord, aprod, arnăut, dugliş, porcane, impermeabil, palancă, buche, accelerat, şomolog, apeduct, armaş, pestelcă, pambriu, carboavă, cauc, cloţă, marketing, muică, fedeleş, girant, mită, beteşug, zapciu, a găbui, ocârmuitor, jupânească, culeşer, ilicit, draniţă, ilegal, clăcaş, metropolă, copârşeu, cocon, cucuruz, eden, capriciu.

16. Deosebiţi elementele de jargon şi termenii argotici din exemplele:

a) – „Nu se zice nici marinal, nici marinel.
– Dar cum, procopsitule?
– Mariner!"

Scanned with OKEN Scanner

b) – „La bulivar, birjar! la bulivar."
c) – „E un ger afară, maşer, că nu-ţi poţi face o idee."
d) – „Ştii că şi aici loveşte bine! Da! Cine mănâncă poporul să meargă la cremenal."
.....
– Ei! acu înţeleg eu unde bate vorba lui! Ei! bravos! bine vorbeşte."
(I. L. CARAGIALE)
e) – Şase! vine diriga.....
f) A venit îmbrăcat comme il faut (com il' fo).
g) – Ţi-ai pus limba pe bigudiuri ca să-mi vorbeşti ondulat?
h) – Te fac o talpă la Piatra Crăcănată? (Arcul de Triumf)
i) – Pipiţo, altă caterincă nu ai?

17. Se dă textul:

„Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-şi răniţii, se îndreptară către munţi, în vreme ce oastea cobora încet la vale." (C. NEGRUZZI)

Stabiliţi care cuvinte aparţin vocabularului fundamental şi care sunt din masa vocabularului.

18. Treceţi în coloane diferite numai cuvintele care aparţin limbajului tehnic sau limbajului ştiinţific. Subliniaţi cuvintele care pot fi folosite în ambele compartimente.

apartenenţă, figură, voltaj, ampermetru, siglă, putere, cal, voinţă, comprimare, vitezometru, carenţă, bornă, vedere, coş, intersecţie, constituent, molecule, moli, volum, masă, perete, scaun, chiţlasă, substanţă, concentraţie, bielă, salinitate, tas, solvabilitate, saturaţie, sărat, deschis, dischetă, piept, congruent, civil, porţie, solubilitate, circumstanţă, circumscris, motivaţie, nisip, sablare, dinam, electrozi, solubil.

19. Aflaţi din dicţionar sensul cuvintelor din exerciţiul anterior.

TESTE RECAPITULATIVE PENTRU EXAMEN

TESTUL NR. 1.

1. Subliniaţi forma literară (corectă) a cuvintelor:

reşeu/reşou	**complectă/completă**
vanitos/vanituos	**capot/capod**
cargobot/carghebot	**şoricar/şorecar**
placheu/blacheu	**ţigară/ţigare**
revelion/reveion	**chiftea/piftea**
sesiune/seziune	**orhestră/orchestră**
filigran/filigram	**arpagic/arbagic**

2. Realizaţi familia de cuvinte pentru:

a consuma, a mânca, a forma, a scrie, cap, pământ, parte, figură, frumos, chip, parcelă, pachet, a vedea, putere, a sta.

Scanned with OKEN Scanner

3. Deosebiţi dintre cuvintele subliniate omonimele şi cuvintele polisemantice:
   – Leul sângeros a devorat o căprioară.
   – Asta-i o minciună gogonată.
   – Vaporul a parcurs o milă marină.
   – Oraşul Bucureşti este nod de cale ferată.
   – Zmeul avea o căpătână cât toate zilele.
   – Un colţ de ţară minunat este Delta Dunării.
   – Conul este o figură geometrică.
   – Haiducul purta junghi la cingătoare.
   – În jurnalul de azi sunt veşti interesante.
   – Pictura aceasta este un pastel.
   – Ajutorarea celor săraci este o operă de caritate.
   – Casetofonului îi lipseşte o piesă mică.
   – Interlocutorul meu se exprimă plastic.
4. Explicaţi sensurile omonimelor:

cilindru/cilindru/cilindru	**sfat/sfat**
crai/crai	**platformă/platformă**
expunere/expunere/expunere	**pompă/pompă**
obiectiv/obiectiv	**lin/lin/lin**
falcă/falcă	**doză/doză**
poştă/poştă	**gaz/gaz**

5. Prin ce mijloace ale compunerii s-au format cuvintele:
   zgârie-brânză, ONU, Valea Prahovei, ROMPLAST, CEC, neoplasm, compact-disc, talmeş-balmeş, rochiţa rândunicii, gura-leului, uzufruct, ROMARTA, SRL, cineclub, coechipier, Baia Mare, jurisprudenţă, UNESCO.
6. Subliniaţi şi apoi denumiţi abaterile gramaticale din următoarele enunţuri:
   – Să acţionăm întotdeauna cu spirit revoluţionar în orice acţiune ca să ridicăm valorile morale ale societăţii.
   – Revoluţia noastră a fost emanaţia întregului popor şi reprezintă o şansă uriaşă a viitoarei democraţii.
   – Ai dus lăcrămaţia judecătorului?
   – Cu cuvintele acestea se adresa sora mea profesorului.
   – Elevul a fost surprins pe neaşteptate copiind.
   – Casa bunicilor este ca castelul din poveste.
   – Pe plaje nu mai erea nimeni după asfinţitul soarelui.
   – A găsit leş de pisică moartă şi s-a speriat.
   – Pentru a ridica eficienţa economică a industriei naţionale trebuie să implementăm tehnologii moderne.
   – La oraşi aşia se vorbeşte, domnule!
   – „Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet."

Scanned with OKEN Scanner

7. Realizaţi derivarea regresivă a cuvintelor următoare:
cugetător, pictural, butoiaş, blestemături, degustător, a accepta, a dejuna, a săruta, translaţie, ortopedie, măslină, alintare, nesocotire, vargă, sculptor, Cătălina.
MODEL: bute < butoi-aş (diminutiv.) – butoi (augmentativ)
8. Schimbaţi valoarea gramaticală a cuvintelor:
care, ce, de, şi, pic! păţit, frumos, urât, bine, rău, pitic, leneş, eu, zece, cel, o, înainte, dedesubt, de jur împrejur.

TESTUL NR. 2.

1. Daţi câte două exemple de expresii rimate, expresii cu numere, expresii care conţin comparaţii şi expresii cu nume proprii; explicaţi-le sensul:
MODEL: – marea cu sarea
– a fi în al nouălea cer
– a fi bun ca pâinea caldă
– a fi tufă de Veneţia
2. Găsiţi pentru cuvintele date câte o expresie sau locuţiune corespunzătoare:
a complota, a incendia, a necăji mult, afemeiat, aventurier, concesie, ticălos, a se linişti, moş, tărăboi, umilit, a se zbuciuma, a petrece, a omorî, a muri.
3. Stabiliţi forma literară corectă pentru cuvintele:

îngurgita/ingurgita	**cucurbitacee/curcubitacee**
deseară/diseară	**propoziţional/prepoziţional**
igienă/higienă	**disproporţionat/desproporţionat**
eleşteu/heleşteu	**continuu/continu**
petagog/pedagog	**servici/serviciu**
obstretică/obstetrică	**caramelă/caramea**

4. Arătaţi sensul cuvintelor:
a ingurgita, obstetrică, cucurbitacee, disproporţionat.
Construiţi enunţuri cu aceste cuvinte.
5. Recunoaşteţi figurile de stil din textele:
a) „Câţi îngeri de mătase ai de pază?
Când zboară-n lături fragedul lor stol,
Ies sâni şi braţe, rază după rază
Din visteria trupului, domol." (V. VOICULESCU)
b) „Acest tânăr cu ochii mari
Cât istoria noastră
Trecea bătut de gânduri
.....
Şi nişte păsări ori nişte nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi şi mişcătoare şesuri." (M. SORESCU)
c) „Leagăn amar, săracii mei Bălceşti!
Lut simplu smălţuit ca şi o cană." (I. BARBU)

Scanned with OKEN Scanner

d) „.....îmi pare
că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
din care tainic curge noaptea peste văi
şi peste munţi şi peste şesuri,
acoperind pământul
e-o mare de-ntuneric." (L. BLAGA)

e) „Soarele se înălţa ca un glob de aur arzător pe un cer albastru; grădina dedesubtul ferestrei, în care adormise Dionis, era de un verde umed şi răcorit după noaptea cu ploaie, florile împrospătate ridicau în soare cochetele capete copilăroase şi ochii lor plini de reci şi zadarnice lacrimi."
(M. EMINESCU)

6. Descoperiţi sinonimul potrivit pentru expresiile şi locuţiunile următoare:
a trage cu urechea; a prinde inima; a lua la rost; a se muia la inimă; a se face de pomină; a trage la măsea; a-i face de petrecanie; a-şi băga minţile în cap, a o face lată; a lua peste picior; a fi în rândul lumii.
7. Stabiliţi în ce constă incompatibilitatea lexicală din următoarele exemple, după ce verificaţi sensul cuvintelor din micul dicţionar de la sfârşitul acestei cărţi:
– Achiziţionăm biciclete pentru copii din import.
– Vindem cămăşi pentru femei de bumbac mercelizat.
– În magazinul nostru se pot cumpăra rochiţe pentru femei din in şi cânepă.
– El a fost fortuit să-şi plătească datoriile mai vechi.
– Acest program scolastic nemulţumeşte pe unii elevi.
– Eroul era temerar cu viaţa altora şi a lui.
– În zilele lucrative tot omul îşi vede de programul lui.

TESTUL NR. 3.

1. Grupaţi cuvintele pe familii lexicale:
bătrâneşte, copilărie, florar, muntean, reformă, formular, păsăret, lucitor, bătrânel, copilăreşte, florărie, păsărică, munteneşte, formaţiune, copiluţ, strălucire, îmbătrâneşte, copilandru, păsăruică, florăreasă, strălucitor, păsăreşte, reînflorit, informatică, reformulare, înfloritură, păsăresc, bătrâneţe, transformare, lucios, copiliţă, neînflorit, îmbătrânit, muntenism, nestrălucitor.
2. Folosiţi mijloacele cunoscute pentru a compune cuvinte noi din:

floare	ciuboţică	bleu	foto
unt	vizual	toamnă	ferate
câmp	electro	gură	mulţi
lup	meridian	uz	şef
căile	troleu	Mirceşti	Arieş
lung	de lemn	române	câine
audio	naţional	cucului	post
buz	de colţ	leu	Bard
volbură	valea	inginer	fruct
montaj	mecanic	marin	–

Scanned with OKEN Scanner

3. Recunoaşteţi părţile de vorbire din cuvintele compuse:
pesemne, nemaiîntâlnit, Ministerul Sănătăţii, fiindcă, viţă-de-vie, alb-verzui, deşi, oridincotro, dinspre, douăzeci, bunăvoinţă, CEC, Baia Mare, postmortem, Păsări-Lăţi-Lungilă, calul-popii.
4. Ce sunt din punct de vedere semantic grupurile de cuvinte?

liră	**gută**	**care**	**milă**	**morgă**	**frişcă**	**sol**
liră	**gută**	**care**	**milă**	**morgă**	**frişcă**	**sol**

5. Alcătuiţi propoziţii cu sensul cuvintelor de la exercitiul 4.
6. Înlocuiţi cuvintele incorect folosite în enunţurile:
– Fructele acre îi şterpelise dinţii.
– „Zgripţuroaica îi dăruise un piaptăn fermecat."
– Tata a învestit bani într-o afacere.
– Primii-miniştri sunt persoane importante într-un stat.
– Hotărârea arbitrală a elevului a fost luată în grabă.
– Pietonul a transversat bulevardul.
– Atitudinea glaciară a colegului meu m-a uimit.
– Părinţii voiau să absolvească copiii de griji.
– Limbajul incorect frezează auzul.
– Opera literală „Baltagul" este o specie a geniului epic.

TESTUL NR. 4.

1. Alegeţi explicaţia potrivită cuvintelor/sintagmelor următoare:

vindicativ
– supus greşelii
– vindecabil
– răzbunător

altruism
– urcare pe munte
– devotament faţă de alţii
– bunătate nerecunoscută

autodidact
– conducător auto
– persoană care educă elevii
– persoană care se instruieşte singură

a se face catran
– a se murdări de catran
– a se supăra foc
– a se înnegri

2. Care este sinonimul lui „repede" din sintagma „**apa repede**"?
a) iute; b) zgomotoasă; c) vijelioasă; d) mişcătoare.
3. Precizaţi forma corectă a cuvântului „pitoresc" la genul feminin:
a) pitorescă; b) pitorească; c) sunt admise ambele forme.
4. Arătaţi care este sensul figurat în următoarele grupuri de cuvinte:

a)	b)
om mohorât	obiect tăios
privire tăioasă	amurg trist
băiat trist	suflet mohorât

Scanned with OKEN Scanner

5. Încercuiţi forma admisă de normele actuale ale limbii:
   - **păcat original/originar**
   - **probleme familiare/familiale**
   - **scriere literară/literală**
   - **eră glacială/glaciară**
   - **oprire temporală/temporară**

6. Rezolvaţi careul de mai jos:

ORIZONTAL: 1. Acesta are mai multe înţelesuri; 2. Trimis cu o misiune oarecare – Vid absolut; 3. Unul din strămoşii noştri – A crea un depozit; 4. Conic fără bază şi vârf – Au acelaşi înţeles; 5. Ceremonial – Face zgomot la ţintă; 6. Gustul înfrângerii – Floarea din ochi – În ecou; 7. Pericol posibil – Frate bun cu bradul; 8. Atinge perfecţiunea – A usca de tot; 9. Miezul miezului – Nota trei – Sunet înalt.

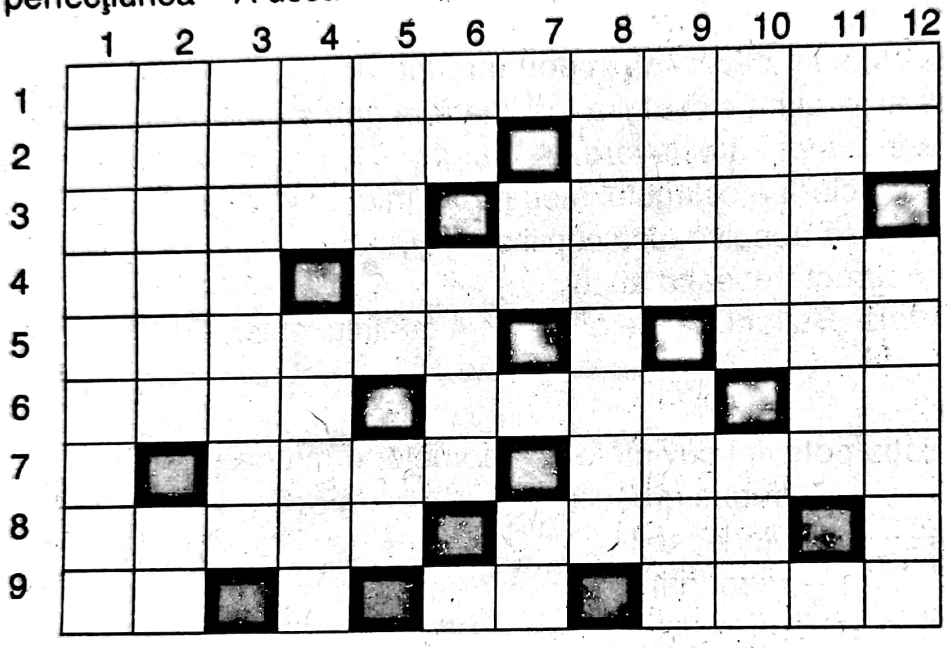

VERTICAL: 1. Cuvântări însufleţite. 2. Are acelaşi nume, dar e altă persoană – La poalele dealului. 3. Îngrădire. 4. În mijlocul prisăcii – Mare în poveste. 5. Posibilitate de succes – Slab pe jumătate. 6. În bere – Vestă rurală. 7. Începutul snoavei – O notă. 8. Contrare în vorbire. 9. Dă o lumină rece – A impresiona neplăcut.10. Un acord în tăcere – În final, e tot o baltă. 11. Duşmani. 12. Judeţ prescurtat – Mâncat de ape.

RĂSPUNSURI LA TESTE:

TEST NR.1:

1. Forma literară: reşou, vanitos, cargobot, blacheu, revelion, sesiune, filigran, completă, capot, şorecar, ţigară, chiftea, orchestră, arbagic;
2. Familii de cuvinte: consumă, consumaţie, consumator, consumat, neconsumat, consumare, reconsumat.
   mâncat, mâncare, mâncăcios, mâncărică, nemâncat, mâncătură, nemâncăcios;
   format, neformat, formulă, formular, deformat, preformat,

Scanned with OKEN Scanner

transformat, formare, formaţiune;
scris, scriere, nescris, descris, prescris, transcris, transcriere, scrisoare, scrisorică;
căpuşor, capulet, căpăţână, căpăţânos, încăpăţânat, capabil, căpos;
pământos, pământiu,pământean, nepământean, pământesc, nepământesc, împământenit;
împărţit, împărţitor, deîmpărţit, neîmpărţit, despărţit, despărţitură, despărţire, deoparte;
figurat, desfigurat, figuraţie, figurativ, prefigura, configura, configuraţie,prefigurat;

3. Omonime = minciună, milă, nod, junghi, operă, piesă;
Polisemantice = a devorat, căpăţână, figură, jurnal, pastel, plastic;
4. cilindru = corp geom./joben/piesă auto; expunere = etalare/discurs/expunere foto; obiectiv = sarcina de rezolvat/obiectiv la aparat foto; falcă = parcelă de pământ-măsură/obraz; poştă = distanţă (învechit)/instituţie de presă sau de telecomunicaţii; sfat = de oameni/instituţie publică; pompă = la inimă/de injecţie pt. motoare; platformă = industrială/statutul unei organizaţii; lin = peşte/încet/vas de vin; doză = măsură/doză electrică; gaz = lampant/gaz natural;
5. Prin contopire: neoplasm, compactdisc, uzufruct, jurisprudenţă, cineclub, coechipier;
Prin alăturare: Valea Prahovei, Baia Mare;
Prin alăturare cu cratimă: zgârie-brânză, talmeş-balmeş, gura-leului,
Prin abreviere: ONU, ROMARTA, SRL, UNESCO, ROMPLAST, CEC;
6. limbaj de lemn; limbaj de lemn; atracţie paronimică; cacofonie; pleonasm; cacofonie; orăşenizarea limbajului, pleonasm; limbaj de lemn; orăşenizarea limbajului; licenţă poetică, pleonasm;
7. a picta < pictor, pictural; a cugeta < cugetător, cugetat, necugetător; a blestema < blestemat, blestemător, blestemătură etc.
8. care = substantiv, pronume; ce = pronume, adverb (cât de?), interjecţie; de = prepoziţie, conjuncţie, interjecţie; şi = adverb, conjuncţie; păţit (adj.) păţitul (subst.); pic! (interj.) – picul (subst.); eu (pronume) eul (subst.); zece (numeral) – zecele (subst.) etc.

TEST NR. 2:

1. a-i merge vestea şi povestea (a se face cunoscut); mort-copt = a nu avea încotro; a nu se lăsa cu una cu doua = a nu renunţa; om cu două feţe = ipocrit, mincinos; se văd ca ziua cu noaptea = nu se văd niciodată; e purtat de la Ana la Caiafa = e dus cu vorba; umblă teleleu Tănase = umblă de-a surda, hoinăreşte;
2. a complota = a pune la cale; a incendia = a da foc, a aprinde; a necăji mult = a pune gaz pe foc; afemeiat = a fi un Casanova; aventurier = om care vântură lumea; concesie = a trece cu vederea; ticălos = omul dracului; a se linişti = a-i veni inima la loc; moş = străbun, om în vârstă; tărăboi = a ridica casa în slavă;

Scanned with OKEN Scanner

umilit = a fi călcat pe coadă; a se zbuciuma = a se da de ceasul morţii; a petrece = a o face lată; a omorî = a face moarte de om; a muri = a da ortul popii;

3. Forma literară: ingurgita, deseară, igienă, eleşteu, pedagog, obstetrică, cucurbitacee, caramelă, prepoziţional, disproporţionat, serviciu, continuu;

4. Vezi micul dicţionar de la sfârşit;

5. a) epitete: îngeri de mătase, fragedul stol; personif.: ies sâni şi braţe; metaforă: visteria trupului;

b) hiperbolă: ochi mari cât istoria; comparaţie: ca lungi şi miscătoare şesuri;

c) epitete: leagăn amar, săracii Bălceşti; epitet-metaforic: lut simplu smălţuit; comparaţie: ca şi o cană;

d) metaforă totală simbolică: ochii – izvorul din care curge noaptea – o mare de-ntuneric;

e) comparaţie: ca un glob de aur; epitete: glob arzător, verde umed şi răcorit, capete copilăroase, reci şi zadarnice lacrimi; personificare: florile ridicau cochete capete în soare;

6. a asculta; a îndrăzni; a certa; a se îmbuna; a se ruşina; a bea; a-l omorî; a se cuminţi; a petrece, a se veseli; a ironiza; a se mărita, a se aşeza la casa lui;

7. nerespectarea topicii (calamburul semantic); idem; idem; atracţie paronimică (fortuit = întâmplător, neprevăzut) (scolastic = curent ştiinţific care nu are legătură cu şcoala) (temerar = îndrăzneţ) (lucrativ = folositor, rentabil)

TEST NR. 3:

2. floare-de-colţ; untdelemn; Câmpulung, câine-lup; ciuboţica-cucului, volbura toamnei; post meridian; bleumarin; audio-vizual; uzufruct; troleibuz, Bardul de la Mirceşti; inginer-şef; fotomontaj; gura-leului; Valea Arieşului, electromecanic; multinaţional; Căile Ferate Române;

3. pesemne = prep. + subst.; nemaiîntâlnit = pref. + adv. + participiu; Ministerul Sănătăţii = subst. + subst.; fiindcă = verb + conj.; viţă-de-vie = subst. + prep. + subst.; alb-verzui = adj. + adj.; deşi = prep + conj.; oridincotro = subst.(oară) + prep. + adv.; dinspre = prep. + prep.; douăzeci = numeral compus; bunăvoinţă = adj. + subst.; CEC = subst. + subst. + subst.; Baia Mare = subst. + adj.; post-mortem = (după moarte) = prep. + subst. Păsări-Lăţi-Lungilă = subst. + adj. + adj.; calul-popii = subst. + subst.

4. Sunt omonime;

6. strepezise dinţii; un pieptăn; a investit; prim-miniştri; hotarârea arbitrară; a traversat; atitudinea glacială; să absolve; frizează auzul; operă literară;

TEST NR.4:

1. vindicativ = răzbunător; altruism = devotament faţă de alţii; autodidact = persoană care se instruieşte singură; a se face cătran = a se supăra foc;

2. sinonimul „repede" = iute;

3. pitorească

4. privire tăioasă; amurg trist; suflet mohorât;

Scanned with OKEN Scanner

5. păcat originar; probleme familiale; descriere literară; eră glaciară; oprire temporară;
6. Descifrarea careului:

ORIZONTAL: 1. polisemantic; 2. emisar – neant; 3. roman – stoca; 4. onisinonime; 5. ritual – tir; 6. amar – iris – co; 7. risc – molid; 8. ideal – seca; 9. ie – mi – acut.

VERTICAL: 1. peroraţii; 2. omonim – de; 3. limitare; 4. isa – uriaş; 5. şansa – sl; 6. er – ilic; 7. sn – şi; 8. antonime; 9. neon – soca; 10. tacit – lac;11. inamici; 12. ct – erodat.

TESTE GRILĂ

TESTUL NR. 1

1. Arătaţi care dintre cele cinci pronunţări este corectă sau literară:
   a) intreprindere b) întreprindere c) interprindere
   d) inteprindere e) înteprindere.
2. În care contèxt verbul subliniat este corect întrebuinţat:
   a) De la un timp, drumul se bifurcă şi, pe căi lăturalnice, se poate ajunge în acelaşi loc.
   b) Ramurile teilor se bifurcă, de obicei, în două.
   c) La vărsarea în mări sau oceane, unele fluvii se bifurcă în două, în trei sau chiar în mai multe braţe.
3. Specificaţi în care din contextele de mai sus se află pleonasmul: a? b? c?
4. Precizaţi care dintre următoarele serii conţine nume proprii corect accentuate:
   a) Virgílius, Ciceró, Senéca, Cáragea
   b) Kogălnicéanu, Gh. Şincái, Bolíntineanu, Rússo
   c) T. Viánu, Napoleón, Tonítza, M. Eliáde.
5. În propoziţia: „Cumpărătorii trebuie întâmpinaţi cu amabilitate şi solicitudine de către vânzător.“, cuvintele subliniate:
   a) sunt folosite corect
   b) este o exprimare pleonastică
   c) reprezintă un exces de urbanism.
6. Cuvintele „amabilitate“ şi „solicitudine“ înseamnă:
   a) bunătate şi dorinţă
   b) generozitate şi cerinţă
   c) politeţe şi voinţă
   d) ambele cuvinte exprimă sensul bunăvoinţă.
7. Sinonimele cuvântului „pronostic“ din seriile de mai jos sunt corecte:
   a) prezicere, prevestire
   b) viziune, prevedere
   c) anticipare, previziune.

Scanned with OKEN Scanner

8. Alegeţi din textele de mai jos pe cel în care cuvântul arhaic „hău“ este folosit corect:
   a) Nu pot pătrunde în hăul abisurilor tale.
   b) Un hău fără fund s-a deschis în faţa ochilor noştri.
   c) Hăul din faţa ochilor noştri părea ameninţător.
   d) Un hău ca o genune se deschidea la orizont.
9. Care dintre termenii următori este un termen de jargon?
   a) nasol b) O.K. c) bestial d) mişto.
10. Dintre cuvintele de mai jos alegeţi corect antonimul cuvântului „egal“:
   a) circa b) neegal c) aproximativ d) inegal
   e) inegalabil f) neegalabil.

TESTUL NR. 2

1. Alegeţi forma corectă dintre următoarele variante ale aceloraşi termeni juridici:

a) juriconsult	a) uzulfruct	a) delicvent
b) jurisconsult	b) uzurfruct	b) delingvent
c) juristconsult	c) uzufruct	c) delictvent

2. Care este sensul expresiei: „a-şi declina competenţa“:
   a) a-şi arăta capacitatea
   b) a-şi dezvălui caracterul
   c) a refuza să-şi asume capacitatea de a se pronunţa
   d) a-şi schimba părerea.
3. Identificaţi singurul enunţ în care adjectivul „potabilă“ este corect folosit:
   a) Apă potabilă poate fi băută fără restricţii.
   b) Fântâna din curte are apă potabilă.
   c) Apa potabilă de băut trebuie curăţată de impurităţi.
   d). Mulţi oameni beau în loc de apă potabilă, apă minerală.
4. Care serie de neologisme cuprinde cuvinte scrise corect:
   a) heppy-end, intermezzo, living-room, designe
   b) week-end, rendez-vous, stewardesă, outsider
   c) vestern, bestseler, cremwursti, grapefruit.
5. Adăugaţi verbelor „a duce“ şi „a se duce“ toate sensurile posibile:

a duce dorul	a se duce pe copcă
.....	.....
.....	.....
.....	.....

6. Alegeţi sensul corect al paronimelor următoare: adagio/adagiu

a) adăugare de cuvinte	a) supliment
b) supliment al unui obiect	b) aforism, maximă sentinţă
c) lent, în tempo rar	c) termen muzical.

7. Indicaţi propoziţia în care adjectivul „lucrativ“ este utilizat corect:
   a) Unele meserii sunt îndeletniciri extrem de lucrative
   b) Munca lucrativă îi stimulează pe unii oameni.
   c) În multe şcoli există o atmosferă lucrativă.

Scanned with OKEN Scanner

8. Din cele trei serii cu elemente lexicale arhaice, neologice, regionale şi populare identificaţi-o numai pe aceea care conţine regionalisme şi elemente populare:
a) muiere, muică, voievod, vornic, barabule, computer
b) design, gălbinare, rigă, dughiş, vraci, camping
c) caimacam, happy-end, rărunchi, perjă, vornic, armaş
d) oftică, ţest, dropică, curechi, giudeţ, gintă.

9. „Cuvintele care aparţin aceleiaşi părţi de vorbire şi al căror sens e diametral opus" sunt:
a) omonime b) sinonime c) antonime d) paronime.

10. În care dintre următoarele contexte perechile de antonime au valoare stilistică:
a) Spunând război, te gândeşti la pace.
b) E totuna, dacă vine sau pleacă.
c) Din ură s-a născut ca un torent iubirea.
d) Când vede în alb, când vede în negru.

TESTUL NR. 3

1. Alegeţi sensul corect al cuvântului „livresc" din cele trei variante:
a) se referă la „livrea" (uniformă a personalului hotelier)
b) termen folosit numai în cărţi şi în limbajul oamenilor culţi
c) adjectiv pentru denumirea unei vechi monede franceze.

2. Fraza: „Procesul s-a rejudecat din nou şi se poate crea impresia că din punct de vedere-justiţiar adevărul era un semn al providenţei divine" conţine:
a) două greşeli (indiferent de natura lor)
b) trei greşeli (indiferent de natura lor)
c) mai mult de trei greşeli (indiferent de natura lor).

3. Precizaţi care dintre următoarele cuvinte este format (ori sunt formate) în limba română cu ajutorul sufixului „-tor":
a) agricultor b) spectator c) armator
d) amator e) trecător f) dansator

4. Subliniaţi numai propoziţiile în care descoperiţi pleonasme din exemplele de mai jos:
a) Providenţa ni l-a trimis de sus spre a ne ajuta pe toţi.
b) Întâmplarea îi este favorabilă oricărui om.
c) Fiecare asociaţie se va autodizolva de la sine nerespectându-şi activitatea.
d) Întâmplarea şi hazardul poate juca un rol hotărâtor în viaţa omului.
e) Orice performanţă se obţine prin efort susţinut.
f) Tergiversarea sau amânarea lucrărilor agricole duce la întârzierea obţinerii recoltelor.
g) Aversele de ploaie au dat naştere la un potop diluvian de ape.

5. Încercuiţi numai cuvintele în care prefixele „supra" şi „anti" sunt corect folosite:
a) supraaglomerat b) supraeficient c) supradotat
d) supraîncărcat e) supraponderal f) suprareticent.
a) antigripal b) antiaerian c) antiantagonist
d) anticameră e) antipatic f) antinevralgic.

Scanned with OKEN Scanner

6. Care este sensul corect al expresiei „a merge ca pe roate“:
   a) a merge ca o căruţă
   b) a funcţiona continuu
   c) a realiza ceva fără piedici.
7. Găsiţi şi alte sensuri ale verbului „a trage“:
   a trage linie .....
   ....
   ....
8. În fraza: „În ambianţa şi atmosfera plăcută a sălii de spectacol, protagonistul principal privea cu condescendenţă şi bunăvoinţă spectatorii“ se află:
   a) un pleonasm b) două pleonasme c) trei pleonasme.
9. Cuvintele: arce/arcuri; vise/visuri; chibrite/chibrituri; ţărance/ţărănci; cratiţe/crătiţi sunt:
   a) cuvinte cu forme diferite şi cu sensuri diferite
   b) variante lexicale incorecte ale aceluiaşi cuvânt
   c) forme multiple de plural, ambele corecte.
10. Care este forma corectă de plural a cuvintelor piuă, pană, roată:
   a) piue, pane, roate
   b) piui, peni, roate
   c) pive, pene, roţi.

TESTUL NR. 4

1. Alegeţi din enunţurile de mai jos pe cel în care cuvântul „fortuit“ este utilizat corect:
   a) El era forţat să-şi îndeplinească promisiunile.
   b) Fortuit de familia sa a urmat cursurile a două facultăţi.
   c) Controlorul de bilete a apărut în mod fortuit în rândul pasagerilor.
2. Subliniaţi doar expresiile folosite cu sens figurat a căror conotaţie este ironia din exemplele date:
   a) a se face leu paraleu; b) a-i chiorăi maţele de foame;
   c) a nu şti nici cât au uitat alţii; d) gâscă de jumulit;
   e) a face stânga împrejur; f) a-i scoate sticleţii din cap;
   g) a-şi pune capul sub comănac; h) scump la tărâţe şi ieftin la făină.
3. Recunoaşteţi figura de stil din enunţul „Mircea cel Bătrân a gonit turcul dincolo de Dunăre“:
   a) metaforă c) sinecdocă
   b) personificare d) hiperbolă.
4. Construiţi şi alte expresii cu numere după modelul indicat:
   a vorbi între patru ochi; a rupe mâţa-n două
5. Subliniaţi formele literare ale grupurilor de cuvinte date:
   a pufni/bufni milieu/mileu
   ridicul/ridicol claun/clovn
   servici/serviciu complecta/completa
   vehicol/vehicul maiou/maieu

Scanned with OKEN Scanner

viespie/viespe
dizertaţie/disertaţie

marş arier/marşalier
graham/grahan

6. Alegeţi din seriile de cuvinte date doar pe aceea care conţine numai termeni tehnici:
   a) basculă, flaut, triunghi, plug, matriţă
   b) cuţit, busolă, bobină, trepied, consolă
   c) gater, fasung, duză, bielă, şaibă
   d) diesel, cornişă, fereastră, chepeng, bliţ.
7. Adăugaţi cuvintelor de mai jos antonimele corespunzătoare:

sigur/	acord/	a aprinde
temporal/	logic	a calma
contestabil/	pozitiv/	a bate/
citeţ/	şovăitor/	a cumpăra/

8. Scrieţi în dreptul cuvintelor date sinonimul neologic corespunzător:

încrezut =	hotărâtor =	îngheţare =
a elibera =	hrăpăreţ =	otrăvire =
politicos =	decăzut =	toană =
a înapoia =	jalnic =	director =
a concedia =	minciună =	rai =

9. Formele verbale: bănuie/bănuieşte; stăruie/stăruieşte; şovăie/şovăieşte; învârte/învârteşte; ignoră/ignorează sunt:
   a) variante lexico-gramaticale ale aceluiaşi verb, ambele admise
   b) sunt admise doar primele forme
   c) este admisă doar cea de a doua formă.
10. Cuvintele fix, complex, ortodox au la plural formele:
   a) ficşi, complecşi, ortodocşi
   b) fixi, complexi, ortodoxi
   c) ambele forme sunt admise.

RĂSPUNSURI LA TESTELE GRILĂ

Testul nr. 1
1. b; 2. a; 3. b, c; 4. c; 5. b; 6. d; 7. c; 8. c; 9. c; 10. d.

Testul nr. 2
1. b, c, a; 2. c; 3. b; 4. b; 6. c, b; 7. a; 8. d; 9. c; 10. c.

Testul nr. 3
1. b; 2. c; 3. a, c, e, f; 4. a, c, d, f, g; 5. a, c, d, e/a, b, c, f; 6. c; 8. c; 9. c; 10. c.

Testul nr. 4
1. c; 2. c, d, f, h; 3. c; 6. c; 7 (nesigur; atemporal; incontestabil; neciteţ; dezacord; ilogic; negativ; sigur; a stinge; a enerva; a mângâia; a vinde); 8. (infatuat; a descătuşa; reverenţios; a remite; a demite; decisiv; rapace; declasat; lamentabil; sperjur; congelare; intoxicare; capriciu; manager; eden); 9. a; 10. a.

Scanned with OKEN Scanner

TESTARE FINALĂ

VOCABULAR

1. Înlocuiţi fiecare segment subliniat printr-un singur cuvânt, utilizând contragerea (reducţia) şi păstrând neschimbat sensul enunţurilor:
   a) Fără căldura pe care o primim din suflet viaţa ar părea searbădă.
   b) Întotdeauna a dorit să-şi revadă oraşul în care s-a născut.
   c) După ce a ajuns acasă, prietenul meu nu mi-a mai scris.
   d) M-a pasionat întotdeauna înotul şi mingea lovită cu paleta.
   e) Ridicarea de la sol a avionului s-a făcut în zece minute.
   f) Ideea că voi trăi mult mă obsedează.
   g) Lumina pe care o primim de la soare este necesară vieţii.
   h) Mama a rămas cum a fost întotdeauna.
   i) Vaporul şi-a lăsat ancora în adâncimea apelor nesfârşite şi albastre.
2. Indicaţi, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele enunţuri:
   – Alegerea făcută de Mircea a fost arbitrară/arbitrală.
   – Managerul echipei de fotbal a luat o hotarâre arbitrală/arbitrară.
   – Şisturile petroliere/petrolifere sunt de cea mai bună calitate.
   – Industria carbonieră/carboniferă este în plină dezvoltare.
   – El gera/gira administraţia întreprinderii noastre.
   – Copilul purta geana/gena eredităţii familiare/familiale.
   – Ţăranul purta în spate gheb/ghebă croită după trup.
   – Domnul ţării l-a investit/învestit cu funcţia de hatman al cetăţii.
   – Îţi pătrundea în suflet în mod invidios/insidios doar zgomotul maşinilor.
   – Elevul a înserat/inserat citatele cele mai potrivite în compunere.
   – Despre infestarea/infectarea mediului urban vorbesc ecologii.
   – Tata era impasabil/impasibil la reacţiile sorei/surorii mele.
   – Eroul era inept/inapt să mai lupte.
   – Agache era minier/miner în Apuseni.
   – Sistemul de lămpi era funcţionar/funcţional în carcasa aparatului.
3. Alegeţi câte un sinonim lexical (neologic sau din fondul vechi al limbii) pentru fiecare dintre unităţile frazeologice verbale:
   a se lăsa păgubaş; a-şi lua lumea-n cap; a ţine hangul; a şterge cu buretele; a face semn cu mâna; a pune la cale; a băga de seamă; a face praf (pe cineva); a face achiziţii; a trece cu vederea; a pune în pericol; a trage pe sfoară; a-şi ieşi din fire; a face legi; a da foc; a-şi da viaţa; a da ortul popii; a se face de ocară; a face curte.
4. Ortografiaţi corect următoarele neologisme scrise aici aşa cum se pronunţă:
   randevu; iuni; bonjur; fer plei; meneger; ochei; dizel; discgeochei; butic; helou; uichend; cornar; cau boi; cnocaut; living rum; marşalier; bonsoar; purtujur; marcheting; mani; chemping; hobi; oberliht.

Scanned with OKEN Scanner

5. Identificaţi şi explicaţi confuziile paronimice din textele următoare:
   a) Era fată frumoasă, modistă şi învăţată.
   b) „Aş, aia a fost cerneală violentă, am cunoscut-o după miros."
   c) În calitate de casieră manipulaţi bani în numeral?
   d) Se formase un mit în jurul Bradului de la Mirceşti, care nu e altcineva decât Alecsandri.
   e) Să pui speze în roate şi speţe în cheltuieli nu e greu, când e vorba de altcineva.
   f) Figura statutară a ţăranului român o admirăm în poezia „Belşug" a lui Tudor Arghezi.
   g) Situaţia a devenit astringentă din cauza presiunilor mulţimii.
   h) Marfa se vinde în vraf sau cu amănuntul.
   i) S-a înglobat în datorii până la sfârşitul vieţii.
   j) Avea multe lagune când istorisea ceva.
   k) Din mocheta arhitectului am înţeles cum va fi noul oraş.
   l) Bluza ei era făcută din melenă subţire.
6. Găsiţi sinonime neologice pentru cuvintele:
   întrecere; a pribegi; taină; încordat; a îndreptăţi; provocare; nufăr; neorganic; nepărtinitor; nepieritor; silă; încredere în viitor; osândă; duşmănie.
7. Arătaţi din ce limbă sunt împrumutate cuvintele:
   chiclaz, delta-plan, chebab, fotografie, lasser, liră, parking, răsadniţă, oberlicht, yale, madam, persiflare, intermezzo, jazz, burg, corzo.

RĂSPUNSURI – TESTARE FINALĂ:

1. a) sufletească; b) natal; c) ajungând; d) tenisul; e) decolarea; f) nemuririi; g) solară; h) neschimbată; i) a ancorat – adâncimea mării;
2. arbitrară; arbitrală; petrolifere; carbonieră; gera; genă; gheb; a învestit; insidios; inserat; infestarea; impasibil; inapt; miner; funcţional;
3. a renunţa; a petrece (a se veseli); a acompania; a pricepe(a se cuminţi); a semnaliza; a complota; a observa; a zdrobi; a aduna; a ierta; a periclita; a păcăli; a se enerva; a incendia; a se sacrifica; a muri; a se ruşina; a curta;
4. randez-vous; uni; bon-jour; fair-play; manager; OK; Diesel; discjockey; boutique; hallo; weekend; corner; cow-boy; knock out; living-room; marche arriere; bon-soir; pour-tous-jours; money; camping; hobby; oberlicht;
5. modestă; violetă; numerar; Bard; speţe în roate şi speze în cheltuieli; statuară (de la statuie); stringentă; vrac; înglodat; lacune; machetă; melană;
6. emulaţie; a emigra; enigmă; tensionat; a îndritui; ostentaţie; nenufăr; anorganic; imparţial; nemuritor; repulsie; optimism; condamnare; ostilitate;
7. turcă; greacă; turcă; greacă; germană; latină; engleză; slavă; germană; germană; franceză; franceză; italiană; americană; germană; maghiară;

Scanned with OKEN Scanner

SCHEMĂ REZUMATIVĂ

VOCABULARUL reprezintă totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

OBIECTIVE	MIJL. DE ÎMBOGĂŢIRE	ABATERI GRAMATICALE
I. STRUCTURA VOCABULARULUI 1. **Vocabularul fundamental**: - cuprinde circa 1500 de cuvinte, în majoritate de origine latină, cuvinte cunoscute de toţi vorbitorii: **mamă, părinte, cap, umăr, picior**; - cuvintele au o mare stabilitate în timp. - ele au valoare polisemantică şi constituie elementele de bază ale derivării: **copil-aş, căp-şor**. Masa vocabularului 1. **Arhaisme**: **hrisov, hatman, voievodat**. 2. **Regionalisme**: **pestelcă, ţest, cucuruz**. 3. **Neologisme**: **computer, eden**. 4. **Termeni tehnico-ştiinţifici**: **malaxor, sablare, catetă, reactivi**.	**I. MIJL. INTERNE** **A. Derivarea**: 1. cu sufixe: - subst. – **gur-iţă**; - adj. – **bun-işor**; - verbale – **a fulg-ui**; - adv. – **părint-eşte**. 2. cu prefixe: - subst. – **ante-braţ**; - adj. – **a-normal**; - verbale – **pre-face**. **B. Compunerea**: 1. prin alăturare: - fără cratimă: **Valea Mare**; - cu cratimă - **câine-lup**; 2. prin contopire: **Delavrancea, bunăvoinţă**; 3. prin abreviere: **ONU, UNESCO**. **C. Schimbarea valorii gramaticale**: **verde/verdele, cititl/cititul,**	**1. PLEONASMUL: prefer mai bine, avansaţi în faţă.** **2. EXCES DE URBANISM: erea, ţigare.** **3. TAUTOLOGIA: *Mamă, mamă* ce-am să-ţi fac!** **4. CALAMBUR SEMANTIC: Mănuşi din piele de damă.** **5. CACOFONIA: Ca cămila de mare.** **6. ATRACŢII PARONIMICE: Am depus *lăcrămaţia* la judecătorie.** **7. CLIŞEUL VERBAL: Ai puţintică răbdare, domnule!** **8. LICENŢĂ POETICĂ: „Iată vin în cale / *Se cobor* la vale.“**

Scanned with OKEN Scanner

6. Jargon: darling, kaput, Zeiss.
7. Expresii ideomatice:
a bate apa în piuă, a se da de ceasul morţii.

II. STRUCTURA SEMANTICĂ A VOCABULARULUI

1. Cuvinte monosemantice:
femur, oxigen, recipient.
2. Cuvinte polisemantice:
a trece strada / a trece în nefiinţă.
3. Sinonime: zăpadă - nea – omăt;
mândru – frumos – încrezut.
4. Antonime: cald-rece, vine-pleacă.
5. Omonime: banc-banc-banc; car-car;
6. Paronime: compliment-complement, investit-investit.

III. SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT

1. Sens propriu (de bază):
Gura este organ anatomic.
2. Sens secundar:
În gura podului am doi saci de grâu.
3. Sens figurat:„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai.“

- împrumuturile din alte limbi: **fair-play, ofsaid, a la longue, play boy.**
- calc lingvistic: **a gelozi < gelozie.**

Scanned with OKEN Scanner

5. Argou: şpagă, curcan, lovele.
6. Jargon: darling, kaput, Zeiss.
7. Expresii ideomatice:
a bate apa în piuă, a se da de ceasul morţii.

II. STRUCTURA SEMANTICĂ A VOCABULARULUI

1. Cuvinte monosemantice:
femur, oxigen, recipient.
2. Cuvinte polisemantice:
a trece strada / a trece în nefiinţă.
3. Sinonime: zăpadă - nea – omăt;
mândru – frumos – încrezut.
4. Antonime: cald-rece, vine-pleacă.
5. Omonime: banc-banc-banc; car-car;
6. Paronime: compliment-complement, investit-investit.

III. SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT

1. Sens propriu (de bază):
Gura este organ anatomic.
2. Sens secundar:
În gura podului am doi saci de grâu.
3. Sens figurat:„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai.“

verde/verdele, cîntecului, zece/zecele, bine/binele:

II. MIJL. EXTERNE

- împrumuturile din alte limbi: **fair-play, ofsaid, a la longue, play boy.**
- calc lingvistic: **a gelozi < gelozie.**

Scanned with OKEN Scanner

LISTA CU ABREVIERI

A – atribut
AC – acuzativ
adj. – adjectiv
adv. – adverb
advers. – adversativ
apoz. – apoziţie
A. A. – propoziţia apozitivă
A. D. – propoziţia atributivă descriptivă
A. C. – propoziţia atributivă circumstanţială
A. Cf. – propoziţia atributivă de calificare
A. E. – propoziţia atributivă exolicativă
A. I. – propoziţia atributivă de identificare
C. AG. – propoziţia completivă de agent
c. c. l. – complement circumstanţial de loc
CL – propoziţia circumstanţială de loc
c. c. m. – complement circumstanţial de mod
CM – propoziţia circumstanţială de mod
c. cv. – complement circumstanţial concesiv
c. cst. – complement circumstanţial consecutiv
c. c. s. – complement circumstanţial de scop
c. c. t. – complement circumstanţial de timp
c. cum. – complement circumstanţial cumulativ
C. CU. – propoziţia circumstanţială cumulativă
c. cz. – complement circumstanţial de cauză
cd – complement direct
CD – propoziţia completivă directă
c. c. ex. – complement circumstanţial de excepţie
ci – complement indirect
CI – propoziţia completivă indirectă
c. instr. – complement circumstanţial instrumental
C. INSTR. – propoziţia circumstanţială instrumentală
CDT – propoziţia circumstanţială condiţională
c. op. – complement circumstanţial opoziţional
C. OP. – propoziţia circumstanţială opoziţională
c. r. – complement circumstanţial de relaţie
C. R. – propoziţia circumstanţială de relaţie
c. c. soc. – complement circumstanţial sociativ
C. SOC. – propoziţia circumstanţială sociativă
CST – propoziţia circumstanţială consecutivă
CV – propoziţia circumstanţială concesivă
conj. – conjuncţie
coord. – coordonată; coordonatoare
cop. – copulativ(ă)
D. – dativ
d. – diateză
dem. – demonstrativ
f. – feminin
F. – propoziţia circumstanţială finală
G. – genitiv
INC. – propoziţia incidentă
IND – propoziţia independentă
ind. – indicativ
inf. – infinitiv
interj. – interjecţie
juxt. – juxtapunere
loc. – locuţiune
m. – masculin
N. – nominitiv
n. – neutru
nr. – număr
neg. – negativ
n. p. – nume predicativ
part. – participiu
pl. – plural
PN – predicat nominal
pos. – posesiv
PP – propoziţia principală
PR – propoziţia predicativă
prep. – prepoziţie
pron. – pronume; pronominal
prop. – propoziţie
PV – predicat verbal
R – propoziţia regentă
rel. – relativ
subst. (s) – substantiv
S – subiect
SB – propoziţia subiectivă
sg. – singular
subrd. – subordonată; subordonatoare
vb. – verb
V – vocativ

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICŢIONAR

A

abolire s.f. = anulare legală a unei legi, hotărâri.
adversativ adj. = care exprimă opoziţie.
agă s.m. (înv.) = şeful agiei.
agie s.f. (înv.) = organ pentru menţinerea ordinii publice.
agrement s.n. = distracţie, plăcere.
aderenţă s.f. = forţă ce menţine alăturate două corpuri aflate în contact.
alocaţie s.f. = sumă acordată de stat unor persoane în anumite condiţii.
alocaţiune s.f. = scurtă cuvântare ocazională.
antebelic adj. = dinaintea unui război.
antemeridian adj. = de dinaintea amiezii.
antum adj. = (despre publicaţii) apărute în timpul vieţii autorului.
apeduct s.n. = instalaţie de transport a apei de la locul de captare la cel de consum.
apogeu s.n. = punct culminant în evoluţia unui fenomen sau a unei acţiuni.
apoziţie s.f. = atribut substantival în cazul nominativ (sau în acelaşi caz cu substantivul determinat).
aprod s.m. = uşier ce introduce publicul în unele instituţii (ex. în sălile tribunalelor).
arbitrar adj. = făcut la întâmplare sau abuziv.
arbitral adj. = hotărât de arbitri.
argou s.n. = limbaj aparte folosit în lumea interlopă pentru a nu fi înţeles de restul societăţii.
armaş s.m. (înv.) = soldat mercenar în garda domnească.
asamblare s.f. = îmbinarea şi fixarea a două sau mai multe piese, mecanisme etc., într-un sistem.
asiduu adj. = stăruitor, perseverent.
aşezământ s.n. = instituţie creată pentru activitatea de folos obştesc.
astrigent adj. = constricţie la nivelul ţesuturilor organismului.
augmentativ adj. = măreşte dimensiunile unui element de aceaşi natură (ex. bubă - buboi).
autohton adj. (adesea substantivizat) = băştinaş; care s-a format şi s-a dezvoltat pe teritoriul unde fiinţează şi în prezent.

Scanned with OKEN Scanner

B

babac s.m. (reg.) = tata – (fam. pl. = părinţi).
baclava s.f. = prăjitură din foi de plăcintă, nuci şi miere.
bambina s.f. (arg.) ital. = fetiţă.
bambola s.f. (arg.) ital. = păpuşă.
barabulă s.f. (reg.) = cartof.
bârlog s.n. = vizuină.
băştinaş adj. (adesea substantivizat) = autohton care se află din moşi strămoşi pe pământul pe care locuieşte.
bearcă adj. (la animale) = cu coada scurtă sau fără coadă.
bejenie s.f. (arh.) = fugă vremelnică din faţa invaziei duşmane.
best seller s.f. (engl.) = carte de mare succes (cu cea mai bună vânzare).
biştari s.m. (arg.) = bani.
blender s.n. (neol.) = vasul de amestec de la mixer.
blezer s.n. (neol.) = sacou din ţesătură subţire.
buche s.f. = a doua literă a alfabetului chirilic; prin generalizare = literă; cunoştinţe de scris-citit.
bulivar s.n. (jarg.) = bulevard.
bulversa vb. = a întoarce totul pe dos, a zăpăci.

C

cafti vb. (arg.) = a bate pe cineva,
campus s.n. = tabără, aşezare organizată pentru cazare.
cărboavă s.f. = veche monedă rusească.
carbonifer adj. = care se referă la cărbune; ex. industrie carboniferă.
cârmâz s.m. = colorant roşu extras dintr-o plantă sau din gogoşile unei insecte.
carenţă s.f. = deficienţă, neglijenţă.
cauc s.n. = potcap purtat de călugări.
chebab s.n. = carne pregătită la frigare cu mirodenii după o reţetă turcească.
chelar s.m. = administrator al proviziilor unei gospodării boiereşti.
chiciură s.f. = promoroacă.
chiclaz s.n. (reg.) = sulfat feros; mirodenii.
chintesenţă s.f. = ştiinţă privind studiul matematic al legăturilor, comenzilor şi controlul în sisteme tehnice şi în orga-nismele vii.
ciocaţi s.n. (arg.) = pantofi cu vârful ascuţit.
cloţă s.f. (reg.) = cloşcă.
coabita vb. = a locui împreună cu cineva; a convieţui.
cocon s.m. (arh.) = fecior de boier.
coliliu adj. = alb.
computer s.n. = aparat de calcul mate-matic cu tehnică electronică.

Scanned with OKEN Scanner

confluenţă s.f. = locul de unire a două râuri, a două fenomene sau situaţii.
congruenţă s.f. = acord, concordanţă, echivalenţă.
conspiraţie s.f. = uneltire secretă, complot.
contragere s.f. = reducerea unei pro-poziţii la un cuvânt care să o reprezinte.
contrapunere s.f. = aşezare în poziţie opusă.
conversie s.f. = schimbarea unei valori gramaticale în alta.
copârşeu s.n. (arg.) = sicriu.
corner s.n. = lovitură de colţ în fotbal.
cowboy s.m. (neol. engl.) = văcar.
coxalgie s.f. = durere în articulaţia şoldului.
crater s.n. = gaura în formă de pâlnie la partea superioară a unui vulcan prin care ţâşneşte lavă.
cremenal s.n. (jarg.) = închisoare.
cucurbitacee s.f. = familie de plante agă-ţătoare sau târâtoare cu fruct cărnos şi coaja tare.
culeşer s.m. (reg.) = făcăleţ, sucitor, mestecău.
curechi s.m. (reg.) = varză murată.

D

darling adj. (jarg. engl.) = dragă, comoară (fig.).
desfoliere s.f. = desfacere în foi; căderea frunzelor.
design s.n. (neol.) = desen, plan, proiect.
dezamorsa vb. = a scoate amorsa unui proiectil pentru a anihila (anula).
dezavua vb. = a condamna, a dezaproba acţiunile cuiva.
dezbate vb. = a discuta pe larg o problemă; a examina o cauză într-un proces.
dezdoi vb. = a întinde un lucru îndoit; a desface.
dezobtura vb. = a desfunda, a deschide o obturaţie de pe un tub, de pe un canal sau de pe o arteră sanguină.
dezosa vb. = a îndepărta carnea de pe oase.
Diesel s.n. = motor termic în patru timpi cu aprindere prin injecţie.
dirigă s.f. (arg.) = dirigentă.
disjunctiv adj. = care separă, deosebeşte, exclude.
docent s.m. = purtătorul unui grad didactic onorific în învăţământul superior.
draniţă s.f. (reg.) = plăcuţe subţiri din lemn de brad cu care se învelesc unele case ţărăneşti; şindrilă.
dugliş adj. (reg.) = leneş, puturos.
durdă s.f. (înv. reg.) = puşcă; flintă.

Scanned with OKEN Scanner

E

eden s.n. = rai; paradis.
eminent adj. = care se distinge prin calităţi deosebite.
epopee s.f. = şir de fapte eroice şi glo-rioase.
escalada vb. = a se sui, căţăra; a extinde treptat o acţiune, un conflict.
escalop s.n. = preparat culinar din carne de viţel sau din peşte.
escapadă s.f. = aventură scurtă pentru a petrece.
escarpen s.f. = pantof de damă foarte decoltat cu toc înalt.
eschiva vb. = a se da în lături, a se retrage pe ascuns.
estompa vb. = a micşora; a atenua culori sau contururi; a realiza ceva imprecis.
exaltare s.f. = entuziasm, înflăcărare peste măsură.
exegeză s.f. = interpretare istorică şi filologică a unui text.
exhibiţie s.f. = expunere ostentativă (în contrast).
exigent adj. = pretenţios, care pretinde stricteţe.
exoteric adj. = accesibil publicului, destinat tuturor.

F

fair play s.n. (engl.) = acceptare loială a regulilor (într-un joc, în sport, în afaceri).
fantasmă s.f. = stafie, nălucă, himeră.
fedeleş expr. adv. = a lega strâns ca să nu poată scăpa.
feerie s.f. = privelişte încântătoare.
filigran s.n. = lucrătură fină ca o dantelă din fir de argint.
fortuit adj. = neprevăzut, inopinat.
fresco s.f. = ţesătură fină din lână pentru îmbrăcăminte de vară.
freza vb. = a prelucra prin aşchiere un anumit material de obicei dur.

G

găbui vb. = a înhăţa, a fura, a descoperi.
genă s.f. = element din celulă ce deter-mină transmiterea unor caractere ereditare.
gentleman s.m. (neol. engl.) = domn, bărbat cu comportament corect, civilizat.
gera vb. = a administra un domeniu, un compartiment pe socoteala şi în locul altuia.
gheb s.n. = cocoaşă.
ghebă s.f. = haină lungă ţărănească.
gintă s.f. = neam, origine.
gira vb. = a garanta angajamentele cuiva.

Scanned with OKEN Scanner

girl s.f. (neol. engl.) = fată; iubită.
glacial adj. = rece ca gheaţa; distant (fig.).
glaciar adj. = care aparţine perioadei glaciare.
gligan s.m. (înv. reg.) = porc mistreţ; (fam.) = lungan.
grotesc adj. = de un comic exagerat, ridicol; s.n. = categorie a esteticii reflectând realitatea în forme fantastice, caricaturale.

H

hatman s.m. (arh.) = mare comandant de armată în evul mediu.
hoge s.m. (arh.) = preot sau dascăl musulman.
hrisov s.n. (arh.) = articol emis de cancelaria domnească în evul mediu prin care se acordau anumite privilegii sau proprietăţi.
hobby s.n. (neol. engl.) = pasiune, ocupaţie în timpul liber.

I

ilicit adj. = interzis de lege (necinstit).
iminent adj. = care este pe punctul de a se produce şi nu mai poate fi evitat.
impasibil adj. = indiferent, nepăsător.
implementa vb. = a pune în aplicare, a introduce în practică.
inapt adj. = incapabil, nepotrivit pentru ceva anume.
inept adj. = prost, stupid; absurd.
impracticabil adj. = ce nu poate fi aplicat.
infatuare s.f. = îngâmfare, înfumurare.
infesta vb. = a contamina un sistem cu paraziţi, a îmbolnăvi un mediu.
informatică s.f. = ştiinţa prelucrării infor-maţiei cu aparatură automată de calcul.
ingurgita vb. = a înghiţi (mai ales un aliment).
inoportun adj. = nepotrivit, neindicat, care nu este potrivit situaţiei.
insera vb. = a include un adaos într-un text, tabel etc.
insidios adj. = perfid, viclean.
interlocutor s.m. = participant la conversaţie.
interlop(ă) adj. = de reputaţie proastă, rău famat, deocheat.
intermezzo (neol. ital.) = divertisment muzical intercalat într-o reprezentaţie teatrală; episod orchestral independent într-o operă; mică piesă instrumentală.
invoca vb. = a apela la cineva sau ceva pentru a susţine un punct de vedere.
ireversibilitate s.f. = calitatea unei evoluţii de a se produce numai într-un singur sens.

Scanned with OKEN Scanner

J

jargon s.n. = limbaj specific unor categorii sociale sau profesiuni realizat prin cuvinte de obicei împrumutate din alte limbi, anume ales pentru a face impresie.

junghi s.n. (reg.) = pumnal; durere vie de scurtă durată.

jurisprudenţă s.f. = ansamblul hotărârilor şi deciziilor juridice într-un anumit domeniu.

L

laboş s.n. (reg.) = cratiţă.

lacună s.f. = lipsă, gol în integritatea unui lucru, a unei relatări.

lagună s.f. = lac pe malul mării despărţit aproape complet de aceasta printr-o fâşie de pământ.

leoarba s.f. (reg.) = gură.

lexic s.n. = vocabular.

libret s.n. = textul unei opere muzicale; carnet de depunător la casele de economii.

lider s.m. = conducător de partid, de orga-nizaţie obştească; echipă aflată în fruntea unei competiţii.

living-room (neol. engl.) s.f. = cameră de zi.

livresc adj. = întemeiat numai pe infor-maţii din cărţi; (despre cuvinte, expresii) folosite numai în cărţi, în literatură.

livret s.n. = act privind situaţia militară a unei persoane sau datele tehnice ale unui utilaj.

lovele s.f. (arg.) = bani.

lucrativ adj. = profitabil, rentabil, folositor, util.

M

mamzel s.f. (jarg.) = domnişoară.

manager s.m. (neol. engl.) = conducător, director.

mangal s.n. = cărbune obţinut prin arderea incompletă a lemnelor.

marasm s.n. (livr.) = stare de epuizare fizică sau de decădere morală.

marketing s.n. (neol. engl.) = studiul nevoilor curente şi de perspectivă ale cumpărătorilor.

melană s.f. = sângerarea peretului stomacului.

meliţă s.f. = dispozitiv rudimentar pentru separarea cânepei şi a inului.

memoriu s.n. = expunere scrisă documentată asupra unei probleme.

merceriza vb. = tratarea bumbacului cu hidroxid de sodiu pentru obţinerea unui aspect mătăsos.

Scanned with OKEN Scanner

miasmă s.f. = emanaţie rău mirositoare.
mirific adj. = minunat, măreţ.
mişto adj. (arg.) = bun, frumos.
monşer s.m. (jarg.) = adresare familiară către un bărbat.
muică s.f. (reg.) = mamă.

N

nasol adj. (arg.) = urât, uzat, caraghios.
neaoş adj. = autentic, veritabil, curat; autohton, indigen.
neoplasm s.m. = cuvânt împrumutat din altă limbă sau creat prin mijloacele proprii ale limbii respective.

O

oberliht s.n. (neol. germ.) = ochi mobil pentru aerisire în partea superioară a ferestrei.
obstretică s.f. = chirurgia fiziologiei şi patologiei sarcinii şi a naşterii.
onciţă s.f. = firidă într-o sobă de zid sau în pereţii caselor ţărăneşti.
opulenţă s.f. = belşug, abundenţă.
ostentaţie s.f. = prezentarea demonstrativă provocatoare a unui fapt, a unei idei.

P

pălancă s.f. (reg.) = construcţie rudimentară folosită ca gard sau adăpost pentru animale.
pambriu s.n. (arh.) = stofă de lână merinos.
paradigmă s.f. = totalitatea formelor flexionare ale unui cuvânt; exemplu, pildă, învăţătură.
parapon s.n. (reg.) = supărare, tristeţe, necaz, ciudă.
pedestru adj. = care merge pe jos.
penetrabil adj. = care poate fi străbătut uşor de un corp străin.
penurie s.f. (livr.) = sărăcie, lipsă mare.
perpetuu adj. = permanent, veşnic.
persiflare s.f. = ironizare, zeflemisire.
persuasiune s.f. (înv.) = putere de a convinge pe cineva să creadă sau să acţioneze într-un anumit fel.
petrecanie s.f. (înv.) = moarte, înmor-mântare.
petrolier adj. = se referă la extragerea, prelucrarea, transportul petrolului şi a derivatelor sale.
petrolifer adj. = se referă la zăcăminte, straturi, regiuni care conţin petrol.

Scanned with OKEN Scanner

pifan s.m. (uneori arg.) = soldat din arma infanteriei.
pitită s.f. (arg.) = tânără, femeiuşcă.
plăsmui vb. = a înfăptui; a născoci; a falsifica.
play-boy s.m. (neol. engl.) = om de lume, de viaţă.
pleaşcă s.f. = câştig neaşteptat; chilipir obţinut fără muncă.
posttraumatic adj. = după operaţie, leziune, şoc.
postum adj. = (despre creaţii) aprecieri, recunoaşteri făcute după moarte cuiva.
potera s.f. (arh.) = ceată înarmată pentru urmărirea şi prinderea răufăcătorilor şi a haiducilor.
prididi vb. = a fi apt pentru îndeplinirea unui lucru; a copleşi pe cineva cu ceva.
prefigurare s.f. = prezentarea în linii mari înainte de realizarea unui obiectiv.
pronto adj. (arg.-ital.) = gata; prompt; rapid.
protagonist s.m. = interpretul rolului principal într-un spectacol; fruntaşul unei mişcări, al unei teorii, a unei competiţii sportive.

R

răstălmăcire s.f. = interpretarea eronată sau denaturată a unor fapte, idei, cuvinte etc.
releva vb. = a evidenţia, a remarca, a sublinia.
remuneraţie s.f. = plată, retribuţie.
repulsie s.f. = oroare, dezgust, respingere.
revela vb. = a dezvălui, a face cunoscut.
rostui vb. = a aranja; a procura.

S

sablare s.f. = împroşcarea prin aer comprimat cu nisip sau particule dure a unei suprafaţe pentru curăţirea acesteia.
sanchi adv. (arh.) = vorbă să fie!
sarailie s.f. (turcă) = prăjitură din foi de plăcintă şi nucă pisată îmbibată cu miere.
scolastic adj. = formal, rupt de realitate, de viaţă practică.
siglă s.f. = prescurtare convenţională folosită pentru a evita titlurile prea lungi.
somptuos adj. = fastuos, bogat, luxos.
speţă s.f. = caz adus spre rezolvare în faţa unui organ de judecată.
speze s.f. (pl.) = cheltuieli suportate de cineva pentru o deplasare, pentru punerea în practică a unei iniţiative; expresie = a trăi pe spezele cuiva = a trăi pe spinarea altuia.

Scanned with OKEN Scanner

spici s.n. (neol. engl.) = cuvântare.

sponsor s.m. = susţinător material al unor acţiuni culturale, umanitare, sportive.

stampa s.f. = imagine imprimată după o placă gravată.

statuar adj. = conform unui ansamblu de legi ce reglementează scopul, structura şi funcţionarea unei organizaţii.

stewardesă s.f. (neol. engl.) = supraveghetoare, însoţitoare de bord la avioane de călători.

stolnic s.m. (arh.) = dregător din ţările române care purta grija mesei domneşti.

stres s.n. = efect, stare apărută în urma unei încordări nervoase prelungite.

supralicitare s.f. = exagerare în aprecierea unui fapt.

Ş

şiş s.n. = pumnal

şogor s.m. (reg.) = cumnat.

şubler s.n. = instrument de măsurat lungimi sau grosimi relativ mici cu o precizie de 0,1 mm.

T

temerar adj. = cutezător, foarte îndrăzneţ.

tochitură s.f. (reg.) = bucăţele de carne desprinse de pe slănina de porc prăjite cu ceapă tocată.

tologi vb. (reg.) = a se tolăni.

trailer s.n. = remorcă auto de mare dimensiune pentru transportul unor volume mari şi grele.

tranşă s.f. = parte dintr-un întreg, porţie.

trauler s.n. = navă de pescuit maritim cu ajutorul unor năvoade speciale.

traumă s.f. = leziunea unui organ viu în urma unei acţiuni violente. Emoţie violentă ce conduce la insensiblizare psihică.

tul s.n. = ţesătură foarte fină aproape străvezie din mătase sau bumbac.

ţest s.n. (reg.) = capac în formă de clopot din pământ ars sau fontă cu care se acoperă pâinea, mălaiul puse la copt pe o vatră încinsă.

U

upercut s.n. (neol. engl.) = lovitură de jos în sus a bărbiei la box.

uzufruct s.n. = dreptul cuiva de a beneficia de un bun al unei alte persoane.

Scanned with OKEN Scanner

V

vel adj. = mare; preceda în vechime un titlu sau un rang boieresc (vel-vornic).

vendetă s.f. = răzbunare sângeroasă frec-ventă în sudul Italiei ce se extinde şi asupra rudelor victimei, obligate la rândul lor să se răzbune.

vindicativ adj. = răzbunător.

virtuos adj. = corect, respectă normele etice; înzestrat cu multe virtuţi.

vizir s.m. (arh.) = nume dat miniştrilor sau înalţilor demnitari din ţările musulmane.

volbură s.f. = vârtej, furtună; vâltoare, bulboane.

vornic s.m. (arh.) = dregător la curtea domnească pentru treburile interne ale ţării, ale curţii şi cu unele atribuţii judecătoreşti; (fam.) = personaj important la anunţarea unei nunţi sau conducătorul alaiului nunţii.

vrac s.n. = grămadă neordonată de materiale fără ambalaj (granule, pulbere, bucăţi – mod de depozitare, transport şi vânzare).

vraf s.f. = grămadă, maldăr, morman, teanc.

vulgar adj. = grosolan, josnic; obişnuit, banal; (despre limbă) vorbită de popor, populară; lipsit de bază ştiinţifică.

W

week-end (neol. engl.) = sfârşit de săptămână.

western (neol. engl.) = film de aventuri a cărui acţiune se petrece, de obicei, în timpul colonizării vestului Statelor Unite ale Americii.

whisky (neol. engl.) = băutură cu mare procent de alcool obţinută prin distilarea cerealelor în condiţii speciale.

Z

zălud adj. = smintit; zăpăcit; uşuratic.

zamparagiu s.m. = derbedeu.

zapciu s.m. (arh.) = grad în armată (căpitan); funcţionar însărcinat cu strângerea dărilor; agent de poliţie.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Dicţionarul explicativ al limbii române, Editura Acadamiei, Bucureşti, 1975.
2. Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române, Editura Academiei, Bucureşti, 1982.
3. Gramatica limbii române, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, vol. I-II, Editura Academiei, Bucureşti, 1966.
4. Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie, ediţia a V-a, Editura „Univers Enciclopedic", Bucureşti 1995.
5. Limba şi literatura română, revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de Ştiinţe Filologice din România (colecţia 1972-1985)
6. Limba română, manual pentru clasele a IX-a şi a X-a (Şcoli normale, licee şi clase cu profil umanist), EDP, Bucureşti, 1988.
7. AVRAM, MIOARA – Gramatica pentru toţi, Editura Academiei, Bucureşti, 1986.
8. BĂRBOI, CONSTANŢA, BEREA-GĂGEANU, ELENA, NUŢĂ, SILVIA – Limba română în şcoală, Ed. EUROBIT, Timişoara, 1992.
9. BELDESCU, GEORGE – Ortografie în şcoală, EDP, Bucureşti, 1973.
10. BOATCĂ, MARIA, BOATCĂ, SILVESTRU, CRIHANA, MARCEL – Manual preparator de gramatică a limbii române, Ed. Mondam, Bucureşti, 1996.
11. BRÂNCUŞ, G. – Limba română contemporană, Morfologia verbului, C. M. U. B., Bucureşti, 1976.
12. BUTOI, MIHAELA, CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH. – Limba română, Manual pentru clasa a VI-a, EDP, Bucureşti, 1985.
13. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH. – Morfologia limbii române, Ed. VOX, Bucureşti, 1996.
14. COTEANU, ION – Gramatica de bază a limbii române, Ed. „Albatros", Bucureşti, 1982.
15. DIACONESCU, ION – Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcţie şi analiză, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.
16. BRAŞOVEANU, D. D., DUMITRAŞCU, P., ZDRENGHEA, M. – Analize gramaticale şi stilistice, ediţia a II-a , Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.
17. DRON, VIRGILIU, CONSTANTINESCU, GH. – Culegere de texte literare pentru analize gramaticale, EDP, Bucureşti, 1970.
18. DUMITRESCU, ANA, TEODORESCU, VASILE – Limba română – Manual pentru clasa a V-a, EDP, Bucureşti,1994.
19. GUŢU-ROMALO, VALERIA – Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări, EDP, Bucureşti, 1973
20. GRAUR, ALEXANDRU – Limba corectă, Bucureşti, 1962, Puţină gramatică, Bucureşti, EA., 1987.
21. HRISTEA, THEODOR, (coord.) – Sinteze de limba română, ediţie revăzută, Editura „Albatros", Bucureşi, 1984.

Scanned with OKEN Scanner

22. IANCU, MARIN, OLIVOTTO, RODICA – Teste de limba română, Editura Ulpia Traiana, Bucureşti, 1996.
23. IORDAN, IORGU, ROBU, VLADIMIR – Limba română contemporană, EDP, Bucureşti, 1978.
24. IVĂNUŞ, DUMITRU – Limba română contemporană, Morfologia, Craiova, 1990.
25. MANOLIU-MANEA, MARIA – Sistematica substitutelor din limba română contemporană standard, Bucureşti, 1971.
26. NICOLESCU, AUREL – Probleme de sintaxă a propoziţiei, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970; Analize gramaticale, Bucureşti, 1971.
27. PANĂ-DINDELEGAN, MARINELA – Teorie şi analiză gramaticală, Ed. Coresi, Bucureşti, 19992.
28. POPA, ION, POPA, MARINELA – Gramatica limbii române pentru clasele V-VIII, Editura Niculescu, Bucureşti, 1997.
29. POPESCU, ION – Limba română, Manual pentru clasa a VIII-a, EDP, Bucureşti, 1982.
30. POPESCU, ŞTEFANIA – Gramatica practică a limbii române. Cu o culegere de exerciţii, EDP, Bucureşti,1971.
31. ROSETTI, ALEXANDRU – Istoria limbii române, Bucureşti, 1968.
32. TABARCEA, CEZAR, VLAD, CARMEN, MUSTĂCIOSU, MARIA, OPRIŞOR, GEORGETA, TECHIRDALIAN, AURORA – Gramatica limbii române, Ed. CONSTELAŢII, Bucureşti, 1996.
33. TOMA, ION – Limba română contemporană, Editura Niculescu, Bucureşti, 1996.
34. ZDRENGHEA, MIRCEA – Limba română contemporană. Morfologia, Cluj, 1970.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Cuvânt înainte 5

GRAMATICA 7
MORFOLOGIA 8
Substantivul 11
Articolul 24
Adjectivul 53
Numeralul 74
Pronumele 89
Verbul 137
Adverbul 196
Interjecţia 218
Prepoziţia 224
Conjuncţia 239
Schema recapitulativă 262
SINTAXA 269
Noţiuni generale 270
I. Sintaxa propoziţiei 270
II. Sintaxa frazei 274
Subiectul şi propoziţia subordonată subiectivă 278
Predicatul şi propoziţia subordonată predicativă 300
Atributul şi propoziţia subordonată atributivă 325
Complementul 344
Complementele şi propoziţiile completive necircumstanţiale 344
Complementele şi propoziţiile completive circumstanţiale 366
Schema recapitulativă 421

ŞTIINŢE AUXILIARE ALE GRAMATICII
FONETICA. ORTOGRAFIA ŞI ORTOEPIA 452
VOCABULARUL 481

LISTA CU ABREVIERI 522

MIC DICŢIONAR 523

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 533

Scanned with OKEN Scanner

Editura LUCMAN
B-dul. A. I. Cuza, Nr. 91, sector 1, Bucureşti
O.P. 12 – C.P. 280
Tel.: 01/315.39.96
Tel./Fax: 01/223.77.55
Fax: 01/315.39.97
E_mail: lucman@rol.ro

STIMAŢI CITITORI
SERVICIUL „CARTEA PRIN POŞTĂ" AL EDITURII *„LUCMAN"*
ŞI AGENŢIA DE DIFUZARE A CĂRŢII „VASLUCY"

VĂ OFERĂ CĂRŢI DE CEL MAI LARG INTERES, APĂRUTE ÎN EDITURA *„LUCMAN"* ŞI ÎN CELE MAI REPREZENTATIVE CASE EDITORIALE DIN ŢARĂ

- LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ ŞI UNIVERSALĂ
- DICŢIONARE ŞI CURSURI PENTRU ÎNVĂŢĂMÂNTUL ROMÂNESC DE TOATE GRADELE ŞI CUNOAŞTEREA LIMBILOR STRĂINE
- LUCRĂRI ŞI STUDII DE SPECIALITATE:
  ISTORIE • FILOSOFIE • PSIHOLOGIE • MEDICINĂ • ECONOMIE • INFORMATICĂ • DREPT • TEHNICĂ • MANAGEMENT • MEDICINĂ NATURISTĂ • PARAPSIHOLOGIE • O.Z.N. • RELIGIE • ZODIACE • YOGA...
- CULEGERI DE EXERCIŢII ŞI PROBLEME:
  LIMBA ROMÂNĂ • MATEMATICĂ • FIZICĂ • CHIMIE...
- CĂRŢI PENTRU COPII • TIPĂRITURI PENTRU DEZVOLTAREA APTITUDINILOR LA COPIII PREŞCOLARI.

CĂRŢILE POT FI PROCURATE PRIN SERVICIUL „CARTEA PRIN POŞTĂ", SAU DE LA SEDIUL AGENŢIEI ÎN FIECARE ZI (mai puţin duminica), ÎNTRE ORELE 8^{00} – 17^{00}

VĂ AŞTEPTĂM!

Scanned with OKEN Scanner

GH. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR

ÎNDREPTAR ORTOGRAFIC, ORTOEPIC, MORFOLOGIC ȘI DE PUNCTUAȚIE AL LIMBII ROMÂNE

editura LUCMAN

Scanned with OKEN Scanner

Onufrie VINȚELER

DICȚIONAR DE

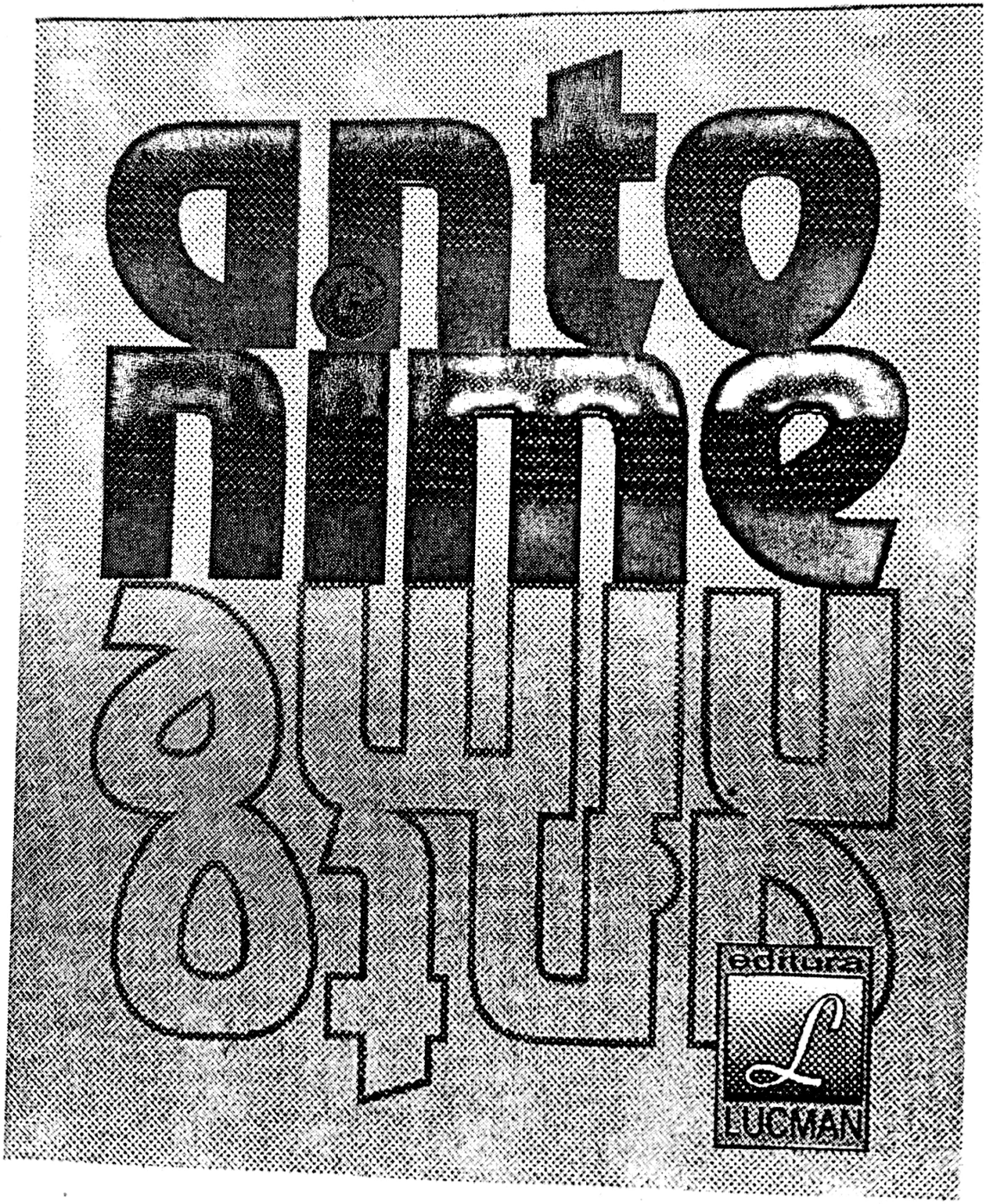

Scanned with OKEN Scanner

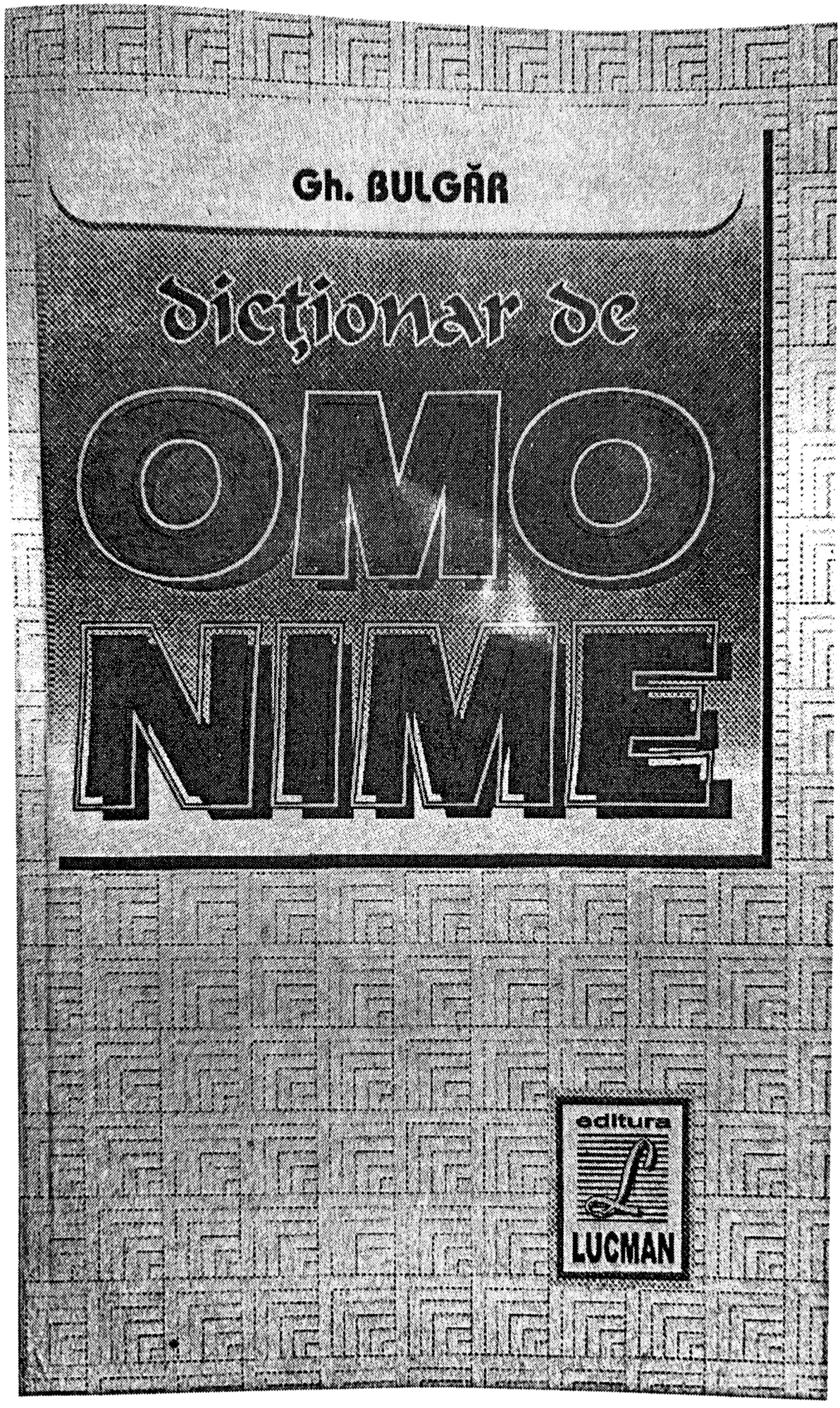

Scanned with OKEN Scanner

SILVIU CONSTANTINESCU

DICȚIONAR DE PARONIME

editura LUCMAN

Scanned with OKEN Scanner

IRINA PANOVF

ROMÂN ENGLEZ

dicționar

ENGLEZ ROMÂN

editura LUCMAN

Scanned with OKEN Scanner

Ileana Popescu Gheorghe Pienescu

DICȚIONAR FRANCEZ-ROMÂN ROMÂN-FRANCEZ

de uz școlar

dș

Scanned with OKEN Scanner

MICAELA GHIŢESCU

ROMÂN SPANIOL

Dicţionar

SPANIOL ROMÂN

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA • MORFOLOGIA • FONETICA • VOCABULARUL

Substantivul

Articolul

Adjectivul

Numeralul

Conjuncția

Pronumele

Predicatul

Verbul

Subiectul

Complementul

Prepoziția

ATRIBUTUL

Editura LUCMAN
ISBN 973-9439-76-4

85000

Scanned with OKEN Scanner